

Protokoły posiedzeń
Rady Ministrów
Rzeczypospolitej Polskiej
1918–1923

TOM VII

GABINET WINCENTEGO WITOSA

24 LIPCA 1920 – 19 WRZEŚNIA 1921

CZĘŚĆ 3

28 MAJA 1921 – 19 WRZEŚNIA 1921

Protokoły posiedzeń
Rady Ministrów
Rzeczypospolitej Polskiej
1918–1923

INSTYTUT HISTORII IM. TADEUSZA MANTEUFFLA POLSKIEJ AKADEMII NAUK
ARCHIWUM AKT NOWYCH

Protokoły posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej 1918–1923

TOM VII

GABINET WINCENTEGO WITOSA

24 LIPCA 1920 – 19 WRZEŚNIA 1921

CZEŚĆ 3

28 MAJA 1921 – 19 WRZEŚNIA 1921

OPRACOWANIE

MAREK KORNAT

PAWEŁ LIBERA

INSTYTUT HISTORII PAN

WARSZAWA 2023

Redakcja naukowa serii

Marek Kornat

Recenzje wydawnicze

dr hab. Janusz Mierzwa, prof. UJ

dr hab. Marek Sioma, prof. UMCS

Redakcja i korekta

Barbara Janicka

Indeks

Paweł Libera

Opracowanie graficzne i projekt okładki

Elżbieta Malik

Archiwalia udostępnione przez Archiwum Akt Nowych

© Copyright by Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk

ISBN 978-83-66911-47-5

Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2015–2023

NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI

Wydanie I, Warszawa 2023

Instytut Historii PAN

Rynek Starego Miasta 29/31

00–272 Warszawa

22 831 02 61–62, w. 44

www.ihpan.edu.pl

<http://ksiegarnia-ihpan.edu.pl>

wydawnictwo@ihpan.edu.pl

Druk i oprawa

Fabryka Druku

Spis treści

Nota edytorska (<i>Marek Kornat</i>).	23
Wykaz skrótów	24

PROTOKOŁY

121. Protokół 60-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 28 maja 1921 r.	29
121a. Protokół 60-go (tajnego) posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 28 maja 1921 r.	30
122. Protokół 61-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 30 maja 1921 r.	32
122a. Protokół 61-go (tajnego) posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 30 maja 1921 r.	34
123. Protokół 62-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 31 maja 1921 r. w gmachu Sejmu	35
– [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie utworzenia Poselstwa I klasy w Moskwie oraz Poselstwa II klasy w Charkowie]. . .	36
123a. Protokół 62-go (tajnego) posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 31 maja 1921 r.	38
124. Protokół 63-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 2 czerwca 1921 r.	39
– Rozporządzenie Prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa w porozumieniu z p. Prezydentem Rady Ministrów w przedmiocie utworzenia Izb Kontroli Państwa [wraz odpisem pisma Prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa do p. Prezydenta Ministrów RP]	43

–	Dodatkowe motywy do projektu ustawy w przedmiocie otwierania i prowadzenia biur próśb i podań	46
–	Uzasadnienie [projektu ustawy w przedmiocie dokonywania zmian granic powiatów na obszarach b. dzielnic rosyjskiej i austriacko-węgierskiej, a również dokonywania na oznaczonym obszarze b. dzielnicy austriacko-węgierskiej zmian obszaru działania samorządowych reprezentacji powiatowych]	52
–	Powody [wniosku Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu i z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie unieważnienia umów zawartych przez b. Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich ze Spółką Akcyjną „Polski Eksport Drzewny” z dnia 30 września 1919 r., z dnia 16 i 17 marca 1920 r. o eksploatację lasów w Puszczy Białowieskiej i Świsłockiej oraz tartaków i zakładów przemysłowych w Hajnówce]	55
–	Projekt ustawy w przedmiocie ratyfikacji protokołu podpisania Statutu Międzynarodowego Trybunału Rozjemczego z dnia 16 grudnia 1920 r.	63
–	Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów w przedmiocie desygnowania kandydatów na stanowisko członków stałego Międzynarodowego Trybunału Rozjemczego utworzonego, w myśl art. 14 Traktatu Wersalskiego, uchwałą ogólnego Zgromadzenia Ligi Narodów z dn. 13 grudnia 1920 r.	65
125.	Protokół 64-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 6 czerwca 1921 roku	67
–	Uzasadnienie [wniosku Ministra Pracy i Opieki Społecznej o likwidacji niesienia pomocy uchodźcom ze Śląska Cieszyńskiego]	69
–	Uzasadnienie [projektu ustawy zmieniającej niektóre postanowienia ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. No 65, poz. 436) o uposażeniu sędziów i prokuratorów Rzeczypospolitej Polskiej wraz z pismem Ministra Sprawiedliwości do Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w tej sprawie]	70
–	Uchwała Rady Ministrów z dn. 6 czerwca 1921 r. w przedmiocie regulaminu dla Delegacji Polskich w Komisjach Mieszanych, utworzonych w Moskwie, w myśl Traktatu Pok. w Rydze do spraw reewakuacji	73
–	[Pismo Ministra Spraw Wojskowych do Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie mandatu do obrony Wolnego Miasta Gdańska].	75
125a.	Protokół z tajnych obrad posiedzenia Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1921 r.	78
–	Konwencja o przymierzu odpornym między Rzeczypospolitą Polską i Królestwem Rumunii	79
–	Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie ratyfikacji Konwencji o przymierzu odpornym między Rzeczypospolitą Polską a Królestwem Rumunii podpisanej w dniu 3 marca 1921 r.	84

126. Protokół 65-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 7 czerwca 1921 r.	86
– Ustawa z dnia ... o organizacji i zakresie działania Naczelnych Władz Wykonawczych.	87
126a. Protokół z posiedzenia tajnego Rady Ministrów z dn. 7 czerwca 1921 r.	90
– [Notatka dotycząca posła angielskiego i sprawy szpiegostwa]	91
127. Protokół 66-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 9 czerwca 1921 roku.	93
– Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia ... 1921 r. w sprawie przeprowadzenia powszechnego spisu ludności	95
– Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie powołania Państwowej Rady Emigracyjnej].	98
– Uzasadnienie [uzupełnienia ustawy tymczasowej z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz.U. RP Nr 65 poz. 395) o organizacji władz administracyjnych II-ej instancji]	100
– Uzasadnienie [projektu ustawy w przedmiocie pokrywania kosztów leczenia ubogich, chorych, będących stałymi mieszkańcami gmin na obszarze b. Królestwa Kongresowego]	101
128. Protokół 67-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 11 czerwca 1921 r.	103
– Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych o skoordynowanie służby wywiadowczej i inwigilacyjnej w kraju i jej gruntowną reorganizację	106
– Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie spraw mieszkaniowych przedstawicielstw zagranicznych	108
– [Pismo Ministra Spraw Zagranicznych do premiera w sprawie stosunku do przedstawicieli państw obcych]	109
– Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów z dnia ... 1921 r. w przedmiocie odroczenia zapłaty prywatnoprawnych wierzytelności pieniężnych w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie].	111
– Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych [w związku z likwidacją spraw rosyjskich i ukraińskich w Polsce].	112
– [Pismo posła brytyjskiego w Warszawie Williama Max Mullera do Kierownika MSZ w Warszawie]	113
129. Protokół tajny 68-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 13 czerwca 1921 r.	115
– Telegram szyfrowy [delegata] Kęszyckiego do MSZ.	117
– Telegram szyfrowy [ministra] Skirmunta do MSZ	118
– Telegram szyfrowy [posła] Zamoyskiego do MSZ.	118

– Projekt p. Hymansa złożony na konferencji polsko-litewskiej w Brukseli 20/V–1921 r. [wraz załącznikami dotyczącymi negocjacji polsko-litewskich].	119
130. Protokół 69-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 15 czerwca 1921 r.	157
– Wniosek na Radę Ministrów [Prezydium Rady Ministrów w sprawie pokrycia kosztów Rady Portu i Dróg Wodnych w Gdańsku za pierwszy kwartał jej działalności].	160
– Wniosek Głównego Urzędu Likwidacyjnego w sprawie zakończenia rejestracji strat wojennych na Ziemiach, przynależnych do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie Traktatu Pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą, podpisanego w Rydze dnia 18 marca 1921 roku	161
– Wnioski wspólne pp. Ministra Robót Publicznych, Ministra Skarbu i Ministra Spraw Wewnętrznych [I. w sprawach zarządu gmachów państwowych, II. w sprawach budowy gmachów państwowych, III. doradczego zarządzenia zmierzającego do uporządkowania stosunków lokalowych w gmachach państwowych na terenie miasta Warszawy oraz IV. uwagi Ministra Skarbu].	162
– [Notatka w sprawie budynków strategicznych i niestrategicznych]	168
– Uzasadnienie wniosku Ministra Spraw Wojskowych [o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia na ziemie przynależne do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanym w Rydze dnia 12 października 1920 r., dwóch rozporządzeń Rady Obrony Państwa w przedmiocie poboru roczników od 1894 do 1885].	169
– Motywy [projektu ustawy w przedmiocie udzielenia Ministrowi Skarbu pełnomocnictwa do wprowadzenia zmian do statutów (ustaw) instytucji kredytowych, zatwierdzonych w drodze ustawodawczej przez b. władze zaborcze]	169
– [Instrukcja Ministerstwa Spraw Wojskowych Nr 7517/Org. z dnia 13 czerwca 1921 r. na wypadek gdyby plan likwidacji ustalony przez władze powstańcze przewidywał przejście Oddziałów Powstańczych na terytoria Rzeczypospolitej]	170
131. Protokół 70-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 16 czerwca 1921 r. (w Gmachu Sejmu)	174
– Motywy [ustawy w przedmiocie zmiany ustawy depozytowej z dnia 21 kwietnia 1913 r. (Zbiór ustaw pruskich, str. 225)]	176
– Motywy [projektu ustawy o wprowadzeniu dekretów, ustaw sejmowych i rozporządzeń Rządu oraz o dalszym uzgodnieniu ustawodawstwa na obszarze byłej dzielnicy pruskiej]	177
– Uzasadnienie [projektu ustawy o Urzędzie Elektrycznym].	186
– Uzasadnienia [projektu ustawy o wytwarzaniu, przetwarzaniu, przesyłaniu i rozdzielaniu energii elektrycznej].	187

– Wniosek Ministra Robót Publicznych w sprawie przeniesienia spraw elektryczności z zakresu działania Ministerstwa Robót Publicznych odnośnie do projektu ustawy Ministra Przemysłu i Handlu o Urzędzie elektrycznym	192
– [Odpisy korespondencji dyplomatycznej w sprawie Górnego Śląska]	194
132. Protokół 71-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 20 czerwca 1921 r.	196
– Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podwyższenia dodatku drożyznianego dla funkcjonariuszów państwowych.	201
– Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie podniesienia cen węgla i koksów od 1 lipca 1921 r.	202
– Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie wolnego handlu węglem	203
– Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu o przedłużenie mocy obowiązującej ustawy z dnia 14 lipca 1920 (Dz.U. RP 75 poz. 508) w sprawie udzielenia Ministrowi Przemysłu i Handlu nadzwyczajnych pełnomocnictw do uregulowania spraw opałowych	204
– [Uzasadnienie wniosku Ministra Pracy i Opieki Społecznej o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia mocy prawnej dekretu z dnia 27 stycznia 1919 r. o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami (Dz.Pr.P.P. z r. 1919, Nr 11, poz. 127) na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowiecki województwa białostockiego]	205
– Motywy [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie przedłużenia mocy obowiązującej Ustawy Tymczasowej z dnia 29 października 1920 (Dz.U. RP Nr 106/20 poz. 699) o uposażeniu osób wojskowych . . .	206
133. Protokół 72-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 22 czerwca 1921 r.	208
– Uzasadnienie [wniosku nagłego Ministra Aproprowiacji oraz Ministra Przemysłu i Handlu na Radę Ministrów w sprawie zniesienia ograniczeń w obrocie towarowym z powiatami wschodnimi Rzeczypospolitej Polskiej].	210
134. Protokół 73-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 24 czerwca 1921 r.	212
– Uwagi do projektu Ustawy Skarbowej	213
135. Protokół 74-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 28 czerwca 1921 r.	217
– [Odpis pisma prezesa Głównego Urzędu Ziemińskiego z 10 maja 1921 r. w sprawie starań St.A. Greenwooda o nabycie nieruchomości w Polsce]	218

136. Protokół 75-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 30 czerwca 1921 r.	221
– Uzasadnienie [wniosku nagłego Ministra Skarbu w sprawie podwyższenia dodatku za studia, przyznanego funkcjonariuszom państwowym, posiadającym akademickie wykształcenie]	225
– Uzasadnienie Etatu Instytutu Geologicznego	226
– Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów w przedmiocie dodatkowego desygnowania dra Leona Pinińskiego do polskiej grupy narodowej w Stałym Międzynarodowym Trybunale Sprawiedliwości, utworzonym w myśl art. 14 Traktatu Wersalskiego uchwałą ogólnego Zgromadzenia Ligi Narodów z dn. 13 grudnia 1920 r. . . .	228
– Wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie przyznania dalszej raty zasiłku dla młodzieży akademickiej, zdemobilizowanej w terminie wiosennym	229
– Wniosek [Głównego Urzędu Ziemskiego dotyczący upoważnienia Ministra b. Dzielnicy Pruskiej do wydania zarządzeń w sprawie przelania praw skarbowych państw niemieckich oraz praw członków niemieckich domów panujących na Skarb Państwa Polskiego]	230
– Projekt zmian projektu przedstawionego Radzie Ministrów [przez Ministra Spraw Wojskowych]	232
– Motywy [ustawy w przedmiocie udzielenia Rządowi pełnomocnictw do wydawania rozporządzeń w sprawie regulowania obrotu pieniężnego z krajami zagranicznymi oraz obrotu obcymi walutami]	233
137. Protokół 76-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 4 lipca 1921 roku	235
– Motywa do projektu rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie zmiany w przepisach prawnych, obowiązujących na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze 12 października 1920 r.	238
– Uzasadnienie wniosku Ministra Skarbu w sprawie ustawy o zasileniu finansów miejskich	239
– Projekt ustawy w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 23 maja 1883 r. (Dz.U.P. Nr 83) o ewidencji katastru podatku gruntowego	243
– Uzasadnienie [wniosku nagłego na Radę Ministrów w sprawie rozciągnięcia mocy ustawy z dn. 29 kwietnia 1920 r. o zakazie dokonywania wypłat w walucie rublowej rosyjskiej i przerachowaniu zobowiązań rublowych na marki polskie (Dz.U. RP z 1920 r., Nr 38, poz. 216) na ziemi wschodnie, przyłączone do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r.]	244
137a. Protokół Tajny posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 lipca 1921 roku.	246

138. Protokół 77-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 5 lipca 1921 r.	247
– Wniosek Ministerstwa Spraw Zagranicznych o przeprowadzenie formalności, związanych z nadaniem Orderu Orła Białego Prezydentowi Republiki Francuskiej p. Alexandrowi Millerand i francuskiemu ministrowi wojny p. Ludwikowi Barthou	250
139. Protokół 78-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 6 lipca 1921 r.	252
– Wniosek na Radę Ministrów w sprawie wykonania francusko-polskiego programu gospodarczego na Górnym Śląsku	257
– Wniosek Ministerstwa Spraw Zagranicznych [dotyczący umowy o dostawę tytoniu i powiększenia kredytu w rubryce wydatków nadzwyczajnych Działu I § 10 budżetu MSZ (fundusz dyspozycyjny) o Mk pol. 58 milionów]	259
140. Protokół 79 posiedzenia tajnego Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 7 lipca 1921 roku.	261
– [Pismo Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawie powołania Komisji Likwidacyjnej powstania górnośląskiego]	265
141. Protokół 80-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 9 lipca 1921 r.	268
– Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie nadania orderu „Odrodzenia Polski” I-ej klasy panu André de Panafieu, Posłowi Nadzwyczajnemu i Ministrowi Pełnomocnemu Republiki Francuskiej w Warszawie	271
142. Protokół 81-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 12 lipca 1921 roku	273
– Objaśnienia Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie rozporządzenia o wprowadzeniu wolnego handlu węglem i koksem	276
– Wniosek [Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego] w sprawie ubezpieczenia nauczycieli publicznych szkół powszechnych na wypadek choroby [oraz] odpowiedź [Ministra Pracy i Opieki Społecznej] na pismo z dn. 9/IX i 12/IX-20 o obowiązku ubezpieczenia nauczycieli szkół powszechnych	278
– Wniosek na Radę Ministrów o obowiązkowym ubezpieczeniu w Kasach Chorych na wypadek choroby	283
– Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie ratyfikacji Konwencji polsko-francuskiej, dotyczącej opieki społecznej, podpisanej w Warszawie dnia 14 października 1920 r.	284
– Convention relative à l'assistance et à la prevoyance sociale	285

– Umotywowanie [rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie rejestracji obywateli Państwa Polskiego na obszarze Galicji Wschodniej, urodzonych w latach od 1902 do 1885 włącznie]	291
– Wniosek nagły Ministra Robót Publicznych w sprawie zmiany § 10 rozporządzenia wykonawczego z dnia 17 maja 1920 r. (Dz. Ustaw Nr 43 z 1920 r. poz. 264) do ustawy z dnia 2 marca 1920 r. o organizacji odbudowy technicznej wsi, miast i miasteczek	293
– Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie sądownictwa doraźnego na obszarze b. dzielnicy rosyjskiej]	295
– Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia ... 1921 r. w sprawie rozciągnięcia na województwa nowogródzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego dekretu z dn. 8 lutego 1919 r. w przedmiocie ustroju Sądu Najwyższego	296
– Uzasadnienie [projektu ustawy o zakazie użycia białego fosforu przy wyrobie przedmiotów zapalnych]	297
– Uzasadnienie [rozporządzenia Ministra Skarbu oraz Przemysłu i Handlu w przedmiocie ustalenia kompetencji Ministerstw odnośnie spraw naftowych]	299
– [Wniosek Ministra Spraw Wojskowych w sprawie zdemobilizowanych żołnierzy]	300
143. Protokół 82-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 14 lipca 1921 r.	302
– Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z M[in]. Skarbu w przedmiocie udzielenia pożyczki ze Skarbu Państwa dla gminy m.st. Warszawy w kwocie 84 600 000 mkp	304
144. Protokół 83-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 15 lipca 1921 r.	306
– Odpowiedź na rezolucję Rady Ligi Narodów z 28 czerwca w sprawie stosunków z Litwą.	309
– Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych [w przedmiocie wykonania uchwały Rady Ministrów z dn. 31 maja br. o utworzeniu Poselstwa w Moskwie i Konsulatu przy nim]	310
– Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów [w sprawie uposażenia pracowników poselstwa w Tokio]	311
– Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów [w sprawie uposażenia pracowników poselstwa w Hadze].	312
– [Pismo prezydenta m.st. Warszawy w sprawie finansowania teatrów w stolicy]	312

145. Protokół 84-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 19 lipca 1921 r.	317
– Wniosek nagły [Ministra Spraw Zagranicznych o poddanie Punktów Wymiany Jeńców w Baranowiczach i Równem pod wyłączne kierownictwo dowódców wojskowych]	324
– [Wnioski Komisji weryfikacyjnej przy Prezydium Rady Ministrów w sprawach zaliczenia do dodatku za wysługę lat poprzedniej pracy zawodowej].	325
– Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie uzupełnienia postanowień artykułu 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1920 r. w sprawie diet i kosztów podróży funkcjonariuszów państwowych (Dz.U. RP Nr 74. poz. 507)].	332
– [Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie likwidacji stosunku pracy z urzędnikami b. Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych]	332
– Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie zmiany artykułu 3 Rozporządzenia b. Komisarza Generalnego Ziemi Wschodnich z dnia 25 VI 1919 r. o wyborach do tymczasowych Rad Miejskich (Dz.Urz. Zarz.C.Z.W. Nr 7/1919 poz. 44)	334
– [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów w przedmiocie ratyfikacji międzynarodowego porozumienia, dotyczącego utworzenia Centralnego Biura patentów, podpisanego w Paryżu dnia 15 listopada 1920 r.].	336
– Umotywowanie [rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie jednorazowego bezzwrotnego zasiłku dla osób wojskowych].	338
– Motywy [projektu ustawy w przedmiocie upoważnienia Ministra Skarbu do zaciągnięcia pożyczki w kwocie 76 480 000 mk celem podwyższenia kapitału zakładowego Polskiego Banku Krajowego]	339
– Uzasadnienie [ustawy o opłacie za nadzór nad Zakładami Ubezpieczeń].	340
– Motywy [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie uchylecia w b. zaborze austriackim ustawy o opodatkowaniu mięsa i rządowego podatku liniowego w miastach zamkniętych]	341
– Uzasadnienie [ustawy o podwyższeniu taryfy opłat ustanowionej niemiecką ustawą o z dnia 6 lutego 1875 r. (Dz.U. Rzeszy Niem. str. 23) dla urzędów stanu cywilnego b. dzielnicy pruskiej].	342
– Wniosek nagły Ministra Przemysłu i Handlu oraz Ministra Skarbu w sprawie gospodarczo-celnej ochrony wschodnich granic Rzeczypospolitej Polskiej	343
– Wniosek nagły Ministra Przemysłu i Handlu oraz Ministra Skarbu w sprawie rozszerzenia mocy obowiązującej ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o obrocie towarowym z zagranicą (Dz. Ustaw No 79 poz. 527 z r. 1920) na powiaty wschodnie Rzeczypospolitej Polskiej [wraz z projektem rozporządzenia].	345

– [Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu o uchwalenie rozporządzenia w przedmiocie utworzenia Rady Rzemieślniczej przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu wraz z projektem rozporządzenia]	346
– Wniosek [Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych] w sprawie rozciągnięcia mocy obowiązującej dekretu z dnia 16 stycznia 1919 r. o organizacji urzędów ochrony lasów na ziemi, przyłączone do obszaru Rzplitej na podstawie umowy o preliminarjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dn. 12 października 1920 r.	350
– [Wniosek Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych o uchwalenie rozporządzenia w przedmiocie rozciągnięcia na ziemi przynależne do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminarjnym pokoju i rozejmie podpisanej w Rydze 12 października 1920 r. mocy ustawy o ludowych szkołach rolniczych]	352
146. Protokół 85-go i 86-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 20 i 21 lipca 1921 r.	354
– Wnioski Komisji Międzyministerialnej [w sprawie zabezpieczenia spokoju i porządku w Państwie].	356
147. Protokół 87-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 22 lipca 1921 r.	357
– Wniosek nagły [Ministra Spraw Wojskowych [w przedmiocie przekazania jednego samochodu osobowego przez Ministerstwo Spraw Wojskowych Komitetowi Pomocy Jeńcom wraz załączonym pismem Prezesa Komitetu Pomocy Jeńcom do Ministra Spraw Wojskowych].	360
– [Wniosek Konwentu Seniorów Sejmu Ustawodawczego w sprawie ustawy w przedmiocie ordynacji wyborczej do Sejmu].	361
– Uzasadnienie [projektu pierwotnego ustawy w przedmiocie ordynacji wyborczej do Sejmu]	362
– Uzasadnienie [rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w sprawie ogłoszenia w „Dzienniku Ustaw Rzpltej Polskiej” rozporządzenia Ministra Rolnictwa i D.P. z dn. 4 czerwca 1921, wydanego w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego w przedmiocie zabezpieczenia przy wykonywaniu ustawy z 17 grudnia 1920 (Dz.U. z r. 1921 No 4, p. 17) praw osób internowanych i wywiezionych przez obce władze, oraz osób powracających do swych siedzib po dn. 1 kwietnia 1921 r. wraz odpisem pisma Ministerstwa Sprawiedliwości do Prezydium Rady Ministrów w tej sprawie]	372
– Uzasadnienie wniosku Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w sprawie uzupełnienia i częściowej zmiany ustawy z dn. 18 III 1920 r. o wydzierżawianiu niezagospodarowanych użytków rolnych (Dz.U. Nr 28 poz. 165)	375

148. Protokół 88-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 26 lipca 1921 r.	377
– [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o zatwierdzenie budżetu Przedstawicielstwa przy Lidze Narodów za czas od 1 sierpnia do 30 listopada 1921 r. w miesięcznej sumie frs. szwajc. 25 866,66].	380
– [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o upoważnienie Ministrów Spraw Zagranicznych i Skarbu o wydatkowanie na przyjęcie dziennikarzy nadbałtyckich, angielskich i rumuńskich w łącznej sumie 14,5 miliona marek].	381
– [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o skreślenie z dniem 1 sierpnia 1921 r. etatu sekretarza legacyjnego II klasy w Poselstwie w Bernie, a dodanie etatu sekretarza legacyjnego I klasy]	382
– Wniosek o mianowanie d-ra Władysława Kiernika Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego	383
– Wniosek [Prezydium Rady Ministrów] w sprawie likwidacji powstania na Górnym Śląsku	384
– Wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej oraz Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie konwencji, przyjętych na I Międzynar[odowej] Konferencji Pracy w Waszyngtonie uchwalony przez Komitet Ekonomiczny Ministrów na posiedzeniu dn. 23 lipca	385
149. Protokół 89-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 28 lipca 1921 roku	397
– Telegram szyfrowy [posła w Paryżu do MSZ w Warszawie].	398
– Telegram szyfrowy [posła w Paryżu do MSZ w Warszawie].	399
– Telegram szyfrowy [posła w Paryżu do MSZ w Warszawie].	400
150. Protokół 90-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 4 sierpnia 1921 r.	402
– Protocole de clôture de la Conférence des Ministres des Affaires Etrangères.	405
– Wniosek nagły na Radę Ministrów w sprawie wypłacenia przez Posła Rzeczypospolitej w Waszyngtonie Kazimierza Lubomirskiego Polsko-Amerykańskiemu Towarzystwu Żeglugi Morskiej z funduszów Rządu Polskiego kwoty 107 000 dolarów	409
– [Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie rozciągania mocy obowiązującej Rozporządzenia ROP z dnia 20/VIII–20 r. (Dz.Ust. RP Nr 64, poz. 426) w przedmiocie ochrony granic na obszar Województw Nowogródzkiego, Wołyńskiego i Poleskiego].	411
– Wniosek [Ministerstwa Spraw Wewnętrznych] w sprawie mianowania Stanisława Downarowicza Wojewodą Wołyńskim.	413
– Statut organizacyjny Ministerstwa Spraw Wojskowych	414
– Protokół pierwszego posiedzenia Kapituły Orderu „Odrodzenia Polski”.	419

– [Pismo Szefa Sekcji Przemysłu Wojennego w Ministerstwie Spraw Wojskowych w sprawie wypowiedzi posła Świdy oraz pismo Szefa Sekcji Wojsk Samochodowych do Sekcji Przemysłu Wojennego] . . .	421
– [Pismo przewodniczącego Komisji do Spraw Lokomocji w Urzędach Państwowych i Armii z 20 lipca 1921 r.]	424
– [Pismo przewodniczącego Komisji do Spraw Lokomocji w Urzędach Państwowych i Armii z 3 sierpnia 1921 r.]	425
151. Protokół 91-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 5 sierpnia 1921 r.	426
– Uzasadnienie [ustawy w przedmiocie likwidacji serwitutów w województwach wołyńskim, poleskim i nowogródzkim, oraz w powiatach białowieskim, białostockim, bielskim, grodzieńskim, sokólskim i wołkowyskim województwa białostockiego]	432
– Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej dekretu z dnia 25 stycznia 1919 r. o nabywaniu i posiadaniu broni i amunicji na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie, oraz powiaty grodzieński, białowieski i wołkowyski województwa białostockiego]	433
– Motywy [ustawy o kontroli nad zagranicznymi przesyłkami pocztowymi, telegramami i międzypaństwowymi rozmowami telefonicznymi]	434
– [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o upoważnienie do zgłoszenia współdziałania Rzeczypospolitej w ewentualnej akcji międzynarodowej pomocy dla ludności Rosji]	435
151a. Protokół tajny z posiedzenia Rady Ministrów 5 sierpnia 1921 r.	438
– [Pismo posła Republiki Francuskiej do Ministra Spraw Zagranicznych]	438
152. Protokół 92-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 9 sierpnia 1921 roku.	440
– Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wprowadzenia niektórych postanowień ustawy z dnia 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej (Dz.Ust. Nr 67 poz. 449) na obszar byłej dzielnicy pruskiej]	444
– Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych [w sprawie upoważnienia delegata rządu polskiego na konferencję państw bałtyckich w Rydze w Radzie delegatów pełnomocnych do podpisania w imieniu Rządu Polskiego konwencji o narodowości, opcji i osiedleniu]	445
– Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie rozciągnięcia mocy obowiązującej przepisów o opodatkowaniu spadków i darowizn z dn. 2 czerwca 1920 r. Dz.U. Nr 49 poz. 300 na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie oraz powiaty białowieski, grodzieński i wołkowyski województwa białostockiego]	446

– Motywy [ustawy z dnia ... 1921 r. o opłatach stemplowych od weksli].	447
– Wniosek Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie rozciągnięcia na obszar województw nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów grodzieńskiego, wołkowyskiego i białowieskiego województwa białostockiego mocy rozporządzeń, dotyczących organizacji zarządu dóbr i lasów państwowych	449
– Wniosek Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie rozciągnięcia na obszar województw nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów białowieskiego, grodzieńskiego i wołkowyskiego województwa białostockiego mocy dekretu z dnia 16 grudnia 1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego	451
– Motywy [projektu ustawy w przedmiocie podwyższenia opłat, ustanowionych w dekretach z dnia 4 lutego 1919 r.: o patentach na wynalazki, o ochronie wzorów rysunkowych i modeli i o ochronie znaków towarowych (Dziennik Praw P.P. No 13 z dnia 7 lutego 1919 r., poz. 137, 138 i 139)]	453
153. Protokół 93-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 12 sierpnia 1921 roku	455
– [Pismo Ministerstwa Zdrowia Publicznego w sprawie objęcia stanowiska Dyrektora Departamentu w Lidze Narodów przez dr. Ludwika Rajchmana].	459
– Protokół konferencji międzyministerialnej w sprawie ochrony granic Rzeczypospolitej dnia 10 sierpnia 1921 r.	460
– Projekt instrukcji dla baonów celnych w przedmiocie ochrony granic Państwa	461
– Wniosek Ministra Apropowizacji w sprawie wydania zarządzenia, by w myśl art. 2-go Ustawy Sejmowej z dnia 7-go lipca 1921 r. o postawieniu Ministerstwa Apropowizacji w stan likwidacji – Minister Apropowizacji był uprawniony do rozwiązania Urzędu Walki z Lichwą	468
– Ustalenie czynszu za mieszkania, zajmowane przez funkcjonariuszów państwowych lub przez Państwo wynajęte	469
– Wniosek nagły na Radę Ministrów w sprawie udzielenia m. Pińsk zapomogi w kwocie 2 000 000 marek.	470
– Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie miastu stoł[ecznemu] Warszawa pożyczki ze Skarbu państwa w wysokości 130 milionów marek	471
– Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie miastu Łodzi pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 78 milionów mk	473
154. Protokół tajny 94-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 13 sierpnia 1921 roku	476

155. Protokół 95-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 18 sierpnia 1921 roku	478
– Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie nadania Orderu „Orła Białego” Królowi Ferdynandowi Rumuńskiemu	481
– Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych w przedmiocie nadania orderu „Odrodzenia Polski” [kilku wojskowym zagranicznym].	482
– Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie ratyfikacji polsko-niemieckiej umowy amnestyjnej z dn. 1 października 1919 r. oraz dodatkowej umowy amnestyjnej z dn. 12 lutego 1921 r.	483
156. Protokół 96-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 19 sierpnia 1921 r.	486
– Projekt komunikatu [dotyczącego przekazania przez mocarstwa sprzymierzone sprawy podziału Górnego Śląska do Rady Ligi Narodów]	488
– Wniosek [Ministra Spraw Wewnętrznych] o mianowanie Zygmunta Lasockiego przewodniczącym Tymczasowego Wydziału Samorządowego	489
– Wniosek M[inistra] R[obót] P[ublicznych] [w sprawie rozdziału gmachów więziennych w Państwie między władze cywilne i wojskowe	490
– [Informacja Ministra Spraw Wojskowych dotycząca organizacji Departamentu IV Żegluga Powietrznej]	491
157. Protokół 97-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 22 sierpnia 1921 roku	492
– Uzasadnienie projektu ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym wojskowych i ich rodzin	494
158. Protokół 98-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 25 sierpnia 1921 r.	497
– [Wnioski Ministra Aprowizacji dotyczące przedsięwzięcia środków zaradczych przeciw lichwie artykułami pierwszej potrzeby i spekulacji]	500
159. Protokół 99-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 27 sierpnia 1921 roku	502
– Wniosek nagły Ministra Skarbu na Radę Ministrów w przedmiocie zezwolenia Poselstwu Czecho-Słowackiemu w Warszawie na nabycie nieruchomości warszawskich Nr hip. 5776 i 1714–P	505
– Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie miastu stoł[ecznemu] Warszawie pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 176 milionów marek	506
– Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie nadania Orderu „Orła Białego” Prezydentowi Ministrów Królestwa Rumuńskiego gen. Al. Avaresco oraz Ministrowi Spraw Zagranicznych Królestwa Rumuńskiego p. Take Jonesco	508

– Uzasadnienie [ustawy w przedmiocie adnotacji hipotecznej zamiaru pozbycia nieruchomości drogą parcelacji]	509
160. Protokół 100-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 28 sierpnia 1921 roku	511
161. Protokół 101-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 30 sierpnia 1921 roku	513
– [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie podniesienia Poselstwa w Berlinie do klasy I i wprowadzenia dodatkowych etatów]	517
– [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie utworzenia poselstw I klasy w Moskwie i Charkowie wraz z projektami budżetów Konsulatu i Poselstwa w Charkowie]	518
– Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej rozporządzenia z dn. 19 lipca 1916 r. o poborze opłat stemplowych, dekretu z dn. 7 lutego 1919 o opłacie od podań, oraz ustaw i rozporządzeń o opłatach stemplowych od ubezpieczeń, od weksli i od sprzedaży przedmiotów zbytku, na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie, oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowiecki województwa białostockiego.	521
– Uzasadnienie [wniosku Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie zmian w rozporządzeniu o reorganizacji zarządu dóbr państwowych (Dz.Ust. 1920 Nr 114 poz. 752)]	522
– [Wniosek Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego] w sprawie zatwierdzenia wyboru członków zagranicznych Polskiej Akademii Umiejętności	523
– Odezwa Rady Ministrów [do funkcjonariuszy państwowych w związku z drożdżną]	525
– Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie gminie m. Krakowa ze Skarbu Państwa krótkoterminowej pożyczki w wysokości 40 milionów marek.	526
162. Protokół 102-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 2 września 1921 r.	528
163. Protokół 103-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 3 września 1921 r.	530
– Wniosek Ministra b. Dz[ielnicy] Pr[uskiej] w przedmiocie unifikacji Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej	533
– [Wnioski Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie zamknięcia wschodnich granic Państwa]	534
– Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie statutu organizacyjnego Stałego Komitetu Międzyministerialnego przy Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej dla uregulowania opieki państwowej nad Reemigrantami z Rzeszy Niemieckiej].	536

164. Protokół 104-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 6 września 1921 r.	538
– [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie przeistoczenia Delegacji Polskich w Sofii, Budapeszcie i Wiedniu na Poselstwa Rzeczypospolitej Polskiej].	541
– [Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych o wstrzymanie wprowadzenia w życie uchwały Rady Ministrów z dnia 4, 20 i 21 lipca 1921 r. o dalszej 30% redukcji Policji Państwowej].	542
– Uzasadnienie [wniosku nagłego Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego w przedmiocie oznaczenia części Państwa, w których nadwyżki gruntu ponad 60 ha i 400 ha podlegają przymusowemu wykupowi na rzecz reformy rolnej].	542
– Wniosek nagły Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego, Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz Ministra Spraw Wojskowych w przedmiocie utworzenia Międzyministerialnej Komisji do spraw osadnictwa wojskowego.	543
165. Protokół 105-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 12 września 1921 r.	546
– Wniosek [Ministra Skarbu o zatwierdzenie projektu ustawy o łączeniu się spółdzielni].	548
– [Wniosek nagły Ministra Apropowizacji w sprawie przekazania Ministerstwu Skarbu niektórych agend likwidowanego Ministerstwa Apropowizacji i Państwowego Urzędu Zakupu Artykułów Pierwszej Potrzeby] . . .	550
– Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie likwidacji milicji utworzonej na obszarze pasa neutralnego na wschodniej granicy Rzeczypospolitej	551
– Wniosek Prezydium Rady Ministrów [o zbadanie pod względem celowości i prawnym sprawy przekazania Urzędowi Marynarki Handlowej w Gdańsku rejestracji statków rzecznych]	552
166. Protokół 106-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 15 września 1921 r.	553
– Uzasadnienie [wniosku Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego w przedmiocie rozciągnięcia ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej (Dz.U. RP Nr 70 1920 r. poz. 462) na ziemię, przyłączone do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie Traktatu Pokoju, podpisanego w Rydze dnia 18 marca 1921 r. między Polską a Rosją i Ukrainą].	555
– [Wniosek nagły Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej o przyznanie Urzędowi Emigracyjnemu kredytu dodatkowego na repatriację jeńców, uchodźców i robotników z Rosji]	556
– Wniosek nagły [Ministra Spraw Wojskowych o uchwalenie rozporządzenia w przedmiocie jednorazowej zapomogi dla zdemobilizowanych oficerów (równorzędnych) rezerwy].	558

– [Wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie mianowania Jana Owińskiego kuratorem Okręgu Szkolnego Krakowskiego]	560
– Wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej [o bezzwrotną dotację na podtrzymanie akcji obniżenia cen chleba]	561
167. Protokół 107-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 19 września 1921 r.	563
– Projekt preliminarza budżetowego Naczelnego Nadzwyczajnego Komisariatu [do Walki z Epidemiami]	568
– Wniosek w przedmiocie utworzenia Komisji Oszczędnościowej przy Ministerstwie Skarbu	569
– Wniosek Prezesa Pocztovej Kasy Oszczędności w sprawie podwyższenia o 100% dotychczasowego wynagrodzenia członków Komitetu Dyrekcyjnego, przewidzianego w art. 3 Ustawy z dnia 19 maja 20 r. (Dz.U.P. Nr 48 poz. 297)	571
– [Wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie zaliczenia dyrektorów i urzędników bibliotek uniwersyteckich do stopni służbowych przewidzianych ustawą z dnia 13 lipca 1920 r. o uposażeniu urzędników i niższych funkcjonariuszów państwowych]	572
– [Wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie ustalenia stopni służbowych dla urzędników administracyjnych szkół akademickich wraz z pismem Prezydium Rady Ministrów] w sprawie uregulowania uposażenia urzędników bibliotek uniwersyteckich oraz urzędników administracyjnych szkół akademickich]	575
– Motywy [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie opodatkowania piwa na obszarze b. zaboru rosyjskiego]	578
– Motywy [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie zmian w opodatkowaniu piwa na obszarze b. zaboru austriackiego]	580
– Sprawozdanie [dotyczące projektów ustaw w przedmiocie prawa prywatnego międzynarodowego i międzydzielnicowego uchwalonych przez Komisję Kodyfikacyjną Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 9 kwietnia 1921 r.]	581
– [Wnioski Ministra Sprawiedliwości do opracowanych przez Komisję Kodyfikacyjną projektów ustaw o prawie prywatnym, międzynarodowym i międzydzielnicowym].	595
– [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o kredyt dodatkowy na podniesienie funduszu inwestycyjnego placówki w Charkowie].	596
– Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie udzielenia m. Łodzi pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 26 milionów marek na wypłacenie robotnikom i urzędnikom w Łodzi jednorazowego zasiłku za m[iesiąc] wrzesień 1921 r.	596

- Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie gm[inie] m. Lwowa pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 27 500 000 mk	599
- [Uzasadnienie projektu ustawy o wykonaniu reformy rolnej na obszarze b. zaboru pruskiego]	600
- [Wniosek Ministra Spraw Wojskowych] w sprawie przekazania do dyspozycji MSWojsk. koni typu wierzchowego z liczby koni rewindykowanych z Niemiec	601
Indeks osób	604

Nota edytorska

Protokoły obrad Rady Ministrów w tomie siódmym – trzecim dla rządu Wincentego Witosa – pochodzą ze zbiorów Archiwum Akt Nowych i są przechowywane pod sygnaturą PRM 14 (okres od końca maja do końca czerwca 1921 r.) oraz pod sygnaturą PRM 15 (od 1 lipca do końca września 1921 r.).

Tom siódmy otwiera protokół 60 posiedzenia gabinetu z 28 maja 1921 r., pod przewodnictwem premiera. Zamyka zaś zapis 107 posiedzenia z 19 września 1921 r. Wincenty Witos był już wówczas *in statu dimissionis*. W sumie w czasie objętym niniejszą edycją rząd odbył 46 posiedzeń.

Obrady protokołowali urzędnicy ministerialni w Prezydium Rady Ministrów: dr Władysław Studziński i dr Jerzy Buzek. Ten pierwszy pełnił funkcję dyrektora Departamentu Prezydialnego. Drugi zajmował stanowisko radcy. Do zespołu protokołującego trzeba jeszcze zaliczyć dyrektora Departamentu Legislacyjnego Edwarda Lechowicza oraz starszych referentów dr. Stanisława Hierowskiego i Władysława Paczoskiego.

Stan zachowania publikowanych w tomie siódmym protokołów i załączników jest zasadniczo taki sam, jak w wypadku tomów piątego i szóstego, czyli pierwszego i drugiego dla rządu Witosa. Nie odbiegają też formą od dokumentów drukowanych w tych tomach. Tak jak w tomie szóstym, w tomie siódmym protokolanci na określenie dokumentów dołączonych do protokołów używali wymiennie słów *alegat* i *załącznik*. Ponadto do numeracji załączników dodano numery aktów.

Marek Kornat

Wykaz skrótów

a	- ar
art.	- artykuł
b.	- były, była
bm.	- bieżącego miesiąca
br., rb.	- bieżącego roku
czes.	- czeski, czeska
D.S.P.	- Dyrekcja Spraw Politycznych [Ministerstwa Spraw Zagranicznych]
dn.	- dnia
Dz.	- dziennik
Dz.P.P.P., Dz.Pr., Dz.Pr.P., Dz.Pr. P.P.	- „Dziennik Praw Państwa Polskiego”
Dz.U. Kr.	- „Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych dla Królestwa Galicji i Lodomerii wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim”
Dz.U., Dz.U. RP, Dz.U., Rz.P., Dz.Ust.	- „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej”
Dz.U.P., Dz.U.P.Austr.	- „Dziennik Ustaw Państwa dla Królestw i Krajów w Radzie Państwa Reprezentowanych”
Dz.U.Rz.	- „Dziennik Ustaw Rzeszy Niemieckiej”
Dz.Urz.	- „Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej”
Dz.Urz. ZCZW	- „Dziennik Urzędowy Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich”
f.m.	- femtometr – podwielokrotność metra (miara długości)
fr., frs.	- frank, franki
gen.	- generał
godz.	- godzina
GUZ	- Główny Urząd Ziemi
ha	- hektar
hip.	- hipoteczny
hr.	- hrabia
inż.	- Inżynier

Just.	– Justiz Numero (niem. Sygnatura orzecznictwa)
JUR	– Państwowy Urząd do spraw Powrotu Jeńców, Uchodźców i Robotników
K.R.G.	– Kaiserliche Reichsgesetzbuch (niem. – Kodeks Cesarskiej Rzeszy)
Kg	– kilogram
kl.	– klasa
km	– kilometr
kor., kr	– korona
L., l., lit.	– liczba
L.S.	– loco sigilli (łac. – zamiast pieczęci)
m.	– miasto
m.st.	– miasto stołeczne
Min.	– minister, ministerstwo
mk, Mk	– marka
mkp, mk pol.	– marka polska
M.R.P.	– Ministerstwo [minister] Robót Publicznych
MSWojsk.	– Ministerstwo Spraw Wojskowych
MSZ	– Ministerstwo Spraw Zagranicznych
niem.	– niemiecki, niemiecka
NPR	– Narodowa Partia Robotnicza
Nr, No	– numer
NRL	– Naczelna Rada Ludowa
p.	– patrz
p.	– punkt
p.	– pan, pani
P.T.	– pleno titulo (łac. – z zachowaniem należnych tytułów)
pol.	– polski, polska
poz.	– pozycja
PPS	– Polska Partia Socjalistyczna
PRM, Prez.	
Rady Min.	– Prezydium Rady Ministrów
PSL	– Polskie Stronnictwo Ludowe
PUJUR	– Państwowy Urząd do spraw powrotu jeńców, uchodźców i robotników
PUZAPP	– Państwowy Urząd Zakupu Artykułów Pierwszej Potrzeby
r.	– rok
R.G.Bl.	– Reichsgesetzblatt (niem. – Dziennik ustaw Rzeszy, właśc. Dziennik ustaw Państwa dla królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych)
R.G.B.L.S.	– Reichsgesetzblatt (loco sigilli)
R.M.	– Rada Ministrów

RP, Rzplita	– Rzeczpospolita Polska
rb.	– rubel
ROP	– Rada Obrony Państwa
ros.	– rosyjski, rosyjska
RSFSR	– Rosyjska Federacyjna Socjalistyczna Republika Radziecka
st.	– starszy
str.	– strona
szwajc.	– szwajcarski
tow.	– towarzysz, towarzysze
u.u.	– unter Umständen (niem. – pod pewnymi warunkami)
ust.	– ustęp
W.Ks.	– Wielkie Księstwo
W.M.	– Wolne Miasto
W.R. i O.P.	– [Ministerstwo, minister] Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
w.r.	– własnoręcznie
w.z.	– w zastępstwie
whl.	– liczba wykazu hipotecznego
WP	– Wojsko Polskie
zał.	– załącznik
zob.	– zobacz
ZTPiE	– Zarząd Terenów Przyfrontowych i Etapowych

Objaśnienia symboli literowych stosowanych w tekstach protokołów i załączników

a... ^a	– tak w tekście
b... ^b	– komentarz odręczny
c... ^c	– odręczna poprawka w tekście
d... ^d	– podkreślenie odręczne
e... ^e	– zakreślone na marginesie
f... ^f	– podpis odręczny
g... ^g	– podpis nieczytelny
h... ^h	– przekreślone
i... ⁱ	– tekst nieczytelny
j... ^j	– znak zapytania (na marginesie)

PROTOKOŁY

121

PROTOKÓŁ 60-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 28 maja 1921 r.¹

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów

Minister Spraw Wewnętrznych

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie

Spraw Zagranicznych

Minister Spraw Wojskowych

Minister Skarbu

Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych

Minister Przemysłu i Handlu

Minister Kolei Żelaznych

Minister Poczty i Telegrafów

Minister Robót Publicznych

Kierownik Ministerstwa

Zdrowia Publicznego

Minister Aprowizacji

Minister b. Dzielnicy Pruskiej

Dyrektor Departamentu Prezydyjnego

Prez[ydium] Rady Min[inistrów]

Wincenty Witos

Leopold Skulski

Jan Dąbski

generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski

dr Jan Kanty Steczkowski

dr Józef Raczyński

inż. Stefan Przanowski

inż. Zygmunt Jasiński

dr Władysław Stesłowicz

inż. Gabriel Narutowicz

dr Witold Chodźko

Bolesław Grodziecki

inż. Władysław Kucharski

dr Władysław Studziński

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 6.30 wieczorem

Sprawa Górnego Śląska – część tajna posiedzenia – protokół spisano².

Posiedzenie zakończono o godzinie 8.30 wieczorem.

^fWitos^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

¹ Załączników brak.

² Zob. protokół 121a.

121a

PROTOKÓŁ

60-go (tajnego) posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 28 maja 1921 r.³

Prezes Rady Ministrów podał do wiadomości Rady, że zgodnie z poprzednią uchwałą Rady Ministrów, udali się na Śląsk delegaci Polskiej Partii Socjalistycznej i Narodowej Partii Robotniczej celem zbadania sytuacji i oddziaływania w myśl intencji Rządu, dalej zawiadomił Radę Ministrów, że delegat Skarbu⁴ złożył Ministrowi Skarbu sprawozdanie o kosztach związanych z likwidacją powstania, podał do wiadomości Rady depezę posła Korfantego (z dnia 28/5), w której domaga się 40 milionów marek niemieckich i aprowizacji i grozi wyciągnięciem konsekwencji w razie nieotrzymania⁵.

Po dyskusji Rada Ministrów powzięła następujące uchwały:

„Rada Ministrów podaje do wiadomości p. Korfantego, że nad groźbami zawartymi w jego depeży z dnia 28/5 przechodzi do porządku dziennego, kwalifikując je jako niedopuszczalną presję i zapowiedź czynu równoznacznego ze zdradą stanu⁶.

Środków pieniężnych na likwidację powstania⁷ oraz aprowizacji Rząd polski w myśl swej uchwały z dnia 19 maja będzie w miarę możliwości i potrzeb koniecznych dostarczać.

Rząd oczekuje do 48 godzin planu i terminu likwidacji. Bez tego planu żadne asygnaty pieniężne czynione nie będą.

Za pierwszy i konieczny etap likwidacji wobec spowodowanego staraniami Rządu polskiego zaprzestania ataków niemieckich, Rząd uważa stworzenie strefy neutralnej odpowiedniej szerokości za konieczne⁸. Zgodę władz powstańczych

³ Załączników brak.

⁴ Delegat Ministerstwa Skarbu na Górny Śląsk sprawował misję specjalną na terytorium nieinkorporowanym jeszcze do Polski i nadzorował m.in. wydatki Sejmu Śląskiego.

⁵ 19 maja 1921 r. Rada Ministrów uchwaliła, że powstanie osiągnęło swoje cele i należy je zlikwidować, zdając się na decyzję mocarstw.

⁶ Sprawa nie miała dalszych konsekwencji, ponieważ Wojciech Korfanty podporządkował się całkowicie rządowi.

⁷ III Powstanie Śląskie rozpoczęło się z 2 na 3 maja 1921 r. i trwało do zawieszenia walk, ogłoszonego przez Korfantego 5 lipca tego roku.

⁸ Tak w tekście.

na stworzenie tej strefy Rząd uważa również za *conditio sine qua non*; bez spełnienia tego warunku, Rząd żadnej pomocy udzielać nie będzie.

W razie dalszego oporu ze strony p. Korfanteo w stosunku do dyrektyw Rządu, Rząd będzie zmuszony pozostawić władze powstańcze górnośląskie ich własnemu losowi i potrafi decyzję swoją we właściwym czasie umotywować przed publiczną opinią polską.

Kwoty wpłacane na rzecz Górnego Śląska obciążają budżet Ministerstwa Apropowizacji, a są administrowane przez Prezydium Rady Ministrów.

Rząd uważa poza tym za konieczne porozumienie p. Korfanteo z Komisją międzysojuszniczą⁹ w sprawie kontynuowania przez nią chwilowo przerwanej akcji aprowizacyjnej ludności Górnego Śląska”.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

⁹ Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa.

PROTOKÓŁ
61-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 30 maja 1921 r.¹⁰

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych	Jan Dąbski
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości	dr Jan Morawski
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	inż. Władysław Kucharski
Dyrektor Departamentu Prezydialnego Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 12 w południe.

1. Rada Ministrów po przeprowadzeniu narad nad przesileniem rządowym¹¹ powzięła uchwałę:

Wobec tego, iż usiłowania stronnictw sejmowych utworzenia nowego gabinetu nie doprowadziły do rezultatu, Rząd, nie chcąc w obecnych warunkach przedłużać przesilenia, zmuszony jest nie obstawać przy swej dymisji, nieprzyjętej przez Naczelnika Państwa¹².

Posiedzenie odroczone o godzinie 2-jej po południu.

Dalszy ciąg posiedzenia o godzinie 8-jej wieczór.

¹⁰ Załączników brak.

¹¹ Premier Witos złożył dymisję 27 maja 1921 r. Naczelnik Państwa jej nie przyjął. Upadł pomysł obozu Narodowej Demokracji, aby powołać nowy rząd centroprawicowy.

¹² Naczelnik Państwa działał w porozumieniu z marszałkiem Sejmu Ustawodawczego Trąpczyńskim, którego poprosił o radę.

Obecni oprócz Panów wyżej wymienionych:

Podsekretarz Stanu w Min. Pracy i Opieki Społecznej Gustaw Simon

2. Sprawa Górnego Śląska – protokół tajny.

3. Rada Ministrów uchwaliła ze względu na uchwałę Sejmu Ustawodawczego z dnia 25 maja 1921 r. upoważnić Ministra Aprowizacji do zniesienia rozporządzenia z dnia 22 kwietnia 1921 r. (Dz.U. Rz.P. Nr 36 poz. 222) w sprawie oszczędności spożycia, przy czym upoważniła Prezydenta Rady Ministrów do wystosowania pisma do Marszałka Sejmu Ustawodawczego, w którym przy podaniu do wiadomości faktu, że Rząd rozporządzenie wyżej wymienione znosi, zwrócić należy uwagę, iż sposób ujęcia i treść uchwały Sejmu, znoszącej wprost rozporządzenie to, nie jest z postanowieniami Art. 3 ustawy z dnia 2 lipca 1920 r. (Dz.U. Nr 67/20 poz. 449) o zwalczaniu lichwy wojennej, którego prawo wydania, a więc i znoszenia poszczególnych rozporządzeń może Rada ministrów przekazać Ministerstwu Aprowizacji w porozumieniu z Komitetem opiniodawczym złożonym z właściwych Ministrów oraz z delegatów organizacji społeczno-gospodarczych, a mianowicie rolniczych, przemysłowych, handlowych, rzemieślniczych i robotniczych.

4. Rada Ministrów po przedstawieniu incydentu w Ministerstwie Spraw Wojskowych z okazji badania stosunków przez Komisję Sejmową w garażach Ministerstwa Spraw Wojskowych oraz biorąc pod uwagę pismo Ministra Skarbu wystosowane do Prezydenta Ministrów o utworzeniu Komisji Sejmowej z władzą wykonawczą uchwaliła: upoważnić Prezydenta Ministrów do zwrócenia się do Marszałka Sejmu o rozwiązanie wspomnianej Komisji z tym, że Rząd gotów jest wydać zarządzenia dla osiągnięcia celów [za]mierzonych przez Komisję i przeprowadzenia zarządzeń tych dopilnować.

Posiedzenie zakończono o godzinie 10 wieczór.

fWitos^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

122a

PROTOKÓŁ 61-go (tajnego) posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 30 maja 1921 r.¹³

Rada Ministrów obradowała nad sprawami Górnego Śląska, a w szczególności nad projektem podziału Śląska na 3 części¹⁴. Po wysłuchaniu sprawozdań i dyskusji Rada Ministrów uchwaliła:

1) sprzeciwić się stanowczo planom prowizorycznego podziału Śląska na 3 części;

2) dążyć do wytworzenia linii demarkacyjnej (pasa neutralnego) między Polakami a Niemcami. Pas neutralny obsadziłyby wojska sojusznicze;

3) domagać się ścisłego wykonania Traktatu ^cW^cersalskiego, względnie postanowień co do załatwienia plebiscytu¹⁵;

4) Minister Spraw Zagranicznych poczyni starania, by od Francji (Brianda)¹⁶ otrzymać stanowcze wyjaśnienia co do jej stanowiska w sprawie śląskiej i zapewnienia, po jakiej ewentualnie linii pójdą jej zamierzenia.

5) Rada Ministrów wysłuchiwała nadto referatu o aprowizacji i asygnowaniu środków pieniężnych dla Górnego Śląska.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

¹³ Załączników brak.

¹⁴ To jest część zachodnią (niemiecką), polską (powiaty rybnicki i pszczyński) oraz tzw. trójkąt przemysłowy – w założeniu niepodzielny i zarazem będący najważniejszym obiektem sporu.

¹⁵ To jest do podziału terytorium poplebiscytowego według rozkładu głosów (gminami) w plebiscycie z 20 marca 1921 r.

¹⁶ Aristide Briand sprawował nie tylko funkcję premiera Republiki Francuskiej, ale i przewodniczącego Rady Najwyższej mocarstw sprzymierzonych, która zbierała się periodycznie, odbywając narady w sprawach wykonania postanowień traktatu wersalskiego.

123

PROTOKÓŁ 62-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 31 maja 1921 r. w gmachu Sejmu

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych	Jan Dąbski
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Za Ministra Skarbu Podsekretarz Stanu	dr Ignacy Weinfeld
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości	dr Jan Morawski
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	inż. Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Prezydialnego	
Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński
Radca Ministerialny Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 6.30 wieczorem.

1. Rada Ministrów uchwaliła załączony wniosek Kierownika Ministerstwa Spraw Zagranicznych o zorganizowanie poselstw w Moskwie i Charkowie z tą zmianą, że w obu tych miastach tworzy się poselstwa I klasy¹⁷.

Osobowy skład poselstw i budżet ich ustali Ministerstwo Spraw Zagranicznych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu i Prezydium Rady Ministrów.

2. Rada Ministrów z uwagi na toczące się równocześnie na plenum Sejmu obrady nad projektem ustawy o kontroli państwowej oraz wnioski o wprowadzenie do ustawy postanowień o kontroli wstępnej i koncepcję dotyczącą mianowania

¹⁷ W ówczesnym systemie reprezentacji państwa zagranicą poselstwa dzieliły się na trzy klasy: I, II i III.

Prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa na wniosek Marszałka Sejmu postanowiła ponownie sprzeciwić się wprowadzeniu kontroli wstępnej i oświadczyć się za mianowaniem Prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Prezesa Rady Ministrów¹⁸.

Polecono Ministrowi Spraw Wewnętrznych by porozumiał się z Klubami celem przeprowadzenia tych postulatów.

3. Sprawa Górnego Śląska – protokół tajny.

Posiedzenie zakończono o godzinie 8 wieczór.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie utworzenia Poselstwa I klasy w Moskwie oraz Poselstwa II klasy w Charkowie].

[Alegat 1]

[Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie utworzenia Poselstwa I klasy w Moskwie oraz Poselstwa II klasy w Charkowie]

Ministerstwo Spraw Zagranicznych
No.A.I.4262.

Warszawa, dnia 28 maja 1921 r.

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów

Art. 24 Traktatu Pokojowego, zawartego 18 marca br. pomiędzy Polską a Sowieckimi Rosją, Ukrainą i Białorusią, przewiduje nawiązanie stosunków dyplomatycznych pomiędzy układającymi się stronami natychmiast po wymianie aktów o ratyfikacji Traktatu.

Wobec tego, że wymiana ratyfikacji nastąpiła w dniu 30 kwietnia br. i biorąc pod uwagę, że należyte prowadzenie spraw polityki wschodniej jest kwestią pierwszorzędnej wagi dla Rzeczypospolitej Polskiej oraz ze względu na olbrzymie interesy ekonomiczne, jakie Polska ma w Rosji i na Ukrainie, wnoszę,

¹⁸ Koncepcja przyznania marszałkowi Sejmu prerogatywy w sprawie wnioskowania o nominację prezesa Najwyższej Izby Kontroli brała się stąd, że instytucja ta była organem kontrolnym parlamentu.

by Rada Ministrów uchwalić raczyła:

Poleca się Ministrowi Spraw Zagranicznych niezwłoczne zorganizowanie w Moskwie Poselstwa I klasy i w Charkowie Poselstwa II klasy.

Kompetencji Poselstwa w Moskwie mają podlegać wszystkie ziemie, znajdujące się w Związku Federacyjnym w RSFSR z wyjątkiem Sowieckiej Ukrainy, która podlega kompetencji Poselstwa w Charkowie.

Osobowy skład Poselstw oraz budżet takowych ustali Ministerstwo Spraw Zagranicznych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu.

Minister Spraw Zagranicznych:

/-/ ^fDąbski^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

123a

PROTOKÓŁ 6^c2^c-go (tajnego) posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 31 maja 1921 r.

Rada Ministrów po wysłuchaniu sprawozdania Prezydenta Ministrów o raporcie wysłanego na teren Górnego Śląska jednego z polityków (NPR)¹⁹ uchwaliła, że jest wskazanym, by zastępcy Rządu zetknęli się na terenie poza Śląskiem z p. Korfantym i wydziałem wykonawczym Górnego Śląska celem wyjaśnienia stanowiska Rządu i uzgodnienia działalności kierowników Górnego Śląska z działalnością Rządu.

Wyznaczono jako zastępców Rządu Ministrów: Skulskiego, Rataja i Stesłowicza, pozostawiając im i Panu Prezydentowi ^cMinistrów^c ułożenie spotkania²⁰.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

¹⁹ Józef Rymer.

²⁰ Brak podpisu prezesa Rady Ministrów.

PROTOKÓŁ
63-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 2 czerwca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych	Jan Dąbski
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Za Ministra Sprawiedliwości Podsekretarz Stanu	dr Jan Morawski
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Za Ministra Pracy i Opieki Społecznej Podsekretarz Stanu	Gustaw Simon
Za Ministerstwa Zdrowia Publicznego Dyrektor Departamentu	dr Tadeusz Borzęcki
Za Ministra b. Dzielnicy Pruskiej Dyrektor Departamentu	dr Stefan Piechocki
Dyrektor Departamentu Przemysłowego Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego Prez. Rady Min.	Edward Lechowicz
Referent Prezydium Rady Ministrów	dr Stanisław Hierowski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Protokół posiedzenia z 23, 30 i 31 maja 1921 r. po odczytaniu przyjęto.
2. Prezes Rady Ministrów przedstawia sprawę petycji przedstawicieli miast Rzeczypospolitej w sprawie podwyższania przez Rząd cen artykułów codziennego użytku. Po wyjaśnieniach Ministra Przemysłu i Handlu, który wystąpienie przedstawicieli miast tłumaczy podwyższeniem przez Radę Ministrów cen węgla w miesiącu czerwcu br. o 25%, Rada Ministrów upoważniła Ministra Przemysłu i Handlu do wydania i ogłoszenia w prasie komunikatu, wyjaśniającego przyczyny tego podwyższenia cen.

3. Przyjęto referowane przez Dyrektora Departamentu Prezydium Rady Ministrów wnioski zapomogowe, przyznając: Janinie Hebdowej, wdowie po kierowniku oddziału opłat skarbowych w Izbie skarbowej w Warszawie, Karolu Hebdzie zaopatrzenie wdowie (alegat 1); Mariannie z Gajców Kostrzewa, wdowie po posterunkowym policji państwowej powiatu radzymańskiego jednorazową zapomogę w kwocie marek 16 897 (alegat 2); Władysławowi Kowalczykowi, posterunkowemu b. milicji miejskiej jednorazową zapomogę w kwocie marek 11 623 i 51 fenigów (alegat 3).

4. Rada Ministrów zatwierdziła – na wniosek Ministra Skarbu (alegat 4) wybór Kazimierza Laskowskiego na stanowisko Prezesa Galicyjskiego Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego.

5. Zatwierdzono statut Zrzeszenia pracowników kolei polskich z tym, że ostateczną redakcję jego ustalić ma Prezydium Rady Ministrów w porozumieniu z Ministerstwem Kolei Żelaznych i Ministerstwem Spraw Wewnętrznych (alegat 5).

6. Rada Ministrów uchwaliła w zasadzie wniosek Najwyższej Izby Kontroli Państwa o utworzeniu dwóch Izb Kontroli na kresach wschodnich (alegat 6), z tym, że siedzibą jednej z nich będzie miasto Kowel; co do siedziby drugiej Rada Ministrów – ze względu na zupełny brak pomieszczenia biur oraz urzędników w Nowogródku – poleciła wybór miejscowości, względnie wydanie odpowiednich zarządzeń Ministerstwu Robót Publicznych w porozumieniu z Najwyższą Izbą Kontroli Państwa, Prezydium Rady Ministrów i Ministerstwu Spraw Wewnętrznych.

7. Uchwalono projekt ustawy w przedmiocie otwierania i prowadzenia biur próśb i podań (alegat 7).

8. Uchwalono projekt ustawy w przedmiocie dokonywania zmian granic powiatów na obszarze b. dzielnic rosyjskiej i austriacko-węgierskiej, a również dokonywania na oznaczonym obszarze b. dzielnicy austriacko-węgierskiej zmian obszaru działania samorządowych reprezentacji powiatowych ze zmianą w art. 4, a mianowicie zamiast: „stosownie do art. 3 ulegają zmianie” – „stosownie do art. 3 ulegną zmianie” (alegat 8).

9. Rada Ministrów przyjęła w zasadzie wnioski Ministra Spraw Wewnętrznych o unieważnienie zarządzenia Komisarza Generalnego ziem wschodnich z dnia 30 listopada 1919 r. (Dz.Urz. ZCZW Nr 43 poz. 518) w sprawie nadania spółce akcyjnej „Len Kresowy” wyłącznego prawa wywozu lnu, szczeciny i włosia z obrębu ziem wschodnich oraz wnioski Ministra Spraw Wewnętrznych w przedmiocie unieważnienia umów zawartych przez b. Zarząd Cywilny ziem wschodnich ze spółką akcyjną „Polski Eksport Drzewny”²¹ dnia 30 września 1919 r., 16 i 17 marca 1920 r. o eksploatację lasów w Puszczy Białowieskiej i Świsłockiej

²¹ Rozporządzenie Rady Ministrów o unieważnieniu kontraktu ze spółką akcyjną „Polski Eksport Drzewny” wyszło 2 czerwca 1921 r. Zob. Dziennik Ustaw RP 1921, nr 63, poz. 390.

oraz tartaków i zakładów przemysłowych w Hajnówce – z tym, że oba te rozporządzenia wejdą w życie, o ile Generalna Prokuratoria Rzeczypospolitej Polskiej, z którą Ministerstwo Spraw Wewnętrznych się porozumie, nie podniesie żadnych poważniejszej natury zarzutów (alegat 9 i 10).

10. Uchwalono projekt ustawy w przedmiocie ratyfikacji protokołu podpisania Statutu Międzynarodowego Trybunału Rozjemczego z dnia 16 grudnia 1920 r.²² (alegat 11).

11. Rada Ministrów desygnowała na wniosek złożony przez Ministra Spraw Zagranicznych: prof. W. Michała Rostworowskiego, prof. d-ra Oswalda Balzera, prof. d-ra Zygmunta Cybichowskiego i prof. d-ra Alfreda Halbana na członków Międzynarodowego Trybunału Rozjemczego²³ (alegat 12).

12. Uchwalono projekt ustawy o opłatach stemplowych od rachunków i poświadczeń odbioru sum pieniężnych lub innych przedmiotów majątkowych (alegat 13).

13. Rada Ministrów przyjęła – na wniosek Ministra Skarbu – projekt rozporządzenia w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustaw z dnia 6 lipca 1920 r. i z dnia 18 marca 1921 r. o opłacie stemplowej od kart do gry na ziemię przynależne do obszaru Rzeczypospolitej – zgodnie z umową o preliminaryjnym pokoju z dnia 12 października 1920 r. (alegat 14)²⁴.

14. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez Ministra Poczt i Telegrafów projekt rozporządzenia w sprawie wynagrodzenia funkcjonariuszów pocztowych za czas spędzony w służbie w pocztach ruchomych (ambulansach pocztowych) z tym, że rozporządzenie to wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1921 r. (alegat 15).

15. Przyjęto złożony przez Ministra Sprawiedliwości projekt ustawy w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 26 lipca 1919 r. (Dz.U. Nr 67 poz. 406) o utraconych tytułach na okaziciela (alegat 16).

Posiedzenie zakończono o godzinie 9 wieczorem.

†Witos†

²² Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej (ang. *Permanent Court of International Justice*, fr. *Cour permanente de Justice internationale*) z siedzibą w Hadze – mocą postanowień Statutu Ligi Narodów (art. 14) stał się jej organem sądzącym w sporach między państwami. (W nowej nazwie tej instytucji zastąpiono starą: Trybunał Rozjemczy).

²³ Mylne określenie nazwy. Stały Trybunał Rozjemczy (*Cour Permanente d'Arbitrage*) został po ustanowieniu Ligi Narodów zastąpiony Stałym Trybunałem Sprawiedliwości Międzynarodowej. Przepisy statutu Trybunału stanowiły, że członkowie Trybunału są wybierani przez Zgromadzenie i Radę z listy osób przedstawionych przez grupy narodowe Sądu Rozjemczego (art. 4). Żadna z wymienionych kandydatur nie przeszła w wyborach. Pierwszym polskim sędzią tego trybunału zostanie prof. Michał Rostworowski w r. 1927.

²⁴ Zob. „Dziennik Ustaw” RP 1920, nr 101, poz. 666.

Załączniki

Wykaz:

1. [Wniosek Ministra Skarbu w sprawie przyznania pensji wdowie Janinie Hebdowej]²⁵.
2. [Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie jednorazowej zapomogi dla Marianny Kostrzewa]²⁶.
3. [Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie jednorazowej zapomogi dla Władysława Kowalczyka]²⁷.
4. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zatwierdzenia wyboru Kazimierza Laskowskiego na Prezesa Dyrekcji Galicyjskiego Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego we Lwowie²⁸.
5. Statut Zrzeszenia Pracowników Biurowych Kolei Polskich²⁹.
6. Rozporządzenie Prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa w porozumieniu z p. Prezydentem Rady Ministrów w przedmiocie utworzenia Izby Kontroli Państwa [wraz odpisem pisma Prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa do p. Prezydenta Ministrów RP].
7. Projekt ustawy w przedmiocie otwierania i prowadzenia biur prośb i podań³⁰.
- [7a]. Dodatkowe motywy do projektu ustawy w przedmiocie otwierania i prowadzenia biur prośb i podań.
8. Projekt ustawy w przedmiocie dokonywania zmian granic powiatów na obszarach b. dzielnic rosyjskiej i austriacko-węgierskiej, a również dokonywania na oznaczonym obszarze b. dzielnicy austriacko-węgierskiej zmian obszaru działania samorządowych reprezentacji powiatowych³¹.
- [8a]. Uzasadnienie [projektu ustawy w przedmiocie dokonywania zmian granic powiatów na obszarach b. dzielnic rosyjskiej i austriacko-węgierskiej, a również dokonywania na oznaczonym obszarze b. dzielnicy austriacko-węgierskiej zmian obszaru działania samorządowych reprezentacji powiatowych].
9. Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu i z Ministrem Przemysłu i Handlu o unieważnienie zarządzenia Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 30 listopada 1919 r. (Dz.Urz. ZCZW Nr 43, poz. 518 z 1919 r.) w sprawie nadania Spółce Akcyjnej „Len Kresowy” wyłącznego prawa wywozu lnu, szczeciny i włosia z obrębu Ziem Wschodnich³².
10. Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu i z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie unieważnienia umów zawartych przez b. Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich ze Spółką Akcyjną „Polski Eksport Drzewny” z dnia 30 września 1919 r., 16 i 17 marca 1920 r. o eksploatację lasów w Puszczy Białowieskiej i Świsłockiej oraz tartaków i zakładów przemysłowych w Hajnówce³³.

²⁵ Nie publikuje się.

²⁶ Nie publikuje się.

²⁷ Nie publikuje się.

²⁸ Nie publikuje się.

²⁹ Nie publikuje się.

³⁰ Projektu ustawy nie publikuje się.

³¹ Projektu ustawy nie publikuje się a jedynie jego uzasadnienie.

³² Nie publikuje się.

³³ Nie publikuje się

- [10a.] Powody [wniosku Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu i z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie unieważnienia umów zawartych przez b. Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich ze Spółką Akcyjną „Polski Eksport Drzewny” z dnia 30 września 1919 r., 16 i 17 marca 1920 r. o eksploatację lasów w Puszczy Białowieskiej i Świsłockiej oraz tartaków i zakładów przemysłowych w Hajnówce].
11. Projekt ustawy w przedmiocie ratyfikacji protokołu podpisania Statutu Międzynarodowego Trybunału Rozjemczego z dnia 16 grudnia 1920 r.³⁴
 12. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie desygnowania kandydatów na stanowisko członków stałego Międzynarodowego Trybunału rozjemczego utworzonego, w myśl art. 14 Traktatu Wersalskiego, uchwałą ogólnego Zgromadzenia Ligi Narodów z dn. 13 grudnia 1920 r.
 13. Projekt ustawy o opłatach stemplowych od rachunków i poświadczeń odbioru sum pieniężnych lub innych przedmiotów majątkowych³⁵.
 14. Projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustaw z dnia 6 lipca 1920 r. i z dnia 18 marca 1921 r. o opłacie stemplowej od kart do gry na ziemie przynależne do obszaru Rzeczypospolitej zgodnie z umową o preliminarjnym pokoju z dnia 12 października 1920 r.³⁶
 15. Projekt rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wynagrodzenia funkcjonariuszów pocztowych za czas spędzony w służbie w pocztach ruchomych (ambulansach pocztowych)³⁷.
 16. Projekt ustawy w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 26 lipca 1919 r. Dz.U. Nr 67 poz. 406 o utraconych tytułach na okaziciela³⁸.

©Alegat 6^c

Rozporządzenie

Prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa w porozumieniu z p. Prezydentem Rady Ministrów w przedmiocie utworzenia Izb Kontroli Państwa [wraz odpisem pisma Prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa do p. Prezydenta Ministrów RP]

ROZPORZĄDZENIE

Prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa w porozumieniu z p. Prezydentem Ministrów w przedmiocie utworzenia Izb Kontroli Państwa.

³⁴ Do projektu ustawy dołączony został tekst rezolucji dotyczącej ustanowienia Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej, zatwierdzonej przez Zgromadzenie Ligi Narodów w Genewie 13 grudnia 1920 r. w języku francuskim (Resolution relative à l'établissement d'une Cour Permanente De Justice Internationale approuvée par l'Assemblée de la Société des Nations Geneve, le 13 Décembre 1920).

³⁵ Nie publikuje się. Ustawa została uchwalona 28 października 1921 r. (zob. „Dziennik Ustaw RP” 1921, poz. 92, nr 676).

³⁶ Nie publikuje się.

³⁷ Nie publikuje się.

³⁸ Nie publikuje się.

Na mocy art. 20 Dekretu Naczelnika Państwa z dnia 7-go lutego 1919 r. o Najwyższej Izbie Kontroli Państwa (Dziennik Praw z 1919 r. Nr 14 poz. 183) zarządza się utworzenie dwóch Izb Kontroli Państwa:

1) Nowogrodzkiej z siedzibą w Nowogrodku i

2) Kowelskiej z siedzibą w Kowlu

na następujących zasadach:

Art. 1. Działalność Nowogrodzkiej Izby Kontroli Państwa rozciągać się będzie na Województwo Nowogrodzkie; Kowelskiej zaś Izby na Województwa Wołyńskie i Poleskie.

Art. 2. Do zakresu zadań każdej z tych Izb na terytoriach należących do jej kompetencji należeć będzie dokonywanie kontroli na zasadach wskazanych w Dekrecie Naczelnika Państwa z dnia 7-go lutego 1919 r., a mianowicie: 1) Kontroli Władz Państwowych położonych w jej Okręgu, podległych Ministerstvom i innym Władzom Centralnym i 2) Kontroli niepaństwowych instytucji, zakładów, fundacji i funduszy tudzież jednostek samorządowych i miast, wyłuszczonej w punktach 2 i 3 art. 11 powyższego Dekretu i położonych w jej Okręgu.

Art. 3. O terminach otwarcia każdej z tych Izb nastąpią oddzielne ogłoszenia. Warszawa, dnia ... kwietnia 1921 r.

PREZYDENT MINISTRÓW

PREZES NAJWYŻSZEJ IZBY
KONTROLI PAŃSTWA

/-/ Podpis

Od pis

Prezes
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI PAŃSTWA³⁹

Dnia 18 kwietnia 1921 r.

Nr 4453/21.

Warszawa

Ul. Daniłowiczowska Nr 18

Do
Pana Prezydenta Ministrów
Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 20 Dekretu Naczelnika Państwa z dnia 7-go lutego 1919 r. o Najwyższej Izbie Kontroli Państwa (Dziennik Praw z 1919 r. Nr 14 poz. 183) ustala tworzenie

³⁹ Józef Higersberger.

Izb Kontroli Państwa przeznaczonych do wykonywania kontroli na podstawie tych samych przepisów co i Najwyższa Izba Kontroli Państwa.

Izby Kontroli utworzone być mogą rozporządzeniem Prezesa Najwyższej Izby Kontroli w porozumieniu z Panem Prezydentem.

Dotychczas utworzone zostały trzy takie Izby dla dokonywania kontroli władz państwowych podległych Ministerstwom i innym Władzom Centralnym oraz niepaństwowych instytucji, zakładów, fundacji i funduszków tudzież jednostek samorządowych i miast (p. 2 i 3 art. 11 Dekretu) a mianowicie: 1) Warszawska na Województwa Warszawskie, Łódzkie i Białostockie, 2) Kielecka na Województwa Kieleckie i Lubelskie i 3) Lwowska na całą Małopolskę.

Obecnie włączone zostały do Rzeczypospolitej Polskiej z umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze w dniu 12 października 1920 r., potwierdzonej już w zawartym w Rydze traktatem pokoju – obszary wschodnie, podzielone rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18-go listopada 1920 r. (Dziennik Ustaw Nr 115/20 poz. 760) na trzy Okręgi administracyjne: Wołyński, Poleski i Nowogródzki, a następnie rozporządzeniem p. Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 2 marca 1921 r. (Monitor Nr 55) przemianowanych na Województwa tejsze nazwy.

Okręgami tymi administruje już Rząd Rzeczypospolitej Polskiej, ponosząc wydatki i pobierając dochody. Wskutek tego koniecznym jest zorganizowanie w tych Okręgach Izb Kontroli Państwa dla dokonywania kontroli na zasadach Dekretu Naczelnika Państwa z dnia 7-go lutego 1919 r.

Ponieważ Okręgi te zajmują duże przestrzenie (od północnej do południowej granicy 670 kilometrów), ponadto w Okręgach tych brak dróg żelaznych, w ogóle dobrych środków komunikacyjnych, przeto dla sprawności działania kontroli państwowej koniecznym jest utworzenie dwóch Izb Kontroli Państwa, a mianowicie dla Województwa Wołyńskiego i Poleskiego z siedzibą w Kowlu, jako w miejscowości zbiegu kilku linii Kolei Żelaznych i drugiej dla Województwa Nowogródzkiego z siedzibą w Nowogródku. Z tej ostatniej Izby wyłonioną będzie stała delegacja kontroli dla Wileńszczyzny o czym poniżej.

Izbom tym przekazane będzie dokonywanie kontroli miejscowych Władz Państwowych podległych Ministerstwom i innym Władzom Centralnym oraz miejscowych instytucji, wskazanych w punkcie 2 i 3 art. 11 Dekretu Naczelnika Państwa z dnia 7-go lutego 1919 r.

Z mocy przytoczonych zasad załączam odpowiednie rozporządzenie, które w myśl art. 20 powyższego Dekretu z dnia 7-go lutego 1919 r. raczy Pan Prezydent zaakceptować swym podpisem, po czym rozporządzenie to ogłoszone zostanie w Monitorze⁴⁰.

⁴⁰ „Dziennik Praw Państwa Polskiego” 1919, nr 14, poz. 183. Artykuł 20 stanowił, że w terenie Izby Kontroli Państwa „utworzone będą rozporządzeniami prezesa Najwyższej

Niezależnie od powyższego załączam przy niniejszym odpisy pisma Ministerstwa Spraw Zagranicznych z dnia 1-go bm. Nr 256 oraz wniosku p. Raczkiewicza delegata Rządu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30-go marca br. Nr 2512. W pismach tych delegat Rządu oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych żąda utworzenia w Wilnie ekspozytury Nowogródzkiej Izby Kontroli Państwa dla dokonywania kontroli na terytorium „Litwy Środkowej”, proponując ze względów formalnych nazwę „przy delegacie rządu”, w rzeczywistości ma być ta ekspozytura zupełnie niezależną od delegata. Wniosek ten Ministerstwo uzasadnia tym, że Skarb Państwa wydatkuje znaczne fundusze na Litwę Środkową, a stąd wynika konieczność stałej kontroli ze strony organów Najwyższej Izby Kontroli Państwa i dlatego nie oponując przeciwko propozycji delegata Rządu Polskiego w Wilnie i Ministerstwa Spraw Zagranicznych wyrażam zgodę na utworzenie w Wilnie ekspozytury Nowogródzkiej Izby Kontroli Państwa, proszę jednak Pana Prezydenta o zakomunikowanie mi swej decyzji w tym przedmiocie.

Prezes

/-/ Podpis

Alegat [7a]

Dodatkowe motywy do projektu ustawy w przedmiocie otwierania i prowadzenia biur próśb i podań

Nawiązując do uchwały Rady Ministrów, zakomunikowanej Ministerstwu Spraw Wewnętrznych pismem z dn. 31 stycznia 1920 r. za Nr 1128, a dotyczącej odroczenia rozpatrywania projektu ustawy w przedmiocie otwierania i prowadzenia biur próśb i podań, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych komunikuje, co następuje:

Wobec postawionego na Radzie Ministrów wniosku o zmianie projektu ustawy w tym sensie, by moc obowiązującą ustawy rozciągnąć na całe państwo, zamiast jak tak poprzednio wyłącznie na obszar b. Królestwa Polskiego, podyktowanego ze względów na to, iż dążyć należy do wydawania ustaw ogólnych, prowadzących do unifikacji prawodawstwa Rzeczypospolitej Polskiej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zajęło się zbadaniem, czy rozciągnięcie rzeczzone jest możliwe

Izby Kontroli Państwa w porozumieniu z Prezydentem Ministrów Izby Kontroli Państwa. Rozporządzenia te dotyczyć będą zwłaszcza liczby, siedziby i zakresu działania tych organów”. W tekście pisma do Witosa mowa o rozporządzeniu prezesa Rady Ministrów z 18 stycznia 1921 r. „w przedmiocie kompetencji izb kontroli Państwa” (zob. „Monitor Polski” 1921, nr 13, poz. 28).

i wskazane zarówno na stan prawny jak i miejscowe potrzeby b. zaboru pruskiego oraz austriackiego.

W tym celu Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zwróciło się do Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej z prośbą o kompetentne oświadczenie się w przedmiocie rozciągnięcia projektowanej ustawy również na b. zabór pruski.

Departament Sprawiedliwości w porozumieniu z Departamentem Spraw Wewnętrznych wymienionego Ministerstwa w piśmie swym za Nr Ia 3860/20 wypowiedział się, że rozciągnięcie projektowanej ustawy także na b. dzielnicę pruską nie jest rzeczą ani konieczną, ani też wskazaną, a to ze względu na odmienne warunki kulturalne tej dzielnicy.

Tamtejsze ustawodawstwo zupełnie inaczej ujmuje sprawę zajmowania się sporządzaniem próśb i podań, niż to czyni projekt ustawy, a mianowicie jest ono traktowane w ogólnej płaszczyźnie zajęć proceduralnych, przy czym jest możliwość zastępstwa strony przed władzami, czego zakazuje tutejszy projekt, następnie władza policyjna sama rozstrzyga o tym, czy prowadzący biuro może spełniać swoje funkcje, natomiast sama ustawa nie ustanawia niezbędnego cenzusu wykształcenia, wreszcie tryb prowadzenia biur jest bardziej sprecyzowany i szczegółowy,

Z drugiej strony miejscowe warunki, dotyczące z jednej strony małej stosunkowo ilości analfabetów, a z drugiej mała ilość sił prawniczych o wykształceniu fachowym nie wymagają zmian w dotychczasowym porządku rzeczy.

Wyjaśnienia Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej po zaznajomieniu się z odnoszonymi przepisami tamtejszego ustawodawstwa – należy uznać za słuszne.

Jeżeli teraz przejdziemy do sprawy rozciągnięcia projektu ustawy na b. zabór austriacki, to i tu napotykamy przeszkody następujące:

Ustawodawstwo rzeczonoego zaboru szło po linii ograniczeń w zajmowaniu się agentów prywatnych pisanem próśb i podań.

Agenci prywatni w myśl dekretu nadw. z 5/II 1847 r. L. 24671 są uprawnieni do załatwiania interesów i czynności w tymże dekrete określonych, z czego wynika, że agentom prywatnym nie wolno przywłaszczać sobie na podstawie upoważnienia uzyskanego od władzy politycznej prawa do sporządzania w sposób zarobkowy pism i podań, tudzież do zastępowania stron w sprawach prawnych.

Zgodnie z zarządzeniem M[inisterstwa] S[praw] Wewn[ętrznych] z dn. 23/VII 1871 L. 2239 zostało zabronione wydawanie koncesji agentom prywatnym nie tylko na sporządzanie prawnych i sądowych operatów, lecz i na wygotowywanie podań do władz w ogóle, ponadto tego rodzaju uprawnienie winno być bardzo oględnie dawane i agentom publicznym (Mayrhofer t[om] VI. str. 1110)⁴¹.

⁴¹ Ernst Mayrhofer (administratywista austriacki). Tu odwołanie do jego *Handbuch für den politischen verwaltungsdienst in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und ländern: mit besonderer berücksichtigung der diesen ländern gemeinsamen gesetze und verordnungen* (autorstwo wspólne z Antonem Pace). Poręcznik wyszedł drukiem w latach 1895–1901.

Biorąc pod uwagę ten stan rzeczy, nie można uważać za wskazane rozciągnięcie projektu ustawy na b. zaborz austriacki, gdyż on nie odpowiada ani rozwojowi ustawodawstwa tamtejszego, ani potrzebom miejscowej ludności wobec wystarczającej liczby adwokatów i doradców prawnych (agentów publicznych)

Z powyższego wynikało, że pozostaje jedynie wydanie specjalnej ustawy dla b. zaboru rosyjskiego, co jednak mogłoby być podtrzymywane na tej podstawie, że dla rzeczonoż terenu ustawa w przedmiocie otwierania i prowadzenia biur próż i podań jest konieczną ze względu na potrzeby ludności oraz istniejący stan faktyczny odnośnie istniejących biur porad prawnych.

Ujmując sprawę pod tym kątem widzenia, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych miało na względzie również tę okoliczność, że rząd starał się już o danie pomocy ludności w dziedzinie pomocy prawnej i w tej mierze było wydane zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 30/VI 1919 r. (Okólnik Nr 431 Dz.Urz. M[inisterstwa] S[praw] W[ewnętrznych] Nr 40, poz. 537), w którym zaleca się Sejmikom Powiatowym i Radom Miejskim, aby organizowały przy biurach Wydziału Powiatowego względnie Magistratu biura porad prawnych, mające na celu ułatwienie ludności orientowania się w stosunkach prawnych, dotyczących zwłaszcza spraw administracyjnych, oraz zapewnienie jej taniej, uczciwej i obywatelskiej porady prawnej. Rzeczone biura miały okazywać swą pomoc bezpłatnie niezamożnej ludności powiatu względnie miasta, następnie za czynności swe miały pobierać od osób, mogących płacić, opłaty według taryfy uchwalonej przez Wydział Powiatowy, względnie Radę Miejską, wreszcie odnośny organ samorządu miał wglądać do działalności biura i otrzymywać sprawozdania.

Dla celów więc stwierdzenia, czy z jednej strony na terenie b. Królestwa Polskiego zachodzi w dalszym ciągu potrzeba egzystowania i rozwijania się biur porad prawnych, a z drugiej, czy organa samorządowe rozwinęły swą działalność po myśli zarządzenia wyżej wymienionego, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zarządziło ankietę przez władze administracyjne.

Nadesłane daty przez Wojewodów oraz Komisarza Rządu m.st. Warszawy⁴² wykazały co następuje:

1) Ze względu na dużą liczbę analfabetów w poszczególnych miejscowościach b. zaboru rosyjskiego, tudzież ze względu na nową organizację władz oraz rodzime ustawodawstwo, wprowadzające odmienne stosunki prawne, które w przeważającej części nie są dostępne, względnie wiadome ludności biura pisania pism i podań są dla ludności potrzebne, a nawet konieczne, gdyż dana osoba, zmuszona

⁴² Jako miasto stołeczne Warszawa stanowiła wydzieloną jednostkę administracyjną w kraju, nie wchodząc do województwa warszawskiego. Komisarjat Rządu na m.st. Warszawa pełnił wtedy rolę I i II instancji w administracji państwowej. Podlegał dyscyplinarnie ministrowi spraw wewnętrznych w materii urzędowej właściwemu ministrowi dla spraw, które były przedmiotem wydawanej decyzji.

zwrócić się do władz, a nie mając pomocy prawnej w odnośnym biurze, udaje się do pisarzy i doradców pokątnych, będąc jeszcze bardziej wyzyskiwaną, niż to czynią legalnie egzystujące biura parad prawnych.

2) Pomoc organów samorządowych w formie biur prawnych przy wydziałach powiatowych, względnie magistratach jest minimalna, w większości zaś powiatów biur rzeczonych w ogóle nie ma, bądź to z powodu braku odpowiednich sił prawnych, bądź wskutek trudności finansowo-organizacyjnych, przy czym należy nadmienić, że ludność, traktując kierownika biura porad prawnych przy organie samorządowym jako „urzędnika”, niechętnie powierza mu sprawy, starając się zachować tajemnicę przed osobami „urzędowymi”.

3) Stan istniejących prywatnych biur porad prawnych w dużej swej części stoi na b. niskim poziomie, ze względu na stan intelektualny utrzymujących biura, tudzież na uprawiany wyzysk.

Z dat powyższych wynika, że na terenie b. zaboru rosyjskiego są koniecznie ze względów na potrzeby ludności biura porad prawnych względnie biura próśb i podań, a to tym bardziej, że ludność obecnie utworzonych nowych Województw na Ziemiach Wschodnich (Nowogródzkie, Poleskie, Wołyńskie) jeszcze bardziej będzie odczuwać potrzebę pomocy prawnej w związku ze stanem kultury i nowego porządku rzeczy, niż to ma miejsce na terenie b. Królestwa Polskiego.

Wreszcie należy nadmienić, że na rychły rozwój biur porad prawnych przy organach samorządowych, całkowicie nie można liczyć za względów wyżej wskazanych, przy tym należy nadmienić, że częstokroć Sejmik powziął uchwałę o otwarciu biura, jednakże ze względów technicznych nie może być ona wykonaną.

Reasumując powyższe, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych stwierdza, że ustawa w przedmiocie otwierania biur próśb i podań jest konieczną dla b. zaboru rosyjskiego, natomiast nie jest wskazane rozciąganie rzeczonyj ustawy na d[awny] zabór pruski oraz austriacki. Ponadto wzięwszy pod uwagę uzyskany materiał dzięki wyżej omawianej ankiecie oraz wnioski wojewodów, Ministerstwo wnosi następujące poprawki do pierwotnego projektu ustawy:

I

W celu zapewnienia, należytego i wszechstronnego zbadania sprawy potrzeby otwarcia biura próśb i podań oraz sprawy, czy wszelkie warunki w ustawie dla otwarcia biura wymagane mają miejsce, a w szczególności w celu zapewnienia jednolitości polityki w sprawie koncesjonowania biur próśb i podań – prawo wydawania pozwoleń, pozostawione w pierwotnym projekcie Starostom, zastrzec dla Wojewodów.

W związku z powyższym art. 1 i 11 projektu otrzyma brzmienie:

Art. 1. „Dla zawodowego w celach zarobku zajmowania się sporządzaniem próśb i podań oraz prowadzenia w tym celu biur wymagane jest zezwolenie właściwego wojewody, w Warszawie zaś zezwolenie Komisarza Rządu”.

Art. 11. „Wydane na zasadzie niniejszej ustawy decyzje władz w art. 1 ustawy wskazanych, mogą być zaskarżone do Ministra Spraw Wewnętrznych w terminie dwutygodniowym od dnia doręczenia decyzji.

Skarga winna być złożona za pośrednictwem władzy, której decyzja została zaskarżona”.

II

W art. 2 należałoby wyraźniej podkreślić moment potrzeb ludności oraz zabezpieczyć odstępowanie zezwoleń, ponadto kasuje się opłatę na rzecz skarbu ze względu na to, że biuro podlega opłacie przemysłowego podatku (patentu), natomiast wprowadza się wpłacenie przez starającego się o otwarcie biura – kaucji zabezpieczającej zwrot szkód, zrządzonych klientom winą umyślną, względnie niedbalstwem doradcy.

W związku z powyższym art. 2 otrzymałby brzmienie następujące:

Art. 2. „Zezwolenie może być udzielone obywatelom Państwa Polskiego, nieposzlakowanym, godnym zaufania, którzy ukończyli lat 25, otrzymali co najmniej wykształcenie 4-o klasowe szkoły średniej i władają poprawnie językiem polskim w słowie i piśmie. Przed wydaniem pozwolenia władze w art. 1 ustawy wskazane winny stwierdzić, że otwarcie biura odpowiada potrzebom miejscowej ludności. Zezwolenie zawiera nazwę miejscowości, w której biuro ma być czynne, imię i nazwisko osoby, której zostało wydane, oraz adnotację o wpłaconej kaucji.

Zezwolenie nie może być odstąpione innej osobie bez zgody władzy, która je wydała. Zezwolenie wydaje się na przeciąg jednego roku i może być po upływie tego czasu – odnawiane.

Prócz obowiązku wykupienia patentu przemysłowego, ubiegający się o zezwolenie winien złożyć zależnie od miejsca prowadzenia biura – kaucję w wysokości 30 000 Mk – w miastach wojewódzkich, 15 000 Mk w miastach powiatowych i w miastach wydzielonych z powiatowych związków komunalnych oraz 5000 Mk w pozostałych miejscowościach”.

III

Ze względu na stan obecnie istniejących biur porad prawnych i wprowadzenie porządku w tej dziedzinie należy w ustawie wyraźnie podkreślić, że istniejące w chwili ogłoszenia ustawy biura porad prawnych, o ile nie otrzymają pozwolenia na dalsze prowadzenie – ulegają zamknięciu.

W związku z tym proponuje się dodać ustęp do art. 9:

„W razie odmowy zezwolenia – biura w artykule niniejszym wymienione ulegają zamknięciu”.

IV

Ze względu na to, że w nowej redakcji ustawy zostały wprowadzone zezwolenia roczne, a to w celu większej kontroli zależności biur od władz administracyjnych (patrz art. 2 w nowej redakcji), pierwszy ustęp art. 10 jest zbędny.

Drugi ustęp tegoż artykułu przesuwają się ze względów redakcyjnych do dalszych artykułów, ostatni zaś skreśla się ze względów na to, iż nadaje się więcej do okólnika względnie instrukcji.

W konsekwencji redakcja art. 10 byłaby następująca przy uwzględnieniu również zmian, w art. 1 wprowadzonych:

Art. 10. „Wydane na zasadzie niniejszej ustawy decyzje władz w art. 1 ustawy wskazanych, mogą być zaskarżone do Ministra Spraw Wewnętrznych w terminie dwutygodniowym od dnia doręczenia decyzji”.

V

Art. 11 skreśla się, jako wyczerpany w art. 10 nowej redakcji a na jego miejsce wstępuje art. 12 starej redakcji z wykreśleniem pierwszego ustępu, jako zbędnego.

VI

W celu zwiększenia represji w stosunku do prowadzących biura, której nie zadawalnia art. 138 i 139 K[kodeksu] Kar[nego]⁴³, a w braku odpowiednich artykułów w tymże Kodeksie, proponuje się następującą redakcję art. 12.

Art. 12. „Przekroczenie przepisów niniejszej ustawy lub wydanie na jej podstawie zarządzeń karane będzie sędownie grzywną do 15 000 mk lub aresztem do 6 miesięcy lub obiema karami łącznie”.

VII

Artykuły 13 i 14 dawnej redakcji ulegają ze względów redakcyjnych przedstawieniu.

⁴³ Mowa o przepisach karnych prawa rosyjskiego, określających przestępstwo „nieposłuszeństwa władzy”. Art. 138: „Kto wykroczy przeciw rozporządzeniu obowiązującemu, będzie karany, o ile kara za to wykroczenie nie jest oznaczona przez ustawę lub rozporządzenie, grzywną do 2000 rb. lub aresztem. Art. 139: „Kto wykroczy przeciw zarządzeniom prawnym lub sprzeciwi się żądaniu prawnemu urzędnika, lub władzy będzie karany o ile kara za to wykroczenie nie jest oznaczona przez ustawę lub rozporządzenie, grzywną do 2000 rb. lub aresztem”.

Uzasadnienie [projektu ustawy w przedmiocie dokonywania zmian granic powiatów na obszarach b. dzielnic rosyjskiej i austriacko-węgierskiej, a również dokonywania na oznaczonym obszarze b. dzielnicy austriacko-węgierskiej zmian obszaru działania samorządowych reprezentacji powiatowych]

UZASADNIENIE

Wyrazem konieczności zmian w podziale obszaru państwa na powiaty są liczne w tym przedmiocie podania od ludności, a również od ciał samorządowych, złożone w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych.

Dotychczas sprawy tego rodzaju na ogół nie były ostatecznie załatwiane, gdyż Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zamierzało uwzględnić dotyczące ich wnioski, wprowadzając nowy podział administracyjny Państwa. W miarę jednak opracowywania projektu nowego podziału administracyjnego stało się widoczne, że praca ta wymaga przeprowadzenia licznych studiów i zgromadzenia odpowiednich materiałów, że projekt ten nieprędko będzie mógł być ukończony, a tymczasem utrzymywanie nadal stanu obecnego w wielu wypadkach odbija się wielce niekorzystnie zarówno na interesach ludności, jak i czynnościach władz.

W większości wypadków chodzić będzie tylko o nieznaczne stosunkowo przesunięcia granic istniejących powiatów. W kilku jednak wypadkach, a dotyczy to powiatów położonych na obszarze Województw wschodnich (Nowogródzkie, Poleskie i Wołyńskie), gdzie nowy podział administracyjny o charakterze tymczasowym zaprowadzony został przez b. Zarząd Terenów Przyfrontowych i Etapowych, zmiany będą znaczniejsze i pociągnąć mogą za sobą skasowanie niektórych powiatów, a utworzenie nowych. Reforma staje się aktualna również w związku ze spodziewanym przyłączeniem do Państwa obszarów „Litwy Środkowej”⁴⁴.

Przepisy projektowanej ustawy, dotyczą tylko b. zaborów rosyjskiego i austriackiego (za wyjątkiem obszaru Śląska Cieszyńskiego, gdzie sprawy podziału administracyjnego, stosownie do p. 2 art. 4 Ust[awy] Konst[ytucyjnej] z dnia 15/V 1920 r. zawierającej statut organiczny Województwa Śląskiego [Dz.U. Nr 73 poz. 497], należą do ustawodawstwa Sejmu Śląskiego)⁴⁵; w b. dzielnicy pruskiej stosownie do opinii Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej granice powiatów nie wymagają regulacji.

⁴⁴ W myśl tezy o samostanowieniu ludności b. W.Ks. Litewskiego miało to nastąpić według planów polskich po wyczerpaniu środków porozumienia z rządem w Kownie na podstawie konferencji.

⁴⁵ Było to gwarantowane przez autonomię, którą otrzymało województwo śląskie ustawą z lipca 1920 r.

Co do obecnego stanu prawnego sprawy zaznaczyć należy co następuje:

1. Przepisy ustawodawstwa rosyjskiego, stosownie do których zmiany granic powiatów dokonywane były w drodze zatwierdzonej przez cesarza uchwały Rady Ministrów, skasowane zostały na obszarze, na który rozciągała się władza okupacyjnego niemieckiego Jenerał-Gubernatorstwa Warszawskiego⁴⁶ przez ustanowienie nowych przepisów w tej mierze, a zamieszczonych w art. 1 ordynacji powiatowej dla Jener[al]-Gub[ernatorstwa] Warszawskiego.

Z kolei jednak przepisy okupacyjne zostały razem z całą ordynacją powiatową, skasowane na mocy art. 55 dekretu o tymczas[owej] ordynacji powiatowej dla obszarów Polski b. zaboru rosyjskiego z dnia 4/II-1919 r. Odpowiednie nowe przepisy ustanowione jednak nie zostały.

2. Na pozostałej części b. zaboru rosyjskiego sprawa przedstawia się odmiennie, gdyż tam przepisy rosyjskie żadnym aktem prawnym skasowane nie zostały, przeto obowiązują one tam nadal.
3. Na obszarze b. zaboru austriackiego obowiązują dotychczas przepisy ustawodawstwa austriackiego, a mianowicie:

nieogłoszone najwyższe postanowienie z dnia 12 kwietnia 1852 r., stosownie do którego uregulowanie rozgraniczenia powiatów, o ile chodzi tylko o wyłączenie poszczególnych gmin z jednego politycznego powiatu i wcielenie ich do innego powiatu, należy do kompetencji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które działa w tej mierze po uprzednim uzyskaniu zgody Ministerstw Sprawiedliwości i Skarbu.

Ustanowienie nowych powiatów w Galicji następowało w drodze „najwyższego postanowienia”.

W art. 3 projektu zawarty jest przepis, dotyczący zmiany obszarów działania reprezentacji powiatowych w Galicji, w tej sprawie zaznaczyć należy, co następuje: ze względów zarówno administracji państwowej jak i samorządowej pożądanym jest, by granice powiatów politycznych i samorządowych pokrywały się ze sobą.

Na obszarze b. zaboru rosyjskiego stan taki zachowany jest całkowicie, a w razie zmiany granic powiatów reguluje się automatycznie, w myśl postanowienia, zawartego w ust. 2 art. 1 Dekretu z dnia 4/II-1919 r. (Dz.Pr. Nr 13, poz. 141), który orzeka, że „zmiany granic powiatów administracyjnych pociągają za sobą odpowiednie zmiany obszaru powiatowych związków komunalnych”. Równobrzmiący przepis zawarty jest w art. 1 Rozp[orządzenia] Komisarza Gen[eralnego] Ziem Wschodnich z dnia 4/VI-1920 r. (Dz.Urz. Zarz.Cyw.Z.Wsch. Nr 46/90).

W Galicji pierwotnie granice powiatów samorządowych odpowiadały we wszystkich wypadkach granicom powiatów politycznych, a to w myśl art. 2 ustawy z dnia 12/VIII-1866 r. (Dz.U.Kr. Nr 21) o reprezentacji powiatowej, który

⁴⁶ Generał-pułkownik Hans Hartwig von Beseler.

orzeka, że: „zakres działania reprezentacji powiatowej rozciąga się do wszystkich gmin i obszarów dworskich do powiatów należących”. Jednocześnie art. 3 tejże ustawy zawiera postanowienie, w myśl którego po upływie trzech lat po zaprowadzeniu reprezentacji powiatowych, obszar, na który rozciąga się zakres działania tych reprezentacji, może być zmieniony tylko w drodze ustawy krajowej. Po upływie oznaczonego terminu utworzonych zostało 8 nowych powiatów, nie stanowią one jednak dotychczas powiatów komunalnych, gdyż odpowiednie zmiany obszarów działania reprezentacji powiatowych, a również utworzenie 8 nowych reprezentacji nie nastąpiło.

Wspomniane nowe powiaty utworzone były drogą wydzielenia z powiatów, istniejących całych powiatów sądowych i te do obecnej chwili wchodzą w skład dawnych powiatów samorządowych.

Utrzymanie takiego stanu rzeczy w wypadkach przesunięcia granic powiatu o jedną lub kilka gmin, a chodziłoby o przeprowadzenie w najbliższej przyszłości takich właśnie zmian, byłoby wielce niedogodne. Jednoczesna odpowiednia zmiana obszarów działania reprezentacji powiatowych w takich wypadkach, co następowałoby w myśl art. 3, leży w interesie zarówno administracji samorządowej jak i politycznej.

W ostatnim ustępie art. 3 projektu ustawy zawarte jest zastrzeżenie, że tworzenie nowych reprezentacji powiatowych nie może mieć miejsca. Zastrzeżenie to projektuje się przez wzgląd na to, że ustrój reprezentacji powiatowych, istniejących w Galicji i na zasadzie ustawy z dnia 12/VIII–1866 r., jako oparty na zasadzie reprezentacji kurialnej, nie odpowiada duchowi demokratycznego ustawodawstwa polskiego, wobec czego tworzenie nowych reprezentacji powiatowych na tych zasadach jest niewskazane.

Projektowana ustawa ujednostajniałaby tryb załatwiania spraw, o których mowa, na obszarze dwóch b. zaborów i dałaby Rządowi możliwość załatwienia spraw niecierpiących zwłoki.

Po wejściu w życie ustawy o nowym podziale administracyjnym Państwa, a również jednolitej ustawy o samorządzie powiatowym, wskazane będzie ustanowienie nowych przepisów, regulujących zmianę granic powiatów zarówno politycznych, jak i samorządowych na zasadach jednakowych dla całego Państwa.

Powody [wniosku Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu i z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie unieważnienia umów zawartych przez b. Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich ze Spółką Akcyjną „Polski Eksport Drzewny” z dnia 30 września 1919 r., z dnia 16 i 17 marca 1920 r. o eksploatację lasów w Puszczy Białowieskiej i Świsłockiej oraz tartaków i zakładów przemysłowych w Hajnówce]

P O W O D Y

Spółka Akcyjna „Polski Eksport Drzewny” powstała na podstawie statutu z dnia 26 listopada 1919 r., zatwierdzonego postanowieniem Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z tego samego dnia, ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym ZCZW Nr 43, poz. 526 z 18 grudnia 1919 r.

W kapitale tej Spółki 10 000 000 mk Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich wziął pierwotnie udział w 40%, który to udział powiększył się następnie o dalsze 25% odstąpione mu przez Komitet Odbudowy Ziem Wschodnich, reszta przypadła akcjonariuszom prywatnym, wśród których figurują nazwiska ówczesnych wyższych urzędników Zarządu Cywilnego Ziem Wsch. a mianowicie: pp. Osmołowski (Generalny Komisarz), Iwaszkiewicz (jego zastępca) Porowski, Chorzelski, Jastrzębski (szefowie Sekcji), Chrzanowski (zastępca Szefa Ekspozytury Warszawskiej) i inni.

Mimo przewagi kapitału Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich w kapitale Spółki, Zarząd ten nie miał żadnego zastępstwa w Zarządzie Spółki, pozostawiając Zarząd Spółki mniejszości prywatnych akcjonariuszy.

Z tą oto Spółką Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich w osobie Generalnego Komisarza, względnie jego zastępcy, zawarł trzy umowy, umowę główną 30 listopada 1919 r. i umowy dodatkowe 16 i 17 marca 1920 r.

I. Umową z dnia 30 listopada 1919 r. sprzedał Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich w osobie Komisarza Generalnego Spółce wspomnianej z nadleśnictwa Świsłockiego (Puszczy Białowieskiej) dziesięcioletnią porękę, wynoszącą ogółem około 2 500 000 dziesięcin, oraz kłocę wyrąbane przez okupantów, na miejscu znajdującej się, w sekcjach II i III tegoż nadleśnictwa, a także sosny żywicowane w Browskiem nadleśnictwie na 125 dziesięcinach.

Ostateczny termin do wykonania umowy wyznaczono na 1-go kwietnia 1927.

Cena sprzedaży za ważniejsze rodzaje i gatunki drewna wynosi na cały czas umowny **n i e z m i e n n i e**:

1)

a) za metr sz[ęścienny] masy zbit[ej] sosny	ponad 40 cm	70 mk pol.
b) ” ” ” ” ” dębu	” ” ”	200 ” ”

c)	”	”	”	”	”	jesionu	”	”	”	140	”	”
d)	”	”	”	”	”	świerku	”	”	”	56	”	”
e)	”	”	”	”	”	olchy i osiny	”	”	”	60	”	”

2)

a)	za metr sz[eścienny]	masy zbit[ej]	sosny	od 30 do 40 cm	60	mk pol.
b)	”	”	dębu	”	”	”
c)	”	”	jesionu	”	”	”
d)	”	”	świerku	”	”	”
e)	”	”	olchy	”	”	”
			i osiny			

3)

a)	za metr sz[eścienny]	masy zbit[ej]	sosny	od 25 do 30 cm	35	mk pol.
b)	”	”	dębu	”	”	”
c)	”	”	jesionu	”	”	”
d)	”	”	świerku	”	”	”
e)	”	”	olchy	”	”	”
			i osiny			

4) Za kłocę wszystkich powyższych rozmiarów odziomkowe od 15 do 25 cm
25 mk pol.

5) Za kłocę brzozowe, zmuszałe, z posuszu i brakowe od 15 do 25 cm
15 mk pol.

6) Za drzewo wszystkich innych gatunków i wymiarów niewymienionych w powyższych punktach
15 mk pol.

7) Za drwa (których proc. w stosunku do opłacanych kłoców przyjmuje się za pieniądze, a reszta przypada Spółce darmo, jak to niżej się wykaże) od 1 m sz[eściennego]
15 mk pol.

Przy ustalaniu tych cen przyjęto wartość marki polskiej za równą 0,105 fr. szwajc[arskich], z tym, że ceny te zmieniają się zależnie od kursu marki polskiej w stosunku do kursu franka szw[ajcarskiego].

Z postanowień o eksploatacji, obróbce i pomiarze drzewa podkreśla się postanowienia następujące:

a) Kłocę winny być obcinane do grubości, nie większej niż dwadzieścia pięć cm w średnicy w cienkim końcu, z wyjątkiem kłoców sosnowych o średnicy ponad 40 cm, które obcina się do 15 cm.

Za kłoc uważa się odcinek drzewa nie krótszy, niż 4 metry.

b) Na korę oblicza się od średnicy przy kłocach liściastych osiem centymetrów, a przy kłocach iglastych cztery centymetry.

c) Kłocę, ścięte w zimie, winny być wywiezione z lasu przed pierwszym sierpnia, po tym terminie muszą być okorowane.

d) Kloce z drzew dębowych, jesionowych, klonowych i lipowych obcina się na dziesięć centymetrów przed pierwszą gałęzią, o ile grubość jej przekracza dwanaście centymetrów.

e) Za drzewo zmurszałe uważa się kloce, które w dolnym lub górnym przekroju posiadają mursz, przenoszący piętnaście procent średnicy kłoca.

f) Za drzewo brakowane uważa się kloce uznane za takie za wspólnym porozumieniem według wskazówek praktyki.

g) Drzewo wszelkich gatunków i wymiarów, niewymienionych w umowie, uważa się za drzewo opałowe, bez względu na sposób zużytkowania go przez Spółkę; masę drzewa tego przyjmuje się bez obmiaru za równą dwóm procentom ogólnej masy wszystkich wyrobionych przez Spółkę kłoców.

h) Spółka prowadzi eksploatację według ułożonego i zakomunikowanego zawczasu Nadleśnictwu planu swojej działalności. Wyrębaniu podlegają wszystkie drzewa na nabytych wyrębach, z wyjątkiem podrostu do piętnastu centymetrów (z którego Spółka może czerpać materiał do wiązania tratw i na inne potrzeby gospodarcze) i nasienników po trzydzieści sztuk na dziesięcinę o średnicy na wysokości piersi 20–30 cm, pozostawionych według wskazówek nadleśnictwa.

Tym samym kontraktem otrzymała Spółka bezpłatnie do eksploatacji na cały czas trwania umowy cały kompleks budynków i urządzeń przy stacji Hajnówka, grupujących się około tartaku dziesięcioramowego. Spółka obejmuje zakłady te ze wszelkimi urządzeniami, maszynami narzędziami, i zapasami (wyłączając kloce), a także wszelkie należące do nich budynki mieszkalne i gospodarskie. Spółka drogą remontu i kompletowania maszyn i wszelkich urządzeń doprowadzi do stanu używalności tartak w zakresie pięciu ram i prowadzić go będzie swoim kosztem i na swój rachunek do czasu expiracji umowy obecnej. Nieużytkowane przez Spółkę w zakładach powyższych ramy, maszyny i inne narzędzia Spółka ma prawo przenieść i uruchomić w innym wybranym w porozumieniu z Zarządem punkcie eksploatowanych przez nią lasów państwowych.

Spółka ma prawo również przeprowadzać i eksploatować według swego uznania kolejki wąskotorowe z odpowiednimi urządzeniami, i budynkami, wykonując w tym celu roboty techniczne i budowlane, a także korzystać z przewozu wagonów i pociągów z istniejących na terenach Zarządu Kolejek wąskotorowych i ich taboru, z zastrzeżeniem, że kolejki te obsługują i inne przedsiębiorstwa i zakłady przemysłowe. Eksploatacji kolejek należących do Zarządu jak również reparacji toru i taboru wydzielonego na wyłączny użytek Spółki, Spółka dokonuje swoim kosztem i środkami.

Przy przejściu kolejek, tartaków i budynków na powrót do Zarządu po expiracji lub rozwiązaniu umowy, mają one być zwrócone w stanie używalności.

Umową dodatkową z dnia 16 marca 1920 Zarząd Cywilny zwolnił Spółkę od obowiązku opłacenia cen za drzewo według relacji franka szwajcarskiego, o ile drzewo to lub materiały wyrobione z niego, sprzedane zostaną na rynku

wewnętrzny. Za drzewo to Spółka płacić będzie ceny ustalone w umowie z 30 listopada 1919 w polskiej walucie markowej bez względu na jej stosunek do franka szwajcarskiego. Ilość opłacanego ten sposób drzewa nie może jednak przekraczać 50 proc. ogólnej ilości masy drzewnej nabytej przez Spółkę. Dla materiałów eksportowanych za granicę wymagania umowy z dnia 30 listopada 1919 pozostają w mocy; gdyby jednak za materiały te wprowadzone zostały opłaty wywozowe lub innego rodzaju opłaty walutowe, cła lub opłaty te poniesie Zarząd Cywilny, albo też Spółka będzie wolną od płacenia cen także za drzewa eksportowane według relacji franka szwajcarskiego.

Tą samą umową otrzymała Spółka do remontu linii wąskotorowej, dla trakcji parowej, zbudowanej przez okupantów z Sekcji 109 w Nadleśnictwie Browskiem do stacji kolejowej w Hajnówce, zapasy szyn, złączeń i krzyżownic na 45 km toru dla trakcji parowej i 35 km toru dla trakcji konnej oraz 200 do 400 wagonów różnych typów wraz z warsztatami zdemontowanymi wąskotorowymi urządzeniami przez okupantów, wreszcie do wybudowania linii telefonicznej w Puszczy Białowieskiej i Świsłockiej, druty i izolatory pozostałe po okupantach.

Tą samą umową kupiła Spółka wszystkie kłocze pozostałe po okupantach przy tartaku w Hajnówce po cenie o 50 proc. wyższej od ustalonej w umowie z 30 listopada 1919 r. (po 15 mk od metra sz[ęściennego] masy drzewnej o ile jest drzewem zmurszałym lub brakowem) i bez relacji do kursu franka szwajcarskiego.

III. Wreszcie umową z dnia 17 marca 1920 r. Zarząd Cywilny Z[iem] W[schodnich] wydzierżawił na czas trwania umowy z 30 listopada 1919 r. Spółce zakłady obróbki drzewa w Hajnówce, a mianowicie fabrykę wełny drzewnej, fabrykę sabotów, stolarnię terpentyniarnię, jednogatrowy tartak, elektrownię wraz z wszelkimi należącymi do nich budynkami, maszynami, narzędziami i urządzeniami za 80 000 marek rocznie i upoważnił Spółkę do wydatkowania na jego rachunek na koszty uruchomienia tych zakładów sumy do wysokości 100 000 mk.

Zwrot tych zakładów wraz z urządzeniem niezbędnym, sprawionym przez Spółkę, ma nastąpić w stanie możliwości ich prowadzenia z uwzględnieniem normalnego zużycia.

Zarząd Ziemi Wschodnich zastrzega sobie tylko prawo nabycia ogółem lub częściowo od Spółki innych przyrządów i instalacji urządzonych jej własnym kosztem, za cenę ich urządzenia z potrąceniem 10 proc. za każdy rok użytkowania ich, w przeciwnym razie Spółka ma prawo przyrządy te i instalacje zabrać.

Kontrakty powyższe, które wyszły na jaw podczas likwidacji Zarządu Cywilnego Ziemi Wschodnich były przedmiotem szczegółowego badania przedstawicieli Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Ministerstwa Skarbu i Ministerstwa Przemysłu i Handlu oraz Delegata Najwyższej Izby Kontroli Państwa, przy czym ustalono następujące wadliwości z punktu widzenia finansowego, technicznego i gospodarczego:

1) Pierwotnie umówiona cena drzewa bardzo niska, o 30 do 40 proc. niższa od ówczesnej miała być korygowana w stosunku do franka szwajcarskiego, którego kurs przyjęto w przybliżeniu na 9,5 mk pol. dla ustalenia cen drzewa w umowie.

Przewidziane w kontrakcie ceny na pniu:

dąb 150–200 mk za f.m., sosna 35–70 za f.m. wynosiłyby w dniu 17 listopada 1920 r. (odbyte konferencji), stosownie do kursu 1 fr. szwajcarskiego, równego 71 mkp, za jeden f.m. dębu 1125–1500 mk, z[a] 1 f.m. sosny 262–525 mkp, przy dzisiejszej zaś wartości franka szwajcarskiego prawie o połowę mniej, podczas gdy cena rynkowa wynosiła w listopadzie 1920 r. za 1 f.m. dębu 2500–3000 mkp, a sosny 600–700 mkp, a do obecnej chwili wzrosła prawie dwójnasób.

Przytoczone dane ujawniają oczywistą stratę dla Skarbu, której dalsze zwiększenie powoduje późniejsze, dodatkową Umową z dnia 16 marca 1920 r. dokonane zniesienie relacji frankowej odnośnie do połowy drzewa nabytego przez Spółkę, o ile drzewo z tej połowy sprzedane zostanie na rynkach wewnętrznych, a nawet także odnośnie do drzewa eksportowego, o ile by Rząd polski nie przejął na siebie ewentualnie wprowadzonych na to drzewo opłat cłowych lub walutowych.

2) Wyżej przedstawiona rażąco niska cena drzewa została ustaloną w markach polskich niezmiennie na cały czas prawie siedmioletniego trwania umowy, mimo że już wtenczas z powodu ciągle wzrastającego popytu na drzewo w kraju i za granicą i z powodu ciągłego wzrostu wartości walut zachodnich można było przyjąć, że proces wzrostu cen drzewa nie tak prędko ulegnie przerwie.

Niedostateczną zaś w umowie pierwotnej ustanowioną korekturę stałych cen w markach polskich przez ustanowienie relacji do każdorazowego kursu marki szwajcarskiej⁴⁷ usunięto, jak wyżej wspomniano, w umowie dodatkowej z 16 marca 1920 r., kiedy marka polska pod wpływem wojny już mocno spadła w cenie, a ceny wszelkich produktów, a także materiału drzewnego i opałowego podrożały w wyższym niż dotychczas stopniu.

3) Zapłatę otrzymuje Skarb Państwa tylko za drzewo wyborowe, kłocę zaś cieńsze, a nawet grube lecz krótsze od 4 metrów, jak w ogóle kłocę niezakwalifikowane do zapłaty bez względu na ich zużytkowanie uważa się za drzewo opałowe, które z wyjątkiem dwóch procent w stosunku do masy opłaconej, oddaje się Spółce bezpłatnie.

Przy tym niewłaściwe jest ujęcie warunków technicznych, umożliwiających zakwalifikowanie nadmiernej ilości drzewa jako „opałowe”, „zmurszałe” lub „brakowe”.

4) Uderzające są tego rodzaju postanowienia, sprzeciwiające się wszelkim zasadom fachowym, jak że kłocę ścięte w zimie, niewywiezione do 1-sierpnia muszą być okorowane po tym terminie, a zatem w czasie, gdy drewno już posiniało, a korniki swoją rolę odegrały, że Spółka ma prawo pobrać bezpłatnie nawet z podrostów do 15 cent. wszystko, czego potrzebuje do wiązania tratw.

⁴⁷ Najpewniej pomyłka. Walutą szwajcarską pozostawał od 1850 r. frank.

Najszkodliwszą zaś z tego stanowiska jest w ogóle sprzedaż dziesięcioletnich porębów do wyeksploatowania w ciągu lat 6 bez zabezpieczenia odmłodnienia porębowych terenów.

Niepodobna powstrzymać się od uwagi, że Spółka, zebrawszy dziesięcioletni kapitał, przystąpiła do interesu przekraczającego jej siły finansowe, gdyż sama opłata surowca drzewnego w jednym roku, gdyby w całej ilości kontraktowej był wycięty, pochłonąłby 3/4 części kapitału Spółki, a wiadomo, że większą nierównie sumę pochłaniają koszty eksploatacji, obróbki, wywózki i przeróbki drzewa oraz koszty handlowe. Nasuwa to przypuszczenia, że założycielom Spółki nie tak zależało na przemysłowym wyzyskaniu umowy, jak raczej na wyzyskaniu monopolicznego stanowiska osiągniętego przez umowę, w Puszczy Białowieskiej i niesłuchanie korzystnych postanowień umownych, gdy przyjdzie do oczekiwanego rozwiązania problemu Puszczy Białowieskiej i jej zakładów przemysłowych przez oddanie jednemu wielkiemu konsorcjum zagranicznemu do eksploatacji.

Przypuszczenia te zmieniły się niemal w rzeczywistość, gdy po wyczerpaniu się pierwotnego kapitału Spółki, uchwałą walnego zgromadzenia jej akcjonariuszy z dnia 26 sierpnia 1920 r., zatwierdzonej rozporządzeniem Generalnego Komisarza ZCZW z tego samego dnia, ogłoszonym w Dz.Ur. Nr 58, poz. 1629 postanowiono powiększyć kapitał akcyjny Spółki o dalsze 20 000 000 mk. Wtedy zamierzali założyciele Spółki na dalszym walnym zgromadzeniu dnia 23 października 1920 r., zwołanym li tylko do ustalenia warunków drugiej emisji nie dopuścić Skarbu Państwa do udziału w drugiej emisji akcji i odstąpić ją w całości za odpowiednim ^{ażiem}⁴⁸ kapitałowi zagranicznemu, aby tenże, uzyskawszy większość w Spółce, nie dopuścił wpływem swoim politycznym do jakiegokolwiek zmiany, a tym mniej do rozwiązania umowy ze Spółką, a tym samym stał się najsilniejszym czynnikiem przy odbiorze całej Puszczy Białowieskiej do eksploatacji.

Ustalenie przez zastępców Rządu na wspomnianej konferencji wyżej wspomnianych punktów szkodliwych w transakcjach Zarządu Cywilnego Z[iem] W[schodnich] doprowadziło ją w dalszym ciągu do jednomyślnej uchwały utrzymania przewagi Rządu w kapitale Spółki dla możliwego zneutralizowania tych transakcji dla Rządu, choćby w 65 proc. i celem wprowadzenia zastępców Rządu do Zarządu Spółki i przeprowadzenia za pomocą nich potrzebnych zmian we wspomnianych umowach, gdyż wówczas istniała jeszcze w Rządzie tendencja utrzymania Spółki, lecz zawarcia z nią zmienionej umowy na ściśle kupieckich i normalnych warunkach.

Na podstawie tej uchwały, wskutek zarządzeń Ministerstwa Skarbu z dn. 29 listopada 1920 r. Nr 71979 i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 22 grudnia 1920 r. Nr A0-1801, nastąpiło przekazanie akcji pierwszej emisji, będących

⁴⁸ Ažio (fr. agio) – nadwyżka kursu dewiz lub papierów wartościowych ponad ich wartość nominalną.

w posiadaniu Zarządu Cywilnego Z[iem] W[schodnich] na sumę nominalną 6 500 000 Mk Ministerstwu Skarbu i zasubskrybowanie drugiej emisji na sumę 13 000 000 mk przez Ministerstwo Skarbu.

Gdy jednak próby wprowadzenia trzech zastępców Rządu do Zarządu Spółki dla uzyskania potrzebnej większości wobec oporu członków tego Zarządu przeciwko złożeniu mandatów doprowadziło tylko do uzyskania dwóch miejsc dla zastępców Rządu i gdy do racjonalnego prowadzenia interesu Spółki potrzebne są bardzo znaczne sumy, których S[pół]ka Państwa nie może zaangażować w tych interesach, gdy wreszcie – co najważniejsze – Rządowi przedłożone są bardzo poważne propozycje konsorcjów zagranicznych objęcia całej Puszczy Białowieskiej, a konsorcja te stawiają naturalny warunek usunięcia wszelkich grup eksploatacyjnych z tejże Puszczy, należy zerwać z dotychczasową polityką utrzymania Spółki w drodze wprowadzenia zmian do kontraktów z nią zawartych i przystąpić do unieważnienia tych kontraktów.

W tym celu należy skorzystać z pełnomocnictw, uzyskanych, jak wiadomo, właśnie z powodu stosunków Zarządu Cywilnego Z[iem] W[schodnich] między innymi z tą Spółką a nadanych przez Sejm Radzie Ministrów w art. 5 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. Nr 16, poz. 93 Dziennika Ustaw.

Nie ma wątpliwości i wynika to z wyżej przedstawionych punktów, że umowami z dnia 30 listopada 1919 r. i 17 marca 1920 r. zostały interesy Skarbu Państwa w wysokim stopniu pokrzywdzone, gdyż postanowienia tychże nie tylko wyrządzają konkretne zbyt znaczne szkody finansowe Skarbowi Państwa, ale nadto umowy te w swym całokształcie mogą stanąć na przeszkodzie należytemu, interesom finansowym Skarbu Państwa odpowiadającemu, wyzyskaniu całej Puszczy Białowieskiej. Szkody z tego wynikłe mogą sięgać w dziesiątki miliardów.

Wobec tego ma Rada Ministrów prawo na podstawie wspomnianego przepisu ustawy nie tylko znieść, ale od korzenia unieważnić te umowy i wydać zarządzenia odszkodowawcze, celem uporządkowania stosunków, wpływających z unieważnienia.

Pod względem zarządzeń odszkodowawczych zauważa się, co następuje:

Spółka większą część swych funduszy, uzyskanych, czy to z kapitału akcyjnego, czy też ze sprzedażnych transakcji drzewnych wydała na eksploatację i inwestycję. Mimo, że wydatek na inwestycje skutkiem pierwszego urzędzenia, następnej ewakuacji i ponownego remontu po ewakuacji był nieraz podwójny i potrójny, dzisiejsza wartość tychże wskutek wzrostu cen materiału, robotnika oraz dewaluacji pieniężnej jest bardzo znaczna i przekroczy prawdopodobnie o wiele kapitał akcyjny Spółki.

Inwestycje te są dwojakiego rodzaju. Raz poczynione są we własności rządowej, w lasach, kolejkach, wagonach, maszynach, urzędzeniach, budynkach itp. rządowych, po wtóre poczynione zostały dla sprawienia i remontu własnego inwentarza do eksploatacji lasów, kolejek i zakładów przemysłowych, a mianowicie

lokomotyw, maszyn, narzędzi i innych urządzeń kolejowych, tartacznych i przemysłowych.

Z uwagi na powyższe, Spółkę można by odszkodować na trojakiem podstawie:

- a) Albo przyznając jej obecną wartość melioracji dokonanych we własności rządowej, oraz nabywając jej inwentarz po cenach bieżących.
- b) Albo zwracając jej istotne wydatki na inwestycje we własności rządowej i wartość ksiązkową (własne koszty) inwentarza z zapewnieniem jej w tym wypadku całego zysku za okres jej istnienia.
- c) Albo wreszcie uznając całą działalność Spółki za dokonaną na rachunek Skarbu Państwa z tym, że wykazany w końcowym bilansie czysty zysk w granicach godziwych należy do Spółki.

Przy pierwszym sposobie z uwagi na wielką zwyżkę cen, sumy które by Spółce przypadły, byłyby wręcz nieproporcjonalne do wyłożonego kapitału i włożonej pracy, pomijawszy już możliwość różnicy zdań przy oszacowaniu inwentarza i melioracji.

Sposób drugi jest trudny do dokładnego wyliczenia z uwagi, że własny koszt inwestycji i wartość ksiązkowa inwentarza nie dadzą się zawsze zupełnie ściśle ustalić, a nadto nastroczą poważne trudności przy ustalaniu bilansowego zysku za poszczególne okresy sprawozdawcze.

Prywatni akcjonariusze okresu pierwszego, kiedy kapitał akcyjny był mniejszy a ich udział większy, pragnęliby bowiem lwia część zysku zaliczyć do pierwszego okresu sprawozdawczego i dlatego wykazali zysk 7 149 338 mkp na podstawie którego, po uwzględnieniu statutowych rezerw i 25 proc. tantiemy dla Zarządu, wyliczona została dywidenda 40 proc. Dzieje się to oczywiście z krzywdą dla drugiego okresu, w którym, z powodu powiększenia kapitału akcyjnego głównie przez wpłatę Skarbu Państwa, prywatni akcjonariusze biorą mniejszy udział, a zatem z oczywistą krzywdą dla Skarbu Państwa.

Przy racjonalnym zestawieniu bilansu za obydwa okresy powinien wypaść zysk mniej więcej równomierny dla akcjonariuszy jednego i drugiego okresu; temu jednak opierają się prywatni akcjonariusze.

Pozostaje przeto sposób trzeci najdokładniejszy, najsprawiedliwszy i nienastępujący trudności i sporów, wyżej pod c) podany.

Wobec tego należy oprzeć odszkodowanie Spółki za unieważnienie umów z mocą wsteczną od dnia zawarcia tychże na wynikającym z takiego unieważnienia z logiczną konsekwencją uznaniu całej tej gestii Spółki, jako dokonanej od początku na rachunek Skarbu Państwa i przejściu aktywów Spółki na Rząd po cenie inwentarzowej za objęciem pasywów Spółki oraz na wypłacie nadwyżki aktywów ponad pasywa Spółce.

Z tego obliczenia wypadnie suma obejmująca kapitał akcyjny Spółki i osiągnięty zysk. Ponieważ zysk ten może przekroczyć granice godziwe, z uwagi na zbyt niskie ceny materiałów drzewnych nabywanych przez Spółkę, przeto

ograniczono zysk ten na 25 proc. kapitału akcyjnego, przy czym pozostawiono Spółce dla powiększenia tego zysku, jej mienie z urządzeniem w Warszawie oraz nadzwyczaj korzystny przez Spółkę zawarty kontrakt o eksploatację prywatnego lasu w Brzostowicy Wielkiej, zwłaszcza że te przedmioty Spółka zbonifikuje tylko ich wartość księgową.

Sumy z tego obliczenia przypadające wraz z sumami, które Spółka osiągnie po zrealizowaniu pozostawionych przedmiotów, będą następnie przedmiotem rozdziału między akcjonariuszy Spółki, która prawdopodobnie na Walnym zgromadzeniu dnia 29 bm. wstąpi w stan likwidacji.

Z wyżej przytoczonych przyczyn jest powyższy wniosek uzasadniony.

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH
/-/ Skulski w.r.

°Alegat 11°

Projekt ustawy w przedmiocie ratyfikacji protokołu podpisania Statutu Międzynarodowego Trybunału Rozjemczego z dnia 16 grudnia 1920 r.

Ministerstwo
Spraw Zagranicznych
Warszawa.
Dn. 17 maja 1921 R.
N° D.VI./345.

Wniosek

Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów w przedmiocie ratyfikacji Protokołu podpisania Statutu Międzynarodowego Traktatu Rozjemczego z dnia 16 grudnia 1920 r.⁴⁹

Rada Ministrów uchwała:

PROJEKT USTAWY

w przedmiocie ratyfikacji °Protokołu podpisania
°Statutu Międzynarodowego Traktatu Rozjemczego
z dnia 16 grudnia 1920 r.

⁴⁹ Trybunał badał sprawy sporne między państwami (za ich zgodą) i wydawał opinie doradcze dla Rady Ligi Narodów.

- Art. I. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej zatwierdza protokół podpisania Statutu Międzynarodowego Trybunału Rozjemczego z dnia 16 grudnia 1920 r.
- Art. II. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej upoważnia Naczelnika Państwa do podpisania ratyfikacji powyższego protokołu w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.
- Art. III. Wykonanie niniejszej ustawy zleca się Ministrowi Spraw Zagranicznych.

Uzasadnienie.

W myśl art. 14 Paktu Ligi Narodów, początkującego Traktat Pokoju między Mocarstwami Sprzymierzonymi i Stowarzyszonymi a Niemcami, przekazany został Radzie Ligi Narodów przygotowanie projektu Stałego Trybunału Rozjemczego⁵⁰. W myśl powyższych dyrektywy Rada Ligi Narodów przedstawiła pierwszemu Zgromadzeniu Ligi w Genewie projekt Statutu Międzynarodowego Trybunału Rozjemczego, który Zgromadzenie aprobowало na posiedzeniu dnia 13 grudnia 1920 r. Gdy w myśl art. 14 Paktu Ligi Statutu rzonego Trybunału ma być przedstawiony w celu przystąpienia Członkom Ligi Narodów, sporządzony został w dniu 16 grudnia 1920 r. protokół podpisania wspomnianego Statutu przez pełnomocników państw, należących do Ligi. W liczbie innych protokół ten, opatrzony został w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej podpisem jej delegata p. Paderewskiego⁵¹.

Uchwalony przez Zgromadzenie Ligi Statut rzonego Trybunału zawiera przepisy organizacyjne, kompetencyjne i proceduralne. Zwraca uwagę art. 36, który głosi, iż kompetencji Trybunału podlegają wszystkie sprawy, które Strony czyli Mocarstwa odnośnie przekażą do rozstrzygnięcia Trybunałowi oraz sporne wypadki zatargów międzynarodowych, podlegających kompetencji Trybunału w myśl istniejących traktatów i konwencji. Poza tym Mocarstwa, które by zadeklarowały bądź to przy podpisaniu Protokołu podpisania, bądź to przy ratyfikacji tego Protokołu, lub też później uznanie obowiązkowe dla siebie generalnej kompetencji wspomnianego Trybunału bez uzasadnienia jej specjalnymi konwencjami do rozsądzenia sporów z innymi Mocarstwami, deklarującymi podobne uznanie, że zobowiązują się poddać orzecznictwu Trybunału wszelkie sprawy jakiegokolwiek rodzaju prawnego dotyczące:

- a) interpretacji jakiegokolwiek Traktatu,
- b) jakiegokolwiek zagadnienia prawa międzynarodowego,
- c) okoliczności każdego faktu, stanowiącego naruszenie jakiegokolwiek zobowiązania międzynarodowego,

⁵⁰ Dokument liczył 68 artykułów.

⁵¹ Były premier sprawował wówczas funkcję delegata RP przy Lidze Narodów.

d) właściwości lub rozciągłości odszkodowania, uzasadnionego naruszenie zobowiązania międzynarodowego.

Deklaracja podobna może być uczynioną pod warunkiem wzajemności ze strony pewnych lub większości Mocarstw lub też na pewien określony czas.

O swej kompetencji rozstrzyga Trybunał sam.

Ze względu na stosunek do Ligi Narodów oraz na możliwość korzystania w przyszłości z usług wspomnianego Trybunału w sporach międzynarodowych Ministerstwo Spraw Zagranicznych wnosi o ratyfikację wspomnianego Protokołu bez zgłaszania jednak w imieniu Rządu deklaracji o poddaniu orzecznictwu Trybunału wszystkich sporów dotyczących powyżej wyszczególnionych kwestii, zgodnie z zastrzeżeniem p. Ministra Sprawiedliwości, wyrażonym w piśmie z dn. 13 kwietnia br. Nr 47716.

MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH
Dąbski^f

^cAlegat 12^c

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów w przedmiocie desygnowania kandydatów na stanowisko członków stałego Międzynarodowego Trybunału Rozjemczego utworzonego, w myśl art. 14 Traktatu Wersalskiego, uchwałą ogólnego Zgromadzenia Ligi Narodów z dn. 13 grudnia 1920 r.

MINISTERSTWO
SPRAW ZAGRANICZNYCH
WARSZAWA.

Dn. 10 maja 1921 R.
N^o D.VI/410.

Wniosek

Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów
w przedmiocie desygnowania kandydatów na stanowisko
członków stałego międzynarodowego Trybunału rozjemczego
utworzonego, w myśl art. 14 Traktatu Wersalskiego uchwałą
ogólnego Zgromadzenia Ligi Narodów z d. 13 grudnia 1920 r.

Rada Ministrów uchwała:

1. Wyznaczyć w imieniu Rządu polskiego, w myśl art. 5 Statutu stałego międzynarodowego Trybunału Rozjemczego, zatwierdzonego dnia 13 grudnia 1920 r. przez ogólne Zgromadzenie Ligi Narodów, do polskiej grupy kandydatów na stanowisko członków rzeczonoego Trybunału:

- 1) Michała Rostworowskiego, profesora prawa międzynarodowego w uniwersytecie Jagiellońskim, członka Instytutu Prawa Międzynarodowego;
 - 2) ^hLeona Pinińskiego^h ^cOswalda Balzera^c, profesora ^hhonorowego^h prawa ^hrzymskiego^h w uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, ^hnamiestnika Galicji^h;
 - 3) Zygmunta Cybichowskiego, profesora prawa międzynarodowego w uniwersytecie warszawskim;
 - 4) Alfreda Halbana, profesora historii porównawczej prawa w uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, posła na Sejm Ustawodawczy.
2. Wykonanie niniejszej uchwały zlecić Ministrowi Spraw Zagranicznych.

Uzasadnienie.

W myśl art. 5 Statutu stałego międzynarodowego Trybunału rozjemczego prezentacja na członków tegoż Trybunału ma się odbywać przez grupy narodowe kandydatów, wyznaczonych przez poszczególne Rządy. Każdej grupie narodowej przysługuje prawo prezentacji najwyżej dwu osób, posiadających odpowiednie kwalifikacje fachowe i moralne. Nazwiska prezentowanych przez grupy narodowe osób są, w myśl art. 7 Statutu Trybunału, układane w jedną listę według porządku alfabetycznego nazwisk, i tylko osoby, zamieszczone w ten sposób na wspomnianej liście, są wybieralne na członków Trybunału. Według art. 4 Statutu wyboru dokonywa Zgromadzenie oraz Rada Ligi Narodów. Członkowie Trybunału obierani są na przeciąg lat 9.

Stanowisko członka Trybunału międzynarodowego nie może być połączone ze stanowiskiem kierowniczym rządowym państwa ojczystego lub też jakiegokolwiek organizacji międzynarodowej. Pożądanym jest, zgodnie z opinią, wyrażoną przez Zgromadzenie Ligi, należenie do Trybunału osób ze świata naukowego prawniczego, kół sędziowskich oraz parlamentarnych z wykształceniem prawniczym.

Czyniąc zadość tym życzeniom Zgromadzenia Ligi Narodów, Ministerstwo Spraw Zagranicznych proponuje na członków grupy polskiej wyżej wymienione osoby, których kwalifikacje fachowe i moralne nie podlegają żadnej wątpliwości.

w.z. MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH
fDąbski^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

PROTOKÓŁ
64-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 6 czerwca 1921 roku

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Kierownik Ministerstwa Spraw Zagranicznych	Jan Dąbski
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Za Ministra Przemysłu i Handlu	Stanisław Świętochowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister Aprowizacji	Jan Michalski
Za ministra Sprawiedliwości	dr Jan Morawski
Dyrektor Departamentu Prezydyjnego	
Prezydium Rady Ministrów	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego	
Prezydium Rady Ministrów	Edward Lechowicz
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek
Posel Rzeczypospolitej Polskiej	
przy rządzie rumuńskim	Aleksander Skrzyński

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5. po południu.

1. Protokół posiedzenia Rady Ministrów z 2 czerwca 1921 r. po odczytaniu przyjęto.

2. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej wniosek o likwidacji niesienia pomocy uchodźcom ze Śląska Cieszyńskiego (alegat1).

Minister Pracy i Opieki Społecznej porozumie się z Ministrem Skarbu co do kredytów niezbędnych do tej likwidacji.

3. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Sprawiedliwości projekt ustawy zmieniającej niektóre postanowienia ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. No 65, poz. 436) o uposażeniu sędziów i prokuratorów Rzeczypospolitej Polskiej (alegat 2).

Rada Ministrów przyjęła do wiadomości oświadczenie reprezentanta Ministerstwa Sprawiedliwości, że pokrycie sumy pieniężnej potrzebnej na przewidziane tym projektem podwyżki poborów jest zapewniona w oszczędnościach, jakie osiągnięte będą w § 1 poz. 1 budżetu Ministerstwa Sprawiedliwości z powodu nie obsadzenia znacznej liczby etatów ^h oraz mniejszej ilości faktycznej średnich i dużych rodzin, aniżeli ^h przyjętych w preliminarzu.

Rada Ministrów wysłała przy rewizji ustawy z 13 lipca 1920 r. o uposażeniu sędziów i prokuratorów z założenia, że stosunek uposażenia między urzędnikami sędziowskimi a urzędnikami innych kategorii, jaki był wprowadzony w ustawach z 13 lipca 1920 r. i ten stosunek ma być granicą zmiany wynagrodzenia przeprowadzonej obecnie na korzyść sędziów.

4. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez Kierownika Ministerstwa Spraw Zagranicznych wniosek w przedmiocie regulaminu dla delegacji polskich w Komisjach Mieszanych, utworzonych w Moskwie, w myśl Traktatu Pokojowego w Rydze do spraw reewakuacji (alegat 3).

5. Sprawa konwencji o przymierzu odpornym między Rzeczpospolitą Polską i Królestwem Rumunii – protokół tajny⁵².

6. Sprawa mandatu obrony W.M. Gdańska⁵³ – protokół tajny.

Posiedzenie zakończono o godzinie 10 minut 30 wieczór.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Pismo Ministra Pracy i Opieki Społecznej z prośbą o uchwalenie wniosku o likwidacji niesienia pomocy uchodźcom ze Śląska Cieszyńskiego]⁵⁴.
- [1a]. Uzasadnienie [wniosku Ministra Pracy i Opieki Społecznej o likwidacji niesienia pomocy uchodźcom ze Śląska Cieszyńskiego].
2. [Projekt ustawy zmieniającej niektóre postanowienia ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. No 65, poz. 436) o uposażeniu sędziów i prokuratorów Rzeczypospolitej Polskiej]⁵⁵.
- [2a]. Uzasadnienie [projektu ustawy zmieniającej niektóre postanowienia ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. No 65, poz. 436) o uposażeniu sędziów i prokuratorów Rzeczypospolitej Polskiej wraz z pismem Ministra Sprawiedliwości do Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego].

⁵² Traktat polityczny i konwencję wojskową podpisano w Bukareszcie 3 marca 1921 r.

⁵³ Dyplomacja polska – kierując się postanowieniami traktatu wersalskiego – podjęła starania o uzyskanie od Ligi Narodów mandatu do obrony Wolnego Miasta Gdańska. Stanowisko polskie ujmowało memorandum sporządzone przez szefa Sztabu Generalnego gen. Tadeusza Rozwadowskiego z 14 grudnia 1920 r.

⁵⁴ Treści wniosku nie publikuje się.

⁵⁵ Treści ustawy nie publikuje się.

3. Uchwała Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1921 r. w przedmiocie regulaminu dla Delegacji Polskich w Komisjach Mieszanych, utworzonych w Moskwie w myśl Traktatu Pok. w Rydze do spraw reewakuacji.
4. [Pismo Ministra Spraw Wojskowych do Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie mandatu do obrony Wolnego Miasta Gdańska].

Alegat [1]

Uzasadnienie [wniosku Ministra Pracy i Opieki Społecznej o likwidacji niesienia pomocy uchodźcom ze Śląska Cieszyńskiego]

UZASADNIENIE.

W następstwie akcji plebiscytowej na terenie Śląska Cieszyńskiego⁵⁶ znaczna liczba rodzin polskich, zamieszkałych na ziemiach, przyznanych Czechosłowacji przez komisję aliancką, zmuszona była, ulegając gwałtom i przemocy ze strony bojówek czeskich, do porzucenia swoich domostw i szukać schronienia na ziemiach polskich. W ten sposób znalazło się w barakach oświęcimskich i w części polskiego Śląska około 5000 osób, którymi pierwotnie zaopiekował się Komitet Ofiar Wojny w Cieszynie, jako agenda Komitetu Plebiscytowego, a następnie Komitet Opieki nad Uchodźcami w Cieszynie i JUR⁵⁷. Na mocy uchwał konferencji Międzyministerialnej⁵⁸ z dnia 15 września 1920 r. dostarczeniem środków instytucjom, opiekującym się uchodźcami, zajęło się Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

Stan ten mimo swego charakteru przejściowego trwa już od marca 1920 r. a Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej czyniło wszelkie zabiegi w kierunku skutecznego zmniejszenia ciężaru przez zapośredniczanie uchodźców do pracy. Liczba uchodźców spadła do 3400 osób. Jednak dalsza akcja zapośredniczania poza trudnościami, związanymi z uzyskaniem mieszkań w miejscach pracy i ujawnianą niechęcią pracodawców względem uchodźców, napotyka również trudności ze strony samych uchodźców, którzy, wykołajeni swym przeżyciem i zbyt długim

⁵⁶ Mowa tu o przygotowaniach do plebiscytu na Śląsku Cieszyńskim, co mocarstwa sprzymierzone obiecały Polsce. Od zobowiązania tego odstąpiły one na konferencji w Spa (lipiec 1920 r.).

⁵⁷ Państwowy Urząd do spraw powrotu jeńców, uchodźców i robotników (PUJUR) – tymczasowy urząd powstały 30 grudnia 1918 r. w wyniku przekształcenia Państwowego Urzędu do Spraw Jeńców, który został powołany 11 listopada tegoż roku uchwałą Rady Kierowników Ministerstw.

⁵⁸ Komisja Międzyministerialna dla wykonania traktatu ryskiego została powołana przez ministra spraw zagranicznych Eustachego Sapiechę i miała służyć dopilnowaniu wykonania pokoju ryskiego (zaciągniętych zobowiązań i terminów).

pobytem w barakach, stawiają wygórowane warunki, lub też, podnieceni nadzieją powrotu do swoich domostw, zupełnie uchylają się od przyjęcia pracy.

Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej, pragnąc położyć kres dalszej demoralizacji, jaka się niewątpliwie pogłębia wśród tych uchodźców, uważa, że określenie terminu ostatecznej likwidacji niesienia pomocy pieniężnej i udzielania mieszkań i żywności, zachęci uchodźców do przyjęcia bez zastrzeżeń ofiarowywanej im pracy, zwłaszcza że są między nimi liczne jednostki o wysokim uzdolnieniu zawodowym.

Do uchodźców niezdolnych do pracy oraz do dzieci bezdomnych zastosuje Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej ogólne zasady opieki.

Warszawa, dn. 2 maja 1921 r.

Minister
/-/ J. Jankowski

Wniesiono na Radę Ministrów ... 1921 r.
Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem
Prezydent Ministrów

Alegat [2a]

Uzasadnienie [projektu ustawy zmieniającej niektóre postanowienia ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. No 65, poz. 436) o uposażeniu sędziów i prokuratorów Rzeczypospolitej Polskiej wraz z pismem Ministra Sprawiedliwości do Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w tej sprawie]

UZASADNIENIE.

Ustawa z dnia 13 lipca 1920 r. o uposażeniu sędziów i prokuratorów (Dz. Ustaw No 65 poz. 436) miała na celu zapewnić im wyższe w porównaniu z urzędnikami państwowymi uposażenie, odpowiadające pojęciu ich niezależności i odrębnym wysokim stanowisku społecznym.

Założeniu temu przyjęte w ustawie stawki uposażenia uczyniły zadość, przewidując dla sędziego I-ej grupy uposażenie na ogół wyższe niż dla urzędnika VI stopnia służbowego, dla sędziego II-ej grupy uposażenie wyższe niż dla urzędnika V-b stopnia, dla sędziego III-ej grupy uposażenie wyższe niż dla urzędnika V-a stopnia i wreszcie dla sędziego IV-ej grupy uposażenie wyższe niż dla urzędnika IV stopnia. Tak na przykład uposażenie sędziego IV-ej grupy, samotnego o 24 latach pracy zawodowej, wzgl[ędnie] obcej służby państwowej i 2 latach służby polskiej wynosić miało według pierwotnego założenia 6900

mk, czyli o 980 mk miesięcznie więcej aniżeli uposażenie urzędnika IV stopnia służbowego, również samotnego i mającego za sobą również 26 lat służby.

Stosunek ten uległ zupełnej zmianie na niekorzyść stanu sędziowskiego wskutek wprowadzenia dodatków drożyznianych i przyznawania coraz wyższego mnożnika, będącego podstawą obliczania tych dodatków. Doszło do tego, że przy obecnej normie mnożnika, wynoszącego dla Warszawy 630, sędzia IV grupy samotny, o 26 latach służby pobiera o 4690 mk (26 080 mk – 21 390 mk) mniej od znajdującego się w tych samych warunkach urzędnika IV stopnia ze względu zaś, że urzędnicy najwyższych stopni z reguły pobierają dodatek za kierownictwo, wyżej wykazana różnica zwiększa się jeszcze bardziej, wynosząc właściwie 6690 mk miesięcznie.

Taki stan rzeczy, wysoce niesłuszny, krzywdzący sędziów i wywołujący wśród nich ostre niezadowolenie, a pozostający przy tym w rażącej sprzeczności z zasadniczą intencją ustaw o uposażeniu, dałby się usunąć przez zastosowanie uzupełnienia dodatków starszeństwa, pozostającego w związku z każdorazową zmianą mnożnika dodatku drożyznianego, przez co w niczym nie zostałby naruszony system, na którym oparte było uposażenie stanu sędziowskiego i nienaruszona również pozostałaby sama zasada odrębności tego systemu, zawarowana konstytucją.

Ponieważ dodatki starszeństwa stanowią dla sędziów surogat awansów służbowych, ujęcie ich w cyfry stałe i niezmiennie nie da się utrzymać przy ciągłym wahaniu się waluty i przy stałym dotąd wzrastaniu drożyzny, przy czym znaczenie tych dodatków staje się coraz mniejsze; konieczne zatem jest oparcie tych dodatków tak jak i dodatków drożyznianych, na czynniku zmiennym, którego zmiany postępowałyby, a raczej zmieniałyby się równoległe do zmian w mnożniku dodatku drożyznianego. Zauważyć należy, że analogiczne uzupełnienie drożyzniane dodatków, którym pierwotnie nadany był charakter dodatków stałych, znalazło już zastosowanie w ustawie z dnia 18 marca 1921 r. o zmianie niektórych postanowień ustawy z dnia 13 lipca 1921 r. o uposażeniu nauczycieli i dyrektorów państwowych szkół średnich (Dz.U. No 30 za rok 1921 poz. 175).

Projektowana przez Ministerstwo Sprawiedliwości poprawka do pierwotnej ustawy o uposażeniu sędziów i prokuratorów, nie stwarza żadnych specjalnych przywilejów dla sędziów w porównaniu z urzędnikami pozwoliłaby zaledwie na zachowanie pierwotnego stosunku obu rodzajów uposażeń. Tak na przykład, według projektu Ministerstwa Sprawiedliwości sędzia IV grupy (samotny 26 lat służby) otrzymałby przy obecnym mnożniku (dla Warszawy) 630 uposażenie miesięczne w wysokości 28 478 mk, czyli mniej więcej tyleż co urzędnik IV-go stopnia, pobierający dodatek za kierownictwo (28 080 marek).

Zauważyć przy tym należy, że dodatki za kierownictwo, pobierane przez prezesów i wiceprezesów sądów oraz przez prokuratorów nie mogą być traktowane równorzędnie z dodatkami za kierownictwo, przyznawanymi urzędnikom, stanowią one bowiem wynagrodzenie specjalne za zajmowanie wyższego niejako

stanowiska, co przez innych urzędników osiągnane jest w drodze awansu służbowego, co również i dla sędziów do czasu wprowadzenia w życie ustawy z dnia 13-go lipca 1920 r. znajdowało swój wyraz w odpowiedniej kategorii płacy, która np. dla prezesa sądu okręgowego była o dwa stopnie wyższa, aniżeli dla sędziego tegoż sądu⁵⁹.

Minister

w.z. Morawski
Podsekretarz stanu

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

Warszawa

Dn. 30 maja 1920 r.

Nr 56065/22

Do Pana

Macieja Rataja

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

Przesyłając pod adresem Pana Ministra projekt noweli do ustawy o uposażeniu sędziów i prokuratorów (Dz.U. No 65 z r. 1920 poz. 436) wraz z krótkim uzasadnieniem i tabelką cyfrową, mam zaszczyt prosić Pana Ministra o zapoznanie się z treścią projektu, którego rozpatrzenie wejdzie prawdopodobnie na porządek dzienny jednego z najbliższych posiedzeń Rady.

Projekt ten spotkał się z odmownym stanowiskiem Ministerstwa Skarbu, które ze swej strony zaproponowało wyrównać przejściowo, na czas wyjątkowych stosunków ekonomicznych istniejące obecnie różnice w uposażeniu przez przyznanie odpowiednim grupom sędziowskim uposażenia, jakie mają urzędnicy administracyjni pewnych stopni a w szczególności:

sędzia	I	grupy	pobierałby	uposażenie	urzędnika	VII	stopnia	służbowego
”	II	”	”	”	”	VI	”	”
”	III	”	”	”	”	V	”	”
”	IV	”	”	”	”	IV	”	”

Propozycję tę Ministerstwo Sprawiedliwości uważać musi niestety jako nienadającą się zupełnie do przyjęcia, a to nie tylko dlatego, że upośledza ona dwie pierwsze grupy sędziowskie, którym w warunkach normalnych na podstawie ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. przysługiwałoby uposażenie wyższe, aniżeli urzędnikom VI i Vb, nie zaś VII i VI stopni, ale i dlatego przede wszystkim,

⁵⁹ Do projektu ustawy dołączona została „Tablica porównawcza uposażenia sędziów i prokuratorów oraz uposażenia innych urzędników państwowych” wraz z objaśnieniami, której nie publikuje się.

że stoi ona w zasadniczej sprzeczności z konstytucją, która wymaga, by stosunki służbowe sędziów i ich uposażenie unormowane było odrębnie osobnymi ustawami. Odrębność tę rozumieć można jedynie w znaczeniu odrębnego systemu uposażenia, inaczej bowiem przepis ten nie miałby żadnego znaczenia praktycznego, podciągnięcie zatem, chociażby tylko czasowe, sędziów pod ogólne uposażenia urzędników musiałyby przez nich być rozumiane jako zamach na zastrzeżone im konstytucją odrębne stanowisko służbowe i musiałyby wywołać uzasadnione wzburzenie i uczucie pokrzywdzenia.

Dodać wreszcie muszę, że sprawa polepszenia uposażenia sędziów i prokuratorów stanowi również przedmiot obrad Sejmowej Komisji Skarbowo-budżetowej, wskutek wniosku nagłego posła Dr. Marka i to przy czym wniosek ten idzie znacznie dalej, aniżeli wniosek Ministerstwa Sprawiedliwości⁶⁰.

MINISTER
w.z. ^fMorawski^f
Podsekretarz Stanu

^bPrzedstawić do porządku dziennego R.M.^b

^cAlegat 3^c

Uchwała Rady Ministrów z dn. ^b6 czerwca^b 1921 r. w przedmiocie regulaminu dla Delegacji Polskich w Komisjach Mieszanych, utworzonych w Moskwie, w myśl Traktatu Pok. w Rydze do spraw reewakuacji

^bRada Ministrów uchwalić raczy:^h

Uchwała Rady Ministrów z dn. ^b6 czerwca^b 1921 r.
w przedmiocie regulaminu dla Delegacji Polskich w Komisjach
Mieszanych, utworzonych w Moskwie, w myśl Traktatu Pok[o]owego
w Rydze do spraw reewakuacji.

1. W myśl Traktatu Pokoju między Polską ^ba Rosją^b i Ukrainą, podpisanego w Rydze dnia 18 marca 1921 r. Rząd Polski powołuje dwie Delegacje, z których pierwsza w składzie 3 przedstawicieli, a mianowicie Prezesa i dwóch członków, bierze udział w Specjalnej Komisji Mieszanej, utworzonej w Moskwie na mocy art. 11 p. 15 Traktatu, zaś druga, w składzie 5 przedstawicieli, a mianowicie: Prezesa i 4 członków, bierze udział w Komisji Mieszanej Reewakuacyjnej, utworzonej w Moskwie na mocy art. V p. 7 Traktatu.

⁶⁰ Mowa tu o wniosku o nowelizację ustawy z 13 czerwca 1920 r. o uposażeniu sędziów i prokuratorów RP, co nastąpi ustawą z 23 czerwca 1921 r.

2. Obie Delegacje działają w ściślejszej ze sobą łączności. Prezesem obu Delegacji jest jedna i ta sama osoba. W miarę możliwości korzystają one ze wspólnego biura i wspólnych organów wykonawczych.

3. Prezesa Delegacji, otworzonych w myśl niniejszego regulaminu, mianuje Rada Ministrów na wniosek Komisji Międzyministerialnej dla wykonania Traktatu Ryskiego.

Prezes kieruje działalnością obu Delegacji.

4. Członków obu Delegacji mianuje Komisja Międzyministerialna dla wykonania Traktatu Ryskiego na wniosek Prezesa Delegacji.

Dla rozważania spraw zasadniczych i ważniejszych spraw bieżących Prezes zwołuje narady członków Delegacji, ustalając porządek dzienny. Członkowie działają pod kierownictwem i zgodnie ze wskazówkami Prezesa Delegacji.

5. Biuro Delegacji pozostaje pod zwierzchnictwem Prezesa Delegacji i składa się z funkcjonariuszów przez niego angażowanych. Prezes ma prawo tworzyć ekspozytury obu Delegacji w poszczególnych miejscowościach Rosji i Ukrainy, jak również powoływać do życia, w miarę potrzeby, inne organy wykonawcze.

6. Za działalność komisji reewakuacyjnej odpowiedzialny jest wobec Rządu Polskiego jedynie Przewodniczący. Prezes działa zgodnie z dyrektywami, otrzymywanymi bezpośrednio od Rady Ministrów lub od Komisji Międzyministerialnej dla wykonania Traktatu Ryskiego. W zakresie swej kompetencji Prezes korzysta ze współdziałania przedstawicieli dyplomatycznych Państwa Polskiego w Rosji, którzy udzielają mu w razie potrzeby wszelkiej pomocy i poparcia. Ad personam Prezesowi przysługują prawa i przywileje posła nadzwyczajnego i Ministra pełnomocnego.

7. W celu utrzymania stałej łączności i współpracy władz państwowych w kraju z Delegacjami w Moskwie, utworzony zostaje w Warszawie przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym specjalny Wydział, którego zadaniem będzie gromadzenie i opracowywanie niezbędnych materiałów, zbieranie i udzielanie informacji oraz nawiązywanie kontaktów ze wszystkimi zainteresowanymi urzędami i organizacjami. Kierownika tego Wydziału mianuje Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego w porozumieniu z Prezesem Delegacji.

8. Delegacje mają prawo współpracować i zawierać w tym celu odpowiednie umowy z instytucjami społecznymi, jak również z organizacjami, tworzonymi specjalnie w celu obrony mienia, podlegającego reewakuacji.

9. Prezes delegacji układa ich wspólny budżet na każdy okres 6-miesięczny. W granicach budżetu Prezes ma prawo przenosić sumy z danej pozycji na drugą. W razie potrzeby rozwoju działalności Delegacji w ciągu okresu budżetowego Prezes ma prawo przedstawić do zatwierdzenia budżety uzupełniające.

10. Prezes delegacji otrzymuje w naturze od Ministerstw Spraw Wojskowych, Poczty i Telegrafów, Kolei Żelaznych i Aproprowizacji niezbędne dla obu Delegacji środki transportowe (wagony, automobile osobowe i ciężarowe) oraz zapasy artykułów technicznych i aprowizacyjnych.

11. Ostateczna kontrola rachunkowości Delegacji dokonywana jest w Moskwie przez specjalnie w tym celu delegowanych przedstawicieli Najwyższej Izby Kontroli Państwa.

Podsekretarz Stanu
w MSZ
⁸Dąbski⁸

6 czerwca 1921

^cAlegat 4^c

[Pismo Ministra Spraw Wojskowych do Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie mandatu do obrony Wolnego Miasta Gdańska]

MINISTER SPRAW WOJSKOWYCH

Warszawa, dnia ... 1921 r.

Nr ...

ŚCIŚLE TAJNE!

Do Pana
Ministra Spraw Zagranicznych
(do rąk własnych)
w miejscu

Przedstawiciel wojskowy angielski w Komisji Doradczej dla spraw wojskowych przy Lidze Narodów Gen. Clive wyraził poufnie w sprawie mandatu obrony W.M. Gdańska opinię, polegającą na tym, że można by było osiągnąć zgodę Wielkiej Brytanii na polski mandat obrony W.M. Gdańska za cenę podziału mandatu w ten sposób, że Anglii oddana zostaje obrona morską, zaś Polsce lądowa⁶¹.

Opinia Gen. Cliv[e]’a brzmi dosłownie:

„I have reason to believe that the following proposal by Poland regarding defence of Dantzig might help towards settlement of question viz.-naval defense of Great Britain, land defence to Poland. Naval defence meaning mandate to Great Britain to intervene with fleet in case of emergency, but without continual presence of ships of War at Dantzig or any occupation of coast or other forts. Land defence means right for Poland to maintain permanent defence or frontier with East Prussia”⁶².

⁶¹ Możliwości takiej nie przewidywała rezolucja Rady Ligi Narodów o powierzeniu Polsce mandatu obrony Wolnego Miasta, uchwałą z 8 czerwca 1921 r.

⁶² Przekład: „Mam powód wierzyć, że następująca propozycja Polski odnośnie obrony Gdańska może przyczynić się do załatwienia sprawy morskiej obrony miasta przez Wielką

Gen. Clive zaznaczał, że projekt ten stanowi maximum ustępstw Rządu Wielkiej Brytanii. Nie biorąc na siebie odpowiedzialności za przeprowadzenie określonego planu, zobowiązywał się jednak Gen. Clive wykorzystać w tym kierunku wpływy swe u rządu angielskiego i poprzeć sprawę całą siłą, gdyby rząd polski zgodził się przyjąć taki układ.

Rotmistrz Rozen, zastępca dowódcy wojskowego w delegacji Polskiej przy Lidze Narodów, który mi sprawę tę raportuje, wyraża przekonanie, że sprawa ta jest u rządu brytyjskiego posunięta już znacznie dalej niż to Gen. Clive daje do zrozumienia.

Zaznaczając, że sprawa ewentualnego podziału mandatu obrony W.M. Gdańska między Polską i Anglią wymagałaby w razie zasadniczego przyjęcia bardzo skrupulatnego rozważenia i sprecyzowania przypadających obu państwom uprawnień i zobowiązań – sądzę, że propozycja ta jest ^dzasadniczo do przyjęcia^d.

Stanowisko moje opieram na następujących rozważaniach.

Istotne nasze interesy w Gdańsku polegają nie na możliwości uczynienia z Gdańska twierdzy od morza i lądu przez nas ufortyfikowanej i dowodzonej, ale na posiadaniu w Gdańsku załogi wojskowej dostatecznie silnej na to, aby w razie potrzeby moralnie i fizycznie zagwarantować egzekutywę przyznanych nam w Gdańsku praw.

Zagadnienie mandatu obrony Gdańska, rozważyć należy w perspektywie następujących możliwości:

1) Wojna Polski z Niemcami. W wypadku tym nie tylko sam Gdańsk, ale i cały tak zwany korytarz Pomorski, tworzący eksponowane z dwóch stron na przestrzeni ^{a...a} kilometrów przejście, jest niezmiernie trudny do obronienia. Czynienie specjalnych wysiłków i wkładów, fortyfikowanie i umacnianie samego Gdańska jest tedy niecelowym wysiłkiem; da go się porównać do nasadzania stalowego naporstka na koniec palca na całej swej długości poza tym nie osłoniętego i narażonego również dobrze na cios w każdym innym miejscu tak samo skuteczny.

Zagadnienie dostępu do Gdańska i jego obrony będzie polegało wyłącznie na operacyjnym zabezpieczeniu korytarza od strony wschodniej. Jeśli zadanie to nie uwieńczone zostanie powodzeniem – Gdańsk będzie stracony niezależnie od stanu jego umocnienia i fortyfikacji, jeśli zaś uda nam się je pomyślnie przeprowadzić – tym samym Gdańsk przestanie być jedynym naszym wyjściem na morze i odpadnie konieczność wyjątkowych wysiłków zabezpieczających.

2) Wojna z Rosją. W tym wypadku Gdańsk nie jest eksponowany na ataki bezpośrednio z lądu i nie będzie obiektem ewentualnych bojów. Interesy nasze

Brytanię, zaś lądowej przez Polskę. Obrona morską oznacza mandat Wielkiej Brytanii do interwencji floty w sytuacji niebezpieczeństwa, ale bez stałej obecności okrętów wojennych w Gdańsku i okupacji wybrzeża morskiego. Obrona lądowa oznacza prawo Polski do stałego utrzymania obrony granicy [miasta] z Prusami Wschodnimi”.

w Gdańsku ograniczone wówczas będą do zabezpieczenia prawidłowego funkcjonowania portu gdańskiego oraz dróg transportowych, co znowu nie jest związane z umocnieniem i obroną zewnętrznych granic terenu gdańskiego.

Tak w jednym jak i drugim zatem wypadku najzupełniej dostateczne i celowe dla obrony interesów naszych w Gdańsku jest prawo utrzymywania tam dostatecznie silnej załogi wojskowej dającej podtrzymanie i egzekutywę dla wykonania zagwarantowanych nam w Gdańsku praw wolnej używalności portu i dróg transportowych Wolnego Miasta Gdańska, oraz gwarantujących w każdym wypadku naładowywanie i wyładowywanie przybywających transportów.

W myśl rozważań powyższych sędzę, iż sformułowana przez Gen. Clive'a propozycja angielska, dotycząca podziału mandatu obrony Gdańska, dając nam możliwość utrzymywania na terenie W.M. Gdańska odpowiednio silnego garnizonu, ^azadawalnia^a w gruncie rzeczy nasze realne potrzeby z punktu widzenia przewidywanych wojennych ewentualności, z drugiej zaś strony przyjęcie jej, przeprowadzone taktycznie jako ustępstwo na rzecz Anglii postawi nasze stosunki z Anglią w zakresie kwestii gdańskiej na stopie kompromisu, nie zaś, jak dotąd, współzawodnictwa, co jest niewątpliwie rzeczą pożądaną.

Postępowanie nasze w tej sprawie należy uzgodnić z Francją; nie sędzę, aby z jej strony zaistniały przeszkody. Związane z kwestią Gdańską postanowienia Konwencji wojskowej Polsko-Francuskiej dotyczą ogólnikowo zabezpieczenia nam przez Francję w razie wojny morskich dróg transportowych, i jeśliby uznano projekt powyżej omawiany za sprzeczny z nimi – to mogą być z naszej inicjatywy zmodyfikowane, gdyż włączone zostały do Konwencji na nasze żądanie.

Minister Spraw Wojskowych
-/ / Sosnkowski
Generał-Porucznik

Otrzymują:

Prezydent Rady Ministrów
Minister Spraw Zagranicznych
Szef Sztabu Generalnego
Wiceminister Spr[aw] Wojsk[owych]
Przedstawiciel Polski przy Lidze Nar[odów]
Szef Misji Wojskowej w Paryżu
Attaché Wojskowy w Paryżu
Attaché Wojskowy w Londynie
Komandor ⁱ...kowski w Gdańsku
Admirał Porębski
Admirał Zwierkowski

do rąk własnych

125a

PROTOKÓŁ z tajnych obrad posiedzenia Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1921 r.

5. Poseł Aleksander Skrzyński referuje konwencję o przymierzu odpornym między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Rumunii podpisaną 3 marca 1921 r. oraz udziela wyjaśnień na pytania stawiane przez poszczególnych Ministrów⁶³.

Tekst konwencji w języku francuskim i polskim załącza się do protokołu. (alegat 1 i 2).

Rada Ministrów uchwała złożony przez Ministra Spraw Zagranicznych projekt ustawy w przedmiocie ratyfikacji tej konwencji (alegat 3).

Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych:

„Ministerstwo Spraw Zagranicznych poczyni starania, by rząd rumuński umieścił w konwencji swojej z Czechosłowacją klauzulę wykluczającą w okresie trwania konwencji niniejszej wszelkie wrogie akty polityczne ze strony Czechosłowacji skierowane przeciw Państwu Polskiemu”⁶⁴

nie uzyskał większości.

Protokół A należy uzupełnić w formie oświadczeń wzajemnych w kierunku wymienienia w nim obu republik sowieckich.

6. Minister Spraw Wojskowych referuje sprawę mandatu obrony W.M. Gdańska i odczytuje dotyczące tej sprawy pismo wysłane do Ministra Spraw Zagranicznych z tekstem opinii przedstawiciela wojskowego Anglii w komisji doradczej dla spraw wojskowych przy Lidze Narodów⁶⁵ generała Clive'a ‘(alegat 4)’⁶, po czym w porozumieniu z Kierownikiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych⁶⁶ zapytuje, czy należy odrzucić a limine inicjatywę Clive'a, czy też w ostatecznym razie przyjąć tę koncepcję z zastrzeżeniem, iż mandat obrony lądowej należy rozumieć jako prawo trzymania garnizonów na całym terytorium W.M. Gdańska i w samym mieście.

⁶³ Poseł w Bukareszcie A. Skrzyński prowadził decydujące rozmowy polityczne w związku z przygotowywaniem traktatu sojuszniczego jako porozumienia obronnego przeciw bolszewickiej Rosji.

⁶⁴ Mowa tu o traktacie składowym bloku Małej Ententy, zawartym między Rumunią a Czechosłowacją w Bukareszcie 23 kwietnia 1921 r.

⁶⁵ Wojskowa Komisja Doradcza ds. Wojskowych przy Lidze Narodów była powołana w 1920 r. i służyć miała jako organ opiniotwórczy w materii armii i zbrojeń państw członkowskich.

⁶⁶ Jan Dąbski.

Delegaci polscy taktycznie musieliby zgłaszać kolejno następujące żądania polskie:

- 1) żądać całkowitego mandatu dla Polski morskiego i lądowego;
- 2) powierzenie mandatu obrony morskiej Francji, lądowej Polsce;
- 3) powierzenie mandatu obrony morskiej Francji i Anglii, lądowej Polsce;
- 4) powierzenie mandatu obrony morskiej Anglii, lądowej Polsce.

Rada Ministrów uchwaliła pójść w razie niemożności osiągnięcia wyniku pod 1) 2) 3) na koncepcję 4)-ą.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Convention d'alliance defensive entre la République de Pologne et le Royaume de Roumanie⁶⁷.
2. Konwencja o przymierzu odpornym między Rzeczypospolitą Polską i Królestwem Rumunii.
3. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie ratyfikacji Konwencji o przymierzu odpornym między Rzeczypospolitą Polską a Królestwem Rumunii podpisanej w dniu 3 marca 1921 r.

^cAlegat 2^c

Konwencja o przymierzu odpornym między Rzeczypospolitą Polską i Królestwem Rumunii

K O N W E N C J A O P R Z Y M I E R Z U O D P O R N Y M M I Ę D Z Y R Z E C Z Y P O S P O L I T ą P O L S K ą I K R Ó L E S T W E M R U M U N I I .

W silnym postanowieniu utrzymania pokoju uzyskanego za cenę tyłu ofiar, Naczelnik Państwa Rzeczypospolitej Polskiej i Jego Królewska Mość Król Rumunii, doszli do porozumienia co do zawarcia konwencji o przymierzu odpornym.

W tym celu zamianowali swoimi pełnomocnikami:

Naczelnik Państwa Rzeczypospolitej Polskiej, Księcia Eustachego Sapiechę, swego Ministra Spraw Zagranicznych,

Jego Królewska Mość Król Rumunii, Pana Take Jonesco, Swego Ministra Spraw Zagranicznych,

⁶⁷ Nie publikuje się.

którzy wręczywszy sobie nawzajem swoje pełnomocnictwa uznane za dobre i sporządzone we właściwej formie, zgodzili się co do następujących artykułów:

ARTYKUŁ I.

Polska i Rumunia zobowiązują się wspomagać się wzajemnie na wypadek gdyby jedna z nich została zaatakowana, bez dania powodu ze swej strony, na swych obecnych granicach wschodnich.

W następstwie tego na wypadek gdyby jedno z obydwu państw zostało bez dania powodu ze swej strony napadnięte, drugie będzie się uważało za będące w stanie wojny i udzieli mu zbrojnej pomocy.

ARTYKUŁ II.

Celem uzgodnienia swych wysiłków pokojowych, obydwa Rządy zobowiązują się do porozumiewania się w kwestiach polityki zewnętrznej dotyczących ich stosunków z ich wschodnimi sąsiadami.

ARTYKUŁ III.

Konwencja wojskowa określi sposób w jaki oba kraje udzielą sobie w danym wypadku pomocy.

Konwencja ta poddana będzie tym samym warunkom jak i obecna konwencja co do czasu trwania i ewentualnego wypowiedzenia.

ARTYKUŁ IV.

Jeżeli pomimo swych wysiłków pokojowych obydwa państwa znajdą się w stanie wojny obronnej stosownie do Artykułu I, zobowiązują się nie rokować ani nie zawierać, ani zawieszenia broni ani pokoju jedno bez drugiego.

ARTYKUŁ V.

Czas trwania niniejszej konwencji oznacza się na lat pięć, począwszy od jej podpisania, lecz każdy z obydwu rządów może ją wypowiedzieć po dwóch latach, uprzedzając drugi rząd sześć miesięcy naprzód.

ARTYKUŁ VI.

Żadna z wysokich układających się stron nie będzie mogła zawrzeć przymierza z trzecim mocarstwem bez poprzedniego porozumienia się z drugą.

Wyłączone są od tego warunku przymierza zmierzające do utrzymania Traktatów wspólnie już przez Rumunię i Polskę podpisanych.

Takie przymierza będą musiały jednak być podawane do wiadomości.

Rząd Polski oświadcza, że zna układy Rumunii z innymi państwami celem utrzymania traktatów w Trianon i Neuilly, układów, które będą mogły być przekształcone na traktaty przymierza.

Rząd Rumuński oświadcza, że zna układy Polski z Republiką francuską.

ARTYKUŁ VII.

Niniejsza konwencja podana zostanie do wiadomości Ligi Narodów stosownie do traktatu Wersalskiego.

ARTYKUŁ VIII.

Konwencja niniejsza będzie ratyfikowana i dokumenty ratyfikacyjne będą wymienione w Bukareszcie możliwie rychło.

Na dowód czego pełnomocnicy podpisali niniejszą konwencję i opatrzyl ją swymi pieczęciami.

Dane w Bukareszcie, w dwóch egzemplarzach, dnia 3 marca 1921⁶⁸.

/L.S./ /-/ Take Jonesco.

/L.S./ /-/ E. Sapieha.

DEKLARACJA

W czasie wizyty Księcia Eustachego Sapiehy w Bukareszcie⁶⁹, Ministrowie Spraw Zagranicznych Polski i Rumunii mieli kilka rozmów, w których badali sytuacje obu krajów pod wszystkimi względami. Z zadowoleniem stwierdzili, że są zupełnie zgodni tak co do celów polityki obu krajów, zmierzających do utrzymania tak drogo uzyskanego pokoju, jak i co do środków najodpowiedniejszych do zapewnienia powodzenia tej polityki.

Bukareszt, dnia 3 Marca 1921.

/L.S./ /-/ Take Jonesco.

/L.S./ // E. Sapieha.

PROTOKÓŁ A

W chwili podpisania konwencji o przymierzu odpornym między Naczelnikiem Państwa Rzeczypospolitej Polskiej a Jego Królewską Mością Królem Rumunii, Pełnomocnicy ich zgodzili się na następujące postanowienia, stanowiące część składową wspomnianej konwencji:

1) Obecne granice wschodnie, o które chodzi w artykule I konwencji o przymierzu odpornym z dnia dzisiejszego, są te, które wynikają:

Dla Rumunii z Konwencji podpisanej w Paryżu 28 października 1920, między Rumunią z jednej strony, a Francją, Wielką Brytanią, Włochami i Japonią z drugiej strony,

⁶⁸ Tekst był sporządzony w języku francuskim. Powyższy przekład jest urzędowym tłumaczeniem polskiego MSZ.

⁶⁹ Wizyta ta trwała od 28 lutego do 4 marca 1921 r.

A dla Polski, z Artykułu I preliminarij pokojowych podpisanych w Rydze 11 października 1920 między Polską a Republiką Sowieców w Moskwie lub takie, jak one zmienione zostaną przez Traktat pokojowy, który nastąpi.

2) Artykuł VI konwencji uzupełnia się następującym postanowieniem: żadna z wysokich stron układających się nie będzie mogła bez zgody drugiej zawrzeć przymierza z mocarstwami, które w wojnie światowej były nieprzyjaciółmi mocarstw sprzymierzonych i stowarzyszonych.

3) Ratyfikacja konwencji o przymierzu odpornym pociągnie za sobą z samego prawa ratyfikację niniejszego protokołu.

Na dowód czego pełnomocnicy podpisali niniejszy protokół i opatrzili go swymi pieczęciami.

Dane w Bukareszcie, w dwóch egzemplarzach, dnia 3 marca 1921.

/L.S./ /-/ Take Jonesco

/L.S./ /-/ E. Sapieha.

PROTOKÓŁ B

W chwili podpisania konwencji o przymierzu odpornym między Naczelnikiem Państwa Rzeczypospolitej Polskiej a Jego Królewską Mością Królem Rumunii, Pełnomocnicy ich zgodzili się na następujące postanowienia stanowiące część składową wspomnianej konwencji:

1) Konwencja o przymierzu odpornym z dnia dzisiejszego między Polską a Rumunią będzie ratyfikowana dopiero po podpisaniu Traktatu pokojowego między Polską a Republiką Sowieców. Aż do tego czasu ma ona zostać tajną.

2) Gdyby przed podpisaniem traktatu pokoju między Polską a Republiką Sowieców jedna z wysokich stron układających się została napadnięta na swych granicach wschodnich bez dania powodu ze swej strony, obydwie rządy zbadają sytuację i porozumieją się co do sposobów przeciwdziałania.

Na dowód czego pełnomocnicy podpisali niniejszy protokół i opatrzili go swymi pieczęciami.

Dane w Bukareszcie, w dwóch egzemplarzach, dnia 3 marca 1921.

/L.S./ /-/ Take Jonesco

/L.S./ /-/ E. Sapieha

PROTOKÓŁ C

W chwili podpisania konwencji o przymierzu odpornym między Naczelnikiem Państwa Rzeczypospolitej Polskiej a Jego Królewską Mością Królem Rumunii, Pełnomocnicy ich zgodzili się na następujące postanowienia stanowiące część składową wspomnianej konwencji:

1) Rumunia zobowiązuje się użyć Polsce całego swego poparcia dyplomatycznego w sprawie uregulowania losu Galicji Wschodniej.

2) Obydwa rządy zobowiązują się rokować w duchu jak najprzychylniejszym co do zmiany granic celem ułatwienia komunikacji między Bukowiną a Maramurech rumuńskim, jako też między Horodeńką a Zaleszczykami, bez konieczności, by terytoria wymieniane musiały być równych rozmiarów.

3) Celem zaciśnienia stosunków przyjaźni między obydwoma krajami przeprowadzi w najkrótszym czasie specjalna komisja rokowania co do zawarcia traktatu handlowego i konwencji gospodarczych między obydwoma krajami.

Te konwencje, co do których obydwaja kraje zobowiązują się rokować w duchu jak najprzychylniejszym będą miały za cel:

a) Ustanowienie stosunków między obydwoma krajami co najmniej równie korzystnego jak narodu najbardziej uprzywilejowanego.

b) Zapewnienie Polsce możliwości korzystania z portu w Brahile⁷⁰, jako podstawy morskiej i handlowej.

c) Zawarcie konwencji tranzytowej, która by pozwoliła na pełny rozwój handlu obydwóch krajów.

d) Porozumienie się co do rozszerzenia linii kolejowej Kołomyja-Cernanty⁷¹.

e) Uregulowanie warunków żeglugi na rzekach przechodzących przez terytoria obydwu państw.

4) Rząd Polski i Rząd Rumuński zobowiązują się zbadać wspólnie sposoby za pomocą których mogliby osiągnąć zawarcie przymierza odpornego ze swymi sąsiadami, którzy podpisali wspólnie z nimi traktaty pokoju w Wersalu, Saint Germain, Trianon i Neuilly celem wzajemnego zabezpieczenia się przeciw wszelkiej zaczepce oraz wspomagania się dla utrzymania tych traktatów lub poszczególnych z nich.

Na dowód czego pełnomocnicy podpisali niniejszy protokół i opatrzyli go swymi pieczęciami.

Dane w Bukareszcie, w dwóch egzemplarzach, dnia 3 marca 1921.

/L.S./ /-/ Take Jonsco

/L.S./ /-/ E. Sapieha

⁷⁰ Współczesna pisownia: Braiła (Brăila).

⁷¹ Tj. Czerniowce.

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie ratyfikacji Konwencji o przymierzu odpornym między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Rumunii podpisanej w dniu 3 marca 1921 r.

MINISTERSTWO
SPRAW ZAGRANICZNYCH
WARSZAWA

Dn. 17 maja 1921 r.
N° D.VI/424.

Wniosek

Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów w przedmiocie ratyfikacji Konwencji o przymierzu odpornym między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Rumunii podpisanej w dniu 3 marca 1921 r.

Rada Ministrów uchwała:

PROJEKT USTAWY

w przedmiocie ratyfikacji Konwencji o przymierzu odpornym między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Rumunii, podpisanej w dniu 3 marca 1921 r.

- Art. I. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej zatwierdza ćkonwencjęć o przymierzu odpornym między Rzecz^aąpospolitą Polską a Królestwem Rumunii podpisanej w dniu 3 marca 1921 r.
- Art. II. Sejm Rzecz^ay^apospolitej Polskiej upoważnia Naczelnika Państwa do podpisania ratyfikacji powyższej ^ak^aonwencji.
- Art. III. wykonanie niniejszej ustawy zleca się Ministrowi Spraw Zagranicznych.

Uzasadnienie.

Położenie geograficzne sąsiadujących ze sobą państw, wspólność poglądów i dążeń wobec najważniejszych zagadnień polityki międzynarodowej, zwłaszcza na wschodzie przy braku rozbieżności interesów sprawiły, że między Polską i Rumunią, od czasu restytucji Państwa Polskiego, wytworzyły się stosunki jak najpomyślniejsze dla powstania trwałego sojuszu.

Podwaliną tego sojuszu jest wzajemne zagwarantowanie współdziałania celem zabezpieczenia wschodnich granic obu Państw⁷². Aby zadość uczynić temu wspólnemu postulatowi, będącemu jednym z najważniejszych zadań w polityce

⁷² Definicja *casus foederis* zakładała koalicyjną partycypację we wspólnej wojnie obronnej przeciw państwu sowieckiemu w wypadku ataku czy to na Polskę, czy to na Rumunię (w jej granicach obejmujących inkorporowaną do tego królestwa w 1918 r. Besarabię).

zewewnętrznej Polski i Rumunii, pełnomocnicy obu Państw podpisali w Bukareszcie w dniu 3 marca 1921 r. konwencję o przymierzu odpornym między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Rumunii, o której ratyfikację niniejszym wnoszę.

MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH

†E. Sapiaha†

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

PROTOKÓŁ
65-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 7 czerwca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Kierownik Ministerstwa Spraw Zagranicznych	Jan Dąbski
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister Apropowizacji	Jan Michalski
Dyrektor Departamentu Prezydialnego	
Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego	
Prez. Rady Min.	Edward Lechowicz
Radca Ministerialny Prezydium	
Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek
Za Ministra Sprawiedliwości	dr Jan Morawski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 12 m[inut] 30 po południu.

1. Rada Ministrów rozpatrzyła złożony przez Prezydium Rady Ministrów projekt ustawy o organizacji naczelnych władz wykonawczych (alegat 1)⁷³.

W art. 2 projektu po wyrazach „rozporządzenia Rady Ministrów” wstawiono wyrazy: „właściwymi ministrami”.

Postanowienie art. 4 ustęp ostatni zmieniono w tym kierunku, że w razie niemożności przybycia na posiedzenie Rady Ministrów ministra, właściwy podsekretarz stanu w sprawach dotyczących danego Ministerstwa zastępuje go z głosem stanowczym, w sprawach innych resortów z głosem doradczym. Ostatnie zdanie art. 4 skreślono.

⁷³ Ustawa o naczelnych władzach wykonawczych nie została – za kadencji Sejmu Ustawodawczego – uchwalona w przedłożeniu rządowym.

Ministrowi Sprawiedliwości w porozumieniu z Prezydium Rady Ministrów zlecono prerredagowanie postanowień artykułu 8 i ponowne przedłożenie sprawy Radzie Ministrów.

W art. 13 przed wyrazem ministrowi wstawiono wyraz właściwemu.

W art. 11. wyrazy: „zarządzić tymczasowe kierownictwo” – zastąpiono wyrazami: „mianować Kierownika”.

2. Część posiedzenia tajna.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Ustawa o organizacji i zakresie działania Naczelnych Władz Wykonawczych.

[Alegat 1]

Ustawa z dnia ... o organizacji i zakresie działania Naczelnych Władz Wykonawczych

U S T A W A

z dnia ...

o organizacji i zakresie działania Naczelnych Władz Wykonawczych.

C z ę ś ć I.⁷⁴

O ORGANIZACJI NACZELNYCH WŁADZ WYKONAWCZYCH.

Art. 1.

Naczelne Władze Wykonawcze Rzeczypospolitej stanowią: Prezes Rady Ministrów, Rada Ministrów i Ministrowie.

Art. 2.

Prezes Rady Ministrów jest kierownikiem i przedstawicielem Rządu; kontrasygnuje wszelkie akty rządowe Prezydenta Rzeczypospolitej; przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej kandydatów na Ministrów; składa Prezydentowi Rzeczypospolitej i Sejmowi sprawozdania z działalności rządu; podpisuje rozporządzenia Rady Ministrów oraz ogłasza akty i rozporządzenia rządowe, podlegające publikacji.

⁷⁴ Tak zaznaczono w tekście. Dalszych punktów nie było.

Art. 3.

W razie nieobecności lub choroby Prezesa Rady Ministrów zastępuje go w czynnościach ten Minister, któremu Prezes Rady Ministrów zastępstwo poruczy.

Art. 4.

Rada Ministrów pod przewodnictwem Prezesa Rady Ministrów stanowi Rząd Rzeczypospolitej i składa się z Prezesa Rady Ministrów oraz wszystkich Ministrów.

Radę Ministrów zwołuje na posiedzenia Prezes Rady Ministrów, bądź z własnej inicjatywy, bądź na żądanie poszczególnych Ministrów.

W razie niemożności przybycia na posiedzenie Rady Ministrów Ministra, zastępuje go z głosem doradczym w sprawach, dotyczących danego Ministerstwa, właściwy podsekretarz stanu, względnie jeden z dyrektorów departamentu tegoż Ministerstwa, wyznaczony przez Ministra. Sprawę udziału w posiedzeniach Rady Ministrów innych urzędników określi regulamin Rady Ministrów (art. 6).

Art. 5.

Na posiedzeniach Rady Ministrów przewodniczy Prezes Rady Ministrów, a w jego zastępstwie ten Minister, któremu Prezes Rady Ministrów zastępstwo poruczy.

Posiedzenie Rady Ministrów jest prawomocne, gdy uczestniczy w nim większość Ministrów. Wszelkie sprawy decydowane są prostą większością głosów; w razie równego podziału głosów, decyduje głos przewodniczącego. Protokół posiedzenia prowadzi przeznaczony do tych funkcji przez Prezesa Rady Ministrów urzędnik Prezydium Rady Ministrów.

Art. 6.

Sposób prowadzenia obrad na posiedzeniach Rady Ministrów określi regulamin uchwalony przez Radę Ministrów, na wniosek Prezesa Rady Ministrów.

Art. 7.

Ministrowie są przedstawicielami Rządu w przekazanym im ustawą zakresie działania; kontrasygnują akty rządowe Prezydenta Rzeczypospolitej, dotyczące powierzonego im działu zarządu państwowego; przedstawiają Radzie Ministrów sprawozdania ze swej działalności; wydają rozporządzenia i zarządzenia na zasadzie upoważnień odnośnych ustaw.

Art. 8.

Ministra w razie nieobecności lub choroby zastępuje wyznaczony przez niego podsekretarz stanu, względnie dyrektor departamentu. Podsekretarz stanu prowadzi prócz tego poruczone przez ministra zastępstwo tegoż w pewnych działach, wchodzących w zakres działania ministra.

Art. 9.

Ustanawia się następujących Ministrów:

- a) Spraw Wewnętrznych
- b) Spraw Zagranicznych
- c) Spraw Wojskowych
- d) Skarbu
- e) Sprawiedliwości
- f) Oświecenia Publicznego
- g) Rolnictwa i Dóbr Państwowych
- h) Przemysłu i Handlu
- i) Kolei Żelaznych
- k) Poczty i Telegrafów
- l) Robót Publicznych
- m) Pracy i Opieki Społecznej
- n) Zdrowia Publicznego.

Art. 10.

Organem wykonawczym Prezesa Rady Ministrów i Rady Ministrów jest Prezydium Rady Ministrów; organami wykonawczymi Ministrów są Ministerstwa. Za działalność Prezydium Rady Ministrów jest odpowiedzialny Prezes Rady Ministrów, za działalność Ministerstw właściwy Minister.

Art. 11.

Prezydent Rzeczypospolitej może na wniosek Prezesa Rady Ministrów zarządzić tymczasowe kierownictwo Ministerstwa. Do Kierownika Ministerstwa odnoszą się wszelkie przepisy w urzędzie Ministerstwa.

Art. 12.

Prezydium Rady Ministrów oraz Ministerstwa dzielą się na departamenty, a departamenty na wydziały. Na czele departamentów stoją dyrektorowie departamentów, na czele wydziałów – naczelnicy wydziałów. Przy ministerstwach dla specjalnych celów mogą być tworzone urzędy bezpośrednio podległe ministrowi.

Wyjątki od powyżej podanej zasady organizacji ministerstw mogą mieć miejsce jedynie na zasadzie uchwały Rady Ministrów.

Szczegółową organizację ministerstw określa rozporządzenie Rady Ministrów.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

126a

PROTOKÓŁ z posiedzenia tajnego Rady Ministrów z dn. 7 czerwca 1921 r.

^bMinister Spraw Wojskowych oznajmia, że z powodu wzmianki zamieszczonej w niektórych organach prasy warszawskiej, jakoby organy rządu angielskiego zamieszane były w sprawę o szpiegostwo, w której zapadł wyrok skazujący por. Iwanickiego⁷⁵ poseł angielski w Warszawie Max Muller zwrócił się do rządu polskiego o satysfakcję, którą wyobraża sobie w formie uroczystego przeproszenia ze strony przedstawiciela defensywy wojskowej. Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z kierownikiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych prosi Radę Ministrów o zajęcie w tej kwestii stanowiska. Po zreferowaniu sprawy przez szefa II Depart[amentu] Ministerstwa Spraw Wojskowych ppłk. Miedzińskiego, Rada Ministrów uchwaliła, iż w obecnym położeniu sprawy należy poczynić kroki zmierzające do przekonania posła angielskiego na podstawie dokumentów o braku wszelkiej zasady do żądania satysfakcji od rządu polskiego. Ewentualnie, gdyby sprawy w ten sposób nie udało się zlikwidować, powinien udać się do posła angielskiego dyrektor departamentu bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, jako przedstawiciel władzy wykonującej kontrolę nad prasą dla wyrażenia w odpowiedniej formie ubolewania nad pojawieniem się w niektórych organach prasy warszawskiej wzmianek przez posła angielskiego inkryminowanych.^b

Załączniki

Wykaz:

1. [Kilka stron gazet].
2. [Notatka dotycząca posła angielskiego i sprawy szpiegostwa]⁷⁶.

⁷⁵ Ministerstwo Spraw Zagranicznych ogłosiło komunikat, że rozstrzelany z wyroku sądu wojskowego jako szpieg ppor. Henryk Gonzaga-Iwanicki (pochodzący z korpusu gen. Dowbora) nie wydał wykradzonych sztabowych dokumentów mobilizacyjnych obcemu mocarstwu. W prasie pojawiło się ironiczne stwierdzenie odnoszące te rewelacje do Wielkiej Brytanii, ponieważ wezwano do nietolerowania brytyjskiego biura paszportowego, które podlegało „naszemu przyjacielowi” Lloydowi George’owi.

⁷⁶ W oryginale zamiast tytułu komentarz odręczny: „Alegat 2 do protokołu z części tajnej Rady Ministrów z 7 czerwca 1921”.

[Notatka dotycząca posła angielskiego i sprawy szpiegostwa]

Posel Angielski w Warszawie, p. Max Muller, był wielce zdziwiony ostrą i fantastyczną napaścią na p. Lloyd George'a w „Gazecie Poniedziałkowej” z dn. 6 czerwca, zawierającą twierdzenie, że Premier Angielski jest naczelnikiem biura szpiegowskiego, którego przedstawicielem w Polsce jakoby miał być Szef Angielskiego Biura Paszportowego⁷⁷.

Napaść tego rodzaju wymaga pełnego i formalnego wyrażenia ubolewania przez Rząd Polski, że organ opinii publicznej mógł popełnić akt podobnej dyskurtuazji i p. Max Muller nie wątpi, że Rząd Polski gotów jest dać pełne zadośćuczynienie w tym względzie.

Powodem do tej napaści było sądenie ppor. Iwanickiego za zdradę stanu. Podczas rozprawy sądowej powołany został w charakterze świadka urzędnik Angielskiego Biura Paszportowego, p. Lipski, znajdujący się, jako taki, pośrednio pod zwierzchnictwem Poselstwa, który, w celu udzielenia zeznań, uzyskał pozwolenie swego szefa. Gdy się zjawił w sądzie traktowano go jak gdyby był pod aresztem. Przytrzymany do godz. 11-ej zaoponował przeciw temu wobec prokuratora, który w sposób niegrzeczny zakomunikował mu, że jest celowo zatrzymany, przy czym jeden podoficer i dwóch żołnierzy pełniło przy nim wartę. O godz. 1-ej chciał zatelefonować do domu aby uprzedzić, że nie może opuścić sądu, lecz odmówiono mu pozwolenia. Wreszcie o godz. 5 1/2 przyjęto jego zeznanie.

Trudno zrozumieć dlaczego nie zostało p. Lipskiemu wyjaśnione, że w sprawach tej natury nie wolno świadkom opuszczać gmachu sądowego przed odebraniem wszystkich zeznań. Według oświadczenia uczynionego kapitanowi Marshall, pytania zadane p. Lipskiemu w sądzie nie miały nic lub mało wspólnego ze sprawą, i głównie zmierzały do zapoznania się z charakterem obowiązków kpt. Marshall w Warszawie. Takie pytania były wyraźnie niesłuszne i nieprawidłowe.

Poza tym nie uwzględniono faktu, że p. Lipski jest urzędnikiem Angielskiego Biura Paszportowego i wobec tego należało poczynić zarządzenia, aby go niepotrzebnie nie zatrzymywali. Jest to ogólnie przyjęty akt kurtuazji, którego niespełnienie, a także i niewłaściwy charakter pytań stawianych p. Lipskiemu, zmusza p. Max Muller do żądania należytego przeproszenia ze strony władz wojskowych.

Po ukończeniu sprawy pojawiły się w „Kurierze Porannym” i w „Rzeczypospolitej” doniesienia, że ppor. Iwanicki został rozstrzelany za sprzedanie dokumentów „agentowi angielskiemu”, i w ślad za tym „Gazeta Poniedziałkowa”

⁷⁷ Powinno być: „Gazeta Poniedziałkowa” z 6 czerwca 1921 r. (artykuł pt. *Szpiegostwo w Warszawie*, nieopisany).

ogłosiła uwłaczające oświadczenie, o którym wyżej mowa. Podobno reporter „Rzeczypospolitej”⁷⁸ miał oświadczyć redaktorowi, że aluzja dotycząca „agenta angielskiego” została zrobiona przez członka sądu.

Pan Dąbski zakomunikował panu Max Muller, że fakt powyższy będzie ściśle zbadany i, w razie potwierdzenia, przedsięwzięte zostaną kroki dyscyplinarne.

P. Max Muller przyjmuje do wiadomości powyższe oświadczenie a także i zapewnienie ze strony p. Dąbskiego, że p. Urbanowicz, Szef Departamentu Bezpieczeństwa Publicznego i Prasy, złoży oficjalną wizytę w Poselstwie celem wyrażenia ubolewania Rządu Polskiego za złośliwe i niezgodne z prawdą raporty prasowe w państwowej sprawie sądowej.

KRÓLEWSKO-ANGIELSKIE POSELSTWO,

W A R S Z A W A

dn. 9 czerwca 1921.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

⁷⁸ „Rzeczpospolita” – dziennik założony przez Ignacego Jana Paderewskiego. Szefem redakcji pisma był prof. Stanisław Stroński. Pierwszy numer ukazał się 15 czerwca 1920 r.

PROTOKÓŁ
66-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 9 czerwca 1921 roku

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Kierownik Ministerstwa Spraw Zagranicznych	Jan Dąbski
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Za Ministra Sprawiedliwości	dr Jan Morawski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabryel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister Apropowizacji	Jan Michalski
Dyrektor Departamentu Prezydyjnego	
P[rez.] R[ady] M[in.]	dr Władysław Studziński
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek
Dyrektor Głównego Urzędu Statystycznego	dr Józef Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokoły posiedzeń z 6 i 7 czerwca 1921 r.

2. Po przeprowadzeniu obrad nad złożonym przez Ministra Apropowizacji projektem ustawy o handlu żytem, pszenicą, owsem, kukurydzą, prosem, gryką, grochem, fasolą, soczewicą, peluszką i ich mieszankami i przetworami (alegat 1) Rada Ministrów oświadczyła się za wolnym handlem ziemiołodami bez jakichkolwiek ograniczeń, wobec czego wymieniony projekt stał się bezprzedmiotowym.

Na odpowiednie zapytanie Ministra Apropowizacji Minister Przemysłu i Handlu wyjaśnia, że i odnośnie do innych artykułów zamierzone jest wprowadzenie wolnego handlu, w szczególności co do węgla od 1 października, wolny handel nafty od 1 sierpnia br., cukru od przyszłorocznej kampanii; wolny handel soli zależy od zniesienia obowiązującego monopolu.

Minister Skarbu wyjaśnia, że zniesienie monopolu soli ze względu na poważny dochód, jaki przynosi Państwu nie jest przewidziany, natomiast sprzedaż soli może być oddana kooperatywom.

3. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Dyrektora Głównego Urzędu Statystycznego rozporządzenie w sprawie przeprowadzenia powszechnego spisu ludności (alegat 2).

§ 4. Główny Urząd Statystyczny ma uzgodnić z Ministerstwem b. dzielnicy pruskiej.

W § 9. w miejsce wyrazu w b. dzielnicy pruskiej wstawiono wyrazy „w województwie poznańskim i w pomorskim”; po wyrazach: „spośród urzędników państwowych” dano wyrazy: „i samorządowych”.

W § 13. na wniosek referenta po ustępie pierwszym wstawiono ustęp: „Numeracja domów musi być po dniu 1. sierpnia 1921 utrzymana w ewidencji i przeprowadzana w dalszym ciągu. Wykreślenie numeru może być zarządzone tylko przez władzę administracyjną pierwszej instancji. Rozporządzenie wykonawcze o numerowaniu domów wyda Minister Spraw Wewnętrznych, względnie Minister b. Dzielnicy Pruskiej w porozumieniu z Głównym Urzędem Statystycznym”.

Odnośnie do § 3. Rada Ministrów uchwaliła, by wszystkie formularze drukować wyłącznie w języku polskim z wyjątkiem formularzy A i G dla Galicji Wschodniej, które należy drukować w języku polskim i ruskim (rusińskim) oraz formularzy A i G dla b. dzielnicy pruskiej i Śląska, które należy drukować w języku polskim i niemieckim.

4. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej rozporządzenie o powołaniu do życia państwowej Rady emigracyjnej (alegat 3) z tą zmianą, że w § 7. IV. stopień zmieniono na V.

5. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Przemysłu i Handlu projekt ustawy uzupełniającej art. 3 ustawy tymczasowej z 2. sierpnia 1919 r. (Dz.U. Nr 65 poz. 395) o organizacji władz administracyjnych II instancji (alegat 4).

6. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Spraw Wewnętrznych projekt ustawy w przedmiocie pokrywania kosztów leczenia ubogich chorych będących stałymi mieszkańcami ubogich gmin na obszarze b. Królestwa Kongresowego (alegat 5).

7. Rada Ministrów uchwaliła załączony wniosek Kierownika Ministerstwa Spraw Zagranicznych⁷⁹ w sprawie układu Rządu Polskiego z Niemcami o dworcem węzłowym w Gardei (Garsee) (alegat 6).

Posiedzenie zakończono o godzinie 10 min. 30. wieczorem.

^fWitos^f

⁷⁹ Jan Dąbski.

Załączniki

Wykaz:

1. Projekt ustawy o handlu żytem, pszenicą, jęczmieniem, owsem, kukurydzą, prosem, gryką, grochem, fasolą, soczewicą, peluszką i ich mieszkankami oraz przetworami⁸⁰.
2. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie przeprowadzenia powszechnego spisu ludności; wzory formularzy spisowych.
3. [Projekt rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie powołania Państwowej Rady Emigracyjnej]⁸¹.
- [3a]. Uzasadnienie [projektu rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie powołania Państwowej Rady Emigracyjnej].
4. Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie uzupełnienia ustawy tymczasowej z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz.U. RP Nr 65 poz. 395) o organizacji władz administracyjnych II-ej instancji⁸².
- [4a]. Uzasadnienie [uzupełnienia ustawy tymczasowej z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz.U. RP Nr 65 poz. 395) o organizacji władz administracyjnych II-ej instancji].
5. Projekt ustawy w przedmiocie pokrywania kosztów leczenia ubogich, chorych, będących stałymi mieszkańcami gmin na obszarze b. Królestwa Kongresowego⁸³.
- [5a]. Uzasadnienie [projektu ustawy w przedmiocie pokrywania kosztów leczenia ubogich, chorych, będących stałymi mieszkańcami gmin na obszarze b. Królestwa Kongresowego].
6. Nagły wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie układu o dworcu w Gardei⁸⁴.

°Alegat 2°

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia ... 1921 r. w sprawie przeprowadzenia powszechnego spisu ludności

Na zasadzie art. art. 2, 3, 5, i 6 ustawy z dnia 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej (Dz.U. RP Nr 85 poz. 464) i art. 1 ustawy z dnia 13 maja 1921 r. (Dz.U. RP Nr 43 poz. 262) Rada Ministrów zarządza, co następuje:

- § 1. Pierwszy powszechny spis ludności na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzony będzie według stanu z dnia 30 września 1921 roku i dotyczyć będzie wszystkich osób przebywających w tym dniu w granicach Rzeczypospolitej Polskiej stale lub chwilowo.

⁸⁰ Wniosku nie publikuje się.

⁸¹ Treści projektu rozporządzenia nie publikuje się.

⁸² Treści wniosku nie publikuje się.

⁸³ Treści projektu ustawy nie publikuje się.

⁸⁴ Wniosku nie publikuje się. Dworzec w Gardei (na terenie powiatu kwidzińskiego w województwie pomorskim usytuowany był już po niemieckiej stronie granicy, ale stację Gardēja przyznano Polsce. Wymagało to zatem układu polsko-niemieckiego.

Jednocześnie przeprowadzony będzie spis sierot. W związku ze spisem ludności przeprowadzony będzie spis domów mieszkalnych (tak zamieszkałych, jak i niezamieszkałych) oraz innych budynków, o ile są zamieszkałe, mieszkań, gospodarstw rolnych, ogrodowych i leśnych i spis zwierząt domowych. Spisy te będą przeprowadzone według załączonych formularzy i instrukcji wydanych przez Główny Urząd Statystyczny.

- § 2. Wszystkie podlegające spisowi osoby, a przede wszystkim głowy gospodarstw rodzinnych oraz osoby najmujące na swoje imię lokal obowiązane są udzielać władzom spisowym i ich organom zeznań w zakresie objętym wymienionymi w § 1 formularzami i okazywać na ich żądanie potrzebne do sprawdzenia tych zeznań dokumenty.

Informacji, dotyczących domów, gospodarstw rolnych, ogrodowych i leśnych oraz zwierząt domowych, obowiązani są dostarczać bezpośredni zarządcy tychże (właściciele, dzierżawcy, administratorzy, kierownicy itd.). W razie nieobecności osób, na których ciąży bezpośredni obowiązek zeznań, przechodzi on na ich zastępców lub domowników. Zeznania mają być składane zależnie od bliższych co do tego przepisów instrukcji bądź ustnie przez udzielanie odpowiedzi na pytania władz spisowych, bądź pisemnie przez wypełnienie doręczonych w tym celu formularzy spisowych.

- § 3. Formularze spisowe będą wypełniane wyłącznie w języku polskim, jeżeli formularz jest drukowany tylko w tym języku.

Formularze drukowane, prócz polskiego, w drugim języku mogą być wypełniane w jednym z tych języków.

- § 4. Kto świadomie lub choćby tylko z niedbalstwa poczyni zeznania nieprawdziwe lub kto, mimo wezwania władz spisowych lub ich organów nie udzieli im informacji, wzbrania się wpuścić organów tych do mieszkania, budynków gospodarskich lub na swoje pola, kto utrudnia im w jakikolwiek sposób sprawdzenie objętych badaniem okoliczności, o ile czyny te nie podpadają pod surowsze przepisy ustaw karnych – będzie karany w drodze administracyjnej grzywną do 600 marek. W razie zaś niemożności ściągnięcia grzywny ulega ona zamianie na areszt do jednego miesiąca.

- § 5. Spis osób wojskowych, pozostających w czynnej służbie, przeprowadzony będzie przez władze wojskowe według formularzy i instrukcji wydanych przez Główny Urząd Statystyczny w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wojskowych. Wyniki przeprowadzonego w ten sposób spisu wojska będą opracowane przez Główny Urząd Statystyczny i opublikowane za zgodą Ministra Spraw Wojskowych w czasie, w którym te władze uznają to za stosowne. Wojskowi, którzy nie uczynią zadość obowiązkowi nałożonemu na nich w instrukcjach wydanych na mocy niniejszego rozporządzenia, karani będą przez władze wojskowe na mocy wojskowych ustaw karnych, względnie przepisów dyscyplinarnych.

- § 6. Spis ludności cywilnej w budynkach wojskowych dokonany będzie przez cywilnych komisarzy spisowych, którzy w tym celu otrzymają na mocy rozkazu dowództw okręgów generalnych od komend odnośnych gmachów, względnie stacjonowanych w nich oddziałów lub urzędów wojskowych pomoc i asystencję w osobie urzędników wojskowych.
- § 7. Zeznania poczynione w czasie spisu będą używane tylko do celów statystycznych i nie mogą być udzielane władzom publicznym, ani też osobom prywatnym w innym celu, w szczególności zaś nie mogą być podstawą do nakładania podatków, przeprowadzenia rewizji lub wytaczania dochodzeń sądowych lub administracyjnych.
- § 8. Koszta druku i rozesłania formularzy, jak inne koszta związane z przeprowadzeniem spisu, prócz wyjątków wymienionych w § 14 niniejszego rozporządzenia, ponosi Skarb Państwa.
- § 9. Władzami spisowymi w b. dzielnicy rosyjskiej i austriacko-węgierskiej są rządowe władze administracyjne I instancji. Władze te przeprowadzają spis za pośrednictwem komisarzy spisowych przy współudziale władz gminnych pod nadzorem władz rządowych II instancji. Władze rządowe II instancji mogą na wniosek starostów przekazać w porozumieniu z Głównym Urzędem Statystycznym przeprowadzenie spisu magistratom poszczególnych miast, które w tym wypadku posiadały prawa władzy spisowej. W b. dzielnicy pruskiej i na Śląsku Cieszyńskim władzami spisowymi są władze miejscowe, tj. w b. dzielnicy pruskiej magistraty w miastach, zarządy gminne w gminach wiejskich oraz zarządy dominialne na obszarach dominialnych, na Śląsku Cieszyńskim zaś przełożeni gmin. Władze te przeprowadzają spis w b. dzielnicy pruskiej pod nadzorem i kierunkiem władz powiatowych i wojewodów w b. dzielnicy pruskiej, na Śląsku Cieszyńskim zaś pod nadzorem starostów i Komisji Tymczasowej.
- § 10. Władza spisowa dzieli podległe sobie terytorium na okręgi spisowe i przydziela każdy z nich komisarzowi spisowemu.
- § 11. Władza spisowa mianuje komisarzy spisowych w pierwszym rzędzie spośród urzędników państwowych i wystawia im urzędowe legitymacje. Komisarze spisowi w czasie wykonywania czynności spisowych mają charakter funkcjonariuszy publicznych i stoją pod prawną ochroną przysługującą urzędnikom państwowym. Komisarze spisowi pełnią swoje czynności, jako honorują funkcję obywatelską, w zasadzie bezpłatnie, jednak na żądanie otrzymują wynagrodzenie według norm ustalonych przez władzę spisową w granicach wskazanych przez Główny Urząd Statystyczny w porozumieniu z Ministrem Skarbu, względnie z Ministrem b. dzielnicy pruskiej.
- § 12. W celu wykonania prac przygotowawczych, rozwinięcia propagandy spisowej, wyszukania oraz przygotowania komisarzy spisowych, podziału powiatów, miast i gmin na okręgi spisowe, oznaczenia wysokości wynagrodzenia

komisarzy spisowych i innych funkcji – mogą być powołane przez władzę spisową jako organ doradczy i pomocniczy, powiatowe, miejskie, a w b. dzielnic pruskiej i na Śląsku Cieszyńskim i gminne komisje spisowe. Komisja składać się będzie: z przedstawiciela władzy spisowej, jako przewodniczącego i z powołanych przez niego członków spośród działaczy samorządowych, przedstawicieli instytucji społecznych i gospodarczych i miejscowych urzędników państwowych i komunalnych.

§ 13. Gminy wiejskie i miejskie, a w b. dzielnicy pruskiej i obszary dominialne obowiązane są do dnia 1 sierpnia 1921 roku sprawdzić, ewentualnie uzupełnić lub wprowadzić numerację domów mieszkalnych, a po ukończeniu numeracji do dnia 15 sierpnia 1921 r. dostarczyć władzy spisowej wykazów miejscowości, ulic i domów według numerów. Władze administracyjne I instancji mają czuwać nad ścisłym wykonaniem przepisów niniejszego Artykułu.

§ 14. Władze gminne wyszczególnione w § 13, obowiązane są ponadto współdziałać przy przeprowadzaniu spisu, a w szczególności dostarczyć komisarzom spisowym asystencji urzędowej, urzędowego lokalu wraz ze światłem i opałem, zaopatrzyć ich w materiały piśmienne, dostarczać w razie potrzeby podwód dla komisarzy spisowych, pokryć połowę kosztów wynagrodzenia komisarzy spisowych i w ogóle spełniać wszystkie czynności wskazane w instrukcjami spisowymi.

§ 15. Wykonanie niniejszego rozporządzenia, jako też wydanie instrukcji dla władz spisowych oraz gminnych poleca się Dyrektorowi Głównego Urzędu Statystycznego w porozumieniu z właściwymi Ministrami.

§ 16. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje z dniem ogłoszenia.

Alegat [3a]

Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie powołania Państwowej Rady Emigracyjnej]

UZASADNIENIE.

Państwa, w których życiu gospodarczym i społecznym emigracja stała i sezonowa odgrywa poważniejszą rolę, zdążają od dawna do oparcia działalności władz publicznych, regulujących ruch wychodźczy, na współpracy zainteresowanych grup społecznych. Konieczność współdziałania obywateli z rządem wynika tutaj nie tylko z potrzeby pozyskania zaufania ogółu, dla zarządzeń administracyjnych, nieraz z natury rzeczy surowych i daleko idących, ale przede wszystkim z potrzeby sprawowania należytej opieki nad wychodźcami i zwalczania tak częstych i tak łatwych nadużyć i wyzysku.

Najskuteczniejszym sposobem zapewnienia należytej koordynacji czynników administracyjnych i społecznych, jest stworzenie specjalnych organów, łączących te czynniki. Organy takie – znane pod nazwą Rad Emigracyjnych, istnieją we wszystkich państwach posiadających znacznie większy ruch wychodźczy. Jakkolwiek ich zakres działania bywa w różnych państwach nader niejednakowo unormowany, przecie jednak dotychczasowy wynik ich pracy uważać trzeba za wysoce dodatni i wpływ ich na kształtowanie się polityki wychodźczej – nieraz wprost decydujący.

Doświadczenie krajów obcych skłoniło rząd Rzeczypospolitej Polskiej do powzięcia postanowienia powołania do życia i w Polsce Państwowej Rady Emigracyjnej⁸⁵, w związku ze stworzeniem Urzędu Emigracyjnego⁸⁶ (Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 22 kwietnia 1920 r. w przedmiocie utworzenia Urzędu Emigracyjnego Dz. Ustaw Nr 39 poz. 232).

Niniejszy projekt rozporządzenia o powołaniu do życia Państwowej Rady Emigracyjnej czyni zadość powyższemu postanowieniu. Projekt ten uwzględnia zarówno obce doświadczenia zebrane przed wojną, jak i dojrzałe potrzeby krajowe, wynikające ze stosunków społecznych i politycznych polskich. Zdąza on przy tym do zapewnienia Radzie szerokiego wpływu na ogólny kierunek polityki emigracyjnej, unikając równocześnie krepowania Urzędu Emigracyjnego w jego bieżącej pracy wykonawczej.

Rada Emigracyjna w Polsce podobnie jak i także Rady w innych państwach będzie miała charakter doradczy, wszelako skład jej stanowi dostateczną gwarancję, że opinie jej i wnioski będą z natury rzeczy poważnie brane pod uwagę przez kierowników Urzędu Emigracyjnego.

Prócz tego celem zapewnienia radzie swobody działania ograniczono liczbę jej członków z Urzędu, lub nominacji, tak, że znaczną przewagę posiadają w niej przedstawiciele poszczególnych grup i organizacji społecznych zainteresowanych w ruchu wychodźczym.

Na uwagę zasługuje, że zakres działania Rady w Polsce (art. 2) jest szerszy niż np. we Włoszech, gdzie w ustawie emigracyjnej z r. 1901 (art. 7 bis) stwierdzono jedynie, że „Rada będzie słuchana w ważniejszych sprawach dotyczących emigracji, oraz w sprawach podlegających kompetencji kilku ministrów”.

Również i w ustawie niemieckiej z r. 1897 § 39 zakres kompetencji Rady jest o wiele ciaśniejszy, podobnie zresztą jak w ustawie węgierskiej z r. 1909 § 32.

Warszawa, dn. 9 kwietnia 1921 r.

Minister
Jan Jankowski

⁸⁵ Ciała to powstanie dopiero z mocy rozporządzenia Rady Ministrów 8 lipca 1925 r.

⁸⁶ Utworzenie Urzędu Emigracyjnego nastąpiło z mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 1920 r. Działał on pod zwierzchnictwem ministra pracy i opieki społecznej i miał służyć informacją o ruchu emigracyjnym.

Uzasadnienie [uzupełnienia ustawy tymczasowej z dnia 2 sierpnia 1919 r. (Dz.U. RP Nr 65 poz. 395) o organizacji władz administracyjnych II-ej instancji]

Uzasadnienie

Ustrój władz górniczych we wszystkich 3-ch zaborach, wchodzących w skład Państwa Polskiego, polega na odrębności i niezależności tych władz w wykonywaniu nadzoru państwowego nad górnictwem w stosunku do innych władz administracji państwowej.

Obowiązujące dotąd Ustawy górnicze b. państw zaborczych normują ściśle organizację władz górniczych i zawierają wyczerpujące postanowienie o rozdziale agend w sprawach administracji górnictwa między 3 instancje. – W szczególności uprawniają one poszczególne instancje do wydawania zarządzeń i orzeczeń w sprawach im przyznanych, przepisują sposób zaskarżania zarządzeń niższych instancji w drodze apelacji do wyższych władz górniczych i zapewniają prawomocność decyzji tychże władz. – Wszystkie zarządzenia i orzeczenia wydają fachowi urzędnicy z wyższym wykształceniem techniczno-górnictwem i ze specjalną praktyką.

W wykonywaniu ustaw górniczych władze górnicze nie są w szczególności zależne od władzy polityczno-administracyjnej, a zakres terytorialny ich działania nie stoi w żadnym związku z podziałem politycznym kraju, stosując się w zasadzie do rozciągłości zagłębi górniczych.

Ustawą tymczasową z dnia 2 sierpnia 1919 r. Dz.U. RP No 65 poz. 395 utworzone zostały dla b. Kongresówki województwa, jako władze administracyjne II-ej instancji.

Według art. 3-go tej ustawy do zakresu działania wojewodów należą wszelkie sprawy administracji państwowej „z wyjątkiem spraw przekazanych administracji wojskowej, sądowej, skarbowej, szkolnej, kolejowej i pocztowo-telegraficznej oraz urzędów ziemskich”. Sprawy górnicze nie są zatem w powyższym artykule wyjęte z kompetencji wojewodów.

Nie ulega wątpliwości, że przy ustalaniu granic terytorialnych województw nie brano w rachubę konfiguracji terenów górniczych. Ale pominiawszy te Ministerstwa nic nie wiadomo o jakimkolwiek zamiarze usunięcia istniejącej organizacji władz górniczych II-ej instancji i przeniesienia kompetencji tych władz na województwa. Ministerstwo Przemysłu i Handlu nie uważa, by taka zmiana była potrzebna, lub choćby tylko pożądana; owszem, wyraża przekonanie, że niezależność władz górniczych i ich samodzielność w wykonywaniu ustawy górniczej jest gwarancją rzeczowego i szybkiego sprawowania nadzoru państwowego nad górnictwem. Ścisłe określenie granic kompetencji władz górniczych

na zewnątrz oraz ich agend w samym górnictwie sprawia, że stanowią one gałąź administracji państwowej w sobie zamkniętą i wykształconą, która pod względem sprawności nie ustępuje w niczym administracji skarbowej, kolejowej, lub pocztowo-telegraficznej.

Ze względów praktycznych nie zachodzi zatem potrzeba przeniesienia kompetencji władzy górniczej na wojewodów. Ale nawet gdyby zmiany w ustroju były konieczne, to w każdym razie kwestia systemu nadzoru państwowego nad górnictwem i związana z nim kwestia organizacji władz górniczych w Polsce musiałaby być rozważana w związku z zasadami, jakie będą przyjęte dla polskiego ustawodawstwa górniczego.

Ponieważ poddanie państwowej administracji górniczej pod władzę wojewodów nie odpowiada rzeczywistej potrzebie, co więcej spowodowałoby zamieszanie w praktyce i w ustawodawstwie górniczym, przeto Ministerstwo Przemysłu i Handlu, wychodząc z założenia, że pominięcie spraw administracji górniczej w artykule 3-im ustawy tymczasowej z dnia 2 sierpnia 1919 r. pomiędzy sprawami wyjętymi z kompetencji wojewodów przypisać należy przeoczeniu, stawia powyższy wniosek o uzupełnienie.

°Alegat 5°

Uzasadnienie [projektu ustawy w przedmiocie pokrywania kosztów leczenia ubogich, chorych, będących stałymi mieszkańcami gmin na obszarze b. Królestwa Kongresowego]

UZASADNIENIE

Postanowienie Rady Administracyjnej K[rólestwa] P[olskiego]⁸⁷ z r. 1841 wprowadziło na terenie b. Kongresówki obowiązek pokrywania kosztów leczenia ubogich Żydów przez Dozory Bóżnicze⁸⁸, a to w odróżnieniu od kosztów leczenia ubogich chrześcijan obciążających na zasadzie postanowienia Księcia Namiestnika⁸⁹ z dnia 2 grudnia 1817 roku gminy polityczne.

Postanowienie powyższe, do którego wydane rozporządzenie Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych z dnia 15/27 października 1859 Nr 2966/39664 Zb[iór] Przep[isów] Admin[istracyjnych] K[rólestwa] P[olskiego] Tom I – Cz[ęść] III Nr 24 stanowi jedynie jego wyjaśnienie – nie straciło dotych-

⁸⁷ Statut Organiczny cesarza Mikołaja I zachował ten najwyższy organ administracji cywilnej Królestwa Polskiego i tak było do 1864 r.

⁸⁸ Organy samorządu gmin żydowskich na ziemiach Królestwa Polskiego. Odpowiadały za utrzymanie synagog.

⁸⁹ Gen. Józef Zajączek.

czas prawnej mocy obowiązującej. Wprawdzie Szef Zarządu Cywilnego przy b. Jenerał-Gubernatorstwie Warszawskim okólnikiem z dnia 15 sierpnia 1918 Nr 1 Just. 9651 zarządził jednakowe pokrywanie kosztów leczenia za wszystkich obywateli przez gminy polityczne, okólnik ten jednak był tylko dowolną interpretacją obowiązujących przepisów i mocy prawo tworzącej mieć nie mógł, a to tym bardziej, że i mieściło się w nim pogwałcenie zasady art. 43 konwencji haskiej⁹⁰.

Postanowienie Rady Administracyjnej z r. 1841 skwalifikować należy jako *ius speciale*, traktujące obywateli państwa w dziedzinie ich obowiązków prawno-publicznych w sposób niejednolity. Stan faktyczny, wywołany tymi stosunkami prawnymi, ułożył się przed wojną w ten sposób, że poszczególne gminy polityczne pokrywały koszty leczenia za swych ubogich członków chrześcijan drogą rozkładki między tychże tylko członków, podczas gdy żydowskie gminy wyznaniowe w podobny sposób rozdzielały między swych członków przypadające na nie do zapłaty kosztu leczenia. Po wybuchu wojny znaczna część gmin politycznych zaniechała jednak powyższej praktyki i poczęła pokrywać koszt leczenia swych ubogich członków chrześcijan z ogólnych funduszy gminnych. Ten proceder spowodował w odnośnych gminach stan jaskrawej niekorzyści dla członków żydowskich gmin wyznaniowych, którzy, partycypując w ogólnych ciężarach gminnych, przyczyniali się tym samym do pokrywania kosztów leczenia ubogich chrześcijan, pozostawali zaś nie mniej obowiązani do płacenia sami za siebie kosztów leczenia członków swej gminy wyznaniowej.

Prawo z roku 1841, sprzeciwiające się ogólnemu duchowi ustawodawstwa polskiego, winno ulec zmianie w kierunku zupełnego zrównania wszystkich obywateli Państwa.

Za czas ubiegły, tj. odnośnie do kosztów leczenia, zaległych przed wejściem w życie projektowanej Ustawy – zasada prawa z r. 1841 musi być utrzymana, ponieważ odnośne pretensje szpitali mogą znaleźć pokrycie jedynie ze źródła sankcjonowanego prawem w chwili powstania pretensji. Wyjątek winien być uczyniony w wypadkach, przewidzianych w art. 3 Ustawy, a to z predominujących względów słuszności.

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH
fSkulski^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

⁹⁰ Mowa o Konwencji dotyczącej praw i zwyczajów wojny lądowej z 18 października 1907 r.

PROTOKÓŁ
67-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 11 czerwca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Kierownik Ministerstwa Spraw Zagranicznych	Jan Dąbski
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Za Ministra Sprawiedliwości	dr Jan Morawski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister Aprowizacji	Jan Michalski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	inż. Władysław Kucharski
Dyrektor Departamentu Prezydialnego PRM	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego PRM	Edward Lechowicz
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 10 rano.

1. Odczytano i przyjęto protokoły posiedzenia z 9 czerwca 1921 r.
2. Rada Ministrów na wniosek Kierownika Ministerstwa Spraw Zagranicznych (alegat 1) zleciła załatwienie skoordynowania organów wywiadowczych i zdanie sprawy o powyższych postanowieniach Prezesowi Rady Ministrów – komisji złożonej z Ministrów: Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych i Spraw Zagranicznych. Komisję zwoła Minister Spraw Wewnętrznych.
3. Kierownik Ministerstwa Spraw Zagranicznych przedstawia trudności, jakie ma przy dostarczaniu pomieszczeń dla poselstw zagranicznych w szczególności ze strony warszawskiego Urzędu mieszkaniowego (patrz alegat 2 i 3).
4. Rada Ministrów zleciła rozpatrzenie sprawy i przygotowanie wniosków komisji złożonej z Ministrów Spraw Wewnętrznych, Robót Publicznych i Sprawiedliwości.
4. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Sprawiedliwości rozporządzenie w przedmiocie odroczenia zapłaty prywatnoprawnych wierzytelności pieniężnych w okręgu lwowskiego sądu apelacyjnego (alegat 4).

5. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Sprawiedliwości
 - a) rozporządzenie w przedmiocie przedłużenia terminów wekslowych w okręgu warszawskiego sądu apelacyjnego oraz
 - b) rozporządzenie w przedmiocie przedłużenia terminów wekslowych w okręgu lubelskiego sądu apelacyjnego /alegat 5/.

6. Rada Ministrów uchwaliła wymieniony pod liczbą 1 w alegacie 6 wniosek Kierownika Ministerstwa Spraw Zagranicznych o reasumpcję uchwały z 8 kwietnia 1921 r. o przekazaniu Ministerstwu Spraw Zagranicznych spraw związanych z likwidacją spraw rosyjskich i ukraińskich w Polsce z tą zmianą, że obozy jeńców i internowanych ukraińskich i rosyjskich przekazuje się Ministerstwu Spraw Wewnętrznych.

Następnie Rada Ministrów uchyliła tę uchwałę przywracając moc obowiązującą uchwały z 8 kwietnia 1921 r.

Na życzenie Kierownika Ministerstwa Spraw Zagranicznych się notuje jego protest przeciw tej ponownej reasumpcji, która zdaniem jego nie powinna była mieć miejsca na tym samym posiedzeniu, na którym zapadła uchylona uchwała.

7. ^btajny^b Podczas obrad nad wymienioną w poprzednim ustępie likwidacją spraw rosyjskich i ukraińskich Kierownik Ministerstwa Spraw Zagranicznych odczytał pismo poselstwa angielskiego w Warszawie z 9 czerwca 1921 r. Nr 119 w sprawie Galicji Wschodniej, którego tekst w języku polskim załącza się do protokołu⁹¹.

Uchwały w tej sprawie Rada Ministrów nie powzięła z uwagi na oświadczenie Kierownika Ministerstwa Spraw Zagranicznych, że kwestia ta będzie przedłożona Radzie Ministrów na jednym z przyszłych posiedzeń.

8. Rada Ministrów ukończyła obrady ogólne nad projektem ustawy skarbowej na rok 1921 po czym przystąpiła do obrad szczegółowych.

Część XVIII projektu dotyczącą budżetu Ministerstwa Robót Publicznych po wysłuchaniu referatów Ministrów Robót Publicznych i Skarbu przyjęto z poprawkami wniesionymi przez Ministra Robót Publicznych a mianowicie:

1) w przedstawionym przez Ministra Skarbu preliminarzu budżetowym Ministerstwa Robót Publicznych podwyższono wydatki proponowane w dziale II:

w poz. 12	o	820 000 000	marek
” ”	13	o	80 000 000 ”
” ”	16	o	1 260 000 000 ”
” ”	18	o	4 000 000 000 ”

razem	o	6 160 000 000	marek

⁹¹ Pismo poselstwa brytyjskiego do kierownika MSZ z 9 czerwca 1921 r. w aktach zachowane jedynie w przekładzie polskim.

2) konieczne przesunięcia kredytów (virement) między poszczególnymi pozycjami § 18 „Odbudowa” pozostawia się Ministrowi Robót Publicznych.

Wniosku Ministra Robót Publicznych: „Wydatki na nowe budowle i kapitalny remont wszelkich budynków państwowych, których budowa i utrzymanie w myśl art. 1. pkt. 3 (ustawy z dnia 29 kwietnia 1919 r. Dz.Pr. No 39, poz. 283 należy do Ministerstwa Robót Publicznych, przewiduje się w preliminarzu tegoż Ministerstwa” nie przyjęto.

Posiedzenie zakończono o godzinie 4 po południu.

fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych o skoordynowanie służby wywiadowczej i inwigilacyjnej w kraju i jej gruntowną reorganizację.
2. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie spraw mieszkaniowych przedstawicielstw zagranicznych.
3. [Pismo Ministra Spraw Zagranicznych do premiera w sprawie stosunku do przedstawicieli państw obcych].
4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia ... 1921 r. w przedmiocie odroczenia zapłaty prywatnoprawnych wierzytelności pieniężnych w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie⁹².
- [4a]. Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów z dnia ... 1921 r. w przedmiocie odroczenia zapłaty prywatnoprawnych wierzytelności pieniężnych w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie].
5. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia ... czerwca 1921 r. w przedmiocie przedłużenia terminów wekslowych w okręgu Sądu Apelacyjnego Warszawskiego i Lubelskiego⁹³.
6. Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych [w związku z likwidacją spraw rosyjskich i ukraińskich w Polsce].
7. [Pismo posła brytyjskiego w Warszawie Williama Max Mullera do Kierownika MSZ w Warszawie].
8. [Wniosek Ministra Robót Publicznych w sprawie zmian w preliminarzu budżetowym]⁹⁴.

⁹² Treści rozporządzenia nie publikuje się.

⁹³ Nie publikuje się.

⁹⁴ Nie publikuje się.

Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych o skoordynowanie służby wywiadowczej i inwigilacyjnej w kraju i jej gruntowną reorganizację

MINISTERSTWO
SPRAW ZAGRANICZNYCH
WARSZAWA

Dn. 8 czerwca 1921 r.
N^o D.I.4900/21

WNIOSEK NAGŁY
MINISTRA SPRAW ZAGRANICZNYCH,

o skoordynowanie służby wywiadowczej i inwigilacyjnej
w kraju i jej gruntowną reorganizację.

UZASADNIENIE WNIOSKU.

Ciągle mnożące się wykroczenia funkcjonariuszy wywiadowczych w stosunku do przedstawicielstw zagranicznych, a w szczególności do członków Poselstwa Niemieckiego⁹⁵, jako też korespondentów pism niemieckich, doprowadziły do tego, iż korespondenci zgłosili zamiar opuszczenia Polski, a cała prasa niemiecka wypisuje sążniste artykuły o stosunkach w Polsce, przypominających najświetniejsze czasy carskiej ochrony⁹⁶ w Rosji. Jedna i druga okoliczność przynoszą Polsce niepowetowane wprost szkody, przygotowują ją o ogromne straty moralne i niszczą, względnie utrudniają niepomierne pracę propagandystyczną polską za granicą.

Organy wywiadowcze i inwigilacyjne najrozmaitszych władz centralnych, jako to Ministerstwa Spr[aw] Wewnętrznych, Min[isterstwa] Spr[aw] Wojskowych, Naczelnego Dowództwa itd. pracując bez żadnego porozumienia się między sobą, dopuszczają się nieprawdopodobnych wprost nadużyć, a interpelowane władze zwierzchnicze, odpowiadając Ministerstwu Spraw Zagranicznych, któremu przypada tylko ciężki obowiązek usprawiedliwiać się i przeproszać – zwalają winę jedne na drugie. Dla zilustrowania tych wprost nieeuropejskich stosunków niech posłużą następujące fakty:

⁹⁵ Niemiecka misja dyplomatyczna w Warszawie (o takim statusie) ustanowiona została w randze poselstwa, w myśl postanowień pokoju wersalskiego, który nałożył na rządy w Warszawie i Berlinie obowiązek ustanowienia stosunków dyplomatycznych. Po ratyfikacji traktatu wersalskiego nastąpiła wymiana (wiosną 1920 r.) jednak nie w randze posłów, ale *chargés d'affaires*.

⁹⁶ Ochrona (*Otdielenije po ochranieniju poriadka i obszcziestwiennoj biezopasnosti*, czyli Oddział ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego). Była to formacja policyjna o tajnym charakterze działalności. Funkcjonowała w latach 1881–1917.

Dn. 27 lutego br. policjanci państwowi aresztowali, jak się okazało później zupełnie bezpodstawnie, w klatce schodowej w domu przy ul. Wareckiej N. 11 wicekonsula niemieckiego Schillinga, komisarza rządowego Steckera i korespondenta Ullricha. Mimo wylegitymowania się pp. Schillinga i Steckera, zostali wszyscy trzech otoczeni przez policję i w asystencji tłumów niedzielnej publiczności odprowadzeni na policję.

Notą z dn. 18 maja tutejszy Chargé d'Affaires niemiecki⁹⁷ protestuje przeciwko ciągłemu śledzeniu członków Poselstwa przez tajnych agentów, którzy w sposób b. widoczny snują się obok Poselstwa, przejmują rozmowy telefoniczne itp. Poselstwo Niemieckie, podkreślając niezręczność agentów, podaje nawet nazwiska i N[ume]ry legitymacji: Jan Iwanicki Nr 604 i Lucjan Kościelski Nr 16977.

Szczytem kompromitującej Rząd akcji wywiadowczej jest najście Poselstwa Niemieckiego przez agenta policji dn. 17 maja, który łamiąc najelementarniejsze zasady prawa o eksterytorialności, wdarł się do biura Chargé d'Affaires P. Dirksena. Chargé d'Affaires przyłapał go jednak i polecił urzędnikowi Poselstwa odprowadzić do komisariatu. Komisarz policji z niewyjaśnionych i niedających się wprost pojąć powodów zdemaskował wobec funkcjonariusza Poselstwa niemieckiego agenta, kazał mu się wylegitymować i podać nazwisko. Agent, Jan Dombrowski (Nr 885) oświadczył ponadto, iż działa na polecenie swej władzy przełożonej, tj. Min. Spr. Wewnętrznych.

Ostatnio znów, bo dn. 3. bm. żołnierz III batalionu żandarmerii wojskowej, Stefan Janecki, posiadający legitymację Nr 5115, zaaresztował korespondenta „Frankfurter Zeitung”⁹⁸ Wilhelma Bauma w jego mieszkaniu przy ul. „Żórawiej”⁹⁹ Nr 13. Baum został odprowadzony do żandarmerii, tam przesłuchany i w końcu wypuszczony na wolność z uwagą, iż zaszło nieporozumienie.

Obraz stosunków nie będzie kompletny, jeśli się nie nadmieni, iż z czterech bawiących w Warszawie korespondentów niemieckich trzech było już aresztowanymi i że prasa polska niejednokrotnie, jak to np. Przegląd Wieczorny¹⁰⁰ z dn. 31 maja w art[ykule] p. Nowickiego wprost jątrząco oddziaływała na opinię, a przez to i na kształtowanie się stosunków polsko-niemieckich.

Wobec sytuacji, którą aż nazbyt jaskrawo ilustrują wyżej przytoczone zajścia, wobec tego, iż Poselstwo niemieckie w Warszawie musi pracować z winy władz polskich w nad wyraz ciężkich i przykrych warunkach, dalej wobec tego, że władze polskie utrudniają w najwyższy sposób akcję prasową polską w Niemczech; nie wdając się w ocenę i rozpatrywanie warunków pracy naszych przedstawicielstw

⁹⁷ Heinrich Dirksen.

⁹⁸ „Frankfurter Zeitung” – niemiecka gazeta codzienna o orientacji liberalnej, wydawana od 1856 r. najpierw pod tytułem „Frankfurter Geschäftsbericht”.

⁹⁹ Powinno być: Żurawiej.

¹⁰⁰ W artykule była mowa o działalności wywiadowczej dziennikarzy niemieckich na terenie Polski.

w Niemczech, ale stojąc na stanowisku, iż postępowanie, jak to wyżej przytoczono, przynosi bezwzględnie tylko szkodę Państwu Polskiemu, wnoszę:

RADA MINISTRÓW UCHWALIĆ RACZY:

Rada Ministrów poleca właściwym PP. Ministrom i szefom władz centralnych:

- 1) skomunikowanie się między sobą dla przeprowadzenia gruntownej sanacji i reorganizacji organów wywiadowczych w kierunku ich scentralizowania;
- 2) jak najrychlejsze przesłanie Panu Prezydentowi Ministrów sprawozdania o powziętych zarządzeniach.

Kierownik Ministerstwa
§Dąbski§

°Alegat 2°

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie spraw mieszkaniowych przedstawicielstw zagranicznych

MINISTERSTWO
SPRAW ZAGRANICZNYCH
Nr O.G.2555.

Warszawa, dnia 7 czerwca 1921 r.

W sprawie spraw mieszkaniowych
przedstawicielstw zagranicznych.

Mam zaszczyt prosić ponownie Pana Prezydenta o poparcie swym osobistym wpływem wystąpień Ministerstwa Spraw Zagranicznych w sprawach mieszkaniowych, dotyczących Poselstw zagranicznych.

Sprawy te prowadzone są przez kompetentne czynniki w tak dziwnie nieodpowiedzialny sposób, iż powoduje to niedopuszczalne zatargi z Poselstwami, jak ostatnio znany Panu Prezydentowi incydent z Poselstwem Niemieckim, które skorzystało z istotnie niewłaściwego załatwienia sprawy przez Urząd Mieszkaniowy i Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, aby zawiesić czynności swego Konsulatu.

Podobnie przedstawia się i sprawa mieszkaniowa Poselstwa Wielkiej Brytanii i Chargé d'Affaires Norweskiego¹⁰¹. Przedstawiciele zagraniczni skłonni są, jak się zdaje, traktować te sprawy, jako pewnego rodzaju szykany, co jest w wysokim stopniu niepożądane i kompromitujące władze Polskie.

Wobec powyższego proszę Pana Prezydenta o polecenie kompetentnym czynnikom traktowania spraw powyższych i w ogóle wszystkich spraw mieszkaniowych

¹⁰¹ Stosunki dyplomatyczne między Polską a Norwegią ustanowiono wiosną 1919 r., lecz poseł RP w Oslo złożył listy uwierzytelniające królowi Haakonowi VII w sierpniu tego roku.

niowych, dotyczących Przedstawicielstw zagranicznych, jako pilnych i obowiązujących bezwzględnie pod rygorem odpowiedzialności odnośnych urzędów.

Minister
/-/ Dąbski

Do Pana W. Witosa
Prezydenta Rady Ministrów
w miejscu

°Alegat 3°

[Pismo Ministra Spraw Zagranicznych do premiera w sprawie stosunku do przedstawicieli państw obcych]

MINISTERSTWO
SPRAW ZAGRANICZNYCH
WARSZAWA

Dn. 8 czerwca 1921 r.
N° D.III 4900

Panie Prezydencie,

Zachowanie się niektórych władz polskich wobec przedstawicielstw zagranicznych jest tak dalece nieformalne, iż stając się źródłem ciągłych tarć i dysonansów między przedstawicielami a Ministerstwem Spraw Zagranicznych, utrudnia ogromnie Ministerstwu pracę i stawia je w sytuacji niejednokrotnie nad wyraz przykre. Ponieważ Ministerstwo Spraw Zagranicznych użyło już wszelkich stojących mu do dyspozycji środków dla polepszenia tego stanu i to bezskutecznie, wystąpię na najbliższym posiedzeniu Rady Ministrów z odpowiednimi nagłymi wnioskami, uprzednio jednak pragnę Pana Prezydenta poinformować o stanie faktycznym i prosić o łaskawe poparcie.

Najrozmaitsze władze centralne jak to Min. ^dSpr[aw] Wewn[ętrznych]^d, Min. ^dSpr[aw] Wojsk[owych]^d i ^dNacz[elne] Dow[ództwo]^d prowadzą akcję wywiadowczą bez wzajemnego porozumiewania się, każde na własną rękę i co więcej, niejednokrotnie organa wywiadowcze jednych władz utrudniają poczynania władz innych. Okoliczność ta o ile chodzi o tzw. „inwigilowanie” obcych przedstawicielstw w Warszawie, stwarza niejednokrotnie dla Min. Spraw Zagr[anicznych] kolizje i sytuacje nad wyraz przykre i dwuznaczne, które podkopując zaufanie tutejszego „Corps Diplomatique” do Rządu Polskiego, zmuszają Ministerstwo Spraw Zagranicznych do udzielenia satysfakcji, tłumaczeń, wyjaśnień itp.

Bezwzględne postępowanie władz wywiadowczych doprowadziło stosunki między tutejszym poselstwem niemieckim a Ministerstwem Spraw Zagranicznych do niebywałego wprost napięcia. Nie chcąc przeciążać tego pisma wyliczaniem całego szeregu faktów, ograniczę się tylko do nadmienienia, iż z czterech bawiących w Warszawie korespondentów pism niemieckich, trzech było już dotychczas aresztowanymi i że władze policyjne, mimo każdorazowego wylegitymowania się członków tutejszego poselstwa względnie konsulatu niemieckiego, ^aczteru^a z nich dotąd aresztowały. Wypadek jednak, który zaszedł dn. 17 maja, a który poniżej przedstawię jest niebywały. W godzinach popołudniowych tego dnia wdarł się do poselstwa niemieckiego, łamiąc najbardziej zasadnicze pojęcie prawa o eksterytorialności agent policyjny, został tam jednak przez chargé d'Affaires p. Dirksena przyłapany i odesłany w towarzystwie urzędnika poselstwa do Komisariatu. Sam fakt tego postępku niebywałego wprost w stosunkach dyplomatycznych europejskich można by było jeszcze zatuszować, ale Komisarz policji z niezrozumiałych wprost pobudek działając polecił temuż agentowi wobec funkcjonariusza poselstwa niemieckiego wylegitymować się i wyznać w jakim celu wtargnął do poselstwa. Agent podał swoje nazwisko – Jan Dombrowski, pokazał kartę identyczności, noszącą liczbę 885 i przyznał się, iż działał na polecenie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. To zajście wywołało oburzenie członków poselstwa niemieckiego, a w konsekwencji tegoż huragan ataków w prasie niemieckiej.

Drugą okolicznością, na którą pozwolę sobie zwrócić uwagę Pana Prezydenta – jest sabotowanie poleceń Ministerstwa Spraw ^dZagranicznych przez władze^d mieszkaniowe w Warszawie. Ministerstwo Spraw Zagranicznych stara się od pół roku już z górą, interweniując u wszystkich kompetentnych władz o opróżnienie mieszkania w gmachu ^dposelstwa niemieckiego przy ul. Pięknej 17^d, zajmowanego dotychczas przez PP. Niemcewiczów, w którym to mieszkaniu Poselstwo Niemieckie ma zamiar pomieścić swój oddział paszportowy. Mimo, iż jak to wyżej zaznaczono pół roku z górą minęło, a Ministerstwo Spraw Zagranicznych licząc na przyrzeczenie tychże władz już kilkakrotnie Poselstwu Niemieckiemu formalnie obiecywało zwolnienie mieszkania, nie nastąpiło ^{to}c^c po dziś dzień, a Poselstwo Niemieckie widziało się zmuszonym zamknąć ostatnio swój wydział paszportowy.

Uważając za zbędne uzasadnienie, jak szkodliwe dla stanowiska państwowego Polski, szczególnie w chwili obecnej jest podobne postępowanie, proszę usilnie Pana Prezydenta, by raczył wglądnać i raczył polecić ich gruntowne zbadanie i przeprowadzenie jak najgłębiej sięgających sanacji.

KIEROWNIK MINISTERSTWA
SPRAW ZAGRANICZNYCH
^fDąbski^f

Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów z dnia ... 1921 r. w przedmiocie odroczenia zapłaty prywatnoprawnych wierzytelności pieniężnych w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie]

U z a s a d n i e n i e.

Moratorium w przedmiocie zapłaty prawnoprywatnych pretensji pieniężnych w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie wygasa po myśli Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 1920 Nr 119 Dz.U. poz. 789 z dniem 30 czerwca 1921.

Zdaniem Małopolskich instytucji finansowych – Izby handlowej i przemysłowej we Lwowie¹⁰², Sądu Apelacyjnego we Lwowie oraz Związku Sędziów Małopolskich¹⁰³ (Sekcji Lwowskiej) – Wschodnia Małopolska nie doszła jeszcze do równowagi gospodarczej uzasadniającej zniesienie moratorium.

Stosunki panujące obecnie w Wschodniej Małopolsce są wedle opinii tych kół – gorsze niż były o tym czasie w roku zeszłym. Inwazja bolszewicka z 1920 roku pozostawiła dotąd niezatarte ślady. Pomijając zniszczenie dawnych lub świeżo odbudowanych osiedli i dotkliwie rekwiizycje w bydłe i ziemiopłodach – spowodowała inwazja w części Wschodniej Małopolski ewakuację władz i lokalnych instytucji kredytowych, oraz opuszczenie miejsca zamieszkania przez wielką część ludności – tak, że często niepodobna dowiedzieć się o miejscu pobytu dłużnika.

Ministerstwo Sprawiedliwości nie zapoznaje, że dalsze trwanie moratorium, przejętego w spuściznie po wojnie światowej, jest rzeczą anormalną i niepożądaną, i że dziś z tego moratorium dotyczącego przeważnie długów przedwojennych szerokie sfery społeczeństwa zapewne już na ogół nie korzystają. Jednak licząc się z opinią kompetentnych czynników – oraz z uwagi, że w Wschodniej Małopolsce, jako kraju wyłącznie rolniczym, dopiero pomyślny wynik zbiorów roku 1921 – może dać podstawy do poprawy ekonomicznych stosunków, Ministerstwo Sprawiedliwości przychyli się do zdania przeważającej większości władz i instytucji miejscowych i oświadcza się za przedłużeniem moratorium na dalsze sześć miesięcy to znaczy do dnia 31 grudnia 1921.

Do wniosku tego skłania Ministerstwo Sprawiedliwości ponadto ten fakt, że rozporządzeniem Ministrów Sprawiedliwości i Skarbu z dnia 30 kwietnia 1921 r. Nr 39 Dz.U. poz. 245 – przedłużone zostały w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie o rok to znaczy do dnia 30 czerwca 1922 – ulgi w spłacaniu zaległych procentów od wierzytelności hipotecznych, a to zgodnie z jednomyślnym

¹⁰² Izba Handlowa i Przemysłowa we Lwowie funkcjonowała w latach 1850–1939 jako zrzeszenie mające stanowić reprezentację interesów sfer gospodarczych.

¹⁰³ Powinno być: Zrzeszenie Sędziów Małopolskich (organizacja sędziowska o charakterze samorządowym).

wnioskiem Małopolskich instytucji kredytowych – które uważały przedłużenie tych ulg jako koniecznie potrzebne – w interesie tysięcy dłużników.

°Alegat 6°

Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych [w związku z likwidacją spraw rosyjskich i ukraińskich w Polsce]

dnia 10/VI 1921 r.

Wniosek Nagły
Ministra Spraw Zagranicznych

Rada Ministrów uchwalić raczy:

1. Rada Ministrów reasumuje uchwałę swą z dnia 8 kwietnia 1921 r. o przekazaniu Ministerstwu Spraw Zagranicznych, spraw związanych z likwidacją spraw rosyjskich i ukraińskich w Polsce – w tym duchu, że obozy jeńców i internowanych ukraińskich i rosyjskich, pozostaną nadal pod zarządem Ministerstwa Spraw Wojskowych, tak pod względem kierownictwa jak pod względem budżetowym.
2. Winna być przeprowadzona niezwłocznie likwidacja obozów jenieckich, a także instytucji politycznych ukraińskich, przy czym likwidację obozów powierza się MSWojsk., a likwidację b. ciał politycznych M[inisterstwu] S[praw] Zagranicznych.
3. Dla przeprowadzenia likwidacji b. instytucji politycznych ukraińskich i rosyjskich, asygnuje się specjalny kredyt jednorazowy w wysokości 60 milionów marek polskich do dyspozycji MSZ.

Kierownik Ministerstwa Spraw Zagranicznych

UZASADNIENIE

Konieczność likwidacji obozów koncentracyjnych rosyjskich i ukraińskich z jednej strony a ciał politycznych b. Ukraińskiej Republiki Ludowej¹⁰⁴ z drugiej strony wypływa przede wszystkim z nadmiernie wysokich kosztów, których ciężar spada na skarb polski. Koszta utrzymania obozów koncentracyjnych w okresie od 7/XII 20 r. do 1/IV 1921 wynosiły około 300 milionów mk pol. poza kosztami budownictwa, które ponadto wyniosły około 150 milionów mk pol.

¹⁰⁴ Owe „ciała polityczne” to ukraińskie emigracyjne Centrum Państwowe (Державний Центр) osiadłe w Tarnowie. Były to: przedparlament, rząd i jego agendy oraz sztab wojska jako instytucje państwowe Ukraińskiej Republiki Ludowej.

Trzeba przy tym wziąć pod uwagę, że koszta utrzymania obozów wzrastają z każdym miesiącem tak np. w Aleksandrowie koszta te wynosiły w grudniu, styczniu i lutym około 11 milionów mk pol. miesięcznie. W marcu 19 milionów mk pol., a w kwietniu – 26 milionów mk pol. wobec czego spieszne i energiczne zlikwidowanie obozów koncentracyjnych jest kwestią pierwszorzędnej wagi. Sztab Generalny posiada szczegółowy projekt likwidacji obozów, który przedłoży Radzie Ministrów.

Co do likwidacji ciał politycznych to aczkolwiek skarb polski ponosił tylko w części wydatki związane z ich utrzymaniem a wynoszące około 75 milionów mk pol. miesięcznie, jednakże likwidacja tych ciał polegająca przede wszystkim na zwolnieniu urzędników wypłacając im zaległe gaże spowoduje poważne oszczędności dla skarbu polskiego.

Pozostawienie tej sprawy w zawieszeniu, odmawianie Ukraińcom środków do zaspokojenia ich najniezbędniejszych potrzeb, wywołuje rozgoryczenie, które może ich pchnąć w objęcia politycznych wrogów Polski. Należy się liczyć z tym, że jest to jedyna grupa ukraińska, stojąca na stanowisku porozumienia z Polską i désinteressement w sprawie Galicji Wschodniej, co wobec imminencji tej sprawy nie może być przez Polskę lekceważone. Grupa ta zresztą politycznie poważna, posiadająca wpływy na Ukrainie jest jedyną grupą przedstawiającą państwowość ukraińską od początku jej istnienia. Przeprowadzenie faktyczne likwidacji b. organów rządu ukraińskiego zmniejszy moralne zobowiązanie Polski wobec nich. Zobowiązania te mogą być nadal uiszczane w drodze niewysokich subsydiów miesięcznych.

Kierownik Ministerstwa Spraw Zagranicznych:
fDąbski^f

°Alegat 7°

[Pismo posła brytyjskiego w Warszawie Williama Max Mullera do Kierownika MSZ w Warszawie]

N. 119

Poselstwo Angielskie
w Warszawie
9 czerwca 1921 r.

Panie Kierowniku MSZ¹⁰⁵

W trakcie rozmowy jaką w ciągu kwietnia miał z Sekretarzem Handlowym poselstwa p. Steczkowski oświadczył mi, że Rząd Polski byłby gotów wydzierzawić

¹⁰⁵ Do Jana Dąbskiego.

naftowe grunta koronne, położone we Wschodniej Galicji Angielskim grupom finansowym i że Rząd Polski w żaden sposób nie zobowiązał się względem Rządu francuskiego co się tyczy Galicyjskich terenów naftowych¹⁰⁶. Rząd Jego Królewskiej Mości chętnie by się dowiedział jaki tytuł Rząd Polski zamierza podać odnośnie do dóbr koronnych Wschodniej Galicji, a w szczególności czy tytuły prawne względnie umowy co do koncesji liczą się z faktem, że prawa suwerenne odnośnie do Galicji Wschodniej należą do Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych.

Byłbym tedy wdzięczny gdyby Wasza Ekscelencja zechciał mię zaznajomić z poglądami Rządu Polskiego na tę sprawę.

Korzystam z tej okazji aby itd.

^fMax Muller^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

¹⁰⁶ Mowa o Zagłębiu Borysławskim.

PROTOKÓŁ ^ctajny^c
68-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 13 czerwca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Podsekretarz Stanu	
w Ministerstwie Spraw Zagranicznych	Jan Dąbski
Za Ministra Spraw Wojskowych	jenerał-porucznik Eugeniusz Michaelis
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Skarbu	dr Roman Rybarski
Podsekretarz Stanu	
w Ministerstwie Sprawiedliwości	dr Jan Morawski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister Aprowizacji	Jan Michalski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	inż. Władysław Kucharski
Dyrektor Departamentu Prezydzialnego	
Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego	
Prez. Rady Min.	Edward Lechowicz
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 minut 30 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 11 czerwca 1921.

2. Minister b. Dzielnicy Pruskiej odczytuje wniosek posłów Daczko, Luedecke i tow[arzyszy] z Klubu Zjednoczenia Niemieckiego w sprawie gwarantowania dzierżawcom domen nienaruszalnego prawa dzierżawnego do rozstrzygnięcia sporu prawnego z Rządem (druk sejmowy Nr 2753, alegat 1), który ma być przedmiotem obrad posiedzenia podkomisji sejmowej dla załatwienia projektu ustaw o uregulowaniu dzierżaw i czynszów dzierżawnych wyznaczonego na 15 czerwca.

Dyrektor Departamentu Prezydzialnego Prezydium Rady Ministrów referuje o interwencji posłów Zjednoczenia Niemieckiego w tej sprawie u Prezesa Rady Ministrów.

Po przedstawieniu faktycznego stanu rzeczy przez Ministra b. Dzielnicy Pruskiej Rada Ministrów zgodnie z uchwałą komisji, która pod przewodnictwem Prezesa Rady Ministrów upoważniła Ministra b. Dzielnicy Pruskiej do wypowiedzenia kontraktów, zleciła Ministrowi b. Dzielnicy Pruskiej oświadczenie się imieniem Rządu na posiedzeniu komisji prawniczej przeciwko wymienionemu wnioskowi, a to z uwagi tak na stan prawny sprawy, który należy uzasadniać to zarządzenie administracji państwowej jak niemniej z uwagi na stronę polityczną tej kwestii.

3. Dyrektor Departamentu Prezydialnego Prezydium Rady Ministrów referuje sprawę organizacji, administracji na Śląsku Górnym.

Po odczytaniu przez Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych telegramu szyfrowego nadanego 11 czerwca z Opoła przez Konsula Kęszyckiego do Ministerstwa Spraw Zagranicznych (alegat 2) i telegramu szyfrowego nadanego do Ministerstwa Spraw Zagranicznych przez Ministra Skirmunta z Rzymu (alegat 3) oraz po wysłuchaniu relacji posła Stanisława Grabskiego przekazanej Ministerstwu Spraw Zagranicznych przez poselstwo polskie w Paryżu depeşą szyfrową z 10 czerwca (alegat 4) Rada Ministrów uchwaliła zawiadomić posła Korfantego, że Rząd Polski gotów jest na wezwanie uskutecznić w porozumieniu z Komisją Aliancką¹⁰⁷ dostarczyć odpowiedniej ilości sędziów i innych urzędników na obsadzenie stanowisk urzędowych na Górnym Śląsku.

Projekt utworzenia banku Górnego Śląska przekazano Ministrowi Skarbu do rozpatrzenia.

4. Reprezentant Ministerstwa Spraw Zagranicznych referuje sprawę litewską oraz propozycję rozstrzygnięcia sporu litewsko-polskiego przez przewodniczącego Rady Ligi Narodów Hymansa (alegat 5)¹⁰⁸.

5. Rada Ministrów po przeprowadzeniu obrad nad dalszym programem Rządu w tej rzeczy zleciła Podsekretarzowi Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, by na sejmowej komisji zagranicznej ograniczył się do przedstawienia przebiegu sprawy i uzyskania przyjęcia sprawozdania do wiadomości, by w razie potrzeby dalszych merytorycznych obrad starał się, ażeby ze względu na przyjazd Ministra Spraw Zagranicznych obrady odroczone.

Byłoby wskazany, by sejmowa komisja zagraniczna wyłoniła podkomitet który by utrzymywał kontakt z Ministrem Spraw Zagranicznych celem dokładnego informowania go o zamierzeniach Rządu.

¹⁰⁷ Mowa o Międzynarodowej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej, funkcjonującej na podstawie przedłużenia swych obowiązków do czasu podziału spornego terytorium, objętego głosowaniem z 20 marca 1921 r.

¹⁰⁸ Belgijski minister spraw zagranicznych Paul Hymans podjął się z upoważnienia Rady Ligi Narodów misji mediacyjnej w konflikcie polsko-litewskim i zaproponował rozmowy dwustronne w Brukseli.

Obrady uznano za tajne¹⁰⁹.

Posiedzenie zakończono o godzinie 9 wieczorem.

fWitosf

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek nagły posłów Daczko, Luedecke i tow[arzyszy] z Klubu Zjednoczenia Niemieckiego w sprawie gwarantowania dzierżawcom domen nienaruszalnego prawa dzierżawnego do rozstrzygnięcia sporu prawnego z Rządem¹¹⁰.
2. Telegram szyfrowy [delegata] Kęszyckiego do MSZ.
3. Telegram szyfrowy [ministra] Skirmunta do MSZ.
4. Telegram szyfrowy [posła] Zamoyskiego do MSZ.
5. Projekt p. Hymansa złożony na konferencji polsko-litewskiej w Brukseli 20/V-1921 r. [wraz załącznikami dotyczącymi negocjacji polsko-litewskich].

cAlegat 2c

Telegram szyfrowy [delegata] Kęszyckiego do MSZ

Oryginał przesłano Wydziałowi:
D.S.P.

TELEGRAM SZYFROWY PRZYCHODZĄCY

P. Kęszycki do Ministerstwa Spraw Zagranicznych

w Warszawie

OPOLE, 11/VI.1921.

Otrzym[ano] 12/VI. g[odz]. 10.

Nr 131.

Otrzymuję wiadomość, że powstańcy zgodzili się ewakuować kraj między 14 a 21 czerwca. Odbywają się co dzień pertraktacje między przedstawicielami Komisji Międzysojuszniczej a Korfantym. Stanowisko komisarza angielskiego względem powstańców trochę się poprawiło.

¹⁰⁹ Notatki brak.

¹¹⁰ Nie publikuje się.

Telegram szyfrowy [ministra] Skirmunta do MSZ

Oryginał przesłano Wydziałowi:

Sekretowana.

TELEGRAM SZYFROWY
PRZYCHODZĄCY

P. Skirmunt do Ministerstwa Spraw Zagranicznych

w Warszawie

Rzym, dnia 11/6 1921.

Otrzym[ano] dnia 12/6 1921.g[odz].20.

Nr 78.

Sforza w rozmowie ze mną skonstatował, że Anglicy dążą do rozwinięcia na Śląsku prawdziwej akcji militarnej nieledwie że chcą wojować z nami. On Sforza nie tylko że nie chce dopuścić do wciągnięcia Włochów do akcji, ale stara się zahamować akcję angielską. Stwierdza, że sprawa śląska za ostatni tydzień nie postąpiła naprzód, ale się zabagniała. Powinno się dążyć do faktycznego rozbrojenia powstańców po obu stronach i kompromisowego załatwienia sprawy śląskiej. Dalej w tym kierunku będzie działać.

Telegram szyfrowy [posła] Zamoyskiego do MSZ

Oryginał przesłano Wydziałowi:

SEKRETOWANO.

TELEGRAM SZYFROWY
PRZYCHODZĄCY

P. Zamoyski do Ministerstwa Spraw Zagranicznych

w Warszawie

PARYŻ, 10 VI 1921.

Otrzym. 11 VI 09.

Nr 292.

Po pierwszych krokach w ścisłym porozumieniu z posłem komunikuję: rząd chciałby uniknąć zbytniego zaostrzenia z Anglią o Śląsk. Ma skłonność wziąć za podstawę linię Sforzy poprawiając ją tak, by Polsce przypadło Zabrze a Niemcom Gliwice i rozszerzając na naszą korzyść na północy. Uważam to za bardzo niebezpieczne. Gliwice niemieckie to w razie wojny natychmiastowe zajęcie całego Zagłębia zamienienie go na olbrzymią fabrykę broni i amunicji przeciwko Francji i Polsce a także oparcie dla nieustającej irredenty niemieckiej na Gór[nym] Śląsku. Znajduje to zrozumienie w kierowniczych kołach parlamentu i senatu. Proszę to samo mocno przedstawić posłowi francuskiemu. Dotychczasowe moje wrażenie maximum osiągalne to linia Sforzy z włączeniem do Polski Gliwickiego i Zabrskiego. Dlatego główny nacisk na Gliwice a nie na Strzelce Lubliniec i Oleśno. Rząd nastaje na natychmiastowe rozbrojenie powstańców. Opinia parlamentarna i prasa sądzi, że to niemożliwe bez jednoczesnego rozbrojenia Niemców. Napaść Niemców na posterunek francuski pod Strzelcami dobrze nam zrobiła. Ale fatalne byłoby starcie powstańców z wojskami alianckimi. Żeby Korfanty strzegł się pod tym względem prowokacji niemieckiej. GRABSKI¹¹¹

^bD.III przesyła do wiadomości
Pana Prezydenta Ministrów^b
§...§

^cAlegat 5^c

Projekt p. Hymansa złożony na konferencji polsko-litewskiej w Brukseli 20/V–1921 r. [wraz załącznikami dotyczącymi negocjacji polsko-litewskich]

Projekt p. Hymansa
złożony na konferencji polsko-litewskiej w Brukseli 20/V–1921 r.

1) Obydwa państwa uznają wzajemnie ich niepodległość i suwerenność. Jedno i drugie uznają istnienie wspólnych interesów, które wymagają ustanowienia pomiędzy nimi systemu współdziałania opartego na specjalnych umowach i na powołaniu stałych organów łączności.

2) Granica pomiędzy Polską i Państwem Litewskim biec będzie linią Curzona do Niemna, biegiem Niemna do Druskienik, przez Starą Rudę i Jeziory do Niemna około Woli, Niemnem do wpadnięcia doń Berezyny wreszcie linią z zachodu na wschód aż do połączenia z granicą Rosji, ustaloną traktatem ryskim.

¹¹¹ Władysław Grabski przebywał wówczas w Paryżu z misją dotyczącą polsko-francuskich stosunków gospodarczych.

3) Rząd litewski zobowiąże się do utworzenia z Litwy w drodze Konstytucji państwa federalnego, złożonego z dwóch autonomicznych kantonów: z Kownem i z Wilnem. Granica pomiędzy obu kantonami szłaby mniej więcej obecną zoną neutralną.

4) Kantony będą zorganizowane na podstawach analogicznych w kantony szwajcarskie i rząd centralny miałby ten sam zakres działania co Rząd federalny berneński. Stolicą federalną będzie Wilno.

5) Organizacja armii oparta będzie na zasadzie poboru rejonowego ze wspólnym dowództwem jak w Szwajcarii.

6) Języki polski i litewski będą językami urzędowymi w całym państwie.

7) W całym państwie litewskim zapewnione będą najszersze gwarancje wszystkim mniejszościom narodowym w zakresie nauczania, wyznania, języka i prawa zrzeszeń.

8) Wojska zajmujące obecnie terytorium Wileńszczyzny będą musiały wycofać się zeń z chwilą zawarcia niniejszego układu, zarówno jak urzędnicy nie pochodzący z ludności stałej kraju. Wojska rządu litewskiego nie wkroczą do kantonu Wileńskiego wcześniej, aż dokonana zostanie organizacja kantonu i przeprowadzone wybory władz miejskich, kantonalnych i prawodawczych.

9) W okresie przejściowym oraz w razie gdyby nie można było utworzyć policji dostatecznej dla utrzymania porządku i ochrony granicy wschodniej spośród elementów miejscowych, będą mogły być dopuszczone do kantonu wileńskiego równoznaczne kontyngenty wojsk polskich i litewskich i zająć w nim określone odcinki wyznaczone zawczasu na podstawie porozumienia pomiędzy obu rządami.

10) W celu zapewnienia łączności polityki zagranicznej obu Państw, oba rządy wyznaczą każde po 3-ch przedstawicieli, którzy utworzą wspólną Radę Spraw Zagranicznych. Rada będzie miała za zadanie: rozstrzygać większością głosów jakie są kwestie, interesujące wspólnie obydwaj kraje, zapewnić zbadanie tych kwestii i przygotować program wspólnego działania. Rada przygotowuje raport na Konferencje periodyczne rządów.

11) Obydwa Sejmy: polski i litewski wyznaczą na podstawie systemu przedstawicielstwa proporcjonalnego, dwie delegacje jednakowej liczebności. Akty polityki zagranicznej przedstawiane będą przede wszystkim dwóm delegacjom wspólnie zasiadającym. Tekst przez nie ustalony przedstawiany będzie do ratyfikacji obu Sejmów.

Zawarta będzie konwencja wojskowa obronna na podstawach następujących:

A) Porozumienie pomiędzy obu sztabami generalnymi w zakresie zastosowania metod nauczania i organizacji wojsk.

B) Porozumienie pomiędzy obu sztabami generalnymi w celu przygotowania w czasie pokoju planu wspólnych działań na wypadek wojny, jak również w celu uregulowania spraw mobilizacji, transportów koncentracyjnych i rozmieszczenia wojsk na granicy. Porozumienie to osiągnąć by na periodycznych konferencjach. Prócz tego stała łączność byłaby zapewniona przez specjalny organ stały badań i współpracy.

C) Ograniczona pomoc, udzielona armii polskiej przez armię litewską poza granicami terytorium litewskiego (w zakresie sił bojowych oraz rejonu działania). Współdziałanie wojsk polskich z wojskami litewskimi na terytorium litewskim. Wzajemne użytkowanie baz terytorialnych, dróg, kolei itd. we wspólnym interesie strategicznym.

D) Wspólne dowództwo w razie działań wspólnych obu armii z pozostawieniem głównych sił litewskich zgrupowanych pod dowództwem litewskim.

12) Ocena charakteru defensywnego wszystkich przewidywanych działań wojennych należeć będzie do wspólnej Rady Spraw Zagranicznych. W razie rozbieżności pomiędzy przedstawicielami obu rządów w Radzie, Polska i Litwa zobowiązują się zastosować się do decyzji arbitra, wyznaczonego zawczasu i za ich zgodą przez Radę Ligi Narodów.

13a. Zawarta będzie między obu państwami Konwencja ekonomiczna wykraczająca poza klauzulę najbardziej uprzywilejowanego narodu.

Obydwa państwa przyjmą zasadę wzajemnego wolnego wwozu swych wytworów za wyjątkami uznanymi za nieodzowne, bądź drogą wewnętrznego ustroju fiskalnego, bądź w oczekiwaniu ustanowienia wspólnego ustroju monetarnego drogą wymiany.

Wspólna Rada Gospodarcza złożona z trzech przedstawicieli każdego rządu będzie miała za zadanie:

1) czuwać nad zastosowaniem umowy celnej,

2) opracować wszelkie kwestie gospodarcze wspólnego znaczenia (transporty i drogi komunikacji, ustrój monetowy, ustrój skarbowy, monopole, zakupy towarów za granicą, konwencje gospodarcze).

Przedstawi ona wspólny raport obu rządów.

14) Wolne użytkowanie portów i terytorium litewskiego zapewnione będzie Polsce we wszelkim czasie dla transportu towarów nie wyłączając materiałów wojskowych.

W razie rozbieżności przy interpretacji niniejszej umowy, obydwaj kraje zobowiązują się poddać się decyzji arbitra, wyznaczonego za ich zgodą przez Ligę Narodów.

Note verbale

p. Hymansa do Delegacji Polskiej i Litewskiej

Bruksela 25 maja 1921 r.

Przewodniczący uważa za pożyteczne donieść obu Delegacjom tekst zapytania, postawionego im ustnie na końcu posiedzenia odbytego dziś rano. Tekst jest następujący:

„Czy strony zgadzają się przyjąć za podstawę dyskusji wstępny projekt obustronnej umowy, który pozwoliłem sobie im przedłożyć, z ich upoważnienia. Obie Delegacje odpowiedzą mi, jak to uważać będą za stosowne. Zależnie od tych odpowiedzi zawiadomię o dalszych zarządzeniach, jakie będzie należało nadać pertraktacjom”.

W wyniku uwag wymienionych co do artykułu 14-go prezes jest zdania, że należałoby zmienić jego tekst. Proponuje on redakcję następującą:

Art. 14 (nowa redakcja) Litwa zapewni Polsce swobodny dostęp do morza i swobodny tranzyt handlowy.

Między innymi, co się tyczy portu w Kłajpedzie, obydwa kraje porozumieją się co do ustroju, który dając suwerenność Litwie, zastrzegłby Polsce prawo użytkowania we wszelkim czasie portu oraz Niemna dla wszelkiego rodzaju transportów, nie wyłączając amunicji i materiałów wojennych. Gdyby osiągnięto porozumienie p. Hymans poprosi Ligę Narodów o poparcie przyjętego programu wobec Mocarstw sprzymierzonych.

Odpowiedź Delegacji Polskiej
na Note Verbale p. Hymansa z 25 maja 1921 r.

Bruksela 28 maja 1921 r.

Panie Przewodniczący. Posiadając zawiadomienie wręczone mi dziś bez podpisu w imieniu Jego Ekscelencji z datą 25 maja i dotyczące projektu, który zechciał Pan przedłożyć obu Delegacjom 20 maja, i powołując się w zakresie pierwszej części tego zawiadomienia na oświadczenie naszej Delegacji z dnia owego, mam zaszczyt, co się tyczy drugiej części zawiadomienia, uczynionego „w wyniku uwag wymienionych co do artykułu 14” powyższego projektu, stwierdzić co następuje:

1) że uwagi te były wymienione pomiędzy Jego Ekscelencją i Delegacją Litewską, podczas gdy Delegacja Polska nie przyjmowała w tym żadnego udziału,
2) że Delegacja Polska w zajęciu stanowiska w wymienionej wyżej Deklaracji w stosunku do całości projektu z 20 maja uważa za niemożliwe przyjąć pod rozważę późniejszej zmiany szczegółów tego projektu, w szczególności zaś zmiany niniejszej, wysuniętej w wyniku uwag jednostronnych, sformułowanych przez Delegację litewską.

Zechce Pan przyjąć, Panie Przewodniczący, zapewnienia mego wielce wysokiego szacunku.

/-/ Askenazy

Deklaracja Delegacji Polskiej
Odpowiedź zasadnicza na projekt, wniesiony
przez p. Hymansa 20 maja 1921 r.

Bruksela 28 maja 1921 r.

Zważywszy, iż konferencja polsko-litewska pod przewodnictwem pana Hymansa wykazała istnienie znacznej wspólności interesów pomiędzy Polską i Państwem Litewskim w dziedzinie politycznej, gospodarczej i wojskowej, niezależnie od sposobu rozwiązania sporu o Wilno, Delegacja Polska stwierdza z żywym zadowoleniem, że konferencja w pierwszym stadium swych prac doprowadziła do pewnych pozytywnych wyników i zdołała uzgodnić poglądy obu stron na ważne punkty, torując w ten sposób drogę dla zawarcia umów ostatecznych pomiędzy państwami: polskim i litewskim.

Delegacja polska oświadcza, iż Polska gotowa jest zawrzeć natychmiast z obecnym Państwem litewskim w wyszczególnionych dziedzinach traktaty i konwencje oparte na zasadzie zupełnej równorzędności obu stron układ zawierających, zadość czyniąc ich wzajemnym interesom i zapewniając ścisłą współpracę obu Państw na przyszłość.

Jednocześnie Delegacja Polska poczytuje za swój obowiązek zauważyć, iż dla osiągnięcia tego pożądanego rezultatu konieczne jest uzyskanie od rządu Kowieńskiego, by zmienił radykalnie i niezwłocznie wrogie stanowisko zajmowane przezeń dotąd w stosunku do ludności polskiej w Państwie Litewskim.

Co się zaś tyczy projektu wysuniętego przez Pana Przewodniczącego z racji ujawnionej rozbieżności stanowisk obu Delegacji co do sporu o Wilno (gdyż Delegacja Litewska żądała uznania pretensji do suwerenności nad Wilnem i jego terytoriów obecnego państwa litewskiego i przeto domagała się zwykłej ich aneksji do tego państwa, gdy natomiast delegacja polska, stwierdzając charakter polski Wilna i jego terytorium uzależnia rozstrzygnięcie sporu od woli ludności) – Delegacja Polska ma zaszczyt oświadczyć:

Projekt wysunięty przez Pana Przewodniczącego uznający zupełną równorzędność ludności Państwa litewskiego i Wileńszczyzny, myśli zawarte w tym projekcie i zgodne z powyższą zasadą, mogłyby być uważane za podstawę dyskusji o ile ludność Wilna i jego terytorium wyrazi na to zgodę. Przeto pertraktacje nie mogłyby być dalej prowadzone inaczej jak za współudziałem na stopie równorzędnej przedstawiciela ludności zainteresowanej.

Delegacja Polska ma przeto zaszczyt zaproponować zawieszenie obecnych pertraktacji do chwili, aż prawni przedstawiciele w charakterze delegacji Litewskiej Litwy Środkowej będą mogli przyjąć w nich udział.

Co się tyczy kwestii terytorialnych poruszonych w projekcie Pana Hymansa i przekraczających obiekt sporu polsko-litewskiego, delegacja polska zastrzega sobie prawo zgłosić swe uwagi po zreferowaniu ich swemu rządowi.

/-/ Askenazy /-/ Łukasiewicz.

Bruksela 27 maja 1921 r.

Delegacja Litewska
do Ligi Narodów
N. 56.

W odpowiedzi na zawiadomienie Jego Ekscelencji Pana Prezydenta Konferencji polsko-litewskiej z dnia 25 maja 1921 r., Delegacja litewska ma zaszczyt złożyć oświadczenie następujące:

Po wyjaśnieniach złożonych przez Pana Prezydenta w trakcie posiedzeń 24 i 25 maja, i przyjmując do wiadomości oświadczenie p. Hymansa z 25 maja, odnoszące się do niezależności i suwerenności Litwy, do przyznania Wilna i jego terytorium temu państwu, i do zbliżenia się pomiędzy Polską i Litwą, nie posiadającego charakteru związku federacyjnego – Delegacja litewska ma zaszczyt oświadczyć, że przyjmuje za podstawy dyskusji wstępny projekt, ustalony przez Pana Prezydenta.

Jest rzeczą oczywistą, że przyjęcie podstaw dyskusji w żadnej mierze nie przesądza przyjęcia przez Delegację Litewską któregośkolwiek z artykułów, ani całości tego wstępnego projektu.

Również rozumieć należy, że niniejsze oświadczenie posiada znaczenie jedynie w wypadku, o ile Delegacja Polska również przyjmie wstępny projekt p. Hymansa za podstawę dyskusji.

/-/ Galvanauskas,
Przewodniczący Delegacji Polskiej przy
Lidze Narodów.

PRAWA LITWY DO WILNA
I JEGO TERYTORIUM
(Memoriał złożony przez Delegację Litewską 14 V 1921 r.)

I. Podstawy historyczne.

1. Miasto Wilno było założone przez Wielkiego Księcia litewskiego Giedymina na początku wieku XIV na terytorium zamieszkałym od niepamiętnych czasów przez ludność litewską.
2. Gmachy publiczne Wilna, jego kościoły i zawarte w nich pamiątki, zarówno jak pałace arystokracji litewskiej, mają dla Litwy wysokie znaczenie historyczne

i narodowe i są owocem wielowiekowego wysiłku narodu litewskiego, którego praca odbywała się w ciężkich warunkach niewolnictwa. Inne gmachy Wileńskie zawdzięcza się pracy klas pracujących miejscowych złożonych przeważnie z Żydów litewskich. W okresie panowania rosyjskiego budynki publiczne wznoszone były na koszt państwa rosyjskiego. Ale na próżno szukać by dowodów pracy ludu polskiego.

3) W okresie ponad 4 i 1/2 wieków Wilno było stolicą Księstwa Litewskiego, tworu politycznego zawdzięczanego geniuszowi Wielkich Książąt zwierzchników narodu. Stolica kraju obejmującego prócz ziem ściśle litewskich, szerokie obszary słowiano-ruskie, Wilno dzięki ustrojowi autonomicznemu, którym były one obdarzone, służyło głównie za ośrodek Litwie etnograficznej (Lithuania propria), utworzony z księstwa Żmudzkiego i dwóch województw: Trockiego i Wileńskiego. Administracja, prawodawstwo i sprawiedliwość tworzyły w obszarze Wilna oraz w całości ściśle Litwy całość niepodzielną i odrębną od obszarów słowiańskich Wielkiego Księstwa. Nawet po aneksji przez Rosję ścisła Litwa tworzyła jednostkę administracyjną złożoną z trzech guberni: Wileńskiej, Kowieńskiej i Grodzieńskiej, określoną ogólnym mianem kraju "północo-zachodniego" ze stolicą w Wilnie, siedzibie instytucji centralnych całego kraju i rezydencji generał-gubernatora.

4) Wilno było ośrodkiem intelektualnym, artystycznym i religijnym Litwy. W Wilnie nauka i sztuka były owocem geniuszu i pracy litewskiej. Wpływ Litwy na rozwój naukowy i artystyczny Polski był znaczny. Jednakże uniwersytet Wileński nawet w epoce, gdy język polski zastąpił w nim język łaciński, nigdy nie zatracił swego charakteru ogniska kultury litewskiej.

5) W czasie całego swego istnienia jako państwa suwerennego i później w epoce walk o wyzwolenie Litwy z Wilnem na czele stale stwierdzała i broniła z niesłabnącą energią swą własną narodowość i swe prawo do zupełnej niepodległości. Również unie z Polską nie były nigdy wyrazem wolnej woli Litwy, lecz kombinacjami narzuconymi temu krajowi przez Polskę, która korzystała z trudnego położenia Wielkiego Księstwa. Unia Lubelska z 1569 r. jest jaskrawym przykładem tej polityki.

6) W Wilnie Litwa poniosła w epoce panowania rosyjskiego, najokrutniejsze straty w walce o wolność, i miasto to jest ośrodkiem odrodzenia politycznego i intelektualnego obecnej Litwy.

II. Podstawy prawne

Rosja Sowiecka uznała niezawisłość Litwy traktatem Moskiewskim 12 lipca 1920 roku¹¹².

¹¹² Układ ten był formalnie traktatem pokojowym między obydwojoma państwami. Wilno opanowała Armia Czerwona w czasie kontrofensywy przeciw Polsce. Sowieci przekazali miasto Litwinom, którzy wkroczyli do niego 26 sierpnia 1920 r.

Artykuł II ustala granicę pomiędzy obu Państwami w sposób niepozostawiający żadnych wątpliwości co do przynależności do Litwy Wilna i jego terytorium. Granica rosyjsko-litewska wytknięta przez traktat Moskiewski zatrzymuje się na zachód w miejscu zlania się rzek Gorodnianki i Bobra. ^aObiedwie^a strony zawierające układ wskazały w ten sposób, że rozgraniczenie poza tym punktem nie leży w ich kompetencji. Dalsze rozgraniczenie tej części granicy litewskiej wskazane jest w uwadze 1 do artykułu II orzekającego, że granica pomiędzy Litwą i Polską wytknięta będzie w drodze umowy pomiędzy tymi państwami.

Paragraf 2 artykułu III traktatu rosyjsko-polskiego w Rydze 18 marca 1921 głosi: „Obydwe umawiające się strony zgadzają się, że o ile obszary sporne pomiędzy Polską i Litwą wchodzą w skład ziem znajdujących się na wschód od granicy opisanej w artykule II niniejszego traktatu, kwestia przynależności tych obszarów do jednego lub drugiego z powyższych państw będzie rozstrzygnięta wyłącznie pomiędzy Polską i Litwą (tłumaczenie z rosyjskiego).

^aObszary sporne pomiędzy Litwą i Polską w chwili zawarcia traktatu rosyjskiego wymienione w art. III są terytoria Wilna i Grodna^a. Rosja Sowiecka przeto ustaliła traktatem Ryskim swe „désinterressement” co do sporu litewsko-polskiego. Z punktu widzenia rządu litewskiego nie ma wszelako żadnej sprzeczności pomiędzy tym zgłoszeniem w Traktacie Ryskim jej „désinterressement” a przyznaniem Wilna Litwie przez traktat Moskiewski.

Artykuł III Traktatu Ryskiego określa stanowisko Rosji Sowieckiej wobec nowego położenia powstałego po podpisaniu Traktatu Moskiewskiego, jakie stworzył konflikt polsko-litewski w przedmiocie Wilna.

Takim jest również punkt widzenia rządu Sowieców. Został on jasno sformułowany z chwilą zawarcia preliminarne go pokoju polsko-rosyjskiego dn. 12 października 1920 r. W nocy skierowanej 20 stycznia 1921 r. do p. ^aBaltruchaitisa^{a113} chargé d'affaires Litwy, p. Cziczerin, Komisarz Ludowy Spraw Zagranicznych Republiki Sowieców stwierdza kilkakrotnie, że miasto Wilno i jego okolice zostały odstąpione traktatem Moskiewskim Litwie. P. Cziczerin stwierdza mianowicie, że dopóki kwestia przynależności terytoriów spornych pomiędzy Polską i Litwą nie zostanie rozstrzygnięta traktatem polsko-litewskim na korzyść Polski, władza zwierzchnia nad Wilnem i jego okolicą należy do Litwy, której przekazana została na mocy traktatu rosyjsko-litewskiego.

Ostatnio wskutek pogłosek rozprzestrzenianych przez pewną prasę w sprawie domniemyanych tajnych punktów zawartych w traktacie ryskim i skierowanych przeciwko Litwie, p. Cziczerin uważał za słuszne zaprotestować przeciw tej wzmiance w nocy skierowanej do przedstawiciela Republiki Sowieców w Kownie p. Arałowa. Nota z datą 28 kwietnia 1921 głosi:

¹¹³ Powinno być Bałtruszajtisa. Jurgis Baltrušaitis (Bałtruszajtis) – poeta i dyplomata litewski.

– „Traktat Ryski ^abynajmniej nie kasuje traktatu rosyjsko-litewskiego w Moskwie^a 12 lipca 1920 r. Traktat Ryski orzeka, że kwestia Wilna ma być rozstrzygnięta wyłącznie pomiędzy Litwą i Polską, co w niczym nie jest sprzeczne z traktatem rosyjsko-litewskim, który po podpisaniu traktatu Ryskiego pozostaje w pełni znaczenia. Władza zwierzchnia nad Wilnem przekazana przez Republikę Rosyjską Republice Litewskiej należeć będzie do tej ostatniej dopokąd nie zdecyduje ona sama przekazać tę władzę Republice Polskiej” (tłum. z rosyjskiego).

W obliczu tych kategoriycznych i ponawianych oświadczeń Rządu Sowieców, oświadczeń zupełnie zgodnych z poglądami rządu litewskiego, ten ostatni uważa za ustalone, że Rosja Sowiecka traktatem Moskiewskim wyrzekła się na korzyść Litwy swego zwierzchnictwa nad Wilnem i jego terytorium i że Traktat Ryski nie zawiera żadnej klauzuli, która by zaprzeczyła powyższe wyrzeczenie się.

III. Podstawy etnograficzne.

1) W okręgu Wileńskim, za wyłączeniem kresów wschodnich Litwini stanowią ludność tubylczą. Żydzi zjawiają się w Litwie na początku drugiego tysiąclecia po Chrystusie. Pomiędzy ludnością tubylczą znajduje się nieznaczna ilość Słowian-Rusinów prawosławnych, Tatarów i Karaimów. Co się tyczy ludności narodowościowo polskiej, to jest słowianopolskiej, dokumenta historyczne nie wspominają o niej w okręgu Wilna, to jest na terytorium spornym. Jest wzmianka jedynie o nielicznym elemencie polskim przybyłym do Wilna i innych miast. Nie ma żadnych dowodów, zasługujących na wiarę, stwierdzających masową kolonizację polską. Prawodawstwo litewskie (statut litewski)¹¹⁴ nie sprzyjał przenikaniu do Litwy obcoplemieńców, a szczególnie Polaków, którzy nie mogli ani nabywać ziemi, ani zajmować stanowisk publicznych w kraju, co było zresztą w przeciwieństwie z orzeczeniami aktów Unii.

2) Religia katolicka przedstawia z punktu widzenia historycznego oznakę ludności narodowościowo litewskiej w odróżnieniu od ludności słowiano-ruskiej, która jest prawosławna. Za wyłączeniem kresów wschodnich okręg Wileński przedstawia większość katolików, a okręgi sąsiednie są zaludnione przez lud prawosławny szczepu etnograficznie rosyjskiego lub białoruskiego, poczynając od rzeki Dźwiny – Dżisny wzdłuż Niemna poprzez Wilejkę i Berezynę do Grodna i Augustowa.

3) Używanie przez miejscową ludność litewską w niektórych okolicach okręgu Wileńskiego tego lub owego języka jest przedmiotem ciągłych wahań i zależy przede wszystkim od panującego położenia politycznego i od ucisku administracyjnego. Tam, gdzie ludność zarzuciła używalność języka litewskiego, przyjęła ona ^anie tylko pol tyle polski^a, ile mieszaninę bez związku polskiego i rosyjskiego ze śladami wymowy i budowy litewskiej. Co się tyczy dialektu polskiego w czystej

¹¹⁴ Zapewne aluzja do zasady domicylu, która ma swoje pierwsze ujęcie już w III Statucie Litewskim z 1588 r.

formie, słyszy się go jedynie na wargach Litwinów wykształconych w Wilnie i innych miastach.

W całości jednak stopień wykształcenia szerszych warstw jest jeszcze nadzwyczaj niski. Pod wpływem wywieranym w ciągu długiego okresu przez władze kościelne i propagandę polską naród litewski w tym okręgu, będąc ofiarą obskurantyzmu zmieszał w końcu poglądy religijne z narodowymi do tego stopnia, że identyfikuje katolicyzm uważany przez się za prawdziwą doktrynę z narodowością polską i nazywa ją mianem „polskiej wiary”. Na zapytanie: „do jakiej należy narodowości”, włościanin tych okolic odpowiada: „Jestem katolikiem tutejszym” lub nawet „jestem religii polskiej”. To powikłanie pojęć wyzyskuje propaganda polska, która w ostatnich latach nie zawahała się nawet wmawiać warstwom bez wykształcenia, że katolik musi być Polakiem i używać języka polskiego i że tylko poganin może się podawać za Litwina i używać języka litewskiego. Wskutek powyższego język nie może w żadnej mierze służyć za kryterium etnograficzne, ani za podstawę określenia narodowości.

4) Biegłe użytkowanie języka litewskiego wśród zwartej ludności okręgu wileńskiego zachowane zostało do obecnych dni w pasie terytorium idącym od północy miasta Wilna w Postawach poprzez Świąciany, Janiszki, Mojszagołę i Jewie w kierunku południowym na Olkieniki, Ejszyszki, Bieniakonie, Dziewieniszki i Łazduny (powiat Oszmiański). Lecz i poza tym rejonem język litewski promieniuje we wszystkich kierunkach ku Wilnu, jako swemu ośrodkowi. Przechowuje się on również w szerokich warstwach, jako na pół zapomniane narzecze miejscowe, którego przywrócenie w stanie zupełnej czystości do korzystania z praw obywatelstwa zależy jedynie od położenia politycznego. Ten proces częściowego zanikania i odradzania się stwierdzono całym szeregiem monografii i danych etnograficznych.

5. Pierwsze dane statystyczne dotyczące ludności guberni wileńskiej zebrane w zakresie używalności języka pochodzą z lat 1857–1863, epoki, w której rząd rosyjski przeprowadził w dziewięciu zachodnich guberniach pierwsze spisy ludności w celu ustalenia stosunku procentowego pomiędzy poszczególnymi wyznaniem.

Spisy te uwzględniały również język biegle władany. Te dane ogłoszono jedynie w postaci wyciągów redagowanych z rozkazu rządu przez autorów Rosjan. Według zestawienia uskutecznionego przez Lebidkina i ogłoszonego w sprawozdaniach miesięcznych Rosyjskiego Cesarskiego Towarzystwa Geograficznego w roku 1861 (III), ludność katolicka i prawosławna guberni wileńskiej rozmieszczona była pod względem językowym w sposób następujący:

Ogół ludn[ości] katol[ickiej] i prawosławnej:	757 954.
Litwinów katolików i prawosł[awnych]	55,2%
” prawosławnych	3,6%
Polaków	20,3%
Białorusinów	22,3%
Wielko i Małorosów	2,0%

Wyłączając powiaty położone poza granicami ustalonymi przez traktat rosyjsko-litewski 12 lipca 1920 roku otrzymamy cyfry następujące:

Ogół ludn[ości] katol[ickiej] i prawosł[awnej]	544 191.
Litwinów katol[ików] i prawosł[awnych]	69,7%
Litwinów prawosławnych	4,6%
Polaków	16,2%
Białorusinów	11,9%
Wielko i Małorosów	1,9%

W tym samym czasie wydane było poważne i bardzo drobiazgowo dzieło, pod tytułem „Materiały do statystyki i geografii Rosji”, zebrane przez oficerów sztabu generalnego. Gubernia Wileńska przez kapitana sztabu generalnego A. Korewę, Petersburg 1861 r.

Według tego dzieła podział ludności pod względem językowym jest następujący:

Cyfra ogólna	841 099.
Litwini	46,0%
Białorusini	29,4%
Polacy	12,3%
Rosjanie	2,3%
Żydzi	8,0%
Inni	2,0%

W roku 1863 znakomity uczony, członek Cesarskiego Towarzystwa Geograficznego M. Erkert, wydał mapę etnograficzną i językową, której reprodukcję ogólną załącza się przy niniejszym, a która znajduje się również w powyższym dziele p. Korewy. Mapa ta wykazuje wyraźnie, że we wspomnianym czasie ziemia wileńska objęta była całkowicie obszarem językowym litewskim.

Co się tyczy dalszych danych statystycznych, najbardziej cennych dostarcza nam spis ludności Państwa z 1897 roku, jedyny, który był sporządzony na podstawach naukowych. Więcej niż 100 000 urzędników rejestracyjnych przyjęło w nim udział, a rezultaty tego spisu obejmują przeszło 200 tomów, z których tom poświęcony guberni wileńskiej zawiera kilkaset stronic.

Dane poniżej załączone, dostarczone przez ten spis w zakresie języka używanego w guberni wileńskiej, były zaczerpnięte z pracy Edwarda Czyńskiego: „Etnograficzno-statystyczny zarys zaludnienia i rozszedlenia ludności polskiej” (Warszawa 1909 rok).

Gub[ernia] Wileńska: Ogół: 1 591 207, język ojczysty: rosyjski: 4,94, małoros[yjski]: 0,06, białoruski: 56,05, polski: 8,17, litewski: 17,59, niemiecki: 0,24, żydowski: 12,72, inny: 0,23.

Miasto Wilno: Ogół: 154 532, język ojczysty: armia: 9,3, rosyjski: 20,2, małoros[yjski]: 0,3, białoruski: 4,2, polski: 30,9, litewski: 2,0, niemiecki: 1,1, żydowski: 40,3, inny: 1,0.

Powiat wileński bez miasta: ogół: 208 781, rosyjski: 3,3, białoruski: 42,0, polski: 12,1, litewski: 35,0, niemiecki: 0,2, żydowski: 7,4.

Powiat dziśnieński: ogół: 204 923, jęz[yk] rosyjski: 5,9, białoruski: 81,2, polski: 2,4, litewski: 0,3, niemiecki: 0,1, żydowski: 10,1.

Powiat lidzki: ogół: 205 767, język armia: 0,9, rosyjski: 1,2, białoruski: 73,2, polski: 4,6, litewski: 8,7, żydowski: 12,2, inny: 0,1.

Powiat oszmiański: ogół: 233 599, język armia: 0,2, rosyjski: 2,3, białoruski: 80,1, polski: 1,7, litewski: 3,8, żydowski: 12,1, inny: 0,1.

Powiat święciański: ogół: 172 231, język: rosyjski: 5,4, białoruski: 47,6, polski: 6,0, litewski: 33,8, żydowski: 7,1, inny: 0,1.

Powiat Trocki: ogół: 203 401, język: armia: 1,6, rosyjski: 4,6, małoruski: 0,1, białoruski: 15,8, polski: 11,2, litewski: 58,1, niemiecki: 0,2, żydowski: 9,5, inny: 0,5.

Powiat wilejski: ogół: 208 013, język: wielkorusyjski: 0,9, białoruski: 87,0, polski: 2,5, żydowski: 9,5, inny: 0,1.

Wyłączając powiaty położone poza granicami wytkniętymi przez traktat rosyjsko-litewski z dnia 12 lipca 1920 roku otrzymamy cyfry następujące: Gubernia wileńska bez powiatów: dziśnieńskiego i wileńskiego: ogółem: 1 178 308, język: rosyjski: 5,4, białoruski: 46,1, polski: 10,0, litewski: 23,6, żydowski: 13,7, inny: 1,2.

Na kilka lat przed ogólnym rosyjskim spisem ludności (spis państwowy) w roku 1897 marszałek szlachty guberni wileńskiej hr. Adam Plater zebrał materiały dotyczące języka używanego przez ludność wiejską guberni wileńskiej. Materiały te posłużyły za podstawę do pracy pana Rozwadowskiego („Anonim”) profesora uniwersytetu krakowskiego, ^awydanego^a w 1888 w Krakowie pod tytułem: „Materiały antropologiczne, archeologiczne i etnograficzne, wydane staraniem Komisji Antropologicznej Akademii Nauk w Krakowie”. Oto dane dotyczące powiatów wileńskiego, trockiego, lidzkiego, oszmiańskiego i święciańskiego:

Ilość ogólna ludności wiejskiej w pięciu powiatach: 714 061. Procent Polaków: 3,8, Białorusinów: 54,0, Rosjan: 1,4, Litwinów: 32,6, Żydów: 7,1.

Wreszcie pomiędzy statystykami przedwojennymi należy wspomnieć dochodzenie policji 1909 roku, w celu określenia podziału prywatnej własności ziemskiej według narodowości, mającego służyć za podstawę zbadania kwestii wprowadzenia w guberniach kraju „północno-zachodniego” administracji autonomicznej „ziemstw”.

Rząd rosyjski postawił sobie za cel wykazanie znacznego procentu obywateli ziemskich Polaków, aby przekonać o niekorzyściach, które by wynikły z wprowadzenia „ziemstw”. W „kresach wschodnich Polski” ogłoszonych przez polską komisję prac przygotowawczych do Kongresu Pokoju, znajdujemy przyznanie się do tych „przebiegłości” statystycznych: „Chodziło wtedy o to, aby wykazać przewagę liczebną Polaków i użyć tego argumentu dla usprawiedliwienia ograniczenia Polaków w ich udziale w ziemstwach” (stronica 6).

Według tego dochodzenia policji było w guberni wileńskiej wśród ogólnej liczby ludności dochodzącej do 1 815 215 ludzi – 277 073 mieszkańców mówiących po polsku, czyli: 15,27%.

Różne inne dochodzenia czynione były w guberni wileńskiej podczas różnych okupacji: jednakowoż, zważywszy na charakter tendencyjny tych spisów, przedsięwziętych w celach politycznych i dokonywanych wśród atmosfery namiętności politycznej i onieśmielenia – uważamy za zbyt liczne podawać tu ich wynik.

Stwierdzamy tym sposobem, że ilość mieszkańców ziemi wileńskiej używających języka polskiego nie przenosi w żadnej ze statystyk 20,0%.

Sam pan Dmowski w swej „Kwestii polskiej” Paryż 1909 rok¹¹⁵, str. 37, określa na 25% liczbę mieszkańców prowincji wileńskiej, mówiących po polsku lub jak zwykle ich nazywa: „Polaków”.

6. Oświadczenia woli ludności ziemi Wileńskiej, przedstawione w formie biuletynów lub postanowień podpisanych, są jedynie wynikiem sztucznego nacisku ze strony władz okupacyjnych administracyjnych. Ogromna ilość analfabetów nie wiedziała nawet w większości wypadków na jakiego rodzaju dokumencie kładła swój podpis, który często był wymuszany pod pretekstem uczynku miłosiernego, za pomocą rezolucji politycznych, sporządzonych w dobrej i należytej formie.

Stanowisko ludności, szczególnie ludności języka niepolskiego, stanowiącej większość, wyraziło się niejednokrotnie w kierunku przywiązania miasta Wilna i całej Ziemi Wileńskiej do Litwy, szczególnie w czasie przygotowania do wyborów do Sejmu, projektowanych przez generała Żeligowskiego.

7. Argument oswobodzenia guberni wileńskiej od okupacji bolszewickiej przez armie polskie w kwietniu 1919 roku nie ustala praw Polski ani co do formy, ani w zasadzie.

Oswobodzenie to było przynajmniej w tej samej mierze wynikiem operacji armii litewskiej, która wyparłszy bolszewików ze znacznej części północnego terytorium litewskiego zbliżała się już do murów Wilna, gdy nagle kawaleria polska i pociągi specjalne wkroczyły do tego miasta, aby przeszkodzić Litwinom wejście do stolicy i stworzyć fakt dokonany, mający służyć celom politycznym, które obecnie stanowią mianowicie samą podstawę konfliktu polsko-litewskiego.

IV. Podstawy ekonomiczne.

Całe prawie terytorium litewskie leży w dolinie Niemna, dzięki czemu stanowi ono niezbić, z punktu widzenia geograficznego i ekonomicznego, całość niepodzielną. Oto dlatego nawet po przyłączeniu jej do Rosji Litwa przedstawiała oddzielną grupę guberni litewskich (wileńską, kowieńską i grodzieńską), noszących miano ogólne: „Kraju Północno-zachodniego”. Niemcy w epoce okupacji uznali

¹¹⁵ Mowa tu o francuskim wydaniu książki Dmowskiego, *Niemcy, Rosja a kwestia polska* (1908), która ukazała się w Paryżu pt. *La Question polonaise* z przedmową profesora Anatole'a Leroy-Beaulieu (1909).

za niezbędne oddzielić Litwę pod nazwą „Ober-Ost”¹¹⁶ od innych zajętych terytoriów. Krok ten narzucał się sam, gdyż Niemen i dopływy jego tworzą system naturalny dróg spławnych, którymi produkty litewskie dochodzą do morza.

Z punktu widzenia eksploatacji dróg wodnych, dzielimy zwykle Litwę na cztery odcinki, jako to: 1. Niemen Górny – miasto Grodno, 2. Wilia – miasto Wilno, 3. Niemen Średni – miasto Kowno, 4. Niemen Dolny – miasto Kłajpeda (Memel).

Odcinki te dróg spławnych, jak również terytoria, jakie one zalewają, są ściśle związane między sobą pod każdym względem i powodzenie eksploatacji rzecznej oraz transportów zależy na każdym z nich od pomyślnego stanu innych. Wyłączenie jakiegokolwiek oddzielnego odcinka z całości systemu, pociągnęłoby niezwłocznie za sobą skutki opłakane na samym tym odcinku oraz na pozostałych.

Z punktu widzenia eksploatacji kolei żelaznych, istniejących obecnie, Wilno przedstawia węzeł główny całej sieci.

Podział sieci doliny Niemna (to jest Litwy) na dwie części, wywarłby wpływ opłakany na eksploatację dróg żelaznych i, co za tym idzie, na całe życie ekonomiczne kraju.

Wilno jest miastem głównym doliny Niemna. Było ono zawsze doniosłym centrum ekonomicznym dla całej doliny Niemna, pomyślny stan której wywierał wpływ bezpośredni na wzrost miasta. Oto dlatego, z punktu widzenia ekonomicznego, Wilno jest częścią organiczną, której niepodobna oddzielić od terytorium doliny Niemna, to jest od Litwy.

Podzielić terytorium litewskie, położone w dolinie Niemna, znaczyłoby poćwiartować organizm żyjący, funkcjonowanie wiekowe którego niezaprzeczenie tworzyło jedność i oddawało pożytek. Odcięcie części południowej doliny pod pretekstem, że jest ona najbardziej oddalona od morza i przyłączenie jej nielogiczne do Polski, jak żąda tego rząd obecny warszawski – doprowadziłoby do całkowitej ruiny kraj ten tak podzielony.

Co zaś do miasta Wilna, oderwanego w ten sposób od Litwy i dołączonego do Polski, zamieniłoby się ono w małe miasteczko prowincjonalne oddalone od centrum Polski, a jego handel i przemysł nie omieszkałyby upaść. Przyłączenie do Polski nie powiększyłoby Wilna, ale zamieniłoby je na miasto umarłe. Dowodzi tego, cośmy tu powiedzieli, sytuacja, jaka panuje w części południowej Litwy i w Wilnie od czasu zajęcia go przez Polaków.

Handel prawie zupełnie znikł.

Przemysł ustał zupełnie.

Cena ziemi i nieruchomości spadła w stosunku nie do uwierzenia, kompletna stagnacja interesów.

¹¹⁶ Pełna nazwa Gebiet des Oberbefehlshabers Ost, czyli obszar Głównodowodzącego Wschodu. Były to okupowane przez armię niemiecką terytoria imperium rosyjskiego, które planowano od niego oderwać pod koniec wojny.

Ostre bezrobocie.

Na 180 000 mieszkańców miasta około 30 000 znajduje się w przytułkach. Wyjazd ludności z Wilna do Kowna.

Miasto nie może pokrywać swych wydatków. Rząd Polski poświęcać musi olbrzymie sumy, aby pokryć deficyt budżetu Wilna i zadośćuczynić potrzebom około 30 000 mieszkańców pogrążonych w kompletnej nędzy, a wszystko w celu stworzenia „tendencji i sympatii Polski”.

Wskutek znacznego oddalenia Wilna od Polski produkty takie, jak sól, cukier etc., których przecież nie brak w Polsce, są daleko droższe w Wilnie niż w Kownie, pomimo kursu niezmiernie niskiego marek polskich różnego typu.

Co się tyczy zaprowiantowania, terytorium wileńskie oddzielone od Litwy przez okupację polską, znajduje się w stanie opłakanym. Życie ekonomiczne w zagarniętej części Litwy jest sparaliżowane, gdyż, zważywszy na sytuację geograficzną, ono może żyć tylko będąc połączone z morzem, od którego oddziela je obecnie okupacja polska i od którego chciałby odciąć je na zawsze rząd warszawski.

Oswobodzenie Litwy południowej (terytorium miasta Wilna) i połączenie wszystkich ziem litewskich w jedną całość gospodarczą, zniesienie wszelkich sztucznych linii demarkacyjnych i innych, które oddzielają prowincje ściśle połączone między sobą przez samą przyrodę, niszczą narodowy system gospodarczy, ustalony od wieków – oto są kroki, jakie zastosować należy natychmiast, aby oszczędzić okupowanym terytoriom litewskim ostatecznej ruiny i pozwolić im rozwijać się normalnie w przyszłości.

Takie są główne podstawy historyczne, prawne, narodowościowe i ekonomiczne, które niezłomnie ustalają prawo narodu litewskiego do miasta i obszarów Wilna. Zadowoliliśmy się przedstawieniem ich tutaj w całości i w grubszych zarysach. Oczywiście jesteśmy gotowi, o ile dalszy rozwój pertraktacji będzie tego wymagał, uzupełnić przez egzamin bardziej szczegółowy, jednakże uważamy się za uprawnionych do oświadczenia, że żaden wzgląd na prawo lub interes niezależnie od ich słuszności i doniosłości nie będzie miał nigdy w oczach naszych znaczenia równego temu, jakie przypisujemy podstawom czysto moralnym. Dane, któreśmy przedstawili, są zbyt ogólnikowe, a ich wyliczenie było nazbyt szybkie i suche, by nie przynieść stuszowania charakteru zupełnie wyjątkowego tego problemu. Nie było może momentu w historii narodów, w którym by terytoria i miasta nie czyniły obiektu sporów, na próżno by jednak cofnąć się wstecz w poszukiwaniu precedensu sytuacji równie wzruszającej, jak ta, która nas obecnie zajmuje. Po raz pierwszy bowiem naród zatrzymany brutalnie podczas przeszło stulecia w swym rozwoju politycznym i intelektualnym widzi się zagrożony w chwili powrotu do życia nowym śmiertelnym ciosem – utratą stolicy, która mu przedstawia doskonały obraz żywy jego przeszłości i pole przygotowane dla jego wysiłków intelektualnych i społecznych w przyszłości.

Mało są znane czyny młodej demokracji litewskiej, jeszcze mniej są znane jej marzenia. Jednym z najpiękniejszych jest przywrócenie swej stolicy i swemu sanktuarium tego wysokiego znaczenia, którym otoczyła go niegdyś współpraca duchowa kilku ras, powołanych bardziej jeszcze w przyszłości niż przeszłości do skoordynowania wysiłków ku życiu bardziej logicznemu i bardziej pomyślnemu, które stworzyłoby związek moralny solidarności jedyny niepodzielny pomiędzy wszystkimi narodami Europy Wschodniej, wzmocnionymi w swej niepodległości i suwerenności sąsiedztwem wielkiej Polski wolnej, pokojowej i pomyślnej.

Memoriał

przedstawiony przez Delegację Polską na Konferencji w Brukseli 23/V 1921.

Gdy Delegacja Litewska przedstawiła na posiedzeniu 14 maja memoriał w celu poparcia swych nieuzasadnionych pretensji do Wilna i jego terytorium, Delegacja Polska czuje się w obowiązku odpowiedzieć nań za pomocą uwag następujących:

Prawa Polski do terytorium i samego miasta Wilna są jasne i niezaprzeczone. Świadoma w pełni praw tych Polska, z własnej woli, bez nazwiska z jakiegokolwiek strony, zgodziła się poruczyć decyzję, odnośną do dalszych losów kraju tego woli jego ludności.

Zatem, odpowiadając na argumenty, wysunięte przez Delegację Litewską, Delegacja Polska czyni to jedynie w celu wykazania za pomocą faktów i cyfr, rzeczywistej wartości pretensji rządu Kowieńskiego.

I.

Argumenty natury historycznej, jakie Delegacja Litewska wysuwa na pierwszym miejscu w swym memoriale, a które służyć mają za podstawę pretensji państwa litewskiego do kraju i miasta Wilna, odznaczają się osobliwością, którą należy zauważyć.

Identyfikują oni dwie postacie Litwy, zasadniczo rozmaite: z jednej strony Litwa, jako państwo historyczne, znane jako Wielkie Księstwo Litewskie, ściśle związane z Polską prawie od początku swego istnienia, z drugiej Litwa, jako terytorium etnograficzne litewskie, w ścisłym znaczeniu, z którego powstało kilka lat temu państwo litewskie, narodowe i autonomiczne. Zważywszy na sposób argumentacji, przyjętej przez Delegację Litewską, Delegacja polska musi przypomnieć fakty następujące:

1) Wielkie Księstwo Litewskie zawdzięcza powstanie swoje podbiciu niezmiernych obszarów terytoriów słowiańskich przez plemiona litewskie, prowadzone przez wodzów wojowniczych, którzy, według wszelkich danych, byli pochodzenia normandzkiego. Ludy te, rasy litewskiej, żyły w dole Niemna i Wilii, skąd rozciągnęły stopniowo swe panowanie na sąsiednie kraje południowe, mianowicie na obecne terytorium Wilna, następnie dalej ku południowi

aż do Kijowa, a na wschód prawie do Moskwy. Wyprawy wodzów litewskich w kierunku zachodnim, tj. do Polski, doszły do Kalisza, czyli do granic obecnych Poznańskiego. Władza ich jednak nigdy nie mogła utrwalić się na tych ziemiach. Ponieważ dynastia ich wodzów, czyli książąt, stanowiła jedyny łącznik między elementem państwa litewskiego, w chwili gdy tylko powstawały nieporozumienia wynikające z powodu dziedziczenia godności wielkoksiążęcej, państwo się rozprzęgało, gdyż w łonie swych poddanych nie posiadało żadnego elementu twórczego. Wielkie Księstwo Litewskie nie posiadało nigdy, od samego początku, żadnego charakteru litewskiego. Dwór i szlachta używali języka białoruskiego, który uznany był za język oficjalny i administracyjny, w którym prowadzono korespondencję oficjalną i prywatną Wielkich Książąt, w którym sporządzano traktaty przez nich zawarte, rozkazy, przepisy i ustawy, wreszcie Statut litewski. Nie istnieje żaden dokument tej natury w języku litewskim. Zauważyć należy, że nawet na dworze wielkoksiążęcym panowie i szlachta byli bardziej krwi białoruskiej niż litewskiej; dotyczy to większości rodzin historycznych Wielkiego Księstwa, z małymi jedynie wyjątkami. Faktem jest, że element litewski, zawsze małoliczny, zatonął w morzu podbitych Rusinów lub w masie Mazurów, którzy osiedlili się tam jako koloniści.

Zgrupowany na terytorium etnograficznym, które już i w tym czasie nie obejmowało obecnego centrum Wilna, lud litewski stanowił nieznaczny odłam ogólnej liczby ludności terytoriów rozległych, podbitych przez swych książąt. Rzeczywistą stolicą Litwy w znaczeniu ścisłym były Troki. Wilno założone zostało przez Giedymina dopiero w wieku XIV, a stało się stolicą Wielkiego Księstwa Litewskiego na krótko przed połączeniem z Polską. Miasteczko to nie miało wcale z początku charakteru litewskiego, zamieszkałe było jedynie przez Rusinów, mieszczan niemieckich, emigrantów polskich i żydowskich. Naród litewski, który nie posiadał ani handlowców, ani rzemieślników, pozostał zupełnie obcy miastu i nie grał żadnej roli w jego rozwoju.

Historia stosunków wspólnych Polski i Wielkiego Księstwa Litewskiego dobrze jest znana.

Po zniszczeniu dawnych prusaków, plemienia rasy litewskiej, przez Niemców, nacisk niemiecki stał się niebezpieczeństwem śmiertelnym dla Wielkiego Księstwa Litewskiego, które, zagrożone z drugiej strony przez niebezpieczeństwo moskiewskie, widziało się zmuszone szukać oparcia w sąsiedniej Polsce. Ponieważ ta ostatnia była w położeniu podobnym, wynikło stąd połączenie dwóch państw, zupełnie swobodne i oparte na zrozumieniu interesów wspólnych. Dynastia litewska wstępuje na tron polski, Unia następuje, z początku osobista i dynastyczna, wkrótce zaś rzeczywista i konstytucyjna, przechodząca przez kilka faz i stająca się coraz bardziej ścisłą przez szereg aktów uroczystych.

Akt najbardziej doniosły, akt Unii Lubelskiej w 1569 roku mówi, że Polska i Litwa, począwszy od tej daty stanowią jedną wspólną Rzeczpospolitą, który

z dwóch państw i z dwóch ludów czyni jeden jedyny – „ściśle związany jeden z drugim”. W następstwie nie mówi się już ani o Królestwie Polskim, ani o Wielkim Księstwie Litewskim, lecz o Koronie i Wielkim Księstwie Litewskim, jako o dwóch częściach jednej i tej samej Rzeczypospolitej Polskiej.

Pewne współzawodnictwo między szlachtą Korony i Wielkiego Księstwa Litewskiego, w kwestii przywilejów królewskich, nie było zupełnie, jak twierdzi memoriał Delegacji Litewskiej, oznak walki Litwy za swoją niepodległość. Były to jedynie objawy o charakterze wewnętrznym, nieporozumienia w łonie klasy uprzywilejowanej, zupełnie pozbawione znaczenia politycznego czy też narodowego.

Pod względem języków i ras, jedynie w części północno-zachodniej Wielkiego Księstwa, tj. tam gdzie rozciąga się obecnie nowe Państwo Litewskie, żyła w czasie Unii polsko-litewskiej w zwartej masie ta sama ludność włościańska, jak dzisiaj mówiąca po litewsku i która zachowała nienaruszone dawne właściwości narodowościowe, których Polska nie myślała nigdy wynaradawiać. Co się tyczy ludności części środkowej Wielkiego Księstwa Litewskiego, czyli mieszkańców obecnego terytorium Wileńskiego, odróżniali się oni bardzo mało lub wcale od mieszkańców Korony. Co się tyczy reszty Litwy, język polski był językiem, którym posługiwały się klasy oświecone ludności. Miano „Litwin”, którego używano często dla oznaczenia osób pochodzących z terytorium Wielkiego Księstwa Litewskiego, nie było używane dla oznaczenia ich narodowości; nie miało ono nic wspólnego ze znaczeniem, jakie przywiązują do niego obecnie, po powrocie do życia autonomicznego narodu litewskiego w znaczeniu ścisłym, kompletnie odrębnego od narodu polskiego. Ostatecznie Unia Polski i Litwy przypieczętowana była wielkim aktem prawnym, Konstytucją 3 maja. Uświęcona była wkrótce potem przez powstanie Kościuszki, Polaka z Litwy, bohatera narodowego, uosobienia żyjącego Idei Nieodległości Polski. Później już Napoleon, rozpoczynając dzieło przywrócenia Polski i podbiwszy dla niej Poznań, Warszawę i Kraków, zrozumiał narzucającą się konieczność dołączenia do tego dziedzictwa narodowego czwartego z wielkich miast polskich – Wilna, gdzie zgrupowały się koło cesarza tysiące ludności tego kraju, przybyłych, aby zaciągnąć się pod chorągwie polskie. W ciągu dwóch powstań polskich 1830 i 1863, mieszkańcy Wilna ^azmięszali^a krew swoją z krwią braci z reszty Polski. I jak Kościuszko zjawia się jako bohater narodowy Polski, tak Mickiewicz, spomiędzy synów ziemi Wileńskiej jest jej największym geniuszem poetyckim. Naczelnikiem powstania 1863 r. jest jeszcze jeden Polak z Litwy, Romuald Traugutt, który życiem swym przypłacił przywiązanie swe do kraju. I dziś też, człowiekiem, który uosabia najlepiej wysiłek Polski, Naczelnikiem niezaprzeczoną Narodowi Polskiego jest Marszałek Józef Piłsudski, pochodzący również z ziemi wileńskiej.

2) Fakt powstania administracji odrębnej terytoriów byłych guberni Kowieńskiej, Grodzieńskiej i Wileńskiej, podległych władzy generał-gubernatora

rosyjskiego, przebywającego w tym ostatnim mieście (Wilnie), fakt, wysunięty w memoriale litewskim, aby dowieść tym sposobem, że terytoria te stanowiły jedną jednostkę, datuje się dopiero od podziałów Polski.

Kraje te są po większej części katolickie. Rządowi rosyjskiemu szło o to, aby je zrusyfikować, aby nawrócić je siłą do religii prawosławnej. Jeżeli złączył je w jedną dużą prowincję, w jedno generał-gubernatorstwo, działało się to tylko, aby zastosować do nich w ogóle ten sam system brutalny wynarodowienia.

Za czasów Rzeczypospolitej, wspomniane wyżej terytoria dzieliły się na 2 województwa, które zresztą nie odróżniały się od innych województw Wielkiego Księstwa. Jeżeli może być mowa o pewnych różnicach, trzeba szukać ich w Księstwie Żmudzkiem, które odpowiadało mniej więcej dzisiejszej Litwie Kowieńskiej, lub też terytorium etnograficznemu dzisiejszemu. Ma to znaczyć, że już za czasów Wielkiego Księstwa Litewskiego Litwa w ścisłym znaczeniu, z powodów natury etnicznej, była jedynie zdolna do wyodrębnienia się od innych prowincji Wielkiego Księstwa Litewskiego i do sformowania pewnego rodzaju oddzielnej jednostki. Proces ten rozwija się w dobie obecnej na różnych terytoriach Wielkiego Księstwa Litewskiego. Mianowicie, prawie zupełnie sformowała się inna jednostka, terytorium centralne polskie, kraj Wileński; ogromne obszary terytoriów południowych białoruskich, położonych między Polską i Rosją, są na progu skryształowania się w jedno ciało narodowe.

W 1916, Niemcy zajmąwszy Litwę, oddzielili przede wszystkim zgodnie z widoczną i prawdziwą sytuacją kraju, terytoria litewskie Kowna od terytoriów polskich Wilna. Jednakże później, zważywszy na ich politykę oskrzydlającą i rozdrabniającą w stosunku do Polski, uznali oni za bardziej korzystne dla nich zebrać w jedną całość wszystkie te terytoria, naznaczyć Wilno jako stolicę i sformować Tarybę (Radę Państwa Litewskiego)¹¹⁷, Wilno mianowicie, a nie Kowno.

3) Główne postępy, jakie uczyniła ziemia litewska, cała jej cywilizacja twórcza i żywotna, są przeważnie wynikiem myśli i geniuszu polskiego. Wilno było i jest rzeczywiście środowiskiem umysłowym i artystycznym Litwy historycznej, ale nie narodu litewskiego bynajmniej. Rozwój nauki i sztuki w Wilnie nosił i nosi charakter rdzennie polski. Uniwersytet, który był tam założony w XVI stuleciu¹¹⁸, wydał cały szereg uczonych i myślicieli polskich, którzy bez wątplenia zwali się często Litwinami, lecz jedynie w znaczeniu geograficznym wyrazu.

W początku XIX wieku Uniwersytet Litewski jest ogniskiem najbardziej doniosłym ruchu umysłowego całej Polski, zaćmiewając i przewyższając nawet

¹¹⁷ Litewska Rada Państwowa utworzona 18 września 1917 r. pod przewodnictwem Antanasa Smetony. Rozporządzeniem z 16 lutego 1918 r. proklamowała niepodległość swego kraju.

¹¹⁸ Uniwersytet Wileński (nazwa późniejsza) został założony przez króla Stefana Batorego jako akademia jezuitska w 1579 r.

uniwersytet Warszawski. Przeciwnie, nie miał on absolutnie nigdy nic litewskiego. Co zaś do języka litewskiego, nie mogło o nim być mowy, choćby tylko dlatego, że nikt nie myślał w tym czasie, aby język ten mógł się nagiąć do ruchu umysłowego.

Ruch litewski naszych czasów nie wyszedł bynajmniej z Wilna, gdzie pod tym względem nie istniały żadne warunki sprzyjające. Nie było tam ani podstawy litewsko-etnograficznej, ani tradycji litewskich jakichkolwiek. Inteligenci litewscy, jacy w nim się znajdowali w małej ilości, starali się ześrodkować tam ruch litewski, lecz na próżno. Organ prasy o wartości dziennika z prowincji, kilka dziesiątków wydrukowanych książek i kilka stowarzyszeń, oto wszystko, co Wilno dało Litwinom. Oprócz tego, miało miejsce w Wilnie, w 1905 r., zebranie narodowe litewskie, lecz nie jest to przecież wystarczające, by z tego tytułu rościć pretensje do tego miasta!

W życiu religijnym w Wilnie, rola elementu litewskiego, w ścisłym znaczeniu, była zawsze i pozostała żadną.

W kościołach Wileńskich nie znajdujemy żadnego napisu litewskiego, żadnego dzieła historycznego, które miałyby cośkolwiek wspólnego z etnografią lub kulturą litewską. Jedynie w jednym z małych kościółków Wilna odprawia się przed nader ograniczoną liczbą wiernych nabożeństwa dodatkowo w języku litewskim. Twierdzenie Delegacji Litewskiej, że naród litewski ma prawo do Wilna, gdyż pomniki i dzieła historyczne miałyby być niby dorobkiem ludu litewskiego, nie może stanowić nawet przedmiotu poważnych zaprzeczeń. Zastosowanie podobnego kryterium mogłoby doprowadzić nas do twierdzenia i to z większą słusznością, że Grenada powinna należeć do Marokańczyków, Kraków do Niemców, a Petersburg do Włochów. Zresztą, w wypadku, który nas zajmuje, rzekome wykonanie prac architektonicznych przez Litwinów wcale nie miało miejsca.

W rzeczywistości, państwo Litwy Kowieńskiej stara się po prostu zagarnąć polskie terytorium Wileńskie, z myślą, aby je wynarodowić, tj. pozbawić polskości, a więc zlitwinizować. Projekty te są zupełnie jasne i Rząd litewski nawet ich nie ukrywa^{*)}. Aby usprawiedliwić politykę swą w tym względzie, rząd kowieński posługuje się argumentami historycznymi.

W rezultacie, Rząd Kowieński ogranicza swój program do niektórych terytoriów, których ludność myśli on łatwiej zasymilować. Nie mając zupełnie ważkich praw do przewagi na terytorium polskim Wilna Rząd Kowieński ucieka się jedynie do argumentów historycznych. Argumenty te, jak wykazaliśmy to już

* Świeżo zupełnie znajduje się nawet potwierdzenie formalne tego w Nr. 13 „Litwy”, organu półurzędowego Rządu kowieńskiego, który oświadcza wyraźnie, że Rząd ten nie przyjmie nigdy, co się tyczy terytorium Wileńskiego, żadnych warunków, które mogłyby unicestwić jego usiłowania w celu wynarodowienia elementu polskiego tego kraju. Oświadczenia tej natury były niejednokrotnie czynione przez Rząd, sejm i prasę kowieńską – przypis oryginału.

wyżej, są fikcyjne. Koniec końców redukują się one do podbicia czasowego tego terytorium i innych bardziej jeszcze obszernych. Stając na tym samym stanowisku, Anglia, żądając dla siebie zaborów, uczynionych przez Plantagenetów, mogłaby rościć pretensje do Akwitanii, Poitou lub Gaskonii¹¹⁹.

Reasumując, chcemy wykazać, że:

a) Obecne Państwo litewskie nie ma nic wspólnego z Wielkim Księstwem Litewskim.

b) Wilno było stolicą Wielkiego Księstwa Litewskiego, lecz nie było nigdy stolicą narodu litewskiego.

II.

Twierdzenie, od jakiego zaczyna się część statystyczna memoriału litewskiego, mianowicie, że Litwini stanowią ludność rdzenną Kraju Wileńskiego, jest zupełnie bezpodstawne. Należy dodać, że książęta litewscy, podbiwszy obszerne terytoria w dolinie Wilii, nadzwyczaj mało zaludnione, usiłowali kolonizować je przez mieszkańców ziem polskich sąsiednich, ludność których rzeczywiście była bardziej zwarta. Celem głównym niezliczonych wycieczek książąt litewskich na ziemie polskie tej epoki była właśnie chęć pobrania jeńców wojennych. Można sądzić o ilości Polaków, przyprowadzonych jako jeńców na Litwę już choćby z tego tylko faktu, że Aldona, księżniczka litewska, zaślubiając w XIV wieku króla polskiego Kazimierza Wielkiego, poprowadziła do Polski, z tytułu wiana, kilka dziesiątków tysięcy jeńców, pochodzących z tego kraju. Wynikło z tego znaczne wyludnienie krainy polskiej, Mazowsza, mieszkańcy której byli masowo przeniesieni do obszarów sąsiednich doliny Wilii. Osiedlili się oni tam, założyli kolonie, wsie, miasta, połączyli się z rzadkimi mieszkańcami tego kraju i przystosowali ich stopniowo do wyższej kultury. Źródła i dokumenty historyczne twierdzą kategorycznie, że język polski już za czasów Gedymina i Olgierda, jeszcze przed unią polsko-litewską, był traktowany z punktu widzenia kulturalnego na równej stopie z językiem białoruskim, pomimo że nie był wprowadzony jeszcze do życia politycznego. Cywilizacja polska terytorium Wileńskiego, rozwijając się naturalnie i swobodnie, panowała przez cały okres unii polsko-litewskiej, a nawet i po rozbiorach Rzeczypospolitej aż do połowy wieku ubiegłego. Jeszcze w 1840, język polski był obowiązujący przy nauczaniu i w sądach i 99% urzędników tego kraju było Polakami. Jedynie to polityka rosyjska po powstaniu 1830 r. rozpoczęła „odpolszczanie” systematyczne tego kraju. Od tego też czasu zaczęto stosować do ludności ziemi Wileńskiej też same metody „rusyfikacji” i represji, od których ludność ziemi kowieńskiej cierpieć zaczęła dopiero o pół

¹¹⁹ Królowie angielscy z dynastii Plantagenetów – jako książęta Akwitanii – byli lennikami królów francuskich, co stanowiło jeden z powodów wybuchu Wojny Stuletniej (1337–1453).

wieku później, tj. od 1880. Trzeba jednakże podkreślić, że polityka rosyjska miała daleko mniej względów i stosowała środki bardziej bolesne do ludności polskiej, niż później – do ludności litewskiej.

Rząd rosyjski zaczął zruszczać ludność Wileńską, zmuszając ją za pomocą terroru do przechodzenia na prawosławie i napadając na jej język.

Zniszczenie planowe szkół na terytorium W. Księstwa wskazuje nam wyraźnie cele, do jakich dążył rząd rosyjski. W 1808, tj. w kilka lat zaledwie po przyłączeniu kraju tego do Rosji, było w okręgu szkolnym Wileńskim 7422 uczniów szkół średnich. W 1831 – w czasie powstania – pozostało ich już 7175. Trzydzieści lat później było zaledwie 5871^{*)} Przy końcu panowania Aleksandra III było już tylko 3962 uczniów, czyli że zaledwie połowę uczniów znajdujących się w tym kraju prawie o 100 lat wcześniej. Polityka ta jednak nie wszędzie doprowadziła do wyników pozytywnych dla Rosji. Lud litewski ziemi kowieńskiej stawiał jej czoło i zdołał wreszcie dzięki wypadkom międzynarodowym zorganizować się w państwo autonomiczne. Lud polski ziemi Wileńskiej po 1905 r., a szczególnie po wojnie europejskiej, wydarł się rusyfikacji i powrócił do życia prawie tak silny i tak świadomy swej narodowości, jak był sto lat temu.

2) Memoriał litewski twierdzi, że ludność ziemi Wileńskiej, będąc katolicką, musi z tego powodu być uważana za litewską, gdyż przez religię swoją różni się od religii ludności białoruskiej. To już stało się zupełnie niezrozumiałe. Jeżeli to ma być argument, to jest on raczej zupełnie na korzyść tezy, że ludność ta uważana być musi za polską, gdyż związana jest z narodem polskim nie tylko przez religię, lecz również i przez język. Co prawda, memoriał przyznaje, że język ten nie jest czysty, że jest to dialekt polsko-rosyjski. Nie omawiając nawet twierdzenia tego, zupełnie bezpodstawnego, wystarczy zauważyć, że w każdym razie dialekt, którym mówi ludność ziemi Wileńskiej, nie jest dialektem litewskim i że język litewski jest również tak mało zrozumiały dla tej ludności, jak japoński lub turecki. Jeśli tak jest, to dlaczego Delegacja litewska w memoriale nazywa ludność tę litewską? Prawda, że zarazem wysuwa on oryginalną tezę, że język nie może w żadnym razie służyć jako kryterium etnograficzne, ani jako podstawa do określenia narodowości. Fakt, że ludność ziemi Wileńskiej nazywa Litwinów poganami, nie jest wcale wynikiem jakiegokolwiek propagandy polskiej. Jest to jedynie skutek wiekowej tradycji, która panuje wśród ludu tego kraju, który był chrześcijański już od setek lat, gdy Litwa dopiero przyjmowała chrześcijaństwo; jest to jedną więcej oznaką, że lud jest pochodzenia słowiańskiego i polskiego, a nie litewskiego. Fakt ten znajduje między innymi potwierdzenie swe w antagonizmie rasy, jaki istnieje wśród ludu w stosunkach jego do Litwinów. Prawdziwe jest, że zapytany o narodowość wieśniak ziemi Wileńskiej odpowiada często: „jestem katolikiem”, lecz jeśli się go zapytać wyraźnie, czy jest „Polakiem

* I.P. Kornilow – *Russkoje Dielo w Zapadnych guberniach* – przypis oryginału.

czy też Litwinem”, można być pewnym z góry, że gdyby jedynie wyjątkowo znał tylko język litewski, odpowie „jestem Polakiem” i za nic na świecie nie da odwieść się od takiej odpowiedzi. Kłaść wszystko na karb propagandy polskiej, jak czynią to Litwini, jest co najmniej dziwne, jeżeli się zważy na to, że za czasów rosyjskich nie można nawet było o tym myśleć bez narażenia się na wygnanie na Syberię; że tenże włościanin często musiał cierpieć za swoje przekonania polskie, że przyznanie się do polskości mogło być szkodliwe, ale bynajmniej niekorzystne. Zresztą, jeżeli mowa o propagandzie, to była ona prowadzona w tym kraju, ale jedynie w kierunku przeciwpolskim (polonofobskim), a natomiast w kierunku litewskim przez licznych proboszczów i wikiariuszy litewskich. Jakież był stosunek ludności do tej propagandy prowadzonej z ambony? Liczne i godne pożałowania fakty dowodzą tego stanowiska ludności, w rodzaju faktu, że ludność głęboko religijna, jak na przykład w Giedrojciach, musiała związać swego proboszcza litewskiego, posadzić go na wózek (czy tankę?) i odwieźć go do biskupa diecezji Wileńskiej z prośbą, aby go sobie zabrał i nie przysyłał nigdy więcej do Giedrojciów.

3) Analizując dane statystyczne memoriał litewski posługuje się metodą negatywną.

Twierdzi on mianowicie, podając cały szereg statystyk, że ludność polska ziemi Wileńskiej nie przenosi 20% ogólnej sumy ludności. Wyciąga on stąd, w sposób zupełnie nieoczekiwany, wniosek, że kraj ten jest litewski i z tego powodu musi być przyłączony do Litwy. Jednak w całej tej analizie nie znajdujemy jedynej rzeczy, która mogłaby uzasadnić przyłączenie do Litwy ziemi Wileńskiej, mianowicie: twierdzenia, że w ziemi tej istnieje ludność litewska liczebnie przeważająca.

Przede wszystkim nie można powoływać się na statystykę z r. 1858. Statystyka ta, czemu sami Litwini nie zaprzeczali, nie ma nic naukowego. Wartość statystyki tej, pochodzącej sprzed lat 50, znajduje swój wyraz, gdy porównamy ją przynajmniej z niektórymi badaniami współczesnymi, przeprowadzonymi z tych samych materiałów, a które przeczą sobie wzajemnie. Tak więc statystyka z r. 1858 wskazuje, opierając się na Lebiadkinie, 58,8% Litwinów dla Ziemi Wileńskiej. Ta sama statystyka według Korewa podaje 46%, według Eckerta 40% Litwinów. Również co się dotyczy Polaków – praca Eckerta wskazuje, że istnieje ich w tym kraju 25%, ^aLebiadkin^a wspomina o 20%, a Korew o 12%¹²⁰.

Przechodząc do statystyk rosyjskich z 1897 i 1919, trzeba wyraźnie zaznaczyć, że dane dotyczące Litwinów muszą być uznane prawie za prawdziwe. Zważywszy na jego język najzupełniej odrębny lud litewski stanowi masę etnograficzną zupełnie różną, który niełatwo poddać się może fałszom statystycznym.

¹²⁰ Spis z 1897 r. stanowił pierwszą kompletną informację o składzie narodowościowym ziem litewsko-białoruskich odnośnie do osiadłej tam ludności polskiej.

Nie jest jednak tak samo, gdy rzecz się ma o ludność polską. Ta nie różni się tak zasadniczo od ludności białoruskiej, jak ludność litewska i często granica etnograficzna zaciera się między jedną i drugą.

Rząd rosyjski fałszował statystyki zupełnie planowo.

Po rewolucji 1905 rzucono światło na cały szereg faktów, mających związek z tym fałszowaniem, a między innymi na manipulacje tendencyjne, praktykowane w chwili rosyjskiego spisu ludności w 1897.

Dane statystyczne, wymienione w memoriale litewskim podług tego spisu, który uważany być musi za kompletnie wadliwy, wymagają zasadniczego sprostowania. W samej rzeczy z terytorium Wileńskiego trzeba wyłączyć nie tylko powiaty Wilejski i Dziśnieński, ale również niektóre części powiatów Trockiego, Wileńskiego i Święciańskiego, które położone z litewskiej strony linii demarkacyjnej roku 1919 nie wchodzą w granice Litwy Centralnej, tj. terytorium spornego.

Wymienione powiaty są zamieszkałe w większości przez Litwinów. Jeżeli wyłączyć je z guberni Wileńskiej, ponieważ państwo litewskie nie uważa je bynajmniej za sporne, procent ludności litewskiej ziemi Wileńskiej będzie znacznie zmniejszony.

Oporając się na porównaniu statystyk z lat 1897, 1915 i 1918, można stwierdzić, że wspomniane wyżej powiaty są zamieszkałe przez mniej więcej 100 000 Litwinów. Ponieważ według spisu z 1897 było w całej guberni Wileńskiej 279 000 Litwinów, wypada stąd, że na terytorium spornym Wilna było według tego samego spisu zaledwie około 179 000 Litwinów, co stanowiło tylko 17% ogółu mieszkańców, a nie 23%, jak twierdzą sami Litwini.

Spis przeprowadzony przez władze rosyjskie w 1909 r., krytykowany jest przez Litwinów z powodu rzekomych tendencji polonofilskich. Żeby zdać sobie sprawę z tej krytyki, wystarczy stwierdzić, że spis roku 1909 nakazany był przez Rząd Stołypina, jednego z największych polakożerców, jacy istnieli w Rosji. Ciekawe jest zauważyć, że memoriał litewski przyjmuje bez dyskusji dane spisu 1897, sporządzonego przez rząd ściśle autokratyczny, a protestuje przeciw wynikom spisu wykonanego w 1909 w chwili, gdy Rosja korzystała z systemu pomimo wszystko bardziej liberalnego, niż był system roku 1897. Zresztą spis r. 1909 potwierdza prawie całkowicie dane spisu z roku 1897, co się tyczy spisu ludności litewskiej.

Spis z r. 1909, porównany ze spisem 1897, podaje rzeczywiście podwójny procent Polaków w guberni Wileńskiej (17,8% zamiast 8,17%), lecz nie jest to wynikiem specjalnej tendencji rządu rosyjskiego. Nie należy zapominać, że spis ludności rosyjski z roku 1909 miał miejsce po pierwszej rewolucji rosyjskiej, po wydaniu edyktu o tolerancji, na skutek którego ludność terytorium Wileńskiego, przywrócona masowo na łono kościoła katolickiego, mogła zamaniestować swoją polskość ze szczerością i pewnością coraz się powiększającą.

Poczynania rządu rosyjskiego były te same w chwili spisu roku 1909, jak i w 1897 r., ale fałszowanie wyników spisu nie mogło w 1909 roku odbyć się

w tym samym zakresie (z tą samą łatwością) jak w 1897, wskutek stanowiska bardziej energicznego ludności polskiej i postępów uświadomienia narodowego.

Statystyka roku 1909 podaje dla guberni Wileńskiej 240 000 Litwinów, czyli o 39 000 mniej niż statystyka roku 1897. Jest to wynikiem pewnego cofnięcia się Litwinów na północ guberni Wileńskiej i emigracji ich do Ameryki. Memoriał litewski pomija zupełnie milczeniem statystyki nowsze (1916–1919) odnośnie do terytorium Wileńskiego. Obie wymienione statystyki podają w stosunku do ludności litewskiej w przybliżeniu te same cyfry, jak i statystyki z 1897 i 1909, co wskazuje raz więcej, że stosunkowo łatwo jest dokonać spisu ludności litewskiej z powodu właściwego jej odrębnego charakteru lingwistycznego. Statystyka z roku 1916 była dokonana przez władze niemieckie z Ober-Ost'u, wyraźnie nieprzyjazne Polakom, a przeciwnie bardzo przychylnie dla Taryby litewskiej, zorganizowanej i zainstalowanej w Wilnie staraniem tychże władz w rok później. Rezultaty tej statystyki ogłoszone były ku użytkowi specjalnemu władz niemieckich w „Bericht über die Einrichtung und Fortentwicklung der Verwaltung Wilno, für des I Viertel des Jahres 1916, Wilno 1916”. Statystyka ta dostarcza nam danych odnośnie do powiatów Wileńskiego, Lidzkiego i Trockiego, guberni Wileńskiej. Trzy te powiaty liczyły w ogóle 118 000 Litwinów. Dodajmy do tego około 60 000 Litwinów z powiatu Święciańskiego, a otrzymamy, przyjmując pod uwagę również ogólne zmniejszenie się ludności wskutek wojny, cyfrę zbliżoną mniej więcej do cyfry podanej przez poprzednie statystyki rosyjskie, tj. 220 000 do 230 000. Ostatni spis był przeprowadzony staraniem władz polskich w 1919, ceną największych usiłowań. Dane tego spisu, o ile się tyczą ludności polskiej, czy też litewskiej, zgadzają się z danymi statystyki niemieckiej z roku 1916. Praca prof. Romera „La statistique national des provinces sous l'Administration polonaise des pays de l'Est, décembre 1919”, dołączona do tego memoriału, daje wyraźne bardzo pojęcie o naturze i obiektywności spisu roku 1919¹²¹. Według tej statystyki na terytorium Wileńskim znajduje się 112 000 Litwinów. Dodajmy do tego ludność litewską części powiatów Trockiego, Wileńskiego i Święciańskiego, znajdujących się poza linią demarkacyjną, tj. na terytoriach zajętych przez Litwinów, i przyjmując również pod uwagę ogólne zmniejszenie ludności wskutek wojny, otrzymamy dla całego terytorium dawnej guberni Wileńskiej ilość Litwinów przekraczającą niewiele 200 000.

Ruch narodowy polski zwiększył się w Ziemi Wileńskiej po r. 1905 i w czasie wojny. Uświadomienie narodowe mas wciąż postępowało naprzód. Statystyka z roku 1909, a w większej jeszcze mierze statystyki z 1916 i 1919 stwierdzają już, jak to powiedzieliśmy wyżej, wyniki tej ewolucji. Dane ostatniego spisu dowodzą niezbicie, że ludność terytorium Wileńskiego jest w większej części polska.

¹²¹ Dane pochodziły ze spisu ludności na terenach administrowanych przez Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich.

UWAGA. Same władze okupacyjne niemieckie potwierdziły charakter rdzennie polski terytorium Wileńskiego. Beckerath, pierwszy naczelnik administracji ziemi Wileńskiej, przyznał się w raporcie z 1916 r. do rządu niemieckiego do swojej bezsilności przy rządzeniu ziemią Wileńską, z zastosowaniem systemu podyktowanego przez Berlin. Jedynie współpraca z elementem polskim zapewnić jest zdolna trwałość wszelkiej władzy, która chciałaby się ustalić w tym kraju.

Tablica porównawcza
wyników spisu ludności.

Ziemia Wileńska.

(z wyłączeniem części litewskich, zarządzanych przez Rząd Kowieński,
bez powiatów Dziśnieńskiego i Wilejskiego).

Według statystyki:	Litwinów:	Polaków:
1897	17%	9%
1909	13%	15%
1916	10%	30% (50)*
1919	10%	32%

Uwagi ogólne o powyższej tablicy.

Wzrost ogólny procentu ludności polskiej wytłumaczony był już uprzednio. Zmniejszenie się stosunku procentowego ludności litewskiej, mając na względzie, że absolutna liczba pozostała prawie bez zmian, tłumaczy się przede wszystkim słabszą ilością narodzin oraz znaczną emigracją do Ameryki, spowodowaną trudnymi warunkami życia w tym kraju.

Terytorium Wileńskie zajmuje w ogóle powierzchnię 37 000 km kwadratowych.

Ludność jego składa się według spisu 1919 jak następuje:

Polaków	700 000	czyli	63,5%
Białorusinów	145 000	”	13%
Litwinów	111 000	”	10%
Żydów	90 000	”	8%

* W statystyce niemieckiej 1916 r. ludność polska tylko trzech powiatów wykazuje 30% ogólnej ludności Ziemi Wileńskiej, podobnież można wnioskować, że gdyby rozciągnięto spis na dwa inne powiaty, otrzymano by jeszcze 20%, co dałoby w ogóle w statystyce niemieckiej 50% Polaków dla Ziemi Wileńskiej – przypis oryginału.

Ludność Wilna w 1920 r.:

Cyfra ogólna 129 000

Polaków 56%

Żydów 36%

Litwinów 2,5%

Rada miejska Wilna składa się z 48 Radców, z których jest:

34 Polaków

14 Żydów.

III.

Argumenty prawne Delegacji Litewskiej, dążące do usprawiedliwienia pretensji rządu Kowieńskiego do terytorium i miasta Wilna, nie są bynajmniej przekonujące. Są one w sprzeczności z postanowieniami i umowami międzynarodowymi, obecnie obowiązującymi, które określają sytuację prawną terytorium spornego między Polską i Litwą Kowieńską.

1) 28 sierpnia 1918 r. rząd Sowieców, zgodnie z dekretem Rady Komisarzy ludowych z dnia 28 października 1917 r. zniósł całkowicie i nieodwołalnie traktaty i umowy, zawarte przez 3 mocarstwa zaborcze, co się tyczy Polski¹²², poczynając od traktatów odnośnych do trzech podziałów Polski z 4 stycznia i 25 lipca 1772, z 23 stycznia 1793 i z 24 października 1795, wraz ze wszystkimi aktami późniejszymi o demarkacji i następnymi po nich, łącznie z traktatem z 4 października 1833, zawartym między Niemcami a Rosją o sprawach Polski. Postanowienie to solenne i ostateczne Rady Komisarzy ludowych, ogłoszone w „Monitorze Ustaw i Dekretów” Republiki Rad i notyfikowane Rządowi Niemieckiemu za pomocą deklaracji oficjalnej rządu Sowieców pod datą 3 października 1918, jest prawnie ważne.

Tak więc prawie na dwa lata przed podpisaniem traktatu rosyjsko-litewskiego z dnia 12 lipca 1920 rząd Sowieców zniósł wszelkie prawa charakteru międzynarodowego Rosji do władania terytoriami, które przed podziałami stanowiły część Rzeczypospolitej Polskiej, a co za tym idzie, do miasta i terytorium wileńskiego. Dekret rządu sowieckiego i Rady Komisarzy ludowych z dnia 18 sierpnia 1918 r. przywracał tym terytoriom ze strony Rosji ich stanowisko prawne sprzed podziałów. Tak więc w chwili podpisania traktatu pokojowego z Rządem Kowieńskim w dniu 12 lipca 1920 Rosja nie miała już żadnego tytułu do ustępowania temuż rządowi tych samych terytoriów oderwanych od Rzeczypospolitej Polskiej od chwili zawarcia traktatów podziałowych, ogłoszonych przez Rząd Sowieców jako żadne i niebyłe.

Opierając się na poprzednich oświadczeniach, jako też na fakcie kapitałnym, że Traktat 13 lipca 1920 postanawia bez Polski o losie terytoriów zamieszkałych przez ludność w większej części polską, Rząd polski odmówił uznania tego

¹²² Był to dekret Rady Komisarzy Ludowych.

Traktatu. Polska zawiadomiła o swej odmowie Rząd Sowiećów za pomocą deklaracji złożonej w ciągu pertraktacji w Mińsku w lipcu 1920. Podobna deklaracja złożona została Rządowi Kowieńskiemu w październiku 1920 r. podczas pertraktacji w Suwałkach. Rząd Sowiećów i Rząd Kowieński przyjęły do wiadomości te deklaracje Rządu polskiego.

2) Artykuł III Traktatu Pokojowego Ryskiego między Polską z jednej strony a Rosją i Ukrainą z drugiej, zawiera następujące zdanie: Polska zrzeka się ze swej strony na rzecz Ukrainy i Białej Rusi wszelkich praw i pretensji do ziem, położonych na wschód od tej granicy (granica oznaczona przez Traktat Ryski). Prawa Polski do ziem, przekazanych na mocy Traktatu Ryskiego z dnia 18 marca 1921, Białej Rusi i Ukrainie, były zupełnie tej samej natury jak prawa Polski do innych ziem, które do niej należały przed pierwszym rozbiorem. Rosja, domagając się od Polski zrzeczenia się swych praw na rzecz Białej Rusi i Ukrainy, uznała je w całej pełni, czyli uznała ona również, zgodnie zresztą z powyższym dekretem Rządu Sowiećów z 28 sierpnia 1918, prawa Polski do innych ziem, które należały do niej przed 1772.

Wynikłoby zatem z powyższego, że w Traktacie Ryskim Rosja uznała dawne prawa Rzeczypospolitej Polskiej nie tylko do terytorium Wileńskiego, lecz zarówno do terytorium Kowieńskiego, jako stanowiących część tejże Rzeczypospolitej przed 1772. Polska nie ma zupełnie zamiaru wykorzystywać swych praw historycznych na terytorium, które dawniej do niej należało, lecz zamieszkałe w większości przez ludność litewską. Polska zawsze uznawała w pełni prawa niezaprzeczone narodu litewskiego do tych terytoriów, ale nie wyrzekała się ona nigdy swych praw niepodlegających przepisom do terytorium Wileńskiego, zaludnionego przez większość polską. Polska zdecydowaną jest utrzymać te prawa. Ma się rozumieć, że żadne postanowienie ani żadna deklaracja stron trzecich nie może pozbawić Polski praw tych i przełać ich na kogokolwiek bądź.

3) Art. II Traktatu pokojowego między Litwą Kowieńską a Rosją z 12 lipca 1920 r. wykreśla granicę między Litwą i Rosją. Po zawarciu umowy o preliminarjach pokojowych i umowy o rozejmie między Rosją i Ukrainą z jednej strony a Polską z drugiej z dnia 12 października 1920 r. oraz Traktatu pokojowego między tymi dwoma Państwami z dnia 18 marca 1921 r., granica wspólna między Litwą i Rosją przestała istnieć, a zatem linia wytknięta przez Traktat Moskiewski z dn. 12 lipca 1920 r. jako granica między Litwą i Rosją również przestała istnieć i nie może stanowić żadnego tytułu do pretensji terytorialnych Litwy względem Polski.

4) Art. IV Traktatu pokojowego między Polską z jednej strony a Rosją i Ukrainą z drugiej pod datą 18 marca 1921 r. postanawia co następuje:

„Obie układające się strony zgadzają się, że o ile w układ ziem położonych na zachód od oznaczonej w artykule II Traktatu niniejszego granicy, wchodzą terytoria sporne między Polską a Litwą – sprawa przynależności tych terytoriów do jednego z tych państw należy wyłącznie do Polski i Litwy”.

Pozostawiając na stronie sprawę terytorium zajętego nielegalnie przez wojska rządu Kowieńskiego i ewakuacji których żąda Rząd polski, należy stwierdzić, że charakter sporny Wilna uznany był przez Ligę Narodów w różnych jej postanowieniach, przyjętych przez Polskę i przez Państwo Litewskie. A zatem, Rząd Sowieców na mocy artykułu IV Traktatu Ryskiego nie ma żadnego prawa do orzekania o losie Wilna i wszystkie jego deklaracje w tej kwestii, będące sprzeczne z Traktatem Ryskim, są pozbawione wszelkiej wartości. Tak samo rzecz ma się z notami Komisarza ludowego spraw zagranicznych, Cziczerina, na które powołuje się Delegacja Litewska.

Należy stwierdzić zresztą, że Rząd Sowieców w swych notach z jedenastego i szesnastego grudnia do Rządu polskiego, zajął stanowisko zupełnie różne od tego, jakie zaznaczył w korespondencji swej z Rządem Kowieńskim.

Wynika z powyższego, że:

- 1) Rząd Kowieński nie ma żadnego tytułu prawnego, którym mógłby usprawiedliwić zagarnięcie Wilna.
- 2) Linia, wytknięta przez Traktat 12 lipca 1920 r., jako granica między Rosją i Litwą, nie może być wskazana jako precedens dla wyznaczenia granicy między Polską a Litwą.
- 3) Prawa Polski do Wilna, pogwałcone przez rozbiory, były przywrócone Polsce i uznane przez Rosję.

Przystępując do badania przyczyn ekonomicznych, przedstawionych przez Delegację Litewską, należy stwierdzić, że argumentacja ekonomiczna memoriału litewskiego redukuje się do zwykłych twierdzeń, zgoła bez cyfr na poparcie; przede wszystkim znajdujemy się w obecności twierdzenia, że wszystkie terytoria, położone w basenie rzeki, tworzą jednostkę ekonomiczną i nie mogą być podzielone pomiędzy rozmaite Państwa. Gdyby chciano przyjąć tę zasadę za podstawę wyznaczenia granicy politycznej, trzeba by przerobić całą mapę Europy. Węgry na przykład lub Rumunia mogłyby żądać terytoriów położonych na Dunaju; z drugiej strony Delegacja Litewska nie przedstawia żadnego argumentu, który mógłby wyjaśnić, dlaczego uznaje ona za jednostki ekonomiczne jedynie terytoria położone na prawym brzegu Niemna, a wyłącza te, które leżą na lewym brzegu, pomimo iż nie ma pomiędzy nimi żadnej różnicy.

Co zaś do używania Niemna, jako drogi wodnej, należy stwierdzić, że jest to kwestia, która nie ma nic wspólnego z wytknięciem granicy polsko-litewskiej. Jest to kwestia rozstrzygnięta przez artykuły 331 i następne Traktatu Wersalskiego.

Jest również najzupełniej widocznym, że eksploatacja dróg żelaznych nie ma nic wspólnego z takim lub innym wytknięciem granicy między Polską a Litwą. Eksploatacja najgłówniejszej linii kolejowej, linii Grodno-Wilno-Dyneburg,

dojdzie do maximum wydajności, gdy po wcieleniu do Polski stanie się jedną z głównych arterii tranzytowych między Warszawą–Łotwą i Rosją.

Twierdząc, że przyłączenie ziemi Wileńskiej do Polski pociągnie za sobą dla pierwszej z nich następstwa fatalne, Delegacja Litewska czyni nieuzasadnione przypuszczenie, które usiłuje usprawiedliwić stanem obecnym tego terytorium. Nie chcąc podnosić, że jest niepodobieństwem wyciągać jakiegokolwiek wnioski ze zjawisk, właściwych każdemu krajowi, który był zaledwie kilka miesięcy temu, a przez całe trzy lata z rządu, teatrem wojny, można by zapytać Delegację Litewską, co rząd kowieński miałby do ofiarowania ziemi Wileńskiej w celu przywrócenia jej stanu ekonomicznego normalnego. Litwa Kowieńska mogłaby zaspokoić najwyżej piątą część potrzeb ziemi Wileńskiej pod względem odżywczym (żywnościowym). Są to potrzeby codzienne i naglące, lecz nawet zdoławszy zaspokoić je kompletnie, nie odbudowałoby się życia ekonomicznego kraju. Aby Ziemia Wileńska mogła pod względem ekonomicznym powrócić do stanu mniej więcej normalnego, potrzebuje ona opału mineralnego, maszyn, inwentarza, tkanin itd. A więc Litwa Kowieńska nie może dostarczyć żadnego z tych artykułów, wtedy gdy Polska mogłaby zaspokoić większość tych potrzeb. Wystarczy powiedzieć, że pierwsza administracja polska Ziemi Wileńskiej 1919–1920 dała w wyniku wwozu sumę przekraczającą 125 000 000 marek niemieckich, wtedy gdy całkowity wywóz z Litwy Kowieńskiej artykułów, których potrzebuje Ziemia Wileńska, mógłby dojść do wartości maksymalnej 25 milionów marek.

Tak więc Ziemia Wileńska może podnieść się ekonomicznie jedynie z pomocą Polski.

Co się tyczy obecnego stanu rzeczy w Wilnie i w Ziemi Wileńskiej, pomimo warunków anormalnych i niepewnej sytuacji politycznej, życie ekonomiczne zaczyna się odradzać w nich. Ponieważ Litwa Centralna jest jedynym krajem o wolnym handlu, ruch interesów staje się tam coraz bardziej ożywiony i obecnie, po podpisaniu pokoju w Rydze, zwiększa się z dnia na dzień. W dziedzinie rozwoju przemysłowego półrocze ubiegłe dało wyniki następujące. Wznowiono fabryki następujące: 9 fabryk tkackich, 4 destylarnie, 1 fabrykę artykułów kościanych, 3 fabryki celulozy, 6 tartaków, 1 hutę szklaną, 1 fabrykę wełny drzewnej, 1 fabrykę zapalek i cały szereg małych fabryk mydła, świec, nici lnianych i konopnych, terpentyny, artykułów stolarskich itd.

Jedyna cyfra, przytoczona przez Delegację Litewską 30 000 dzieci, dokarmianych przez Komitet pomocy Amerykański, jest nieprawdopodobna, bo przedstawiałaby 25% ludności całkowitej Wilna. Nie myślimy zaprzeczać, że wielka ilość dzieci, szczególnie dzieci ludności żydowskiej, jest karmiona przez Komitet amerykański. Zjawisko to obserwować możemy w Wilnie od początku wojny. Przyczyną jego jest to, że ludność żydowska, specjalnie odczuwająca kryzys handlowy, pozbawiona była głównego źródła swych dochodów i z tego powodu znajdowała się w niemożności wystarczenia osobiście na swe potrzeby.

Zostawiając obecnie na stronie argumentację litewską, pozbawioną, jak widzimy, wszelkiej podstawy, przejdźmy do cyfr, które pozwolą nam porównać stosunek ekonomiczny przedwojenny Kowna i Wilna. Za pomocą tych cyfr spróbujemy rozpatrzyć główne twierdzenie litewskie, mianowicie, że wcielenie Ziemi Wileńskiej do Polski stałoby się katastrofą ekonomiczną dla pierwszej.

Weźmy jako podstawę bilans handlowy dawnych guberni Wileńskiej i Kowieńskiej za okres trzyletni 1909–1911.

+ nadwyżka wywozu
– ” przywozu.

Bilans handlowy Litwy w okresie 1909–1911	gub[ernia] Wileńska	gub[ernia] Kowieńska
	w tysiąc[ach] rubli	w tysiąc[ach] rubli
1. Rolnictwo	– 5 277	+ 1 656
2. Hodowla bydła i produkty żywnościowe	+ 1 792	+ 4 351
3. Przemysł żywnościowy	– 3 469	– 5 320
4. Materiały opałowe	– 1 920	– 1 442
5. Drzewo i artykuły drzewne	+ 14 983	+ 5 440
6. Przemysł tkacki	– 6 105	– 3 115
7. Przemysł żelazny	– 2 690	+ 1 055
8. ” mineralny i ceramiczny	+ 51	– 703
9. ” wyrobów zwierzęcych	+ 1 082	+ 5 436
10. ” chemiczny	– 727	– 1 893
11. Owoce i jarzyny	– 518	+ 600
Ogółem	– 2 868	+ 6 064

Zestawiając cyfry powyższej tablicy, znajdujemy, że Ziemia Kowieńska może zaspokoić potrzeby Ziemi Wileńskiej jedynie w zakresie zaledwie 30% co się tyczy rolnictwa, a co stanowi 8% przywozu ogólnego Ziemi Wileńskiej. Polska, przeciwnie, może już dzisiaj pokryć około 70% przywozu ogólnego tego kraju, dostarczając mu wielką ilość artykułów, odnoszących się do przemysłu odżywczego, materiałów opałowych, przemysłu tkackiego, żelaznego, chemicznego itd. I nie przyjmujemy pod uwagę, że pomimo trudnego położenia, Polska dostarcza już Ziemi Wileńskiej znaczne ilości zboża, czego w przyszłości będzie mogła dokonywać dużo łatwiej i na większą skalę.

Wynika z powyższego, że:

1) wcielenie Ziemi Wileńskiej do Litwy Kowieńskiej oddzieliłoby ją od głównego dostawcy, tj. od Polski. Przeciwnie zaś, wcielenie do Polski oswoodziłoby ją od wszelkiej zależności ekonomicznej zewnętrznej. Rozwiązanie to stanowi również dopełnienie naturalne jej systemu ekonomicznego.

2) że ziemie Wileńska i Kowieńska nie są bynajmniej krajami dopełniającymi się wzajemnie pod względem ekonomicznym.

3) że nie tylko ziemia Wileńska, dla której najlepszym rozstrzygnięciem będzie przyłączenie do Polski, lecz również i ziemia Kowieńska musi oprzeć się ekonomicznie na Polsce, jeżeli nie chcą wpaść w zależność od Rosji lub od Niemiec.

Co do Wilna, uważanego za węzeł tranzytowy, ważność jego, w razie przyłączenia do Polski, będzie nieporównanie większa, gdyż jest najzupełniej widoczne, że ruch handlowy między Polską i Rosją stanie się nieskończenie bardziej ożywiony niż między Litwą i Rosją. Wilno było zawsze, w rzeczywistości i jest jeszcze dzisiaj, jednym z głównych pionierów cywilizacji polskiej na wschodzie, lecz jest też zarówno najgłówniejszym środowiskiem tranzytu dla handlu polskiego z Rosją. Pod tym względem miasto Wilno ma przyszłość zabezpieczoną.

Jest niezaprzeczone, że, wcielając Ziemię Wileńską z jej wielkimi bogactwami leśnymi i bogactwem lnu, Rząd Kowieński mógłby, gdyby zechciał iść śladem obecnej polityki ekonomicznej i finansowej, wzmocnić skutecznie postawę swego budżetu, które się łamią i wyczerpują, lecz nie można nie brać pod uwagę, że lasy i len Ziemi Wileńskiej należą do ludności tego kraju i że do tej ludności należy prawo rozporządzania się tymi bogactwami.

Jednakowoż doskonała sytuacja ekonomiczna Państwa Litwy Kowieńskiej, jak twierdzi ciągle sama Delegacja Litewska, pokazuje najdokładniej, że państwo to mogłoby doskonale, z punktu widzenia ekonomicznego, pozostać niezależne od Niemiec, stać się żywotne i kwitnąć, z warunkiem jednak, że zawsze z Polską będzie w ścisłych stosunkach. Rząd Polski, który szczerze pragnie utrzymania państwa autonomicznego litewskiego i suwerennego w jego sprawiedliwych granicach etnograficznych, był zawsze gotów zawiązać z nim stosunek najściślejszej współpracy. W tym celu Rząd polski czynił mu już propozycje pozytywne, powtórzone ostatnio przez Delegację Polską w Brukseli.

Co się tyczy bogactw leśnych Ziemi Wileńskiej, które przedstawiają dla rynku światowego znaczną wartość, to właśnie Delegacja Polska podkreśliła ten fakt, w następstwie nielegalnej blokady Niemna przez Rząd Kowieński.

Jednak widoczne jest, że przy rozpatrywaniu tej kwestii winno pozostać obojętne, kto dostarczy reszcie świata tych bogactw: Polska czy Litwa. Drzewo wileńskie byłoby już od dawna na rynkach światowych, gdyby nie przeszkodziła temu blokada Niemna, samowolnie zarządzona przez Rząd Kowieński.

V.

Aby zdać sobie sprawę, o ile pretensje terytorialne Rządu Kowieńskiego pozbawione są podstawy, wystarczy zbadać stopniowe ich przemiany od początku roku 1919 aż do naszych dni.

1) Dr Szaulis¹²³, delegat Rządu Kowieńskiego, w nocy swej z dn. 22 maja 1919 do Rządu polskiego pisze, co następuje:

„Rząd polski zajął..... zbrojną ręką Białystok, Wołkowysk, Lidę i inne miasta, należące do Państwa litewskiego”.

2) W nocy swej z dn. 6 sierpnia 1919 r. Minister spraw zagranicznych Rządu Kowieńskiego nie uważa już Białegostoku i Wołkowyska jako stanowiących część Litwy. Obejmuje on, przeciwnie, na terytorium „etnograficznym” litewskim większą część powiatów Suwalskiego, Augustowskiego i cały powiat Sejneński, zrzekając się wyraźnie powiatów Dziśnieńskiego i Wilejskiego.

3) Podczas pertraktacji w Warszawie w grudniu 1920 r. w projekcie terytorium plebiscytowego, przedstawionym Komisji Kontrolnej Ligi Narodów, Rząd Litewski zgłasza znów swe pretensje do powiatów Dziśnieńskiego i Wilejskiego, jak również do części powiatów Nowogródzkiego, Słonimskiego, Prużańskiego, Wołkowyskiego, Sokólskiego, Białostockiego, Augustowskiego, Sejneńskiego i Suwalskiego. Pretensje te, przechodzące wciąż przez ciągłe zmiany, pozbawione są wszelkiej podstawy. Można przekonać się o tym, jeżeli stwierdzimy, że:

Pretensje Rządu Kowieńskiego do powiatów Suwalskiego, Augustowskiego i Sejneńskiego, jak również do Białegostoku i Sokółki, były uznane przez Radę Najwyższą jako nieuzasadnione, która natomiast przyznała ziemie te Polsce decyzją z dnia 8 grudnia 1919 r.

Pretensje Rządu Kowieńskiego, chcącego objąć w terytorium spornym przestrzeń 80 000 klm², były odrzucone przez Komisję Ligi Narodów, w stosunku 4:5.

Pretensje terytorialne Rządu Litewskiego względem Łotwy nie były również uzasadnione; rezultat ich był podobny.

W rozmowie z Ministrem Pełnomocnym polskim, p. Wasilewskim, we wrześniu 1919 r. w Wilnie, członek Rządu Kowieńskiego, p. Waldemaras oświadczył między innymi: „Pojmujemy, że twierdza Brześć Litewski oddalona o 8 godzin od stolicy Polski, tak potrzebna jest Polsce, jak nam są Grodno i Dyneburg”.

Gdy w styczniu 1920 r. wojska polskie oswobodziły Dynaburg od najazdu bolszewickiego, aby zwrócić go następnie Łotwie, wojska litewskie miały zamiar uprzedzić je i zająć Dynaburg na korzyść Rządu Kowieńskiego.

Gdy plan ten się nie udał, Rząd Kowieński musiał oczywiście wyrzec się roszczeń do Dynaburga. Przeciwnie, zgłosił wtedy pretensje do całego powiatu Iłukszańskiego, które to pretensje zostały uznane za nieuzasadnione przez rozjemcę wskazanego do rozstrzygnięcia konfliktu pomiędzy Litwą i Łotwą, mianowicie przez profesora angielskiego, p. Simpsona¹²⁴.

¹²³ Spolszczony zapis nazwiska: oryginalnie Šaulys.

¹²⁴ Profesor James Young Simpson działał z mandatu Ligi Narodów i odbył swoją misję w okresie od listopada 1920 do maja 1921 r.

Taka jest historia pretensji terytorialnych Rządu Kowieńskiego i wartość ich rzeczywista. Roszczenia tegoż Rządu do terytorium i miasta Wilna są podobnej natury; nie zgadzają się one z wolą ludności i nie odpowiadają zupełnie składowi etnograficznemu terytorium, o którym mowa.

VI.

Taką jest wymowność faktów, cyfr i dokumentów, jakie przeciwstawiamy argumentom litewskim. Fakty, cyfry i dokumenty, dostarczone przez historię, przez prawo, ekonomię i statystykę.

Lecz ponad tymi wszystkimi racjami, znajduje się jeszcze czynnik bardziej doniosły, jest to wola ludności terytorium i miasta Wilna, czynnik ostateczny w sporze polsko-litewskim.

W tym stanie rzeczy Delegacja Litewska znalazła jeden tylko argument do poparcia swej tezy. Aby dowieść, że terytorium i miasto Wilno życzą poddać się Rządowi Kowieńskiemu, Delegacja Litewska mówi, że ludność żydowska i białoruska odmówiła wzięcia udziału w wyborach do Sejmu Wileńskiego, które miały mieć miejsce w grudniu roku zeszłego. Na to odpowiedzieć można:

- 1) Fakt ten mógłby być stwierdzony, gdyby wybory miały miejsce.
- 2) Ludność żydowska i białoruska stanowi mniejszość ogółu ludności.

Rzekomo to powstrzymanie się nie dowodzi bynajmniej sympatii ludności żydowskiej i białoruskiej dla Rządu Kowieńskiego. Wystarczy zresztą rozpatrzyć bliżej politykę Rządu Kowieńskiego w ciągu dwóch lat ostatnich, aby stwierdzić, że Rząd zdawał sobie doskonale sprawę z wrogiego usposobienia ludności Wilna w stosunku do siebie. Toteż Rząd ten unikał starannie wszelkiego zetknięcia się z tą ludnością, więcej nawet, starał się on ciągle otrzymać Wilno, nie dbając o wolę jego ludności, a nawet wbrew tejże woli.

Raz tylko (w grudniu 1918) Rząd Kowieński w osobie przedstawiciela swego p. Wilejszysa, Ministra spraw zagranicznych ówczesnego, starał się porozumieć z przedstawicielami, najbardziej umiarkowanymi i najbardziej pojednawczo usposobionymi, ludności polskiej Wilna. Oto odpowiedź, jaką dali ministrowi przedstawiciele polskiej ludności Wilna: „Uznając niepodległość Państwa Litewskiego na jego terytoriach etnograficznych, oświadczamy, że wytknięcie granic między Polską i Litwą, jak również rozstrzygnięcie kwestii spornych, zależeć będą od stosunków politycznych, jakie ustalą się między obydwoma Państwami”. Oświadczenie to uczynione było 1 stycznia 1919 r. Rząd Kowieński odpowiedział na nie przez ultimatum piśmienne. Przeniósł się on następnie do Kowna, nie zrobiwszy najmniejszego nawet wysiłku, aby obronić Wilno przed wojskami Rządu Sowietów. Od tej pory Rząd Kowieński odrzucał systematycznie wszelkie propozycje czynione mu w celu rozstrzygnięcia kwestii Wileńskiej za pomocą układu, w opracowaniu którego przyjęliby

udział legalni przedstawiciele tej ludności. Oto kilka faktów na poparcie tego twierdzenia:

Na manifest Naczelnika Państwa 22 kwietnia 1919 r., zapewniający ludności miejscowej prawo rozporządzania swym losem¹²⁵, Rząd Kowieński odpowiedział notą, noszącą podpis p. Szaulisa pod datą 22 maja 1919 r., żądającą ustąpienia Litwie, bez zapytania się ludności, nie tylko Wilna, lecz również Białegostoku, Wołkowyska i Lidy.

11 czerwca ^a1920^a Min[ister] Spr[aw] Zagr[anicznych] Rządu Kowieńskiego p. Slezewicius¹²⁶, zażądał za pomocą noty, skierowanej do p. Staniszewskiego, delegata Rządu polskiego, zwykłej i prostej aneksji całego terytorium Wileńskiego.

6 sierpnia 1919 r. Rząd polski, reprezentowany przez p. Wasilewskiego zaproponował Rządowi Litewskiemu uregulowanie kwestii terytorialnych drogą zwołania dwóch Sejmów, w Wilnie i w Kownie, i ustalić ją drogą porozumienia dwóch Zebrań. Rząd Kowieński raz jeszcze odpowiedział negatywnie, żądając po prostu zwyczajnej aneksji terytorium Wileńskiego. Oświadczenie delegata litewskiego p. Galwanauskas[a] w czasie posiedzenia Rady Ligi Narodów potwierdziło wrogie stanowisko Rządu Kowieńskiego do postanowienia złożenia decyzji o losie terytorium Wileńskiego w ręce ludności.

Traktat Moskiewski z dn. 12 lipca 1920 r., podpisany w chwili, gdy większa część ludności Wileńskiej walczyła ramię przy ramieniu, zajadłe przeciw armii czerwonej, lub chroniła się, sterroryzowana, do Polski, jest najlepszym dowodem, że Rząd Kowieński rozumiał doskonale, iż mógł otrzymać Wilno jedynie z rąk najgorszych wrogów ludności. Aby stwierdzić uczucia prawdziwe, jakie ludność Wileńska żywi do Rządu Kowieńskiego, wystarczy zauważyć, że w lipcu 1920 r., w chwili, gdy wojska litewskie przygotowywały się do zajęcia Wilna, ewakuowanego przez wojska polskie, ludność kraju, zagrożona przez bolszewików, znalazła jednak siły niezbędne, aby sformować oddziały partyzanckie, aby przeszkodzić armii litewskiej dostania się do Wilna. Walki rozpoczęły się wtedy w bliskości miasta i zakończyły się niepowodzeniem armii litewskiej. Znajdujemy potwierdzenie tego w telegramie, jaki Naczelnik Misji Wojskowej francuskiej w Kownie, p. pułkownik Reboul, przesłał do Szefa Misji Wojskowej francuskiej w Warszawie, generała Henrys, 16 lipca 1920 r.

Natomiast nie jest ściśle, że w kwietniu 1919 wojska polskie przeszkodziły armii litewskiej oswobodzić Wilno od bolszewików.

Dowodzi tego fakt, że:

1) Rząd Kowieński rozpoczął dopiero organizację swojej armii. Front wschodni litewski utrzymywany był wtedy przez wojska niemieckie. Oddziały

¹²⁵ Mowa o odezwie Józefa Piłsudskiego „Do mieszkańców b. Wielkiego Księstwa Litewskiego”. Zob. J. Piłsudski, *Pisma zbiorowe*, t. V, Warszawa 1937, s. 75–76.

¹²⁶ Pisownia spolszczona. Powinno być: Slezėvičius.

były tak słabe, że w chwili gdy Polacy odbierali Wilno bolszewikom, oddziały litewskie dwa razy z rzędu utraciły Poniewież, zdobyty dla nich przez Niemców.

2) Byłoby zresztą trudno zrozumieć, jak Litwini mogliby odebrać Wilno bolszewikom siłą zbrojną, zważywszy na treść traktatu litewsko-bolszewickiego z 12 lipca, artykuł 16, który postanawia:

„Przy omawianiu niniejszej umowy obie układające się strony brały pod uwagę okoliczność, że nigdy nie znajdowały się w stanie wojny”.

Ludność terytorium Wileńskiego okazuje od kilku lat nieustannie i niestrudzenie wolę swą należenia do Polski. Dowody jej miłości i oddania się wspólnej ojczyźnie są niezliczone.

1) W 1919 ludność miejscowa witała armię polską przy wejściu jej do Wilna i okazywała jej skuteczną pomoc. Obrona miasta w chwili kontrataku bolszewickiego była możliwa jedynie dzięki współdziałaniu robotników, mianowicie kolejarzy i w ogóle mieszkańców miast i wsi Wileńskich ze słabymi wojskami polskimi.

2) Ludność miejscowa dostarczyła armii polskiej najzupełniej dobrowolnie dwie dywizje ochotników, tj. 1/10 część wszystkich sił zbrojnych Polskich. Jeżeli weźmiemy pod uwagę, że ludność terytorium Wileńskiego stanowi tylko 1/20 ludności Polski, w ogóle, i że na terytorium Polski obowiązkowa służba wojskowa była w mocy, zdamy sobie sprawę z olbrzymiego i dobrowolnego wysiłku, dokonanego przez Ziemię Wileńską dla Polski.

3) W ciągu pierwszego roku, który nastąpił po wejściu wojsk polskich do Wilna, ludność miejscowa przesłała rządowi polskiemu, zupełnie samorzutnie, tysiące próśb, zaopatrzonych setkami tysięcy podpisów i wołających, wszystkie, o przyłączenie Wilna do Polski.

Do memoriału niniejszego dołącza się mapa miejscowości, ludność których jeszcze w r. 1919 wyraziła swoje życzenie należenia do Polski.

4) W lipcu 1919 miały miejsce na terytorium Wileńskim wybory do Rady Ludowej. Na Zebraniu Generalnym Rady tej w Wilnie w lipcu 1919 r. wybrana została Delegacja i upoważniono ją do udania się do Paryża w celu uproszenia Rady Najwyższej o przyłączenie całego kraju do Polski.

5) W marcu 1920 r. miał miejsce w Wilnie kongres przedstawicieli ludności wiejskiej całego terytorium Wileńskiego. Wniosek, powzięty przez ten kongres, domaga się kategorycznie przyłączenia Wilna do Polski.

6) Podczas najścia bolszewickiego w 1920 r. ludność terytorium Wileńskiego współdziałała z armiami polskimi w walce przeciw bolszewikom.

7) Zawarcie przez Rząd Kowieński traktatu z rządem Sowieńców i życzenie, wyrażone zupełnie jasno przez Rząd Kowieński zaanektowania terytorium Wileńskiego, wywołały pomiędzy ludnością oburzenie, którego wynikiem był

postępek generała Żeligowskiego¹²⁷. Fakt, że armia litewska musiała uciekać przed kilkoma tysiącami ludzi generała Żeligowskiego, zmęczonymi, wyczerpanymi przez 6 miesięcy walk, dowodzi wyraźnie, z jakiej strony znajdowały się sympatie ludności.

8) Gdy w marcu 1921, rozeszła się wiadomość o zaniechaniu plebiscytu, gdy wskutek tej wiadomości zrodziła się w umysłach ludności obawa, że wola jej mogłaby być pogwałcona, jednogłośnie protesty podniosły się w całym kraju, protesty, które przyjęły charakter meetingów i kongresów niezliczonych, uzbrojenia się bardziej wzmoczonego ludności i tysiąca rezolucji, domagających się poszanowania woli ludności.

9) Rady miejskie terytorium Wileńskiego z Radą Wilna na czele, jak również sejmiki kraju całego, wybrane za pomocą głosowania powszechnego, kilkakrotnie wypowiedziały się jednogłośnie i bez zastrzeżeń na korzyść przyłączenia kraju do Polski.

Kraj Wileński wiele już cierpiał. Nadzieja, że los jego zdecydowany będzie wkrótce drogą plebiscytu, została zawiedziona, lecz myłono by się, gdyby sądzono, że zawód ten ugnie jego wolę, do tej pory niezłomną. Obietnica dana ludności przez Naczelnika Państwa Polskiego 22 kwietnia 1919 nie może nie być dotrzymana. Ludność Wileńska ma nadzieję, że wielkie demokracje Zachodu nie zawahają się potępić wszelkich zamachów na święte prawa ludów decydowania o swym losie.

Wnio s k i.

Odparcie przez nas tezy Delegacji Litewskiej nie byłoby całkowite, gdybyśmy zaniechali podniesienia kilku analogii pomiędzy położeniem państwa litewskiego i jego sąsiadek Łotwy i Estonii.

Położenie narodu litewskiego w trakcie wieków poprzedzających jego obecne odrodzenie przedstawia niejaki podobieństwa z położeniem narodu łotewskiego, a w pewnej mierze również narodu estońskiego.

Ich rozwój polityczny przeszedł te same okresy, ewolucja ich uświadomienia narodowego przedstawia również uderzające podobieństwo. Znaczne różnice powstają dopiero w ostatnich latach.

Podczas gdy Litwa dzięki obecności na jej obszarach wojsk niemieckich zdołała utrzymać pokój w ciągu całego roku 1918 i pierwszą połowę roku 1919 – Łotwa, Estonia i Ukraina zmuszone były zaangażować się w zażarte walki przeciw Niemcom i Rosji Sowieckiej.

Podczas gdy w Łotwie, w Estonii i Ukrainie Niemcy zmuszeni byli ustępować wobec powstania ludności, w Litwie, przeciwnie, okupacja niemiecka ustała

¹²⁷ Mowa o zajęciu Wilna i Wileńszczyzny przez wojska gen. Żeligowskiego (jako „zbuntowane” przeciw rządowi w Warszawie) 9 października 1920 r.

dopiero w chwili przybycia Generała Niessel, któremu Mocarstwa poruciły zniewolić Niemców do ustąpienia z okupowanych terytoriów.

Łotwa i Estonia zdobyły sobie niezawisłość po strasznej wojnie z bolszewikami. Litwa uzyskała uznanie swej niepodległości od Rosji Sowieckiej w wyniku Traktatu, opartego na stwierdzeniu faktu, że Litwa i Rosja Sowiecka nie znajdowały się nigdy w stanie wojny.

Pozostawiając na uboczu te różnice, trzeba z drugiej strony stwierdzić, że problemat polityczny w obu państwach częstokroć stawia się w sposób jednakowy.

Ilość mieszkańców w każdym z tych krajów jest prawie jednakowa: 1 500 000 w Estonii i 1 800 000 w Litwie.

Te wszystkie kraje są skąpane w morzu Bałtyckim, wszystkie żyją pod tą samą groźbą rosyjską i niemiecką. Wszelako, wbrew tym analogiom polityka rządu Kowieńskiego zdaje się nie iść tą samą drogą, co rządy łotewski i estoński. Łotwa i Estonia zadowolili się słusznymi granicami etnograficznymi. Natomiast rząd Kowieński zgłasza nieustannie rewindykacje na tereny, na których Litwini przedstawiają znikomą większość. Jest to właśnie położenie Wilna odwiecznego dziedzictwa narodu litewskiego.

Polska żywi dla Litwy te same uczucia, co dla Łotwy i Estonii. Co więcej, zachowała ona dla Litwy uczucia braterskie, przekazane jej przez wielkie i szlachetne tradycje Unii polsko-litewskiej. Polska nie tylko nie jest wroga dla niezależności Państwa Litewskiego, w jego istotnych granicach etnograficznych, ale jest nawet gotowa przyczynić się wszelkimi siłami do jego umocnienia.

Można znaleźć przekonywające dowody tego w oświadczeniach złożonych przez Delegację Polską w biegu pierwszych posiedzeń Konferencji Brukselskiej.

Ale uznając prawa narodu litewskiego do zupełnej niepodległości, Polska w tej samej mierze uznaje prawo ludności Wileńszczyzny do stanowienia o swym losie. Polska uważa, że jedynie całkowicie szanując to prawo przyrodzone, można przygotować przyszłość pokoju i pomyślności.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

PROTOKÓŁ
69-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 15 czerwca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Podsekretarz Stanu	
w Ministerstwie Spraw Zagranicznych	Jan Dąbski
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Skarbu	dr Ignacy Weinfeld
Podsekretarz Stanu	
w Ministerstwie Sprawiedliwości	dr Jan Morawski
Minister Wyznań Religijnych	
i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	inż. Władysław Kucharski
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 6 wieczorem.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 13 czerwca 1921 r.
2. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Prezydium Rady Ministrów w sprawie pokrycia kosztów Rady Portu i Dróg Wodnych w Gdańsku¹²⁸ za pierwszy kwartał jej działalności (alegat1).
3. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Głównego Urzędu Likwidacyjnego w sprawie zakończenia rejestracji strat wojennych na ziemiach przynależnych do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie traktatu pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą, zawartego w Rydze 18 marca 1921 r. (alegat 2).

¹²⁸ Międzynarodową Radę Portu i Dróg Wodnych w Wolnym Mieście Gdańsk, jako organ administrujący portem i liniami komunikacyjnymi, powołano umową paryską z 9 listopada 1920 r.

Zarazem Rada Ministrów powzięła uchwałę:

Wzywa się Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego, żeby dążył do jak najrychlejszego ukończenia prac rejestracji strat wojennych w Małopolsce.

4. Rada Ministrów rozpatrzyła wnioski Ministrów Robót Publicznych, Skarbu i Spraw Wewnętrznych w sprawach zarządu i budowy gmachów państwowych (alegat 3).

Wniosek 1. w sprawach zarządu gmachów państwowych przyjęto bez zmian.

We wniosku 2. po wyrazie „nadesłać” wstawiono wyraz „bezpośrednio”, termin dwutygodniowy pozostawiono dla Warszawy, dla innych miejscowości zmieniono na czterotygodniowy.

We wniosku 3. wyrazy „organom II instancji Ministerstwa Robót Publicznych” zastąpiono wyrażeniem „okręgowym dyrekcjom robót publicznych”.

We wniosku 4. po wyrazie „Publicznych” dano wyrazy „co trzy miesiące”.

W miejsce pierwszego zdania wniosku 5. przyjęto wymieniony w alegacie 4 wniosek Ministra Spraw Wojskowych. Ustęp drugi tego wniosku ma uzgodnić Minister Robót Publicznych z Ministrem Kolei Żelaznych.

We wniosku 6. do drugiego zdania dodano wyrazy „po uprzednim zasięgnięciu opinii interesowanego Ministerstwa”.

Wnioski w sprawach budowy gmachów państwowych przekazano do załatwienia Ministrowi Robót Publicznych z Ministrem Skarbu.

Wnioski w sprawie doraźnych zarządzeń przekazano do załatwienia Ministrowi Robót Publicznych w porozumieniu z interesowanymi Ministrami.

5. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Spraw Wojskowych rozporządzenie w przedmiocie rozciągnięcia na ziemie przynależne do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanym w Rydze dnia 12 października 1920 r. dwóch rozporządzeń Rady Obrony Państwa w przedmiocie poboru roczników od 1894 do 1885 (alegat 5)¹²⁹.

6. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy w przedmiocie udzielenia pełnomocnictwa do wprowadzania zmian do statutów (ustaw) instytucji kredytowych, zatwierdzonych w drodze ustawodawczej przez byłe władze zaborcze (alegat 6)

7. Sprawa Górnego Śląska – część tajna protokołu.

Posiedzenie zakończono o godzinie 9 m[inut] 30 wieczorem.

fWitos^f

¹²⁹ Mowa o rozporządzeniu Rady Obrony Państwa z 14 lipca 1920 r. w przedmiocie poboru roczników 1894, 1893, 1892, 1891 i 1890 oraz analogicznym rozporządzeniu z 11 sierpnia 1920 r. w przedmiocie poboru roczników 1889, 1888, 1887, 1886, 1885.

Protokół z części tajnej posiedzenia Rady Ministrów
z 15 czerwca 1921 r.

^{a7.} Rada Ministrów przyjęła wytyczne zawarte w instrukcji Ministerstwa Spraw Wojskowych Nr 7517/Org. z dnia 13 czerwca 1921 r. (alegat 7) na wypadek gdyby plan likwidacji ustalony przez władze powstańcze przewidywał przejście oddziałów powstańczych na terytoria Rzeczypospolitej.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek na Radę Ministrów [Prezydium Rady Ministrów w sprawie pokrycia kosztów Rady Portu i Dróg Wodnych w Gdańsku za pierwszy kwartał jej działalności].
2. Wniosek Głównego Urzędu Likwidacyjnego w sprawie zakończenia rejestracji strat wojennych na Ziemiach przynależnych do Rzeczypospolitej polskiej na podstawie Traktatu Pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą, podpisanego w Rydze dnia 18 marca 1921 r.
3. Wnioski wspólne pp. Ministra Robót Publicznych, Ministra Skarbu i Ministra Spraw Wewnętrznych [I. w sprawach zarządu gmachów państwowych, II. w sprawach budowy gmachów państwowych, III. doraźnego zarządzenia zmierzającego do uporządkowania stosunków lokalowych w gmachach państwowych na terenie miasta Warszawy, oraz IV. uwagi Ministra Skarbu].
4. [Notatka w sprawie budynków strategicznych i niestrategicznych].
5. Wniosek Ministra Spraw Wojskowych [o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia na ziemie przynależne do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanym w Rydze dnia 12 października 1920 r., dwóch rozporządzeń Rady Obrony Państwa w przedmiocie poboru roczników od 1894 do 1885]¹³⁰.
- [5a]. Uzasadnienie wniosku Ministra Spraw Wojskowych [o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia na ziemie przynależne do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanym w Rydze dnia 12 października 1920 r., dwóch rozporządzeń Rady Obrony Państwa w przedmiocie poboru roczników od 1894 do 1885].
6. Projekt ustawy w przedmiocie udzielenia Ministrowi Skarbu pełnomocnictwa do wprowadzenia zmian do statutów (ustaw) instytucji kredytowych, zatwierdzonych w drodze ustawodawczej przez b. władze zaborcze¹³¹.
- [6a]. Motywy [projektu ustawy w przedmiocie udzielenia Ministrowi Skarbu pełnomocnictwa do wprowadzenia zmian do statutów (ustaw) instytucji kredytowych, zatwierdzonych w drodze ustawodawczej przez b. władze zaborcze].
- [7] [Instrukcja Ministerstwa Spraw Wojskowych Nr 7517/Org. z dnia 13 czerwca 1921 r. na wypadek gdyby plan likwidacji ustalony przez władze powstańcze przewidywał przejście Oddziałów Powstańczych na terytoria Rzeczypospolitej].

¹³⁰ Treści wniosku nie publikuje się.

¹³¹ Projektu ustawy nie publikuje się.

Wniosek na Radę Ministrów [Prezydium Rady Ministrów w sprawie pokrycia kosztów Rady Portu i Dróg Wodnych w Gdańsku za pierwszy kwartał jej działalności]

Według art. 27 Konwencji Polsko-Gdańskiej z dnia 9 listopada 1920 r. Rada Portu i Dróg Wodnych w Gdańsku zaczęła swoją działalność trzy miesiące po mianowaniu Prezydenta Rady¹³², tj. 26 maja br. Zgodnie z art. 19 Konwencji – koszta i wydatki Rady Portu będą pokryte z dochodów pochodzących z obiektów administrowanych przez Radę Portu.

Ze względu na to, że – w myśl art. 23 Konwencji – dochody i straty będą dzielone pomiędzy Polską a Gdańskiem w stosunku, który określi zawarta na ten cel pomiędzy obydwoma stronami Konwencja i że ta Konwencja nie została dotychczas zawarta, a Rada Portu musi pokrywać przypadające jej wydatki na zarząd, administrację i eksploatację portu, dróg wodnych i kolei, obsługujących specjalnie port od dnia 25 maja br. Prezydent Rady Portu przedłużył Rządowi Polskiemu na wniosek Prezydenta Senatu Wolnego Miasta Gdańska w sprawie tymczasowego pokrycia powyższych wydatków przez Polskę i Wolne Miasto Gdańsk w stosunku pół na pół.

Według opinii Prezydenta Rady Portu koszta administracji Rady Portu wyniosą na pierwszy kwartał jej działalności sumę od ośmiu do dziesięciu milionów marek niemieckich. P. Minister Skarbu wyraził zasadniczo pismem z dnia 17 maja br. L. 8828/D.B. swoją zgodę na przyznanie dla Rady Portu w Gdańsku kredytu do wysokości ośmiu milionów marek niemieckich tytułem zaliczki pod warunkiem, że Rada Ministrów uchwali wstawienie powyższego kredytu do przedłożonego jej preliminarza. Ponadto Wolne Miasto Gdańsk wpłaciło już pierwszą ratę zaliczki w wysokości 600 000 marek niemieckich.

Prezydium Rady Ministrów prosi Radę Ministrów o uchwalenie następującego wniosku:

Rada Ministrów uchwala kredyt w wysokości ośmiu milionów marek niemieckich jako zaliczkę dla pokrycia kosztów Rady Portu i Dróg Wodnych w Gdańsku na pierwszy kwartał jej działalności, licząc od dnia 1 czerwca 1921 r. oraz wstawienie powyższego kredytu do przedłożonego preliminarza budżetowego.

¹³² Był nim profesor Ludwig Noé.

Wniosek Głównego Urzędu Likwidacyjnego w sprawie zakończenia rejestracji strat wojennych na Ziemiach, przynależnych do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie Traktatu Pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą, podpisanego w Rydze dnia 18 marca 1921 roku

Główny Urząd Likwidacyjny uprasza Radę Ministrów o powzięcie następującej uchwały:

I

Na podstawie Ustawy z dnia 10 maja 1919 (Dz. P.P.P. Nr 41 poz. 298) oraz uchwał Rady Ministrów z dnia 30 sierpnia i 2 grudnia 1920 roku zarządza się przeprowadzenie, ustalenie i oszacowanie strat z wojny Europejskiej oraz rejestrowanie strat z okresu wojny polsko-rosyjskiej na ziemiach, przynależnych do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie Traktatu Pokojowego z Rosją i Ukrainą, podpisanego w Rydze dnia 18 marca 1921 roku.

II

Wykonanie niniejszego zarządzenia powierza się Prezesowi Głównego Urzędu Likwidacyjnego.

III

Minister Skarbu zarządzi otwarcie na ten cel niezbędnego kredytu.

Uchwała zgodna z wnioskiem
zapadła w dniu ... 1921 r.

UZASADNIENIE

Przeprowadzenie indywidualnego ustalenia i oszacowania strat, poniesionych na Kresach Wschodnich w okresie wojny Europejskiej z lat 1914–1918, jest niezbędne dla właściwego wykorzystania art. 116 i 117 Traktatu Wersalskiego w związku z wynikami konferencji w Spa¹³³.

Przedstawiona na dzień 12 lutego br. Komisji Odszkodowań¹³⁴ ryczałtowa suma pretensji Państwa Polskiego zawiera również i straty z wojny Europejskiej

¹³³ Artykuł 116 mówił, że: „Mocarstwa sprzymierzone i stowarzyszone zastrzegają wyraźnie prawa Rosji do otrzymania od Niemiec wszelkich restytucji i odszkodowań, opartych na zasadach niniejszego Traktatu”. Na konferencji w Spa podjęto w sprawie odszkodowań zasadnicze decyzje, ale definitywnie sprawy te znalazły wyraz w postanowieniach konferencji londyńskiej (21 lutego–14 marca 1921 r.), które Niemcy przyjęły po ultimatum rządów alianckich na początku maja 1921 r.

¹³⁴ Międzypolityczna Komisja Odszkodowań została utworzona zgodnie z postanowieniami art. 231–235 traktatu pokojowego.

na Kresach Wschodnich¹³⁵. Obecny stan spraw w Paryżu nakazuje uważać zagadnienie kompensaty obciążeń Państwa Polskiego z należnymi za straty wojenne za będące na dobrej drodze.

Jednakowoż nie ulega wątpliwości, że przedstawione przez Państwo Polskie straty wojenne będą z całą drobiazgowością sprawdzane przez Komisję Odszkodowań, to też do obrony sumy odszkodowań, podanej przez Państwo Polskie, jako podstawy do kompensaty z obciążeniami za przejęty majątek państwowy i długi przedwojenne, należy być uzbrojonym w jak najbardziej dokładny, a szczegółowy materiał dowodowy pod groźbą skreślenia wielomiliardowych wartości sumy odszkodowań.

Nie można też nie liczyć się z faktem, że przeprowadzenie rejestracji strat na terenie Kongresówki i Małopolski, zaś zaniechanie tej akcji na Kresach, wywoła słuszne poczucie krzywdy w nowo przyłączonych powiatach, domagających się ustawicznie w drodze składania pojedynczych i zbiorowych memoriałów i petycji, ustalenia strat na Kresach Wschodnich.

Uchwały Rady Ministrów z dn. 30/V I i 2/X ub[iegłego] r[oku] nakazały Głównemu Urzędowi Likwidacyjnemu przeprowadzenie rejestracji strat z inwazji bolszewickiej. Straty te na razie zostały rejestrowane jedynie we Wschodnich powiatach byłej Kongresówki i w Małopolsce, natomiast na Kresach Wschodnich akcja na razie nie była rozpoczęta za względu na brak administracji, który ^awówczas przechodziły^a Kresy Wschodnie. Obecnie dokonanie tej akcji jest całkowicie możliwe, zależne jedynie od uruchomienia niezbędnych kredytów.

Za Prezesa
Głównego Urzędu Likwidacyjnego
fJ. Karśnickif
Wiceprezes

^cAlegat 3^c

Wnioski wspólne pp. Ministra Robót Publicznych, Ministra Skarbu i Ministra Spraw Wewnętrznych [I. w sprawach zarządu gmachów państwowych, II. w sprawach budowy gmachów państwowych, III. doraźnego zarządzenia zmierzającego do uporządkowania stosunków lokalowych w gmachach państwowych na terenie miasta Warszawy oraz IV. uwagi Ministra Skarbu]

Wnioski wspólne
pp. Ministra Robót Publicznych, Ministra Skarbu i Ministra Spraw
Wewnętrznych

¹³⁵ W dokumencie brak danych dotyczących obliczenia sumy.

I. W sprawach zarządu gmachów państwowych

1. Urzędy i instytucje cywilne i wojskowe, których pobyt w Warszawie nie jest konieczny, winny być w terminie do 31 grudnia przeniesione na prowincję.

Dla uporządkowania stosunków mieszkaniowych byłoby bardzo celowym przenieść z Warszawy na prowincję te urzędy, które nie mają rzeczywistej konieczności pozostawania w przeludnionej stolicy.

Decyzję o przeniesieniu urzędu poweźmie Rada Ministrów na wniosek Komisji specjalnie do tego celu powołanej, a składającej się z przedstawiciela Ministerstwa Robót Publicznych, Skarbu, Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych i Kolei. Przedstawiciele innych Ministerstw biorą udział w tych posiedzeniach Komisji, na których rozpatrywane będą sprawy dotyczące się ich resortów.

Komisji tej winny być udzielone do wglądu akta pozostałe po byłej Komisji kontrolującej, będącej pod przewodnictwem p. Wojciechowskiego, oraz udzielone wszelkie potrzebne dane przez Ministerstwa i samodzielne urzędy.

2. Poleca się Ministerstwom i samodzielnym urządům nadesłać do odnośnych organów II instancji Ministerstwa Robót Publicznych niezwłocznie, a najdalej do 2 tyg. od daty ogłoszenia niniejszego rozporządzenia wykazy lokali wynajmowanych lub rekwirowanych przez nie i podległe im urzędy.

Rozporządzenie to zmusi do wykonania zarządzenia Min. Rob[ót] Publ[icznych] z 17 czerwca 1920 r. i wpłynie na możliwość załatwienia żądanej przez Min. Skarbu zamiany lokali oraz na możliwość otrzymania wiadomości o licznych lokalach władz wojskowych, które wobec wygasania w dniach najbliższych ustaw o rekwizycji, zwolnią szereg lokali prywatnych.

3. Urzędy państwowe, posiadające kontrakty lub nakazy rekwizycyjne na lokale prywatne mają je złożyć odnośnym organom w II instancji Min. Rob[ót] Publ[icznych] niezwłocznie, lub najdalej do 2 tyg[odni] od daty ogłoszenia niniejszego rozporządzenia. – Cedowanie kontraktów przez urzędy Państwowe bez wiedzy urzędów II instancji Min. Rob[ót] Publ[icznych] jest niedozwolone.

^hOrgany Min. Rob[ót] Publ[icznych] wykonywujące zarząd ogólny nad gmachami państw. i lokalami wynajętymi na potrzeby państwowe, muszą posiadać wskazane dokumenty, nowe zaś umowy nie powinny być zawierane bez ich wiadomości.

Da to pewną oszczędność w wydatkach na lokale wynajmowane.^h

4. Od dnia 1 lipca 1921 poszczególne urzędy państwowe mają przedstawiać odnośnym urządům I. lub II. instancji Min. Rob[ót] Publ[icznych] ściśle wykazy wypłat za lokale zajmowane tytułem najmu lub rekwizycji.

Rozporządzenie to zmusi do sporządzenia wykazów i [da] możliwość dysponowania zwolnionymi przez urzędy lokalami, jak tego żąda Min. Skarbu.

5. Za budowle strategiczne należy uważać budowle forteczne, obozy warowne, magazyny wojskowe, odwachy, oraz budynki związane z polami ćwiczeń wojskowych.

Za budynki specjalne górnicze i kolejowe należy uważać budowle związane bezpośrednio z terenami eksploatacyjnymi. Do tych tylko budowli odnosi się zastrzeżenie co do kompetencji Min. Rob[ót] Publ[icznych] w sprawach zarządu i budowy przewidziane w Dekrecie z dn. 16/I 1919 r. poz. 3¹³⁶.

Wyjaśnienie jest bardzo potrzebne, gdyż specjalnie władze wojskowe uważają za budowle strategiczne każdą budowlę zajęłą na potrzeby wojska.

6. Zgodnie z ustawą Min. Rob[ót] Publ[icznych] z dn. 29/IV 1919 r. lokale dla urzędów państw[wowych] w gmachach państw[owych] lub w wynajętych mają być przydzielane lub zamieniane na zasadzie zarządzenia Min. Rob[ót] Publ[icznych].

Powyższe rozporządzenie pokryje rozporządzenie p. 6 Ministra Skarbu.

7. Zarządzenia te mają moc natychmiastowego wykonania. Urzędowi państwowym przysługuje prawo odwołania się do p. Prezydenta Ministrów w ciągu tygodnia od daty zarządzenia. Decyzja Prezydenta Ministrów, która nastąpi w ciągu 14 dni jest w tych sprawach dostateczną.

II. W sprawach budowy gmachów państwowych

Ministerstwo Skarbu otworzy niezwłocznie Min. Rob[ót] Publ[icznych] kredyty na nowe budowle i kapitalny remont (§ 16 poz. 2, 3, 4, 7) objęte preliminarzem budżetowym Min. Rob[ót] Publ[icznych] na rok 1921 r.

Z programu budowlanego uzgodnionego przez Min. Rob[ót] Publ[icznych] ze wszystkimi Ministerstwami, objęto preliminarzem na rok 1921 tylko najkonieczniejsze budowle częściowo nawet rozpoczęte. Bez budowania głód mieszkaniowy nie będzie zaspokojony, szybkie zaś wybudowanie tych budowli możliwe jest tylko przy całkowitym uruchomieniu kredytów.

Przyznane prowizorium 3-miesięczne nie daje możliwości rozwinięcia budowli, a ponieważ przepadają 3 miesiące w sezonie budowlanym, sezon ten należy uważać za stracony.

Poza gmachami wskazanymi w preliminarzu budżetowym poleca się Min. Rob[ót] Publ[icznych] przystąpić niezwłocznie do budowy następujących gmachów w Warszawie:

a) gmach dla Najwyż[ej] Izby Kontroli Państwa,

Plac przewidziany na terenach ogrodu Pomologicznego¹³⁷. Kredyt potrzebny na rok 1921 – 20 milionów mk do 30 milionów mk. Całkowity koszt budynku 160 milionów mk. Lokal po N[ajwyższej] I[zbie] K[ontroli] P[aństwa] na ul. Daniłowiczowskiej Nr 18 zgodnie z uchwałą Rady Ministrów ma otrzymać Polska Kraj[owa] Kasa Pożyczkowa.

¹³⁶ „Dziennik Praw Państwa Polskiego” 1919, nr 64, poz. 118, Dekret Naczelnika Państwa „o utworzeniu Ministerstwa Robót Publicznych”.

¹³⁷ Sad owocowy w Warszawie. Pełnił on funkcję parku, który w latach 1870–1944 znajdował się między ulicami: Nowogrodzką, Emilii Plater, Wspólną i Chałbińskiego.

- b) budynek Archiwum Państwowego¹³⁸,
Plac przewidziany na terenach ogrodu Pomologicznego na rok 1921. ^bKredyt przeniesiony na rok 1921^b. 20–30 milionów mk całkowity koszt budynku 217 500 000 mk. Państwo nie posiada budynku dla archiwum. Obecnie archiwa rozlokowane są częściowo w budowlach nieodpowiadających najelementarniejszym wymaganiom bezpieczeństwa ogniowego i rodzaju prac archiwalnych. Po dokonaniu rewindykacji, spodziewanej na podstawie traktatu Ryskiego, Państwo stanie w sytuacji uniemożliwiającej ich przyjęcie. Wobec powyższego jest potrzebą nieodzowną natychmiastowe podjęcie pracy nad budową gmachu.
- c) dokończenie gmachu b. Banku Włociańskiego przy ul. Wielkiej¹³⁹.
Budynek od szeregu lat stoi rozpoczęty, wybudowane wysokie suteryny i parter. Założenie budynku jest takie, że może służyć na cele biurowe urzędów państwowych w piętrach wyższych, parter zaś może być przeznaczony na Bank Ziemi. Kredyt potrzebny na r. 1921 20 000 000 mk. Całkowity koszt dokończenia budynku 98 000 000 mk.
- d) budynki barakowe przy Dworcu Gdańskim.
Zgodnie z uchwałą Rady Ministrów z 1920 r. zaprojektowano budowę czasowych domów w jednym kompleksie na pomieszczenie urzędów. Projekt ten dla braku funduszy nie był wprowadzony w życie. Kredyt potrzebny na 14 budynków, posiadających łącznie około 600 pokoi wyniesie około 120 000 000 mk.
- e) przystosowanie jednego z istniejących gmachów na potrzeby Senatu, oraz rozpoczęcie prac wstępnych do budowy gmachu Parlamentu¹⁴⁰.
Ponieważ w konstytucji uchwalony został ustrój dwuizbowy, konieczne jest już teraz przewidzieć pomieszczenie dla Senatu, który zbierze się przy następnej kadencji¹⁴¹. Pomieszczenie to przewiduje się jako prowizorium do chwili wybudowania gmachu parlamentu, obejmującego obie izby. Koszt przystosowania gmachu wyniesie 30 000 000 mk. Prace przygotowawcze obejmujące ogłoszenie konkursu i opracowanie planów parlamentu wymagają dłuższego czasu, przystąpić do nich należy niezwłocznie. Koszt projektów i prac wstępnych wyniesie 5 mil[ionów] mk.

¹³⁸ Archiwum Państwowe nie miało wówczas swojej siedziby. Dopiero w 1938 r. siedzibą tą stał się budynek dawnego arsenału przy ul. Długiej.

¹³⁹ Ul. Wielka – w Śródmieściu – biegła od ul. Świętokrzyskiej do Al. Jerozolimskich, stamtąd do ul. Koszykowej, i dalej, w trzecim odcinku do ul. Nowowiejskiej.

¹⁴⁰ W 1918 r. rząd podjął decyzję o adaptacji budynku dawnego Instytutu Aleksandryjsko-Maryjskiego Wychowania Panien, tj. dawnej żeńskiej szkoły średniej w Warszawie, na potrzeby izby posiedzeń plenarnych parlamentu.

¹⁴¹ Jedno ze skrzydeł budynku ze starą salą przekazano na potrzeby nowego senatu (który miał być wybrany w listopadzie 1922 r.).

f) budynki baraków przy ulicy Filtrowej.

Przy grupie baraków budowanych obecnie należy wybudować jeszcze 3 baraki na urzędy. Na 3 budynki obejmujące około 180 pokoi, oraz 12 budynków mieszkalnych dla urzędników kredyt wyniesie około 135 000 000 mk Ministerstwo Skarbu otworzy potrzebne na ten cel kredyty niezwłocznie.

Upoważnia się Min. Rob[ót] Publ[icznych] w porozumieniu z Min. Skarbu do zakupu kilku niewykończonych domów na terenie miasta Warszawy, oraz wykończenie ich na cele państwowe.

Ministerstwo Skarbu otworzy na ten cel potrzebne kredyty w kwocie 150 000 000 mk.

Wykończenie rozpoczętych domów wobec braku materiałów da się dokonać daleko szybciej i taniej niż nawet budowa baraków. Domy te można by przeznaczyć na urzędy, częściowo na mieszkania dla urzędników.

Poza tym domy te służyć mogą jako rezerwy, do których przenieść można lokatorów z zamieszkałych domów przeznaczonych lub rekwirowanych na urzędy państwowe.

III. Doraźne zarządzenia zmierzające do uporządkowania stosunków lokalowych w gmachach państwowych na terenie miasta Warszawy.

1. Nieruchomość przy ul. Leszno 53.

^bKomisarz^b Rządu usunie lokatorów z domu przy ul. Leszno i lokale oddawane będą w miarę opróżniania do dyspozycji Min. Rob[ót] P[ublicznych]. Zajęta bez podstawy prawnej przez zw. robotnicze-zawodowe. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych eksmisji dotychczas jeszcze nie wykonało.

2. Rymarska Nr 3.

Min. Rob[ót] Publ[icznych] usunie niezwłocznie Wydział Zaopatrywania Miasta, ewentualnie w drodze sądowej eksmisji, dając w zamian miastu lokal przy ul. Kredytowej Nr 2.

Niezwłoczne usunięcie Wydz[iału] Zaopatrywania Miasta na Kredytową Nr 2 i zwolnienie tam II piętra przez Min. Spr[aw] Wewn[ętrznych] (Urząd Ziem Wschodnich).

3. Koszykowa Nr 2. Główny Urząd Ziemski opróżni całość lokalu przy ul. Koszykowej Nr 2 przenosząc urzędy do lokalu przy ulicy Szkolnej „Hotel Francuski” zgodnie z protokołem Komisji i odda go Najwyższej Izbie Kontroli Państwa do dn. 1 lipca br.

Główny Urząd Ziemski nie oddał połowy lokalu dla Najw[yzszej] Izby Kontroli Państwa, winien był przenieść część urzędów do Hotelu Francuskiego zgodnie z uchwałą Komisji Głównej. Urząd Ziemski ułożył reklamację do Prez[ydium] Rady Ministrów.

4. Pałac Brühla¹⁴².

Min. Poczt i Telegrafów zaprzestanie przeróbek w pałacu Brühla i przeniesie urzędy zgodnie z przeprowadzoną rozmową do domu przy ulicy Miodowej Nr 22 do dn. 1 lipca br.

Min. Poczt i Telegrafów bez wiedzy Min. Rob[ót] Publ[icznych] przerabia część gmachu na mieszkania zamiast zgodnie z umową przenieść część urzędów do lokali ustąpionych przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych przy ul. Miodowej Nr 22.

IV. Uwagi do wniosków p. Ministra Skarbu z dn. 25/II 1921 r.

Ad 3. Niezwłoczne usunięcie Sądu Pokoju XV Okr[ęgu] z lokalu przy ul. Żąbkowskiej Nr 27, 31 na Pradze.

Ministerstwo Rob[ót] Publ[icznych] wejdzie w pertraktacje z Miastem co do udzielenia lokalu na Sąd w innym budynku. Na przyszłość ma być stosowane rozporządzenie Rady Ministrów Dz.Pr. Nr 24–19 r. poz. 239 o eksmisji w drodze administracyjnej.

Ad 5. Niezwłoczne usunięcie Wydziału Zaopatrywania z reszty gmachu przy ul. Rymarskiej Nr 3.

Stosownie do wniosku III p. 2 Min. Rob[ót] Publ[icznych] ma oddać lokal przy ul. Kredytowej Nr 2 Wydz[iałowi] Zaopatryw[ania] Miasta w zamian za gmach przy ul. Rymarskiej Nr 3, który ma być opróżniony w drodze sądowej eksmisji.

Ad 6. Pospieszne ukończenie rozpoczętej budowy baraków przy ul. Nowogrodzkiej.

W preliminarzu budżetowym figuruje na ten cel suma 4 000 000 mk wobec przedłużenia prowizorium budżetowego na dalsze 3 mies[iące], robota nie będzie mogła być wykończona pośpiesznie z braku funduszy. Należy dla przyspieszenia ukończenia robót, by Ministerstwo Skarbu niezwłocznie otworzyło kredyt całkowity na powyższą robotę, tj. 4 000 000 mk do dyspozycji Min. Rob[ót] Publ[icznych].

Przy ul. Nowogrodzkiej budują się 3 baraki piętrowe dla Izby Skarbowej. Pod warunkiem otworzenia całego kredytu jeden może być wykończony za 3 tygod[nie], drugi znajduje się w stanie surowym, może być wykończony za miesiąc, pod trzeci barak założono fundamenty i wykończony może być za 2 miesiące.

Ad 7. Przeprowadzenie rekompensaty w drodze wymiany obecnych lokali urzędów skarbowych z innymi urzędami.

¹⁴² Pałac Brühla pochodził z połowy XVII stulecia. Po remoncie w 1882 r., a właściwie przebudowie, usytuowane zostało w nim Centralne Biuro Telegraficzne (Główny Urząd Telegraficzny).

Min. Rob[ót] Publ[icznych] chętnie przeprowadzi wymianę lokali, do czego potrzeby zarządzenia organów Min. Rob[ót] Publ[icznych] były przez inne urzędy poszczególnych Ministerstw uznawane za miarodajne i natychmiastowo wykonywane. Poszczególne Ministerstwa i urzędy muszą nadesłać wykazy wynajętych i rekwirowanych lokali, zgodnie z zarządzeniem Min. Rob[ót] Publ[icznych] z dn. 17/6 1920 r. Nr 10820/V-38892. Do obecnej chwili nieliczne urzędy nadesłały skąpe wiadomości.

Nie nadesłały żadnych danych Ministerstwo Spraw Wojskowych, posiadające liczne lokale prywatne, Ministerstwo Skarbu, Ministerstwo Przemysłu i Handlu itp.

Poszczególne Ministerstwa winny zgłaszać wnioski o zmianę lokali do Ministerstwa Robót Publicznych.

°Alegat 4°

[Notatka w sprawie budynków strategicznych i niestrategicznych]

°Uzgod.°

°Punkt 5°

Za budynki strategiczne uważane są wszelkie budynki i obiekty wojskowe z wyjątkiem: mieszkań dla oficerów, urzędników i nieskoszarowanych żołnierzy, gospody oficerskie i żołnierskie wszelkie pomieszczenia urzędów (nie dowództw), wszelkie pomieszczenia Ministerstwa Spraw Wojskowych, kościoły, szpitale, ^bwszystkie powyższe^b, o ile nie znajdują się w obrębie twierdz, obozów warownych lub kompleksów koszarowych. Koszary i budowle wojskowe nieobjęte planem stałej dyslokacji armii nie są również uważane za budynki strategiczne.

Co do budynków niestrategicznych, to:

a) budowę wykona M[inister]stwo Robót Publicznych według programu M[inister]stwa Spraw Wojsk[owych], któremu może również przekazać wykonanie budowy,

b) utrzymanie i zarząd tych budynków leży w kompetencjach M[inisters]twa Spr[aw] Wojsk[owych], z zastrzeżeniem kontroli technicznej ze strony M[inister]stwa Rob[ót] Publ[icznych].

Warszawa, dn. ... czerwca 1921 r.

^fStefanowicz inż.-pułk.
K. Jakimowicz,
Rowecki,
Nyrstgen^f

Uzasadnienie wniosku Ministra Spraw Wojskowych [o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia na ziemie przynależne do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanym w Rydze dnia 12 października 1920 r., dwóch rozporządzeń Rady Obrony Państwa w przedmiocie poboru roczników od 1894 do 1885]

UZASADNIENIE

a) Nierozciągnięcie mocy obowiązującej obu wyż. wymienionych rozporządzeń ROP na tereny wschodnie Rzeczypospolitej Polskiej uniemożliwia MSWojsk. przeprowadzenia rejestracji mężczyzn powyższych roczników, oraz ujęcia statystycznego rezerwistów z byłych armii zaborczych, którzy te tereny obecnie zamieszkują. Wobec tego też na wypadek mobilizacji, nie mogłaby ona być sprawnie i szybko przeprowadzoną odnośnie do wymienionych roczników, tym bardziej, że niektóre z tych roczników są na wypadek mobilizacji według opracowanego planu mobilizacyjnego niezbędne do natychmiastowego uzupełnienia armii ze stanu pokojowego na etat wojenny.

b) Nierozciągnięcie mocy obowiązującej obu wyżej wymienionych rozporządzeń ROP na tereny wschodnie, oddziaływałyby ujemnie też na element napływowy, albowiem wszyscy uchylający się od poboru z roczników wymienionych w obu rozporządzeniach, a należących do innych okręgów, mogliby swobodnie przebywać na ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej Polskiej, gdyż te rozporządzenia nie miałyby tam zastosowania, co byłoby uzasadnione tym, że do poboru i rejestracji mają obywatele polscy stawić się w tych P[owiatowych] K[omendach] U[zupełnień], na których terytorium stale mieszkają, a nie tam, gdzie są przynależni.

Wydanie takiego rozporządzenia Rady Ministrów jest zatem rzeczą konieczną.

Motywy [projektu ustawy w przedmiocie udzielenia Ministrowi Skarbu pełnomocnictwa do wprowadzenia zmian do statutów (ustaw) instytucji kredytowych, zatwierdzonych w drodze ustawodawczej przez b. władze zaborcze]

Motywy

Statuty, względnie ustawy: Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego¹⁴³ w guberniach Królestwa Polskiego oraz Ustawy Towarzystw Kredytowych Miejskich

¹⁴³ Towarzystwo Kredytowe Ziemskie w Królestwie Polskim było pierwszą instytucją bankową, powołaną przez ministra skarbu Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego w 1825 r.

działających na obszarze b. zaboru rosyjskiego, powołany do życia przez Towarzystwo Ziemskie w Warszawie Bank Ziemiański¹⁴⁴ oraz Statut Galicyjskiego Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego¹⁴⁵ zastały zatwierdzone drogą najwyższych rozporządzeń, które na obszarach b. zaborów mogli wydawać tylko panujący.

Statuty te, względnie ustawy, były zastosowane do obowiązujących na tych obszarach przepisów prawa formalnego i materialnego. Obecnie wiele z przepisów w tych statutach (względnie ustawach) zawartych stało się ze względu na zmianę warunków politycznych bądź zbytecznymi, bądź też powinny właśnie skutkiem tego ulec zastosowaniu do nowych warunków. Nasuwa się też potrzeba zmiany tych statutów, względnie ustaw w niektórych kierunkach, zwłaszcza co do terytorialnego zakresu działania, lub też co do szczegółów raczej formalnej natury.

W myśl zasady, że tylko władza zatwierdzająca może swoje postanowienia zmienić, wynika, że obecnie zmiana tych statutów mogłaby przyjść do skutku tylko w drodze uchwały sejmowej, gdyż władza panującego przeszła na Sejm Ustawodawczy. Ze względów na motywy wyżej przytoczone jest rzeczą konieczną, aby Minister Skarbu, który i tak w myśl art. 25 dekretu Rady Regencyjnej Nr 1¹⁴⁶ jest powołany do nadzoru nad zakładami kredytowymi i wszelkiego rodzaju stowarzyszeniami kredytowymi, upoważnić do wprowadzenia do statutów, względnie ustaw tych instytucji zmian, wynikających bądź ze zmiany warunków politycznych, bądź też innych zmian formalnej natury, o ile one nie przekraczają przepisów prawa ogólnie obowiązującego.

°Alegat [7]°

[Instrukcja Ministerstwa Spraw Wojskowych Nr 7517/Org. z dnia 13 czerwca 1921 r. na wypadek gdyby plan likwidacji ustalony przez władze powstańcze przewidywał przejście Oddziałów Powstańczych na terytoria Rzeczypospolitej]

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH Warszawa, dn. 13 czerwca 1921.
SZTAB GEN. ODDZ. I:ORG.MOB.
SEKCJA ORGANIZACYJNA
No 7517/org.

¹⁴⁴ Bank Ziemiański w Warszawie założony został w 1916 r. staraniem Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego.

¹⁴⁵ Galicyjskie Towarzystwo Kredytowe Ziemskie było kredytową instytucją hipoteczną w Galicji z siedzibą we Lwowie. Funkcjonowało w latach 1842–1940.

¹⁴⁶ Mowa o tymczasowej organizacji władz naczelnych w Królestwie Polskim. Tekst dekretu Rady Regencyjnej ogłoszono w „Dzienniku Ustaw” 1918, nr 1, poz. 1.

Przekroczenie granicy polskiej
Przez Oddziały Powstańcze.

°Alegat /7/ do części tajnej
protokołu posiedzenia Rady
Ministrów z 15 czerwca 1921.°

W konsekwencji umowy, jaka została zawarta na Górnym Śląsku, Naczelne Dowództwo Wojsk Powstańczych od dnia 14 bm. począwszy rozpoczyna likwidację powstania. Pomimo gwarancji, jakie w związku z powyższym otrzymano ze strony Komisji Międzysojusznicej, nie jest wykluczone, że gen. Hoefler i jego oddziały ochotnicze nie zastosują się w zupełności do przyjętych na siebie zobowiązań i że wtargną na teren obecnie powstaniem objęty, by się mścić na ludzie górnośląskim.

Jest rzeczą naturalną, że w konsekwencji tych obaw może pewna część powstańców górnośląskich zechcieć przejść na teren Rzeczypospolitej, by tamże odczekać aż do czasu, w którym ich bezpieczeństwo osobiste będzie najzupełniej zagwarantowane.

Rząd Polski obowiązują w całej pełni zobowiązania moralne w stosunku do powstańców górnośląskich, wykonywa jednak w sposób wskazujący w dalszym ciągu na to, że rząd polski oficjalnie powstania nie podtrzymuje. Ponadto wśród powstańców znajduje się cały szereg elementów niemających nic wspólnego z ideologią powstańczą. Ten element anarchiczny musi być za wszelką cenę unieszkodliwiony ze względu na niebezpieczeństwo, jakie on wnosi ze sobą na teren Rzeczypospolitej.

Z powyższych względów broń musi być powstańcom jako takim odebrana. Przy rozbrajaniu jednakowoż winni pamiętać wszyscy, że jest to smutna konieczność, do jakiej zmuszają nas wypadki i że należy zrobić wszystko, ażeby moralne konsekwencje tej konieczności sprowadzić do minimum.

Zobowiązują przeto dowódców O[kręgów] Gen[eralnych] osobiście do bezpośredniego zajęcia się sprawą, tak ażeby wszystkie poniżej wyszczególnione zarządzenia wykonane zostały przez podwładne mi organy nie w sposób biurokratyczny, lecz życiowy, i z całym zrozumieniem obywatelskim tej ważnej dla Polski sprawy.

Jakkolwiek nakazana akcja musi być przeprowadzona z bezwzględną ścisłością i żelazną konsekwencją, szczególnie w stosunku do ludzi niezasługujących na ideowe traktowanie, tak z drugiej strony powstańców górnośląskich, przechodzących na teren Rzeczypospolitej, czuć się musi wśród swoich. Dotyczy to nie tylko rozbrojenia, a więc negatywnego rozstrzygnięcia sprawy, lecz także rozkwatowania i wyżywienia powstańców.

W myśl powyższego należy przy przeprowadzaniu likwidacji dochować następujące wytyczne ogólne:

1) Cofające się oddziały skierować drogą żelazną na dwa tereny, tj. teren poznański i teren Małopolski. Zagłębie węglowe jako ośrodek podminowany wyeliminować bezwzględnie, szczególnie od elementów zbolszewiczyłych.

2) Rozkwaterowanie, wyżywienie, żołąd – normalny jak dla żołnierzy w Polsce, idzie na koszt MSWojsk.

3) Likwidacje łącznie z rozbrojeniem będą przeprowadzać zasadniczo biorąc dowództwa grup powstańczych pod nadzorem dowódcy O[okręgu] Gen[eralnego], względnie wyznaczonego ad hoc zastępcy. Potrzebne komisje funkcjonować mają pod rozkazami dowódcy grupy. Unikać tworzenia pośrednich obozów koncentracyjnych, lecz skierowywać odnośne oddziały wprost z terenu do definitywnego miejsca przeznaczenia dla likwidacji i dalszego rozdziału.

4) Segregację i likwidację szczegółową przeprowadzić według następujących wytycznych:

a) na terenie górnośląskim powinien pozostać element zasługujący na zaufanie, a nie obawiający się konsekwencji kompromitacji.

b) w miejscach przeznaczenia należy przeprowadzić podział powstańców na dwie grupy: pierwszą, która chce powrócić po najbliższym ustaleniu się sytuacji na Górny Śląsk z powrotem, drugą, która po złożeniu przepisanej w Wojsku Polskim przysięgi, zostanie na jej życzenie wcielona do W.P. – Żołnierze przynależni do tej drugiej grupy mają być odsyłani do dyspozycji dowódcy O[kręgu] Gen[eralnego] Poznań, który ich wcieli według własnego uznania, do dywizji poznańskich. Przynależnych do pierwszej grupy oddać dalszej opiece państw. urzędowi emigracyjnemu w Oświęcimiu.

5) By ułatwić sobie przykrą rolę rozbrojenia, należy już z terenu Górnego Śląska odesłać wszystkie pociągi pancerne, wszystkie samochody pancerne, oraz zapasy broni i amunicji, niebędące w ręku żołnierza, wprost do Krakowa, Kielc, Poznania i to najkrótszą drogą ze stacji załadowniczej. Identycznie postąpić z artylerią i w miarę możliwości z karabinami maszynowymi. Rozbrajanie pojąć nie jako odbieranie broni, lecz jako depozyt złożony do rąk reprezentantów Państwa Polskiego. Powstańców zawiadomić, że Rząd Polski uczyni wszystko, ażeby ich wysiłek został w całej pełni dla sprawy wykorzystany.

Szczegółowe rozkazy w toku.

Instrukcje ustne w danej sprawie posiada delegowany przez Szefa Sztabu Generalnego mjr Abraham z miejscem postoju w Sosnowcu.

Otrzymują: hughesem: Dowódcy O[kręgów] Gen[eralnych] Kraków, Kielce, Poznań, Pułk. Augustyn, mjr Abraham do wykonania, Gen. Szeptycki przez D[owództwo] O[kręgu] G[eneralnego] Kraków, Gen. Skierski przez D[owództwo] O[kręgu] G[eneralnego] Poznań i D[owództwo] O[kręgu] G[eneralnego] Łódź do wiadomości.

MINISTER SPRAW WOJSKOWYCH
/-/ SOSNKOWSKI
GENERAŁ-PORUCZNIK

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH
ODDZ. I SZT. GEN. SEKC. ORG.
Nr 7595/Org.

Warszawa, dn. 15 VI 1921 r.

Odpis.

B. pilne.

Rozmieszczenie Górnoślązaków
w Oświęcimiu.

DO
DOWÓDZTWA OKRĘGU GENERALNEGO KRAKÓW

W odpowiedzi na depezę D[owódcy] O[kręgu] Gen[eralnego] Kraków L. 9145/d. uwiadamia się, że należy się stosować do rozporządzenia MSWojsk. Oddz[iał] I Szt[abu] Gen[eralnego] L. 7524/Org. z dnia 14/VI przesłanego tam specjalnym kurierem. O ile z powodu braku pomieszczeń zachodzi konieczność ^aczasowego^a ulokowania pewnej ilości Oddziałów powstańczych celem likwidacji w barakach Państwowego Urzędu Emigracyjnego w Oświęcimiu, to D[owództwo] O[kręgu] Gen[eralnego] porozumie się z tym Urzędem bezpośrednio.

MSWOJSK. ODDZ. I SZT. GEN. SEKC. ORG.
Nr 7595/Org.

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH
ODDZ. I SZT. GEN. SEKC. ORG.
Nr 7595/Org.

Warszawa, dnia 15 VI 1921 r.

DO
GŁÓWNEGO URZĘDU EMIGRACYJNEGO
Królewska 23.

Do wiadomości w ślad za tut. L. 7524/Org. z dnia 14/VI br. oraz w ślad ustnego porozumienia się majora CHILARSKIEGO z MSWOJSK. w dniu 13 VI 21 r., na podstawie którego P.T. wyraziło swą zgodę współdziałania przy rozlokowaniu powstańców.

Z rozkazu:
SZEFEK ODDZ. I SZT. GEN.
/-/ ^fPiskorf
Pułkownik Szt. Gen.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

PROTOKÓŁ
70-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 16 czerwca 1921 r.
(w Gmachu Sejmu)

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Skarbu	dr Ignacy Weinfeld
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości	dr Jan Morawski
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	inż. Władysław Kucharski
Dyrektor Departamentu Prezydyjnego Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego Prez. Rady Min.	Edward Lechowicz
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 7 wieczór.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 15 czerwca 1921 r.
2. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra b. Dzielnicy Pruskiej projekt ustawy w przedmiocie zmiany ustawy depozytowej z dnia 21 kwietnia 1913 r. (Zbiór ustaw pruskich str. 225) (alegat 1).
3. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra b. Dzielnicy Pruskiej projekt ustawy o wprowadzeniu dekretów, ustaw sejmowych i rozporządzeń Rządu oraz o dalszym uzgodnieniu ustawodawstwa na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej (alegat 2).
4. Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu (alegat 3) zezwoliła na przepisanie tytułu własności nieruchomości zapisanej w księdze gruntowej Poznań-Rybacki, tom XI. karta numer 253, znajdującej się w Poznaniu przy ul. Kwiatowej

Nr 9, należącej do Mieczysława Murkowskiego na imię Walentego Kapelańskiego obywatela Stanów Zjednoczonych na sumę czterystu pięćdziesięciu tysięcy (450 000,-) marek polskich.

5. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państw. projekt ustawy w przedmiocie zmiany ustawy art. 1178 ustawy lekarskiej (Zbiór praw b. cesarstwa rosyjskiego tom XIII. wydanie z r. 1905) z tą poprawką, że w art[ykule] tym, w miejscu Komitetu Ministrów podatek ustanawia Minister Rolnictwa w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, a za cielęta pobiera się podatek 2% (alegat 4).

6. Rada Ministrów przyjęła zredagowany w myśl uchwały Rady Ministrów z 7 czerwca 1921 r. przez Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Prezydium Rady Ministrów art. 8 projektu ustawy o organizacji naczelnych władz wykonawczych (alegat 5).

7. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego projekt ustawy w przedmiocie zmiany art. 9 ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. RP Nr 72 poz. 494) o szkołach akademickich (alegat 6).

8. Złożonego przez Ministra Przemysłu i Handlu projektu ustawy o urządzie elektrycznym (alegat 7) i projektu ustawy o wytwarzaniu, przetwarzaniu, przesyłaniu i rozdzielaniu energii elektrycznej (alegat 8) na wniosek Ministra Robót Publicznych nie przyjęto, natomiast uchwalono wnioski Ministra Robót Publicznych (alegat 9):

- a) Wzywa się Ministra Przemysłu i Handlu, aby zorganizowany w myśl uchwały Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1919 r. rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 14 marca 1919 r. (Monitor Polski Nr 64) urząd elektryfikacyjny po zlikwidowaniu głównych jego czynności, mianowicie po oddaniu zarządu elektrowni prawnym właścicielom, rozwiązał, a pozostałe czynności tego urzędu przekazał Ministerstwu Robót Publicznych;
- b) wzywa się Ministra Robót Publicznych, aby przejął od Ministra Przemysłu i Handlu sprawy elektryczności i załatwiał je we własnym zakresie działania.

9. Część tajna posiedzenia ^bw sprawie Górnego Śląska (alegat 10)^b.

Obrady zakończono o godzinie 9 wieczór.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Ustawa w przedmiocie zmiany ustawy depozytowej z dnia 21 kwietnia 1913 r. (Zbiór ustaw pruskich, str. 225)¹⁴⁷.

¹⁴⁷ Treści ustawy nie publikuje się.

- [1a]. Motywy [ustawy w przedmiocie zmiany ustawy depozytowej z dnia 21 kwietnia 1913 r. (Zbiór ustaw pruskich, str. 225)].
2. Projekt ustawy o wprowadzeniu dekretów, ustaw sejmowych i rozporządzeń Rządu oraz o dalszym uzgodnieniu ustawodawstwa na obszarze byłej dzielnicy pruskiej¹⁴⁸.
- [2a]. Motywy [ustawy o wprowadzeniu dekretów, ustaw sejmowych i rozporządzeń Rządu oraz o dalszym uzgodnieniu ustawodawstwa na obszarze byłej dzielnicy pruskiej].
3. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zezwolenia p. Walentemu Kapelańskiemu na nabycie nieruchomości w Poznaniu¹⁴⁹.
4. Projekt ustawy w przedmiocie zmiany art. 1178 Ustawy lekarskiej¹⁵⁰.
5. [Wniosek Ministra Sprawiedliwości w sprawie redakcji art. 8 projektu ustawy o organizacji naczelnych władz wojskowych]¹⁵¹.
6. Projekt ustawy w przedmiocie zmiany art. 9 ustawy z dnia 13 lipca 1920 (Dz.U. RP Nr 72 poz. 494) o szkołach akademickich¹⁵².
7. Projekt ustawy o Urzędzie Elektrycznym¹⁵³.
- [7a]. Uzasadnienie [projektu ustawy o Urzędzie Elektrycznym].
8. Projekt ustawy o wytwarzaniu, przetwarzaniu, przesyłaniu i rozdzielaniu energii elektrycznej¹⁵⁴.
- [8a]. Uzasadnienia [projektu ustawy o wytwarzaniu, przetwarzaniu, przesyłaniu i rozdzielaniu energii elektrycznej].
9. Wniosek Ministra Robót Publicznych w sprawie przeniesienia spraw elektryczności do zakresu działania Ministerstwa Robót Publicznych odnośnie do projektu ustawy Ministra Przemysłu i Handlu o Urzędzie elektrycznym.
10. [Odpisy korespondencji dyplomatycznej w sprawie Górnego Śląska].

Alegat [1a]

Motywy [ustawy w przedmiocie zmiany ustawy depozytowej z dnia 21 kwietnia 1913 r. (Zbiór ustaw pruskich, str. 225)]

Motywy

W b. Kongresówce i w Małopolsce nie oprocentowuje się mas depozytowych, natomiast wypłaca się w b. dzielnicy pruskiej 2 1/2% odsetek od depozytów gotówkowych.

Celem zaprowadzenia jednolitości i umożliwienia ulokowania gotówki mas depozytowych w innych polskich urzędach depozytowych poza b. dzielnicą pruską

¹⁴⁸ Projektu ustawy nie publikuje się.

¹⁴⁹ Nie publikuje się.

¹⁵⁰ Nie publikuje się.

¹⁵¹ Nie publikuje się.

¹⁵² Nie publikuje się.

¹⁵³ Projektu ustawy nie publikuje się.

¹⁵⁴ Projektu ustawy nie publikuje się.

(zobacz § 12 ustawy depozytowej), jako też gwoli oszczędności jest wskazane zaniechanie obowiązku płacenia odsetek przez Skarb Państwa odnośnie do gotówki depozytowej złożonej po 1 X 1919. Zaprzestanie wypłaty odsetek od depozytów złożonych przed 1 X 1919 nie jest wskazane, gdyż sumy te winien jest fiskus pruski i zobowiązany jest je oprocentowywać – a zatem zniesienie obowiązku płacenia odsetek wyszłoby na niekorzyść deponentów a na korzyść Prus.

Postanowienia o pobieraniu kosztów (§ 40, 41, 42 ust[awy] dep[ozytowej]), należy zastosować do zmienionych warunków gospodarczych i do zwyczajki cen.

Projekt ustawy rozróżnia:

- a) depozyta gotówkowe, które złożone będą po wejściu w życie tej ustawy,
- b) depozyta gotówkowe złożone po 1 X 1919, do wejścia w życie tej ustawy,
- c) depozyta gotówkowe złożone przed 1 X 1919, które po myśli umowy gospodarczej zawartej w Paryżu 9 stycznia 1920, obciążają konto państwa pruskiego.

Ustawa ma mieć moc trwałą a nie tylko obowiązywać przejściowo.

W artykule 1 określono trwałe zmiany odnośnie do depozytów wymienionych pod a) i b), w artykule 2 ustalono zmiany postanowione w artykule 1.

Artykuły 3 i 4 dotyczą ostatecznych zmian mających znaczenie dla wszelkich depozytów.

Artykuł 5 postanawia w ustępie 1 i 2, kiedy i w jakim zakresie będą miały zastosowanie postanowienia artykułów 1, 2 i 3.

Alegat [2a]

Motywy [projektu ustawy o wprowadzeniu dekretów, ustaw sejmowych i rozporządzeń Rządu oraz o dalszym uzgodnieniu ustawodawstwa na obszarze byłej dzielnicy pruskiej]

MOTYWY

I. Unifikację ustawodawstwa b. dzielnicy pruskiej z ustawodawstwem ogólnopolskim musiały poprzedzić wyczerpujące prace przedwstępne z następujących powodów:

Prawno-państwowe zespolenie ziem byłej dzielnicy pruskiej z Rzeczpospolitą Polską dokonało się w sposób odmienny od zespolenia ziem dwóch innych byłych zaborów, a to ze względu na historycznie odmienny rozwój wypadków w tej dzielnicy.

Ziemie byłej dzielnicy pruskiej przechodziły pod władzę polską w odniesieniu do poszczególnych ich obszarów w różnym czasie. Komisariat Naczelnej Rady Ludowej objął faktyczną władzę po udalym powstaniu z dnia 27 grudnia

1918 r. tylko na obszarach W[ielkiego] Ks[ięstwa] Poznańskiego¹⁵⁵, ograniczonych późniejszą linią demarkacyjną¹⁵⁶, podczas gdy reszta ziem b. dzielnicy pruskiej, położonych poza b. linią demarkacyjną, pozostawała w faktycznym i prawnym władaniu Republiki niemieckiej aż do uprawomocnienia się Traktatu wersalskiego, tj. do dnia 10 stycznia 1920 r.

Władza ustawodawcza w obrębie b. linii demarkacyjnej przysługiwała od chwili objęcia władzy (dnia 9 stycznia 1919 r.) aż do dnia 12 sierpnia 1919 r. Komisariatowi N[aczelnej] R[ady] L[udowej] zaś poza b. linią demarkacyjną aż do uprawomocnienia się Traktatu wersalskiego, tj. do dnia 10 stycznia 1920 r. Republice niemieckiej, w obrębie b. linii demarkacyjnej z dniem 12 sierpnia 1919 r., zaś poza b. linią demarkacyjną z dniem 12 stycznia 1920 r. przeszła władza ustawodawcza na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej względnie na Ministra b. dzielnicy pruskiej na mocy ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dziennik Praw Nr 64 poz. 385).

Skutkiem tej różnicy w czasie objęcia różnych obszarów b. dzielnicy pruskiej, powstała w tej dzielnicy wielka niejednorodność w ustawodawstwie, a przeprowadzenie unifikacji pod względem ustawodawczym natrafiało na prawne przeszkody.

Ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. nie uchyliła odrębności ustawodawstwa b. dzielnicy pruskiej; w art. 2 tej ustawy postanowiono, że dotychczasowe ustawy i rozporządzenia (a zatem niemieckie, pruskie i Komisariatu N[aczelnej] R[ady] L[udowej]) obowiązujące na tych ziemiach w dniu wejścia w życie tej ustawy (12 sierpnia 1919 r.), pozostają nadal w mocy, o ile nie ulegną zmianie na podstawie niniejszej lub późniejszych ustaw sejmowych. Innymi słowy dawniejsze ustawy sejmowe w zasadzie nie miały obowiązywać w b. dzielnicy pruskiej.

Ale i późniejsze ustawy Rzeczypospolitej Polskiej, ogłoszone przed dniem 1 lipca 1920 r., nie obowiązywały prawnie w b. dzielnicy pruskiej, o ile nie zostały ogłoszone przez Ministra b. dzielnicy pruskiej w jego organie publikacyjnym, albowiem ustawa z dnia 31 lipca 1919 r. w sprawie wydawania Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (Dziennik Ustaw nr 66 poz. 400) została po myśli art. 10 tej ustawy wprowadzona na obszar b. dzielnicy pruskiej rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 17 maja 1920 r. (Dziennik Ustaw nr 47 poz. 288) dopiero z dniem 1 lipca 1920 r.

Do tego dnia jedynie miarodajne dla oceny sposobu ogłaszania obowiązujących w b. dzielnicy pruskiej praw, było rozporządzenie Komisariatu N[aczelnej] R[ady] L[udowej] z dnia 17 marca 1919 r. (Tygodnik Urzędowy nr 1), a następnie oparte na art. 6d. ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej rozporządzenie Ministra b. dzielnicy pruskiej z dnia

¹⁵⁵ Wielkie Księstwo Poznańskie powołane uchwałą Kongresu Wiedeńskiego (1815 r.). Wchodziło w skład Królestwa Prus. Miało obszar 28 951 km².

¹⁵⁶ Linię tę ustalił rozejm zawarty w Trewirze 16 lutego 1919 r.

6 grudnia 1919 r. o wydawaniu Dziennika Ustaw Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej (Tygodnik Urzędowy nr 69 str. 390).

W myśl art. 3a. ostatnio powołanego rozporządzenia miały być ogłaszane w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej „wszelkie ustawy i rozporządzenia”, publikowane w „Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej”, które „mają mieć moc obowiązującą w b. dzielnicy pruskiej”.

W rozporządzeniu tym przyjęto zasadę terytorialną, a zatem wszelkie ustawy i rozporządzenia, a więc i te, które dotyczą działów administracji państwowej, spod właściwości Ministra b. dzielnicy pruskiej wyłączonych, o ile miały obowiązywać na obszarze b. dzielnicy pruskiej, musiały być opublikowane w Dzienniku Urzędowym. Zasada ta odpowiadała w zupełności ustawie z dnia 31 lipca 1919 r. w sprawie wydawania Dziennika Ustaw RP i obowiązywała aż do dnia 1 lipca 1920 r., z którym to dopiero dniem Dziennik Ustaw RP stał się organem publikacyjnym także dla ziem b. dzielnicy pruskiej.

W myśl powyższego obowiązują dotąd w b. dzielnicy pruskiej:

A. W obrębie b. linii demarkacyjnej:

- a) ^a„dawnie^a niemieckie i pruskie ustawy i rozporządzenia z czasów cesarstwa,
- b) ustawy i rozporządzenia republiki niemieckiej wydane aż do dnia 7 stycznia 1919 r.,
- c) rozporządzenia natury ustawodawczej Komistariatu N[aczelnej] R[ady] L[udowej],
- d) rozporządzenia ustawodawcze Ministra b. dzielnicy pruskiej, wydane na podstawie art. 6d. ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. (Dziennik Praw nr 64 str. 675),
- e) ustawy sejmowe i rozporządzenia Rządu ogłoszone przed dniem 1 lipca 1920 r., o ile zostały wprowadzone do b. dzielnicy pruskiej rozporządzeniami Ministra b. dzielnicy pruskiej,
- f) ustawy sejmowe i rozporządzenia Rządu ogłoszone po dniu 30 czerwca 1920 r., o ile dotyczą całego Państwa Polskiego lub specjalnie b. dzielnicy pruskiej.

B. Poza b. linią demarkacyjną:

- a) ^a„dawnie^a niemieckie i pruskie ustawy i rozporządzenia z czasów cesarstwa,
- b) ustawy i rozporządzenia republiki niemieckiej wydane aż do dnia 9 stycznia 1920 r.,
- c) rozporządzenia wyżej pod A.d) określone i wydane w czasie od 10 stycznia 1920 r., oraz rozporządzenia wcześniejsze wprowadzone poza b. linią demarkacyjną w drodze rozporządzenia,
- d) ustawy i rozporządzenia wyżej pod A.e) określone, o ile zostały wprowadzone na obszary położone poza b. linią demarkacyjną rozporządzeniami Ministra b. dzielnicy pruskiej,
- e) ustawy i rozporządzenia wyżej pod A.f) określone.

II. Przedstawiony powyżej pod I. stan prawny jakkolwiek zrozumiąły ze względów historycznych, nie dawał się atoli pogodzić z życiem narodu jako nierozzerwalnej całości. Ziemię b. dzielnicy pruskiej czuły się od pierwszej chwili zerwania więzów niewoli, częścią Rzeczypospolitej Polskiej i uznawały swój polityczny związek z resztą ziem wyzwolonych.

Jakokolwiek zatem władza ustawodawcza spoczywała aż do dnia 12 sierpnia 1919 r. w rękach Naczelnej Rady Ludowej, uznawano i stosowano na obszarach b. dzielnicy pruskiej *via facti* cały szereg dekretów, ustaw i rozporządzeń Rządu Rzeczypospolitej Polskiej ogłoszonych w Dzienniku Praw P.P. lub Dzienniku Ustaw RP przed dniem 1 lipca 1920 r., jakkolwiek nie były prawnie w tej dzielnicy ogłoszone. Dotyczy to w pierwszym rzędzie dekretów i ustaw o organizacji władz centralnych Rzeczypospolitej Polskiej, o wyborach do Sejmu Ustawodawczego, a nadto głównie administracji wojskowej i skarbowej.

III. Przedstawiona pod I. niejednorodność ustawodawstwa w obrębie b. dzielnicy pruskiej, oraz przedstawiona pod II. rozbieżność pod względem faktycznym i prawnym w odniesieniu do ustawodawstwa ogólnopolskiego, odbija się niekorzystnie w życiu b. dzielnicy pruskiej i winna być usunięta co rychlej w interesie spójności wewnętrznej państwa oraz pewności prawnej w życiu publicznym i prywatnym.

Niniejszy projekt ustawy zmierza do tego celu, przez przeprowadzenie unifikacji ustawodawstwa na zdrowych zasadach w granicach dopuszczalności i przez umożliwienie dalszej unifikacji w sposób prosty i szybki. Szczególną uwagę zwrócono przy wygotowaniu projektu na ratyfikację *ex post* mocy obowiązującej polskiego ustawodawstwa w b. dzielnicy pruskiej w sposób wykluczający wszelką niepewność.

Niniejszy projekt ustawy opiera się nie tylko na stanie prawnym, ale uwzględnia też stan faktyczny, jaki wytworzył się skutkiem braku dostatecznego ustawowego uregulowania kwestii publikacji polskich praw w b. dzielnicy pruskiej do dnia 1 lipca 1920 r. Wzgląd ten stworzył konieczność ugrupowania polskiego ustawodawstwa wedle pewnych kategorii, i postawienia w odniesieniu do każdej kategorii pewnych zasad oraz ustalania wyjątków od zasady, koniecznych ze względów prawnych lub faktycznych. Projekt ustawy normuje w odpowiedni sposób ważność i termin wejścia w życie polskich dekretów, ustaw i rozporządzeń: a) wprowadzanych już do b. dzielnicy pruskiej przez ogłoszenie w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej (art. 1 i 2), b) nieogłoszonych ważnie w b. dzielnicy pruskiej, ale faktycznie w tej dzielnicy już stosowanych (art. 3 i 4), c) mających obowiązywać w b. dzielnicy pruskiej od dnia wejścia w życie projektowanej ustawy (art. 6), wreszcie d) mających się wprowadzić w przyszłości do b. dzielnicy pruskiej w drodze rozporządzenia (art. 8 i 11).

Okoliczność, że część obszarów b. dzielnicy pruskiej (Pomorze) została przejęta przez Rzeczpospolitą Polską dopiero po dniu 10 stycznia 1920 r. wymaga

odrębnego unormowania dla tych obszarów terminu wejścia w życie polskiego ustawodawstwa sprzed dnia 10 stycznia 1920 r. (art. 5).

Ponieważ projektowana ustawa nadaje wstecz moc prawną całemu szeregowi dekretów, ustaw i rozporządzeń, które w b. dzielnicy pruskiej były uznawane i faktycznie stosowane, ale prawnie nie obowiązywały dla braku ustawowego ogłoszenia, przeto należało wprowadzić postanowienia co do skuteczności aktów prawnych zdziałanych wbrew projektowanej ustawie (art. 7). Nadto należało uzupełnić luki w ustawach, które – jako uchwalone przed zespoleniem ziem b. dzielnicy pruskiej z Rzeczypospolitą Polską – nie uwzględniały odmiennego ustroju tej dzielnicy (art. 9).

Projekt ustawy zawiera nadto postanowienia, mające na celu umożliwienie zastosowania w b. dzielnicy pruskiej tych ustaw sejmowych, które nie uwzględniały odmiennego ustroju i odmiennej właściwości władz w tej dzielnicy, które zatem byłyby niewykonalne bez wprowadzenia stosownych i koniecznych zmian (art. 10).

Celem przeprowadzenia dalszej unifikacji ustawodawstwa, zawiera projekt ustawy delegację ustawodawczą dla Rady Ministrów w przedmiocie usuwania rozbieżności ustawodawstwa w obrębie b. dzielnicy pruskiej (art. 13) oraz postanowienia o przejściu uprawnień przysługujących wedle b. ustawodawstwa niemieckiego, pruskiego i Komisariatu N.R.L. czynnikom naczelnym lub centralnym, ustroju Rzeczypospolitej Polskiej nieprzewidzianym (b. cesarzowi niemieckiemu, b. królowi pruskiemu, kanclerzowi Rzeszy Niemieckiej, Komisariatowi N.R.L.), na właściwe władze polskie (art. 14).

W końcu projekt ustawy normuje ważność i sposób publikacji ustaw w b. dzielnicy pruskiej na okres przejściowy (art. 15).

Niniejszy projekt ustawy ma stanowić ważny i zasadniczy krok naprzód w kierunku unifikacji w b. dzielnicy pruskiej z resztą Rzeczypospolitej Polskiej. Z chwilą wejścia tej ustawy w życie, dalsza unifikacja ustawodawcza będzie mogła być dokonywana w miarę potrzeby sposobem uproszczonym i szybkim z uwzględnieniem interesów państwa jako całości i życiowych warunków w b. dzielnicy pruskiej.

Do art. 1 i 2:

Ustawy sejmowe tudzież rozporządzenia Rządu, ogłoszone w Dzienniku Praw P.P. lub Dzienniku Ustaw RP przed dniem 1 lipca 1920 r., wprowadzał Minister b. dzielnicy pruskiej – o ile dotyczy także tej dzielnicy miały w niej obowiązywać – przez ogłoszenie w Tygodniku Urzędowym względnie w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej na mocy art. 6 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej i art. 3a rozporządzenia z dnia 6 grudnia 1919 r. o wydawaniu Dziennika Urzędowego Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej (Tygodnik Urzędowy nr 1).

Jakkolwiek termin wejścia w życie na obszarze b. dzielnicy pruskiej ustaw sejmowych i rozporządzeń Rządu, ogłoszonych dla tej dzielnicy w organie publikacyjnym Ministra b. dzielnicy pruskiej, nie został w powołanym rozporządzeniu z dnia 6 grudnia 1919 r. wyraźnie określony (vide art. 4 powołanego rozporządzenia z dnia 6 grudnia 1919 r.), praktyka i judykatura przyjęły zgodnie, że te ustawy i rozporządzenia obowiązują w b. dzielnicy pruskiej dopiero z chwilą publikacji w Tygodniku Urzędowym względnie Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej, albowiem ustawa z dnia 31 lipca 1919 r. w sprawie wydawania Dziennika Ustaw RP przed dniem 1 lipca 1920 r. w b. dzielnicy pruskiej nie obowiązywała. W art. 1 projektu zasada ta została potwierdzona ustawowo, przez co wypełniono lukę w dotychczasowym ustawodawstwie.

W art. 2 projektu określono nieliczne wyjątki od tej zasady, konieczne ze względu na charakter prawny ustaw (pod a, b, d), bądź te ze względu na sankcje karne (pod e, f), bądź też ze względu na faktyczne wcześniejsze stosowanie danej ustawy (pod c).

Do art. 3:

Ustawodawstwo Rzeczypospolitej Polskiej mogło w zasadzie wejść w życie na obszarach b. dzielnicy pruskiej najwcześniej z dniem 12 sierpnia 1919 r., albowiem w tym dniu uzyskała ustawa z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej moc obowiązującą, a przed dniem 12 sierpnia 1919 r. władza ustawodawcza spoczywała w rękach rewolucyjnej Naczelnej Rady Ludowej.

Jednakowoż ziemie b. dzielnicy pruskiej, wyzwolone już przed tym dniem z więzów niewoli, zadokumentowały bezpośrednio po powstaniu z dnia 27 grudnia 1918 r. swój udział w życiu państwowym Rzeczypospolitej Polskiej przez uczestnictwo w wyborach do Sejmu Ustawodawczego, przez przyjęcie polskiej waluty, tudzież przez stosowanie niektórych innych dekretów, mających znaczenie ogólnopaństwowe.

Stosowane faktycznie w b. dzielnicy pruskiej, dekrety, ustawy i rozporządzenia, ogłoszone w Dzienniku Praw P.P. przed dniem 12 sierpnia 1919 r. jako dniem przejścia tej dzielnicy pod władzę organów centralnych Rzeczypospolitej Polskiej, winny być ratyfikowane wstecz wbrew zasadzie wymienionej w ustępie pierwszym.

Do art. 4:

Vide część ogólna motywów, rozdział II, oraz uwagi do art. 3 ustęp 1.

W art. 4 projektu są zestawione te dekrety, ustawy i rozporządzenia, ogłoszone w Dzienniku Praw P.P. względnie Dzienniku Ustaw RP przed dniem 1 lipca 1920 r., które stosowano faktycznie w b. dzielnicy pruskiej (najwcześniej z dniem 12 sierpnia 1919 r.), jakkolwiek nie były do tej dzielnicy prawnie wprowadzone przez ogłoszenie w organie publikacyjnym.

Do art. 5:

Ze względu na to, iż obszary b. dzielnicy pruskiej, położone poza b. linią demarkacyjną, zostały przejęte częścią po dniu 10 stycznia 1920 r. jako dniu uprawomocnienia Traktatu Wersalskiego, częścią zaś jeszcze później na skutek ustalenia granicy, należało ustalić odrębnie termin wejścia w życie polskiego ustawodawstwa na tych obszarach.

Do art. 6:

Podczas gdy w art. 4 wprowadza projekt cały szereg dekretów, ustaw i rozporządzeń Rządu – zgodnie ze stanem faktycznym – pro praeterito – w art. 6 wprowadza się projektowaną ustawę pro futuro te dalsze dekryty i ustawy, których wprowadzenie bez zmiany do b. dzielnicy pruskiej jest możliwe i wskazane, a które w razie nieuwzględnienia ich w niniejszym projekcie musiałyby być wprowadzone do b. dzielnicy pruskiej przez ogłoszenie w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej.

W trzech wypadkach (Dekret z dnia 7 lutego 1919 r. i ustawy z dnia 7 maja 1919 r. oraz z dnia 19 maja 1920 r.) moc obowiązująca została cofnięta wstecz zgodnie ze stanem faktycznym.

Do art. 7:

Ponieważ zawikłany i niezgodny niejednokrotnie z faktyczną praktyką stan ustawodawstwa zmusza do zdeklarowania w niniejszym projekcie ^bważności^b ex post całego szeregu ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (art. 2–5), przeto ustawodawca musi zabezpieczyć ważność aktów prawnych, zdziałanych przed wejściem w życie niniejszej ustawy na mocy dotychczasowego ustawodawstwa prawnie w b. dzielnicy pruskiej jeszcze obowiązującego (część 1 art. 7). Tak samo należało z motywów przytoczonych do art. 1 zabezpieczyć ważność aktów prawnych zdziałanych przed wejściem w życie niniejszej ustawy na mocy ustawodawstwa Rzeczypospolitej Polskiej (część 2 art. 7).

Do art. 8:

Celem umożliwienia dalszej unifikacji ustawodawstwa, wyposaży projekt Radę Ministrów w prawo wprowadzenia do b. dzielnicy pruskiej dalszego ustawodawstwa Rzeczypospolitej Polskiej sprzed dnia 1 lipca 1920 r. Pełnomocnictwo to zostało czasowo ograniczone celem przyspieszenia unifikacji ustawodawstwa.

Ponieważ ilość dekretów i ustaw sejmowych dotychczas i niniejszym projektem ustawy do b. dzielnicy pruskiej niewprowadzonych jest stosunkowo nieznaczna, można było ograniczyć prawo Ministra b. dzielnicy pruskiej do wprowadzenia tychże przez publikację w Dzienniku Urzędowym a przeniesienie tego prawa na Radę Ministrów okaże się zrozumiałe w związku z art. 10 ustępem 4 projektu.

Do art. 9:

Art. 9 ma jedynie za cel uzupełnienie postanowień w ustawach sejmowych sprzed czasu powstania Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej, którymi określono właściwość poszczególnych Ministrów, jako powołanych do wykonania danej ustawy, z pominięciem właściwości Ministra b. dzielnicy pruskiej, określonej w ustawie z dnia 1 sierpnia 1919 r.

Do art. 10:

Naczelną zasadą ustawodawstwa obowiązującego w b. dzielnicy pruskiej jest prawo odwołania się od orzecznictwa karno-administracyjnego do rozstrzygnięcia sądowego, a nadto system kar jest w tej dzielnicy odmienny od systemów obowiązujących w innych dzielnicach.

Ustawy sejmowe, o ile przewidują jedynie postępowanie karne, przed władzami administracyjnymi, lub zawierają sankcje karne oparte na odmiennym systemie kar, nie mogłyby być wykonane w b. dzielnicy pruskiej z powodu odmiennego ustroju władz i odmiennych przepisów o orzecznictwie karnym oraz o wysokości i jakości kar.

W ust. 1–3 art. 10 usunięto tę rozbieżność w sposób godzący ducha ustaw sejmowych z przepisami prawnymi obowiązującymi w b. dzielnicy pruskiej.

Celem umożliwienia wykonania ustaw sejmowych, o ile te nie uwzględniają specjalnego ustroju władz i odmiennej właściwości tychże w b. dzielnicy pruskiej, są zawarte w ust. 4 art. 10 pełnomocnictwa dla Rady Ministrów do wprowadzenia w tych ustawach koniecznych zmian, bez których ustawodawstwo sejmowe byłoby niejednokrotnie praktycznie w b. dzielnicy pruskiej niewykonalne.

Do art. 11:

Postanowienia tego artykułu odpowiadają postanowieniom art. 3, 4 i 6 z tym, że wprowadzenie rozporządzeń wydanych na podstawie ustaw wymienionych względnie określonych w niniejszym projekcie, pozostawia się właściwym organom centralnym powołanym już z samej mocy ustaw do wykonania tychże.

Do art. 12:

Wielka ilość dekretów, ustaw i rozporządzeń, których moc obowiązująca na obszarze b. dzielnicy pruskiej została w niniejszym projekcie stwierdzona, tłumaczy postanowienie ust. 1 art. 12 zwalniające od publikacji tych dekretów, ustaw i rozporządzeń, w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej względnie ponownie w Dzienniku Ustaw RP.

Do art. 13:

Różnorodność ustawodawstwa obowiązującego w poszczególnych częściach b. dzielnicy pruskiej (vide motywa do art. 5) nie może być usunięta przez

Ministra b. dzielnicy pruskiej na podstawie dotychczasowej jego kompetencji, albowiem jest on władny po myśli art. 6d. ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. zmieniać jedynie niemieckie i pruskie ustawy i rozporządzenia, o ile to jest potrzebne celem zupełnego odłączenia władz i urzędów od Niemiec i przystosowania ich ustroju i procedury do nowych warunków politycznych, wpływających z przyłączenia do Rzeczypospolitej Polskiej. Natomiast Minister b. dzielnicy pruskiej nie może zmieniać ani też znosić rozporządzeń Komisariatu N[aczelnej] R[ady] L[udowej] ani też swoich własnych, a tym samym ma niejednokrotnie zamkniętą drogę do uzgodnienia ustawodawstwa obowiązującego w różnych częściach b. dzielnicy pruskiej.

W działach administracji wyłączonych spod kompetencji Ministra b. dzielnicy pruskiej nie ma nikt oprócz Sejmu Ustawodawczego mocy zmieniania nawet niemieckiego względnie pruskiego ustawodawstwa, a zatem każda drobna zmiana ustawodawstwa choćby dążąca jedynie do uzgodnienia ustaw w obrębie i poza b. linią demarkacyjną, wymaga ustawy sejmowej.

Wobec ilości koniecznych zmiany proceder ten jest szkodliwy i zbyt powolny.

Projekt wyposaża w potrzebne pełnomocnictwa Radę Ministrów, nadając jej prawo usuwania rozbieżności dzielnicowych ustaw i rozporządzeń, obowiązujących w różnych częściach byłej dzielnicy pruskiej.

Do art. 14:

W art. 18 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. zostały przeniesione kompetencje pruskiej Rady Ministrów oraz niemieckiej Rady Związkowej – z wyjątkiem kompetencji ustawodawczej – na Radę Ministrów.

Ustawa ta pomija jednak – w zakresie władzy wykonawczej – kompetencje innych prawnopaństwowych czynników w b. Rzeszy Niemieckiej, które objęły po rewolucji w Niemczech kompetencje b. cesarza niemieckiego, b. króla pruskiego i b. kanclerza Rzeszy, a nadto nie reguluje kwestii przejścia kompetencji Komisariatu N[aczelnej] R[ady] L[udowej], o ile te były określone w tegoż rozporządzeniach.

Projekt wypełnia tę lukę w sposób zgodny z art. 18 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. i stanowi jedynie tegoż konieczne uzupełnienie.

Do art. 15.

Ustawa z dnia 31 lipca 1919 r. (Dziennik Ustaw nr 66 poz. 400) zawiera w odniesieniu do b. dzielnicy pruskiej pewną lukę, albowiem nie rozstrzyga kwestii publikacji ustawodawczych rozporządzeń Ministra b. dzielnicy pruskiej, wydawanych na mocy art. 6d ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dziennik Praw nr 64 poz. 385). Rozporządzenia te nie podpadają – rozumie się – pod pojęcie ustaw w znaczeniu art. 1 punktu 1), lecz także jest co najmniej wątpliwe, czy mają one charakter rozporządzeń

Rządu w znaczeniu art. 1 punktu 5) ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. Delegacja ustawodawcza udzielona Ministrowi b. dzielnicy pruskiej w art. 6 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. ma charakter tak wyjątkowy, że wydaje się wątpliwe, czy akty ustawodawcze tegoż Ministra można podciągnąć pod pojęcie „rozporządzeń Rządu” w rozumieniu art. 1 punktu 5) ustawy z dnia 31 lipca 1919 r., a co więcej, że ta ustawa jako wcześniejsza, nie mogła mieć na myśli specjalnych uprawnień Ministra b. dzielnicy pruskiej, zawartych w późniejszej ustawie o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej.

Z tych powodów należało ratyfikować rozporządzenia Ministra b. dzielnicy pruskiej, ogłaszane po dniu 1 lipca 1919 r. w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej.

Ponieważ niejasne brzmienie art. 6d ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej mogło, zwłaszcza w pierwszym okresie działalności Ministerstwa tej dzielnicy, dopuszczać wątpliwości co do zakresu delegacji ustawodawczej zawartej w tym artykule, przeto ust. 2 art. 16 projektu zatwierdza wydane już rozporządzenia ustawodawcze Ministra b. dzielnicy pruskiej. Postanowienie to odnosi się atoli tylko do czasu przed wejściem w życie projektowanej ustawy i ma na celu usunąć wszelką wątpliwość co do ważności wymienionych rozporządzeń, co leży w interesie pewności prawnej.

Alegat [7a]

Uzasadnienie [projektu ustawy o Urzędzie Elektrycznym]

UZASADNIENIE

Na podstawie uchwały Rady Ministrów z dn. 7 lutego 1919 r. przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu utworzony został Urząd Elektryfikacyjny¹⁵⁷, do którego kompetencji należą wszystkie sprawy związane z elektryfikacją kraju i elektro-techniką prądów silnych.

Obecnie ze względu na przewidziane w projekcie ustawy o wytwarzaniu, przetwarzaniu, przesyłaniu i rozdzielaniu energii elektrycznej powierzenie Urzędowi samodzielnych funkcji w zakresie koncesjonowania przedsiębiorstw elektrycznych zachodzi potrzeba ustawowego zatwierdzenia zasad organizacji Urzędu. Przy sposobności projektuje się zmianę dotychczasowej nazwy Urzędu Elektryfikacyjnego na krótszą i prostszą nazwę „Urząd Elektryczny”.

¹⁵⁷ Urząd Elektryfikacyjny utworzono 14 marca 1919 r. Zniesiono zaś rozporządzeniem Rady Ministrów z 19 września 1921 r.

Uzasadnienia [projektu ustawy o wytwarzaniu, przetwarzaniu, przesyłaniu i rozdzielaniu energii elektrycznej]

UZASADNIENIA.

Część ogólna.

Ujęcie inicjatywy społeczeństwa w pewien system racjonalnej polityki gospodarczej w zakresie elektryfikacji jest jednym z pilniejszych zadań, jakie ma do spełnienia Państwo Polskie. Wobec zachwiania równowagi gospodarki węglowej w całej Europie oraz kryzysu transportowego elektryczność jest czynnikiem pierwszorzędnym, który należy w jak najszerszej mierze wykorzystać dla zaradzenia złemu. Potrzeba, możliwie najskuteczniejszego wyzyskania wszelkich naturalnych źródeł energii, przejawia się wszędzie. Niektóre z tych źródeł, jako to: siły wodne, torf, gaz ziemny, dadzą się racjonalnie wyzyskać jedynie pod warunkiem wytwarzania z nich na miejscu energii i przenoszenia jej na dalekie przestrzenie za pomocą elektryczności. Co do węgla jest rzeczą pewną, że spalanie go na miejscu i przenoszenie uzyskanej stąd energii za pomocą dalekooszczędnych przewodów jest korzystniejsze, aniżeli rozwożenie węgla zwykłymi środkami transportowymi.

Zagospodarowywanie Państwa w dziedzinie elektryfikacji musi odbywać się w myśl pewnych zasad przewodnich, obejmujących interesy całego Państwa. Wszelkie poczynania w tej dziedzinie, czy to prywatne, czy to wychodzące od samorządów, powinny być tak skoordynowane, aby poszczególne lokalne zakłady elektryczne większe i mniejsze można było w przyszłości powiązać, pokrywając w ten sposób kraj ogólną siecią elektryczną, która, biorąc energię z naturalnych jej źródeł, rozdzieliłaby ją pomiędzy odbiorców.

Polska w tej chwili znajduje się w warunkach, wyjątkowo sprzyjających założeniu racjonalnych podwalin dla elektryfikacji: zakładów elektrycznych jest bardzo mało, po ustaleniu stosunków ekonomicznych niewątpliwie będą one szybko powstawać, moment jest więc odpowiedni do stworzenia takich stosunków prawn-administracyjnych, które by umożliwiły władzom państwowym pokierowanie rozwojem elektryfikacji według pewnego systemu prowadzącego do powyżej nakreślonego celu. Dotychczas, w myśl obowiązujących praw, zakładanie przedsiębiorstw elektrycznych regulowane jest całkowicie przez samorządy, które załatwiają koncesjonowanie tego przemysłu z punktu widzenia potrzeb lokalnych. Jedynym sposobem pogodzenia potrzeb tych z szerokim programem ogólnej elektryfikacji Państwa jest unormowanie spraw elektryfikacji ustawą, która nie odejmując samorządom możliwości zabezpieczenia swych potrzeb lokalnych, uzależniłaby powstanie i działanie zakładów elektrycznych od potrzeb elektryfikacji całego Państwa.

Projekt ustawy o wytwarzaniu, przetwarzaniu, przesyłaniu i rozdzielaniu energii elektrycznej ma to właśnie na celu. Przez zastrzeżenie w artykule 1-ym konieczności otrzymywania uprawnień rządowych na zakładanie przedsiębiorstw elektrycznych: zastrzeżenie (w art. 6) pierwszeństwa dla samorządów; ustalenie (w art. 5) zasady, że przy udzielaniu uprawnień należy mieć na uwadze ogólny plan elektryfikacji państwa i wreszcie przez zastrzeżenie w uprawnieniach prawa wykupu zakładu przez Państwo, zapewnia się rządowi możliwość przeprowadzenia racjonalnego planu elektryfikacji.

Część szczegółowa.

Do art. 1. W myśl wyluszczonych przesłanek Państwo musi zapewnić sobie ingerencję w stosunku do zakładów elektrycznych, których działalność wychodzi poza obręb interesów gospodarczych poszczególnych przedsiębiorców prowadzących zakłady elektryczne i dzięki temu posiada znaczenie ze stanowiska ogólnej elektryfikacji Państwa. Poza sferą tej ingerencji pozostają wówczas zakłady elektryczne, pracujące na potrzeby własne przedsiębiorstwa. Art. 1 projektu normuje rzecz tę, zgodnie z zasadą powyższą w następujący sposób: aby wytwarzać, przetwarzać itd. energię elektryczną, należy uzyskać uprzednio uprawnienie – czyli inaczej tzw. koncesję – od właściwego organu rządowego (zob. art. 7) w razie: 1) jeśli takie wytwarzanie etc. ma na celu wyłącznie lub choćby częściowo zbywanie, a więc sprzedaż, lub w ogóle oddawanie, dostarczanie innym osobom energii elektrycznej; 2) jeśli takie wytwarzanie etc., chociażby nie połączone z oddawaniem innym osobom samej energii elektrycznej, odbywa się w celach użyteczności publicznej, zatem np. dla zaopatrywania w energię elektryczną urzędów, służących do użytku publicznego, jak publiczne środki komunikacji, gmachy publiczne, zakłady naukowe, dobroczynne itd. Z istoty powyższych dwu warunków wypływa, że nie stanowią one alternatywy; że mianowicie np. wytwarzanie na sprzedaż może zarazem posiadać (i będzie posiadać) cechę użyteczności publicznej.

Uprawnienie rządowe, w 1-ym artykule przewidziane ma – jak to zresztą widać z dalszych przepisów ustawy – charakter koncesji. W odróżnieniu od zwykłych pozwoleń (konsensów) rządowych, wymaganych przez ustawy przemysłowe, wypływają zeń dla uprawnionego szczególne prerogatywy i obowiązki, wykraczające poza zwykły zakres praw i obowiązków przedsiębiorstw przemysłowych.

Do art. 2. Udzielając uprawnienia, Państwo wiąże się w stosunku do koncesjonariusza na czas trwania jego uprawnienia pewnymi warunkami, pewnymi prerogatywami, przyznanymi koncesjonariuszowi. W istocie Państwo zrzeka się tu czasowo na rzecz koncesjonariusza prawa do eksploataowania na własną rękę naturalnych źródeł energii. Czyniąc to, Państwo musi jednak zapewnić sobie możliwość innego uregulowania na przyszłość sprawy wyzyskania tych źródeł, czy to w danym miejscu i na dane potrzeby, czy też w ogóle; nie może więc

dawać uprawnień na czas nieograniczony. Gdy zaś udzielanie koncesji z prawem każdorazowego odwołania jest w tej dziedzinie nie do myślenia, pozostaje, jako jedyne wyjście, określenie dla każdej koncesji terminu jej wygaśnięcia. Nie powinno to wyłączać, oczywiście, możliwości przedłużenia tego terminu; stąd odpowiednie zastrzeżenie w art. 2. Wreszcie – ponieważ uprawnienie wkłada na koncesjonariusza szereg obowiązków i zadań, którym sprostanie nie dla każdej osoby może być w jednakowym stopniu możliwe, a Państwo, koncesjonując przedsiębiorstwo, musi brać pod uwagę gwarancje, jakie przedstawia ubiegający się o koncesję, przeto zmiana osoby koncesjonariusza nie jest rzeczą obojętną, co uzasadnia potrzebę końcowego przepisu art. 2.

Do art. 3. Interes ogólny wymaga, aby klauzule koncesji, dotyczące terminu rozpoczęcia robót, względnie uruchomienia urządzeń koncesjonowanych, posiadały sankcję należytą, zdolną wyrzucić odpowiedni nacisk na przedsiębiorcę, a zarazem, aby w razie niedotrzymywania tych klauzuli przez koncesjonariusza, umożliwić udzielenie koncesji innemu. W tych celach art. 3 upoważnia władzę, udzielającą uprawnień, do ich unieważnienia w odpowiednich przypadkach.

Do art. 4. Art. 4 zawiera ogólne wskazówki co do okoliczności, które, jako mające znaczenie podstawowe, obowiązkowo muszą być omówione w koncesji; nie wyłącza to możliwości zamieszczenia w koncesji wszelkich innych warunków, nie będących w sprzeczności z przepisami obowiązującymi.

Do art. 5. Art. 5 wkłada na władzę, udzielającą uprawnień, obowiązek kierowania się przy tym przede wszystkim względami na potrzeby ogólnej elektryfikacji Państwa. Z tego właśnie stanowiska władza koncesjodawcza winna badać projekty, składane przez osoby, ubiegające się o koncesje. Pośrednio – przepis art. 5 zobowiązuje odpowiednie organy rządowe do ustalenia rzeczowego programu oraz zawiera cele dla ewentualnych koncesjonariuszów wskazówkę, w jakim stopniu i pod jakim warunkiem zasadniczym mogą oni liczyć na przyznanie im uprawnienia.

Do art. 6. Z zastrzeżeniem wszelkich warunków, wymaganych przez ustawę, pierwszeństwo w uzyskiwaniu uprawnień przed innymi ubiegającymi się o koncesję projekt przyznaje gminom miejskim i wiejskim, powiatowym związkom komunalnym itd., oraz zjednoczeniom (związkom) gmin lub innych ciał samorządowych. Przywilej ten na rzecz ciał samorządowych znajduje uzasadnienie już choćby w ogólnych atrybucjach ich, jako gospodarzy w zakresie potrzeb miejscowych i jako administratorów terytorium gminnego, a tym bardziej, gdy się uwzględni rolę, jaką te podmioty prawne odgrywają dotychczas w dziedzinie koncesjonowania przedsiębiorstw użyteczności publicznej, w tej liczbie – zakładów elektrycznych. Ponieważ nadto prowadzenie przedsiębiorstw użyteczności publicznej na własną rękę przez instytucje samorządowe – o ile zasadniczo mają one dane po temu, by podołać takim zadaniom – jest, na ogół biorąc w interesie ludności, gdyż uwalnia ją od płacenia haraczu przedsiębiorcom, do tego nieraz obcym, przeto art. 6 projektu ma oparcie i w przesłankach praktycznych.

Do art. 7. Organem, wykonywującym funkcje rządowe, przewidziane w poprzednich artykułach projektu, ma być Urząd Elektryczny, istniejący obecnie pod nazwą Urzędu Elektryfikacyjnego przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu na zasadzie Uchwały Ministrów z dnia 7 lutego 1919 r.

W sprawach koncesji dla zakładów elektrycznych Urząd ma działać w charakterze I instancji. Organ ten w wypadkach konkretnych rozstrzygnięć posługiwać się będzie danymi dochodzeń, przeprowadzonych na miejscu przez ogólne władze administracyjne. Drugą i ostatnią instancją w sprawach o koncesje będzie Minister Przemysłu i Handlu.

Powierzenie funkcji koncesyjodawczych osobnemu urzędowi jest nieuniknione ze względu na: 1) że planowość, jednolitość i konsekwencja, tak niezbędne w dziedzinie gospodarki elektrycznej, wymagają, aby bezpośrednio rozstrzyganie w sprawach koncesji elektrycznych należało do jednego na całe Państwo fachowego organu, mianowicie tego, który prowadzi badania nad elektryfikacją Państwa, opracowuje odpowiednie plany, czuwa nad racjonalną gospodarką w zakresie wyzyskania źródeł energii elektrycznej; 2) że w razie powierzenia funkcji koncesyjodawczej bezpośrednio Ministerstwu Przemysłu i Handlu można byłoby wprowadzić zapewnić jednolitość i planowość w działaniu, a nawet odpowiedni poziom fachowy, ale pozbawiłoby się interesowanych możliwości odwołania się od raz powziętej decyzji, nadając przez to decyzjom odnośnym niepożądane cechy pośpiechu, a nadto, co najważniejsza, nie zapewniając w dostatecznej mierze, iż o udzieleniu koncesji rozstrzygać będą przede wszystkim względy na ogólną elektryfikację Państwa.

Ponieważ działalność Urzędu Elektrycznego ma wiele punktów stycznych z działalnością innych dykasterii (koleje żelazne, samorzady, roboty publiczne i in.) wobec czego przewiduje się współdziałanie przedstawicieli Ministerstw w kolegiatnym organie doradczym przy Urzędzie, przeto ustrój Urzędu Elektrycznego winien być ustalony przez Radę Ministrów.

Do art. 8. Art. 8 zapewnia Państwu – na wypadek, gdyby potrzeby państwowe tego wymagały – możliwość wejścia w posiadanie zakładu elektrycznego, w drodze wykupu, na warunkach, które w myśl art. 4 obowiązkowo zamieszcza się w uprawnieniu. Zdanie pierwsze art. 8-go stanowi dyspozycję dla władzy koncesyjodawczej, zobowiązującą te władze do udzielania tylko takich koncesji, w których przewiduje się wykup zakładu elektrycznego. Ubiegający się o uprawnienie mają w tym przepisie również wskazówkę dla siebie, mianowicie, że tylko na takie koncesje liczyć mogą.

Jak widać z powyższego, przepisy art. 8 i 2, ze względu na swe zadania uzupełniają się wzajemnie.

Ze względu na możliwość wypadków, gdy wykup zakładu elektrycznego z rąk prywatnych będzie pożądanym, lecz Państwo – czy to ze względów finansowych, czy innych – nie uzna za wskazane samo korzystać z prawa wykupu, art. 8 przewiduje przenoszenie prawa wykupu na ciała samorządne lub ich związki.

Do art. 9. Interes należytego rozwoju przemysłu elektrycznego wymaga zapewnienia zakładom elektrycznym, działającym na podstawie uprawnienia rządowego, możliwie szerokich „spraw” w zakresie korzystania z dróg i innych terenów w celu prowadzenia przewodów, ustanawiania transformatorów itd. Wymaganiu temu czynią zadość przepisy cz[ęści] 1 art. 9 ustanawiające na rzecz koncesjonowanych przez rząd zakładów elektrycznych prawa serwitutowe z mocy ustawy na terenach publicznych i prywatnych. Sposób korzystania z tych praw nie może być, oczywiście, pozostawiony uznaniu samych uprawnionych, lecz musi odpowiadać planom, zatwierdzonym przez kompetentne władze.

W przedmiocie wywłaszczenia nieruchomości na rzecz zakładów elektrycznych projekt odsyła do istniejących, względnie mogących w przyszłości obowiązywać, przepisów o wywłaszczeniu.

Do art. 10. Projekt w art. 10 przeprowadza zasadę, że prawa już nabyte i zobowiązania już zaciągnięte pozostają w swej mocy, chyba że sami posiadający te prawa lub obowiązki zgodzą się na zmianę tego stanu prawnego i podporządkowanie działalności zakładu elektrycznego przepisom nowej ustawy. W ten sposób ustawa projektowana w jej przepisach zasadniczych nie dotyka istniejących zakładów elektrycznych tak długo, jak długo działają one na podstawie i w granicach umów i koncesji dotychczasowych. Na działalność nie przewidzianą w tych umowach, względnie koncesjach czyli stanowiącą wyjście poza ich granice trzeba uzyskać uprawnienie.

Do art. 11. Brak w kraju – w związku z wojną i gospodarką okupantów – dostatecznej ilości urządzeń do wytwarzania energii elektrycznej sprawia, że zakłady elektryczne użyteczności publicznej nie są w możności zaspokoić całkowicie wzrastającego stale zapotrzebowania elektryczności. W pewnych momentach zwłaszcza wytwarza się z tego powodu położenie krytyczne, wymagające w interesie ogólnym zaradzenia wszelkimi możliwymi sposobami. Zdarza się zaś, że jednocześnie zakłady elektryczne o znaczeniu prywatnym posiadają niewykorzystaną moc rezerwową, przekraczającą ich własne potrzeby i mogłyby bez szkody, a nawet z korzyścią dla siebie oddawać ją, zwłaszcza w pewnych dziedzinach na rzecz zakładów elektrycznych użyteczności publicznej. Jest więc rzeczą słuszną, iżby w razie istotnej potrzeby władza odpowiednia mogła zarządzić wykorzystanie czasowe takich rezerw w interesie publicznym za słusznym wynagrodzeniem.

Do art. 12. Przepisy art. 12 niezbędne są ze względu na bezpieczeństwo publiczne i na prawidłowe funkcjonowanie urządzeń elektrycznych.

Do art. 14. Energia elektryczna stanowi produkt o tyle ważny ze stanowiska gospodarstwa narodowego, a jego zużycie w kraju dla celów produkcji zamiast wysyłania poza granicę na rzecz obcych – o tyle wskazane, że uzależnienie eksportu elektryczności od zezwolenia rządowego, zwłaszcza w obecnych czasach, kiedy produkowana elektryczność nie zaspokaja należyte potrzeby krajowych, jest nie

mniej uzasadniona, niż istniejące ograniczenia podobnego rodzaju co do innych ważnych wytworów krajowych. Również i sprowadzanie elektryczności spoza granic Państwa może być w niektórych okolicznościach np. ze względów strategicznych, niepożądane. Wobec tego art. 14 wymaga uzyskiwania pozwoleń w ogóle na „przesyłanie energii elektrycznej przez granice”.

Do art. 15. Przepis art. 15 sankcjonuje w trybie ustawodawczym stanowisko przyjęte ogólnie w judykaturze, nadając w ten sposób mocniejszą podstawę ochronie praw, których przedmiotem jest elektryczność.

°Alegat 9°

Wniosek Ministra Robót Publicznych w sprawie przeniesienia spraw elektryczności z zakresu działania Ministerstwa Robót Publicznych odnośnie do projektu ustawy Ministra Przemysłu i Handlu o Urzędzie elektrycznym

Wniosek

Ministra Robót Publicznych w sprawie przeniesienia spraw elektryczności z zakresu działania Ministerstwa Robót Publicznych odnośnie do projektu ustawy Ministra Przemysłu i Handlu o Urzędzie elektrycznym.

Rada Ministrów raczy uchwalić:

- 1) Przechodzi się do porządku dziennego nad projektem ustawy Ministra Przemysłu i Handlu o utworzeniu Urzędu elektrycznego;
- 2) wzywa się Pana Ministra Przemysłu i Handlu, aby zorganizowany w myśl uchwały Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1919 r. rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 14 marca 1919 r. („Monitor Polski” Nr 64) Urząd elektryfikacyjny po zlikwidowaniu głównych jego czynności, mianowicie po oddaniu zarządu elektrowni prawnym właścicielom, rozwiązał, a pozostałe czynności tego Urzędu przekazał Ministerstwu Robót Publicznych;
- 3) wzywa się Pana Ministra Robót Publicznych, aby przejął od Ministra Przemysłu i Handlu sprawy elektryczności i załatwiał je we własnym zakresie działania.

Minister Robót Publicznych

^bUzasadnienie do alegatu 9^b

Projekt Ministra Przemysłu i Handlu przewiduje ustawowe zatwierdzenie Urzędu Elektrycznego przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu, który został

stworzony przez Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 14 III 1919 r. na mocy uchwały Rady Ministrów z dnia 9 II 1919 r.

Powód powzięcia tego rodzaju uchwały daje się wytłumaczyć niewątpliwie tylko tą okolicznością, że – według dekretu o przymusowym zarządzie państwowym z 16 XII 1918 (Dz.Pr. Nr 21, poz. 67) – zarząd zakładów przemysłowych został przekazany Ministerstwu Przemysłu i Handlu. Ponieważ po okupantach pozostało wiele elektrowni bez należytego kierownictwa, przypadły one, jako zakłady przemysłowe, pod Zarząd Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Dla wykonania tego zarządu, a już łącznie z tym dla wzięcia pod dozór Państwa zakładów wytwarzania i użytkowania siły elektrycznej zezwolono wspomnianą uchwałą Ministrowi Przemysłu i Handlu na zorganizowanie Urzędu elektryfikacyjnego, co też nastąpiło rozporządzeniem tego Ministra z 14 III 1919 r. (Monitor Nr 64).

Drugim powodem – zdaniem moim – był ten, że w tym czasie nie było jeszcze zorganizowanego takiego Ministerstwa, któremu by zarząd państwowy w dziedzinie elektryczności ze względów rzeczowych przypadał. Ministerstwo Robót Publicznych było wówczas bowiem w stadium swej początkowej organizacji. Że rzeczowe względy nie wpłynęły na przekazanie tej gałęzi administracji państwowej Ministerstwu Przemysłu i Handlu okazuje nadto ta okoliczność, że sprawa urządzenia zakładów dla wytwarzania i użytkowania siły elektrycznej jest przede wszystkim sprawą techniki, a, jako taka, winna należeć do resortu technicznego, zatem do Ministerstwa Robót Publicznych, nie zaś do Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Zresztą ustawa z dnia 29 kwietnia 1919 r. o organizacji Ministerstwa Robót Publicznych (Dz.Pr. Nr 39, poz. 283) przekazała Ministerstwu Robót Publicznych zużytkowanie sił wodnych dla uzyskania energii elektrycznej tudzież ogólną administrację i policję techniczną, jako też wydawanie zezwoleń administracyjno-technicznych. W powyższym zakresie mieszczą się m.in. sprawy koncesjonowania i nadzoru nad zakładami elektryczności.

Nie wyklucza to jednak bynajmniej, iżby Ministerstwo Przemysłu i Handlu, działając w kierunku uprzemysłowienia kraju, popierało elektryfikację.

Tworzenie dla spraw elektryczności specjalnego Urzędu elektrycznego – jak to przedłożony projekt zamierza – jest przede wszystkim – zdaniem moim – zbędne i niecelowe. Gdyby Rząd zamierzał tworzenie we własnym zarządzie sieci elektrycznej w Państwie, względnie założenie elektrowni państwowych, natenczas byłoby celowe utworzenie Urzędu Elektrycznego, którego specjalnym zadaniem byłoby zarządzanie takimi zakładami. Ponieważ o takich zamierzeniach Rządu mi nie wiadomo, przeto uważam za zbyteczne tworzenie dla takich spraw osobnego Urzędu, który, siłą rzeczy, będzie dążył do możliwego rozszerzenia pola swej działalności i żywił tendencje etatystyczne, co nie jest w zgodzie ani z polityką Rządu, ani ze stanem rozwoju naszego kraju. Elektryfikacja znajduje się u nas dopiero w zaczątkach, a rozwój jej należy zostawić inicjatywie prywatnej.

Zdaniem moim – Rząd tu ograniczyć się powinien tylko do uregulowania prawnych i ogólnogospodarczych stosunków w tej dziedzinie oraz do kontroli i nadzoru technicznego. Jako ciała doradcze, mogą służyć Rządowi instytucje naukowe i zrzeszenia zawodowe czy gospodarcze – pozostałe nie z nakazu, ale z inicjatywy ‘sfer zainteresowanych’. Nie trzeba społeczeństwa wciąż prowadzić na pasku; musi się samo chodzić nauczyć.

Sądzę też, że jedynie będzie celowe, gdy Ministerstwo Robót Publicznych, jako dla takich spraw właściwe, obejmie je do załatwiania w ramach istniejącej, o jeden wydział rozszerzonej, organizacji, co w każdym razie oszczędzi Skarbowi Państwa znacznych wydatków, połączonych z utworzeniem projektowanego nowego Urzędu Elektrycznego.

W końcu już i ten wzgląd przemawia za załatwianiem spraw elektryczności w zakresie Ministerstwa Robót Publicznych i jego podwładnych organów, że jednym z najważniejszych źródeł energii elektrycznej jest siła wodna, a sprawy wodne należą niepodzielnie do zakresu działania Ministerstwa Robót Publicznych.

Istniejący przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu Urząd elektryfikacyjny winien by obecnie po nastąpieniu pokoju najrychlej uregulować zarządy nad elektrowniami, oddając je prawnym właścicielom, po czym należałoby ten Urząd rozwiązać, zaś wszystkie sprawy dotyczące się elektryczności powinny być przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu przekazane Ministerstwu Robót Publicznych.

‘Alegat 10’

[Odpisy korespondencji dyplomatycznej w sprawie Górnego Śląska]

Odpis.

Posel Zamoyski do Ministerstwa Spraw Zagranicznych

Par yż, 15 VI 21.

Po widzeniu się ze wszystkimi przywódcami parlamentu oraz marszałkiem Fochem, zostałem dziś przyjęty, razem z posłem, przez Brianda i Berthelota. Berthelot oznajmił, iż francuski rząd nie będzie dyskutował szczegółowo włoskiego projektu, gdyż mocno stoi na stanowisku całego okręgu przemysłowego dla Polski. Ma on dobre nadzieje. Briand dał także zapewnienie, że będzie stać stanowczo przy żądaniu całości okręgu przemysłowego dla Polski, ale mniej był pewny wyniku. Podkreśliłem szczególne znaczenie Gliwic, przyjął on to z uznaniem. Obaj kładą nacisk, że sytuacja Polski znacznie poprawiła się z powodu lojalności powstańców, w przeciwstawieniu do odmowy Hoeffera¹⁵⁸, i że obecnie dobry

¹⁵⁸ Tak w tekście. Powinno być: Hoeffera.

wynik zależy głównie od zachowania się powstańców. Obecnie cała wina jest po stronie Niemców, należy więc wszystko robić, by tak zostało. Rada zupełnie szczerza. Opinia Anglii i Ameryki względem nas poprawia się, nie należy drażnić teraz Anglików. Proszę dać podobne rady Korfantemu i wskazówki prasie.
Grabski.

Poseł Zamoyski do Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Paryż, 15 VI 21.

Lojalność powstańców w przeciwieństwie do kategorycznej odmowy ^aHoeffera^a, o której zawiadomił telegraficznie Lerond¹⁵⁹, znacznie poprawiła naszą sytuację. Stuart oburzony na zachowanie się Niemców przechyla się na stronę francuską. Briand, którego odwiedziłem z posłem Grabskim [podkreślił] ogromną ważność faktu, że dzisiaj Niemcy są w pozycji niekorzystnej, po czym wyraził konieczność, by mieszkańcy G[órnego] Śląska nie dali się wytrącić z równowagi i w pełnym zaufaniu do aliantów wytrwali na drodze likwidacji powstania. Jedyne wtedy Francja będzie mogła przeprowadzić swój program oddania nam całego okręgu przemysłowo-górniczego, którego niepodzielności będzie broniła do ostateczności. Na moje zapytanie co do współdziałania Belgii i Stanów Zjednoczonych w Radzie Najwyższej¹⁶⁰, Briand odpowiedział, że postara się o udział pierwszej, o ile się przekona o jej przychylnym stanowisku. Co do Stanów, ma nadzieję, iż odegrają czynną rolę.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

¹⁵⁹ Tak w tekście. Powinno być: Le Rond.

¹⁶⁰ Po pierwszym odrzuceniu pokoju wersalskiego przez Senat Stanów Zjednoczonych, delegat amerykański był zapraszany na zebrania Konferencji Ambasadorów w charakterze obserwatora. Belgii natomiast czasowo przyznano prawo do delegowania przedstawiciela.

PROTOKÓŁ
71-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 20 czerwca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Za Ministra Spraw Zagranicznych	
Podsekretarz Stanu	Jan Dąbski
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan K. Steczkowski
Za Ministra Sprawiedliwości	
Podsekretarz Stanu	dr Jan Morawski
Minister Wyznań Religijnych	
i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Dyrektor Departamentu Prezydialnego	
Prez. Rady Min.	dr Władysł[aw] Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego	
Prez. Rady Min.	Edward Lechowicz
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek
Posel na Sejm Ustawodawczy	dr Stanisław Grabski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 16 czerwca 1921 r.

2. Posel Stanisław Grabski zdaje sprawę z wyjazdu zleconego mu przez Rząd do Paryża do rządu i parlamentu francuskiego w sprawie Górnej Śląska¹⁶¹ – tę część posiedzenia uznano za poufną.

3. Rada Ministrów na wniosek Ministra Robót Publicznych uchyliła swą uchwałę z 11 czerwca 1921 r. dotyczącą budżetu Ministerstwa Robót Publicznych.

¹⁶¹ Była to misja specjalna z poruczenia premiera Witosa. Zob. relację S. Grabskiego, *Pamiętniki*, oprac. W. Stankiewicz, t. 2, Warszawa 1989, s. 189–194.

4. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Prezesa Prokuratury Generalnej¹⁶² rozporządzenie w przedmiocie tymczasowego rozszerzenia okręgu terytorialnego oddziału Prezesa Prokuratury Generalnej w Krakowie na ziemię Śląska Cieszyńskiego, wchodzące w skład Państwa Polskiego (alegat 1).

5. Po rozpatrzeniu złożonego przez Ministrów Przemysłu i Handlu i Spraw Wojskowych wniosków o władzach naczelnych marynarki polskiej (alegat 2). Rada Ministrów oświadczyła się w zasadzie za połączeniem wydziałów marynarki w Ministerstwach Spraw Wojskowych i Przemysłu i Handlu w jeden departament w Ministerstwie Przemysłu i Handlu i zleciła obu Ministrom opracowanie projektu rozporządzenia opartego na tej zasadzie.

Z uwagi na tę uchwałę ponowną w sprawie kompetencji władz marynarki handlowej i wojennej należy wycofać wniesione do Sejmu uchwalone przez Radę Ministrów w dniu 11 grudnia 1920 r. projekty ustaw o władzach naczelnych marynarki wojennej i o władzach marynarki handlowej.

6. Rada Ministrów na wniosek Prezydium Rady Ministrów i Ministra Skarbu postanowiła:

- a) termin płatności udzielonych w jesieni 1921 r. zaliczek funkcjonariuszom państwowym odroczyć do 31 grudnia 1921 r.;
- b) zaległy po 30 czerwca 1921 r. podatek dochodowy od poborów funkcjonariuszów państwowych rozłożyć na 12 rat miesięcznych począwszy od 1 lipca 1921 r.;
- c) przewidziany w art. 5 ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. RP Nr 65 poz. 429) mnożnik dla oznaczenia dodatku drożyznianego dla funkcjonariuszów państwowych podwyższyć od dnia 1 czerwca 1921 r. dla m. Warszawy z 525 na 580 z tym jednak zastrzeżeniem, że mnożnik ten zwiększy się:
w miejscowościach klasy II z 472,50 na 525
" " " III z 420 " 470
" " " IV z 377,50 " 400
" " " V z 315 " 330 (alegat 3).

Na odpowiednie zapytanie Minister Skarbu wyjaśnia, że dla Tworek z powodu wypłacenia funkcjonariuszom państwowym nielegalnie poborów wyższych, aniżeli według klasy przypadało, pozostawia się na przyszłość dotychczasowy wymiar mnożnika, tj. 525 (obecna II kl[asa]);

- d) utrzymać nadal 7-mio godzinny dzień pracy we wszystkich Ministerstwach i w soboty.

7. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Skarbu projekt ustawy o państwowym Banku odbudowy¹⁶³ (alegat 4).

¹⁶² Stanisław Bukowiecki.

¹⁶³ Państwowy Bank Odbudowy powstał na podstawie ustawy z 18 lipca 1919 r. („Dziennik Praw Państwa Polskiego” 1919, nr 63, poz. 368). Instytucja miała udzielać kredytu

W art. 13. w miejsce wyrazów „gospodarstwa polskie” ma być „gospodarstwa obywateli Rzeczypospolitej Polskiej”;

do zdania pierwszego art. 23 dodano na wniosek Ministra Robót Publicznych postanowienie:

„jak również likwidację pożyczek udzielonych przez Ministerstwo Robót Publicznych, do czasu powołania do życia Banku odbudowy”.

Wniosek Ministra Robót Publicznych, by na końcu art. 5 umieścić postanowienie:

„Państwowy Bank odbudowy może również udzielać pożyczek zbiorowych gminom i innym związkom samorządowym oraz związkom poszkodowanych”.

oraz wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego by w skład rady nadzorczej Banku wchodził reprezentant Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego,

Minister Skarbu przyrzekł uwzględnić w instrukcji, którą wyda do ustawy.

8. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie podwyższenia ceny węgla i koksu od dnia 1 lipca br. przeciętnie o 40% od cen czerwcowych (alegat 5).

9. Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie wolnego handlu węglem krajowej produkcji (alegat 6) przekazano do rozpatrzenia Komitetowi Ekonomicznemu Rady Ministrów.

10. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Przemysłu i Handlu projekt ustawy o przedłużeniu mocy obowiązującej ustawy z dnia 14 lipca 1920 r. (Dz.U. RP Nr 75 poz. 508) w sprawie udzielenia Ministrowi Przemysłu i Handlu nadzwyczajnych pełnomocnictw do uregulowania spraw opałowich (alegat 7).

11. Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu zezwoliła na przepisanie tytułu własności na imię Towarzystwa Górniczo-Przemysłowego „Hrabia Renard” w Sosnowcu¹⁶⁴ nieruchomości wymienionych w alegacie 8.

12. Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu (alegat 9) zezwoliła na przepisanie tytułu własności nieruchomości Nr hip. 1325 w Warszawie przy ul. Czackiego Nr 4, należącej do Polsko-Fińskiej Spółki akcyjnej dla eksportu i importu na imię Banku Francusko-Polskiego w Paryżu¹⁶⁵ za sumę 25 milionów (25 000 000) marek polskich.

na odbudowę i uruchomienie zakładów i gospodarstw, zniszczonych bądź uszkodzonych w skutek działań wojennych. Bankiem kierować miał dyrektor naczelny „i dwóch lub więcej zastępców”, a zarząd powoływał minister skarbu, on też sprawował nadzór.

¹⁶⁴ Towarzystwo Górniczo-Przemysłowe „Hrabia Renard” uzyskało koncesję na wytwarzanie i sprzedaż energii elektrycznej.

¹⁶⁵ Banque Franco-Polonaise (*Bank Francusko-Polski*) powstał w 1920 r. i działał we Francji i Polsce. Kapitał zakładowy był francuski. Utworzyły go cztery banki francuskie, w tym: Paribas, Société Générale, Crédit industriel et commercial oraz Banque de l'union parisienne.

13. Złożony przez Ministra Sprawiedliwości projekt ustawy o zmianie niektórych przepisów, dotyczących aktów stanu cywilnego (alegat 10) należy wnieść ponownie na Radę Ministrów po uzgodnieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

14. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej rozporządzenie w przedmiocie rozciągnięcia mocy prawnej dekretu z dnia 27 stycznia 1919 r. o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami (Dz.Pr.P.P. z r. 1919 Nr 11, poz. 127) na województwa: nowogródzkie, poleskie i wołyńskie oraz powiaty: grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego z tą poprawką, że rozporządzenie to ma mieć również moc obowiązującą w powiatach białostockim, bielskim i sokólskim (alegat 11).

15. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Kierownika Ministerstwa Zdrowia Publicznego w przedmiocie uproszczonego rozliczania podwyżek opłat dodatkowych należnych od lokatorów w myśl art. 5 ustawy o ochronie lokatorów z dnia 18 grudnia 1921 r. (alegat 12).

W § 1 miejsce wyrazu „częściowy” ma być „odpowiedni”; w § 2 w miejsce wyrazu „czynszu” ma być „suma komornego”.

16. Rada Ministrów przyjęła w zasadzie złożone przez Ministra Spraw Wojskowych rozporządzenie w przedmiocie przedłużenia mocy obowiązującej ustawy tymczasowej z 29 października 1920 r. o uposażeniu osób wojskowych¹⁶⁶. Osnowę ostateczną rozporządzenia ustali Prezydium Rady Ministrów w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wojskowych (alegat 13).

Posiedzenie zakończono o godzinie 9 minut 30.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie tymczasowego rozszerzenia okręgu terytorialnego oddziału Prokuraturii Generalnej w Krakowie na ziemię Śląska Cieszyńskiego wchodzące w skład Państwa Polskiego¹⁶⁷.
2. [Wniosek Ministra Spraw Wojskowych o odwołanie przyjętych na posiedzeniu w dniu 11 grudnia 1920 r. dwóch ustaw o władzach Marynarki Wojennej i Marynarki Handlowej oraz projekt ustawy o Władzach Naczelnych Marynarki Polskiej]¹⁶⁸.
3. Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podwyższenia dodatku drożyznianego dla funkcjonariuszów państwowych.

¹⁶⁶ „Dziennik Ustaw” 1920, nr 106, poz. 699.

¹⁶⁷ Nie publikuje się.

¹⁶⁸ Nie publikuje się.

4. Ustawa o Państwowym Banku Odbudowy¹⁶⁹.
5. Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie podniesienia cen węgla i koksu od 1 lipca 1921 r.
6. Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie wolnego handlu węglem.
7. Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu o przedłużenie mocy obowiązującej ustawy z dnia 14 lipca 1920 (Dz.U. RP 75 poz. 508) w sprawie udzielenia Ministrowi Przemysłu i Handlu nadzwyczajnych pełnomocnictw do uregulowania spraw opałowych.
8. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie udzielenia pozwolenia na nabycie nieruchomości w Sosnowcu Towarzystwu Górniczo-Przemysłowemu „Hrabia Renard”¹⁷⁰.
9. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zezwolenia Bankowi Francusko-Polskiemu w Paryżu na nabycie nieruchomości Nr hip. 1325 w Warszawie¹⁷¹.
10. Ustawa o zmianie niektórych przepisów dotyczących aktów stanu cywilnego¹⁷².
11. [Wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia mocy prawnej dekretu z dnia 27 stycznia 1919 r. o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami (Dz.Pr.P.P. z r. 1919, Nr 11, poz. 127) na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego]¹⁷³.
- [11a]. [Uzasadnienie wniosku Ministra Pracy i Opieki Społecznej o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia mocy prawnej dekretu z dnia 27 stycznia 1919 r. o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami (Dz.Pr.P.P. z r. 1919, Nr 11, poz. 127) na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego].
12. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie uproszczonego rozliczania podwyżek opłat dodatkowych należnych od lokatorów w myśl art. 6 ustawy o ochronie lokatorów z dnia 18 grudnia 1920 r. (Dz.U. RP Nr 4 z roku 1921, poz. 19)¹⁷⁴.
13. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przedłużenia mocy obowiązującej Ustawy Tymczasowej z dnia 29 października 1920 (Dz.U. RP Nr 106/20 poz. 699) o uposażeniu osób wojskowych¹⁷⁵.
- [13a]. Motywy [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie przedłużenia mocy obowiązującej Ustawy Tymczasowej z dnia 29 października 1920 (Dz.U. RP Nr 106/20 poz. 699) o uposażeniu osób wojskowych].

¹⁶⁹ Nie publikuje się.

¹⁷⁰ Nie publikuje się.

¹⁷¹ Nie publikuje się.

¹⁷² Nie publikuje się.

¹⁷³ Treści wniosku nie publikuje się.

¹⁷⁴ Nie publikuje się.

¹⁷⁵ Treści rozporządzenia nie publikuje się.

Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podwyższenia dodatku drożyznianego dla funkcjonariuszów państwowych

Wniosek nagły Ministra Skarbu
w sprawie podwyższenia dodatku drożyznianego
dla funkcjonariuszów państwowych.

Rada Ministrów raczy uchwalić:

Przewidziany w art. 5 ustawy z dnia 13 lipca 1921 r. (Dz.U. RP Nr 65 poz. 429) mnożnik dla oznaczenia dodatku drożyznianego dla funkcjonariuszów państwowych podwyższa się od dnia 1 czerwca 1921 dla m. Warszawy z 525 na 580 z tym jednak zastrzeżeniem, że mnożnik ten zwiększy się:

w miejscowościach II klasy	z 472,50	na 525
” ” III ”	z 420	” 470
” ” IV ”	z 377,50	” 400
” ” V ”	z 315	” 330.–

UZASADNIENIE.

Od czasu ustalenia ostatniego mnożnika rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 23 lutego 1921 r. (Dz.U. RP Nr 29 poz. 269) stwierdziła Komisja dla badania wzrostu cen przy Głównym Urzędzie Statystycznym dwukrotny wzrost kosztów utrzymania, który wynosił w Warszawie w marcu w porównaniu z lutym 5,58%, a w maju w porównaniu z kwietniem 3,85%. W miesiącu kwietniu i początku maja była wprawdzie widoczna pewna tendencja zniżkowa, w ostatnich jednak tygodniach daje się odczuwać na całym obszarze Rzeczypospolitej, a zwłaszcza w większych środowiskach z powodu nagłego spadku waluty dotkliwy wzrost cen artykułów pierwszej potrzeby, a przede wszystkim chleba, który jest w pierwszej linii regulatorem wysokości wynagrodzenia za pracę, a który to moment podnoszą w swoich żądaniach Związki Kolejowe.

Ponieważ z powyższych powodów natychmiastowa pomoc dla wszystkich urzędników państwowych, okazuje się konieczna, proponuje Ministerstwo Skarbu podwyższenie zasadniczego mnożnika dla m.st. Warszawy z 525 na 580, dla miejscowości II-iej i III-iej klasy natomiast przy zastosowaniu postanowienia ustawy z dnia 25 lutego 1921 (Dz.U. RP Nr 20 poz. 111), znoszącej ograniczenie przewidziane w art. 5 ustęp przedostatni ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. RP Nr 45 poz. 429) z pewną zwyżką, a w dwóch najniższych klasach z pewną zniżką w stosunku do dotychczasowej praktyki, przestrzegającej stałą różnicę między poszczególnymi klasami.

Wydatek na uposażenie cywilnych urzędników państwowych według wymiaru w miesiącach marcu, kwietniu, maju, czerwcu 1921 r. przy zastosowaniu zasadniczego mnożnika 525 mk rocznie około 36,2 miliarda, z czego 8 miliardów przypada na płacę zasadniczą, a 28,2 miliarda na dodatek drożyzniowy.

Dodatek wyrównawczy dla funkcjonariuszów miasta Warszawy i Łodzi, przyznany uchwałą Rady Ministrów z dnia 13 kwietnia 1921 wynosił około 1 200 000 000 mk rocznie.

Przy proponowanym mnożniku 580 dodatek drożyzniowy podwyższyłby się mniej więcej o 3,5 miliarda rocznie, a dodatek nadzwyczajny dla Warszawy i Łodzi o 170 milionów mk rocznie.

°Alegat 5°

Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie podniesienia cen węgla i koksów od 1 lipca 1921 r.

Ministerstwo Przemysłu i Handlu

^{ch...}^h VI 21.

^{h...}^h 80/21.^c

W n i o s e k
Ministra Przemysłu i Handlu
na Radę Ministrów w sprawie podniesienia cen węgla
i koksów od 1 lipca 1921 r.

Rada Ministrów uchwalić raczy:

Poleca się Ministrowi Przemysłu i Handlu podwyższyć ceny węgla i koksów od dnia ^d1 lipca rb.^d przeciętnie o 40% od cen czerwcowych.

Minister
^fS. Przanowski^f

Uzasadnienie

W dniu 23 maja br. Rada Ministrów uchwaliła podniesienie cen węgla i koksów od 1 czerwca o 25%. W ten sposób straty ponoszone przez Rząd na gospodarce węglowej zostały pokryte tylko częściowo i wzrastają coraz bardziej wskutek przyczyn walutowych, oraz podniesienia o 20% robocizny na kopalniach krajowych.

Dla zbliżenia cen sprzedaży do kosztów zakupu konieczne jest dalsze podniesienie cen o 40%, co pozwalałoby zamknąć bez strat gospodarkę węglową przy kursie:

1 mk niem. = 17 mk pol.

1 kor czes. = 15 ”

Załączony wniosek był złożony Komitetowi Ekonomicznemu Ministrów, który na posiedzeniu w dniu 11 czerwca br. wyraził opinię przychylną.

Dalszy spadek kursu waluty polskiej naturalnie wywołałby straty, które na razie musiałby ponieść Rząd, a które w następstwie mogłyby być pokryte odpowiednią podwyżką cen od 1 sierpnia.

^cAlegat 6^c

Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie wolnego handlu węglem

MINISTERSTWO PRZEMYSŁU I HANDLU

^cDn. 14 V 21.

N^o JP.G/39/21.^c

Wniosek

Ministra Przemysłu i Handlu

na Radę Ministrów w sprawie wolnego handlu węglem.

Rada Ministrów uchwalić raczy:

Upoważnia się Ministra Przemysłu i Handlu do wydania następujących zarządzeń:

Od dnia 1 października 1921 r. znosi się sekwestr węgla i ustala się w całej Polsce wolny handel węglem, wydobywanym z kopalń ^dkrajowych^d.

Ceny na węgiel ustala się przez wzajemne porozumienie się sprzedającego i kupującego.

Wszelkie świadczenia Rządu na rzecz przedsiębiorców kopalnianych i robotników ustają z dniem wprowadzenia wolnego obrotu węglem.

Import węgla i koksu z zagranicy oraz eksport węgla za granicę pozostają nadal w rękach Rządu.

Minister

^fS. Przanowski^f

Uzasadnienie.

Wniosek niniejszy jest ułożony zgodnie z postanowieniem Rady Ministrów z dnia 19 kwietnia br.

Na razie jednak z powodu niezdecydowania jeszcze sprawy Górnego Śląska, zarządzenia dotyczące wolnego handlu węglem mogą być sformułowane tylko

w stosunku do węgla krajowego. Gospodarka węglem importowanym z zagranicy oraz eksport węgla muszą pozostać chwilowo w rękach Rządu.

Termin wprowadzenia wolnego handlu musi być oddalony, żeby dać możność konsumentom, a zwłaszcza kolejom żelaznym, zawarcia odnośnych umów z dostawcami oraz kopalniom na zorganizowanie sprzedaży i wyprzedania swego towaru.

We wniosku niniejszym nie zrobiono żadnych zastrzeżeń w kwestii sposobu ściągania podatków od wydobycia węgla, ani w kwestii zabezpieczenia dostatecznego zaopatrzenia kolei w węgiel, gdyż zgodnie z oświadczeniami przedstawicieli Ministerstwa Skarbu i Ministerstwa Kolei na konferencjach, poprzedzających wniosek niniejszy – sprawy te dadzą się załatwić własnymi środkami tych Ministerstw, bez udziału Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

°Alegat 7°

Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu o przedłużenie mocy obowiązującej ustawy z dnia 14 lipca 1920 (Dz.U. RP 75 poz. 508) w sprawie udzielenia Ministrowi Przemysłu i Handlu nadzwyczajnych pełnomocnictw do uregulowania spraw opałowych

MINISTERSTWO PRZEMYSŁU I HANDLU

°Dn. 15 VI 21.

N° JP.G/466/21.°

Wniosek

Ministra Przemysłu i Handlu

o przedłużeniu mocy obowiązującej Ustawy z dnia 14 lipca 1920 r. (Dz.U. RP 75 poz. 508) w sprawie udzielenia Ministrowi Przemysłu i Handlu nadzwyczajnych pełnomocnictw do uregulowania spraw opałowych.

Rada Ministrów uchwalić raczy złożenie Sejmowi Ustawodawczemu następującego projektu Ustawy:

Projekt

Wysoki Sejm uchwalić raczy:

Ustawa

z dnia ... 1921 r. o przedłużeniu mocy obowiązującej Ustawy z dnia 14 lipca 1920 r. (Dz.U. RP 75 poz. 508) w sprawie udzielenia Ministrowi Przemysłu i Handlu nadzwyczajnych pełnomocnictw do uregulowania spraw opałowych.

1. Moc obowiązująca ustawy z dnia 14 lipca 1920 r. (Dz.U. RP Nr 75, poz. 508) w sprawie udzielenia Ministrowi Przemysłu i Handlu nadzwyczajnych pełnomocnictw do uregulowania spraw opałowych przedłuża się na czas do 1 sierpnia 1922 roku.

2. Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Przemysłu i Handlu.

Minister
za ^fStrasburger^f

U m o t y w o w a n i e.

Na mocy ustawy z dnia 14 lipca 1920 r. Minister Przemysłu i Handlu otrzymał nadzwyczajne pełnomocnictwa do uregulowania spraw opałowych, wygasające w dniu 12 sierpnia rb.

Zważywszy, że produkcja węgla od czasu wydania wymienionej ustawy znacznie się podniosła i że pomyślne dla Państwa Polskiego załatwienie sprawy górnośląskiej stworzy warunki, przy których sekwestr węgla będzie zbędny, projektowane jest wprowadzenie jeszcze w tym roku wolnego obrotu węglem. Ponieważ jednak sprawa Górnego Śląska nie jest jeszcze zdecydowana, producenci zaś węgla żądają, aby od chwili ogłoszenia o wprowadzeniu wolnego handlu węglem do chwili faktycznego zniesienia sekwestru upłynęło co najmniej trzy miesiące dla umożliwienia im nawiązania z odbiorcami stosunków bezpośrednich, termin na jaki są Ministerstwu Przemysłu i Handlu udzielone pełnomocnictwa w sprawach opałowych jest niewystarczający i niezbędne jest przedłużenie go do dnia 31 grudnia 1921, co nie przesądza o możliwości wcześniejszego zaprowadzenia w całości lub częściowo wolnego obrotu węglem, o ile warunki zewnętrzne na to pozwolą.

^cAlegat 11^c

[Uzasadnienie wniosku Ministra Pracy i Opieki Społecznej o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia mocy prawnej dekretu z dnia 27 stycznia 1919 r. o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami (Dz.Pr.P.P. z r. 1919, Nr 11, poz. 127) na województwa nowogródzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego]

UZASADNIENIE.

Jednym z pierwszych zadań Rządu po zawarciu Traktatu Pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą, jest możliwie rychłe unormowanie stanu prawno-

politycznego na ziemiach, które na podstawie powyższego Traktatu weszły w skład Rzeczypospolitej. Ziemie te, będąc przez szereg lat terenem wojny, dotknięte są wielkim zniszczeniem i wymagają szybkiej i wszechstronnej odbudowy, która jednakże jest znacznie utrudniona skutkiem ruchu wychodźczego i wyludnienia zniszczonych obszarów.

Jak najszybsze uruchomienie urzędów pośrednictwa pracy i zorganizowanie opieki nad wychodźcami na wschodniej granicy Państwa ułatwi wybitnie dzieło odbudowy, zwłaszcza że już obecnie do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej napływają z kresów wschodnich znaczne zapotrzebowania na robotników leśnych i budowlanych.

Rozciągnięcie dekretu o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami na ziemie, które na podstawie Traktatu Pokoju podpisanego 15 marca w Rydze weszły w skład Rzeczypospolitej Polskiej, jest warunkiem niezbędnym dla wzmożenia sił gospodarczych ziem powyższych oraz dla akcji regulowania rynku pracy na obszarze całego Państwa.

Warszawa, dn. 23 maja 1921 r.

Wniesiono na Radę Ministrów

Dn.1921 r.

Uchwała zapadła zgodnie
z wnioskiem.

Prezydent Ministrów:

Za Ministra

/-/ Gust. Simon

Wice-Minister

°Alegat 13°

Motywy [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie przedłużenia mocy obowiązującej Ustawy Tymczasowej z dnia 29 października 1920 (Dz.U. RP Nr 106/20 poz. 699) o uposażeniu osób wojskowych

MOTYWY

W myśl art. 62 Ustawy Tymcz[asowej] z dnia 29 października 1920 r. (Dz.U. RP Nr 106/20 poz. 699) o uposażeniu osób wojskowych, z dniem 1 lipca 1921 r. wygasa ważność tej Ustawy. Projektu stałej Ustawy o uposażeniu wojska MSWojsk. dotychczas nie wniosło, ponieważ projekt taki wymaga drobiazgowego uzgodnienia z zasadami pragmatyki służbowych osób wojskowych, które ze względu na cały szereg trudności technicznych nie mogły być dotychczas wypracowane.

Prace w tym kierunku dobiegają jednak już do końca, projekty pragmatyk służbowych tak oficerów jak i szeregowych w najbliższym czasie będą skierowane

na drogę Ustawodawczą, a w ślad za nimi wniesiony będzie również projekt stałej Ustawy o uposażeniu wojska.

Ponieważ jednak przepisy tymczasowe już z dniem 1 lipca 1921 r. tracą swą ważność, Ministerstwo Spraw Wojskowych przedkłada w myśl art. 62 powołanej na wstępie Ustawy Tymcz[asowej] Radzie Ministrów projekt unormowania uposażenia osób wojskowych, począwszy od dnia 1 lipca 1921 r. w formie przedłużenia mocy obowiązującej dotychczasowych przepisów z koniecznymi już w obecnej chwili zmianami odnośnie szeregowych żandarmerii wojskowej oraz personelu latającego wojsk lotniczych.

Ministerstwo Skarbu wyraziło swą zgodę pismem Nr 10706/D.B. z dnia 14/VI 1921 r.

Minister Spraw Wojskowych
[Sosnkowski]
gen. por.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

PROTOKÓŁ
72-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 22 czerwca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Za Ministra Spraw Wojskowych	generał-porucznik Eugeniusz Michaelis
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	Bolesław Sobolewski ¹⁷⁶
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	inż. Władysław Kucharski
Dyrektor Departamentu Prezydialnego Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego Prez. Rady Min.	Edward Lechowicz
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 20 czerwca 1921 r.
2. Rada Ministrów wysłuchała programu polityki zagranicznej Ministra Spraw Zagranicznych¹⁷⁷. Dyskusję nad tym programem odroczone.
3. Rada Ministrów przyjęła zreferowany przez Dyrektora Departamentu Prezydialnego Prezydium Rady Ministrów wniosek w przedmiocie utrzymania w mocy uchwały Rady Ministrów z 4 stycznia, względnie 21 lutego 1921 r.

¹⁷⁶ Powinno być: Bronisław Sobolewski.

¹⁷⁷ Dokumentu brak. Zapewne wystąpienie ministra spraw zagranicznych było poświęcone założeniom przemówienia w Sejmie. Program polityki zagranicznej, który rozwinął Skirmunt, zakładał, że państwo polskie jako beneficjent zmian geopolitycznych w Europie po Wielkiej Wojnie zainteresowane jest obroną status quo i realizuje koncepcje pokojowe.

o nadzwyczajnym dodatku drożyznianym dla obszarów włączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie traktatu ryskiego tudzież powiatów białostockiego, bielskiego i sokólskiego na czas od 1 czerwca do 1 września 1921 r. (alegat 1).

4. Rada Ministrów rozpatrzyła złożony przez Ministra Robót Publicznych projekt ustawy w przedmiocie zapewnienia ludności drzewa budulcowego (alegat 2).

Projekt przyjęto z następującymi poprawkami:

art. 2-mu nadano osnowę:

„Normy oddania drzewa z lasów państwowych i prywatnych przy szczególnym uwzględnieniu zasad prawidłowej gospodarki leśnej i należytego użytkowania cenniejszych gatunków drzewa materiałowego określi Minister Rolnictwa w porozumieniu z Ministrami Robót Publicznych i Przemysłu i Handlu, a na terenie b. w dzielnicy pruskiej Minister tej dzielnicy.

Za oddane drzewo płacone będą ceny ustanowione przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, względnie przez Ministra b. Dzielnicy Pruskiej.

art. 4 w miejsce wyrażenia „w granicach norm w art. 2 wymienionych” dano wyrazy „zgodnie z art. 2”, a po wyrazach „do Ministra Robót Publicznych” dodano: „który rozstrzyga je w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych, względnie do Ministra b. Dzielnicy Pruskiej”;

w art. 6 po wyrazie „surowca” dodano wyrazy „na pniu”;

w art. 9 zamiast „wyznaczania kar” ma być „orzekania kar”;

w art. 10 zamiast wyrazu „obowiązuje” ma być „wchodzi w życie”;

w art. 11 zamiast „Wszystkie zajęcia drzewa” ma być „Wszystkie zarządzenia dotyczące zajęcia drzewa”, zamiast wyrazów „Zresztą w stosunku do drzewa” ma być „W stosunku jednak do drzewa”;

postanowienie art. 12 zmieniono w tym kierunku, że wykonanie ustawy zleca się Ministrowi Robót Publicznych w porozumieniu ze wszystkimi wymienionymi tam Ministrami.

Wniosek Ministra Skarbu o uzupełnienie artykułu 4 postanowieniem: „Orzeczenie winno być wydane na jednoroczny okres, co najmniej na trzy miesiące przed jego rozpoczęciem się” nie uzyskał większości.

5. Na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych upoważniono Ministra Skarbu do asygnowania odpowiedniej dalszej kwoty na likwidację byłych instytucji politycznych ukraińskich i rosyjskich.

6. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Spraw Wewnętrznych projekt ustawy w przedmiocie zmiany brzmienia art. 9 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach przyłączonych do Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz.U. RP Nr 16, poz. 93) oraz uzupełnienia załącznika do tejże ustawy (alegat 3).

7. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie zniesienia ograniczeń w obrocie towarowym z powiatami wschodnimi Rzeczypospolitej Polskiej (alegat 4).

Posiedzenie zakończono o godzinie 9 m[inut] 30 wieczorem.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek w przedmiocie utrzymania w mocy uchwały Rady Ministrów z dn. 4 stycznia br. o nadzwyczajnym dodatku drożyznianym dla obszarów włączonych na zasadzie Traktatu Ryskiego tudzież powiatów Białostockiego, Bielskiego i Sokólskiego na czas od 1 czerwca do 1 września 1920 r.¹⁷⁸
 2. Ustawa w przedmiocie zapewnienia drzewa budowlanego¹⁷⁹.
 3. Ustawa w przedmiocie zmiany brzmienia art. 9 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz.U. RP Nr 16 poz. 93) oraz uzupełnienia załącznika do tejże ustawy¹⁸⁰.
 4. Wniosek nagły Ministra Aprowizacji oraz Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie zniesienia ograniczeń w obrocie towarowym z powiatami wschodnimi Rzeczypospolitej Polskiej¹⁸¹.
- [4a]. Uzasadnienie [wniosku nagłego Ministra Aprowizacji oraz Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie zniesienia ograniczeń w obrocie towarowym z powiatami wschodnimi Rzeczypospolitej Polskiej].

Alegat [4a]

Uzasadnienie [wniosku nagłego Ministra Aprowizacji oraz Ministra Przemysłu i Handlu na Radę Ministrów w sprawie zniesienia ograniczeń w obrocie towarowym z powiatami wschodnimi Rzeczypospolitej Polskiej]

Uzasadnienie.

Rozporządzeniem Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich, ogłoszonym w dzienniku Urzędowym Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich Nr 8 poz. 52 z r. 1919. przywóz towarów z Polski do obszarów podległych Komisarzowi Generalnemu Ziem Wschodnich oraz wywóz towarów z tych obszarów do Polski

¹⁷⁸ Nie publikuje się.

¹⁷⁹ Nie publikuje się.

¹⁸⁰ Nie publikuje się.

¹⁸¹ Treści wniosku nie publikuje się.

został uzależniony od pozwoleń przewozowych (przepustek towarowych) wydawanych przez organa Zarządu Cywilnego Z[iem] Wsch[odnich]. Ograniczenie to zostało wprowadzone również na obszary podległe władzy Zarządu Cywilnego Ziemi Wołyń i Frontu Podolskiego¹⁸² rozporządzeniem Komisarza Naczelnego tych ziem, ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Z[arządu] C[ywilnego] Ziemi Wołyń i Fr[ontu] Pod[olskiego] Nr 6 poz. 100 z r. 1920.

Z chwilą powołania do życia rozkazem Wodza Naczelnego WP z dn. 9 września 1920 r. Tymczasowego Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych, wydawanie przepustek towarowych było uskuteczniane przez Departament Przemysłu i Handlu tego Zarządu, który następnie, zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 listopada 1920 r. (Dz.U. Nr 115 poz. 762) został przekazany Ministerstwu Przemysłu i Handlu i przekształcony na Oddział Przepustkowy Wydziału Handlu Wewnętrznego Sekcji IV Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Oddział ten reglamentował w dalszym ciągu obrót towarowy z b. Ziemiami Wschodnimi, opierając się na wyżej wspomnianych rozporządzeniach, utrzymanych w mocy początkowo Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 listopada 1920 r., następnie zaś Ustawą Sejmową z dn. 4 lutego 1921 r. (Dz.U. Nr 16 poz. 93).

Wobec włączenia obszarów b. Ziemi Wschodnich do Rzeczypospolitej Polskiej zachodzi konieczność skasowania wewnętrznych kordonów handlowych, które utraciły rację bytu. Toteż Ministerstwo Przemysłu i Handlu opracowało w porozumieniu z Ministerstwem Aprowizacji projekt załączonego rozporządzenia Rady Ministrów, które ma na celu zniesienie ograniczeń obrotu z wschodnimi powiatami Rzeczypospolitej odnośnie do wszystkich towarów oprócz normowanych przez Ministra Aprowizacji w myśl ust. 2 art. 5 ustawy z dnia 9 lipca 1920 roku o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21 (Dz.U. z r. 1920 Nr 56 poz. 348), co do których byłoby rzeczą wskazaną utrzymać pewne ograniczenia z obawy przed szmugłem artykułów żywnościowych przez granicę wschodnią.

Przewóz majątku wojskowego i zdobyczy wojennej pozostawałby pod kontrolą władz wojskowych.

Równocześnie ze zniesieniem ograniczeń w obrocie towarowym z Ziemiami Wschodnimi zostałby zlikwidowany Oddział Przepustkowy Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Wobec konieczności jak najrychlejszego zniesienia wszelkich innych ograniczeń krępujących handel, sprawa ta jest niezmiernie pilna.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

¹⁸² Obszar ten podzielono na dwa okręgi: wołyński (powiaty włodzimierski, kowelski, łucki, dubieński, rówieński, ostrogski, krzemieniecki, zviahelski, zasławski i starokonstantynowski) oraz podolski (powiaty kamieniecki, płoskirowski, nowouszycki i latyczowski).

PROTOKÓŁ
73-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 24 czerwca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów

Minister Spraw Wewnętrznych

Minister Spraw Zagranicznych

Minister Skarbu

Minister Sprawiedliwości

Minister Wyznań Religijnych

i Oświecenia Publicznego

Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych

Minister Kolei Żelaznych

Minister Poczty i Telegrafów

Minister Robót Publicznych

Minister Pracy i Opieki Społecznej

Minister b. Dzielnicy Pruskiej

Radca Prezydium Rady Ministrów

Wincenty Witos

Leopold Skulski

Konstanty Skirmunt

dr Jan Kanty Steczkowski

^aBolesław^a Sobolewski

Maciej Rataj

dr Józef Raczyński

inż. Zygmunt Jasiński

dr Władysław Stesłowicz

inż. Gabriel Narutowicz

Ludwik Darowski

inż. Władysław Kucharski

dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 6 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 23 czerwca 1921 r.

2. Rada Ministrów rozpatrywała w dalszym ciągu projekt ustawy skarbowej na rok 1921.

Preliminarz budżetowy Naczelnika Państwa (część 1) przyjęto z poprawką, iż należy skreślić kwotę 50 000 marek na wydawnictwa.

Preliminarz budżetowy Sejmu Ustawodawczego (część 2) przyjęto z dezyderatem, by zredukowano wydatki Sejmu przez zwinięcie tymczasowej komisji rewizyjnej.

Preliminarz budżetowy Najwyższej Izby Kontroli Państwa (część 4) przyjęto bez zmiany.

Preliminarz budżetowy Ministerstwa Sprawiedliwości (część 9) przyjęto. Rada Ministrów równocześnie uchwaliła wezwać Ministra Sprawiedliwości:

1) aby jak najrychlej przedstawił Radzie Ministrów plan zmniejszenia ilości sądów okręgowych w b. zaborze rosyjskim i sądów powiatowych w b. zaborze austriackim, a sądów pokoju w b. zaborze rosyjskim do granic koniecznej potrzeby;

2) by wpłynął na Komisję Kodyfikacyjną¹⁸³ w kierunku odciążenia sędziów od funkcji nie ściśle sędziowskich;

3) aby jak najrychlej zlikwidował dyrekcje więzień w b. zaborze rosyjskim.

Preliminarz budżetowy Ministerstwa Kolei Żelaznych (część 11) przyjęto. Rada Ministrów równocześnie na wniosek Ministra Robót Publicznych uchwaliła zlecić Ministrowi Kolei Żelaznych, by dążył do tego, ażeby wydatki administracyjne i personalne objęte pozycjami 1, 2 i 4 były zrównoważone dochodami.

Na wniosek Ministra Skarbu zlecono Ministrowi Kolei Żelaznych:

1) najszybsze i jak najwydatniejsze podniesienie taryf towarowych i osobowych celem wyrównania deficytu;

2) przedłożenie jak najrychlejsze zamknięć rachunkowych;

3) wprowadzenie oszczędności odnośnie do węgla, telefonów i personelu.

Posiedzenie zakończono o godzinie 9 wieczorem.

Witos

Załączniki

Wykaz:

1. Przedłożenie rządowe. Preliminarz budżetowy Rzeczypospolitej Polskiej na rok 1921. Ustawa skarbowa¹⁸⁴.

[1a]. Uwagi do projektu Ustawy Skarbowej.

Alegat [1a]

UWAGI DO PROJEKTU USTAWY SKARBOWEJ

Preliminarz budżetowy na okres od 1 stycznia 1921 do 31 grudnia 1921 r., rozpatrzony i uchwalony przez Radę Ministrów na szeregu posiedzeń w czasie od 12 maja do 9 lipca br., obejmuje w pierwszych 21 częściach b. zabór rosyjski i b. zabór austriacki, tj. b. Galicję z dołączonymi częściami Spisza i Orawy. Nie są objęte tym preliminarzem przyznane Polsce części Śląska Cieszyńskiego, a to zgodnie z art. 4 lit. 16 Ustawy Konstytucyjnej z dnia 15 lipca

¹⁸³ Organ sejmu. Powstał z mocy ustawy z 3 czerwca 1919 r. Miał wypracować założenia i projekty ustaw unifikujących prawo polskie w odrodzonym państwie po długotrwałym podziale na dzielnice zaborowe.

¹⁸⁴ Zamieszczając projekt ustawy skarbowej za czas od 1 stycznia do 31 grudnia 1921 r., pomija się liczne załączniki z założeniami budżetowymi na poszczególne ministerstwa.

1920 r., zawierającej statut organiczny Województwa Śląskiego (Dz. Ustaw Nr 73, poz. 497).

Wydatki i dochody obu wspomnianych dzielnic preliminowane są łącznie, a nie oddzielnie dla każdej z tych dzielnic, co w porównaniu z ostatnim preliminarem stanowi dalszy krok naprzód w dziedzinie unifikacji budżetu państwowego. Wyjątkowo obejmują wymienione części preliminarza (1–21) także dochody i wydatki na obszarze b. dzielnicy pruskiej, mianowicie w tych działach administracji, które objęte zostały przez właściwe Ministerstwa w myśl art. 7 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dz.Pr. Nr 64, poz. 385). Tu należą: Dział 3 preliminarza Ministerstwa Skarbu, obejmujący Zarząd ceł, preliminarz Ministerstwa Kolei Żelaznych, Ministerstwa Poczty i Telegrafów, z działu 2 preliminarza Ministerstwa Robót Publicznych Żegluga Państwowa i regulacja rzek żeglowych. Budżet b. dzielnicy pruskiej przedstawiony jest odrębnie, jako 22 część przedłożona, a tylko cyfry jego końcowe weszły do ogólnej sumy wydatków i dochodów państwowych (art. 1 i 4 projektu ustawy skarbowej). W następnym preliminarzu budżetowym zamierza Ministerstwo Skarbu objąć jednolitym przedstawieniem także b. dzielnicę pruską, zgodnie z uchwałą Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1921 r., którą postanowiono przeprowadzić unifikację administracji w b. dzielnicy pruskiej do końca 1921 r.

Budżet rozczłonkowany jest na 22 części, odpowiadające podziałowi na Ministerstwa i Główne Urzędy, części dzielą się na działy, paragrafy i pozycje, kilka części zawiera nadto podział na rozdziały. Schemat budżetowy został ulepszony w porównaniu do szematu ubiegłego okresu w ten sposób, że przy wydatkach każdy dział ma pierwszych dziesięć paragrafów jednolitych tak co do treści, jak i nazwy; podobnie jednolite są przy dochodach z reguły paragrafy 3, 4, 7 i 8 wszystkich działów. Ten system ułatwia porównanie analogicznych grup wydatków i dochodów we wszystkich działach administracji państwowej.

Wydatki osobowe obliczone zostały przy zastosowaniu dodatku drożyzniowego, ustalonego rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 23 lutego 1921 r. (Dz.U. Nr 29, poz. 165), a obowiązującego od dnia 1 marca 1921 r. (mnożnik 525 dla I-ej klasy, 472,5 dla II-ej, 420 dla III-ej, 367,5 dla IV-ej i 315 dla V-ej klasy miejscowości). Nadto uwzględniono dodatek wyrównawczy dla urzędników i funkcjonariuszów niższych w Warszawie i Łodzi, wprowadzony uchwałą Rady Ministrów z dnia 13 kwietnia 1921 r. (rozporządzenie Ministerstwa Skarbu z dnia 15 kwietnia 1921 r. L. 7168).

Wydatki i dochody poszczególnych działów administracji preliminowane są z reguły we wszystkich działach budżetu w całej kwocie (brutto). Wyjątek stanowią tylko przedsiębiorstwa państwowe o charakterze handlowo-przemysłowym, które, jak np. drukarnie państwowe (p. część 9 Prezydium Rady Ministrów), Państwowe Zakłady Graficzne i Monopol Tytoniowy (p. część 8 Ministerstwo Skarbu), weszły

do preliminarza tylko z dochodem netto. Jedynie w preliminarzu Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej zasada budżetowania brutto nie doznaje wyjątku odnośnie do przedsiębiorstw państwowych (Urząd cukrowy, Urząd spirytusowy).

Do art. 2.

Oprócz kredytów, określonych ściśle, preliniuje się w budżecie oparte niejednokrotnie na ogólnie sformułowanych ustawach kredyty, w kwotach ryczałtowych. Przystępując do akcji, dla której przewidziano kredyt ryczałtowy, będą musiały Ministerstwa, względnie Główne Urzędy, oprzeć się na szczegółowym planie. Drugi ustęp art. 2 ma właśnie na celu uzależnić uruchomienie takich kredytów, budżetem już objętych, od uprzedniej zgody Ministra Skarbu, która nastąpi po akceptowaniu szczegółowego preliminarza, ustalającego sposób zużycia części lub całości kredytu ryczałtowego.

W szczególności postępowanie takie będzie stosowane przy ustalaniu kredytów wojskowych w formie okresowych preliminarzy (w pierwszym półroczu 1921 r. jednomiesięcznych; od 1/VII 1921 r. – dwumiesięcznych), zatwierdzanych przez Ministerstwo Skarbu przy udziale posłów, wyznaczonych przez Komisję Skarbowo-Budżetową i wojskową (p. objaśnienia do części 6 preliminarza).

Do art. 3.

Aczkolwiek starano się w preliminarzu w cyfrach wydatków objąć możliwie całokształt zadań państwowych na r. 1921, to jednak ewentualne powstawanie nowych potrzeb administracji państwowej, wymagających bezwzględnie zaspokojenia w żywotnym interesie Państwa, mogą spowodować, iż w niektórych wypadkach okaże się potrzeba odchylenia od preliminarza w ciągu okresu budżetowego.

Sposób postępowania w takich wypadkach określa art. 3, który z reguły uzależnia odchylenie budżetowe od uprzedniej zgody Sejmu.

Wyjątek od tej reguły stanowi ustęp 2 art. 3, wedle którego zmiany budżetowe nie powodujące w rezultacie zmiany ostatecznej cyfry wydatków państwowych, ustalonych budżetem, mogą nastąpić za zezwoleniem Ministra Skarbu.

Dalszym wyjątkiem jest zawarte w ust. 3 art. 3 upoważnienie do przekroczenia kredytów z powodu wzrostu drożyzny i kursu walut zagranicznych. Postanowienie to upoważnia do przekroczenia kredytów tylko w tych wypadkach, w których cel, przewidziany w uchwalonym przez Sejm budżecie, nie da się osiągnąć przy pomocy preliniowanego kredytu, a to bądź z powodu wzrostu kosztów utrzymania, co będzie przyczyną zwiększenia się wydatku na zaprowiantowanie armii i podwyższenie dodatków drożyznianych pracowników państwowych, cywilnych i wojskowych, – bądź z powodu zwyżki kursu walut zagranicznych, co czyni koniecznym zwiększenie wydatków cywilnych w walucie zagranicznej.

Wzrost kosztów utrzymania i zwyżka kursu walut zagranicznych mogą wreszcie spowodować wzrost wydatków rzeczowych, które w interesie prawi-

dłowego funkcjonowania administracji państwowej wymagać będą bezwzględnie zaspokojenia.

Przekroczenia, spowodowane powyższymi okolicznościami, nie dają się obecnie cyfrowo ująć i dlatego ustęp 3 art. 3 upoważnia ogólnie Ministra Skarbu do zezwolenia na takie, limitowane kwotą 10 miliardów, przekroczenia. Z upoważnienia tego skorzysta Minister Skarbu tylko w wypadkach istotnej konieczności państwowej.

Ustęp 4 art. 3 określa wreszcie postępowanie na wypadek, gdy w czasie przerwy obrad sejmowych okażą się ze względu na żywotny interes Państwa konieczne pewne odchylenia budżetowe, które będą musiały być natychmiast uczynione.

Do art. 4.

Preliminowane w budżecie dochody opiera się na obowiązujących tytułach prawnych, przy czym we wpływach z poszczególnych podatków uwzględniono już, mające na celu podwyżkę dochodów, zmiany w obowiązującym ustawodawstwie podatkowym, których projekty zostały złożone Sejmowi lub będą złożone w najbliższym czasie.

Ustęp 2 art. 4 upoważnia Ministra Skarbu do przeprowadzenia operacji kredytowych, które okażą się niezbędne dla pokrycia deficytu państwowego, z wyjątkiem pożyczki Skarbu Państwa w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, która będzie zaciągana na mocy osobnych ustaw. Odnośne przedłożenia rządowe będą zawierały specjalne uzasadnienia dla każdej pożyczki w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej.

Do art. 5.

Z reguły gasną wszystkie kredyty z ostatnim dniem okresu budżetowego. Konieczne ze względów technicznych ulgi ustali Minister Skarbu.

Do art. 6.

Preliminarz Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej uwzględnia odrębność administracji tej dzielnicy, przewidzianą w ustawie z dnia 1 sierpnia 1919 r. o Tymczasowej Organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dz.Pr. Nr 64, poz. 385) i stanowi dla siebie odrębną całość. Tylko dochody i wydatki działów administracji, objętych przez właściwe Ministerstwa na mocy art. 7 powołanej ustawy, weszły w skład preliminarzy tych Ministerstw. Wobec tego art. 7 niniejszego projektu powierza wykonanie budżetu Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej Ministrowi b. dzielnicy pruskiej.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

135
PROTOKÓŁ
74-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 28 czerwca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	^a Bolesław ^a Sobolewski
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Minister Aprowizacji	Jan Stefan Stoiński
Dyrektor Departamentu Prezydialnego Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego Prez. Rady Min.	Edward Lechowicz
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek
Wiceprezes Głównego Urzędu Ziemiańskiego	Józef Makulski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 4 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 24 czerwca 1921 r.

2. Po udzieleniu przez wiceprezesa Głównego Urzędu Ziemiańskiego wyjaśnień w sprawie zamierzonego kupna majątku Klęk przez obcokrajowca, Stefana Greenwooda Minister Spraw zagranicznych wycofał wnioski o zezwolenie temu cudzoziemcowi na nabycie wymienionej posiadłości ziemskiej (alegat 1 i 2).

3. Przeprowadzono obrady nad exposé wygłoszonym przez Ministra Spraw Zagranicznych na posiedzeniu Rady Ministrów z 22 czerwca br.

Prezes Rady Ministrów stwierdza, że Rada Ministrów upoważniła Ministra Spraw Zagranicznych do wybadania terenu i przedwstępnych nieobowiązujących rokowań z państwami innymi w sprawach aktualnych.

Minister Spraw Zagranicznych w odpowiednich chwilach przedstawi Radzie Ministrów stan poszczególnych spraw naszej polityki zagranicznej i przedłoży do jej decyzji konkretne wnioski¹⁸⁵.

Na życzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego notuje się, że jego wniosek o upoważnienie Ministra Spraw Zagranicznych do wszczęcia rokowań z Czechosłowacją w sprawie: 1) zawarcia z Czechosłowacją umowy politycznej na zasadzie uznania przez Czechosłowację granic Rzeczypospolitej Polskiej, ustalonych w traktacie ryskim nawet za cenę uznania granicy na Śląsku Cieszyńskim; 2) niemieszania się Polski w sprawy wewnętrzne Czechosłowacji (Słowacja, Ruś Podkarpacka), a Czechosłowacji w sprawy wewnętrzne Polski (Małopolska)¹⁸⁶; c) umowy handlowej i o tranzyście – nie uzyskał większości.

Obrady uznano za tajne.

Posiedzenie zakończono o godzinie 9 wieczorem.

fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1 i 2. [Odpis pisma Max Mullera z 11 czerwca 1921 r. w sprawie starań St.A. Greenwooda o nabycie nieruchomości w Polsce oraz odpis pisma Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego z 10 maja 1921 r. w sprawie Greenwooda].

[Alegat 2]

[Odpis pisma prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego z 10 maja 1921 r. w sprawie starań St.A. Greenwooda o nabycie nieruchomości w Polsce]

Odpis.

Główny Urząd Ziemski

Warszawa, dnia 10 maja 1921 r.

N° 697/Z./146 taj.

Odpowiedź na N° 6748/D.K. z dn. 19/III 1921 r.

TAJNE

¹⁸⁵ Z protokołów obrad Rady Ministrów wynika, że nie doszło do takiego posiedzenia, na którym Skirmunt przedstawiłby swoje poglądy. Ale założenia polityki zagranicznej zawarł on w instrukcji do placówek dyplomatycznych z 3 sierpnia 1921 r. Zob. *Dokumenty z dziejów polskiej polityki zagranicznej 1918–1939*, t. 1: 1918–1932, oprac. T. Jędruszczak i M. Nowak-Kiełbikowa, Warszawa 1989, s. 175–179.

¹⁸⁶ W Pradze postrzegano Polskę jako zainteresowaną dezintegracją Czechosłowacji, a w Warszawie oczekiwano, że rząd czechosłowacki formalnie uzna postanowienia pokoju ryskiego i przynależność Galicji Wschodniej (albo Małopolski Wschodniej, jak się niekiedy wyrażano) do państwa polskiego.

W sprawie uchylenia wykupu przymusowego i zezwolenia na przewłaszczenie majątku Kłęk pow. Brzezińskiego, na rzecz angielsk[iego] podd[anego] p. St.A. Greenwooda.

Do Pana
Ministra Skarbu
w miejscu.

Zwracając przy niniejszym akta sprawy przewłaszczenia majątku Kłęk, Główny Urząd Ziemski zawiadamia, że nie może wyrazić swojej przychylniej opinii co do przewłaszczenia tego majątku na rzecz pana Greenwooda, jak to zostało zawczasu zaznaczone w uzasadnieniu Pana Ministra Skarbu do odpowiedniego wniosku na Radę Ministrów.

Przeciwnie, Główny Urząd Ziemski stanowczo przeciwstawia się pomienionemu wnioskowi, a to z powodów następujących:

1) ze strony Urzędów Ziemskich już zostało zapoczątkowane postępowanie, zmierzające do wykupu przymusowego folw[arku] Kłęk na cele reformy rolnej. Odpowiednie uchwały, kwalifikujące obiekt powyższy do wykupu, na podstawie punktu 1 art. 1 Ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. (Dz.U. Nr 70/1920 poz. 462) zapadły prawomocnie w Komisjach Ziemskich: Gminnej, Powiatowej i Okręgowej, jak również i ostrzeżenie hipoteczne zostało wniesione; wobec czego nagle na pozór nieuzasadnione uchylenie postępowania ekspropriacyjnego poderwałoby autorytet Urzędów Ziemskich w oczach szerokich mas pośrednio nawet zainteresowanych włościan małorolnych i bezrolnych, powiększając jednocześnie istniejące wśród nich rozgoryczenie, wywołane zbyt powolnym, w ich mniemaniu tempem urzeczywistnienia reformy rolnej.

2) Projektowany nowonabywca, p. Greenwood, wyraźnie nie odpowiada warunkom, stawianym przez art. 2 Uchwały Sejmowej z dnia 10 lipca 1919 r. w przedmiocie zasad reformy rolnej: jest on przemysłowcem, a nie rolnikiem zawodowym, nie będzie stale zamieszkiwał na miejscu i nie będzie miał możliwości prowadzenia samodzielnie gospodarstwa. Ewentualność, że p. Greenwood będąc obcopoddanym, otrzymałby zezwolenie na kupno majątku ziemskiego przy takich okolicznościach, pośród których żaden z obywateli Rzeczypospolitej Polskiej nie mógłby myśleć o przeprowadzeniu podobnej transakcji, bezwzględnie wywołałaby silne wzburzenie już nie tylko wśród drobnych rolników i bezrolnych, ale nawet w jak najszerszych kołach ziemiaństwa, oraz inteligencji miejskiej.

3) Główny Urząd Ziemski posiada dokumenty stwierdzające, że były czynione próby skłonienia odpowiednich funkcjonariuszy ziemskich do umorzenia postępowania wykupu względem majątku Kłęk, drogą przekupstwa: mianowicie Komisarzowi Ziemskiemu pow[iatu] Brzezińskiego zaproponowano tytułem

łapówki w tej sprawie sumę mk 500 000, a także podobno czyniono w Piotrkowie wywiady „czyby nie można było nawiązać porozumienia z Urzędem Okręgowym”. Tu należy podkreślić demoralizujące wrażenie, jakie wywarłoby udzielenie przez Władze Centralne zezwolenia na przewłaszczenie po użyciu przez strony środków nielegalnych i po odrzuceniu przez niedostatecznie wynagradzanego funkcjonariusza prowincjonalnego tak ponętnej propozycji. Wieść o tym nie dałaby się ukryć wobec opinii, skłonnej do wietrzenia nadużyć nawet i tam gdzie nie są one popełniane, zwłaszcza gdy chodzi o zahamowanie wykonania reformy rolnej.

Z uwagi na wyżej przytoczone względy Główny Urząd Ziemski z całą mocą protestuje przeciwko udzieleniu zezwolenia na przewłaszczenie dóbr Klęk na rzecz pana Greenwooda, oraz usilnie prosi Pana Ministra Skarbu o cofnięcie wzmiankowanego wniosku, jako sprzeciwiającego się interesom społeczeństwa w ogóle, a w sprawie urzeczywistnienia reformy rolnej w szczególności.

12 załączników¹⁸⁷.

Prezes
/-/ T. Wilkoński

Zgodne z oryginałem

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

¹⁸⁷ Załączników brak.

PROTOKÓŁ
75-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 30 czerwca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Za Ministra Spraw Zagranicznych	
Podsekretarz Stanu	Jan Dąbski
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Za Ministra Skarbu Podsekretarz Stanu	dr Ignacy Weinfeld
Minister Sprawiedliwości	^a Bolesław ^a Sobolewski
Minister Wyznań Religijnych	
i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Aprowizacji	Jan Stefan Stoiński
Dyrektor Departamentu Prezydialnego	
Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego	
Prez. Rady Min.	Edward Lechowicz
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek
Wiceprezes Głównego Urzędu Ziemskiego	Józef Makulski
Za Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego	^a Jan ^a Kauzik

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 12 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 28 czerwca 1921 r.

2. Rada Ministrów na wniosek Ministra skarbu uchwaliła:

- 1) przyznać pracownikom państwowym jednorazowe dodatki do poborów według załączonych do protokołu tabel (alegat 1);
- 2) za zaległe deputaty wypłacić w ciągu lipca br. ekwiwalent pieniężny.

Wykonanie uchwały pod 2) zlecono Ministrom skarbu i Aprowizacji.

3. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez Ministra Skarbu wniosek w sprawie podwyższenia dodatku za studia, przyznany funkcjonariuszom państwowym posiadającym akademickie wykształcenie (alegat 2).

4. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez Ministra Skarbu wniosek w sprawie zmiany rozporządzenia Rady Ministrów o dietach i kosztach podróży funkcjonariuszów państwowych (alegat 3).

5. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez Ministra Skarbu wniosek w sprawie podwyższenia dodatku na koszty reprezentacyjne oraz dodatku funkcyjnego za kierownictwo (alegat 4).

6. Nawiązując do uchwały z 23 lutego (punkt 2 protokołu), Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu uchwaliła, by Ministrowie sprawozdania z redukcji personelu wszystkich resortów II i I instancji złożyli Prezydium Rady Ministrów do 31 lipca 1921 r.

7. Na wniosek Ministra Spraw Wojskowych Rada Ministrów stwierdza, że uchwalone na obecnym posiedzeniu wnioski, dotyczące poprawy bytu pracowników państwowych należy również stosować do oficerów i równorzędnych w czynnej służbie.

8. Rada Ministrów rozpatrywała w dalszym ciągu projekt ustawy skarbowej na rok 1921.

Przyjęto preliminarz budżetowy Prezydium Rady Ministrów (część 3) i preliminarz budżetowy Ministerstwa Przemysłu i Handlu (część 10).

9. Rada Ministrów zatwierdziła złożony przez Ministra Przemysłu i Handlu etat osobowy państwowego Instytutu geologicznego¹⁸⁸ (alegat 5).

10. Rada Ministrów na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych (alegat 6) wyznaczyła dodatkowo d-ra Leona Pinińskiego do polskiej grupy narodowej w Stałym Międzynarodowym Trybunale Sprawiedliwości, utworzonym w myśl art. 14 Traktatu Wersalskiego uchwałą ogólnego Zgromadzenia Ligi Narodów z dnia 13 grudnia 1920 r.¹⁸⁹

11. Rada Ministrów uchwaliła:

1) przedstawić Sejmowi wniosek na zamianowanie w miejsce Władysława Jahla na członka Wydziału Samorządowego we Lwowie d-ra Tadeusza Dwernickiego we Lwowie.

Wykonanie uchwały zleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych;

2) zabezpieczyć emeryturę dla Władysława Jahla.

¹⁸⁸ Utworzenie Państwowego Instytutu Geologicznego z siedzibą w Warszawie nastąpiło 3 kwietnia 1919 r., z myślą o koordynowaniu geologicznych prac badawczych w celu zastosowania ich w gospodarce.

¹⁸⁹ Statut Trybunału stanowił: „Członkowie Trybunału są wybierani przez Zgromadzenie i Radę z listy osób przedstawionych przez grupy narodowe Sądu Rozjemczego” (art. 4). Tamże również postanowiono, że „co się tyczy Członków Ligi, którzy nie są reprezentowani w Stałym Sądzie Rozjemczym, listy kandydatów będą przedstawione przez grupy narodowe, wyznaczone w tym celu przez ich Rządy, w tych samych warunkach, jak te, ustalone dla członków Sądu Rozjemczego w art. 44 Konwencji Haskiej z 1907 r. o pokojowym załatwianiu sporów międzynarodowych”.

Wykonanie tej uchwały zleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

12. Rada Ministrów na podstawie art. 15 ustawy z 3 czerwca 1921 r. (Nr 51 Dziennika Ustaw o Kontroli Państwowej) postanowiła przedstawić wniosek Naczelnikowi Państwa o zamianowanie na stanowisko Prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa Jana Żarnowskiego, byłego członka rosyjskiej rady kontroli państwa w Petersburgu, a obecnie prezesa Komisji oszczędnościowej przy Ministerstwie Skarbu.

13. Rada Ministrów na wniosek Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego uchwaliła przedłożyć Naczelnikowi Państwa wniosek o zwolnienie d-ra Juliusza Twardowskiego ze stanowiska Pełnomocnika Głównego Urzędu Likwidacyjnego w Wiedniu.

14. Rada Ministrów na wniosek Prezesa Prokuraturii Generalnej postanowiła przedłożyć Naczelnikowi Państwa propozycję zamianowania

- a) Bronisława Olszewskiego, starszego referenta Prokuraturii i
- b) d-ra Tomasza Marynowskiego, starszego referenta Prokuraturii radcami Prokuraturii Generalnej.

15. Rada Ministrów przyjęła wymienione w alegacie 7 wnioski Prezydium Rady Ministrów w sprawie przyznania dodatku za studia wyższe.

16. Rada Ministrów na wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przyznała wymieniony w alegacie 8 zasiłek dla młodzieży akademickiej zdemobilizowanej w terminie wiosennym.

17. Rada Ministrów na wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej upoważniła Kierownika Ministerstwa Aprowizacji, ażeby imieniem Rządu na plenum Sejmu do ustawy o zniesieniu ograniczeń w zakresie obrotu ziemiopłodami oraz o postawienie w stan likwidacji Ministerstwa Aprowizacji zgłosił poprawkę o przesunięciu terminu w sprawie wprowadzenia wolnego handlu ziemiopłodami z 15 lipca na 1 sierpnia br. z zastrzeżeniem, że umowy i przygotowawcze czynności do zakupu nasion zbóż ozimych zostaną na ten czas zwolnione z ograniczeń nałożonych obowiązującymi obecnie przepisami.

18. Rada Ministrów na wniosek Głównego Urzędu Ziemskiego (alegat 9) upoważniła Ministra b. Dzielnicy Pruskiej do wydania zarządzeń celem wykonania postanowienia artykułu 5 ustawy z 14 lipca 1920 r. o przelaniu praw skarbowych państw niemieckich oraz praw członków niemieckich domów panujących na Skarb Państwa Polskiego.

19. Zastępca Prezydium Rady Ministrów referuje, że do Sejmu złożone zostały dwa wnioski posła Suligowskiego i towarzyszy: 1) w sprawie zmiany ustawy o ochronie lokatorów oraz 2) w sprawie zmiany ustawy o rekwizycji pomieszczeń. Sprawę zmiany ustawy o ochronie lokatorów należałoby przed powzięciem decyzji przez Radę Ministrów przekazać do opinii Komitetowi ekonomicznemu Ministrów. W sprawie zmian w ustawie o obowiązku zarządów gmin miejskich

dostarczania pomieszczeń Prezydium Rady Ministrów uważa, iż należałoby zająć stanowisko przeciwko wnioskowi poselskiemu i przeciwstawić mu projekt zmian w tej ustawie, wypracowany przez Komisję międzyministerialną (alegat 10).

Rada Ministrów przyjęła powyższy wniosek. W § 3 projektu Komisji skreślono początkowe wyrazy „Art. 9 ustawy z dnia 27 XI 1919 r. znosi się, w miejsce zaś tego artykułu”, a wyraz „może” zmieniono na „winien”.

Wniosek objęty alegatem 11 Minister Spraw Wojskowych na życzenie Rady Ministrów wycofał.

Po dyskusji przeprowadzonej ponownie nad niedomaganiem urzędu mieszkaniowego warszawskiego Rada Ministrów postanowiła przeprowadzenie ścisłej kontroli niezamieszkałych ubikacji i budynków.

Wniosek Ministrów Spraw Zagranicznych i Spraw Wojskowych o zastosowanie artykułu 13 ustawy z 17 listopada 1919 r. o obowiązku zarządów gmin miejskich dostarczania pomieszczeń będzie rozpatrywany na jednym z najbliższych posiedzeń celem umożliwienia Ministrowi Spraw Wewnętrznych zapoznania się ze sprawą.

20. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Skarbu projekt ustawy w przedmiocie udzielenia Rządowi pełnomocnictw do wydawania rozporządzeń w sprawie regulowania obrotu pieniężnego z krajami zagranicznymi oraz obrotu obcymi walutami (alegat 11)¹⁹⁰.

Posiedzenie zakończono o godzinie 9 m[inut] 45 wieczorem.

fWitosf

Załączniki

Wykaz:

1. [Tabele w związku z decyzją o przyznaniu pracownikom państwowym jednorazowych dodatków do poborów]¹⁹¹.
2. Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podwyższenia dodatku za studia, przyznany funkcjonariuszom państwowym, posiadającym akademickie wykształcenie¹⁹².
- [2a]. Uzasadnienie [wniosku nagłego Ministra Skarbu w sprawie podwyższenia dodatku za studia, przyznanego funkcjonariuszom państwowym, posiadającym akademickie wykształcenie].
3. Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie zmiany rozporządzenia Rady Ministrów o dietach i kosztach podróży funkcjonariuszów państwowych¹⁹³.
4. [Wniosek na Radę Ministrów w sprawie podwyższenia kosztów reprezentacyjnych]¹⁹⁴.

¹⁹⁰ Pomyłka w tekście. Powinno być: alegat 12.

¹⁹¹ Tabel nie publikuje się.

¹⁹² Treści wniosku nie publikuje się.

¹⁹³ Nie publikuje się.

¹⁹⁴ Nie publikuje się.

5. Wniosek w sprawie zatwierdzenia etatu osobowego Państwowego Urzędu Geologicznego; uzasadnienie¹⁹⁵.
- [5a]. Uzasadnienie etatu Instytutu Geologicznego.
6. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie dodatkowego desygnowania dra Leona Pinińskiego do polskiej grupy narodowej w Stałym Międzynarodowym Trybunale Sprawiedliwości, utworzonym w myśl art. 14 Traktatu Wersalskiego uchwałą ogólnego Zgromadzenia Ligi Narodów z dn. 13 grudnia 1920 r.
 7. Wniosek [w sprawie uznania za wystraszające dowody ukończenia studiów wyższych w celu przyznania dodatku za studia wyższe osobom wymienionym we wniosku]¹⁹⁶.
 8. Wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie przyznania dalszej raty zasiłku dla młodzieży akademickiej, zdemobilizowanej w terminie wiosennym.
 9. Wniosek [Głównego Urzędu Ziemskiego dotyczący upoważnienia Ministra b. Dzielnicy Pruskiej do wydania zarządzeń w sprawie przelania praw skarbowych państw niemieckich oraz praw członków niemieckich domów panujących na Skarb Państwa Polskiego].
 10. Ustawa w przedmiocie zmian ustawy z dnia 27 XI [19]19 o obowiązku zarządu gmin miejskich dostarczania pomieszczeń¹⁹⁷.
 11. Projekt zmian projektu przedstawionego Radzie Ministrów [przez Ministra Spraw Wojskowych].
 12. Projekt ustawy w przedmiocie udzielenia Rządowi pełnomocnictw do wydawania rozporządzeń w sprawie regulowania obrotu pieniężnego z krajami zagranicznymi oraz obrotu obcymi walutami¹⁹⁸.
- [12a]. Motywy [ustawy w przedmiocie udzielenia Rządowi pełnomocnictw do wydawania rozporządzeń w sprawie regulowania obrotu pieniężnego z krajami zagranicznymi oraz obrotu obcymi walutami].

©Alegat 2^c

Uzasadnienie [wniosku nagłego Ministra Skarbu w sprawie podwyższenia dodatku za studia, przyznanego funkcjonariuszom państwowym, posiadającym akademickie wykształcenie]

UZASADNIENIE.

Sejm Ustawodawczy z okazji rewizji ustawy uposażeniowej sędziów i prokuratorów¹⁹⁹ poszedł w uchwałach swoich poza wniosek rządowy, przyznając sędziom i prokuratorom nie tylko proponowany przez Radę Ministrów dodatek drożyzniany do dodatku starszeństwa, ale nadto powiększenie mnożnej o 1 punkt.

¹⁹⁵ Treści wniosku nie publikuje się.

¹⁹⁶ Nie publikuje się.

¹⁹⁷ Treści ustawy nie publikuje się.

¹⁹⁸ Projektu ustawy nie publikuje się.

¹⁹⁹ Mowa o ustawie z 13 lipca 1920 r., „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 65, poz. 436.

Ministerstwo Skarbu, stwierdziwszy, że ostateczna kwota uposażenia sędziów z powodu odmiennego ustalenia mnożnej od pewnej cyfry mnożnika zmniejszyła się w porównaniu z uposażeniem urzędników administracyjnych pewnych mniej więcej korespondujących stopni służbowych, zgodziło się na wyrównanie tej różnicy przez przyznanie sędziom uposażenia V, VI, V i IV stopnia służbowego i kategorycznie wypowiedziało się przeciwko temu, aby przez wprowadzenie uchwalonych przez Sejm zmian uposażenie sędziów i prokuratorów przewyższało znowu zwłaszcza w niższych grupach uposażenie urzędników administracyjnych, którzy znajdują się przy pozostawieniu odnoszących się do nich norm w położeniu jeszcze gorszym, gdy pod wpływem korzystniejszych warunków drożyznianych, mnożnik będzie musiał być odpowiednio zmniejszony.

Uchwalona przez Sejm nowela łamie bronioną zawsze przez Ministerstwo Skarbu zasadę, na którą powoływali się i powołują się obecnie urzędnicy administracyjni, że ^hdobro służby wymaga tego^h funkcjonariusze państwowi, posiadający równe przygotowanie i kwalifikacje muszą być ze względu na równomierną politykę personalną, którą Państwo wobec swych pracowników dla dobra służby bezwzględnie przestrzegać powinno, mniej więcej jednakowo uposażeni.

Ponieważ interes państwowy wymaga, aby nie tylko w sądownictwie, ale również w administracji skupić jak największą ilość jednostek, reprezentujących wielką sumę wiedzy, inteligencji i doświadczenia, okazuje się rzeczą konieczną urzędnikom tego działu służby, którzy obecnie w porównaniu z sędziami, są o ^hwiele^h korzystniej materialnie postawieni – aby zapobiec coraz częściej powtarzającym się przenoszeniom najtęższych osób co służby prywatnej, ^bprzyznanie pewnego plus tym ostatnim^b.

Najodpowiedniejsze byłoby na razie podwyższenie dodatku za studia wyższe, który będąc stałym elementem uposażenia, wobec zmiany warunków od czasu wejścia w życie ustaw uposażeniowych stał się znikomą częścią uposażenia, nie odpowiadającą intencjom ustawy.

Warszawa, dn. ... czerwca 1921.

g...g

°Alegat 5°

Uzasadnienie Etatu Instytutu Geologicznego

POLSKI
PAŃSTWOWY INSTYTUT GEOLOGICZNY
w WARSZAWIE
°DO N° 1443, z d. 2 VI 21
Min. Przem. i H.°

UZASADNIENIE
ETATU INSTYTUTU GEOLOGICZNEGO.

1. Personel naukowy 31 osób
2. " pomocniczy 11 osób
3. Służba 4 "

Stan obecny: 25 osób personelu naukowego, do którego przejść mają w najbliższym czasie 6 geologów z Urzędu Naftowego, przyłączonego z powrotem do M[inister]stwa Przemysłu i Handlu.

A. Uzasadnienie liczebności personelu naukowego.

1. Polska, mało zbadana pod względem swych bogactw kopalnych, ma około 400 000 km²,
2. Liczba geologów potrzebna do tego, by dokładniej poznać bogactwa kopalne Polski w ciągu 40–50 lat, licząc po 200 km² zbadanego terenu na 1 geologa i na 1 rok, da się obliczyć jak następuje:
 - a. tereny naftowe 6 geologów,
 - b. zagłębia węglowe 5 "
 - c. pokłady kruszonośne 4 "
 - d. " soli i fosforytów 4 geologów,
 - e. " torfu i rud darniowych 4 geologów
 - f. kamienie budowlane – 2 geologów
 - g. wody podziemne (mineralne) 3 geologówrazem 28 geologów.

Reszta personelu przypada na chemików (do analizy rud, ropy, węgla) i kartografów (mapy geologiczne).

3. Porównanie z Rumunią przedwojenną.

Rumunia, która posiada bogactwa kopalne podobne do polskich, lecz której obszar przed wojną wynosił zaledwie 130 000 km², a więc był 3 razy mniejszy od Polski dzisiejszej, miała w swym instytucie geologicznym przed wojną 29 geologów etatowych.

Personel naukowy Instytutu Polskiego jest zatem prawie 3 razy mniej liczny od personelu rumuńskiego w stosunku do powierzchni obu krajów.

B. Uzasadnienie płac personelu naukowego.

Personel naukowy Instytutu rekrutuje się z pracowników wyższych uczelni polskich i zagranicznych (uniwersytetów, politechnik, akademii górniczej itp.).

Płace tego personelu – od dyrektora do asystentów Instytutu włącznie – muszą być zrównane z poborami odpowiednich pracowników wyższych uczelni, a więc muszą odpowiadać kategoriom: od IV (dyrektor Instytutu – zwyczajnemu profesorowi Uniwersytetu) do VIII (asystenci – asystentom uniwersytetu), a w myśl ustawy Rady Ministrów z dn. 13 lipca 1920 r. (Dz. Ustaw Nr 65, poz. 432 i 433).

Gdyby ten warunek nie był spełniony, Instytut Geologiczny nie mógłby normalnie funkcjonować, a nawet przestałby istnieć, bo wszyscy jego pracownicy przeszliby stopniowo do uczelni wyższych.

C. Uzasadnienie potrzeby stanowiska Vice-dyrektora i sekretarza Instytutu (przewidzianych w zatwierdzonym przez Radę Ministrów Statucie w dn. 28 lutego 1921 r.).

Na dyrektorze Instytutu ciążyą następujące obowiązki:

- a) reprezentacja na zewnątrz i stosunek do władz wyższych,
- b) administracja majątkiem Instytutu,
- c) redakcja 3 wydawnictw,
- d) własne prace naukowe i podróże badawcze.

Ponieważ żaden człowiek tych wszystkich czynności należycie spełniać nie potrafi, przeto niezbędny jest zastępca dyrektora, który objąć musi część wymienionych powyżej czynności.

Sekretarz Instytutu ma za zadanie:

- a) prowadzenie biurowości Rady Instytutu,
- b) ogólny nadzór nad biblioteką, zbiorami muzealnymi i instrumentami mierniczymi,
- c) własne prace naukowe.

Płace personelu pomocniczego i kancelaryjnego (bibliotekarz, mechanik, laboranci itp.) odpowiadają płacom odpowiednich funkcjonariuszów w innych Urzędach i Ministeriach.

°Alegat 6°

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów w przedmiocie dodatkowego desygnowania dra Leona Pinińskiego do polskiej grupy narodowej w Stałym Międzynarodowym Trybunale Sprawiedliwości, utworzonym w myśl art. 14 Traktatu Wersalskiego uchwałą ogólnego Zgromadzenia Ligi Narodów z dn. 13 grudnia 1920 r.

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH

WARSZAWA

Dn. ... czerwca 1921 r.

N° D.VI/492.

Wniosek

Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów w przedmiocie dodatkowego desygnowania dra Leona Pinińskiego do polskiej grupy narodowej w Stałym Międzynarodowym Trybunale Sprawiedliwości, utworzonym w myśl

art. 14 Traktatu Wersalskiego uchwałą ogólnego Zgromadzenia Ligi Narodów z dn. 13 grudnia 1920 r.

Rada Ministrów uchwała:

Wyznaczyć dodatkowo w imieniu Rządu Polskiego w myśl art. 5 Statutu Stałego Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, zatwierdzonego przez ogólne Zgromadzenie Ligi Narodów, do polskiej grupy kandydatów na stanowisko członków rzeczzonego Trybunału:

Leona Pinińskiego, honorowego profesora prawa rzymskiego w uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, b. namiestnika Galicji.

Uzasadnienie

Wobec braku zgody prof. Cybichowskiego na wejście do polskiej grupy kandydatów na członków rzeczzonego Trybunału, Ministerstwo Spraw Zagranicznych wnosi o zatwierdzenie p. Leona Pinińskiego, jako wybitnego znawcę prawa, cieszącego się znacznym autorytetem naukowym.

wz. MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH
fDąbski^f

°Alegat 8°

Wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie przyznania dalszej raty zasiłku dla młodzieży akademickiej, zdemobilizowanej w terminie wiosennym

MINISTERSTWO
WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA
PUBLICZNEGO

DEPARTAMENT NAUKI I SZKÓŁ WYŻSZYCH
WARSZAWA

Dn. 27 czerwca 191 r.

Do
Rady Ministrów

Wniosek p. Ministra W.R. i O.P.
w sprawie przyznania dalszej raty
zasiłku dla młodzieży akademickiej,
zdemobilizowanej w terminie wiosennym.

Motywy:

Rozkazem MSWojsk. L. 2700/1032 i L. 2911/1102 z roku 1920 przyznano młodzieży akademickiej wstępującej ochotniczo do wojska, że po demobilizacji zostaną jej wypłacone dwumiesięczne, a dla medyków trzymiesięczne pobory wojskowe. Rozkazem MSWojsk. L. 11511 z dnia 23 kwietnia br. wstrzymano wypłatę tych poborów młodzieży demobilizowanej w terminie wiosennym, w zamian zaś za to P. Minister Skarbu na posiedzeniu Rady Ministrów z dnia 28 kwietnia br. przyznał Ministerstwu W.R. i O.P. kredyt w wysokości „na razie” 5 000 000 Mk na zasiłki dla tej części młodzieży. Na pismo Ministerstwa W.R. i O.P. z 28 maja br. L. 4276 o przyznanie na ten cel dalszej raty w tejże samej wysokości, Ministerstwo Skarbu nie odpowiedziało.

Wobec tego, zważywszy, że wypłacona dotychczas kwota 5 000 000 Mk wynosi około piątą część tych wydatków, które by Ministerstwo S[praw] Wojsk[owych], względnie Skarb Państwa musiały ponieść, gdyby przyrzeczone pierwotnie demobilizacyjne pobory były młodzieży akademickiej wypłacane, dalej zważywszy ogromne a łatwo zrozumiałe rozgoryczenie tej młodzieży z powodu czynienia zbyt wielkich oszczędności na niej, a wreszcie zważywszy na tę okoliczność, że akademikom służącym wojskowo najdłużej i to na wysuniętych frontach, a zdemobilizowanym dopiero w terminie wiosennym należałoby się słusznie w pierwszym rzędzie pomoc po demobilizacji, wnoszę, by Rada Ministrów uchwaliła przyznać drugą i ostatnią ratę nadzwyczajnego zasiłku w wysokości 5 000 000 Mk dla młodzieży akademickiej, zdemobilizowanej w terminie wiosennym – do dyspozycji Ministerstwa W.R. i O.P.

MINISTER

Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

^fM. Rataj^f

^cAlegat ⁹^c

Wniosek [Głównego Urzędu Ziemińskiego dotyczący upoważnienia Ministra b. Dzielnicy Pruskiej do wydania zarządzeń w sprawie przelania praw skarbowych państw niemieckich oraz praw członków niemieckich domów panujących na Skarb Państwa Polskiego]

^bWniosek^b

^hU C H W A Ł A^h

Rada Ministrów upoważnia Ministerstwo b. Dzielnicy Pruskiej do wydania odpowiednich zarządzeń w celu wykonania art. 5 Ust[awy] z dn. 14 lipca 1920 r. o przelaniu praw skarbowych państw niemieckich oraz praw członków

niemieckich domów panujących na Skarb Państwa Polskiego (Dz.U. RP Nr 62 z 1920 r. poz. 400).

UZASADNIENIE

Wobec usilnego domagania się ludności polskiej zamieszkałej w b. Dzielnicy Pruskiej eksmisji niemieckich kolonistów z osad dzierżawnych utworzonych przez Pruską Komisję Kolonizacyjną²⁰⁰, jak również osad, które objęli koloniści w posiadanie na podstawie kontraktów zawartych z tąż Komisją Kolonizacyjną bez przewłaszczenia sądowego, które to osady według kompetencji podlegają przekształconemu z b. Urzędu Osadniczego Urzędowi Okręgowemu Ziemskiemu w Poznaniu, okazało się konieczne wydanie powyższej uchwały ^{bzwłaszcza} odnośnie do tych osad, na których w myśl art. 1 Ustawy z dn. 14 lipca 1920 r. sądy dokonały już wpisu własności w księgach wieczystych na rzecz Skarbu Państwa Polskiego. Wydanie tej Uchwały było również wskazane wobec silnego ruchu reemigracyjnego Polaków z Westfalii i Ameryki.

Projekt ustawy w przedmiocie udzielenia Rządowi pełnomocnictw do wydawania rozporządzeń w sprawie regulowania obrotu pieniężnego z krajami zagranicznymi oraz obrotu obcymi walutami

Motywy

Ustawa w przedmiocie udzielenia Rządowi pełnomocnictwa do wydawania rozporządzeń w sprawie regulowania obrotu pieniężnego z krajami zagranicznymi z dnia 9 lipca 1920 r. Dz.U. Nr 56 z dn. 15 lipca 1920 r. poz. 347 traci z dniem 9 lipca 1921 r. swą moc obowiązującą.

Na mocy tej ustawy wydał Rząd w dniu 7 sierpnia 1920 r. rozporządzenie o ograniczeniu obrotów dewizami i walutami zagranicznymi (Dz.U. Nr 73 z dn. 12/VIII 1920 r. poz. 506) powołujące do życia Komisję dewizową. Komisja ta miała za zadanie badać na podstawie zgłoszeń banków poszczególne operacje pieniężne z zagranicą mające być przeprowadzone przez te instytucje i udzielać im zezwoleń na dokonanie transakcji uzasadnionych z punktu widzenia ogólnogospodarczego. Ponieważ niebawem drogą praktyki wyrobiły się w Komisji dewizowej ścisłe zasady i reguły co do oceny, czy dana transakcja jest dopuszczalna, z drugiej jednak strony zasada, iż każda transakcja wymaga indywidualnego zezwolenia Komisji wносиła w obrót pieniężny pewien moment niepewności, przeto Rząd uchylił moc obowiązującą wymienionego wyżej rozporządzenia,

²⁰⁰ Do 1906 r. Komisja Kolonizacyjna osadziła w Zaborze Pruskim ok. 12 tysięcy rodzin niemieckich, co pozwala szacować wzrost ludności niemieckiej o ok. 135–150 tys. (Podczas I wojny światowej akcją nasilono i liczba niemieckich rodzin osadniczych osiągnęła ok. 20 tysięcy).

zastępując je nowym, określającym z góry zgodnie z praktyką stosowaną przez Komisję Dewizową, które transakcje są dozwolone, które zaś nie. Rozporządzenie powyższe (z dnia 31 grudnia 1920, Dz.U. Nr 18 z dn. 15 lutego 1921 r., poz. 104) nie krępuje zupełnie obrotu pieniężnego zagranicznego, wynikającego z gospodarczo uzasadnionych transakcji, natomiast daje możliwość przeciwdziałania ucieczce kapitałów i wartości za granicę, operacjom przyczyniającym się do niżki kursu waluty polskiej i innym nadużyciom tego rodzaju.

Ze względu na konieczność utrzymania nadal w mocy tych ograniczeń obrotu pieniężnego z zagranicą oraz sprężystego tępienia nadużyć, należy przedłużyć moc obowiązującą ustawy z dnia 9 lipca 1920 r. na dalszy rok, przy czym Rząd proponuje pewne zmiany w brzmieniu ustawy. W przedstawionym projekcie prócz zmiany art. 2 ustawy, zawierającego dokładne wyliczenie operacji mających charakter obrotu pieniężnego z zagranicą, projektuje się podwyższenie sankcji karnych oraz przekazanie orzecznictwa karnego sądom skarbowym, względnie okręgowym. Praktyka bowiem okazała, iż procedura w sądach pokoju względnie powiatowych nie jest tu odpowiednią ze względu na przeważnie skomplikowany charakter spraw i zachodzącą niejednokrotnie konieczność przeprowadzenia śledztwa wstępnego. Ponadto projekt, przewiduje możliwość ustanowienia dla osób, które przyczyniły się do wykrycia nadużyć walutowych premii ^b(wypłacanych ze skonfiskowanych sum pieniężnych)^b, bez których ściganie nadużyć na większą skalę jest niemożliwe.

°Alegat 11°

Projekt zmian projektu przedstawionego Radzie Ministrów [przez Ministra Spraw Wojskowych]

Projekt zmian projektu
przedstawionego Radzie Ministrów²⁰¹.

Brzmienie ust. 1 art. 10.

„Zarząd gminy obowiązany jest również dostarczyć odpowiednich pomieszczeń dla urzędów państwowych cywilnych i wojskowych ^h(oddziałów wojskowych)^h tudzież pomieszczeń dla przedstawicielstw państw zagranicznych (misji), które w inny sposób nie mogą uzyskać pomieszczenia i w tym celu ma prawo zajmowania mieszkań i budynków w całości i w części”.

²⁰¹ Ustawa była projektem nowelizacji przepisów ustawy w tej materii z 9 lipca 1920 r. Przedstawiony przez ministra spraw wojskowych projekt zmian projektu ustawy został na życzenie Rady Ministrów wycofany.

^dNowy artykuł.^d

^d„Postanowienie art. 9^d odnosi się tylko do ^hosób wojskowych^h ^coficerów^c i im równorzędnych”.

^dArt.^d

Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Ministrowi b. Dzielnicy Pruskiej w porozumieniu z ^dMinistrem Spraw Wojskowych^d.

^fSosnkowski gpor.^f

Alegat [12a]

Motywy [ustawy w przedmiocie udzielenia Rządowi pełnomocnictw do wydawania rozporządzeń w sprawie regulowania obrotu pieniężnego z krajami zagranicznymi oraz obrotu obcymi walutami]

MOTYWY

Ustawa w przedmiocie udzielenia Rządowi pełnomocnictw do wydawania rozporządzeń w sprawie regulowania obrotu pieniężnego z krajami zagranicznymi z dnia 9 lipca 1920 r. Dz.U. Nr 56 z dn. 15 lipca 1920 r., poz. 347 traci z dniem 9 lipca 1921 r. swą moc obowiązującą.

Na mocy tej ustawy wydał Rząd w dniu 7 sierpnia 1920 r. rozporządzenie o ograniczeniu obrotów dewizami i walutami zagranicznymi (Dz.U. Nr 73 z dn. 12/VIII 1920 r., poz. 506) powołujące do życia Komisję dewizową. Komisja ta miała za zadanie badać na podstawie zgłoszeń banków poszczególne operacje pieniężne z zagranicą, mające być przeprowadzone przez te instytucje i udzielać im zezwoleń na dokonanie transakcji, uzależnionych z punktu widzenia ogólnogospodarczego. Ponieważ niebawem drogą praktyki wyrobiły się w Komisji dewizowej ścisłe zasady i reguły co do oceny, czy dana transakcja jest dopuszczalna, z drugiej jednak strony zasada, iż każda transakcja wymaga indywidualnego zezwolenia Komisji, wносиła w obrót pieniężny pewien moment niepewności, przeto Rząd uchylił moc obowiązującą wymienionego wyżej rozporządzenia, zastępując je nowym, określającym z góry zgodnie z praktyką stosowaną przez Komisję Dewizową, które transakcje są dozwolone, które zaś nie. Rozporządzenie powyższe (z dnia 31 grudnia 1920 r., Dz.U. Nr 18 z dn. 15 lutego 1921 r., poz. 104) nie krępuje zupełnie obrotu pieniężnego zagranicznego, wynikającego z gospodarczo uzasadnionych transakcji, natomiast daje możliwość przeciwdziałaniu ucieczce kapitałów i wartości za granicę operacjom przyczyniającym się do niżki kursu waluty polskiej i innym nadużyciom tego rodzaju.

Ze względu na konieczność utrzymania nadal w mocy tych ograniczeń obrotu pieniężnego z zagranicą, oraz sprężystego tępienia nadużyć, należy przedłużyć moc obowiązującą ustawy z dnia 9 lipca 1920 r. na dalszy rok, przy czym Rząd proponuje pewne zmiany w brzmieniu ustawy. W przedłożonym projekcie, prócz zmiany art. 2 ustawy, zawierającego dokładne wyliczenie operacji mających charakter obrotu pieniężnego z zagranicą, projektuje się podwyższenie sankcji karnych oraz przekazanie orzecznictwa karnego sądom skarbowym względnie okręgowym. Praktyka bowiem okazała, iż procedura w sądach pokoju względnie powiatowych nie jest tu odpowiednia ze względu na przeważnie skomplikowany charakter spraw i zachodzącą niejednokrotnie konieczność przeprowadzenia śledztwa wstępnego. Ponadto projekt przewiduje możliwość ustanowienia dla osób, które przyczyniły się do wykrycia nadużyć walutowych, premii (wypłacanych ze skonfiskowanych sum pieniężnych), bez których ściganie nadużyć na większą skalę jest niemożliwe.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14.

PROTOKÓŁ
76-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 4 lipca 1921 roku

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Za Ministra Spraw Wewnętrznych	
Podsekretarz Stanu	Józef Kuczyński
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	generał porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Apropowizacji	Jan Stefan Stoiński
Dyrektor Departamentu Prezydyjnego	
Prez. Rady Ministrów	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego	
Prez. Rady Ministrów	Edward Lechowicz
St. Referent Prezydium Rady Ministrów	dr Stanisław Hierowski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 11-ej przed połudn[iem].

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z dnia 30 czerwca 1921 r.
2. Protokół tajny.
3. Rada Ministrów uchwaliła na wniosek złożony przez Ministra Skarbu sprawę statutu państwowego instytutu naukowego gospodarstwa wiejskiego w Puławach²⁰² odroczyć aż do formalnego załatwienia przez Radę Ministrów budżetu Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych.
4. Rada Ministrów przyjęła projekt rozporządzenia w przedmiocie niektórych zmian w przepisach prawnych obowiązujących na Ziemiach wschodnich (alegat 1).

²⁰² Instytut Gospodarstwa Wiejskiego i Leśnictwa (tzw. Instytut Nowoaleksandryjski) stanowił wyższą uczelnię rolniczą, którą stworzono w 1869 r. w Puławach. Po ewakuacji kadry naukowej do Rosji, uczelnię wznowiono pod okupacją austriacką. 20 października 1921 r. austriacki statut Instytutu zastąpiono nowym – polskim.

5. Rada Ministrów uchwaliła projekt ustawy o zasileniu finansów miejskich na terenach b. zaboru rosyjskiego i austriackiego (alegat 2) z następującymi zmianami:

1) w artykule 3 po słowach:

„z Ministerstwami Skarbu, Przemysłu i Handlu” skreślono wyraz: „oraz” – a po słowie: „Apro wizacji” dodano: „oraz Kolei Żelaznych”. Następnie po słowach: „Wyjątek stanowią” dodaje się: „ładunki urzędowe”.

2) W art. 6 punkt 2 po słowach:

„oraz instytucji opieki społecznej” dodano: „publicznych instytucji publicznych”.

3) W art. 18 skreślono ustęp zaczynający się od słów:

„obowiązek uiszczenia...” do końca tego zdania.

6. Rada Ministrów uchwaliła projekt ustawy w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 23 maja 1883 r. (Dz.U. P.Austr. Nr 83) o ewidencji katastru podatku gruntowego (alegat 3).

7. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Skarbu projekt rozporządzenia w przedmiocie rozciągnięcia na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie i powiaty białowieski, grodzieński i wołkowyski województwa białostockiego mocy obowiązującej ustawy z dnia 29 kwietnia 1920 r. o zakazie dokonywania wypłat w walucie rublowej rosyjskiej i przerachowania zobowiązań rublowych na marki polskie (Dz.U. RP Nr 36/20 poz. 216.-) – (alegat 4).

Minister Poczty i Telegrafów wyraził życzenie, aby ze względów ogólnych przesunąć wejście w życie tego rozporządzenia na pewien okres czasu. Minister Skarbu nie zgłosił przeciw temu sprzeciwu.

8. Rada Ministrów uchwaliła projekt ustawy w przedmiocie uzupełnienia art. 6 ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. o uposażeniu urzędników i niższych funkcjonariuszów państwowych (Dz.U. RP Nr 65 poz. 429) – (alegat 5) z tym, że ustawa niniejsza obowiązywać ma od dnia 1 lipca 1921 r.

9. Rada Ministrów uchwaliła na wniosek złożony przez Ministra Skarbu projekt ustawy o upoważnieniu Ministerstwa Skarbu do podwyższenia emisji biletów skarbowych o 5 miliardów marek polskich do sumy dziesięciu miliardów marek polskich.

10. Rada Ministrów rozpatrywała w dalszym ciągu projekt ustawy skarbowej na rok 1921.

Rada Ministrów uchwaliła budżet Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (część V-a) z tym jednakowoż, że:

- a) Poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych, by do końca bieżącego miesiąca przedłożył plan reorganizacji powiatowych i okręgowych komend Policji Państwowej w kierunku jak najdalej idącej oszczędności.
- b) Wzywa się Ministra Spraw Wewnętrznych, aby przeprowadził do dnia 31 grudnia 1921 r. redukcję Policji o 30% liczby obecnej – za wyjątkiem

okręgów wymagających specjalnego traktowania ze względu na bezpieczeństwo Państwa.

- c) Wzywa Ministra Spraw Wewnętrznych, aby zakazał policjantom gminnym używania podwód.
- d) Urzędy wojewódzkie mają prawo albo do jednego samochodu albo do pary koni.
- e) Co do liczby koni starostwa mają być indywidualnie traktowane. Najwyżej może jednak starostwo w wypadkach wyjątkowych posiadać dwie pary koni. Decyzja co do wyjątkowych wypadków następuje w porozumieniu z Ministrem Skarbu. Redukcja do osiągnięcia tych zasad ma nastąpić najpóźniej do dnia 1 sierpnia 1921 r.
- f) Policja nie może w tym roku powiększyć stanu koni i samochodów z dnia 1 lipca 1921 r.
- g) Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wprowadzi jak najrychlej w życie przepis o wpłacaniu przez Związki samorządne udziałów w kosztach Policji.
- h) Wstrzymuje się wypłatę austriackich zasiłków wojskowych.

11. Rada Ministrów uchwaliła budżet Głównego Urzędu Likwidacyjnego (część xx²⁰³) zgodnie z przedłożeniem.

Na tym posiedzenie zakończono o godzinie 9 wieczorem.

†Witos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie niektórych zmian w przepisach prawnych obowiązujących na Ziemiach Województw: Nowogrodzkiego, Poleskiego i Wołyńskiego oraz powiatów Grodzieńskiego, Białowieskiego i Wołkowyskiego Województwa Białostockiego²⁰⁴
- [1a]. Motywa do projektu rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie zmiany w przepisach prawnych obowiązujących na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze 12 października 1920 r.
2. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie ustawy o zasileniu finansów miejskich.
- [2a]. Uzasadnienie [wniosku Ministra Skarbu w sprawie ustawy o zasileniu finansów miejskich].
3. Projekt ustawy w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 23 maja 1883 r. (Dz.U. P.Austr. Nr 83) o ewidencji katastru podatku gruntowego.

²⁰³ Tak w tekście.

²⁰⁴ Treści rozporządzenia nie publikuje się.

4. Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie rozciągnięcia mocy ustawy z dn. 29 kwietnia 1920 r. o zakazie dokonywania wypłat w walucie rublowej rosyjskiej i przerechowaniu zobowiązań rublowych na marki polskie (Dz.U. RP z 1920 r., Nr 38, poz. 216) na ziemie wschodnie, przyłączone do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r.²⁰⁵
- [4a]. Uzasadnienie [wniosku nagłego na Radę Ministrów w sprawie rozciągnięcia mocy ustawy z dn. 29 kwietnia 1920 r. o zakazie dokonywania wypłat w walucie rublowej rosyjskiej i przerechowaniu zobowiązań rublowych na marki polskie (Dz.U. RP z 1920 r., Nr 38, poz. 216) na ziemie wschodnie, przyłączone do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r.].
5. Ustawa w przedmiocie uzupełnienia art. 6 Ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. o uposażeniu urzędników i niższych funkcjonariuszów państwowych (Dz.U. RP Nr 65 poz. 429)²⁰⁶.

Załącznik [1a]
№ Aktu 11341^c

Motywa do projektu rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie zmiany w przepisach prawnych, obowiązujących na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze 12 października 1920 r.

M O T Y W A

do projektu rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie zmiany w przepisach prawnych obowiązujących na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze 12 października 1920 r.

Projektowane rozporządzenie ma na celu zunifikować pod względem ustawodawczym te dziedziny administracji politycznej na Ziemiach Wschodnich, które nie wymagają zachowania odrębnego ustawodawstwa, względnie które nie są objęte ustawodawstwem dotychczasowym. Do pierwszej kategorii należy dziedzina bezpieczeństwa i porządku publicznego, tudzież spraw prasowych, do drugiej – sprawy nadzoru nad zakładami drukarskimi i składami druków, tudzież nad widowiskami oraz sprawy zmiany nazwisk i uznania nazwisk, przybranych podczas służby wojskowej.

²⁰⁵ Treści wniosku nie publikuje się.

²⁰⁶ Nie publikuje się.

Rozciągnięcie przeto na Ziemiach Wschodnich ogólnego ustawodawstwa w zakresie spraw wymienionych w drugiej kategorii zapewni lukę istniejącą w przepisach prasowych, obowiązujących tam dotychczasowo.

Rozciągając na Ziemiach Wschodnich przepisy ogólnego ustawodawstwa w zakresie spraw prasowych, wprowadza się tym sposobem system meldunkowy zamiast obowiązującego tam dotychczas systemu koncesyjnego, co w rezultacie usunie pewne skrępowania rozwoju prasy miejscowej, stosowane przy ustawodawstwie dotychczasowym.

Załącznik [2a]
№ Aktu °10000^c

Uzasadnienie wniosku Ministra Skarbu w sprawie ustawy o zasileniu finansów miejskich

UZASADNIENIE

Gospodarkę finansową rozpoczęły miasta w listopadzie 1918 r. już z zadłużeniem, pochodzącym z czasów wojny, a wywołanym ciężarami, jakie spadły na miasta w dobie wojennej pod postacią wydatków, spowodowanych wypadkami wojennymi i zarządzeniami wojennymi państw zaborczych i okupacyjnych, oraz wydatków poniesionych w zastępstwie państw zaborczych i okupacyjnych oraz wydatków poniesionych w zastępstwie państwa.

Wydatki te obejmują w szczególności ciężar kwaterunkowy, wydatki związane z dostawami nakazanymi przez władze okupacyjne, z akcją sanitarną w czasie wojny europejskiej, a wreszcie z najniezbędniejszym remontem i odbudową przedsiębiorstw miejskich, zniszczonych działaniami wojennymi lub nadużyciami władz okupacyjnych.

Dźwigając ciężar długów wojennych, musiały miasta ponosić ciężar bieżącej administracji, który rośnie z dnia na dzień (podniesienie poborów, zwiększenie urzędów, związanych z aprowizacją miast itd.).

Jasną jest rzeczą, że wśród tych okoliczności własne dochody gmin nie mogły wystarczyć na pokrycie ich wydatków, a gdy jednocześnie szereg ustaw państwowych nałożył na samorzady nowe ciężary finansowe w formie wydatków, przynoszących szczególną korzyść miejscowej ludności, deficyty miejskie wzrosły do tej miary, że bezpośrednia pomoc finansowa Państwa stała się tym złem koniecznym, do którego musiały sięgnąć samorzady, aby w ogóle móc sprostać swym zadaniom.

I tak osiągnęła cyfra bezpośredniej pomocy finansowej Skarbu Państwa dla miast na pokrycie bieżącego deficytu w czasie od 1 listopada 1916 r. do końca

grudnia 1920 r. kwotę 543,04 milionów marek, z czego na okres od 1 IV 1920 r. przypada 418,4 milionów marek. Ponadto wypłacono miastom z budżetu Ministerstwa Robót Publicznych na cele inwestycyjne w czasie od 1 XI 1918 r. do końca grudnia 1920 – 99,5 milionów marek, z czego na ubiegły budżetowy okres przypada 36,7 milionów marek.

Do tego doliczyć należy 120,3 milionów marek, pożyczonych miastom przez Miejski Zakład Kredytowy w Krakowie, oraz Bank Komunalny w Warszawie, na który to cel wymienione instytucje otrzymały gotówkę od Skarbu Państwa.

Łączna zatem kwota udzielonych miastom ze Skarbu środków wynosi: od 1 listopada 1918 r. ogółem 763,9 milionów marek, w bieżącym zaś okresie budżetowym 575,1 milionów marek.

Ponieważ pomoc finansowa Skarbu Państwa polegała w przeważającej mierze na udzielaniu pożyczek krótkoterminowych, przeto pierwotne zadłużenie wojenne wzrosło do dziś dnia o całą kwotę podanej wyżej pomocy finansowej, nie licząc długów, jakie miasta w innych instytucjach zaciągnęły.

Dalsze zwiększanie tego zadłużenia, które odbywa się obecnie kosztem Skarbu Państwa i zwiększa tylko emisję pieniędzy papierowych, doprowadzając w rezultacie do zwiększenia drożyzny – nie jest zatem dopuszczalną dla sanacji finansów miejskich drogą. Sanacja ta pójść musi w innym kierunku: musi przede wszystkim doprowadzić do skonsolidowania długów miejskich, a z drugiej strony do stworzenia racjonalnej podstawy dla bytu finansowego miast, przez umożliwienie im pokrywania wszystkich wydatków własnymi dochodami.

Skonsolidowanie długów wojennych i pożyczek ze Skarbu Państwa osiągną miasta tylko za pośrednictwem instytucji kredytu komunalnego, tj. Banku Komunalnego w Warszawie dla b. zaboru rosyjskiego i Miejskiego Zakładu Kredytowego w Krakowie – dla Małopolski, ewentualnie Polskiego Banku Krajowego. Wszystkie trzy instytucje mają prawo emisji obligacji komunalnych, za pomocą których zostaną skonwertowane wszystkie długi miast na jeden typ zobowiązań. Staraniem Ministerstwa Skarbu będzie umożliwić miastom planowanie tych obligacji, co pozwoli samorządom pokryć we właściwym czasie długi już zaciągnięte.

Lecz miastom musi być dana możliwość pokrycia bieżącego deficytu, który jak wykazano wyżej, rośnie z dnia na dzień. W tym kierunku dążeniem Rządu będzie doprowadzić do sanacji gospodarki finansowej miast przez wprowadzenie przede wszystkim racjonalnej oszczędności w wydatkach, przy równoczesnym ścisłym ograniczeniu zadań komunalnych od zadań administracji państwowej. Z drugiej zaś strony przez odpowiednie rozbudowanie strony dochodowej miast za pomocą przekazania im szeregu nowych źródeł dochodowych, co ma właśnie na celu niniejszy projekt ustawy, który jest wynikiem długotrwałych narad z Zarządem Związku Miast Polskich.

Rozbudowanie jednak strony dochodowej miast może nastąpić tylko o ile to jest możliwe bez uszczerbku dla państwowej polityki podatkowej, która

wymaga przede wszystkim, aby podatek dochodowy był wyłącznym przedmiotem eksploatacji państwowej, stanowiąc stos pacierzowy wszystkich jego dochodów. Dlatego w tej dziedzinie może być mowa tylko o przekazaniu miastom pewnego procentu wpływów z państwowego podatku dochodowego.

Jednocześnie zamierza Rząd w art. 4–9 przekazać miastom, objętym projektem ustawy, państwowy podatek od nieruchomości w b. Królestwie Kongresowym, który jednak wobec tego, że dochód brutto nieruchomości wynosi w obecnej chwili ze względu na ochronę lokatorów tylko 300 do 350 milionów marek rocznie, może dać miastom Królestwa zaledwie około 25 milionów marek.

Podobnie ma się rzecz z podatkiem domowo-czynszowym w Małopolsce, który przynosi obecnie Skarbowi 8 750 000 marek, a podatek domowo-klasowy w mniejszych miejscowościach około 140 000 marek rocznie; przy obecnej wysokości czynszów po reformie ustawy o ochronie lokatorów mógłby podatek czynszowy w Małopolsce przynieść około 18 milionów marek rocznie.

Ponieważ podatek domowo-czynszowy w Małopolsce jest stosunkowo więcej obciążający własność nieruchomą niż podatek od nieruchomości obowiązujący w b. Kongresówce, z drugiej zaś strony rosyjska ustawa o poborze tego podatku z 6/19 czerwca 1910 r. jest wynikiem najnowszych zdobyczy w dziedzinie opodatkowania nieruchomości miejskich, przeto czyniąc zadość zresztą słusznemu żądaniu miast Małopolski w przedmiocie zrównania opodatkowania własności nieruchomości z opodatkowaniem w Królestwie uchyla art. 10 projektu pobór podatku domowo-czynszowego i wprowadza opodatkowanie własności miejskich w Małopolsce według wymienionej ustawy, z odchyleniami zawartymi w projekcie ustawy (art. 5–9), które są podyktowane potrzebami obecnej chwili. Nieruchomości budynkowe poza obrębem gmin miejskich będą podlegać wyłącznie podatkowi domowo-klasowemu.

Uzupełnieniem podatku od nieruchomości miejskich będzie podatek od lokali (który normują art. 15–21), pobierany od najmujących lokale zarówno mieszkalne, jak i handlowo-przemysłowe. Ponieważ czynsze najmu stanowią dzisiaj nawet po zmianie ustawy o ochronie lokatorów nader znikomy procent kosztów utrzymania mieszkańców i kosztów handlowych, przeto podatek ten, dla którego projekt ten nie wprowadza żadnej granicy maksymalnej, może stać się bardzo wydatnym źródłem dochodów miejskich. Projekt ustawy wprowadza jednak granicę minimalną w wysokości 25% płaconych czynszów, pobieranie bowiem podatku niżej tej skali naraziłoby miasta na większe koszty wymiaru i poboru niż byłby wpływ kasowy.

Art. 17 projektu zawiera zwolnienia od tego podatku, zwykle przy podatku od lokali stosowane, a ponadto zwolnienie lokali przeznaczonych na zakłady przemysłowe utrzymane w ruchu silnikami mechanicznymi, mieszczące się w oddzielnych budynkach fabrycznych. To uwolnienie przedsiębiorstw przemysłowych o charakterze fabrycznym jest podyktowane względami na rozwój

przemysłu, który zużytkowując na swoje potrzeby znaczne lokale, byłby przeciążony podatkiem nie liczącym się z potrzebami przemysłu.

Ponieważ ustawy rosyjskie z 6/19 czerwca 1919 r. o podatku od nieruchomości miejskich oraz ustawa z 14/27 maja 1893 r. o podatku mieszkaniowym, zasady której będą obowiązywać przy wymiarze i poborze podatku od lokali, nie obowiązują w b. zaborze austriackim, przeto art. 23 projektu upoważnia Ministra Skarbu do ogłoszenia tekstu tych ustaw jako obowiązujących w Małopolsce, wraz z wszystkimi instrukcjami b. władz rosyjskich, które Minister Skarbu utrzyma w mocy.

W dziedzinie podatków konsumpcyjnych (art. 3) pozostawia Rząd miastom swobodę w tym kierunku, iż zgadza się na wprowadzenie podatku ładunkowego na rzecz miast o charakterze akcyzy. Od podatku tego muszą być ze względu na państwową politykę monopolową zwolnione artykuły, podlegające rządowej akcyzie, oraz artykuły stanowiące przedmiot monopolu skarbowego.

Ten system podatków miejskich uzupełnią wreszcie podatki od przyrostu wartości własności nieruchomości, przy przeniesieniu i dalej: podatku od widowsk oraz posiadania i używania przedmiotów zbytku, które wedle nauki skarbowości i ogólnej praktyki administracyjnej stanowić powinny zawsze teren eksploatacji dla samorządów.

Wszystkie powyższe podatki, przeprowadzone jak najenergiczniej, winny przy równoczesnym zmniejszeniu się wydatków pozwolić gminom na pokrycie ich deficytu.

Ponadto zobowiązuje art. 2 projektu Rząd do przejęcia annuitetów od długów, zaciągniętych przez miasta na pokrycie wydatków, poniesionych przez nie w zastępstwie państwa w całym okresie wojennym, – to znaczy tych wszystkich wydatków, które w myśl obowiązujących ustaw winny obciążyć Państwo, a jedynie skutkiem okoliczności wojennych poniesione zostały przez samorząd. Niezależnie od tego zarządzenia będą mogły miasta, w wykonaniu traktatów pokojowych, otrzymać to wynagrodzenie szkód wojennych, które będzie wynikiem rozrachunków międzypaństwowych.

Przy zastosowaniu wszystkich tych reform spodziewać się należy, że w niedalekiej przyszłości miasta wyjdą z krytycznego stanu, w którym znajdują się obecnie, bez potrzeby bezpośredniej pomocy ze Skarbu Państwa, gdyż pomoc ta jest niczym innym, jak tylko przesunięciem ciężarów finansowych z miast na Państwo, znajdujące się w niewątpliwie gorszej sytuacji finansowej od samorządu.

**Projekt ustawy w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 23 maja 1883 r.
(Dz.U.P. Nr 83) o ewidencji katastru podatku gruntowego**

PROJEKT.

U S T A W A

z dnia ... w przedmiocie zmiany ^haustrickiej^h ustawy z dnia 23 maja 1883 r.
(Dz.U.P.^bAustr.^b Nr 83) o ewidencji katastru podatku gruntowego.

Art. 1.

Ustępy 1 i 2 § 54 ^haustrickiej^h ustawy z dnia 23 maja 1883 r. (Dz.U.P.^bAustr.^b Nr 83) o utrzymywaniu ewidencji katastru podatku gruntowego otrzymują następujące brzmienie:

Za czynności ewidencyjne, wykonane w celu przepisania własności posiadłości gruntowej, uiszczona ma być opłata, która stanowi dochód skarbowy.

Wysokość opłat ustanawia Minister Skarbu w drodze rozporządzenia.

Art. 2.

Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Skarbu.

Art. 3.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie ^hna obszarze b. zaboru austriackiego^h z dniem ogłoszenia.

g...g

UZASADNIENIE

§ 54 ustawy z dnia 23 maja 1883 r. Dz.U.P. Nr 83 postanawia, że za czynności ewidencyjne z powodu przepisania własności posiadłości w operatach katastralnych uiszczona ma być opłata, która stanowi dochód państwa, a wymierzana ma być stosownie do tego, czy pomiar był wykonany lub też nie, według taryf ustawą przepisanych.

Opłata za przepisanie wymierzana dotychczas według taryfy I w drobnych kwotach po 5, 10 lub 15 itd. centów dawnej waluty austriackiej, względnie dzisiaj 7, 14, 21 itd. fenigów polskich, obliczona była w myśl postanowień rozporządzenia wykonawczego z dnia 11 czerwca 1883 Dz.U.P. Nr 91 do § 54 ustawy na pokrycie kosztów spowodowanych wykonaniem prac manipulacyjnych około sprostowania operatów i arkuszy posiadłości gruntowych.

Podobnie opłaty za pomiary według taryfy II wynoszące 40, 50 lub 60 itd. centów za pomiar gruntu o powierzchni do 30, 100, 150 i więcej arów stanowić

miały rodzaj ekwiwalentu na pokrycie kosztów połączonych z wykonaniem pomiaru, w szczególności wydatków na pomocników, na materiały i podwoły.

W chwili wydania ustawy ewidencyjnej opłaty objęte taryfą I i II mogły być odpowiednie. Dziś atoli, gdy wartość efektywna marki polskiej tak znacznie spadła, gdy materiały pisarskie i rysunkowe w stosunku do dawnych cen, niemal 100 razy więcej kosztują, gdy robocizna, siły pisarskie, podwoła itp. również wielokrotnie są droższe, stosowne jest, by także rzeczzone opłaty w odpowiednim stosunku podniesione zostały.

Wobec stałego obniżania się zdolności kupczej naszej marki, a wskutek tego niemożliwości ograniczenia się przez czas dłuższy w stosowaniu taryfy opłat w tej samej wysokości zachodzi konieczność odstąpienia od zasady, że wysokość opłat ustanawiana była w drodze ustawodawczej i upoważnienia Ministra Skarbu do określania w drodze rozporządzenia wysokości stawek pobieranych za czynności ewidencyjne i pomiarowe, w zależności od zmiany stosunków w dziedzinie walutowej i życia ekonomicznego kraju.

Załącznik [4a]
№ Aktu 12222^c

Uzasadnienie [wniosku nagłego na Radę Ministrów w sprawie rozciągnięcia mocy ustawy z dn. 29 kwietnia 1920 r. o zakazie dokonywania wypłat w walucie rublowej rosyjskiej i przerachowaniu zobowiązań rublowych na marki polskie (Dz.U. RP z 1920 r., Nr 38, poz. 216) na ziemie wschodnie, przyłączone do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy o preliminarjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r.]

[Warszawa, 17 maja 1921 r.]

UZASADNIENIE

Konieczność uregulowania kwestii walutowej na ziemiach wschodnich nie wymaga bliższego omówienia. Również nie ulega wątpliwości, że w interesie jednolitości państwowej polityki walutowej leży jak najściślejsze podporządkowanie w tym względzie ziem wschodnich zarządzeniom, działającym na pozostałych obszarach Rzeczypospolitej. Wreszcie takie, a nie inne rozwiązanie kwestii dyktuje samo życie i stan faktyczny, panujący już od dłuższego czasu na pomienionych ziemiach. Rozporządzeniami b. Komisarzy Generalnych b. Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich oraz b. Zarządu Cywilnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego był w swoim czasie ustalony stosunek rubla carskiego do marki polskiej 1 rb. = 1 marce polskiej tylko dla transakcji bieżących, zaś zobowiązania rublowe, aczkolwiek rozporządzeniami tymi nie poruszane najczęściej regulowano według

stosunku 100 rb. = 216 mkp (o ile nie osiągnięto zgody polubownie). Według tego mianowicie stosunku (100 rb. = 216 Mkp) zostały np. uregulowane wierzytelności hipoteczne Wileńskiego Banku Ziemińskiego, co stwierdził b. Dyrektor Departamentu Skarbowości Rządu Litwy Środkowej. Ostatecznie więc zafiksowanie wskazanego kursu przerechnowania przedwojennych zobowiązań rublowych na ziemiach wschodnich nie będzie kolidowało z utartym i znanym już tamtejszemu ogółowi trybem regulowania tego rodzaju zobowiązań. Ministerstwo Skarbu nie widzi zresztą powodów do wyodrębniania w tym względzie ziem wschodnich spośród wszystkich innych dzielnic Rzeczypospolitej.

Rozporządzenie takie zostało już wydane przez Kierownika Departamentu Skarbowości na b. Terenach Przyfrontowych i Etapowych w początku marca br. i faktycznie wprowadzone zostało w życie.

Ponieważ jednak opublikowana w Dzienniku Ustaw z dnia 19/II. br. Nr 16, poz. 93 Ustawa z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, przyłączonych do Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12/X 1920 r., wymaga dla tego rodzaju zarządzeń uchwały Rady Ministrów (art. 6 powołanej ustawy), Ministerstwo Skarbu – celem zalegalizowania działającego już na pomienionych ziemiach rozporządzenia w istocie swej rozciągającego na nie moc ustawy z dn. 29 kwietnia 1920 r. – wnosi na Radę Ministrów załączony projekt.

Minister Skarbu
fStrasburger^{f207}

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

²⁰⁷ Podpisane w zastępstwie (z upoważnienia, choć tego nie zaznaczono). Strasburger pełnił funkcję podsekretarza stanu w Ministerstwie Przemysłu i Handlu.

137a

PROTOKÓŁ TAJNY posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 lipca 1921 roku

1. Rada Ministrów solidaryzuje się ze stanowiskiem Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie dyrektywy udzielonej Panu Żółtowskiemu w Opolu, a streszczającej się w tym, Rząd nie może w chwili wypracowywania projektu podziału Śląska Górnego przez Komisję w Opolu²⁰⁸ godzić się na kompromisowe wnioski.

2. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości zakomunikowany przez Ministra Spraw zagranicznych zamiar odwiedzenia przez Marszałka Focha Czechosłowacji i Polski i wyraziła życzenie, aby dyplomacja polska dołożyła wszelkich starań by Marszałek Foch zjawił się w Warszawie przed swym pobylem w Pradze²⁰⁹.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

²⁰⁸ Mowa o Międzynarodowej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej.

²⁰⁹ Do wizyty marszałka Francji w Polsce dojdzie w maju 1923 r. (pierwszy dzień wyznaczono na 5 maja tj. rocznicę śmierci Napoleona I w 1821 r.). Foch przybył najpierw do Polski a potem udał się do Czechosłowacji.

138

PROTOKÓŁ

77-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 5 lipca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Za Ministra Spraw Wewnętrznych	
Podsekretarz Stanu	Józef Kuczyński
Minister Spraw Zagranicznych	Jan Dąbski
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister Aprowizacji	Jan Stefan Stoiński
Dyrektor Departamentu Prezydialnego	
Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego	
Prez. Rady Min.	Edward Lechowicz
St. Referent Prezydium Rady Ministrów	dr Stanisław Hierowski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 m[inut] 30 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 4 lipca 1921 r.
2. Rada Ministrów uchwaliła na wniosek złożony przez Ministra Skarbu projekt ustawy o kredycie Skarbu Państwa w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej (alegat 1).
3. Rada Ministrów uchwaliła projekt ustawy o dalszej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej (alegat 2).
4. Rada Ministrów rozpatrywała w dalszym ciągu projekt ustawy skarbowej na rok 1921.

Rada Ministrów uchwaliła budżet Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych (część XII) z tym, że:

- a) dochód uzyskany ze sprzedaży dóbr nieruchomości Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych ma być użyty na nabycie innego majątku nieruchomego,

w szczególności tych lasów, które ze względów ogólnych gospodarczych powinny jak najrychlej przejść z rąk prywatnych w ręce Państwa.

b) Rada Ministrów wzywa Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych by poddał rozwadze sprawę przyłączenia:

- 1) Instytutu meteorologicznego do Politechniki w Warszawie²¹⁰,
- 2) Instytutu torfowego do Instytutu geologicznego²¹¹,
- 3) Państwowego Laboratorium weterynaryjnego do Akademii Weterynarii we Lwowie²¹².

c) Rada Ministrów wyraża zapatrywanie, że eksploatacja lasów winna być prowadzona przede wszystkim przez oddanie jej przedsiębiorcom prywatnym.

5. W wykonaniu uchwały z dnia 4 lipca 1921 (pkt 3-ci protokołu) Rada Ministrów przyjęła, po uchwaleniu budżetu Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych, projekt statutu Państwowego Instytutu Naukowego w Puławach (alegat 3). Sprawę wniosku złożonego przez Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, a brzmiącego:

„Rada Ministrów wyraża przekonanie, że przeniesienie warszawskiej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego do Bydgoszczy²¹³ jest wskazane i wzywa Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych do poczynienia kroków w tym względzie” –

odroczone, aż do oświadczenia się co do niego Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

6. Rada Ministrów uchwaliła budżet Ministerstwa Poczty i Telegrafów (część XIV) z tym, że:

- a) wzywa się Ministra Poczty i Telegrafów do bezzwłocznego a wydatnego podniesienia taryfy;
- b) poleca redukowanie nadmiernej ilości personelu, zwłaszcza w Warszawie;
- c) forsowanie tzw. „ajencji pocztowych”;
- d) racjonalną likwidację pocztowych zakładów przemysłowych;

²¹⁰ Politechnika Warszawska założona została w 1915 r. z inicjatywy polskiej, za zgodą okupacyjnych władz niemieckich. Instytut Meteorologiczny powołano rozporządzeniem Rady Ministrów z 28 kwietnia 1919 r., ale funkcjonował on przy Ministerstwie Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

²¹¹ Instytut Torfowy powstał 25 kwietnia 1919 r. na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów i funkcjonował przy Ministerstwie Rolnictwa i Dóbr Państwowych, jego zadaniem było badanie i inwentaryzacja gruntów torfowych.

²¹² Akademia Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie powstała w 1784 r. i działała jako jedna z dwóch uczelni kształcących lekarzy w zakresie medycyny weterynaryjnej.

²¹³ Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie ukształtowała się na bazie Instytutu Agronomicznego w tym mieście (który powstał w 1816 r.). Przeniesiona do Puław, a stamtąd ewakuowana do Rosji – powróciła jako uczelnia państwowa w 1919 r. Do realizacji pomysłu ulokowania Szkoły w Bydgoszczy nie doszło.

- e) objęcie za ryczałtem od zarządu kolejowego linii telegraficznych przy drogach kolejowych w Królestwie Polskim;
- f) przyspieszenie zawiązania spółki z Towarzystwem „Cedergren”²¹⁴;
- g) przeniesienie dyrekcji poczt w Gdańsku²¹⁵ w przeciągu dwóch miesięcy do Bydgoszczy;
- h) wzywa Ministra Spraw Wojskowych do przyspieszenia oddania stacji radiotelegraficznej Ministerstwu Poczt i Telegrafów;
- i) wzywa Prezydium Rady Ministrów do wywarcia wpływu na Pocztową Kasę Oszczędności, by opłacała pewien ryczałt Ministerstwu Poczt i Telegrafów za korzystanie z jego urządzeń.

7. Rada Ministrów przyjęła budżet Ministerstwa Kultury i Sztuki (część XXVII), uchwalając równocześnie następujące wnioski:

- a) Prezes Rady Ministrów powierzy kierownictwo Ministerstwa Kultury i Sztuki Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz imieniem Rządu przynagli Sejm do załatwienia przedłożenia rządowego w przedmiocie zwinięcia Ministerstwa Kultury i Sztuki;
- b) Kierownik Ministerstwa Kultury i Sztuki ma wdrożyć kroki celem zwinięcia Konserwatorium muzycznego w Warszawie, jako zakładu państwowego i oddania agend Towarzystwu muzycznemu przy zapewnieniu wydatnej subwencji rządowej.

8. Rada Ministrów przyjęła wniosek złożony przez Ministra Spraw Zagranicznych o przeprowadzenie formalności związanych z nadaniem Orderu Orła Białego Prezydentowi republiki francuskiej, p. Aleksandrowi Millerand i francuskiemu ministrowi p. Ludwikowi Barthou²¹⁶, upoważniając równocześnie Prezesa Rady Ministrów do przedłożenia Naczelnikowi Państwa odnośnych wniosków i wydania prezydentowi republiki francuskiej i francuskiemu ministrowi wojny dyplomów Orderu Orła Białego (alegat 4).

Na tym posiedzenie zakończono o godzinie 9 wieczorem.

fWitos^f

²¹⁴ Mowa o polskiej filii szwedzkiego towarzystwa akcyjnego, które utworzył Henrik Tore Cedergren. Majątek przedsiębiorstwa został wniesiony do Polskiej Akcyjnej Spółki Telefonicznej po jej powołaniu 1 stycznia 1921 r.

²¹⁵ Poczta Polska w Wolnym Mieście Gdańsk stanowiła urząd działający w latach 1920–1939. Powołanie placówki do życia nastąpiło na podstawie konwencji polsko-gdańskiej z 24 października 1921 r.

²¹⁶ Louis Barthou był sygnatariuszem polsko-francuskiej konwencji wojskowej z 21 lutego 1921 r. (jako minister wojny w gabinecie Aristide’a Brianda).

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie kredytu Skarbu Państwa w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej²¹⁷.
2. Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie dalszej emisji biletów P[olskiej] K[rajowej] K[asy] P[ożyczkowej]²¹⁸.
3. [Statut Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach]²¹⁹.
4. Wniosek Ministerstwa Spraw Zagranicznych o przeprowadzenie formalności, związanych z nadaniem Orderu Orła Białego Prezydentowi Republiki Francuskiej p. Alexandrowi Millerand i francuskiemu ministrowi wojny p. Ludwikowi Barthou.

Załącznik ^c4^c
№ Aktu ^c14721^c

Wniosek Ministerstwa Spraw Zagranicznych o przeprowadzenie formalności, związanych z nadaniem Orderu Orła Białego Prezydentowi Republiki Francuskiej p. Alexandrowi Millerand i francuskiemu ministrowi wojny p. Ludwikowi Barthou

25 czerwca 21

Wniosek Ministerstwa spraw Zagranicznych

o przeprowadzenie formalności, związanych z nadaniem Orderu Orła Białego Prezydentowi Republiki Francuskiej p. Alexandrowi Millerand i francuskiemu ministrowi wojny p. Ludwikowi Barthou.

Uzasadnienie: Naczelnik Państwa w czasie podróży paryskiej w lutym 1921 r. został ozdobiony Wielką Wstęgą Orderu Legii Honorowej. Ten sam najwyższy order francuski nadany został równocześnie przez Prezydenta Republiki Ministrowi Spraw Zagranicznych Xięciu Sapieże i Ministrowi Spraw Wojskowych Generałowi Sosnkowskiemu. Dnia 5 lutego br. po otrzymaniu wiadomości telegraficznej o uchwaleniu w dniu 4 lutego przez Sejm ustawy, ustanawiającej Ordery Orła Białego i Odrodzenia Polski, Naczelnik Państwa na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych nadał insygnia Orderu Orła Białego Prezydentowi Republiki Francuskiej p. Alexandrowi Millerand i francuskiemu Ministrowi wojny p. Ludwikowi Barthou (długoletniemu

²¹⁷ Nie publikuje się.

²¹⁸ Nie publikuje się.

²¹⁹ Nie publikuje się.

i kilkakrotnemu ministrowi i prezydentowi Ministrów). Wydanie dyplomów odznaczonym dygnitarzom francuskim zostało wstrzymane do czasu ukonstytuowania się przewidzianej ustawą 4 lutego kapituły tymczasowej. Ministerstwo Spraw Zagranicznych uprasza Pana Prezydenta Ministrów o wystąpienie do tymczasowej kapituły Orderów Polskich z wnioskiem o przeprowadzenie odnośnych formalności i o wydanie Prezydentowi Republiki Francuskiej i francuskiemu ministrowi wojny p. Barthou dyplomów Orderu Orła Białego.

Minister:

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

PROTOKÓŁ
78-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 6 lipca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Za Ministra Spraw Wewnętrznych	
Podsekretarz Stanu	Józef Kuczyński
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Za Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych	
Podsekretarz Stanu	Zygmunt Chmielewski
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Za Ministra Kolei Żelaznych	
Podsekretarz Stanu	Julian Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Wyznań Religijnych	
i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister Apropowizacji	Jan Stefan Stoiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	inż. Władysław Kucharski
Dyrektor Departamentu Prezydialnego	
Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego	
Prez. Rady Min.	Edward Lechowicz
St. Referent Prezydium Rady Ministrów	dr Stanisław Hierowski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 4 m[inut] 45 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 5 lipca 1921 r.

2. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Skarbu w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu w sprawie wykonania francusko-polskiego programu gospodarczego na Górnym Śląsku²²⁰ (alegat 1).

²²⁰ Program gospodarczy zakładał powołanie dwóch konsorcjów polsko-francuskich: 1) polsko-francuską Spółkę Dzierżawną do eksploatacji kopalń węgla kamiennego i 2) grupę polsko-francuską do eksploatacji hut górnośląskich.

3. Minister Spraw Zagranicznych powiadomił Radę Ministrów o nocie Komisarza dla spraw zagranicznych Rosji sowieckiej w sprawie naruszenia rzekomego Traktatu ryskiego, której tekst oryginalny ma być przesłany przez specjalnego kuriera w dniach najbliższych do Warszawy²²¹.

4. Rada Ministrów rozpatrywała w dalszym ciągu projekt ustawy skarbowej na rok 1921 r.

Rada Ministrów uchwaliła budżet Ministerstwa Spraw Zagranicznych (część V), przy czym Minister Skarbu wyraził swą zgodę na zużycie oszczędności z niektórych placówek amerykańskich na potrzeby wykazane dla central i innych placówek. Rada Ministrów równocześnie powzięła uchwałę:

- a) wzywa się Ministerstwo Spraw Zagranicznych do redukcji ilości konsulatów we Francji i Niemczech oraz tam, gdzie okaże się możliwość redukcji;
- b) wzywa się Ministerstwo Spraw Zagranicznych do skasowania poselstwa w Atenach, a ewentualnie i innych poselstw;
- c) misje zagraniczne nie mogą otrzymywać poborów w innej walucie, aniżeli w walucie tego kraju, do którego się udają;
- d) wzywa się Ministerstwo Spraw Zagranicznych do najdalej idących oszczędności w wydatkach na administrację Litwy Środkowej.

5. Rada Ministrów przyjęła budżet Ministerstwa Apropowizacji (część XV), uchwalając równocześnie następujące wnioski:

- a) upoważnia się Ministra Skarbu do udzielenia w okresie bieżącym kredytów na pokrycie kosztów utrzymania Urzędu walki z lichwą²²² w wysokości zredukowanej, a mianowicie:
dla okręgowych urzędów w Krakowie, Lwowie, Łodzi, Lublinie, Będzinie tylko do 31 lipca 1921 r.;
dla okręgowego urzędu w Warszawie do dnia 31 sierpnia 1921 r., zaś dla Głównego Urzędu w Warszawie do końca bieżącego okresu budżetowego;
- b) dostarczanie żywności dla Górnego Śląska ma się odbywać po cenach własnych zakupów.

6. Rada Ministrów uchwaliła budżet Ministerstwa Zdrowia Publicznego (część XVI) z tym, że:

- a) sprawy mieszkaniowe wyłącza się z Ministerstwa Zdrowia Publicznego i przekazuje się Ministerstwu Robót Publicznych;
- b) niektóre postanowienia ustawy z 1 sierpnia 1919 r. w przedmiocie utworzenia państwowego funduszu mieszkaniowego (Dz.U. Nr 72, poz. 424)

²²¹ Była to trzecia nota komisarza Cziczera z 4 lipca 1921 r. (po notach z 11 kwietnia i 3 maja). W każdej z nich padał zarzut niewykonania przez rząd polski postanowień pokojowych wskutek tolerowania organizacji „kontrewolucyjnych” i „białogwardyjskich” (w stylizacji sowieckiej).

²²² Urząd do walki z lichwą i spekulacją powstał na mocy dekretu Naczelnika Państwa z dnia 11 stycznia 1919 r.

- zmienia się w drodze noweli celem przekazania kierownictwa akcją udzielania pożyczek na cele mieszkaniowe Ministrowi Robót Publicznych;
- c) w dziedzinie opieki nad dzieckiem celem odciążenia Skarbu Państwa należy zwrócić wysiłki w kierunku pobudzenia do akcji opiekuńczej krajowego elementu społecznego i samorządowego. Rozgranicza się ściśle kompetencję w dziedzinie opieki nad dzieckiem pomiędzy Ministerstwo Zdrowia Publicznego, Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej i Polsko-Amerykański Komitet pomocy dzieciom²²³, bardzo wydatnie subwencjonowany przez Rząd;
 - d) wzywa się Ministerstwo Zdrowia Publicznego do opracowania projektu reformy ściągania opłat szpitalnych, przy czym za wytyczną Ministerstwo Zdrowia Publicznego przyjmie uproszczenie dotychczasowego systemu celem zapewnienia szpitalom wydatniejszego, jak dotychczas, wpływu należności z tytułu kosztów leczenia w sposób szybszy i tańszy;
 - e) działalność państwowego Zakładu aprowizacji sanitarnej likwiduje się, a to ze względu na brak istotnej potrzeby ingerencji Państwa w dziedzinie handlu artykułami leczniczymi i sanitarnymi, względnie ogranicza się działalność tego Zakładu do zaopatrywania wyłącznie instytucji państwowych;
 - f) Ministerstwo Zdrowia Publicznego przeprowadzi w możliwie najkrótszym czasie redukcję personelu wojewódzkich urzędów zdrowia, przede wszystkim zniesie okręgowe urzędy zdrowia w Warszawie, Łodzi, Lublinie, przydzielając odnośne agendy wojewódzkim urzędom zdrowia, względnie magistratom;
 - g) znosi się zupełnie Inspektoraty mieszkaniowe, podległe Ministerstwu Zdrowia;
 - h) Ministerstwo Zdrowia Publicznego zreorganizuje pomoc lekarską dla pracowników poczty i telegrafu, policji państwowej oraz robót publicznych i żeglugi, celem osiągnięcia redukcji personelu lekarskiego zakontraktowanego do wspomnianej pomocy;
 - i) likwiduje się, względnie ogranicza akcję Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarzatu do walki z epidemiami²²⁴ ze względu na znaczną poprawę stosunków zdrowotnych w kraju;

²²³ Polsko-Amerykański Komitet Pomocy Dzieciom – międzynarodowa organizacja do spraw pomocy polskim dzieciom założona z inicjatywy rządu amerykańskiego. W skład wchodziło 15 osób, a byli to przedstawiciele magistratu m.st. Warszawy, członków Wydziału Dobroczynności Publicznej, członków Łódzkiej Miejskiej Rady Opiekuńczej oraz instytucji dziecięcych (społecznych). Komitet miał swoich instruktorów zatwierdzonych przez Ministerstwo Zdrowia Publicznego.

²²⁴ Urząd Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do spraw walki z epidemiami powstał 14 lipca 1920 r. Miał to być organ rządowy, którego szef miał być powoływany przez Radę

- j) znosi się dodatki epidemiczne dla personelu lekarskiego wojewódzkich i powiatowych urzędów zdrowia;
- k) Ministerstwo Zdrowia Publicznego zarządzi połączenie poszczególnych zakładów bakteriologicznych, czynnych w Warszawie, w jeden zakład (Państwowy Centralny Zakład epidemiologiczny, Zakłady wyrobu surowic, wyrobu krowianki, badania surowic, Pasteurowski) celem osiągnięcia ujednostajnienia i zmniejszenia kosztów administracji tych zakładów;
- l) likwiduje się państwowe plantacje roślin lekarskich, prowadzone przez Ministerstwo Zdrowia Publicznego, jako przedsiębiorstwo przemysłowe;
- m) Ministerstwo Zdrowia Publicznego zaniecha organizację szpitalnictwa w województwach wschodnich wyłącznie na koszt państwa;
- n) zarządza się przejście zakładów zdrojowo-kąpielowych w Busku i Krynicy, jako instytucji o charakterze wybitnie przemysłowym, z początkiem roku 1922 na system gospodarki autonomicznej, opartej na uzgodnionym z Ministerstwem Skarbu planie finansowym i budżetowanie netto, jak to już ma miejsce z zakładem zdrojowo-kąpielowym w Ciechocinku;
- o) poleca się Ministrowi Zdrowia Publicznego przedłożyć Radzie Ministrów szczegółowy plan wykonania powyższych uchwał do końca bieżącego miesiąca.

7. Rada Ministrów uchwaliła budżet Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej (część XIX), przyjmując równocześnie następujące wnioski:

Minister Pracy i Opieki Społecznej:

- a) zlikwiduje delegatury opieki społecznej w najniższej instancji, przekazując ich agendy organizującym się przy samorządach komisjom opieki społecznej, względnie, o ile samorzady nie zdołają ich przejąć, organizacjom społeczno-humanitarnym;
- b) przeprowadzi w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu dalszą stopniową redukcję personelu Centrali i urzędów lokalnych Inspekcji pracy i państwowych urzędów pośrednictwa pracy;
- c) podda gruntownej rewizji zaprojektowaną ustawę o opiece społecznej, rozpatrywaną na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 21 lutego 1921 r. w kierunku jak najmniejszego nakładania ciężarów i obowiązków na państwo;
- d) przeprowadzi reorganizację dotychczasowego systemu rachunkowości stosownie do dyrektyw Głównego Urzędu kasowego.

8. Rada Ministrów uchwaliła budżet Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (XIII) z tym, że:

Ministrów na wniosek ministra zdrowia, „gdy szerzące się choroby zakaźne, obejmujące wielkie obszary, grożą klęską powszechną”.

- a) wstrzymuje się upaństwowianie szkół średnich²²⁵, zwłaszcza w Małopolsce;
- b) podwyższa się w szkołach opłaty zbyt niskie obecnie i wykorzysta się odpowiednio zbyt hojnie ustalone etaty profesorskie, dotychczas niewykorzystywane.

Wniosek Ministra Skarbu, brzmiący: „Nowelizacja ustawy o szkolnictwie powszechnym w kierunku przeniesienia kosztów zakładania, budowy i utrzymania szkół powszechnych tudzież wypłaty poborów nauczycieli na samorządy” wstrzymuje się do czasu wniesienia przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego projektu ustawy o szkolnictwie powszechnym.

Na wniosek Ministra Skarbu zgodzono się sprawę dodatkowych kredytów, żądanych przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (alegat 2) wziąć pod rozwagę dopiero po ukończeniu całej dyskusji budżetowej.

9. Rada Ministrów uchwaliła na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych, że 58 milionów marek polskich, nadwyżkę wydatkowanej kwoty na wykonanie umowy o dostawę tytoniu z Towarzystwem „Banque Italo-Caucase”²²⁶ pokryć należy z funduszu dyspozycyjnego Ministerstwa Spraw Zagranicznych (alegat 3).

Na tym posiedzenie zakończono o godzinie 9 m[inut] 40 wiecz.

fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek na Radę Ministrów w sprawie wykonania francusko-polskiego programu gospodarczego na Górnym Śląsku.
2. [Wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego] w sprawie przyznania dla Ministerstwa Wyznań religijnych i Oświecenia Publicznego dodatkowych kredytów do budżetu wydatków na okres od 1/I-31/XII-1921 r.²²⁷
3. Wniosek Ministerstwa Spraw Zagranicznych [dotyczący umowy o dostawę tytoniu i powiększenia kredytu w rubryce wydatków nadzwyczajnych Działu I § 10 budżetu MSZ (fundusz dyspozycyjny) o Mk pol. 58 milionów].

²²⁵ Szkoły średnie (gimnazja) upaństwowiano począwszy od listopada 1918 r., aby zwiększyć kontrolę państwa nad procesem kształcenia młodzieży.

²²⁶ Banque Italo-Caucase – spółka akcyjna, która specjalizowała się w kredytowaniu handlu z państwami Kaukazu (utrzymywały one niepodległość do wiosny 1921 r.).

²²⁷ Nie publikuje się.

Wniosek na Radę Ministrów w sprawie wykonania francusko-polskiego programu gospodarczego na Górnym Śląsku

Wniosek na Radę Ministrów
w sprawie wykonania francusko-polskiego programu
gospodarczego na Górnym Śląsku.

Motywy.

Pomiędzy Rządami polskim i francuskim zawarto dotąd dwa układy:

1. Układ z dn. 1 marca 1921 r. dotyczący zasad eksploatacji skarbowych kopalń na Górnym Śląsku przez francusko-polską Spółkę dzierżawną.
2. Układ z dn. 22 marca 1921 r. dotyczący skupu pewnych zakładów przemysłowych górniczo-hutniczych na Górnym Śląsku przez grupę francusko-polską.

Oprócz powyższych dwóch układów, został ułożony, dotąd jednakże nie podpisany, układ pomiędzy francuską i polską grupą bankową o założenie francusko-polskiego banku na Górnym Śląsku.

Oba podpisane układy przewidują z każdej strony grupę finansową, którą zastrzegły sobie utworzyć oba układające się Rządy każdy ze swej strony, a która z ramienia swego rządu ma objąć wykonanie danego układu.

Ponieważ Rząd francuski wykonywać na razie ma sam jako kontrahent, wszystkie prawa, wypływające z tych układów, pozostawiając na czas późniejszy odstąpienie ich wybranym i utworzonym przez siebie grupom prywatnym, przeto i Rząd Polski powinien na razie wykonywać te układy sam za pośrednictwem np. Polskiego Banku Krajowego, który, będąc zależnym od Rządu, daje jednocześnie gwarancję sprężystego i należytego wykonania praw wypływających z powyższych układów.

Za tą koncepcją przemawiają następujące względy:

- 1) trudności walutowe dla grup prywatnych,
- 2) omińnięcie na razie grupy francuskiego kapitału, pracującego w Polsce, czego nie można byłoby dopiąć przy formowaniu natychmiast grupy polskiej, udział zaś kapitału francuskiego pracującego w Polsce w grupie polskiej zmajoryzowałoby od razu kapitał polski.

Wobec wiadomości z Paryża, że tamtejsze koła górnicze i Comité des mines de France²²⁸ pragną obecnie wznowienia pertraktacji i sfinalizowania kontraktu dzierżawy kopalń oraz ustalenia statutów Towarzystwa dzierżawnego

²²⁸ Comité des Mines de France (powinno być: Conseil général des Mines). Instytucja administracyjna powołana dekretem cesarza Napoleona I w 1810 r. do nadzoru nad kopalnictwem.

Rada Ministrów uchwalić raczy

na wnioszek nagły Ministra Skarbu (w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu)

1.

Rada Ministrów aprobuje projekt szczegółowej umowy zawrzeć się mającej z Rządem Francuskim o dzierżawę kopalń na Górnym Śląsku ułożony w porozumieniu z Ministrami Skarbu oraz Przemysłu i Handlu przez Dr-a A. Benisa.

2.

Rada Ministrów upoważnia Delegata Rządu Dr-a Artura Benisa do poczynienia w drodze pertraktacji w razie potrzeby przy ostatecznym zawarciu układu pewnych ustępstw od postanowień i stawek projektu w ramach umowy z dn. 1 marca 1921 r.

3.

Rada Ministrów upoważnia Dr-a Benisa do sfinalizowania zawartych i podpisania w imieniu Rządu zawrzeć się mających z Rządem Francuskim układów o dzierżawę kopalń i o utworzenie banku Górno-Śląskiego.

4.

Upoważnia się Ministra Skarbu do przekazania Polskiemu Bankowi Krajowemu (Banque National de Pologne) wykonania praw zastrzeżonych przez Rząd Polski w układach zawartych z Rządem Francuskim z dn. 1 marca br. dotyczącym zasad eksploatacji skarbowych kopalń na Górnym Śląsku oraz z dn. 22 marca br. dotyczącym skupu pewnych przedsiębiorstw przemysłowych na Górnym Śląsku, jak również praw zastrzec się mających dla grupy polskiej w przyszłym układzie z Rządem Francuskim o bank Górno-Śląski pod warunkiem, że Polski Bank Krajowy zobowiązany będzie wedle poleceń Rządu prawa w ten sposób nabyte odstąpić w każdej chwili osobom przez Rząd wskazanym i na warunkach, jakie Rząd ustanowi.

5.

Upoważnia się Ministra Skarbu do udzielenia Pełnomocnikowi Rządu D-rowi Benisowi mandatu do występowania w razie potrzeby imieniem Polskiego Banku Krajowego przy pertraktacjach z Rządem Francuskim.

6.

Upoważnia się Ministra Skarbu do wyznaczenia^b w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu^b osób, które ze strony polskiej mają wejść w skład Rady

Zawiadawczej Spółki dzierżawy kopalń węgla, do Rady Zawiadawczej Spółki skupu własności niemieckich na Górnym Śląsku oraz do Rady Nadzorczej Banku francusko-polskiego na Górnym Śląsku jak również do zawiadomienia Posła Wojciecha Korfantego o powyższych uchwałach celem uzgodnienia administracji fiskalnych kopalń Górno-Śląskich z zobowiązaniami zaciągniętymi przez Rząd Polski wobec Francji.

7.

W myśl kontraktu Delegatem Rządu polskiego przy Spółce dzierżawnej ustanawia się p. D-ra Artura Benisa.

8.

Upoważnia się Ministra Skarbu do poczynienia kroków w kierunku utworzenia grup finansowych polskich

- 1) jednej celem przejęcia praw wypływających z układu z dnia 1 marca br. i zawiązania łącznie z grupą francuską Towarzystwa dzierżawy kopalń Górno-Śląskich z kapitałem 150 milionów marek niemieckich
- 2) drugiej do przejęcia wspólnego wykonywania praw zastrzeżonych układem z dn. 22 marca rb.
- 3) trzeciej do przejęcia wykonania praw zastrzeżonej grupie polskiej w zawrzeć się mającym układzie o Bank francusko-polski na Górnym Śląsku.

^bWarszawa, dn. 6 lipca 1921 r.^b

MINISTER PRZEMYSŁU I HANDLU
^fS. Przanowski^f

MINISTER SKARBU
^fSteczkowski^f

Załącznik ^c3^c
№ Aktu

Wniosek Ministerstwa Spraw Zagranicznych [dotyczący umowy o dostawę tytoniu i powiększenia kredytu w rubryce wydatków nadzwyczajnych Działu I § 10 budżetu MSZ (fundusz dyspozycyjny) o Mk pol. 58 milionów]

WNIOSEK MINISTERSTWA SPRAW ZAGRANICZNYCH
NA RADĘ MINISTRÓW.

Zgodnie z protokołem posiedzenia konferencji odbytej w dniu 25 V br. w Departamencie Budżetowym Ministerstwa Skarbu w sprawie umowy o dostawę tytoniu z Towarzystwem „Banque Italo-Caucase” cenę kupna tytoniu od pomienionego Towarzystwa ustalono po 2 £ 7 sz[ylingów] za pud brutto loco Gdańsk,

płatność w walucie angielskiej w terminach wskazanych w punkcie III rzeczonego protokołu, natomiast Gener[alna] Dyrekcja Monopoli²²⁹ tytoń ten przyjmuje w cenie 465 mkp za 1 kg loco Gdańsk i zobowiązuje się sumy należne regulować porządkiem wskazanym w punkcie IV tegoż protokołu.

Nadwyżka wydatkowanej kwoty ma być pokryta z funduszu dyspozycyjnego budżetu Ministerstwa Spraw Zagranicznych, który to kredyt będzie należało powiększyć w rubryce wydatków nadzwyczajnych według obecnych obliczeń o kwotę circa 58 mil[ionów] marek polskich.

Wobec powyższego Ministerstwo Spraw Zagranicznych, załączając do wiadomości odpis rzeczonego protokołu, wnosi:

Rada ministrów zechce uchwalić

powiększenie kredytu w rubryce wydatków nadzwyczajnych Działu I § 10 budżetu MSZ (fundusz dyspozycyjny) o Mk pol. 58 milionów.

1 załącznik²³⁰.

Warszawa, dnia ... czerwca [19]21.

Minister Spraw Zagranicznych:

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

²²⁹ Generalna Dyrekcja Monopoli Tytoniowego była instytucją funkcjonującą jako agenda państwa, zanim jeszcze doszło do uchwalenia ustawy o organizacji Państwowego Monopoli Tytoniowego z 1 czerwca 1922 r.

²³⁰ Załącznika nie publikuje się.

PROTOKÓŁ
79^c posiedzenia tajnego Rady Ministrów
Rzeczypospolitej Polskiej z 7 lipca 1921 roku

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Za Ministra Spraw Wewnętrznych	
Podsekretarz Stanu	Józef Kuczyński
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Wiceminister Spraw Zagranicznych	Jan Dąbski
Za Ministra Spraw Wojskowych	ppułkownik [Bogusław] Miedziński
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Aprowizacji	Jan Stefan Stoiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	inż. Władysław Kucharski
Dyrektor Departamentu Aprowizacyjnego	
Min. Aprowiz[acji]	Bronisław Hellwig
b. Komisarz Plebiscytowy Górnego Śląska, Poseł	Wojciech Korfanty
St. Referent Prezydium Rady Ministrów	dr Stanisław Hierowski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 6-tej minut 15 po południu.

Poseł Korfanty przedstawia Radzie Ministrów ostatnie wypadki na Górnym Śląsku związane z demobilizacją i ewakuacją terenów śląskich zajętych przez powstańców, z oddziałów powstańczych. Mimo trudności, które stworzyły zaległości w wypłacie żołdu i ciężkie stosunki aprowizacyjne, tak demobilizacja jak też i ewakuacja miała przebieg zupełnie spokojny, dzięki jednostkom kierującym tą akcją. Zdaniem Posła Korfantego nadszedł już obecnie ostateczny czas przygotowania wszystkiego do objęcia terytorium, które w najbliższym czasie przypadnie Polsce. Powstanie stworzyło własną administrację, która pozyskała zupełne zaufanie ludności. Komisja Koalicyjna²³¹, ze względu na bliskie rozstrzygnięcie sprawy Górnego Śląska nie chce w ogóle, w chwili obecnej sprawą tą się zajmować. Niemcy ze swej strony dokładają wszelkich starań do przywrócenia na czas przejściowy administracji niemieckiej z czasów przedpowstańczych. O ile Komisja koalicyjna do tego przychyliłaby się i administrację tę siłą wprowadzić

²³¹ Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa.

chciała, mogłoby przyjść do czynnego oporu ze strony ludności polskiej; dlatego starać się należy ze wszystkich sił o rzeczywiste jak najszybsze rozwiązanie kwestii śląskiej. Drugą sprawą nieuregulowaną – to sprawa policji bezpieczeństwa. Ludzie skompromitowani nie są przez Komisję koalicyjną przyjmowani do niej, z drugiej jednakowoż strony, w niektórych gminach i powiatach pozostawiła polskich żandarmów powstańczych. Okręg przemysłowy jest pozbawiony wszelkiej służby bezpieczeństwa. Kwestia kolejowa została uregulowana. Dyrekcja zostaje pod zarządem komisji złożonej z Włocha, Francuza i Anglika. Straż pograniczna, zorganizowana przez władze powstańcze, została przez Komisję koalicyjną przejęta. Całe jednak oddziały tej straży z uzbrojeniem, taborem i końmi przebijają się na terytorium polskie. Należałoby wydać odpowiednie zarządzenia, nakazujące wyłapywanie na terytorium Rzeczypospolitej i odstawianie z powrotem na Górny Śląsk koni, których ubytek już obecnie daje się na tamtejszym terenie, zwłaszcza wobec bliskich żniw, odczuwać. Generał le Rond wyraził się poufnie, że ostateczna decyzja już wkrótce nastąpi. Po decyzji tej wojska koalicyjne w krótkim czasie mają Górny Śląsk opuścić; wyznaczony będzie krótki termin do objęcia przyznanych terytoriów. Należy wszystko do tego przygotować, bo czas ostateczny. W tym celu zwraca się Poseł Korfanty z prośbą do Rady Ministrów o rozważenie i uchwalenie następujących wniosków:

- 1) natychmiastowe przedłożenie Sejmowi projektu ustawy o stanie przejściowym na Górnym Śląsku, dającej moc Tymczasowej Radzie Wojewódzkiej wydawania rozporządzeń przejściowych o charakterze ustaw. Projekt przygotowany przez Posła dra Zygmunta Seydę przesłany został swego czasu przez Polski Komisariat Plebiscytowy na ręce Prezydium Rady Ministrów;
- 2) wyznaczyć natychmiast przysłego wojewodę i jego zastępcę. Na wspólnym posiedzeniu wszystkich polskich stronnictw politycznych Górnego Śląska wysunięto jako kandydata na wojewodę Posła Józefa Rymera. Na stanowisko wicewojewody stronnictwo NPR wysuwa Kandydaturę Komisarza Rządu p. Żurawskiego z Cieszyna, a z innej strony wysunięto na to samo stanowisko kandydaturę p. Witolda Prądyńskiego z Poznania;
- 3) wyznaczyć jak najrychlej przyszłych członków Tymczasowej Rady Wojewódzkiej. Ustawa o autonomii Górnego Śląska przewiduje 20-tu członków tej Rady i to 5-ciu z Cieszyńskiego i 15-tu z Górnego Śląska. Na wspólnym posiedzeniu wszystkich polskich stronnictw politycznych postanowiono jednogłośnie z 15-tu mandatów górnośląskich odstąpić 5 mandatów Niemcom, w czym mieścić się powinno przedstawicielstwo, stojącej na gruncie państwowości polskiej Oberschlesische Volkspartei²³². Pozostałe 10 mandatów górnośląskich

²³² Oberschlesische Volkspartei – Górnośląska Partia Ludowa. Powstała w grudniu 1918 r. poprzez zmianę nazwy górnośląskiej partii Centrum na Katolicka Partia Ludowa (Katholische Volkspartei). Kierował nią Carl Ulitzka.

partie zgodnie podzieliły według następującego klucza: NPR cztery mandaty, PPS trzy mandaty, Chrześcijańskie Zjednoczenie Ludowe dwa mandaty, PSL jeden mandat. Nazwiska kandydatów partie polityczne niebawem prześlą. Przy tym zaznacza poseł Korfanty, że należałoby także zawezwać Cieszyńskie do natychmiastowego przedstawienia 5-ciu kandydatów.

- 4) wezwać przyszłego wojewodę i jego zastępcę oraz przyszłych członków Tymczasowej Rady Wojewódzkiej do ukonstytuowania się jako Rada Ludowa Śląska i do natychmiastowego przygotowania przejściowych rozporządzeń oraz do ukończenia prac nad przygotowaniem polskiej administracji Województwa śląskiego.

Prace organizacyjne prowadzić trzeba, zdaniem posła Korfantego, od razu na terenie śląskim, zwłaszcza, że zawiązek tych władz, organizowany swego czasu przez Komisariat Plebiscytowy już się tam znajduje i swoją próbę ogniwą przeszedł w czasie powstania. Najcięższe jednak warunki panują w dziale skarbowości i szkolnictwie.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, przedstawiając zamierzenia Rządu pod względem przyszłej organizacji podnosi dwa zasadnicze pytania: 1) czy na ewentualny wypadek utraty dużej części terytoriów śląskich da się utrzymać uchwalony statut śląski i czy ewentualnie nie należałoby go poddać rewizji? 2) jeżeliby się w terenie tworzyło przyszłą administrację, jaką granicę należałoby teraz administracji tej wykreślić?

Odpowiadając na powyższe pytania poseł Korfanty wyraża zapatrywanie, że ze względu na nastroje, panujące na Górnym Śląsku rewizja i ewentualne ograniczenie autonomii wydałaby mu się nader rzeczą szkodliwą. Co do granic administracji to musi się ona stosować mniej więcej do przyszłych granic Śląska, które już obecnie można wyczuć. Walka toczy się o Zabrze i Gliwice. Poseł Korfanty zdaje sobie dokładnie sprawę z tego, że statut, jak i inne uchwały Sejmu odnoszące się do Górnego Śląska mają wiele z charakteru propagandystycznego. Wprowadzenie jednak zmian obecnie uważa z wyżej wymienionych powodów za niewskazane. Życie praktyczne samo będzie musiało zmienić wiele z tych postanowień, które dyktowane były po większej części, potrzebami plebiscytu, względnie małym wyrobieniem narodowym pewnych warstw górnośląskich.

Minister Spraw Zagranicznych, stojąc na tym samym stanowisku co poseł Korfanty nie doradzałby zmieniać statutu śląskiego także i ze względu na zagranicę, która by bardzo źle przyjęła niedotrzymanie w tym względzie obietnic Polski.

Minister b. Dzielnicy Pruskiej, stojąc co do statutu i organizacji administracji na stanowisku posła Korfantego i Ministra Spraw Zagranicznych, zwraca uwagę Rady Ministrów na konieczność przemyślenia i wygotowania całego szeregu zarządzeń dotyczących instancji odwoławczych.

Podpułkownik Miedziński, imieniem Ministra Spraw Wojskowych oświadcza, że Ministerstwo Spraw Wojskowych stoi również na stanowisku, zajęтым przez

posła Korfantego. Porusza równocześnie sprawę likwidacji powstania w myśl wygotowanego w Ministerstwie Spraw Wojskowych wniosku (alegat).

Poseł Korfanty przestrzega przed łączeniem likwidacji ze sprawą organizacji administracji. Likwidacja zresztą od tygodnia się już rozpoczęła, główny Komitet już funkcjonuje. Powiatowe Komitety, akredytowane przy kontrolerach koalicyjnych również są już zorganizowane. Likwidacja wyniesie około 18 milionów marek niemieckich, w co jednak nie wchodzi kwoty, których obecnie ustalić nie można, zwłaszcza przypadające na odszkodowania strat wojennych. Należałoby jednak jak najprędzej wypłacać odszkodowania za straty związane z działaniami wojennymi ludowi polskiemu i znaleźć ku temu odpowiednią formę, aby nie stwarzać precedensów, z których skorzystać mogliby Niemcy. Również pomyśleć należałoby już teraz o uchodźcach z zachodu, których częściowo trzeba będzie zatrudnić a częściowo, o ile idzie o rolników, uwzględnić przy przeprowadzaniu reformy rolnej na Śląsku i w Poznańskim. Projekt kolonizowania tymi rolnikami kresów wschodnich nie wydaje się posłowi Korfantemu szczęśliwy.

Na cele nowej administracji będzie musiał Rząd otworzyć nowe kredyty, cyfrowo jednak nieduże, bo zawierające jedynie pensje kilkudziesięciu urzędników.

Kierownik Departamentu Apropowizacyjnego Ministerstwa Apropowizacji p. Hellwig zapytuje, w jaki sposób wyrównane będą kwoty za dostarczone środki żywności. Poseł Korfanty wyjaśnia, że kwoty otrzymane ze sprzedaży tych artykułów zużyć musiał na wypłatę żołdu, a sprawę poruszoną przez Kierownika Departamentu Apropowizacyjnego – zdaniem jego – należałoby załatwić w drodze rozrachunku między Ministerstwami.

Na tym posiedzenie zakończono o godzinie 8-mej wieczorem, z tym, że wyżej wymienione wnioski, postawione przez posła Korfantego opracuje Prezydium Rady Ministrów i przedłoży na Radę Ministrów.

fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Pismo Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawie powołania Komisji Likwidacyjnej powstania górnośląskiego].

**[Pismo Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawie powołania Komisji
Likwidacyjnej powstania górnośląskiego]**

MINISTERSTWO
SPRAW WOJSKOWYCH
ODDZIAŁ II SZTABU
WYDZ. PLEBISCYTOWY
Licz. c3878c/21.Pleb.B.

Warszawa, dnia 5/VII.1921

Do

PANA MINISTRA SPRAW WOJSKOWYCH.

W związku z faktyczną likwidacją 3 powstania na Górnym Śląsku wyłania się konieczność ustalenia pewnego systemu, który by pozwolił na prawidłowe funkcjonowanie zarówno strony finansowej, jak i administracyjnej likwidacji. Wobec tego, że koszta likwidacji, jak można prowizorycznie przewidzieć dosięgną 100 milionów marek niemieckich, koniecznym jest aby aparat, który będzie załatwiał sprawy likwidacyjne, był z jednej strony odpowiedzialny przez Rządem Polskim, z drugiej zaś strony aby gwarantował porządną system gospodarki, przyjęty przez władze administracyjne polskie. Likwidacja spraw 3 powstania górnośląskiego winna by rozbić się na kilka działów. Mianowicie dział wojskowy z odpowiednimi pododdziałami, jak to będzie wyliczone w projekcie Komisji Likwidacyjnej, z działem administracyjnym oraz działem skarbowo-kontrolnym. W skład Komisji winni wchodzić przedstawiciele odpowiednich resortów rządowych, którzy by regulowali wszystkie sprawy, a więc przedstawiciel Prezydium Rady Ministrów, MSWojsk. oraz Ministerstwa Skarbu. Komisja taka winna by mieć, specjalnie przydzielonego przez Rząd, przewodniczącego, który by regulował całokształt spraw i był ich referentem przed Prezydium Rady Ministrów. Możliwie pożądanym jest w tym wypadku objęcie przewodnictwa przez kogoś z Naczelnej Izby Kontroli Państwa. Wobec tego, że aparat administracyjny b. Komisariatu, stojącego pod kierownictwem Pana Komisarza Korfantego, po plebiscycie został rozbity, koniecznym jest stworzenie zupełnie nowego aparatu możliwie nawet z b. urzędników Komisariatu celem zaspokojenia potrzeb ludności, związanych z likwidacją oraz ewen[tualne] przygotowanie terenu, który przypadnie Rzeczypospolitej, do objęcia przez polskie władze administracyjne.

W obecnym stanie rzeczy panuje na Górnym Śląsku niesłychany chaos administracyjny, absolutny brak kontroli, zupełna nieodpowiedzialność czynników przed władzami polskimi oraz paradoksalne po prostu projekty na przy-

szłość. Tu muszę wspomnieć, iż stworzony przez Nacz[elną] władzę cywilną na Górnym Śląsku Wydział wojskowy, pretendujący do miana MSWojsk. dla Górnego Śląska pod kierownictwem Dr. Potyki, przewiduje swój etat jedynie na Górny Śląsk w ilości 460 urzędników. Zatwierdzenie podobnego planu lub chociażby milcząco zaakceptowanie przez Rząd Polski, pociągnie za sobą w przybliżeniu miesięczny wydatek 1 380 000 marek niemieckich nie mówiąc już o innych działach administracji. Dlatego to koniecznym jest aby Rząd Polski przez swego przedstawiciela mocno ujął w ręce zarówno finansowanie, jak i administrację terenu oraz kontrolę, ażeby nie dopuścić do kolosalnych, zbytecznych wydatków w najwyższym stopniu obciążających i tak już ubogi skarb.

Wedle prowizorycznego projektu, który poniżej przedkładam, dałoby się ująć wszystko w ręce przy pomocy Komisji Likwidacyjnej, która jedynie miałaby prawo otrzymywać zarówno gotówkę od skarbu, jak i dysponować jej wydatkowaniem.

Proponowany skład Komisji:

Przewodniczący, jeden przedstawiciel MSWojsk., jeden przedstawiciel Ministerstwa Skarbu, i jeden przedstawiciel Prezydium Rady Ministrów.

W sprawach ogólnych decydują kolektywnie, w sprawach zaś poszczególnych agend, ma prawo decyzji każdy z przedstawicieli w granicach kompetencji reprezentowanego przezeń Ministerstwa z tym, że nie wolno przekraczać budżetu ustalonego przez Komisję i zatwierdzonego przez Rząd. Pierwszym zadaniem Komisji winno być zorganizowanie biura, opracowanie budżetu, następnie przystąpienie do wykonywania swych zadań.

g...g

Zadania Komisji

Zadaniem Komisji jest likwidacja wszystkich dziedzin pracy, związanych z 3 powstaniem górnośląskim.

1) Dział wojskowy:

- a) wypłata zaległych poborów, opłat i rachunków, związanych z akcją wojskową,
- b) ustalenie w porozumieniu z Sekcją Opieki oraz władzami administracyjnymi zapomóg dla inwalidów, wdów i sierot,
- c) sklasyfikowanie odszkodowań dla Polaków górnoślązaków, jakie wynikły z racji akcji powstańczej oraz wypracowanie specjalnych projektów w jakich granicach i czy Rząd Polski za te straty ma ponosić odpowiedzialność,
- d) likwidacja spraw materialnych akcji powstańczej (rozparcypowanie pozostałej amunicji, armat itd.),
- e) akcja wojskowa propagandystyczna i organizacja związków b. powstańców.

- 2) Dział wewnętrzno-administracyjny:
 - a) wyrównanie zaległości i ogólne uregulowanie należności pieniężnych funkcjonariuszy cywilnych,
 - b) pokrycie rachunków, związanych z administracją w czasie akcji powstańczej,
 - c) poczynienie przygotowań w kierunku przejścia administracji przez władze polskie na terenie ewent. przyznanym,
 - d) opieka prawna i pomoc dla Polaków górnoślązków,
 - e) zbieranie i opracowanie materiału historyczno-statystycznego, związanego z akcją plebiscytową i powstańczą.
- 3) Dział skarbowo-kontrolny:
 - a) układanie budżetów likwidacyjnych,
 - b) ujęcie w ścisłą formę sprawozdań b. administracji,
 - c) ujęcie w ścisłą formę sprawozdań z dotychczasowej gospodarki finansowej,
 - d) ujęcie w ścisłą formę sprawozdań z dotychczasowej gospodarki aprowizacyjnej.

Ad dział skarbowo-kontrolny pożądanym byłoby, ażeby została wyłoniona komisja (jeśli to możliwe Sejmowa), która by miała możliwość nadzoru w działalności nie tylko samego powstania ale i instytucji, które stały w mniej lub więcej ścisłym związku z powstaniem, a więc szczególnie ludzie i firmy, zajmujące się spekulacją aprowizacyjną na terenie granicznym oraz tego rodzaju instytucje, jak Czerwony Krzyż, zarówno Górnośląski²³³ jak i Polski²³⁴.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

²³³ Oberschlesische Rote Kreuz był improwizowaną organizacją powołaną przez niemiecki Selbstschutz.

²³⁴ Polskie Towarzystwo Czerwonego Krzyża założone zostało 18 stycznia 1919 r. (Modyfikacja nazwy na Polski Czerwony Krzyż doszła do skutku w 1927 r.).

PROTOKÓŁ
80-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 9 lipca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Skarbu	dr Ignacy Weinfeld
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Za Ministra Kolei Żelaznych	
Podsekretarz Stanu	Julian Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	inż. Władysław Kucharski
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek
Za Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego	
Wiceprezes Główniej Komisji Ziemskiej	Władysław Olewiński

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 6 lipca 1921 r.

2. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości komunikat Ministra Skarbu, że Ministerstwo Skarbu nie ma zamiaru dopuścić do lombardu kwitów tymczasowych Pożyczki Odrodzenia²³⁵, wydanych Karolowi Jaroszyńskiemu w zamian za złożone akcje, a, przeciwnie, dąży do zastosowania układu zawartego z nim przez Ministerstwo Skarbu.

3. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Spraw Zagranicznych wniosek w przedmiocie nadania orderu „Odrodzenia Polski” I klasy Panu André

²³⁵ „Pożyczka Odrodzenia” została uruchomiona postanowieniami ustawy przyjętej przez Sejm Ustawodawczy 27 lutego 1920 r. Środki uzyskane w ten sposób rząd planował przeznaczyć na państwowe inwestycje zarówno cywilne, jak i wojskowe.

de Panafieu²³⁶, Posłowi Nadzwyczajnemu i Ministrowi Pełnomocnemu republiki francuskiej w Warszawie (alegat 1).

4. Rada Ministrów rozpatrywała w dalszym ciągu projekt ustawy skarbowej na rok 1921.

Przyjęto preliminarz budżetowy Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej.

Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu (alegat 2) postanowiła wyłączyć z dniem 1 września 1921 r. nieprzejęte dotąd przez Ministerstwo Skarbu działy administracji skarbowej na obszarze b. dzielnicy pruskiej z zakresu działania Ministra b. Dzielnicy Pruskiej i przekazać je Ministrowi Skarbu.

Następnie Rada Ministrów uchwaliła przeprowadzić kompletną unifikację b. dzielnicy pruskiej do dnia 1 września 1921 r.

Rada Ministrów upoważniła Ministra b. Dzielnicy Pruskiej do przeprowadzenia ograniczeń w wydatkach policji państwowej – w myśl wniosków Ministra Skarbu, złożonych przy rozpatrywaniu budżetu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

5. Przyjęto preliminarz budżetowy Ministerstwa Skarbu.

6. Przyjęto preliminarz budżetowy Ministerstwa Robót Publicznych. W złożonym pierwotnie przez Ministra Skarbu preliminarzu budżetowym tego Ministerstwa proponowane wydatki na odbudowę podniesiono o trzy miliardy marek. Minister Robót Publicznych w najbliższym czasie przedłoży Radzie Ministrów plan reorganizacji niższych władz swego resortu.

7. Przyjęto preliminarz budżetowy Ministerstwa Spraw Wojskowych.

Przy rozpatrywaniu tego preliminarza Minister Skarbu wniósł następujące dezyderata:

- 1) system rachunkowy i kasowy administracji wojskowej winien być ulepszony w tym względzie, by cyfry z wykonanego budżetu były stwierdzone i podane do wiadomości Ministerstwa Skarbu i Najwyższej Izby Kontroli jak najrychlej po upływie danego okresu budżetowego (miesiąc, dwa miesiące itd.);
- 2) kontrola wykonania budżetu winna być posunięta do najniższych jednostek gospodarczych, przy czym specjalny nadzór winien być roztoczony nad zapasem mobilizacyjnym;
- 3) niezbędną jest rzeczą opracowanie zarówno planu inwestycyjnego na najbliższy okres w poszczególnych gałęziach gospodarki wojskowej (budownictwo, uzbrojenie, samochody, lotnictwo), jak i ogólnego etatu materiałowego armii;
- 4) przy ścisłym przestrzeganiu kompetencji wskazaną jest rzeczą zlikwidowanie wszelkich przedsiębiorstw wytwórczych, których utrzymanie przez wojsko nie jest uwarunkowane zachowaniem bezwzględnej tajemnicy wojskowej lub względami doświadczałnymi;

²³⁶ Tak w dokumencie. Powinno być: Hector André.

- 5) powinna nastąpić redukcja personelu biurowego w ogóle, na prowincji w szczególności przy dążeniu do zastąpienia robotników cywilnych szeregowymi;
- 6) względy zarówno oszczędnościowe, jak i natury ogólnej wymagają znacznego zmniejszenia liczby oficerów załogowych w Warszawie;
- 7) gotówkowe zakupy zagraniczne winny być zredukowane do minimum, względnie na pewien czas całkowicie zaniechane.

Minister Spraw Wojskowych wobec żądania Rady Ministrów skreślenia z budżetu armii pozycji w wysokości trzech miliardów marek przyjmuje powyższe skreślenie do wiadomości.

Minister Spraw Wojskowych prosi o wniesienie do protokołu oświadczenia, że skreślenie to może być uskutecznione jedynie z pozycji XII, 7 (wydatki nieprzewidziane) oraz z pozycji III, 1.

Minister Spraw Wojskowych przypomina, że w swoim czasie Rada Ministrów przyjęła już przed kilku miesiącami do wiadomości oświadczenie jego, że z powodu niepokrycia przez Skarb uchwalonych przez Radę Ministrów kredytów mobilizacyjnych pogotowie wojenne armii nie jest zabezpieczone. Skreślenie obecne stan ten, oczywiście, jeszcze pogorszy.

8. Przyjęto preliminarz budżetowy Głównego Urzędu Ziemskiego, w szczególności przeznaczono: w myśl wniosku jak alegat 3.

- 1) 50 milionów marek na wydatki związane z parcelacyjnym pomiarem majątków;
- 2) 100 milionów marek na nabycie drobnych gospodarstw niemieckich;
- 3) 250 milionów marek na przejęcie majątków państwowych w b. dzielnicy pruskiej sposobem rozrachunkowym;
- 4) 60 milionów marek na udzielenie kredytu gruntowego i inwestycje przy nabywaniu i dzierżawieniu ziem.

Zarazem powzięto uchwałę:

Rada Ministrów wzywa Główny Urząd Ziemski, aby w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu przedłożył jak najrychlej plan finansowy swojej działalności, który by uwzględnił następujące zadania:

- 1) starać się niedobór administracyjny Głównego Urzędu Ziemskiego pokryć z jego wpływów;
- 2) potrzebne fundusze na jego działalność mają być uzyskane nie drogą budżetów bieżących, tylko na podstawie ogólnego planu sfinansowania;
- 3) opracować należy sposób przysporzenia Skarbowi Państwa funduszków przez uiszczanie części kupna sprzedającemu pożyczką państwową.

Główny Urząd Ziemski przedstawi w jak najkrótszym czasie program reorganizacji swoich władz I i II instancji w kierunku zmniejszenia ilości urzędów i urzędników.

Na tym ukończono obrady nad projektem ustawy skarbowej na rok 1921.

Posiedzenie trwało od godziny 10 rano do 2 po południu i od godziny 5 po południu do 10.30 wieczorem²³⁷.

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie nadania orderu „Odrodzenia Polski” I-ej klasy panu André de Panafieu, Posłowi Nadzwyczajnemu i Ministrowi Pełnomocnemu Republiki Francuskiej w Warszawie.
2. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie przekazania Ministrowi Skarbu administracji skarbowej na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej²³⁸.
3. Wniosek nagły Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego w sprawie kredytów na prace związane z wykonaniem reformy rolnej w roku 1921²³⁹.

°Alegat 1°

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie nadania orderu „Odrodzenia Polski” I-ej klasy panu André de Panafieu, Posłowi Nadzwyczajnemu i Ministrowi Pełnomocnemu Republiki Francuskiej w Warszawie

MINISTERSTWO
SPRAW ZAGRANICZNYCH

WARSZAWA
Dn. 7 lipca 1921 r.
N° P.D.880.

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych

W przedmiocie nadania orderu „Odrodzenia Polski” I-ej klasy panu André de Panafieu, Posłowi Nadzwyczajnemu i Ministrowi Pełnomocnemu Republiki Francuskiej w Warszawie.

Uzasadnienie

Poseł francuski André de Panafieu²⁴⁰ położył niezaprzeczone zasługi w zacieśnieniu więzów przyjaźni polsko-francuskiej i jemu w wielkiej mierze

²³⁷ Brak podpisu premiera rządu.

²³⁸ Nie publikuje się.

²³⁹ Nie publikuje się.

²⁴⁰ Akredytowany w Warszawie w kwietniu 1919 r.

należy przypisać doprowadzenie do skutku podróży Pana Naczelnika Państwa do Paryża²⁴¹. Niezależnie od tego, ponieważ nadanie posłowi Rzeczypospolitej M. hr. Zamoyskiemu godności „Grand Officier” Legii honorowej wymagało wzajemności, zaraz po powrocie p. Naczelnika Państwa z Paryża²⁴² p. André de Panafieu został uprzedzony, że gdy tylko formalności, związane z ukonstytuowaniem się kapituły orderu, zostaną przeprowadzone, otrzyma order „Odrodzenia Polski” Klasy I.

Wobec powyższego Rada Ministrów uchwalić raczy:

Rada Ministrów postanawia:

- 1) Na mocy artykułu 10 i 13 Ustawy orderu „Odrodzenia Polski” przedstawić p. Naczelnikowi Państwa pana André de Panafieu, Posła Nadzwyczajnego i Ministra Pełnomocnego Republiki Francuskiej do odznaczenia orderem „Odrodzenia Polski” klasy I.
- 2) Wykonanie powyższej uchwały powierzyć panu Prezydentowi Ministrów.

Minister Spraw Zagranicznych:
^fSkirmunt^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

²⁴¹ Naczelnik Państwa gościł we Francji od 3 do 6 lutego 1921 r. na zaproszenie rządu francuskiego.

²⁴² Grand Officier to kawaler Orderu Legii Honorowej klasy II. Pięcioklasowy Order Legii Honorowej ustanowił I konsul Francji Napoleon Bonaparte w 1802 r.

PROTOKÓŁ
81-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 12 lipca 1921 roku

Obecni Panowie:

Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz jako przewodniczący
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Za Ministra Przemysłu i Handlu	Henryk Strasburger
Minister Robót Publicznych	Józef Rybczyński ²⁴³
Dyrektor Departamentu	Ludwik Darowski
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Leon Grzędzielski
Minister Apropowizacji	dr Witold Chodźko
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	
Dyrektor Departamentu Prezydyjnego	
Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego	
Prez. Rady Min.	Edward Lechowicz
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 9 lipca 1921 r.

2. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości zatwierdzającej złożone przez Ministra Przemysłu i Handlu rozporządzenie o wprowadzeniu wolnego handlu węglem kamiennym, koksem, węglem brunatnym i brykietami węglowymi (alegat 1).

W § 1 w miejsce wyrazów „po cenach ustalonych bezpośrednim porozumieniem się producentów z odbiorcami” dano wyrazy „z ograniczeniami poniżej wymienionymi”; w § 2 wyrażenie „pozostają w zakresie ingerencji Rządu” zastąpiono wyrażeniem „wymagają zezwolenia Rządu”; drugą część § 3 od wyrazów

²⁴³ Tak w tekście. Powinno być: Mieczysław Rybczyński.

„oraz sposób obciążenia” skreślono; na początku § 4 dano wyrazy „na przyszłość”; w § 6 po wyrazie „wszelkie” dano wyraz „inne”, a skreślono wyraz „swoją”; w § 7 zamiast „wchodzi w siłę” ma być „wchodzi w życie”.

3. Po rozpatrzeniu złożonego przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wniosku w sprawie ubezpieczenia nauczycieli publicznych szkół powszechnych na wypadek choroby (alegat 2) Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Skarbu w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia w Kasach Chorych na wypadek choroby (alegat 3), do którego przyłączył się i Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

4. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Spraw Zagranicznych projekt ustawy w przedmiocie ratyfikacji Konwencji polsko-francuskiej, dotyczącej opieki społecznej, podpisanej w Warszawie dnia 14 października 1920 r. (alegat 4 i 5).

5. Rozpatrywanie wniosku Ministra Spraw Wojskowych w sprawie rejestracji obywateli Państwa Polskiego na obszarze Galicji Wschodniej urodzonych w latach od 1902 r. do 1885 włącznie odroczone do ogólnej debaty o polityce Rządu odnośnie do kresów (alegat 6).

6. Rozpatrywanie wniosku Ministra Robót Publicznych w sprawie zmiany § 10 rozporządzenia wykonawczego z dnia 17 maja 1920 r. (Dz. Ustaw Nr 43 z 1920 r. poz. 264) do ustawy z dnia 2 marca 1920 r. o organizacji odbudowy technicznej wsi, miast i miasteczek (alegat 7) odroczone do chwili uzgodnienia sprawy przez Ministrów Robót Publicznych i Skarbu.

7. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Sprawiedliwości rozporządzenie w przedmiocie sądownictwa doraźnego na obszarze b. dzielnicy rosyjskiej (alegat 8).

8. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Sprawiedliwości rozporządzenie w sprawie rozciągnięcia na województwa: nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty: grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego mocy obowiązującej dekretu z dnia 8 lutego 1919 r. w przedmiocie ustroju Sądu Najwyższego (alegat 9).

9. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej projekt ustawy o zakazie użycia białego fosforu przy wyrobie przedmiotów zapalnych (alegat 10).

10. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu rozporządzenie w przedmiocie ustalenia kompetencji Ministerstw odnośnie do spraw naftowych (alegat 11).

11. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Spraw Wojskowych wniosek w przedmiocie opieki nad zdemobilizowanymi (alegat 12).

12. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości zatwierdzającej złożone przez: Prezydenta Ministrów, Ministrów Skarbu, Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz b. Dzielnicy Pruskiej rozporządzenie w przedmiocie zmiany

niektórych postanowień rozporządzenia Prezydenta Ministrów, Ministrów Skarbu, Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 20 grudnia 1920 r. w przedmiocie wykonania ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. o uposażeniu nauczycieli, dyrektorów, instruktorów państwowych szkół zawodowych oraz seminariów dla nauczycieli szkół zawodowych (Dz.U. z r. 1921 Nr 3, poz. 12) – (alegat 13).

13. Minister Spraw Zagranicznych udziela wyjaśnień w sprawach polityki zagranicznej.

Posiedzenie zakończono o godzinie 9 wieczorem.

ƒWitosƒ
ƒStesłowiczƒ

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek nagły Ministra Przemysłu i Handlu [dotyczący przyjęcia do zatwierdzającej wiadomości rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu o wprowadzeniu wolnego handlu węglem kamiennym, koksem, węglem brunatnym i brykietami węglowymi]²⁴⁴.
- [1a] Objasnienia Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie rozporządzenia o wprowadzeniu wolnego handlu węglem i koksem.
2. Wniosek [Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego] w sprawie ubezpieczenia nauczycieli publicznych szkół powszechnych na wypadek choroby [wraz z odpowiedzią Ministra Pracy i Opieki Społecznej] na pismo z dn. 9/IX i 12/IX–20 o obowiązku ubezpieczenia nauczycieli szkół powszechnych.
3. Wniosek o obowiązkowym ubezpieczeniu w Kasach Chorych na wypadek choroby.
4. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie ratyfikacji Konwencji polsko-francuskiej, dotyczącej opieki społecznej, podpisanej w Warszawie dnia 14 października 1920 r.
5. Convention relative à l'assistance et à la prevoyance sociale.
6. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie rejestracji obywateli Państwa Polskiego na obszarze Galicji Wschodniej, urodzonych w latach od 1902 do 1885 włącznie²⁴⁵.
- [6a]. Umotywowanie [rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie rejestracji obywateli Państwa Polskiego na obszarze Galicji Wschodniej, urodzonych w latach od 1902 do 1885 włącznie].
7. Wniosek nagły Ministra Robót Publicznych w sprawie zmiany § 10 rozporządzenia wykonawczego z dnia 17 maja 1920 r. (Dz. Ustaw Nr 43 z 1920 r. poz. 264) do ustawy z dnia 2 marca 1920 r. o organizacji odbudowy technicznej wsi, miast i miasteczek.
8. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie sądownictwa doraźnego na obszarze b. dzielnicy rosyjskiej²⁴⁶.
- [8a]. Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie sądownictwa doraźnego na obszarze b. dzielnicy rosyjskiej]

²⁴⁴ Treści wniosku nie publikuje się.

²⁴⁵ Tekstu rozporządzenia nie publikuje się.

²⁴⁶ Treści rozporządzenia nie publikuje się.

9. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia ... 1921 r. w sprawie rozciągnięcia na województwa nowogródzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego dekretu z dn. 8 lutego 1919 r. w przedmiocie ustroju Sądu Najwyższego.
10. Projekt ustawy o zakazie użycia białego fosforu przy wyrobie przedmiotów zapalnych²⁴⁷. [10a]. Uzasadnienie [projektu ustawy o zakazie użycia białego fosforu przy wyrobie przedmiotów zapalnych].
11. Rozporządzenie Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu w przedmiocie ustalenia kompetencji Ministerstw odnośnie do spraw naftowych²⁴⁸. [11a]. Uzasadnienie [rozporządzenia Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu w przedmiocie ustalenia kompetencji Ministerstw odnośnie do spraw naftowych].
12. Wniosek [Ministra Spraw Wojskowych w sprawie zdemobilizowanych żołnierzy].
13. Rozporządzenie Prezydenta Ministrów, Ministra Skarbu, Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego^b oraz Ministra b. Dzielnicy Pruskiej^b w przedmiocie zmiany niektórych postanowień Rozporządzenia Prezydenta Ministrów, Ministra Skarbu, Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 20 grudnia 1920 r. w przedmiocie wykonania ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. o uposażeniu nauczycieli, dyrektorów, instruktorów państwowych szkół zawodowych oraz seminariów dla nauczycieli szkół zawodowych (Dz.U. z r. 1921 Nr 3 poz. 12)²⁴⁹.

Załącznik [1a]
№ Aktu

Objaśnienia Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie rozporządzenia o wprowadzeniu wolnego handlu węglem i koksem

Objaśnienia Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie rozporządzenia o wprowadzeniu wolnego handlu węglem i koksem.

Przy wprowadzeniu wolnego handlu węglem od 1 października br. będzie skasowany rozdział węgla między konsumentów, a więc Rada rozdzielcza, funkcjonująca przy Państwowym Urzędzie Węglowym. Jednakże wobec niewiadomości w danej chwili, jakimi ilościami węgla będzie Państwo Polskie rozporządzać ze Śląska po ostatecznym zdecydowaniu kwestii śląskiej, Rząd nie może zostawić bez pewnej opieki tych konsumentów węgla, których funkcjonowanie jest niezbędne dla normalnego życia państwa i dużych centrów. Do takich konsumentów należą w pierwszym rzędzie koleje żelazne oraz elektrownie i gazownie miejskie, a także wodociągi.

²⁴⁷ Treści ustawy nie publikuje się.

²⁴⁸ Treści rozporządzenia nie publikuje się.

²⁴⁹ Nie publikuje się.

Koleje żelazne potrzebują około 300 000 ton węgla miesięcznie i to przeważnie gatunków sortowanych od grubego do orzecha włącznie.

Tych gatunków jest i będzie po przyłączeniu G[órnego] Śląska do Polski stosunkowo mało, a wobec tego, że te gatunki będą poszukiwane przez znaczną część przemysłu, a głównie dla opału domowego, może się łatwo okazać, że przy wolnym handlu koleje żelazne nie byłyby w możności nabyć potrzebnej ilości węgla. Dlatego przy wprowadzeniu wolnego handlu uważam za konieczne zabezpieczenie niezbędnej ilości węgla należytych gatunków dla kolei żelaznych, co może być urzeczywistnione przez przymusową repartycję dostaw dla kolei między kopalnie krajowe w ilości ogólnej ok. 200 000 ton miesięcznie, z tym, że brakujące 100 000 ton nabędą na śląskich kopalniach.

Repartycja ta będzie zrobiona w porozumieniu z Radą Zjazdu Przemysłowców Górniczych²⁵⁰ na podstawie dotychczasowego faktycznego rozdziału węgla dla kolei między kopalnie. Jeżeli kopalnie dojdą do porozumienia z kolejami co do cen i innych warunków dostawy w granicach repartycji, to ingerencja Rządu tym się ograniczy, jeżeli zaś okaże się, że porozumienie z kolejami nie doszło do skutku do 1 września co do dostaw na październik, to Rząd będzie zmuszony wydać rozporządzenie o przymusowej dostawie węgla z kopalń na warunkach i po cenie ustanowionej przez siebie względnie przez specjalnie do tego powołaną Komisję. To samo będzie stosowane na listopad i grudzień.

Dla uprzywilejowania dostaw opału dla kolei żelaznych, elektrowni, gazowni i wodociągów będzie musiała być utrzymana kolejność wysyłek, jednak będzie się tym zajmować nie obecna Rada Rozdzielcza, a osobny Komitet, pod przewodnictwem pełnomocnika Ministerstwa Przemysłu i Handlu – skonstruowany na wzór dawnego Warszawskiego Komitetu dla wywozu węgla – zadaniem którego będzie regulowanie wysyłek węgla.

Przy obecnym kursie marki i cenie górnośląskiego węgla, różnica między kosztem zakupu węgla dąbrowskiego i krakowskiego w porównaniu z cenami górnośląskiego węgla dochodzi do 7000 Mk za tonę (węgiel karwiński jest o 9000 Mk droższy od krajowego). Dotychczas te różnice wyrównywały się przez odpowiednie kalkulowanie cen sprzedażnych krajowego węgla, tak, aby węgle zagraniczne kosztowały mniej więcej 25–50% drożej, niż krajowe, stosownie do ich większej kalorycznej wartości. Przy wolnym handlu uważam za niezbędną ingerencję Rządu w tej sprawie, aby do pewnego stopnia zbliżyć ceny węgla zagranicznego do jego rzeczywistej kalorycznej wartości i w tym celu uważam za potrzebne zaprowadzenie na węgiel krajowy (dąbrowski i krakowski) osobnego poboru, który będzie przeznaczony na kompensatę ceny górnośląskiego i karwińskiego węgla. Innymi słowy kopalnie krajowe będą musiały przelewać

²⁵⁰ Zjazd Przemysłowców Górniczych i Hutniczych Królestwa Polskiego był imprezą zainicjowaną w 1883 r.

do kasy rządowej pewną sumę od każdej wysłanej w danym miesiącu tony węgla i zebrany w ten sposób kapitał będzie użyty na kompensatę konsumentom ceny śląskiego i karwińskiego węgla. Ponieważ stosunek cen węgla krajowego do cen węgla importowanego często się zmienia w zależności od kursu marki i innych przyczyn – wielkość poboru jak i kompensaty powinna być ustalana co miesiąc nie później jak 1 poprzedniego miesiąca.

Zastosowanie takiego systemu wyrównywania cen, da możliwość nie ustanawiania żadnych maksymalnych cen na węgiel, a jednocześnie będzie służyć pewnym regulatorem cen krajowego węgla, które w przeciwnym razie mogłyby w szybkim tempie podskoczyć do cen importowanego węgla, wywołując niesłychane zdrożenie opału. Muszę jednak zaznaczyć, że część kapitału, zbieranego co miesiąc z węgla krajowych poszłaby również na kompensatę wysokich cen koksu importowanego, co dałoby możliwość naszemu przemysłowi hutniczemu taniej wyrabiać surowiec i wytrzymać konkurencję z zagranicą.

Są to ogólne wytyczne, opierając się na których, będą wydane szczegółowe rozporządzenia.

Załącznik ^{c2}
№ Aktu ^{c1}11230^c

Wniosek [Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego] w sprawie ubezpieczenia nauczycieli publicznych szkół powszechnych na wypadek choroby [oraz] odpowiedź [Ministra Pracy i Opieki Społecznej] na pismo z dn. 9/IX i 12/IX-20 o obowiązku ubezpieczenia nauczycieli szkół powszechnych

MINISTERSTWO
WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA
PUBLICZNEGO

DN. 7 maja 1921 r.

№ 8107/I.

Wniosek na Radę Ministrów w sprawie
ubezpieczenia nauczycieli publicznych
szkół powszechnych na wypadek choroby.

Kasy Chorych, powołując się na Dekret o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby z dnia 11 stycznia 1919 (Dz.Pr.P.P. Nr 9/19) i na odnośną ustawę z dnia 19 maja 1920 (Dz.U. RP Nr 44/20) żądają od Inspektorów szkolnych wpłacania opłat ^dza ubezpieczenie nauczycieli publicznych szkół powszechnych^d. Pismem z dnia 5 sierpnia 1920 Nr 13601/I, Ministerstwo W.R. i O.P. zwróciło się do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej z prośbą o wyjaśnienie podwładnym

sobie urzędom, że nauczyciele publicznych szkół powszechnych na mocy art. 4 ustawy z dnia 19 maja 1920 nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia w Kasach Chorych, jako powołani do pełnienia obowiązków służbowych nie na podstawie umowy lecz przez nominacje.

Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej w piśmie z dnia 21 grudnia 1920 Nr 16134-4767/20 S.II, nie uwzględniając wywodów Ministerstwa W.R. i O.P. oświadczyło, że nauczyciele publicznych szkół powszechnych nie są urzędnikami państwowymi, powołanymi przez nominacje, a wobec tego postanowienia części drugiej art. 4 wzmiankowanej ustawy o obowiązkowym ubezpieczeniu nie odnosi się do nauczycieli.

Nieuzasadnione, zdaniem Ministerstwa W.R. i O.P., stanowisko Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, ^dw sprawie ubezpieczenia nauczycieli publicznych szkół powszechnych^d oparte jest częściowo na niezajomości Ustawy z dn. 13 lipca 1920 r. o uposażeniu nauczycieli publicznych szkół powszechnych (Dz.U. RP Nr 65/20 poz. 434) i „Przepisów tymczasowych o szkołach elementarnych w Królestwie Polskim” (Dz. Urzęd[owy] Minist[erstwa] W.R. i O.P. Nr 1/17), częściowo na mylnym interpretowaniu Ustawy o ustalaniu i wynagradzaniu nauczycieli publicznych szkół powszechnych z dn. 27 maja 1919 r. (Dz.Pr.P.P. Nr 44/19). Stąd powstało błędne wnioskowanie odnośnie do nauczycieli publicznych szkół powszechnych na podstawie „Tymczasowych przepisów służbowych dla urzędników państwowych” z dn. 11 czerwca 1918 r.

Art. 3 Ustawy z dn. 19 maja 1920 r. o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby, na który powołuje się Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej, nakładający obowiązek ubezpieczenia między innymi nauczycieli i wychowawców wszelkich zakładów naukowych i wychowawczych, odnosi się zdaniem Ministerstwa W.R. i O.P., tylko do nauczycieli szkół prywatnych, ponieważ wchodzi oni w stosunek służbowy z pracodawcami na mocy umów ustnych lub kontraktów, nie nawiązując z Państwem żadnego stosunku urzędowo-służbowego, jako niepowoływani do pełnienia obowiązków służbowych w zakładzie przez organy państwowe.

W przeciwstawieniu do nauczyciela szkoły prywatnej każdy nauczyciel, rozpoczynający po raz pierwszy pracę w publicznej szkole powszechnej lub powracający do niej po przerwie, której następstwem było rozwiązanie stosunku służbowego, powoływany jest do pełnienia obowiązków służbowych na mocy nominacji, wydawanej przez odpowiednią władzę, tj. przez Inspektora szkolnego zgodnie z wymaganiami art. 25 i 95 p. 10 „Przepisów tymczasowych o szkołach elementarnych w Królestwie Polskim”. Nawiązany w ten sposób stosunek prawny między Państwem a nauczycielem publicznej szkoły powszechnej czyni zadość wymaganiom art. 8 „Tymczasowych przepisów służbowych dla urzędników państwowych”, na który to artykuł powołuje się Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej w swym piśmie.

Wobec powyższego trybu postępowania przy powoływaniu nauczycieli do pełnienia obowiązków służbowych w publicznych szkołach powszechnych cytowany przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej artykuł 3 Ustawy z dn. 27 maja 1919 r. o ustalaniu i wynagradzaniu nauczycieli publicznych szkół powszechnych, dotyczący wydawania przez Inspektora szkolnego nauczycielom stałym „patentu ustalenia” nie pozostaje bynajmniej w sprzeczności z art. 8 „Tymczasowych przepisów służbowych dla urzędników państwowych”. Patent ustalenia niezależnie od dekretu nominacyjnego, powołującego każdego nauczyciela do pełnienia obowiązków służbowych, wydaje się po pewnym czasie tylko tym nauczycielom, którzy odpowiadają wymaganiom, przewidzianym w art. 2 wzmiankowanej Ustawy. Jest on jedynie zaświadczeniem, że nauczyciel stały pod względem dyscyplinarnym podlega kompetencji Urzędu Dyscyplinarnego przy Radzie Szkolnej Powiatowej i nabywa praw do pobierania dodatku za wysługę lat zgodnie z art. 2 Ustawy z dn. 13 lipca 1920 r., a jego stosunek prawno-służbowy do Państwa zmienia się o tyle, że w sprawach przenoszenia, awansowania i degradowania podlega kompetencji nie Inspektora szkolnego, lecz Ministerstwa W.R. i O.P. (art. 25 „Przepisów tymczasowych o szkołach elementarnych w Królestwie Polskim”).

Zresztą stanowisko służbowe nauczycieli publicznych szkół powszechnych określają wyraźnie artykuły 1 i 3 Ustawy z dn. 13 lipca 1920 r. (Dz.U. RP Nr 65/20 poz. 434). Według ich brzmienia wzmiankowani nauczyciele „otrzymują zasadniczą płacę miesięczną urzędników państwowych” X lub XI stopnia służbowego.

^dZapytana o opinię Prokuratoria Generalna pismem z dnia 15 marca 1921 Nr 1408/118/21/VI oświadczyła, iż nauczyciele publicznych szkół powszechnych^d winni być, na zasadzie art. 25 i 95 p. 10 przepisów tymczasowych o szkołach elementarnych z dn. 10 sierpnia 1917 r. (Dz.Ur. M[inisterstwa] W.R. i O.P. Nr 1 poz. 1) oraz art. 2 przepisów służbowych z dn. 11 czerwca 1918 r. (Dz.U. Nr 6 poz. 13), uważani za urzędników państwowych, powoływanych przez nominację do pełnienia służby państwowej, a zatem w ^dmyśl art. 4 ustawy z dn. 19 maja 1920 r. (Dz.U. Nr 44 poz. 272^d obowiązkowemu ubezpieczeniu na wypadek choroby w kasach chorych nie ulegają.

Nie wpływają na powyższy charakter nauczycieli publicznych szkół powszechnych i ich zwolnienie od przymusowego ubezpieczenia w kasach chorych te okoliczności:

1) ^dże na zasadzie art. 3 ustawy z dn. 27 maja 1919 r.^d (Dz.U. Nr 44 poz. 311), nauczyciele szkół powszechnych, niezależnie od nominacji, uzyskują po 3 latach służby patent stabilizacyjny, gdyż podobna stabilizacja, tylko dłuższa – pięcioletnia jest przewidziana i dla pozostałych urzędników państwowych (art. 24 przepisów służbowych z dn. 11 czerwca 1918 r.), oraz

2) że nauczyciele szkół powszechnych pracują w instytucjach pod względem gospodarczym mieszanych, państwowo-komunalnych, tym bardziej, że właśnie

na utrzymanie nauczycieli łoży w tych instytucjach państwo (art. 20 wspomnianych wyżej przepisów o szkołach elementarnych oraz ustawy z dn. 27 maja 1919 r. i z dn. 13 lipca 1920 r. Dz.U. Nr 65 poz. 434).

Wobec tego Rada Ministrów raczy uchwalić, iż na zasadzie art. 4 ustawy z dnia 19 maja 1920 Dz.U. Rz.P. Nr 44 poz. 272 ^dnauczyciele publicznych szkół powszechnych nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia w Kasach Chorych.^d

Minister
^fM. Rataj^f

1 załącznik.

Załącznik do № 11230

Ministerstwo
Pracy i Opieki Społecznej
Nr Dz. Gł. 16134/20

Warszawa, dnia 21 grudnia 1920 r.

Przedmiot: Odpowiedź
na pismo z dn. 9/IX i
12/IX-20 o obowiązku ubezpieczenia
nauczycieli szkół powszechnych

Do Ministra
Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
w miejscu

W odpowiedzi na pismo z dn. 5/VIII Nr 13601/I oraz 26/XI-20 Nr 28618/I Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej wyjaśnia, co następuje.

I. Według art. 3 ustęp pierwszy ustawy z 19 maja br. „obowiązkowi ubezpieczenia podlegają wszystkie osoby bez różnicy płci, zatrudnione na podstawie stosunku roboczego lub służbowego”. Dalszy ciąg tego artykułu jest tylko przykładowym wyszczególnieniem, nie zaś wyczerpującym wyliczeniem wszystkich kategorii osób, podlegających obowiązkowemu ubezpieczeniu. Jasne jest wszakże, że te przykładowo wymienione kategorie osób bezwarunkowo i niewątpliwie podlegają obowiązkowemu ubezpieczeniu na wypadek choroby, a pomiędzy nimi „pracownicy, nauczyciele i wychowawcy wszelkich zakładów naukowych i wychowawczych”, o ile nie znajduje do nich zastosowania wyjątkowy przepis art. 4 ustęp drugi ustawy. W myśl tego wyjątkowego przepisu urzędnicy państwowi powołani ^{a...a} przez nominację, nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia”.

Jeżeliby przeto nauczycieli publicznych szkół powszechnych należało uważać w myśl obowiązujących ustaw za urzędników państwowych, powołanych przez nominację, wówczas nie podlegaliby oni obowiązkowi ubezpieczenia na wypadek choroby.

Tak jednak nie jest. Według art. 2 „Tymczasowych przepisów służbowych dla urzędników państwowych” – reskrypt Rady Regencyjnej z 11 czerwca 1919 r. „urzędnikiem państwowym jest ten, kogo Naczelnik Państwa lub Władza ustawą wskazana powoła do pełnienia stałej służby Ojczyźnie w zakresie działania urzędów państwowych”. Art. 8 mówi: „stosunek prawny między państwem a urzędnikiem zawiązuje się przez nominację, wyrażoną w piśmie odpowiedniej władzy”, a według art. 9: „nominacja może nastąpić tylko na taki urząd, który został uprzednio przewidziany w etacie organizacyjnym danej dykasterii, zatwierdzony uchwałą Rady Ministrów”.

Tymczasem do nauczycieli powszechnych szkół publicznych przepisów powyższych zastosować nie można. Według art. 2 ustawy z 27/V 1919 (Dz.U. RP Nr 44) o ustalaniu i wynagradzaniu nauczycieli publicznych szkół powszechnych „stałym jest nauczyciel, który posiada: a) prawem przepisane kwalifikacje naukowe i zdrowotne i b) trzy lata nieprzerwanej pracy w publicznej szkole powszechnej lub prywatnej z prawem publiczności”, a według art. 3: „nauczycielowi, który dopełnił warunków, wymienionych w art. 2 ^a...^a wydaje Inspektor szkolny okręgowy patent na nauczyciela stałego (patent ustalenia)”. Takiego wszakże „patentu ustalenia” nie można bynajmniej uważać za nominację w brzmieniu przytoczonych artykułów reskryptu Rady Regencyjnej z 11 czerwca 1919 r. ani szkoły powszechnej – za Urząd Państwowy.

Nigdzie również w ustawie z 27/V 1919 r.²⁵¹ ustawodawca nie nazywa nauczycieli publicznych szkół powszechnych urzędnikami państwowymi, w § 16 art. 23 tej ustawy ustawodawca podaje miarę praw, przysługujących nauczycielom i przepisuje, że prawa ich równają się tym, jakie przysługują urzędnikom państwowym, a w art. 6, mówiąc o płacach nauczycieli, postanawia, że płace ich równają się płacom urzędników państwowych odpowiednich kategorii. Jeżeliby ustawodawca uważał nauczycieli za urzędników państwowych, to właśnie w powyższych dwu artykułach wyraźnie by to powiedział, fakt zaś, że prawa i płace nauczycieli przyrównywał tylko do praw i płac urzędników państwowych, wskazuje niezbić na odmienną wolę i zamiar ustawodawcy.

W myśl powyższych wywodów Ministerstwo Pr[acy] i Op[ieki] Społ[ecznej] jest zdania, że wszyscy nauczyciele publicznych szkół powszechnych na mocy art. 3 ustawy z 19/V–20 – bezwarunkowo i niewątpliwie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia na wypadek choroby, a wyjątkowo postanowienie części drugiej art. 4 tejże ustawy do nauczycieli się nie odnosi, gdyż – według obowiązujących ustaw – nie są oni urzędnikami państwowymi powołanymi przez nominację.

II. Co do drugiej sprawy poruszonej w piśmie Ministerstwa W.R. i O.P. należy stwierdzić, że i Inspektorat Szkolny w Sosnowcu i Pow[iatowa] Kasa Chorych w Sosnowcu postąpili zgodnie z dekretem z 11/I 1919, ponieważ dekret nie

²⁵¹ Ustawa o ustalaniu i wynagradzaniu nauczycieli publicznych szkół powszechnych.

zawierał postanowienia wyjątkowego, analogicznego do art. 4 ustawy z 19/V-20, przeto zarówno wszyscy urzędnicy państwowi jak i wszyscy nauczyciele i wychowawcy powiatu Będzińskiego – na podstawie art. 5 Dekretu – winni być ubezpieczeni na wypadek choroby w Pow[iatowej] Kasie Chorych w Sosnowcu od dnia otwarcia tej Kasy, tj. od dnia 1/III-20 do dnia opublikowania ustawy z 15/V 1920 r., tj. do dnia 9/VI-20, a składki w przepisanej wysokości winny być Pow[iatowej] Kasie Chorych wypłacone. Rozstrzygnięcie sporów odnośnie do tych spraw należy do instancji, wymienionych w art. 162, 165 oraz w art. 3 przepisów przejściowych Dekretu, a Ministerstwo Pr[acy] i Op[ieki] Społ[ecznej] na decyzje tych instancji nie ma zastrzeżonego żadnego wpływu. Według ustawy z 19/V 1920 r. jak wyżej wyjaśniono, obowiązkowi ubezpieczenia podlegają wszyscy nauczyciele, spośród zaś urzędników Inspektoratu szkolnego wszyscy pracownicy państwowi z jedynym wyjątkiem „urzędników państwowych, powołanych przez nominację” w rozumieniu cytowanego reskryptu z 11/VI 1918. Od 9/VI-20 więc jak jedni, tak również i drudzy podlegają obowiązkowi ubezpieczenia już na podstawie ustawy 19/V-20.

W końcu Ministerstwo Pr[acy] i Op[ieki] Społ[ecznej] zauważa, że ustawa z 19/V-20 nie pociąga tylko do obowiązków i opłat, lecz zapewnia jednocześnie prawa i znaczne świadczenia w razie choroby ubezpieczonych, i Ministerstwo nie widzi w tym nic anormalnego, że – dopóki nie będą mogli wszyscy podlegający ubezpieczeniu korzystać na całym obszarze Rzeczypospolitej z dobrodziejstw ustawy – przynajmniej choć w pewnych miejscowościach te dobrodziejstwa będą ich udziałem.

Minister
-/ K. Pełowski

Załącznik 3^c
№ Aktu 11230^c

Wniosek na Radę Ministrów o obowiązkowym ubezpieczeniu w Kasach Chorych na wypadek choroby

Wniosek na Radę Ministrów o obowiązkowym ubezpieczeniu w Kasach Chorych na wypadek choroby.

Rada Ministrów raczy uchwalić:

na zasadzie art. 4 ustęp 2 ustawy z dnia 19 maja 1920 r. (Dz.U. Nr 44 poz. 272/20) nie podlegają obowiązkowemu ubezpieczeniu w Kasach Chorych funkcjonariusze państwowi, powołani do pełnienia stałej służby państwowej na podstawie aktu jednostronnego o charakterze publiczno-prawnym, wydanego

przez przełożoną władzę państwową (akt nominacyjny, dekret stabilizacyjny, akt przyjęcia na służbę próbną itd.). Natomiast obowiązkowemu ubezpieczeniu na wypadek choroby podlegają tylko ci pracownicy, z którymi Państwo zawiera akt umowy dwustronny i występuje w roli kontrahenta prywatnego.

Załącznik ^c4^c
№ Aktu ^c13929^c

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie ratyfikacji Konwencji polsko-francuskiej, dotyczącej opieki społecznej, podpisanej w Warszawie dnia 14 października 1920 r.

MINISTERSTWO
SPRAW ZAGRANICZNYCH

WARSZAWA
DN. 15 czerwca 1921 r.
N° D.VI/443.

Wniosek

Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów
w przedmiocie ratyfikacji Konwencji polsko-francuskiej,
dotyczącej opieki społecznej, podpisanej
w Warszawie dnia 14 października 1920 r.

Rada Ministrów uchwala:

Projekt ustawy

w przedmiocie ratyfikacji Konwencji polsko-francuskiej, dotyczącej opieki społecznej, podpisanej w Warszawie dnia 14 października 1920 r.

- Art. 1. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej zatwierdza Konwencję polsko-francuską, dotyczącą opieki społecznej, podpisaną w Warszawie w dniu 14 października 1920 r.
- Art. 2. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej upoważnia Naczelnika Państwa do podpisania ratyfikacji powyższej Konwencji.
- Art. 3. Wykonanie niniejszej ustawy zleca się Ministrowi Spraw Zagranicznych, wykonanie zaś rzeszonej Konwencji Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z innymi właściwymi Ministrami.

Uzasadnienie.

Dyspozycje powyższej Konwencji zapewniają wzajemność dla obywateli polskich we Francji i obywateli francuskich w Polsce w odniesieniu do uregu-

lowania zagadnień drobnej własności rolnej, opieki społecznej nad robotnikami, filantropii publicznej, na koniec regulują sprawę wzajemnej repatriacji obywateli.

Sprawy te same przez się ważne nabierają szczególnej wagi wobec zawiązanych ściślejszych stosunków Polski z Francją również i w dziedzinie współpracy gospodarczej. Wobec czego Ministerstwo Spraw Zagranicznych, uważając uregulowanie tych spraw przez niniejszą Konwencję za odpowiadające interesom Państwa Polskiego, wnosi o przyjęcie powyższego wniosku.

wz. MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH
fDąbski^f

Załącznik ^{c5}
N^o Aktu ^{c13929}

Convention relative à l'assistance et à la prevoyance sociale

CONVENTION RELATIVE À L'ASSISTANCE ET À LA PREVOYANCE SOCIALE²⁵²

Le Chef de l'Etat Polonais et le Président de la République Française, désirant régler dans le plus grand esprit d'entente amicale les conditions dans lesquelles les travailleurs polonais en FRANCE et français en POLOGNE seront appelés à bénéficier des lois d'assistance et des lois d'assurance et de prévoyance sociales et pourront exercer le droit syndical et le droit d'association, conformément aux lois internes de chacune des Hautes Parties Contractantes, ont résolu de conclure à cet effet une convention et ont nommé pour leurs plénipotentiaires:

Le Chef de l'Etat Polonais

Monsieur Charles B e r t o n i, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire, Secrétaire Général du Ministère des Affaires Etrangères

Le Président de la République Française

Monsieur Hector-André de P a n a f i e u, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire de la République Française à Varsovie, Officier de l'ordre national de la Légion d'Honneur et

Monsieur William O u a l i d, agrégé d'économie politique des Facultés de droit, Chef du Service de la main d'oeuvre étrangère au Ministère du Travail, décoré de la Croix de guerre,

²⁵² Tekst Konwencji dotyczącej pomocy i opieki społecznej, podpisanej pomiędzy Polską a Francją w Warszawie, dnia 14 października 1920 r. (zatwierdzonej ustawą z dnia 11 maja 1922 r.) został opublikowany w języku polskim i francuskim w „Dzienniku Ustaw RP” 1923, nr 48, poz. 329.

Lesquels, après avoir échangé leurs pleins pouvoirs trouvés en bonne et due forme, sont convenus des articles suivants:

ARTICLE 1er.

Le régime des retraites ouvrières et paysannes (y compris les retraites spéciales des ouvriers mineurs) en vigueur dans chacun des deux pays doit être appliqué aux ressortissants de l'autre, sans exclusion ou réduction des droits accordés aux ressortissants du pays, réserve faite de ce qui est prévu ci-après touchant le mode de calcul et de paiement des bonifications et allocations à la charge de l'Etat.

Les avantages prévus au présent article seront acquis aux assurés qui demanderont et obtiendront leur retraite après la date d'entrée en vigueur du présent traité. Ils seront acquis aux veuves et aux orphelins dont les droits naîtront après la dite date.

En ce qui concerne les allocations complémentaires et bonifications de l'Etat, les règles suivantes sont applicables:

Les périodes de versement et les périodes assimilées entrant légalement en compte, tant en POLOGNE qu'en FRANCE, se totalisent pour déterminer le droit à la bonification.

Chacun des deux Etats établit pour ordre le montant de la bonification à laquelle l'assuré aurait droit, à son tarif sous sa propre loi et dans les conditions de cette loi pour le temps total calculé comme il est dit au paragraphe précédent. Il détermine ensuite la part de cette bonification qui est à sa charge, en réduisant le montant total précédemment établi en proportion de temps le concerné.

La bonification de l'assuré est le total des parts de bonification incombant à chaque Etat.

Toutefois, dans le cas où la bonification totale ainsi calculée est inférieure à la bonification qui serait due par l'un des deux pays d'après sa propre loi, et en raison des seules périodes de versement ou des périodes assimilées accomplies sur son territoire, la part de la bonification à la charge de ce pays sera augmentée de la différence.

Les règles ci-dessus sont applicables aux bonifications des pensions d'invalidité.

Les allocations en cas de décès sont dues aux ayants-droit des assurés décédés, sous réserve que ces ayants-droit auront formé leur demande dans un délai d'un an à dater de la notification du décès au consul du pays d'origine de l'intéressé. Elles sont supportées concurremment par les deux pays en se référant aux principes ci-dessus exposés pour les bonifications.

Les accords prévus à l'article 14 préciseront les conditions d'application des principes relatifs aux bonifications et allocations.

Les relations entre les organismes français et polonais de retraite, les informations qu'ils devront se fournir réciproquement pour rendre possible

l'établissement des comptes des assurances de l'autre nationalité, tant au cours de l'acquisition qu'à l'époque de la liquidation de la retraite, les mesures à prendre pour faciliter le paiement en FRANCE par les caisses françaises ou l'administration postale, des pensions acquises aux caisses polonaises et réciproquement, seront déterminées par les accords prévus à l'article 14.

ARTICLE 2.

L'égalité de traitement déjà réalisée en matière de réparation des accidents du travail (conformément à l'article 3 de la Convention du 3 Septembre 1919, relative à l'Emigration et à l'Immigration) est confirmée par le présent traité et s'appliquera au développement éventuel de la législation.

Les mêmes principes de réciprocité s'étendront, dans les conditions qui seront précisées par des arrangements spéciaux conclus entre les administrations compétentes des deux pays, à toutes les lois d'assurance sociale contre les divers risques, tels que maladie, invalidité, chômage, actuellement en vigueur ou qui pourraient être ultérieurement établies.

ARTICLE 3.

Pour tout ce qui concerne l'acquisition, la possession, la transmission de la petite propriété rurale ou urbaine, les ressortissants de chacun des deux pays auront dans le territoire de l'autre les mêmes droits et avantages assurés aux ressortissants du pays, à l'exclusion toutefois des avantages concédés à l'occasion de faits de guerre et sous réserve des dispositions prévues, dans l'intérêt de la sécurité nationale pour certaines zones ou certains lieux, par les lois relatives au séjour et à l'établissement des étrangers.

ARTICLE 4.

Les travailleurs et employeurs polonais résidant en FRANCE qui ont adhéré à une société de secours mutuels française pourront faire partie du Conseil d'Administration sous réserve que le nombre des administrateurs étrangers ne dépassera pas la moitié moins un du nombre total des membres du Conseil.

Les ressortissants polonais résidant en FRANCE qui ont adhéré à une société de secours mutuels approuvée ou reconnue d'utilité publique bénéficieront des subventions allouées par l'Etat en vue de la retraite par livret individuel et auront droit aux pensions constituées sur fonds communs.

Les dispositions des deux alinéas ci-dessus s'appliquent aux ressortissants français en POLOGNE.

ARTICLE 5.

Les subventions aux Caisses Mutuelles de secours contre le chômage, les secours des fonds publics de chômage et des institutions publiques d'assistance

par le travail seront attribués, dans chacun des Etats contractants, aux ressortissants de l'autre Etat.

ARTICLE 6.

Les ressortissants de chacun des deux Etats qui, soit par suite de maladie physique ou mentale, de grossesse ou d'accouchement, soit pour toute autre raison, ont besoin de secours, de soins médicaux ou d'autre assistance quelconque, seront traités sur le territoire de l'autre Etat contractant pour l'application des lois d'assistance à l'égal des ressortissants de ce dernier, soit à domicile, soit dans les établissements hospitaliers.

Les ressortissants de l'un des deux Etats auront droit dans l'autre aux allocations d'Etat pour charges de famille ayant un simple caractère de secours, si leurs familles y résident avec eux.

ARTICLE 7.

Les frais d'existence engagés par l'Etat de résidence ne donneront lieu, en aucun cas, quelle que soit la cause ou l'importance, à aucun remboursement de la part de l'Etat, ni des départements, provinces, communes ou institutions publiques du pays dont la personne assistée possède la nationalité, en tant que l'assistance susdite sera nécessaire par suite de maladie aigüe, déclarée telle par le médecin traitant.

Dans les autres cas, y compris les rechutes, les remboursements seront admis pour la période successive aux premiers soixante jours.

ARTICLE 8.

L'Etat de résidence continuera de supporter aussi la charge de l'assistance sans remboursement:

1° – en cas qui concerne l'entretien, soit à domicile, soit dans les hospices des vieillards, des infirmes et des incurables ayant au moins quinze ans de résidence continue dans le pays où ils sont admis au bénéfice de la pension d'assistance ou de séjour gratuit dans un asile de vieillesse, la période susdite sera réduite à cinq ans lorsqu'il s'agira d'une invalidité consécutive à l'une des maladies professionnelles dont la liste sera établie par un des accords prévus à l'article 14.

2° – en ce qui concerne toutes les personnes malades, les aliénés et tous autres assistés ayant cinq ans de résidence continue dans ledit pays. Dans le cas où il s'agit d'un traitement de maladie, le travailleur qui pendant la période susdite a séjourné dans le pays au moins cinq mois consécutifs chaque année sera considéré comme ayant la résidence continue.

En ce qui concerne les enfants mineurs de 16 ans, il suffira que le père, la mère, le tuteur ou la personne qui en a la garde, remplisse les conditions de séjour ci-dessus déterminées.

ARTICLE 9.

A l'expiration du délai de soixante jours pour les assistés qui ne rempliront pas les conditions de séjour prévues par l'article précédent, l'Etat du pays d'origine sera tenu, à son choix, après avis de l'Etat de résidence, soit d'indemniser des frais de traitement l'Etat de résidence. Le rapatriement ne sera pas imposé dans les cas de l'assistance spéciale aux familles nombreuses et aux femmes en couches.

ARTICLE 10.

Les deux gouvernements régleront dans les accords prévus à l'article 14 avec les mesures de détail et d'exécution:

1° – la procédure, les conditions et les modalités du rapatriement.

2° – la mode de constatation et d'évaluation de la durée de la résidence continue.

Les avis prévus à l'article 9 donnés par l'Etat de résidence devront parvenir aux autorités de l'Etat du pays d'origine désignés dans ledit accord dans les vingt premiers jours du délai de soixante jours, faute de quoi le délai serait prolongé de la durée de retard.

Les deux gouvernements s'engagent à veiller à ce que dans les agglomérations renfermant un nombre important de travailleurs de l'autre nationalité, les moyens et les ressources d'hospitalisation ne fassent pas défaut aux ouvriers malades ou blessés et à leurs familles.

Les cotisations qui pourraient être imposées aux employeurs ou consenties par eux dans ce but n'auront pas le caractère de taxes spéciales sur la main d'oeuvre étrangère.

Lorsque le traitement médical à domicile, dans les hôpitaux ou dans les infirmeries sera assuré par les soins et aux frais des employeurs, les travailleurs y auront droit et ce sens qu'il y ait lieu à aucun remboursement.

Les remboursements exigibles de l'Etat du pays d'origine en vertu de l'article 9 ci-dessus deviendront sans objet lorsque lesdits frais seront acquittés par l'employeur volontairement, ou en vertu d'une disposition du contrat de travail.

Il en sera de même s'ils ont été acquittés par une société de bienfaisance ou de toute autre façon.

ARTICLE 11.

Les associations de bienfaisance, d'assistance, d'aide sociale, ou intellectuelles, ainsi que les sociétés coopératives de consommation, entre Français en POLOGNE et Polonais en FRANCE, et les associations mixtes dans l'un et l'autre pays, constituées et fonctionnant conformément aux lois du pays, posséderont les droits et avantages qui sont assurés aux associations polonaises ou françaises de même nature.

ARTICLE 12.

Les ressortissants de chacun des pays jouiront sur le territoire de l'autre de la liberté d'adhérer ou de ne pas adhérer à des syndicats ou groupements professionnels ou corporatifs accordée aux ressortissants du pays, sous réserve des dispositions légales touchant l'administration de ces syndicats ou groupements.

Les travailleurs ou employeurs des deux pays pourront faire partie des Comités de conciliation et d'arbitrage dans les différends collectifs entre employeur et salariés, dans lesquels ils seraient parties intéressées.

Lorsque les ouvriers polonais d'une exploitation minière auront désigné parmi leurs camarades de la même entreprise un mandataire pour exposer leurs demandes relatives aux conditions du travail, soit aux patrons, soit aux délégués mineurs, soit aux autorités chargées de la surveillance du travail, les autorités françaises susdites faciliteront l'exercice de la mission qui lui est confiée par ses camarades. Et de même pour les ouvriers mineurs français en POLOGNE.

ARTICLE 13.

Conformément au principe posé dans l'alinéa 1 de l'article 3 de la Convention franco-polonaise du 3 Septembre 1919 relative à l'émigration et à l'immigration, les ressortissants de chacune des deux parties contractantes jouiront, sur le territoire de l'autre, de l'égalité de traitement avec les ressortissants du pays, pour tout ce qui concerne l'application de lois réglementant les conditions du travail et assurant l'hygiène et la sécurité des travailleurs.

Cette égalité de traitement s'étendra aussi à toutes les dispositions qui pourront être promulguées à l'avenir en cette matière dans les deux pays.

ARTICLE 14.

Les Administrations compétentes des deux pays arrêteront d'un commun accord les mesures de détail et d'ordre nécessaires pour l'exécution des dispositions de la présente convention, qui nécessitent la coopération de ces services administratifs. Elles détermineront également les cas et les conditions dans lesquels les services correspondent directement.

ARTICLE 15.

La présente convention sera ratifiée et les ratifications en seront échangées à PARIS aussitôt que possible.

Elle entrera en vigueur dès que les ratifications auront été échangées.

Elle aura une durée d'un an, elle sera renouvelée tacitement d'année en année sauf dénonciation.

La dénonciation devra être notifiée trois mois avant l'expiration de chaque terme.

Toutes les difficultés relatives à l'application de la présente convention seront réglées par la voie diplomatique.

Au cas où il n'aurait pas été possible d'arriver, par cette voie, à une solution, les dites difficultés seront soumises, même sur la demande d'une seule des parties, au jugement d'un ou plusieurs arbitres qui auront mission de les résoudre, selon les principes fondamentaux et l'esprit du présent traité.

Un arrangement spécial réglera l'institution et le fonctionnement de l'arbitrage. Chaque partie pourra faire état, à titre d'information, de l'avis d'un des bureaux ou organes internationaux compétents en la matière. Cet avis pourra être demandé, au même titre, d'accord entre les arbitres.

En foi de quoi les plénipotentiaires MM. Hector André de Panafieu et William Oualid d'une part et M. Charles Bertoni d'autre part ont signé la présente convention et y ont apposé leurs cachets.

Fait à Varsovie, en double exemplaire, le 14 Octobre mil neuf cent vingt.

/-/ K. Bertoni /-/ A. de Panafieu /-/ W. Oualid

/L.S./

/L.S./

/L.S./

Au moment de signer la convention en date de ce jour les plénipotentiaires soussignés ont d'un commun accord déclaré ce qui suite:

En vue d'harmoniser la durée et la délai de dénonciation de la présente Convention avec ceux prévus par l'article 16 de la Convention franco-polonaise du 3 Septembre 1919 relative à l'émigration et à l'immigration, l'alinéa 3 dudit article 16 de la Convention du 3 Septembre 1919 est modifié de la façon suivante:

„Elle aura une durée d'un an et sera renouvelée d'année en année par tacite reconduction sauf dénonciation dans les trois mois précédant l'expiration de chaque période”.

K. Bertoni

A. de Panafieu

W. Oualid

Załącznik [6a]

Nº Aktu 545/5^c

Umotywowanie [rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie rejestracji obywateli Państwa Polskiego na obszarze Galicji Wschodniej, urodzonych w latach od 1902 do 1885 włącznie]

UMOTYWOWANIE.

Ujednostajnienie stosunków poborowych na obszarze Galicji Wschodniej wskazane jest:

1) ze względów ogólnopaństwowych, ponieważ niejednolite traktowanie obywateli polskich na obszarze Galicji Wschodniej i panujące tam anormalne

stosunki poborowe zagrażają coraz silniej interesom narodowym. MSWojsk. posiada cały szereg meldunków, świadczących o tym, że ludność polska w Galicji Wschodniej, celem uchylenia się od wykonywania przepisów powinności wojskowej, deklaruje narodowość rusińską, a w wielu wypadkach, dzięki umiejętnie prowadzonej agitacji przeciwpolskiej dokonywa w tym celu zmiany swego obrządku na obrządek greckokatolicki.

2) z uwagi na przejście Armii na etat pokojowy oraz na planową organizację Armii w ramach pokojowych, która wymaga bezwzględnego ujednostajnienia stosunków poborowych na całym obszarze Państwa Polskiego.

3) z uwagi na konieczność sprawnego przygotowania mobilizacji Kraju na wypadek ponownej wojny, oraz

4) w związku z ujemnym ustosunkowywaniem się ludności polskiej w Galicji Wschodniej do wojska, co wynika z nierównomiernego obciążenia obowiązkami obywateli narodowości polskiej, występujące jeszcze silniej w tych stronach z powodu braku sił roboczych.

Powyższy stan rzeczy zmusza Ministerstwo Spraw Wojskowych do przedłożenia powyższego wniosku w sprawie przeprowadzenia w Galicji Wschodniej rejestracji wszystkich, bez względu na narodowość, mężczyzn, urodzonych w latach od 1902 do 1885 r.

Ministerstwo Spraw Wojskowych zamierza na razie, z uwagi na treści polityki zewnętrznej, przeprowadzić jedynie rejestrację mężczyzn roczników, które były dotychczas powołane do czynnej służby wojskowej na zasadzie odnośnych ustaw Sejmowych.

Rejestracja mężczyzn powyższych roczników da możliwość ujęcia statystycznego rezerwistów z b. Armii zaborowych, którzy obecnie zamieszkują na terytorium Galicji Wschodniej, przy czym na wypadek wojny ułatwi ona jednolite zastosowanie opracowanego planu mobilizacyjnego na całym obszarze Państwa Polskiego.

MSWojsk. podkreśla, że powyższe rozporządzenie nie ma na celu przeprowadzenia poboru odnośnych roczników, natomiast jest ono wskazane dla usunięcia anormalnych stosunków w Galicji Wschodniej, oraz dla sprawnego przygotowania mobilizacji Armii na wypadek wojny.

Odnośnie zaś do poboru roczników 1899, 1900 oraz roczn. 1901, które, w myśl „Tymczasowej Ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej” są obowiązane do służby w wojsku stałym, projektowane rozporządzenie uzależnia go od późniejszej decyzji Rady Ministrów.

Wniosek nagły Ministra Robót Publicznych w sprawie zmiany § 10 rozporządzenia wykonawczego z dnia 17 maja 1920 r. (Dz. Ustaw Nr 43 z 1920 r. poz. 264) do ustawy z dnia 2 marca 1920 r. o organizacji odbudowy technicznej wsi, miast i miasteczek

MINISTERSTWO ROBÓT PUBLICZNYCH

WNIOSEK NAGŁY

Ministra Robót Publicznych w sprawie zmiany § 10 rozporządzenia wykonawczego z dnia 17 maja 1920 r. (Dz. Ustaw Nr 43 z 1920 r. poz. 264) do ustawy z dnia 2 marca 1920 r. o organizacji odbudowy technicznej wsi, miast i miasteczek.

UZASADNIENIE.

Ustawa z dnia 2 marca 1920 r. (Dz.U. Nr 24, poz. 143, art. 2, punkt e) – przewiduje, że w wyjątkowych wypadkach może być przeprowadzona budowa domów i tymczasowych schronisk na koszt Państwa przez organa Odbudowy.

§ 10 Rozporządzenie Wykon[awcze] do tej Ustawy (Dz.U. Nr 43 z 1920 r. poz. 264) rozwija powyższe postanowienie, określając bliżej, że odbudowa domów i budynków gospodarczych może być wykonana na koszt Państwa dla inwalidów wojennych, wdów i sierot po poległych na wojnie w ramach przyznanej zapomogi po myśli Ustawy z dnia 18 lipca 1919 r. (Dz. Ustaw Nr 63 z 1919 r. poz. 368) jeżeli wymienieni poszkodowani sami nie będą mogli przeprowadzić Odbudowy.

Dotychczasowe doświadczenia wykazały, że bardzo wielu poszkodowanych wskutek działań wojennych, a mianowicie najbiedniejsi posiadający 1 do 3 morgów gruntu, pomimo przyznania im pomocy po myśli Ustawy z dnia 18 lipca 1919 r. nie będą mogli się odbudować, bo brak im siły pociągowej, brak im też sił roboczych kwalifikowanych, których by nie mogli opłacić z przyznanej zapomogi w gotówce po potrąceniu cen za wydane materiały.

Konieczną więc jest rzeczą przyjść im z pomocą wydatniejszą ze strony Państwa, czyli po prostu ich odbudować.

Przeważnie chodziłoby tutaj o karłowate gospodarstwa małorolne w zachodnich województwach. Ponieważ nie leży w interesie Państwa takie gospodarstwa utrzymywać, należałoby, jeśli Państwo już miałoby ich odbudowywać, skorzystać z parcelacji na podstawie reformy agrarnej, przenieść ich na wschód i stworzyć

tam gospodarstwa zdolne do życia o wielkości odpowiadającej średniemu małemu rolnikowi.

Ustawa z dnia 2 marca 1920 r. art. 2 punkt e) daje możliwość przeprowadzenia odbudowy dla powyżej wzmiankowanych właścicieli karłowatych gospodarstw, lecz konieczna jest projektowana zmiana § 10 rozporządzenia wykonawczego, która odpowiednio rozwinęłaby postanowienia punktu e), art. 2 teże Ustawy.

Na przeprowadzenie projektowanej zmiany zgodziły się wszystkie interesowane Ministerstwa, z wyjątkiem Ministerstwa Skarbu, które sprzeciwiło się tej zmianie z tego powodu, iż rozszerza ona kompetencje organów wykonawczych i upoważnia je do budowania domów w celach kolonizacyjnych, czego Ustawy z dnia 18 lipca 1919 r. o pomocy Państwowej na odbudowę gospodarstw zniszczonych i uszkodzonych skutkiem wojny (Dz. Ustaw Nr 63 z 1919 r. poz. 368) i z dnia 2 marca 1920 r. o organizacji odbudowy technicznej wsi, miast i miasteczek (Dz.U. Nr 24 z roku 1920, poz. 143) – nie przewidują.

Ministerstwo Robót Publicznych, stojąc na stanowisku, że projektowana zmiana jest tylko rozwinięciem art. 2 ustęp e) powołanej ustawy z dnia 2 marca 1920 r., gdzie nie jest wymienione nawet przykładowo, jakie mają być wyjątkowe wypadki, w których organa państwowe dokonują odbudowę, że więc ocena tych wyjątkowych wypadków nie jest skrepowana ustawą, przedkłada sprawę do decyzji Radzie Ministrów i wnosi:

Rada Ministrów raczy uchwalić:

Upoważnia się Ministra Robót Publicznych do wydania rozporządzenia w przedmiocie zmiany § 10 rozporządzenia wykonawczego z dnia 17 maja 1920 r. (Dz.U. Nr 43 z 1920 r., poz. 264) do ustawy z dnia 2 marca 1920 r. o organizacji odbudowy technicznej wsi, miast i miasteczek według niżej podanego tekstu:

Rozporządzenie

Ministra Robót Publicznych z dnia ... czerwca 1921 r. wydane w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Przemysłu i Handlu, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Sprawiedliwości, Skarbu, Zdrowia Publicznego, Kolei Żelaznych, Kultury i Sztuki i z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego – w przedmiocie częściowej zmiany rozporządzenia wykonawczego z dnia 17 maja 1920 r. do ustawy z dnia 2 marca 1920 r. o organizacji odbudowy technicznej wsi, miast i miasteczek (Dz.U. RP Nr 43 z 1920 r. poz. 264).

Na zasadzie art. 40 ustawy z dnia 2 marca 1920 r. o organizacji odbudowy technicznej wsi, miast i miasteczek (Dz.U. RP z r. 1920, Nr 24, poz. 143) zarządza się w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Przemysłu i Handlu, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Sprawiedliwości, Skarbu, Zdrowia Publicznego, Kolei Żelaznych, Kultury i Sztuki i z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego co następuje:

§ 1.

Uchyła się § 10 rozporządzenia wykonawczego z dnia 17 maja 1920 r. do ustawy z dnia 2 marca 1920 r. o organizacji odbudowy technicznej wsi, miast i miasteczek (Dz.U. RP z r. 1920 Nr 43, poz. 264) w dotychczasowym brzmieniu i nadaje się temu paragrafowi treść następującą:

„Ministerstwo Robót Publicznych może wyjątkowo zarządzić odbudowę domów i budynków gospodarczych dla inwalidów wojennych, wdów i sierot po poległych na wojnie, oraz dla takich osób zamierzających odbudować się w innej miejscowości, których odbudowa w dotychczasowym miejscu zamieszkania ze względów gospodarczych i ekonomicznych nie byłaby wskazana, jeżeli wspomniane osoby o własnych siłach nie będą mogły odbudowy przeprowadzić.

W tych wypadkach państwowa pomoc finansowa, przyznana poszkodowanym w myśl ustawy z dnia 18 lipca 1919 roku użyta będzie przede wszystkim na koszt odbudowy.

Ponadto zarządzić może Ministerstwo Robót Publicznych na wniosek Okręgowej Dyrekcji Odbudowy budowę tymczasowych schronisk oraz budowę wzorowych domów, szczególnie z materiałów zastępczych, które w danej okolicy mogą być użyte do budowy z dobrym skutkiem”.

§ 2.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.
Warszawa, dnia ... czerwca 1921 r.

MINISTER ROBÓT PUBLICZNYCH
/-/ Narutowicz

Załącznik [8a]
№ Aktu 5165^c

Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie sądownictwa doraźnego na obszarze b. dzielnicy rosyjskiej]

UZASADNIENIE.

Ustawa z dnia 30 czerwca 1919 r. (Dz.U. Nr 55) pozwala Rządowi na wprowadzenie sądownictwa doraźnego jedynie wówczas, gdy dane przestępstwa „szerzyć się będą w sposób szczególnie niebezpieczny”: jasną jest tedy rzeczą, że sądów doraźnych nie można wprowadzać jedynie celem zapobieżenia przestępstwom, które na razie się nie szerzą, ale które mogłyby ewentualnie dopiero wybuchnąć z siłą żywiołową.

Sądy doraźne są represją przeciw nadmiarowi przestępstw szerzących się, a nie szerzyć się mogących.

Rozszerzanie sądownictwa doraźnego poza ramy upoważnienia ustawowego jest przekroczeniem władzy; tym bardziej zaś przekroczenie to byłoby jaskrawe w chwili, gdy z ustaniem wojny z natury rzeczy odpaść muszą wszelkie ograniczenia praw obywatelskich, nie wyłączając wyjątkowego sądownictwa.

Na podstawie danych, które posiada Ministerstwo Sprawiedliwości szerzą się jedynie przestępstwa pod a) – c) wymienione. Statystyka podpażeń, którą np. posiada Ministerstwo Spraw Wewnętrznych nie jest miarodajna, ponieważ obejmuje prawdopodobnie także nieszczęśliwe wypadki, podpalenia wskutek nieostrożności itp.

Nadmienić wreszcie należy, że uchylenie sądownictwa doraźnego nie powoduje bezkarności, otwiera jedynie drogę instancji sądowych, w postępowaniu normalnym.

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

Załącznik ^o9
№ Aktu ^o14672^c

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia ... 1921 r. w sprawie rozciągnięcia na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego dekretu z dn. 8 lutego 1919 r. w przedmiocie ustroju Sądu Najwyższego

ROZPORZĄDZENIE

Rady Ministrów z dnia ... 1921 r. w sprawie rozciągnięcia na województwa: nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty: grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego mocy obowiązującej dekretu z dnia 8 lutego 1919 r. w przedmiocie ustroju Sądu Najwyższego.

Na mocy art. 6 ustawy z dn. 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz.U. RP No 16 poz. 93) zarządza się co następuje:

§ 1.

Na województwa: nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty: grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego rozciąga się moc obowiązującą dekretu z dn. 8 lutego 1919 r. (Dz.U. RP No 15 poz. 199) w przedmiocie ustroju Sądu Najwyższego.

§ 2.

Rozporządzenie niniejsze obowiązuje od dnia ogłoszenia; jednocześnie traci moc § 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych w przedmiocie wymiaru sprawiedliwości na terenach przyfrontowych i etapowych (Dz.Urz. ZTP[iE] No 3/1920 p. 20).

§ 3.

Wykonanie tego rozporządzenia powierza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Załącznik [10a]

№ Aktu °11946^c

Uzasadnienie [projektu ustawy o zakazie użycia białego fosforu przy wyrobie przedmiotów zapalnych]

UZASADNIENIE.

1) Na zasadzie art. 17 traktatu pomiędzy głównymi mocarstwami sprzymierzonymi z Polską państwo nasze zobowiązało się do przystąpienia do międzynarodowej konwencji berneńskiej w sprawie zakazu użycia białego (żółtego) fosforu. Dn. 14 stycznia br. za Nr 32/21 poseł Rzeczypospolitej w Bernie notyfikował rządowi szwajcarskiemu przystąpienie Polski do tej konwencji.

Ponieważ na terytorium Rzeczypospolitej obowiązują w przedmiocie konwencji tej 2 różne ustawy: austriacka z dn. 13 lipca 1909 r. (Dz.U. l.118–120) oraz niemiecka z 10 maja 1903 r. (K.R.G. l.217), zachodzi potrzeba zastąpienia przepisów ustaw tych przez jednolite postanowienia polskie. W b. zaborze rosyjskim, gdzie zakaz używania białego fosforu nie był wprowadzony, fosfor biały przed wojną europejską faktycznie nie był w użyciu. Obecnie dają się stwierdzić wypadki używania białego fosforu przy fabrykacji pokątnej.

2) Zainteresowane Ministerstwa (Pracy i Opieki Społecznej, Zdrowia Publicznego oraz Przemysłu i Handlu) wypowiedziały się zatem, aby nie naśladować ustawy austriackiej przez rozszerzenie zakazu użycia fosforu białego na inne szkodliwe dla zdrowia substancje, nie określone szczegółowo w ustawie, oraz, aby przyjąć za podstawę przy opracowaniu naszej ustawy jasne i kategoryczne postanowienia ustawy niemieckiej.

3) Ponieważ ustawa austriacka z r. 1909 obok zakazu używania białego fosforu upoważnia właściwe ministerstwa do zakazywania, względnie ograniczania używania pewnych mas zapalnych i mas do powlekania przy wytwarzaniu towarów zapalnych, a przepisów polskich tego rodzaju nie ma, utrzymać należy na razie moc obowiązującą postanowień tych w b. dzielnicy austriackiej i uchylić jedynie tylko § 1 ustawy austriackiej, dotyczący białego fosforu.

4) Ustanowienie 2 oddzielnych kar za zakazany wyrób oraz za zakazaną sprzedaż wzorowane jest na ustawie austriackiej (§ 5 ust. 1) i oparte na tym, że wina wyrabiającego produkt z użyciem materiałów trujących oraz wina sprzedającego ten produkt są przestępstwami różnej miary.

5) Na podstawie art. 125 p. 2 dodatku do art. 618 I t[om] 1 cz[ęść] II Swodu Zakonow²⁵³ do Gł[ównego] Urzędu do Spraw Fabrycznych i Górniczych należało „wydawanie ogólnych przepisów o środkach, które winny być zachowane celem zabezpieczenia życia, zdrowia i moralności przy pracy i przy przebywaniu w pomieszczeniach fabrycznych i górniczych”.

W myśl art. 16 p. 2 Dekretu o urządzeniu i działalności Inspekcji Pracy z dn. 3 stycznia 1919 r. (Dz.Pr. Nr 5 poz. 90) to uprawnienie Głównego Urzędu przeszło na Ministra Pracy i Opieki Społecznej, a w myśl art. 11 p. 2 tegoż Dekretu wykonywanie przepisów, wydanych przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej, przekazane zostało inspektorom pracy. W szczególności art. 8 Dekretu przewiduje lekarzy „podinspektorów pracy do zadań specjalnych w zakresie higieny przem. i zawodowej”, którzy są czynni w niektórych okręgach.

Opracowywany obecnie w myśl dyrektyw Rady Ministrów projekt ustawy o inspekcji pracy w brzmieniu ustalonym zgodnie przez wszystkie zainteresowane ministerstwa przewiduje w art. 3 p. a, że do zadań inspekcji pracy należy „nadzór nad ścisłym przestrzeganiem i wykonywaniem przepisów prawnych o ochronie życia, zdrowia i siły roboczej pracowników”, a w art. 15 przewiduje powoływanie „w miarę potrzeby” lekarzy inspekcyjnych przy urządzeniach inspekcji pracy.

Ponieważ zaś zakaz używania białego fosforu uchwalony został przez międzynarodową konferencję w sprawach ochrony pracy przede wszystkim jako środek zapobiegający zatruciu robotników, zatrudnionych w fabrykach zapalek, do wykonania ustawy powołane jest w pierwszym rządzie Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej.

Ze względu na to, że specjalna sieć lekarzy inspekcyjnych obejmie prawdopodobnie tylko główne środki przemysłowe, w pozostałych okręgach państwa zaś czynne będą i w stosunkach przemysłowych urzędy zdrowia, do których w myśl zasadniczej ustawy sanitarnej z dn. 19 lipca 1919 r. (Dz.U. Nr 63 art. 2 p. 12) należą między innymi również sprawy higieny przemysłowej i zawodowej, o ile nie poddane zostały ustawowo kompetencji innych ministerstw, oraz że nadzór nad handlem zapalkami wyrobionymi zgodnie z art. 2 p. 9 Zasadniczej Ustawy Sanitarnej (a w myśl § 4 ust. 2 austriackiej ustawy fosforowej z 1909 r. Dz.U.P. l.118.120) w związku z § 2 ust. 1 ustawy z dn. 16 stycznia 1896 Dz.U.P. l.69 z r. 1897, należy już obecnie do urzędów zdrowia, udzielanie zaś pozwoleń przemysłowych jest atrybucją Ministerstwa Przemysłu

²⁵³ Swod Zakonow Rossijskoj Impierii (Zwód Praw Cesarstwa Rosyjskiego).

i Handlu, przeto do współdziałania niniejszej ustawy powołane są obydwie ministerstwa.

Warszawa, dn. 20 maja 1921 r.

za Ministra

/-/ Gust. Simon

Wice-Minister

Na konferencji konsultacyjnej, odbytej w Prezydium Rady Ministrów dnia 23 czerwca 1921 r., wbrew projektowi ustawy^c Ministra Pracy i Opieki Społecznej, popartemu^c w tych punktach^c tylko przez przedstawiciela Ministerstwa Zdrowia Publicznego, zaproponował przedstawiciel Ministerstwa Przemysłu i Handlu podane poniżej brzmienie odm^cienne^c ostatniego zdania drugiego ustępu art. 3 i art. 4 i został w tym poparty przez przedstawicieli Ministerstw: Spraw Wojskowych, Spraw Wewnętrznych i Sprawiedliwości.

Zgody nie osiągnięto.

art. ^a2^a ustęp drugi zdanie ostatnie:

wprowadza się brzmienie: „Ministerstwo Przemysłu i Handlu, aby w porozumieniu z Ministerstwem^c Pracy i Opieki Społecznej^c oraz^c Zdrowia Publicznego”
art. 4

Wykonanie ustawy niniejszej należy do Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrami Pracy i Opieki Społecznej, Sprawiedliwości i Zdrowia Publicznego oraz z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej.

Załącznik [11a]

N^o Aktu

Uzasadnienie [rozporządzenia Ministra Skarbu oraz Przemysłu i Handlu w przedmiocie ustalenia kompetencji Ministerstw odnośnie spraw naftowych]

[Uzasadnienie]

Rada Ministrów na wniosek nagły Ministra Skarbu powzięła na 36 posiedzeniu swym z 21 marca 1921 r. uchwałę, stanowiącą o „zniesieniu Państwowego Urzędu naftowego i przekazaniu spraw należących dotąd do jego zakresu działania – w myśl rozporządzenia Ministrów Przemysłu i Handlu, Spraw Wojskowych i Skarbu (Dz.U. RP Nr 23 z r. 1920) – Ministerstwu Przemysłu i Handlu, polecając Ministrowi Przemysłu i Handlu oraz Ministrowi Skarbu wykonanie tej uchwały”.

Ponieważ z jednej strony motywem wniosku był pogląd pp. Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu, że wszystkie agendy naftowe winny być

scentralizowane w jednym Ministerstwie i stanowić jedną całość organizacyjną, zaś zatrzymywanie nadal pewnych agend naftowych w Ministerstwie Skarbu wobec zmienionych warunków staje się zbyteczne.

Ponieważ z drugiej strony Państwowy Urząd naftowy jest instytucją regulującą dość skomplikowane sprawy przemysłu naftowego i obrotu produktami naftowymi i zniesienie go bez uprzedniego zorganizowania aparatu, który mógłby przejąć jego agendy, wywołałoby chaos, który odbiłby się ujemnie na całokształcie przemysłu naftowego w kraju.

Ministerstwa Przemysłu i Handlu oraz Skarbu, przystępując do wykonania uchwały Rady Ministrów z 21 marca 1921 r., uważają za wskazane w pierwszym rządzie natychmiastowe przeniesienie agend Państwowego Urzędu naftowego w całości do Ministerstwa Przemysłu i Handlu, a to celem ustalenia w myśl powyższej uchwały Rady Ministrów kompetencji Ministerstw w stosunku do spraw naftowych, zastrzeżonych dotąd Ministerstwu Skarbu na mocy rozporządzenia z 16 września 1919 r. (Dz.U. RP Nr 23 z r. 1920) i dopiero po przeniesieniu ich pozostawienie p. Ministrowi Przemysłu i Handlu możliwości stworzenia należytej i celowej organizacji, która by przejęła ostatecznie całokształt spraw naftowych przy jednoczesnym zniesieniu dotychczasowego Państwowego Urzędu naftowego i przedstawienia na Radę Ministrów do zatwierdzenia statutu nowej organizacji.

Wobec powyższego zarządza się wydanie następującego rozporządzenia Ministrów Skarbu oraz Przemysłu i Handlu, które po podpisaniu będzie podane Radzie Ministrów do wiadomości.

Załącznik ^c12^c
№ Aktu ^c15073^c

[Wniosek Ministra Spraw Wojskowych w sprawie zdemobilizowanych żołnierzy]

MINISTER SPRAW WOJSKOWYCH

Warszawa, dn. 25 VI 1921 r.

WNIOSEK NA RADE MINISTRÓW

Z powodu rozpaczliwego położenia licznych rzesz zdemobilizowanych żołnierzy, pozostających bez pracy, i grożącego stąd niebezpieczeństwa dla wewnętrznego spokoju państwa, Rada Ministrów uchwalić raczy:

1) Ministerstwo Robót Publicznych w porozumieniu z Ministerstwem Pracy i Opieki Społecznej oraz Ministerstwem Spraw Wojskowych przystąpi natychmiast do zatrudnienia przy obecnie prowadzonych robotach publicznych jak największej ilości zdemobilizowanych żołnierzy.

2) Wszystkie Ministerstwa przeprowadzą w swych urzędach zasadę przyjmowania na posady państwowe w pierwszym rządzie zdemobilizowanych żołnierzy,

polecą podwładnym sobie organom ściśle wykonanie tych zarządzeń i o wynikach informować będą opinię publiczną.

MINISTER SPRAW WOJSKOWYCH
[Sosnkowski]
generał-porucznik

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

PROTOKÓŁ
82-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 14 lipca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Za Ministra Spraw Wojskowych	jenerał-porucznik Eugeniusz Michaelis
Minister Skarbu	dr Ignacy Weinfeld
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Za Ministra Rolnictwa i Dóbr Państw[owych] Podsekretarz Stanu	Zygmunt Chmielewski
Za Ministra Przemysłu i Handlu Podsekretarz Stanu	Henryk Strasburger
Za Ministra Kolei Żelaznych Podsekretarz Stanu	Julian Eberhardt
Za Ministra Robót Publicznych Dyrektor Departamentu	^a Józef ^a Rybczyński
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister Apropowizacji	Władysław Grzędzielski
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 12 lipca 1921 r.

2. Prezes Rady Ministrów przedstawia obecny stan Państwa pod względem bezpieczeństwa, po czym Ministrowie uzupełniają referat Prezesa Rady Ministrów sprawozdaniami o stanie bezpieczeństwa publicznego w zakresie swego działania.

Po dłuższym obradowaniu Rada Ministrów uchwaliła wnioski Prezesa Rady Ministrów:

„Upoważnia się Ministra Pracy i Opieki Społecznej do przedsięwzięcia interwencji pomiędzy pracodawcami a pracownikami tak w Łodzi, jak też i w b. dzielnicy pruskiej. (W b. dzielnicy pruskiej półoficjalnie).

Ministrowie Spraw Wewnętrznych, Sprawiedliwości i Spraw Wojskowych zastanowią się nad wprowadzeniem środków ubezpieczających spokój i porządek w Państwie.

Konferencję zwoła Minister Spraw Wewnętrznych”.

oraz wnioski Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:

„a) Policja otrzyma instrukcje przeciwdziałania aktom gwałtu, zwłaszcza terroru osobistego ze strony strajkujących nawet przy użyciu siły.

b) Minister Przemysłu i Handlu i Skarbu wywrą presję na przemysłowców przez groźbę odmówienia pomocy ze strony Rządu, celem skłonienia ich do słusznych ustępstw na rzecz pracowników.

c) W zatargu między właścicielami rolnymi i pracownikami rolnymi w b. zaborze pruskim należy zastosować uprawnienia płynące z ustawy o przymusowym normowaniu płac.

d) Wobec groźby strajku kolejowego i w instytucjach użyteczności publicznej Ministerstwo Spraw Wojskowych przygotowuje:

1) kompanie kolejowe,

2) oddziały wojskowe dla zapewnienia funkcjonowania wodociągów, elektrowni, gazowni itp. zakładów.

e) Ministerstwo Sprawiedliwości zastosuje środki represji względem prasy podrywającej autorytet władz.

f) Minister Apropowizacji przyspieszy zakup zboża, celem stworzenia rezerwy rzucanej na rynek dla obniżenia cen środków żywności.

g) Minister Spraw Wewnętrznych zwróci większą uwagę na agitację komunistów, zwłaszcza na mnożące się wydawnictwa komunistyczne”.

3. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez Ministrów Spraw Wewnętrznych i Skarbu wniosek nagły w przedmiocie udzielenia pożyczki ze Skarbu Państwa dla gminy m.st. Warszawy w kwocie 84 600 000 marek polskich (alegat 1).

Zarazem postanowiono, że przed uchwaleniem wymienionych we wniosku podatków, Rząd nie wypłaci Magistrowi żadnych dalszych pożyczek lub subwencji.

Posiedzenie zakończono o godzinie 8-ej wieczorem.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z M[in]. Skarbu w przedmiocie udzielenia pożyczki ze Skarbu Państwa dla gminy m.st. Warszawy w kwocie 84 600 000 mkp.

**Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z M[in].
Skarbu w przedmiocie udzielenia pożyczki ze Skarbu Państwa dla gminy
m.st. Warszawy w kwocie 84 600 000 mkp**

Wniosek nagły Ministra Spraw
Wewnętrznych w porozumieniu
z M. Skarbu w przedmiocie
udzielenia pożyczki ze Skarbu
Państwa dla gminy m.st. Warszawy
w kwocie 84 600 000 mkp.

Rada Ministrów uchwalić raczy:

- 1) upoważnia się Ministra Skarbu do udzielenia gminie m.st. Warszawy pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 84 600 000 mkp (osiemdziesiąt cztery miliony sześćset tysięcy mkp), a to na wyrównanie deficytu administracyjnego m. po koniec lipca 1921 r.
- 2) Jednocześnie porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych:
 - a) wezwać Magistrat m.st. Warszawy do wyjednania uchwały Rady Miejskiej w przedmiocie miejskich statutów podatkowych: od zajmowanych lokali (mieszkaniowego) i od wyrobów wódczanych z ustaleniem najkrótszego terminu dla przedstawienia uchwalonych statutów do zatwierdzenia władzy nadzorczej;
 - b) Zażądać od Magistratu m.st. Warszawy usunięcia w możliwie krótkim czasie, nie później jednak jak z końcem roku 1921 braków i niewłaściwości wykazanych przez władzę nadzorczą w bieżącym okresie gospodarczym.

Uzasadnienie.

Dotychczasowe źródła podatkowe miasta st. Warszawy w znaczącej mierze nie wystarczają na pokrycie bieżących wydatków administracyjnych, z których największym jest utrzymanie personelu miejskiego. Wobec nie uchwalenia jeszcze przez Sejm tymczasowej ustawy o zasileniu finansów miejskich, w którym to projekcie ustawy przewidziane są nowe źródła podatkowe, jak podatek od nieruchomości, od zajmowanych lokali, podatki ^cwwozowo^c-konsumpcyjne i udział w państwowym podatku dochodowym, wszystkie większe miasta (Warszawa, Łódź, Lwów, Kraków, Lublin) znajdują się w bardzo ciężkiej sytuacji finansowej i zmuszone są od dłuższego czasu korzystać z pomocy finansowej ze skarbu państwa w formie pożyczek.

Dotychczas pożyczki ze Skarbu Państwa dla gminy m.st. Warszawy wyniosły:

1. od XI 1918–31 III 1920,–	54 539 500 Mk	
2. od 1/IV 1920–31/XII 1920 r.	187 361 228,10 Mk	
w r. 1921:		
3. 14/III 1921	100 000 000 Mk	
29/IV 1921	100 000 000 Mk	
24/VI 1921	84 600 000 Mk	284 600 000 Mk

Razem	526 500 728,10 Mk	

Projektowana obecnie pożyczka w sumie 84 600 000 Mk w wysokości swej równa jest pożyczce udzielonej gminie m.st. Warszawy na wyrównanie niedoboru za miesiąc czerwiec roku bieżącego. Po wprowadzeniu nowych podatków miejskich, oraz po podwyższeniu stawek istniejących podatków i opłat niedobór budżetowy powinien w znacznym stopniu się zmniejszyć i przypuszczać należy, że pomoc finansowa w gminie ze Skarbu Państwa z początkiem przyszłego okresu budżetowego tj. od dnia 1 stycznia 1922 roku ustanie zupełnie.

Minister
^fW. Raczkiewicz^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

PROTOKÓŁ
83-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 15 lipca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Za Ministra Spraw Wojskowych	generał-porucznik Eugeniusz Michaelis
Za Ministra Skarbu	dr Ignacy Weinfeld
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Za Ministra Robót Publicznych	
Dyrektor Departamentu	^a Józef ^a Rybczyński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister Apropowizacji	Władysław Grzędzielski
Dyrektor Departamentu Prezydialnego	
Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego	
Prez. Rady Min.	Edward Lechowicz
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 4 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 14 lipca 1921 r.

2. Minister Spraw Zagranicznych odczytuje notę, która imieniem Rządu ma być wysłana w odpowiedzi na rezolucję Rady Ligi Narodów z dnia 28 czerwca. Notę tę, której odpis załącza się do protokołu, Rada Ministrów przyjęła do wiadomości zatwierdzającej.

3. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministrow Spraw Zagranicznych i Skarbu projekt budżetu poselstwa w Moskwie i konsulatu przy nim (załącznik 2).

W budżecie tym skreślono posady: sekretarza legacyjnego I klasy z pozostawieniem sekretarza II klasy, attaché morskiego, oficera młodszego, jednego sekretarza konsularnego, dwóch urzędników kancelaryjnych; nadto skreślono jeden samochód, a koszta instalacyjne postanowiono ograniczyć do niezbędnych rozmiarów.

4. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministrów Spraw Zagranicznych i Skarbu projekt budżetu poselstwa w Tokio²⁵⁴ (załącznik 3).

Gaźę posła postanowiono pozostawić w wysokości pierwotnej i jej obecnie nie podnosić, natomiast podniesiono płace reszty urzędników z kategorii II dodatku lokalnego do kategorii III.

Minister Spraw Zagranicznych oświadcza, że zwiększony wydatek zostanie pokryty z oszczędności na innych placówkach, zwłaszcza amerykańskich.

5. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministrów Spraw Zagranicznych i Skarbu projekt budżetu poselstwa w Hadze²⁵⁵ (załącznik 4).

6. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu wniosek w sprawie upoważnienia do udzielenia gminie m. Łodzi pożyczki w kwocie 66 250 000 marek ze Skarbu Państwa (załącznik 5).

7. Rada Ministrów przyjęła wniosek Kierownika Ministerstwa Zdrowia Publicznego w sprawie likwidacji urzędu Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do walki z epidemiami (załącznik 6).

Rada Ministrów przyjęła do zatwierdzającej wiadomości propozycję rządu sowieckiego co do odbycia w Warszawie wspólnej konferencji władz rządowych polskich z delegatami rządu sowieckiego co do zatamowania pochodzenia cholery panującej w Rosji²⁵⁶ na zachód i upoważniła Kierownika Ministerstwa Zdrowia Publicznego do wzięcia udziału w tej konferencji.

8. Rada Ministrów upoważniła Prezydium Rady Ministrów, Ministra Sprawiedliwości i Ministra Skarbu do rewizji etatów kancelaryjno-sądowych na obszarze b. zaboru rosyjskiego w celu ostatecznego ustalenia ilości etatów w poszczególnych stopniach służbowych.

W razie rozbieżności zapatrywań ostateczną decyzję zastrzega się Radzie Ministrów.

9. Prezes Rady Ministrów odczytuje memoriał w sprawie teatru operowego w Warszawie, złożony przez Prezydenta i Prezesa Rady miasta stołecznego Warszawy (załącznik 7).

Po przeprowadzeniu obrad Rada Ministrów upoważniła Ministrów Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i Skarbu do wglądnięcia w całokształt

²⁵⁴ Choć Polska i Japonia nawiązały formalnie stosunki dyplomatyczne 22 marca 1919 r., to poselstwo RP w Tokio zostało ustanowione dopiero w kwietniu 1920 r., kiedy Naczelnik Państwa powołał Józefa Targowskiego na stanowisko *chargé d'affaires ad interim* w tej stolicy (7 kwietnia tego roku).

²⁵⁵ Urzędowo nawiązano stosunki dyplomatyczne między Polską a Holandią 4 lipca 1919 r. We wrześniu do Hagi przybył polski *chargé d'affaires ad interim* Jan Włodek.

²⁵⁶ Pograżona w wojnie domowej Rosja zmagiała się z cholerą i tyfusem plamistym, jak i innymi chorobami zakaźnymi. Tylko w 1920 r. na tyfus plamisty zachorowało 4 mln osób.

sprawy teatrów i opery warszawskiej i zdania sprawy na jednym z najbliższych posiedzeń Rady Ministrów.

10. Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu (załącznik 8) zezwoliła delegacji rządu węgierskiego na nabycie nieruchomości Nr hip. 1582/D/2 w Warszawie.

11. Rada Ministrów na wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego upoważniła Ministra Spraw Zagranicznych do oświadczenia Stolicy Apostolskiej, iż Rząd nie może uznać nominacji biskupa sufragana Komara, jako dokonanej bez uprzedniego uzyskania zgody Rządu polskiego²⁵⁷.

12. Sprawa nominacji wojewody śląskiego i jego zastępcy (część tajna posiedzenia).

Posiedzenie zakończono o godzinie 8 wieczorem.

Protokół z tajnej części posiedzenia.

12. Rada Ministrów oświadczyła się zgodnie z wnioskiem posła Korfantego za mianowaniem posła Józefa Rymera wojewodą śląskim, a Komisarza Rządu dla Śląska Cieszyńskiego Zygmunta Żurawskiego jego zastępcą.

W sprawie nominacji zastępcy porozumie się jeszcze Prezes Rady Ministrów z posłem Rymerelem.

fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Odpowiedź na rezolucję Rady Ligi Narodów z 28 czerwca w sprawie stosunków z Litwą].
2. Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych [w przedmiocie wykonania uchwały Rady Ministrów z dn. 31 maja br. o utworzeniu Poselstwa w Moskwie i Konsulatu przy nim].
3. Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych [w sprawie uposażenia pracowników poselstwa w Tokio].
4. Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych [w sprawie uposażenia pracowników poselstwa w Hadze].
5. Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie upoważnienia do udzielenia gminie m. Łodzi pożyczki w kwocie – 66 250 000 Mk ze Skarbu Państwa²⁵⁸.
6. [Wniosek Kierownika Ministerstwa Zdrowia Publicznego w sprawie likwidacji urzędu Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do walki z epidemiami]²⁵⁹.
7. [Pismo Prezydenta m.st. Warszawy w sprawie finansowania teatrów w stolicy].

²⁵⁷ Biskup Edward Komar 16 czerwca 1921 r. mianowany został przez papieża Benedykta XV tarnowskim biskupem pomocniczym.

²⁵⁸ Nie publikuje się.

²⁵⁹ Nie publikuje się.

Odpowiedź na rezolucję Rady Ligi Narodów z 28 czerwca w sprawie stosunków z Litwą

W odpowiedzi na rezolucję Rady Ligi Narodów z dnia 28/VI mam zaszczyt zakomunikować²⁶⁰, co następuje:

Ożywiony najszczerzszymi intencjami załatwienia sporu polsko-litewskiego na podstawie wznowienia pomiędzy obu narodami wielowiekowego braterskiego współżycia, Rząd Polski oświadcza, że przyjmuje rezolucję Rady Ligi Narodów z dn. 28/VI i że gotów jest wykonać wystosowane pod jego adresem recommendations Rady Ligi.

Rząd Polski zgadza się na kontynuowanie rokowań z rządem kowieńskim i przyjmuje za podstawę do dalszej dyskusji wstępny projekt Pana, pod warunkiem, uznanym już przez Radę Ligi Narodów, że ostateczny układ stanie się ważnym dopiero po przyjęciu go przez legalną reprezentację ludności ziemi Wileńskiej.

Il est bien entendu que cette acceptation de l'avant projet comme base de discussion ne préjuge en aucune manière l'acceptation par le Gouvernement Polonais d'aucun article ni de l'ensemble dudit projet²⁶¹.

Rząd Polski będzie uważał to swoje przyjęcie pańskiego projektu jako podstawę do dyskusji za niebyłe i nieważne, jeżeli rząd litewski odmówi przyjęcia ze swej strony pańskiego projektu w tym samym charakterze. Jednocześnie Rząd Polski oświadcza, że zachowuje wszystkie swe prawa, jakie Polska posiada w stosunku do Wileńszczyzny i których moc była stale i niezmiennie utrzymywana przez Sejm, Rząd Polski i ostatnio przez Delegację polską w Brukseli²⁶².

Upelnomocniona delegacja polska gotową jest przybyć do Brukseli dn. 25 lipca, aby tam pod Pana przewodnictwem rozpocząć rokowania z delegacją litewską.

Jednocześnie z rozpoczęciem rokowań Rząd Polski przedsięwzięmie środki w celu stopniowego wycofywania ze służby w Litwie Środkowej swych obywateli, służących bądź w administracji, bądź w armii gen. Żeligowskiego. Rząd Polski oświadcza swoją gotowość do natychmiastowego podjęcia komunikacji kolejowej, rzecznej, telegraficznej i pocztowej pomiędzy Polską a Litwą Kowieńską, jako też do nawiązania bezzwłocznie stosunków handlowych i wzajemnego ustanowienia przedstawicielstw konsularnych.

²⁶⁰ Rezolucję miał notyfikować organom Ligi Narodów minister spraw zagranicznych.

²⁶¹ Tłum.: „Jest zrozumiałe, że ta uprzedzająca akceptacja projektu jako podstawy dyskusji nie przesądza w żadnej mierze akceptacji przez rząd polski żadnego artykułu ani całego rzeczowego projektu”.

²⁶² Delegacji polskiej przewodniczył historyk profesor Szymon Askenazy (II delegat przy Lidze Narodów). Przedstawicielem wojskowym był mjr Józef Beck, oficer Sztabu Generalnego.

Żądanie Rady Ligi Narodów, odnoszące się do Litwy Środkowej i dotyczące reorganizacji pozostałych elementów miejscowych jej wojsk w milicji i dalszej redukcji ich liczby, Rząd Polski pośpieszył zakomunikować gen. Żeligowskiemu, którego odpowiedź w tej sprawie jest oczekiwana.

Załącznik ^{c2c}
№ Aktu

Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych [w przedmiocie wykonania uchwały Rady Ministrów z dn. 31 maja br. o utworzeniu Poselstwa w Moskwie i Konsulatu przy nim]

RZECZPOSPOLITA POLSKA

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH

№ A.I. 5741

Warszawa, Dn. 15 lipca 1921 r.

Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych
na Radę Ministrów

W wykonaniu uchwały Rady Ministrów z dn. 31 maja br. o utworzeniu Poselstwa w Moskwie przedkładam przy niniejszym uzgodniony z Ministerstwem Skarbu projekt budżetów Poselstwa w Moskwie i Konsulatu²⁶³ przy nim i w myśl powyższej uchwały Rady Ministrów wnoszę

by Rada Ministrów uchwalić raczyła:

Zatwierdza się budżety Poselstwa i Konsulatu RP w Moskwie podług projektu uzgodnionego pomiędzy Ministerstwem Spraw Zagranicznych i Ministerstwem Skarbu na okres od 1/V I do 31/X 1921. z tym, że, po upływie 3 miesięcy od rozpoczęcia funkcjonowania Poselstwo, przedłoży Ministerstwu Spraw Zagranicznych umotywowane wnioski co do wysokości budżetu placówek moskiewskich, odpowiadającej warunkom życia i urzędowania w Moskwie, które to wnioski Ministerstwo Spraw Zagranicznych przedłoży Ministerstwu Skarbu dla uzgodnienia.

W myśl uchwały Rady Ministrów z dn. 6 bm. Ministerstwo Skarbu utworzy Ministerstwu Spraw Zagranicznych na cel powyższy dodatkowe do budżetu uchwalonego na okres bieżący kredyty w wysokości 12 394 500 mk polsk. miesięcznie oraz 30 000 000 mk polsk. na urządzenie Poselstwa i Konsulatu oraz na fundusz instalacyjny.

Minister ^fSkirmunt^f

²⁶³ Projektu budżetów Poselstwa i Konsulatu w Moskwie nie publikuje się.

**Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów [w sprawie
uposażenia pracowników poselstwa w Tokio]**

RZECZPOSPOLITA POLSKA

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH

№ A. I.

Warszawa, dn. 15 lipca 1921 r.

Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych
na Radę Ministrów

Przy ogólnej rewizji budżetów placówek zagranicznych, dyplomatycznych i konsularnych budżet Poselstwa w Tokio został bardzo zredukowany drogą przeniesienia wymienionego Poselstwa z 4 do 2 kategorii dodatku lokalnego. Praktyka wykazała, że tak zredukowane uposażenie urzędników Poselstwa w Tokio jest zupełnie niewystarczające i placówkę należy przenieść chociażby do 3 kategorii dodatku lokalnego. Wynikające stąd powiększenie budżetu Poselstwa w Tokio o 2382,5 marek parytetowych, czyli 567,26 dolarów amerykańskich znajduje swe pokrycie w oszczędnościach, jakie Ministerstwo Spraw Zagr. jednocześnie zaprowadza w Konsulacie w Pittsburgu.

Wobec powyższego wnoszę,

by Rada Ministrów raczyła:

Poselstwo w Tokio przenosi się z 2 do 3 kategorii dodatku lokalnego z tym, że zwiększenie budżetu o dolarów ameryk[kańskich] 567,26 zgodnie z dołączonym projektem budżetu znajdzie swoje pokrycie w oszczędnościach, zaprowadzonych jednocześnie w Konsulacie w Pittsburgu²⁶⁴.

Minister ^fSkirmunt^f

²⁶⁴ Załącznika z wycenieniami budżetowymi poselstwa w Tokio nie publikuje się.

**Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów [w sprawie
uposażenia pracowników poselstwa w Hadze]**

RZECZPOSPOLITA POLSKA

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH

№ A. I.5796.

Warszawa, dn. 15 lipca 1921 r.

**Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych
na Radę Ministrów**

Przy ogólnych redukcjach budżetowych na placówkach zagranicznych zdecydowane było skreślić etat posła R.P. w Hadze, pozostawiając tam tylko Sekretarza legacyjnego w charakterze chargé d'affaires. Względy polityczne wymagają jednak utrzymania w Hadze stanowiska posła.

Przedkładając projekt zrewidowanego budżetu Poselstwa w Hadze, w którym, kosztem redukcji innych pozycji, udało się dodać etat Posła, nie wychodząc z dotychczasowych ramek, wnoszę,

by Rada Ministrów uchwalić raczyła:

Restytuuje się etat Posła III klasy w Poselstwie R.P. w Hadze i zatwierdza się przedłożony przez MSZ projekt budżetu tegoż Poselstwa na okres od 1 VIII do 31 XII br.²⁶⁵

Minister ^fSkirmunt^f

[Pismo prezydenta m.st. Warszawy w sprawie finansowania teatrów w stolicy]

PREZYDENT
MIASTA STOŁECZNEGO WARSZAWY

PREZES
RADY M.ST. WARSZAWY

14 lipca 1921 r.
№ 764/X

R14 lipca 1921 r.
№ 764/X

²⁶⁵ Załącznika z wyliczeniami budżetowymi poselstwa w Hadze nie publikuje się.

DO PANA PREZYDENTA MINISTRÓW

Rada m.st. Warszawy, na posiedzeniu odbytym z dn. 13/VI br. uchwaliła wniosek następujący: „1) Upoważnić Magistrat do prowadzenia teatru operowego w przyszłym sezonie teatralnym z prawem przekroczenia budżetu i wyrównania niedoborów przez specjalną subwencję państwową; 2) Wezwać Prezydium Rady Miejskiej, aby łącznie z Prezydium Magistratu przedstawiło Rządowi, że teatry operowe, z samej natury przedsięwzięcia, prowadzone są we wszystkich stolicach przy pomocy finansowej państwa i aby poczyniło wszelkie starania w celu uzyskania subsydium, które przynajmniej w 2/3 pokryłoby deficyt, ponoszony dotychczas wyłącznie przez Miasto”.

W wykonaniu tej uchwały, Prezydium Rady oraz Prezydium Magistratu m.st. Warszawy mają zaszczyt przedstawić Panu Prezydentowi co następuje:

Przejmując w dniu 4 sierpnia 1915 r. od ustępujących władz rosyjskich²⁶⁶ gmachy teatralne, Zarząd Miasta (zrazu Komitet Obywatelski²⁶⁷, a później Magistrat i Rada Miejska) zdawał sobie sprawę, jak wielką rolę odgrywały dla kultury polskiej teatry warszawskie w dobie ucisku narodowego i jaką rolę teatry te nadal odgrywać będą.

Jednocześnie Zarząd Miasta wziął pod uwagę następujące okoliczności: 1) że przejęcie gmachów teatralnych jest pierwszym etapem restytucji majątku, zabranego Miastu nieprawnie, na skutek zwyczajnego rozporządzenia krajowej administracji rosyjskiej; 2) że Miasto nie może rościć pretensji do znacznej części ruchomości, znajdujących się w gmachach teatralnych; 3) że prowadzenie całego kompleksu b. „teatrów rządowych” (tj. opery, dramatu, operetki i farsy) przekracza finansową możliwość gminy.

Przez trzy pierwsze lata Zarząd Miasta zmuszony był zaakceptować w większości teatrów przejściową formę gospodarki, jaką stworzył ewakuowany rząd rosyjski, który pozwolił zrzeszeniom artystów grywać na własne ryzyko na scenach z prawem korzystania z własnego majątku teatralnego. Tylko opera od pierwszej chwili otrzymywać musiała znaczne subsydium, które nie zmniejszyło się nawet wówczas, gdy Zarząd Miasta oddał operę w administrację poręczającą prywatnemu przedsiębiorcy.

Niestety, trzy lata gospodarki teatralnej zrzeszeń i przedsiębiorcy prywatnego okazały się w skutkach zupełnie fatalne: ogólny poziom artystyczny teatrów obniżył się znacznie, a ruchomy majątek teatralny ulegać począł zastraszającemu zniszczeniu. Nadto przedsiębiorca prywatny opery, przy pierwszej trudności

²⁶⁶ Tego dnia nastąpiła ewakuacja Warszawy przez wojska rosyjskie, w obliczu ofensywy wojsk niemieckich dowodzonych przez gen. Maxa von Gallwita. 5 sierpnia 1915 r. niemiecka dziewczęta armia zajęła miasto.

²⁶⁷ Mowa o Komitecie Obywatelskim miasta Warszawy, który działał pod przewodnictwem ks. Zdzisława Lubomirskiego (od 3 sierpnia 1915 r.).

finansowej (strajk pracowników technicznych), zrzekł się eksploatacji opery. Gdy w tym samym czasie okupant zabiegać począł o zainstalowanie w gmachu teatru Wielkiego opery niemieckiej, Zarząd Miasta postanowił prowadzić na własny rachunek teatry, nie wyłączając opery. Jedynie z artystami operetki Miasto zawarło specjalną umowę, dając im możliwość korzystania z utensyliów²⁶⁸ teatralnych za oznaczoną z góry kwotę. Uważając, iż prowadzenie teatru farsowego nie należy do kulturalnych obowiązków gminy, – Zarząd Miasta postanowił zamknąć z początkiem 1920 r. teatr farsy, założyć natomiast ogólnie pożądaną teatr powszechny dla najszerszych warstw ludności stolicy²⁶⁹. Katastrofy pożaru teatru Rozmaitości²⁷⁰, a następnie teatru Marywil²⁷¹ sprawiły, iż zamierzenie to zrealizowane będzie dopiero z początkiem nadchodzącego sezonu teatralnego tj. od dn. 1 września br.

Obejmując w dn. 1 stycznia 1919 r. prowadzenie teatrów na własny rachunek, Zarząd Miasta zainstalował czasowo teatr Rozmaitości w budynku teatru Letniego, przystąpił zaś do odbudowy spalonego gmachu; zorganizował popularny teatr na Pradze, który niebawem ustąpi miejsca powszechnemu teatrowi miejskiemu w Warszawie; założył dramatyczny teatr kameralny w Salach Redutowych („Reduta”)²⁷²; wreszcie zreformował, uzupełnił i postawił na wysokim poziomie teatr opery stołecznej. Jednocześnie Miasto wyłożyło bardzo znaczne sumy na inwestycje teatralne, emerytury dawnych pracowników teatralnych i na ruchomy majątek teatrów.

Wynikające z eksploatacji teatrów ciężary finansowe niesłusznie obarczać mają samą tylko gminę. Nie roszcząc na razie pretensji do pokrywania przez państwo niedoborów teatrów dramatycznych, Zarząd Miasta uważa, że opera stolicy korzystać winna ze stałego subsydium państwowego, jak to jest wszędzie na świecie. Opera paryska otrzymuje w tej chwili subsydium państwowe wynoszące 300 milionów marek polskich rocznie. Nie o wiele mniejszy jest zasiłek państwowy opery berlińskiej. W państwach monarchicznych niedobory opery stołecznej pokrywa albo panujący, albo kasa państwowa. Budżet opery warszawskiej na rok 1921–1922 przewidywał około 52 milionów deficytu. Niestety walka konkurencyjna o artystów, którą zrodziło powstanie nowych teatrów w stolicy, powiększył ten deficyt o 100% z górą. Tak wielkiego ciężaru Miasto nie jest w stanie wziąć na swe barki. Musi się zwrócić o pomoc do Rządu, jako naturalnego opiekuna kultury stołecznej i ogólnokrajowej. Dopóki Państwo Polskie było

²⁶⁸ Przedmioty (przybory) niezbędne do wykonania jakiejś czynności.

²⁶⁹ Był to Teatr Nowy, który rozpoczął działalność w październiku 1921 r.

²⁷⁰ Teatr Rozmaitości mieścił się przy pl. Teatralnym w budynku wzniesionym w latach 1825–1933, w południowo-zachodnim skrzydle Teatru Wielkiego. Pożar miał miejsce w 1919 r.

²⁷¹ Teatr Marywil uległ pożarowi w 1919 r., odbudowa rozpoczęła się pod koniec 1921 r.

²⁷² Sale Redutowe – dawne sale muzealne Teatru Wielkiego. Były to jedyne pomieszczenia teatru utrzymane co do wyglądu tak, jak zaprojektował je Antonio Corazzi.

w stanie formowania i ustalania swego bytu, Zarząd Miasta pokrywał z wielkim trudem niedobory opery, licząc, iż nadejdzie niebawem chwila wzajemnego w tej sprawie obrachunku.

Niestety, Rząd okazywał zupełne désintéressement w sprawach b. teatrów rządowych, a przede wszystkim opery. Wprawdzie z inicjatywy Ministerstwa Sztuki i Kultury przystąpiono do rewindykowania tytułów własności gmachów teatralnych i pozyskano już nawet w tej mierze opinię Prokuraturii Generalnej, ale sprawa ta, która w fazie swej ostatecznej musi być uregulowana jedynie przez Sąd Najwyższy, nie przesądza kwestii aktualnego stosunku Rządu do teatrów miejskich: 1) z jednej strony niezbędnym jest niezwłoczne dokonanie przez Ministerstwo Sztuki i Kultury inwentaryzacji ruchomego majątku teatralnego i wydzielenia w nim przedmiotów, stanowiących niezaprzeczoną własność Rządu od przedmiotów nabytych przez Miasto; 2) z drugiej staje się koniecznym ustalenie formy pokrywania przez Rząd niedoborów opery jako wielkiej instytucji kulturalnej o charakterze ogólnopaństwowym, obciążonej zobowiązaniami emerytalnymi i konserwacyjnymi b. rządu rosyjskiego.

Tego ogólnopaństwowego charakteru opery stołecznej Zarząd Miasta ani na chwilę nie spuszczał z oka. Utrzymuje obecnie w operze szkołę baletową (150 osób), stanowiącą jedyną tego rodzaju instytucję w całym państwie; utrzymuje stałą wyszkoloną orkiestrę (90 osób), której członkowie w większości posiadać będą niezadługo prawa emerytalne, wysłużone jeszcze za czasów rosyjskich; utrzymuje chóry (80 osób) wyszkolone i dalszym ciągu kształcone i rozwijane; gromadzi najlepsze siły solowe, jakie w tej chwili w Polsce istnieją, a które stawiają operę warszawską pod względem wykonawczym na równi z najpierwszymi operami świata. Od czasu gdy Miasto prowadzi operę na swój rachunek, kierownictwo opery troszczy się przede wszystkim o twórczość oryginalną wystawiając lub szykując do wystawienia następujące utwory polskie: Halka (w nowej inscenizacji), Widma, Hrabina, Straszny Dwór, Verbum nobile, Stara Baśń Żeleńskiego, Grajek Jotejki, Maria Statkowskiego, Lilie Szopskiego, Dola Walewskiego, Eros i Psyche oraz Pan Twardowski Różyckiego, Hagit Szymanowskiego, Królewicz Młynarskiego, Rey w Babinie Adamusa, Goplana Żeleńskiego. Obok utworów polskich oraz oper dawnych wystawiono poczet wybitnych dzieł obcych a mianowicie: Fidelio Beethovena, Urowadzenie z Seraju Mozarta, Aida (w nowej inscenizacji i wystawie), Zamarłe oczy d'Alberta, Tristan i Izolda Wagnera, Klejnoty Madonny Wolff-Ferrariego, wreszcie balety Flet Zaczarowany, Szopeniana i Jeziro łabędzie.

Spełniając swe zadania artystyczne wobec całego kraju, opera warszawska okazywała i okazuje dla Państwa cały szereg świadczeń bezpośrednich, wynikających już to z faktu, że jest jedynym w stolicy teatrem reprezentacyjnym, już to z natury wielkiej instytucji muzycznej, zatrudniającej 740 pracowników, a mianowicie:

1) od chwili ogłoszenia niepodległości Polski wszystkie obchody reprezentacyjne z udziałem władz państwowych oraz misji cudzoziemskich odbywają się stale w operze miejskiej;

2) Zarząd Miasta rezerwuje stale łoże dla Naczelnika Państwa i Prezydenta Ministrów oraz na żądanie – dla legacji dyplomatycznych;

3) Zarząd Miasta udziela w operze miejsc ulgowych lub bezpłatnych dla wszelkich wycieczek naukowych ogólnopaństwowych, zjazdów, kongresów itp.;

4) Zarząd Miasta podejmuje w operze cudzoziemskich gości politycznych (obcych ministrów, przedstawicieli miast, dziennikarzy, artystów etc.);

5) Zarząd Miasta udziela miejsc bezpłatnych lub ulgowych w operze misjom propagandowym (Cieszyn, Górny Śląsk);

6) Zarząd Miasta udziela miejsc ulgowych w operze oficerom armii polskiej;

7) Zarząd Miasta udziela miejsc ulgowych w operze dla studentów uniwersytetu, politechniki i wyższych zakładów państwowych;

8) Zarząd Miasta urządza wielokrotnie w operze bezpłatne przedstawienia dla żołnierzy polskich;

9) Zarząd Miasta organizuje w operze przedstawienia abonamentowe dla urzędników państwowych.

Zważywszy, iż konsekwencje finansowe tych zadań kulturalnych i tych świadczeń nie mogą obciążać m.st. Warszawy, Zarząd Miasta prosi Rząd o subsydlum przynajmniej 8 milionów marek miesięcznie w ciągu 12 miesięcy na częściowe pokrycie niedoborów opery. Przy tym Zarząd Miasta uważa za swój obowiązek oświadczyć, że bez takiego subsydlum opera będzie musiała ulec całkowitej likwidacji, co ze względu na rozproszenie wyszkolonych i długo kształconych zespołów (soliści, orkiestra, chóry i balet) stać się może dla Państwa niepowetowaną szkodą, gdyż pozwoli zorganizować nową operę dopiero po długim szeregu lat, a obciąży Państwo bardzo znacznymi kosztami zobowiązań emerytalnych i konserwacji wielkiego ruchomego majątku teatralnego.

Prezes Rady m.st. Warszawy:

^fIgnacy Baliński^f

Prezydent m.st. Warszawy:

^fP. Drzewiecki^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

PROTOKÓŁ
84-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 19 lipca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Za Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Podsekretarz Stanu	Tadeusz Łopuszański
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Przemysłu i Handlu	Henryk Strasburger
Za Ministra Kolei Żelaznych	Julian Eberhardt
Podsekretarz Stanu	„Józef” Rybczyński
Za Ministra Robót Publicznych	Ludwik Darowski
Dyrektor Departamentu	dr Witold Chodźko
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Władysław Grzędzielski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Jerzy Buzek
Minister Apropowizacji	
Radca Prezydium Rady Ministrów	

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 15 lipca 1921 r.
2. Rada Ministrów na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych (załącznik 1) powzięła uchwałę:

„Wszystkie urzędy i instytucje, pracujące na terenie punktów wymiany jeńców w Baranowiczach i w Równem, a więc etapy Urzędu Emigracyjnego (JUR²⁷³) Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, zakłady Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarjatu do walki z epidemiami, placówki filantropijne i oświatowe etc. wraz z ich wszystkimi pomocniczymi urządzeniami zostają podporządkowane z dniem

²⁷³ Urząd Emigracyjny utworzono rozporządzeniem Rady Ministrów z 22 kwietnia 1920 r. Funkcjonował przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej i zajmował się sprawami „emigracji, reemigracji, imigracji i opieki nad wychodźcami”.

15 lipca br. pod jednolite i wyłączne kierownictwo wojskowych dowódców punktów wymiany jeńców w Baranowiczach i w Równem”.

3. Rada Ministrów zatwierdziła wymienione w załączniku 2 wnioski Komisji weryfikacyjnej przy Prezydium Rady Ministrów w sprawach zaliczenia do dodatku za wysługę lat poprzedniej pracy zawodowej.

4. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Prezesa Prokuratury Generalnej wniosek o mianowanie Kazimierza Unruha radcą Prokuratury Generalnej (załącznik 3).

5. Wniosek Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego w sprawie bezpłatnego przesyłania Dziennika Ustaw wymienionym w nim urzędom (załącznik 4) przekazano do uzgodnienia Prezydium Rady Ministrów z Ministerstwem Skarbu.

6. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego rozporządzenie w przedmiocie uzupełnienia postanowień artykułu 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1920 r. w sprawie diet i kosztów podróży funkcjonariuszów państwowych (Dz.U. RP Nr 74, poz. 507) (załącznik 5).

7. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie likwidacji stosunku z urzędnikami b. Zarządu terenów przyfrontowych i etapowych (załącznik 6).

W ust. 1 skreślono wyrazy: „w Warszawie, tj. w miejscu dotychczasowego swego urzędowania”.

8. Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie zmiany artykułu 3 rozporządzenia b. Komisarza generalnego Ziemi Wschodnich z dnia 25 VI 1919 r. o wyborach do tymczasowych rad miejskich (Dz.Urz. Zarz. CZW Nr 7/1919, poz. 44) (załącznik 7) przekazano do uzgodnienia z Ministerstwem Sprawiedliwości.

9. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Spraw Wewnętrznych rozporządzenie w przedmiocie włączenia do miasta Białej Podlaskiej folwarku Białka oraz miejscowości Zofia Las (załącznik 8).

10. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Spraw Zagranicznych projekt ustawy o ratyfikacji porozumienia międzynarodowego dotyczącego utworzenia Biura centralnego patentów na wynalazki, podpisanego w Paryżu dnia 15 listopada 1920 r. (załącznik 9).

11. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez Ministra Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Skarbu wniosek w sprawie jednorazowego bezzwrotnego zasiłku dla osób wojskowych (załącznik 10).

12. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Skarbu projekt ustawy w przedmiocie upoważnienia Ministra Skarbu do zaciągnięcia pożyczki w kwocie 76 480 000 marek celem podwyższenia kapitału zakładowego Polskiego Banku Krajowego (załącznik 11).

13. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez Ministra Skarbu projekt ustawy o opłacie za nadzór nad zakładami ubezpieczeń (załącznik 12).

14. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Skarbu i Ministra Przemysłu i Handlu rozporządzenie w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej przepisów celnych i taryfy celnej na obszary województw wołyńskiego, poleskiego i nowogrodzkiego i powiatów grodzieńskiego, wołkowyskiego i białowieskiego województwa białostockiego (załącznik 13).

15. Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu (załącznik 14) zezwoliła Ludwikowi Klemensowi Kaufmannowi, obywatelowi francuskiemu na nabycie prawa własności czyli prawa wydobywania, poszukiwania i użytkowania minerałów żywiczych, określonych ustawą z 11 V 1884 r. (Nr 71 Dz.U. P.Austr.) i gazów na terenie dwóch pól naftowych pod nazwą „Bruksela” i „Paryż” o ogólnej przestrzeni 442 hektarów 16 arów 50 metrów, znajdujących się na obszarze dóbr tabularnych Zwór i Wola Koblańska w powiecie samborskim na okres czasu 25 lat, licząc od dnia 9 lutego 1918 r. od dotychczasowych właścicieli Marii Ramułtowej i Jerzego Ramułta za wynagrodzeniem i na warunkach zawartych w kontrakcie podpisanym przez obie strony w dniu 6 marca 1920 r. we Lwowie u notariusza Małkowskiego Stanisława L.rep. 13234.

16. Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu (załącznik 15) zezwoliła na przepisanie tytułu własności 11/12 części nieruchomości, objętej whl.²⁷⁴ 133 ks[ięgi] gr[untowej] gm[iny] kat[olickiej Nizatyce, położonej w Nizatycach, należącej do Wincentego i Marii z Barów małżonków Gogojewicz na imię Józefa i Józefy z Czyżów małżonków Hemm, obywateli jugosłowiańskich za sumę dwa miliony dwadzieścia pięć tysięcy (2 025 000) marek polskich.

17. Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu (załącznik 16) zezwoliła na przepisanie tytułu własności nieruchomości Nr hip. 1747 w Sosnowcu przy ul. Renardowskiej Nr 57, składającej się z domu murowanego z planem przestrzeni 92,7 prętów kwadratowych, należącej do Antoniego Malinowskiego na imię Towarzystwa Górniczo-Przemysłowego „Hrabia Renard” w Sosnowcu za 1 850 000 (jeden milion osiemset pięćdziesiąt tysięcy) marek polskich.

18. Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu (załącznik 17) zezwoliła na przepisanie tytułu własności nieruchomości Jędruszków w majątku Zagórze 40 u.u. położonej w Sosnowcu przy ulicy Konstantynowskiej Nr 18 należącej do Zofii Błęszyńskiej na imię Towarzystwa Górniczo-Przemysłowego „Hrabia Renard” na sumę czterech milionów (4 000 000) marek polskich.

19. Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu (załącznik 18) zezwoliła na przepisanie tytułu własności nieruchomości w Toruniu – Mokre tom 39 karta 1082, należącej do firmy Adolf Krause & C-o, Towarzystwo z ograniczoną poręką na imię Polskiego Towarzystwa Transportowego „Palatine”, Spółka z ograniczoną poręką na sumę pięciuset pięćdziesięciu pięciu tysięcy (555 000) marek polskich

²⁷⁴ Niemiecki skrót od słów „wykazu hipotecznego liczba” albo „liczba wykazu hipotecznego”.

pod warunkiem wpłacenia sumy kupna w dolarach według kursu dnia wpłaty do dyspozycji Ministerstwa Skarbu w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, która jednocześnie wypłaci sprzedawcom równowartość w markach polskich.

20. Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu (załącznik 19) zezwoliła na przepisanie tytułu własności nieruchomości „osada Floria Nr 61” w Pruszkowie, składającej się z 2868 łokci kw[adratowy] ziemi należącej do Piotra Malinowskiego na imię Stowarzyszenia mechaników polskich w Ameryce za sumę stu osiemdziesięciu tysięcy (180 000) marek polskich.

21. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Skarbu rozporządzenie w przedmiocie uchylecia w b. zaborze austriackim ustawy o opodatkowaniu mięsa i rządowego podatku liniowego w miastach zamkniętych²⁷⁵ (załącznik 20).

22. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra b. Dzielnicy Pruskiej projekt ustawy o podwyższeniu taryfy opłat, ustanowionej niemiecką ustawą z dnia 6 lutego 1875 (Dz.U. Rzeszy Niem. str. 23) dla urzędów stanu cywilnego b. Dzielnicy Pruskiej (załącznik 21).

23. Wymienione w załączniku 22 wnioski Ministra Przemysłu i Handlu i Ministra Skarbu w sprawie gospodarczo-celnej ochrony wschodnich granic Rzeczypospolitej Polskiej pod 2) i 3) uchwalono. Obrady nad wnioskiem 1) odroczono do dyskusji nad wnioskami Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie bezpieczeństwa Państwa.

24. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministrów Przemysłu i Handlu i Skarbu rozporządzenie w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o obrocie towarowym z zagranicą (Dz.U. RP Nr 79 poz. 527) i na jej zasadzie wydanych rozporządzeń na obszar województwa wołyńskiego, poleskiego i nowogródzkiego oraz powiatów grodzieńskiego, wołkowskiego i białowieskiego województwa białostockiego (załącznik 23).

Na wniosek dodatkowy Ministra Przemysłu i Handlu w § 1 po wyrazach: („...N. 107, poz. 703”) skreślono słowo „i”; na końcu paragrafu dodano: oraz rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu, Ministra Skarbu i Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 23 czerwca 1921 r. w przedmiocie ustalenia rodzajów towarów, przewidzianych w art. 13 ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o obrocie towarowym z zagranicą (Dz.U. RP z 1921 r. Nr 57, poz. 364).

25. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Przemysłu i Handlu rozporządzenie w przedmiocie utworzenia Rady rzemieślniczej przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu (załącznik 24).

26. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych rozporządzenia w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej Dekretu z dnia 16 stycznia 1919 r. o organizacji urzędów ochrony lasów

²⁷⁵ Miasta zamknięte w Galicji, czyli otoczone fortyfikacjami lub mające ufortyfikowany system obrony.

na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie oraz powiaty grodzieński, białowieski i wołkowyski województwa białostockiego (załącznik 25).

27. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wniosek w sprawie wywłaszczenia gruntów na rzecz rozszerzenia cmentarza w Płocku (załącznik 26).

28. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Robót Publicznych w sprawie wywłaszczenia na rzecz gminy miasta Łodzi gruntu pod budowę ulicy Nawrot (załącznik 27).

29. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie tymczasowego zajęcia przymusowego na potrzeby kolei gruntów położonych przy 25 wiorście linii kolejowej Dęblin–Granica (załącznik 28).

30. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych rozporządzenie w przedmiocie rozciągnięcia na ziemie przynależne do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanej w Rydze 12 października 1920 r. mocy ustawy o ludowych szkołach rolniczych (załącznik 29).

Posiedzenie zakończono o godzinie 8-ej wieczór.

Witos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek nagły [Ministra Spraw Zagranicznych o poddanie Punktów Wymiany Jeńców w Baranowiczach i Równem pod wyłączne kierownictwo dowódców wojskowych].
2. [Wnioski Komisji weryfikacyjnej przy Prezydium Rady Ministrów w sprawach zaliczenia do dodatku za wysługę lat poprzedniej pracy zawodowej].
3. Wniosek [do Naczelnika Państwa] o mianowanie p. Kazimierza Unruha Radcą Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej²⁷⁶.
4. Wniosek [Głównego Urzędu Ziemińskiego w sprawie bezpłatnego przesyłania Dziennika Ustaw wymienionym w nim urzędom]²⁷⁷.
5. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie uzupełnienia postanowień artykułu 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1920 r. w sprawie diet i kosztów podróży funkcjonariuszów państwowych (Dz.U. RP Nr 74. poz. 507)²⁷⁸.
- [5a] Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie uzupełnienia postanowień artykułu 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1920 r. w sprawie diet i kosztów podróży funkcjonariuszów państwowych (Dz.U. RP Nr 74. poz. 507)].
6. [Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie likwidacji stosunku pracy z urzędnikami b. Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych].

²⁷⁶ Nie publikuje się.

²⁷⁷ Nie publikuje się.

²⁷⁸ Treści rozporządzenia nie publikuje się.

7. Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie zmiany artykułu 3 Rozporządzenia b. Komisarza Generalnego Ziemi Wschodnich z dnia 25 VI 1919 r. o wyborach do tymczasowych Rad Miejskich (Dz.Urz. Zarz.C.Z.W. Nr 7/1919, poz. 44).
8. [Projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie włączenia do miasta Białej Podlaskiej folwarku Białka oraz miejscowości Zofia Las]²⁷⁹.
9. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów w przedmiocie ratyfikacji międzynarodowego porozumienia, dotyczącego utworzenia Biura Centralnego patentów, podpisanego w Paryżu dnia 15 listopada 1920 r.
10. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie jednorazowego bezzwrotnego zasiłku dla osób wojskowych²⁸⁰.
- [10a]. Umotywowanie [rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie jednorazowego bezzwrotnego zasiłku dla osób wojskowych].
11. Projekt ustawy w przedmiocie upoważnienia Ministra Skarbu do zaciągnięcia pożyczki w kwocie 76 480 000 mk celem podwyższenia kapitału zakładowego Polskiego Banku Krajowego²⁸¹.
- [11a]. Motywy [projektu ustawy w przedmiocie upoważnienia Ministra Skarbu do zaciągnięcia pożyczki w kwocie 76 480 000 mk celem podwyższenia kapitału zakładowego Polskiego Banku Krajowego].
12. Ustawa o opłacie za nadzór nad Zakładami Ubezpieczeń²⁸².
- [12a]. Uzasadnienie [ustawy o opłacie za nadzór nad Zakładami Ubezpieczeń].
13. Wniosek nagły Ministra Skarbu oraz Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie rozciągnięcia przepisów celnych i taryfy celnej na obszary województw wołyńskiego, poleskiego i nowogródzkiego oraz powiatów grodzieńskiego, wołkowyskiego i białowieskiego [wraz z projektem rozporządzenia Rady Ministrów w tej sprawie]²⁸³.
14. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zezwolenia L.K. Kaufmannowi na nabycie pól naftowych w dobrach Zwór i Wola Koblańska, położonych w powiecie Samborskim²⁸⁴.
15. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zezwolenia Józefowi i Józefie z Czyżów małżonkom HEMM na nabycie 11/12 części nieruchomości whl. 133 w Nizatycach²⁸⁵.
16. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zezwolenia Towarzystwu Górniczo-Przemysłowemu „Hrabia Renard” w Sosnowcu na nabycie nieruchomości Nr hip. 1747²⁸⁶.
17. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zezwolenia Towarzystwu Górniczo-Przemysłowemu „Hrabia Renard” na nabycie nieruchomości Jędraszków w majątku Zagórze, znajdującej się w Sosnowcu²⁸⁷.
18. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zezwolenia Polskiemu Towarzystwu Transportowemu „PALATINE” Spółka z ogr[aniczoną] por[ęką] na kupno nieruchomości Toruń-Mokre tom 39 karta 1083²⁸⁸.

²⁷⁹ Nie publikuje się.

²⁸⁰ Treści rozporządzenia nie publikuje się.

²⁸¹ Projektu ustawy nie publikuje się.

²⁸² Treści ustawy nie publikuje się.

²⁸³ Nie publikuje się.

²⁸⁴ Nie publikuje się.

²⁸⁵ Nie publikuje się.

²⁸⁶ Nie publikuje się.

²⁸⁷ Nie publikuje się.

²⁸⁸ Nie publikuje się.

19. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zezwolenia Stowarzyszeniu Mechaników Polskich w Ameryce na nabycie nieruchomości „osada Floria Nr 61” w Pruszkowie²⁸⁹.
20. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie uchylecia w b. Zaborze austriackim ustawy o opodatkowaniu mięsa i rządowego podatku liniowego w miastach zamkniętych.
- [20a]. Motywy [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie uchylecia w b. zaborze austriackim ustawy o opodatkowaniu mięsa i rządowego podatku liniowego w miastach zamkniętych]²⁹⁰.
21. Ustawa o podwyższeniu taryfy opłat ustanowionej niemiecką ustawą o z dnia 6 lutego 1875 r. (Dz.U. Rzeszy Niem. str. 23) dla urzędów stanu cywilnego b. dzielnicy pruskiej²⁹¹.
- [21a]. Uzasadnienie [ustawy o podwyższeniu taryfy opłat ustanowionej niemiecką ustawą o z dnia 6 lutego 1875 r. (Dz.U. Rzeszy Niem. str. 23) dla urzędów stanu cywilnego b. dzielnicy pruskiej].
22. Wniosek nagły Ministra Przemysłu i Handlu oraz Ministra Skarbu w sprawie gospodarczo-celnej ochrony wschodnich granic Rzeczypospolitej Polskiej.
23. Wniosek nagły Ministra Przemysłu i Handlu oraz Ministra Skarbu w sprawie rozszerzenia mocy obowiązującej ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o obrocie towarowym z zagranicą (Dz. Ustaw No 79 poz. 527 z r. 1920) na powiaty wschodnie Rzeczypospolitej Polskiej [wraz z projektem rozporządzenia].
24. Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu [o uchwalenie rozporządzenia w przedmiocie utworzenia Rady Rzemieśniczej przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu wraz z projektem rozporządzenia].
25. Wniosek [Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych] w sprawie rozciągnięcia mocy obowiązującej dekretu z dnia 16 stycznia 1919 r. o organizacji urzędów ochrony lasów na ziemi, przyłączone do obszaru Rzplitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dn. 12 października 1920 r.
26. Dekret o wywłaszczeniu gruntów na rzecz rozszerzenia cmentarza w Płocku [wraz z pismem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w tej sprawie]²⁹².
27. [Wniosek Ministerstwa Robót Publicznych o wyjednanie dekretu Naczelnika Państwa o wywłaszczeniu na rzecz gminy m. Łodzi gruntu pod budowę ulicy]²⁹³.
28. Wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie tymczasowego zajęcia przymusowego na potrzeby kolei gruntów położonych przy 25 wiorście linii kolejowej Dęblin–Granica²⁹⁴.
29. [Wniosek Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych o uchwalenie rozporządzenia w przedmiocie rozciągnięcia na ziemi przynależne do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze 12 października 1920 r. mocy ustawy o ludowych szkołach rolniczych].

²⁸⁹ Nie publikuje się.

²⁹⁰ Treści rozporządzenia nie publikuje się.

²⁹¹ Treści ustawy nie publikuje się.

²⁹² Nie publikuje się.

²⁹³ Nie publikuje się.

²⁹⁴ Nie publikuje się.

Wniosek nagły [Ministra Spraw Zagranicznych o poddanie Punktów Wymiany Jeńców w Baranowiczach i Równem pod wyłączne kierownictwo dowódców wojskowych]

MINISTERSTWO
SPRAW ZAGRANICZNYCH

WARSZAWA
DN. 15 lipca 1921 r.
№ GUL/197

Wniosek nagły.

Rada Ministrów uchwalić raczy:

Wszystkie urzędy i instytucje, pracujące na terenie Punktów Wymiany Jeńców w Baranowiczach i w Równem, a więc Etapy Urzędu Emigracyjnego (JUR'a) M[in.] P[racy] i O[pieki] S[połecznej], Zakłady Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarjatu do walki z epidemiami, placówki filantropijne i oświatowe etc. wraz z ich wszystkimi pomocniczymi urządzeniami, zostają podporządkowane z dniem 15 lipca br. pod jednolite i wyłączne kierownictwo wojskowych dowódców Punktów Wymiany Jeńców w Baranowiczach i w Równem.

Motywy.

Do chwili, gdy repatriacja przez Punkty Wymiany Baranowicze–Równe nie przewyższała normy przewidzianej Układem do Spraw Repatriacji, tj. tygodniowo 4000 osób, przyjmowanie i oddawanie jeńców i repatriantów odbywało się drogą podziału funkcji pomiędzy władze wojskowe i cywilne zupełnie zgodnie i normalnie.

Z chwilą przysłania uchodźców z Mińska 12 000 osób, stworzyło się przeładowanie, które winno być drogą nadzwyczajną rozładowane, gdyż ilość uchodźców coraz się zwiększa i cywilne środki Punktu Wymiany nie są w stanie przy egzystujących warunkach podołać zadaniu.

Stworzyła się sytuacja, która wymaga skoncentrowania fali uchodźczej całkowicie w Baranowiczach, co nie może być załatwionym bez stworzenia jednolitego i wyłącznego kierownictwa wojskowego ze względów administracyjnych i bezpieczeństwa sanitarnego i państwowego.

Minister: ^fSkirmunt^f

[Wnioski Komisji weryfikacyjnej przy Prezydium Rady Ministrów w sprawach zaliczenia do dodatku za usługę lat poprzedniej pracy zawodowej]

Liczba	Imię i nazwisko	Władza i zajmowane stanowisko	Uchwała Komisji weryfikacyjnej właściwej	Powód przedłożenia Radzie Ministrów	Opinia Komisji Weryfikacyjnej przy Prezydium Rady Ministrów	Uwagi
1.	Józef MALANOWICZ	Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, departament szkolnictwa zawodowego – starszy referent	Zaliczyć do usługi lat z poprzedniej pracy zawodowej lat jedenaście (11), miesięcy (2) i dni 15 oraz służbę państwową rosyjską lat 8 (osiem), miesięcy dziewięć (9) i dni 15 (piętnaście). Ogółem lat 20.	Sprzeciw delegata Skarbu – nie ma bezpośredniego związku z obecnym stanowiskiem (referat szkół kolejowych w szkolnictwie zawodowym). – Zaliczyć tylko 1 rok 6 miesięcy, 14 dni.	Zgodna z uchwałą Komisji właściwej. – Pan MALANOWICZ przedłożył świadectwa: 1) Świadectwo Dr[ogii] Zel[aznej] Iwan[o] grodzko-Dąbrowskiej z dn. 16 czerwca 1890 Nr 1196, stwierdzające, że p. Malanowicz pracował w Warsztatach wyżej wymienionej kolei od 11 IX 1889 r. do 16 VI 1890 r. jako rysownik warsztatów. 2) Świadectwo Tow[arzystwa] Mecklenburskiej Fabryki Wagonów w Güstrowie z dn. 21/III 1897 r., stwierdzające, że p. Malanowicz pracował w wyżej wymienionej fabryce od 18 V 1896 do 21 III 1897 r. 3) Świadectwo Tow[arzystwa] Akcyjnego „Syrena” w Warszawie z dn. 15 X 1897 r., stwierdzające o pracy p. Malanowicza jako konstruktora w fabryce od 1 VI do 15 X 1897 r. 4) Świadectwo Akcyjnego Tow[arzystwa] Fabryki Maszyn, Odlewni i Kofłowni „August Repphan” w Warszawie z dn. 1 II 1901 r.,	

Liczba	Imię i nazwisko	Władza i zajmowane stanowisko	Uchwała Komisji weryfikacyjnej właściwej	Powód przedłożenia Rady Ministrów	Uwagi
			<p>‘Opinia’ Komisji Weryfikacyjnej przy Prezydium Rady Ministrów</p>	<p>stwierdzające, że p. Malanowicz pracował w biurze technicznym wyżej wymienionej fabryki od dn. 1 IV 1898 do 31 I 1901 r. – jako konstruktor.</p> <p>5) Zaświadczenie Zarządu Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej w Warszawie z dn. 18 X 1920 r. stwierdzające, że p. Malanowicz prowadził wykłady rysunków technicznych, geometrycznych i budowy maszyn na kursach rysunkowych Muzeum w ilości 15 godzin tygodniowo od dn. 1 X 1901 r. do dn. 1 VII 1908 r. i 12 godzin tygodniowo od dn. 1 VII 1906 r. do 1 VII 1918 r.</p> <p>6) Zaświadczenie klas Rzemieślniczo-Przemysłowych Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie w dn. 20 XII 1920 r., stwierdzające, że p. Malanowicz wykładał od roku szkolnego 1907/8 do 1911/12 na wyżej wymienionych kursach od 2–6 godzin tygodniowo.</p> <p>7) Zaświadczenie Związku Zawodowego Cukrowni Królestwa Polskiego z dn. 22 XII 1920 r. Nr Dz. 815.Z.P./W.S., stwierdzające, że p. Malanowicz wykładał budowę części maszyn wraz z kreśleniem technicznym na kursach, zarządzanych dwukrotnie przez Związek</p>	

					<p>Cukrowni raz od dn. 1 IV do 1 VII w 1907 r., drugi raz 1 IV do 1 VII 1911 po sześć godzin tygodniowo.</p> <p>8) Świadcstwo Towarzystwa Akcyjnego fabryki wyrobów żelaznych „Wł. Gostyński” i S-ka w Warszawie z dn. 1 VII 1904 r., stwierdzające, że p. Malanowicz pracował w wyżej wymienionej fabryce od dn. 1 III 1902 r. do 1 VII 1904 r. jako konstruktor w biurze technicznym, następnie jako zarządzający warsztatami.</p> <p>9) Zaświadczenie świadków pp. Władysława Witkowskiego, starszego inżyniera Wydziału Mechanicznego i Jana Komarnickiego, Naczelnika Działu Statystyki z dn. 22 XII 1920 r., stwierdzające, że p. Malanowicz pracował na b. Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej od dnia 1 IV 1910 r. do lipca 1915 r., następnie w delegacji na kolejach Północnych w Moskwie, gdzie przebywał od 15 I 1919 r.</p> <p>Ze świadectw tych wynika, że p. Malanowicz pracował albo w fabrykach jako konstruktor, albo wykładał na kursach technicznych – albo wreszcie na kolejach rosyjskich – zdaniem więc Komisji praca ta była przygotowaniem niejako do obecnej posady.</p>
2.	Józef MARZEC	Urząd Ziemski w Kielcach Sekretarz powiatowy	Zaliczyć do wysługi lat z poprzedniej służby samorządowej rosyjskiej	Sprzeciw delegata Skarbu – służbę pisarza gminnego w b. zaborze rosyjskim	Zgodnie z uchwałą Komisji właściwej. Służbę pisarza gminnego w b. zaborze rosyjskim uważać należy jako samorządową.

Liczba	Imię i nazwisko	Władza i zajmowane stanowisko	Uchwała Komisji weryfikacyjnej właściwej	Powód przedłożenia Radzie Ministrów	Opinia Komisji Weryfikacyjnej przy Prezydium Rady Ministrów	Uwagi
3.	Franciszek PIKOR	Urząd Ziemski w Kielcach Radca prawny.	w charakterze pisarza gminnego czas od 31/3 1893 do 1/12 1914 r. – ogółem lat 20. Zaliczyć do wy- stępu lat czas po- przedniej pracy zawodowej w cha- rakterze dystariu- sza conceptowego w dyrekcji poczt we Lwowie – 3 lata, 6 miesięcy.	Sprzeciw delegata Skarbu – zaliczyć tylko 25%.	Zgodnie z uchwałą Komisji właściwej. Dystariusz conceptowy – praca referendarska.	
4.	Kazimierz ROSINKIEWICZ	Pozaeatowy star- szy referent de- partamentu nauki Ministerstwa Oświecenia Publicznego	Zaliczyć do występu lat z poprzedniej służby państwo- wej austriackiej od 7/10 1892 do końca maja 1913 r. – Ogółem lat 20. Uchwała powołu- je się na okólnik Prezydium	Sprzeciw delegata Skarbu – okół- nik Nr 18643 nie ma zasto- sowania do p. Rosinkiewicza, ponieważ po- został on po- przednio przed wstąpieniem do służby pań- stwowej w stałym	Komisja stwierdziła, że okólnik Nr 18648 rze- czywiście nie odnosi się do p. Rosinkiewicza – nie pozostawał on bowiem przed wstąpieniem do służby państwowej w Królestwie, na etacie władz małopolskich, będąc jeszcze w roku 1913 przeniesionym na emeryturę. Zważywszy jed- nak, że cytowany okólnik nie mówi zupełnie o zaliczaniu pewnego czasu do występu lat – je- dynie o przyznawaniu dodatku za usługę lat – Komisja uważa za stosowne utrzymać w mocy uchwałę Komisji właściwej z tym jednak za- strzeżeniem, że prawo do pobierania	

5.	Jan LETKI	Archiwum Ziemięskie we Lwowie – woźny.	Zaliczyć do wy- stugi lat czas po- przedniej służby samorządowej i wojskowej w państwie au- striackim lat 6 (sześć), miesięcy (3) trzy i dni sześć (6) 25/6 1913– 1/10 1919.	Sprzeciw delegata Skarbu – służba wojskowa od 4/VIII 1914 do 15/II 1919 nie zaliczona przez wydział samorzá- dowy do wystugi emerytalnej, nie powinna być również zaliczona do wystugi lat.	stanie spoczynku (emeryturze)	dodatku za wystugę lat rozpocznie się dla p. Rosinkiewicza dopiero z chwilą, gdy zostanie on mianowany urzędnikiem etatowym i odpow- wie wymogom ustawowym.	Zgodnie z uchwałą Komisji właściwej – służbę wojskową zalicza się do wystugi lat na mocy art. 10 ustępow 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5/8 1920 r. (Dz. U. RP Nr 77, poz. 521).		
6.	Stanisław PEKOSŁAWSKI	Wojewoda Kielecki	Zaliczyć do wy- stugi lat 2/3 wy- kazanego czasu poprzedniej pra- cy zawodowej w różnych przed- siębiorstwach technicznych, tj. 14 lat, miesięcy 4	Sprzeciw delegata Skarbu – praca zawodowa dała p. Pekosławskiemu „umiejętność obcowania z ludź- mi” – zaliczenie 1/3 wykazanego byłoby zupełnie wystarczające.		Komisja wypowiedziała się za zaliczeniem czasu pracy zawodowej w przedsiębiorstwach nie-własnych od 1/7 1896 do 1/I 1897 w biurze palenisk bezdymnych „Vesta” w Warszawie, od 1/I 1897 do 1/7 1897 w fabryce „Syrena” na Woli pod Warszawą i od 1/7 1897 do 1/I 1907 r. w fabryce inż. Bruno Tyszka na Palcowiznie pod Warszawą, tj. razem lat 10, miesiący 6.			

Liczba	Imię i nazwisko	Władza i zajmowane stanowisko	Powód przedłożenia Radzie Ministrów	Opinia Komisji weryfikacyjnej przy Prezydium Rady Ministrów	Uwagi
6.	Ks[ia]dz] Dr Tomasz WĄSIK	Katecheta gimnazjum w Przemysłu na zasadzie	Art. 14 ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. RP Nr 65 poz. 433). Sekretarz konsystorski i notariusz sądu małżeńskiego.	Zaliczyć do trzechleci z wykazanego czasu pracy zawodowej w charakterze sekretarza konsystorskiego i notariusza sądu małżeńskiego duchownego przy Konsystorzu biskupim w Przemysłu od 22/12 1904 do 4/10 1906 i od 1/8 1909 do 20/8 1910 – dwa lata czasu zaliczalnego do trzechleci.	
7.	Adam MATEJKO	Gimnazjum VII w Krakowie – profesor	Jak wyżej. Urzędnik Kasy chorych w Krakowie	Nie zaliczać czasu pracy w charakterze urzędnika kasy chorych w Krakowie od 1/10 1898 do 31/ 5 1903 i 1/1 1905– 30/5 1908. Praca zupełnie w innej dziedzinie, aniżeli praca nauczycielska, ponadto Komisja biorąc pod uwagę wysokie, w stosunku do innych dykasterii uposażenie nauczycieli szkół średnich, nie uważa za stosowne uwzględnić w dodatkach za trzechlecia pracy nie-nauczycielskiej.	
8.	Franciszek SZMYD	Gimnazjum Jana Długosza we Lwowie – zastępca nauczyciela.	Jak wyżej. Pomocnik oficjanta kancelaryjnego przy Krajowej Dyrekcji Skarbu we Lwowie.	Nie zaliczać czasu pracy w charakterze pomocnika oficjanta kancelaryjnego przy Krajowej Dyrekcji Skarbu we Lwowie od 6/2 1905 do 31/7 1918. Praca zupełnie w innej dziedzinie, aniżeli praca nauczycielska, ponadto Komisja biorąc pod uwagę wysokie w stosunku do innych dykasterii uposażenie nauczycieli szkół średnich, nie uważa za stosowne uwzględnić w dodatkach za trzechlecia pracy nienauczyielskiej.	
9.	August SZOWA	Gimnazjum w Mielcu – profesor	Jak wyżej. Pomocnik oficjanta kancelaryjnego przy Krajowej Dyrekcji Skarbu we Lwowie.	Nie zaliczać czasu pracy w charakterze pomocnika oficjanta kancelaryjnego przy Krajowej Dyrekcji Skarbu we Lwowie od 1/11 1897 do 31/8 1911. Praca zupełnie w innej dziedzinie, aniżeli praca nauczycielska, ponadto Komisja biorąc pod uwagę wysokie w stosunku do innych	

					dykasterii uposażenie nauczycieli szkół średnich, nie uważa za stosowne uwzględnić w dodatkach za trzechlecia pracy nienauczytelskiej.	
10.	Feliks TEODOROWICZ	Gimnazjum V w Krakowie – nauczyciel	Jak wyżej. Urzędnik bankowy lwowskiej filii c.k. uprzyw. austr. Zakładu kredytowego dla handlu i przemysłu we Lwowie i Wiedniu – docent nauki grzyboznawstwa przy miejskiej szkole gospodarstwa domowego w Krakowie.	Zaliczyć do trzechleci czas pracy zawodowej w charakterze docenta nauki grzyboznawstwa przy miejskiej szkole gospodarstwa domowego w Krakowie od 1/9 1918 do 31/1 1920 r., tj. 1 rok, 5 miesięcy – nie zaliczyć reszty czasu w charakterze urzędnika bankowego		
11.	Hieronim MIAŁCZYŃSKI	Inspektor szkolny w Radzyminie	art. 12 ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. R.P. Nr 65, poz. 434) i art. 14 ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. R.P. Nr 65, poz. 433)	Zaliczyć do trzechleci czas pracy w państwowych instytucjach ubezpieczeń wzajemnych w Warszawie od 28/2 1902 do 2/11 1905 r. i od 1/7 1917 do 1/10 1917, tj. 3 lata, 11 miesięcy 3 dni		
12.	Bolesław KRZYWOBŁOCKI	Inspektor szkolny w Ostrowiu	Jak w rubryce 11.	Zaliczyć do trzechleci czas pracy zawodowej w fabrykach od 1/10 1910 do 31/8 1916 (administracyjne wiadomości), tj. 5 lat, 11 miesięcy.		
13.	Dr Maurycy STANIEWSKI	Inspektor szkolny w Kaliszu.	Jak w rubryce 11.	Zaliczyć do trzechleci asystentury na Uniwersytecie w Fryburgu (instytut chemiczny) od półrocza zimowego 1907/8 do półrocza letniego 1911, tj. 3 lata, 6 miesięcy.		

Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie uzupełnienia postanowień artykułu 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1920 r. w sprawie diet i kosztów podróży funkcjonariuszów państwowych (Dz.U. RP Nr 74. poz. 507)]

UZASADNIENIE

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 VIII 1920 r. (Dz.U. RP Nr 74, poz. 507) uzależnia wysokość przyznawanych urzędnikowi w czasie podróży diet od jego stopnia służbowego.

Zasady tej nie można zastosować do nauczycieli, dyrektorów i wizytatorów szkół średnich, pracownicy ci bowiem nie są objęci podziałem na stopnie służbowe. Ustawa z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. RP Nr 65, poz. 433) nie czyni wśród nauczycielstwa żadnych różnic hierarchicznych; odchylenia w uposażeniu wynikają z różnicy między latami służby. Dodatek drożyzniany wypłacany jest w normach, odpowiadających VIII, VII i VI stopniowi służbowemu, znów zresztą tylko w zależności od ilości wysłużonych lat. Dyrektor, będący zwierzchnikiem nauczyciela, pobiera jego płacę oraz dodatek funkcyjny dyrektorski. Zwierzchnik obu – wizytator – uposażenie dyrektora oraz dodatek funkcyjny wizytatorski.

Z takiego stanu rzeczy wypływa, że zarówno dyrektorowie, jak nawet wizytatorowie, w czasie swych podróży służbowych otrzymują diety równe tym, jakie przysługują nauczycielom – fakt anormalny wobec istniejącej między pracownikami tymi koniecznej gradacji służbowej.

Wobec powyższego Ministerstwo Zwraca się do Prezydium Rady Ministrów z wnioskiem, by punkt piąty artykułu 2 rozporządzenia z dnia 5 sierpnia 1920 r. zechciało uzupełnić.

[Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie likwidacji stosunku pracy z urzędnikami b. Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych]

MINISTERSTWO
SPRAW WEWNĘTRZNYCH
№ OP. 6967/1

WARSZAWA

Dn. 4 marca 1921 R.

DO

RADY MINISTRÓW

Wobec ostatecznego rozwiązania Kierownictwa Departamentów i Wydziałów b. Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych i przekazania wszystkich spraw w zakresie kompetencji III instancji Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, w zakresie zaś II instancji powstałym na kresach Województwom, a w związku z tym i przekazania względnie zlikwidowania personelu zatrudnionego w tym Kierownictwie – wyłaniają się dwie kwestie, a mianowicie:

I. Kwestia przymusowych przydziałów urzędników na inne miejsca urzędowania na prowincji i związana z tym sprawa odszkodowania likwidacyjnego.

Biorąc pod uwagę, że:

a) urzędnicy b. ZTPiE definitywnych nominacji nie otrzymali,

b) angażowani byli specjalnie na Warszawę,

c) przy angażowaniu nie wyrażali swej zgody na ewentualne translokacje i

d) w myśl uchwały Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 1920 r. urzędnicy b. ZTPiE winni być podzielni pomiędzy poszczególne Ministerstwa, a nie-
przyjęci podlegają likwidacji i otrzymują trzymiesięczne odszkodowanie
likwidacyjne w wysokości ostatnich poborów ze wszystkimi dodatkami,

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych uważa, iż tylko ten urzędnik b. Centrali ZTPiE może być pozbawiony odszkodowania przy zwolnieniu ze służby państwowej, który by odmówił przejścia na zaofiarowaną sobie posadę w którym bądź Ministerstwie w Warszawie, tj. w miejscu dotychczasowego swego urzędowania.

II. sprawa wypłacenia trzymiesięcznego odszkodowania likwidacyjnego, w myśl uchwały Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 1920 r., jednorazowo czy też w ratach miesięcznych.

Zważywszy na to, że urzędnicy b. ZTPiE pochodzą przeważnie z terenów Wschodnich albo z Litwy Środkowej, że na terenach Wschodnich nie wszędzie działają Kasy Skarbowe, że sprawa urzędowych przekazów pieniężnych do Litwy Środkowej dotąd nie jest jeszcze uregulowana, że powyższy stan rzeczy musiałby powodować przyjazd co miesiąc urzędników tych dla odbierania należności do Warszawy, co ze względu na obecne koszty podróży po prostu by się nie opłacało, że pożądanę byłoby ostateczne rozwiązanie stosunku z urzędnikami ze względu na rozwiązanie samego Urzędu, który jedynie mógłby tę rzecz załatwić sprawnie i prędko, że na przyjęciu tego czy innego trybu Skarb Państwa nie traci, w końcu, biorąc pod uwagę stosowane dotąd analogiczne precedensy przez likwidujące się Zarządy Ziem Wschodnich oraz Wołynia i Frontu Podolskiego – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych jest zdania, iż należałoby urzędnikom zlikwi-

dowanym wypłacić odszkodowanie trzymiesięczne jednorazowo, biorąc jednocześnie od nich deklarację, że przy wstąpieniu na służbę państwową złożą kartę rozrachunkową odnośnemu urzędowi.

Ze względu na powyższe raczy Rada Ministrów powziąć następującą uchwałę

Uchwała Rady Ministrów

Przy likwidacji stosunku służbowego z urzędnikami b. Centralnego Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych, ten tylko urzędnik może być pozbawiony odszkodowania przy zwolnieniu ze służby państwowej, który by odmówił przejścia na zaofiarowaną sobie posadę w którym bądź Ministerstwie lub Urzędzie państwowym w Warszawie, tj. w miejscu dotychczasowego swego urzędowania.

Odszkodowanie wypłacić należy urzędnikom zlikwidowanym jednorazowo, biorąc od nich jednocześnie deklarację, że w razie ponownego wstąpienia na służbę państwową, złożą kartę rozrachunkową odnośnemu urzędowi.

Urzędnicy b. Zarządu T[erenów] P[rzyfrontowych] i E[tapowych] przechodzący na inne posady państwowe w charakterze tymczasowym, zachowują prawo do odszkodowania z tytułu likwidacji Zarządu T[erenów] P[rzyfrontowych] i E[tapowych], o ile zwolnienie ich z nowych obowiązków nastąpi w ciągu trzech miesięcy od chwili przejścia i o ile odszkodowanie nie było im przez b. Zarząd Terenów wypłacone.

Odszkodowanie w tych wypadkach wypłacane będzie z kredytów danego Ministerstwa

Wniesiono na Radę Ministrów.
dnia ...

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH
fSkulski^f

Uchwała zapadła zgodnie
z wnioskiem.

PREZYDENT MINISTRÓW

Załącznik ^{e7c}
№ Aktu ^{e15591c}

Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie zmiany artykułu 3 Rozporządzenia b. Komisarza Generalnego Ziemi Wschodnich z dnia 25 VI 1919 r. o wyborach do tymczasowych Rad Miejskich (Dz.Urz. Zarz.C.Z.W. Nr 7/1919 poz. 44)

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

Warszawa, dn.

lipca 1921 r.

WNIOSEK

Ministra Spraw Wewnętrznych

w sprawie zmiany artykułu 3 Rozporządzenia
b. Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich
z dnia 25 VI 1919 r. o wyborach do tymczasowych
Rad Miejskich (Dz.Urz. Zarz.C.Z.W. Nr 7/1919, poz. 44).

Uzasadnienie

Proponowane zmiany mieszczą się:

- 1) w drugim ustępie art. 1, gdzie dodano słowa: „posiadają przynależność państwową polską”
- 2) w tymże artykule dodany jest ustęp ostatni.

Zmiany owe uzasadnione są względami następującymi:

- co do 1) to warunek ten jest analogiczny do ordynacji wyborczej do Rad miejskich na terenie b. Królestwa Kongresowego z dnia 13 XII 1918 r. (Dz.Ust. Nr 20, poz. 58) i podyktowany jest faktem przyłączenia na mocy traktatu ryskiego kresów wschodnich do Rzeczypospolitej.
- co do 2) to z uwagi na miejscowe warunki udział tych osób w najbliższych wyborach do miejskich organów samorządowych posiada doniosłe znaczenie, w szczególności wobec braku w miastach kresowych ludzi obeznanych z prowadzeniem gospodarki samorządowej.

RADA MINISTRÓW uchwalić raczy:

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia

w przedmiocie zmiany art. 3 rozporządzenia
^hb.^h Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich
z dnia 25 czerwca 1919 roku o wyborach do
tymczasowych rad miejskich (Dz.Urz. ZCZW
Nr 7, poz. 44)

Na zasadzie art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawnopolitycznego na ziemiach przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz.Ust. RP z r. 1921, ^cNr 16^c, poz. 93) ^czarządza się, co następuje^c:

§ 1.

Art. 3 (jak wyżej) otrzymuje brzmienie następujące:

„Czynne prawo wyborcze do tymczasowych rad miejskich mają wszyscy obywatele bez różnicy płci, którzy ukończyli 21 lat, posiadają przynależność państwową polską i mieszkają stale w obrębie gminy co najmniej od 10 miesięcy.

W razach nieobecności przymusowej lub spowodowanej emigracją dla celów zarobkowych, dostatecznymi dla posiadania czynnego prawa wyborczego, co do zamieszkania, będą dwa następujące warunki łącznie:

- 1) zamieszkanie w mieście w czasie układania list wyborczych,
- 2) co najmniej roczne w okresie od 1912 r. do 1915 r. przed emigracją zamieszkiwanie w danym mieście.

Nie są pozbawieni prawa wyborczego świeżo osiadli robotnicy, którzy opuścili poprzednie miejsce zamieszkania wskutek zmiany miejsca pracy, również nie tracą tego prawa urzędnicy państwowi pełniący służbę w obrębie gminy miejskiej”.

§ 2.

„Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.^c

§ 3.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH
/–/ Raczkiewicz w.r.

Załącznik ^{c9c}
№ Aktu ^{c14353c}

[Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów w przedmiocie ratyfikacji międzynarodowego porozumienia, dotyczącego utworzenia Centralnego Biura patentów, podpisanego w Paryżu dnia 15 listopada 1920 r.]

MINISTERSTWO
SPRAW ZAGRANICZNYCH

WARSZAWA
DN. 20 czerwca 1921 r.
№ D.VI/505.

Wniosek

Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów
w przedmiocie ratyfikacji międzynarodowego

porozumienia, dotyczącego utworzenia Biura Centralnego patentów, podpisanego w Paryżu dn. 15 listopada 1920 r.²⁹⁵

Rada Ministrów uchwała „następujący projekt ustawy:“

Ustawa „z dn. ...

o ratyfikacji porozumienia międzynarodowego, dotyczącego utworzenia Biura Centralnego patentów „na wynalazki“, podpisanego w Paryżu dn. 15 listopada 1920 r.

Art. 1. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej zatwierdza porozumienie międzynarodowe, dotyczące utworzenia Biura Centralnego patentów „na wynalazki z siedzibą w Brukseli“, podpisane w Paryżu dn. 15 listopada 1920 r.

Art. 2. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej upoważnia Naczelnika Państwa ^hJózefa Piłsudskiego^h do podpisania ratyfikacji powyższego porozumienia w imieniu „Rzeczypospolitej Polskiej“.

Art. 3. Wykonanie niniejszej ustawy „powierza się Prezydentowi Ministrów i^c Ministrowi Spraw Zagranicznych, a wykonanie porozumienia – Ministrowi Przemysłu i Handlu.

UZASADNIENIE.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych w porozumieniu z Ministerstwem Przemysłu i Handlu upoważniło przedstawiciela Polski do podpisania w dniu 15 listopada 1920 r. Porozumienia w sprawie utworzenia Biura Centralnego Patentów, dla następujących powodów.

Biuro Centralne Patentów na wynalazki, z siedzibą w Brukseli, ma spełniać dwa zadania, a mianowicie:

- a) zajmować się międzynarodową rejestracją podań o patenty, czyli przyjmować zgłoszenia i przekazywać je, podług życzenia zgłaszającego, poszczególnym państwom dla udzielenia patentów.
- b) przeprowadzać badanie podań o patenty.

Z tych dwu czynności pierwsza przedstawiałaby istotną korzyść dla obywateli Rzeczypospolitej Polskiej tylko wówczas, gdyby do Porozumienia z 15/XI 1920 r. przystąpiły te wszystkie wielkie mocarstwa, które dotąd swego akcesu nie zgłosiły (Stany Zjednoczone Am. Półn., Anglia, Niemcy itd.).

Natomiast badanie podań o patenty dla Polski ma znaczenie pierwszorzędne, ponieważ da możliwość naszemu Urzędowi Patentowemu korzystanie z wydawnictw

²⁹⁵ Ustawę w tej sprawie Sejm Ustawodawczy przyjął 7 kwietnia 1922 r. Do wniosku dołączone zostały teksty porozumienia w języku francuskim (Arrangement International pour la création d'un Bureau Central des Brevets d'Invention) i języku polskim (Międzynarodowe Porozumienie w sprawie utworzenia Biura Centralnego Patentów), których nie publikuje się.

Biura Centralnego Patentów, bez czego badanie zgłoszeń na nowość wynalazków zgodnie z obowiązującymi przepisami nie mogłoby być wcale przez tenże Urząd przeprowadzane, wobec braku własnej biblioteki i niemożności jej skompletowania ze względu na wielkie trudności i wydatki.

Koszta udziału w Biurze Centralnym, które mają być ustalone w sumie, nieprzekraczającej 5000 fr., mogą być dla naszego skarbu jeszcze znacznie zmniejszone przez możliwość pobierania opłat od patentów podług taryfy, dowolnie oznaczonej przez władze polskie, na podstawie art. 7 Porozumienia.

Ze względu więc na znaczne korzyści ekonomiczne, a nieznaczne obciążenie skarbowe, Ministerstwo Spraw Zagranicznych wnosi o ratyfikację Porozumienia z dn. 15/XI 1920 r. w sprawie utworzenia Biura Centralnego Patentów.

w.z. Minister Spraw Zagranicznych
fJ. Dąbski^f

Załącznik [10a]
№ Aktu

**Umotyowanie [rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie jednorazowego
bezzwrotnego zasiłku dla osób wojskowych]**

UMOTYWOWANIE

Uchwałą Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 1921 r. przyznano funkcjonariuszom państwowym jednorazowy bezzwrotny zasiłek.

Na wniosek Ministra Spraw Wojskowych Rada Ministrów stwierdza, że uchwalone na posiedzeniu z 30 czerwca 1920 roku wnioski dot[yczące] poprawy bytu pracowników państwowych należy również stosować do oficerów i równorzędnych w czynnej służbie.

Na niniejszy wniosek Min. Skarbu wyraziło zgodę pismem L.12781 z 12 VII br.

Minister Spraw Wojskowych
fSosnkowski^f
Generał-Porucznik

Motywy [projektu ustawy w przedmiocie upoważnienia Ministra Skarbu do zaciągnięcia pożyczki w kwocie 76 480 000 mk celem podwyższenia kapitału zakładowego Polskiego Banku Krajowego]

MINISTERSTWO SKARBU

MOTYWY

Celem zaspokojenia potrzeb kredytu komunalnego oraz celem współdziałania w zorganizowaniu kredytu dla wszystkich gałęzi gospodarczego życia, została działalność Polskiego Banku Krajowego²⁹⁶ rozszerzona na cały obszar Państwa, a siedziba Banku została przeniesiona do Warszawy (Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 13 listopada 1920 r. Dz.U. RP Nr 36, poz. 215).

Dla sprostania zadaniom, przewidzianym statutem Banku, oraz w związku z terytorialnym rozszerzeniem jego działalności, okazuje się potrzeba zwiększenia jego kapitału zakładowego na razie do kwoty 100 000 000,- mkp.

Kapitał Banku dotychczasowy wynosi 23 520 000,- mkp, zatem Skarb Państwa miałby ponieść jednorazowy wydatek w sumie 76 480 000,- mkp.

Z uwagi na wskazaną obecnie jak najdalej idącą oszczędność, pożądanym jest wyszukanie jakiejś pośredniej drogi wyjścia, która by pozwoliła bez równoczesnego zwiększenia wydatków państwowych osiągnąć jednak cel zamierzony. Taka droga wyjścia nadarza się w następującym sposobie uzyskania potrzebnego Bankowi kapitału zakładowego:

Bank Krajowy zgodnie ze swoim statutem udzieli Państwu pożyczki w kwocie 76 480 000,- mk we własnych 4½ % obligacjach komunalnych 51-letnich, Skarb Państwa zaś, po zeskontowaniu powyższych obligacji w Pocztovej Kasie Oszczędności przeznaczy uzyskaną stąd kwotę na dotację kapitału zakładowego Banku. Procenta bieżące od obligacji (kupony) oraz koszta amortyzacji obligacji pokryją, jak się należy spodziewać, w całości lub w większej części co najmniej, zyski Banku Krajowego. W wyniku więc Skarb Państwa nie ponosząc efektywnie żadnego wydatku, umożliwi Bankowi potrzebne rozszerzenie jego działalności.

²⁹⁶ Polski Bank Krajowy działał dotychczas we Lwowie. Jego status uregulowano następnie ustawą z 7 kwietnia 1922 r.

Uzasadnienie [ustawy o opłacie za nadzór nad Zakładami Ubezpieczeń]

UZASADNIENIE.

Prawie wszystkie Państwa sprawują ścisły, faktyczny nadzór nad zakładami ubezpieczeń, zarówno ze względu na ogólną politykę finansową, gdyż zakłady ubezpieczeń gromadzą i lokują znaczne kapitały, jako też dla zabezpieczenia interesów ludności, która w tych zakładach umieszcza swoje oszczędności na warunkach specjalnych zobowiązań długoterminowych.

Materialny nadzór nad zakładami ubezpieczeń wymaga utrzymywania specjalnego organu administracyjnego, a nadto pociąga za sobą szereg kosztów specjalnych, jak rewizje, badania, publikacje, roczniki statystyczne, formularze mające ułatwić działalność samym zakładom, niezależnie od umożliwienia władzom nadzorującym wzorowego stosowania samej kontroli.

Wobec odrębności i specyficznego typu tej działalności władzy nadzorczej, większość państw pociąga do udziału w pokrywaniu kosztów nadzoru zakłady ubezpieczeń, wychodząc z założenia, że 1) czynności urzędowe władzy nadzorczej są przeważnie spowodowane przez te zakłady i że 2) zakładom istnienie nadzoru przynosi obok wymienionych korzyści i tę korzyść, że podnosi zaufanie ogółu do nich i wpływa na rozwój ubezpieczeń.

Związkowa ustawa szwajcarska z dnia 25 czerwca 1885 r. art. 12 postanawia, że „jako opłatę państwową i na pokrycie kosztów administracyjnych pobierać się będzie od przedsiębiorstw ubezpieczeń oznaczoną przez Radę Związkową kwotę”. Niemiecki ustawodawca (§ 81 Ustawy z dnia 12 maja 1901 r.) nazywa opłatę tę „należytością za nadzorczą działalność państwa”, rosyjski zaś (art. 559 Tom V ros. Zbioru Praw z r. 1908) „osobną opłatą na pokrycie wydatków, związanych z nadzorem ubezpieczeń”. W Austrii zakłady ubezpieczeń uiszczają opłatę na koszt nadzoru, wykonywanego w myśl § 22 Ces[arskiego] patentu o stowarzyszeniach z 26 listopada 1852 r. Dz.Pr.P. [Nr] 253. Obecnie Rzeczpospolita Austriacka ustanowiła drogą rozporządzenia na podstawie § 1 Ustawy z 23 lipca 1917 r. Dz.U.P. Nr 307, opłatę specjalną za nadzór nad zakładami ubezpieczeń. W Rzeczypospolitej Polskiej opłatę oznaczył drogą rozporządzenia (Rozporządzenie z dnia 5 lipca 1919 r., Monitor Polski Nr 155 z dnia 14 lipca 1919 r.) Minister Skarbu na podstawie ustaw państw zaborczych. Należy jednak opłatę tę oprzeć na jednolitej podstawie prawnej i dostosować ją do zmienionych warunków gospodarczych.

W myśl projektu uiścić ją mają wszystkie prywatne, publiczne i państwowe zakłady ubezpieczeń, podlegające nadzorowi Ministerstwa Skarbu. Służyć ma ona

na pokrycie rzeczywistych kosztów nadzoru. Minister Skarbu, biorąc za podstawę sumę zwyczajnych wydatków, będzie określał periodycznie kwotę, jaką mają pokryć nadzorowane zakłady i będzie ją rozdzielał na poszczególne zakłady w stosunku do zebranych przez nie składek, ale nie wyżej jak w stosunku siedem pro mille od sumy składek brutto.

Podniesienie opłaty jest dlatego konieczne, że dotychczasowa wysokość (0,7% dla zakładów krajowych, a 2,5% dla zakładów zagranicznych) nie pokrywa kosztów nadzoru. Wysokość opłat, przypadających na poszczególne zakłady, będzie się automatycznie zmniejszała, w miarę rozwoju ubezpieczeń, koszta bowiem pozostaną mniej więcej jednakowe. Tak np. stała się zmniejszanie się opłaty za nadzór można było obserwować w Rosji, gdzie w r. 1895 opłata wynosiła przy ubezpieczeniach życiowych dwa i pół pro mille, w ciągu następnych lat obniżała się, a w roku 1915 opadła do pół pro mille, a więc pięciokrotnie.

Podstawą wymiaru opłaty jest czynnik, stanowiący miarę zakresu działania zakładu, a łatwy do ustalenia: suma obejmuje przy ubezpieczeniach opartych na zasadzie stałych składek – składki taryfowe przy ubezpieczeniach zaś, gdzie są uiszczone inne opłaty – składki początkowe, dodatkowe, oraz inne opłaty wynikłe z rozłożenia, przy czym reasekuracja nie ulega potrąceniu.

Do sumy składek stanowiącej podstawę wymiaru opłaty nie włącza się wpływu składek z reasekuracji, a to dla uniknięcia podwójnego pobierania opłat od tej samej kwoty i dla uproszczenia wymiaru (jakkolwiek np. w Niemczech ma miejsce tego rodzaju dwukrotne pobieranie opłat).

Opłata za nadzór nie może być przerzucona na ubezpieczonych.

Załącznik [20a]
№ Aktu 15502^c

Motywy [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie uchylecia w b. zaborze austriackim ustawy o opodatkowaniu mięsa i rządowego podatku liniowego w miastach zamkniętych]

MOTYWY

Na obszarze b. Zaboru austriackiego pobiera się dotychczas poza Lwowem i Krakowem na zasadzie ustawy z dn. 16/VI 1877 r. Dz.U.P. Nr 60 podatek spożywczy od dokonywanych przez osoby wyszczególnione w § 1 rzezi bydła oznaczonego w taryfie, tudzież od mięsa wprowadzanego przez te osoby celem pozbycia. W miastach Krakowie i Lwowie, uznanych pod względem poboru podatku spożywczego za miasta zamknięte, pobiera się tak zwany rządowy spożywczy podatek liniowy od niektórych produktów spożywczych, wprowadzanych

w obręb tych miast i to w wysokości ustalonej dla Lwowa taryfą wprowadzoną ustawą z dnia 18/V 1875 r. (austr. Dz.U.P. Nr 84), a dla Krakowa ustawą z dnia 22/XII 1910 r. (austr. Dz.U. Nr 121).

Ze względu na ogromne koszty połączone z poborem tych podatków wydzierżawia się prawo poboru gminom i spółkom rzeźników. Za rok 1920 otrzymano tytułem dochodu z podatku spożywczego od mięsa zaledwie 654 782 Mk 48 fen. – a z podatku liniowego 1 368 373 Mk 70 fen.

Ponieważ podatek ten obciąża tylko w jednej dzielnicy najniezbędniejsze artykuły spożywcze, a podniesienie stopy podatkowej doprowadzić by musiało do nadmiernego podrożenia objętych tym podatkiem artykułów spożywczych, a w rezultacie nie przyniosłoby Państwu znacznych dochodów – należy podatek ten znieść.

Ze względu na to, że pobór tak podatku od mięsa, jak i podatku liniowego wydzierżawiono w Małopolsce po koniec 1921 r., należałoby zasystować²⁹⁷ dalszy pobór podatku dopiero z końcem 1921.

Załącznik [21a]
№ Aktu 12522^c

Uzasadnienie [ustawy o podwyższeniu taryfy opłat ustanowionej niemiecką ustawą o z dnia 6 lutego 1875 r. (Dz.U. Rzeszy Niem. str. 23) dla urzędów stanu cywilnego b. dzielnicy pruskiej]

Uzasadnienie

Dochody z czynności przewidzianych w taryfie opłat dla urzędów stanu cywilnego wpływają do kasy gminnej w myśl § 70 ustawy z dnia 6 lutego 1875 r. o stwierdzaniu stanu osobowego i zawarciu małżeństw (Dz. Ustaw Rzeszy Niem. str. 23).

Gminy za to ponoszą w myśl §§ 8 i 9 powołanej ustawy rzeczowe koszty administracji urzędów stanu cywilnego, w niektórych wypadkach także koszty renumeracji urzędnika samego. Ze względu na to, że koszty te wskutek ogólnej drożyzny i dewaluacji pieniędzy wzrosły w niebywały sposób, koniecznym jest podwyższenie taryfy w sposób przewidziany w powyższym projekcie.

Przewidziane w ustępie 2-gim art. 2-go projektu upoważnienie Ministra b. dzielnicy pruskiej do podniesienia względnie obniżenia taryfy ma na celu ułatwić w przyszłości uzgodnienie taryfy z każdorazowymi warunkami gospodarczymi.

²⁹⁷ Zasystować – odroczyć, odłożyć.

**Wniosek nagły Ministra Przemysłu i Handlu oraz Ministra Skarbu w sprawie
gospodarczo-celnej ochrony wschodnich granic Rzeczypospolitej Polskiej**

MINISTERSTWO
PRZEMYSŁU I HANDLU

WARSZAWA, DN. 30 czerwca 1921 r.
№ 4816/21/15.

Wniosek nagły
Ministra Przemysłu i Handlu oraz Ministra
Skarbu w sprawie gospodarczo-celnej ochrony
wschodnich granic Rzeczypospolitej Polskiej.

Rada Ministrów uchwalić raczy:

1) Wzywa się Ministra Spraw Wojskowych, aby zgodnie z uchwałą Rady Ministrów z dnia 10 marca 1920 r. zarządził natychmiastowe wzmocnienie oddziałów wojskowych, wykonywających gospodarczo-celną ochronę wschodnich granic Państwa do stanu 600 żołnierzy na każde 100 km i wyekwipował te oddziały, tudzież utrzymywał je w powyższym stosunku liczebności i należytym stanie, odpowiadającym warunkom służby, aż do czasu obsadzenia tych granic przez straż celną Ministerstwa Skarbu²⁹⁸.

2) Wzywa się Ministra Spraw Wojskowych do natychmiastowego zarządzenia, by podległe mu organy zaprzestały wydawania koncesji na handel przez wschodnią granicę Rzeczypospolitej Polskiej oraz cofnęły bezzwłocznie wszystkie dotychczas wydane koncesje w tym przedmiocie.

3) Wzywa się Ministra Skarbu, aby w wykonaniu uchwały Rady Ministrów z dnia 10 maja 1920 r. przyspieszył zorganizowanie straży celnej na granicach Rzeczypospolitej²⁹⁹.

Uchwalono zgodnie z wnioskiem
dnia ... 1921 r.

MINISTER PRZEMYSŁU I HANDLU:
^fS. Przanowski^f

MINISTER SKARBU:
^fSteczkowski^f

²⁹⁸ Straż Celna była formacją graniczną, która podlegała Ministerstwu Skarbu. Powstała z mocy przepisów z 10 marca 1920 r., a utworzona została 1 kwietnia 1921 r.

²⁹⁹ Uchwała Rady Ministrów z 10 maja 1920 r. – zob. protokół obrad gabinetu Leopolda Skulskiego, w: *Protokoły posiedzeń Rady Ministrów 1918–1923*, t. IV, oprac. M. Gmurczyk-Wrońska, Warszawa 2021, s. 599–601).

Uzasadnienie

Stan obecny ochrony granic Rzeczypospolitej Polskiej pod względem gospodarczo-celnym nie zabezpiecza w sposób należyty najżywoźniejszych interesów Państwa, wskutek tego, że granica nie jest dostatecznie obsadzona ani należyście strzeżona. Zwłaszcza na granicy wschodniej ochrona granic prawie nie istnieje, dzięki czemu nielegalny handel wymienny na granicy z Rosją i Ukrainą, popierany usilnie przez te państwa, przyjmuje coraz większe rozmiary, co powoduje masową ucieczkę towarów z Polski na wschód. Wpływa to bezwzględnie na obniżenie waluty i stanu gospodarczego Polski.

Zapobieżenie temu oraz unormowanie handlu wymiennego ze wschodem jest możliwe jedynie przez należyte zorganizowanie straży celnej. Na granicy wschodniej straż tę winny wykonywać, aż do czasu objęcia jej przez cywilną straż celną, stacjonowane tam oddziały wojskowe, które winny być utrzymywane w dostatecznej sile oraz wyposażone przez Ministerstwo Spraw Wojskowych. Pertraktacje między Ministerstwem Skarbu a Ministerstwem Spraw Wojskowych w sprawie przejęcia przez Ministerstwo Skarbu wojskowych batalionów celnych toczą się już od dłuższego czasu, jednakże nie dały dotychczas pożądanego rezultatu, pozostawiając sprawę ochrony granicy wschodniej ze szkodą niepomiarową dla kraju nadal niezakończoną.

Równocześnie z uregulowaniem sprawy ochrony granicy wschodniej oraz rozszerzeniem ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o obrocie towarowym za granicą (Dz.Ust. Nr 79. poz. 527) na obszary wschodnie, w której to sprawie Ministerstwo Przemysłu i Handlu wystąpiło już z wnioskiem nagłym do Rady Ministrów, zachodzi konieczność przede wszystkim zaprzestania wydawania przez Ministerstwo Spraw Wojskowych koncesji na prowadzenie handlu z Rosją i Ukrainą, a cofnięcia wszystkich dotychczas wydanych koncesji tego rodzaju. Według informacji oficjalnych, posiadanych przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu, koncesje takie po zlikwidowaniu intendencji 6 Armii³⁰⁰ wydaje na rozkaz Ministerstwa Spraw Wojskowych Dowództwo Okręgu Generalnego w Lublinie, wprowadzając w ten sposób zamęt do stosunków gospodarczych na wschodzie.

Wobec tego, że dalsze trwanie przedstawionego stanu rzeczy grozi Państwu nieobliczalnymi stratami, sprawa niniejsza jest nagła.

³⁰⁰ 6. armia była związkiem operacyjnym, której zadaniem na froncie było powstrzymanie głównej siły uderzeniowej Frontu Południowo-Zachodniego ze strony sowieckiej, czyli Armii Konnej. Tym samym spełniała ona zadanie osłony Małopolski Wschodniej.

Wniosek nagły Ministra Przemysłu i Handlu oraz Ministra Skarbu w sprawie rozszerzenia mocy obowiązującej ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o obrocie towarowym z zagranicą (Dz. Ustaw No 79 poz. 527 z r. 1920) na powiaty wschodnie Rzeczypospolitej Polskiej [wraz z projektem rozporządzenia]

WNIOSEK NAGŁY
MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU oraz MINISTRA
SKARBU

w sprawie rozszerzenia mocy obowiązującej ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o obrocie towarowym z zagranicą (Dz. Ustaw No 79 poz. 527 z r. 1920) na powiaty wschodnie Rzeczypospolitej Polskiej.

RADA MINISTRÓW

uchwalić raczy tekst
następującego rozporządzenia:

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW
z dnia ... 1921 r.

w sprawie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o obrocie towarowym z zagranicą (Dz.U. RP Nr 79 poz. 527) i na jej zasadzie wydanych rozporządzeń na obszar województw wołyńskiego, poleskiego i nowogródzkiego oraz powiatów grodzieńskiego, wołkowyskiego i białowieskiego województwa białostockiego.

Na mocy art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz.U. RP Nr 16, poz. 93) zarządza się, co następuje:

§ 1.

Na województwa wołyńskie, poleskie i nowogródzkie oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego rozciąga się moc obowiązującą ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o obrocie towarowym z zagranicą (Dz.U. RP Nr 79 poz. 527), rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu, Ministra Skarbu, Ministra Sprawiedliwości, Ministra Kolei Żelaznych, Ministra Poczty i Telegrafów oraz Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 30 X

1920 r. w przedmiocie organizacji i przepisów postępowania urzędów oraz izb przywozu i wywozu (Dz.U. RP Nr 107, poz. 703) i rozporządzenia Ministrów Przemysłu i Handlu, Skarbu, Sprawiedliwości, Kolei Żelaznych, Poczty i Telegrafów oraz b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 15 lutego 1921 r. w przedmiocie zmian i uzupełnień §§ 7, 14 i 15 rozporządzenia tychże Ministrów z dnia 30 października 1920 r. w przedmiocie organizacji i przepisów postępowania urzędów oraz izb przywozu i wywozu (Dz.U. RP Nr 21 z r. 1921, poz. 118).

§ 2.

Z chwilą wejścia w życie niniejszego rozporządzenia tracą moc obowiązującą: rozporządzenie Komisarza Naczelnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego z dnia 22 kwietnia 1920 r. w przedmiocie zakazu wywozu towarów poza front wschodni (Dz.Urz. Z[arządu] G[łównego] Z[iem] Woł[ynia] i Fr[ontu] Pod[olskiego] Nr 6 poz. 98), rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 1 maja 1920 r. w sprawie odprawy celnej na posterunkach celnych przy drogach, na których przekraczanie granicy odbywa się pieszo i kołowo i w sprawie pozwoleń na przewóz i wywóz towarów zagranicznych (Dz.Urz. Z.C.Z.Wsch. Nr 43 poz. 1122), rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 14 maja 1920 r. dotyczące przywozu, wywozu i przewozu tranzytowego towarów (Dz.Urz. Z.C.Z.Wsch. Nr 47 poz. 1287).

§ 3.

Wykonanie rozporządzenia niniejszego powierza się Ministrowi Przemysłu i Handlu oraz Ministrowi Skarbu.

§ 4.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Załącznik ^c24^c

N^o Aktu 16008

[Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu o uchwalenie rozporządzenia w przedmiocie utworzenia Rady Rzemieślniczej przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu wraz z projektem rozporządzenia]

WNIOSEK
MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU

Rada Ministrów uchwalić raczy:

Rada Ministrów postanawia wydać następujące rozporządzenie:

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia ... 1921 r.

w przedmiocie utworzenia Rady rzemieślniczej przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu.

CEL I ZADANIA RADY

§ 1.

Na mocy uchwały Sejmu Ustawodawczego z dnia 21 lipca 1919 r. tworzy się przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu, jako organ doradczy, radę rzemieślniczą.

§ 2.

Rada rzemieślnicza jest powołana do wypowiedania na żądanie Ministra Przemysłu i Handlu opinii i stawiania wniosków w sprawach rzemiosł i drobnego przemysłu, w szczególności zaś w sprawach, dotyczących:

- a) ustawodawstwa rzemieślniczego i drobno-przemysłowego;
- b) popierania rozwoju technicznego rzemiosł,
- c) wykształcenia szkolnego, zawodowego i ogólnego młodzieży rzemieślniczej i przemysłowej, oraz
- d) zawodowych organizacji rzemieślników i drobnych przemysłowców.

CZŁONKOWIE RADY

§ 3.

W skład Rady wchodzi:

A. członkowie zarządu:

- a) Minister Przemysłu i Handlu lub wyznaczony przez niego zastępca i delegowani przez Ministra urzędnicy Ministerstwa Przemysłu i Handlu,
- b) przedstawiciele Ministerstw: Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Pracy i Opieki Społecznej, Robót Publicznych, Skarbu oraz w poszczególnych wypadkach pozostałych Ministerstw i urzędów państwowych, delegowani przez właściwego Ministra lub Naczelnika urzędu na wezwanie Ministra Przemysłu i Handlu;

B. członkowie z nominacji:

- a) 15 przedstawicieli rzemieślników i drobnych przemysłowców, mianowanych na trzy lata przez Ministra Przemysłu i Handlu spośród kandydatów, proponowanych w potrójnej liczbie przez organizacje i instytucje rzemieślnicze i drobno-przemysłowe, których listę ustala Minister Przemysłu i Handlu,

b) 5 członków mianowanych na trzy lata przez Ministra Przemysłu i Handlu spośród działaczy społecznych na polu rzemiosła i drobnego przemysłu.

§ 4.

Członkowie Rady rzemieślniczej z nominacji spełniają swe czynności bez wynagrodzenia; o ile mieszkają stale poza Warszawą, otrzymują diety i zwrot kosztów podróży, w skali urzędników państwowych IV stopnia służbowego.

ORGANIZACJA WEWNĘTRZNA

§ 5.

Radzie przewodniczy Minister Przemysłu i Handlu lub wyznaczony przez niego zastępca.

§ 6.

Posiedzenia Rady odbywają się w miarę potrzeby na wezwanie Ministra Przemysłu i Handlu lub na żądanie zgłoszone do Ministra przynajmniej przez 5 członków Rady.

§ 7.

Rada może do spraw specjalnych wyłaniać z siebie stałe komitety i czasowe komisje oraz przeprowadzać ankiety.

§ 8.

W komitetach i komisjach, wyłanianych przez Radę, przewodniczą przedstawiciele Ministerstwa Przemysłu i Handlu, wyznaczeni przez przewodniczącego Rady.

§ 9.

Minister Przemysłu i Handlu może powoływać zarówno do Rady, jako też do komitetów i komisji, rzeczoznawców z głosem doradczym. Otrzymują oni ustalone przez Ministra wynagrodzenie.

§ 10.

W protokołach Rady winny być zamieszczone opinie zarówno większości, jak i mniejszości członków Rady.

§ 11.

Sprawozdania z obrad i prace Rady mogą być ogłaszane drukiem przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu.

§ 12.

Czynności biurowe i wykonawcze Rady prowadzi sekretarz Rady, wyznaczony do tego przez Ministra spośród urzędników Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Wydatki, połączone z działalnością Rady Rzemieślniczej, pokrywane będą z budżetu Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

§ 13.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Przemysłu i Handlu.

MINISTER:

Uchwała zgodnie
z wnioskiem zapadła
dnia ... 1921 r.

Uzasadnienie.

Powołanie przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu stałej Rady Rzemieślniczej, jako organu doradczego w sprawach rzemiosła i drobnego przemysłu, oparte jest na założeniu, że władze, które rozstrzygają ważne zagadnienia związane bezpośrednio i ściśle z rozwojem życia gospodarczego, i zainteresowane sfery społeczeństwa, które w życiu tym biorą czynny udział powinny pozostawać ze sobą w stałej łączności, działać zawsze w porozumieniu. Z tego wynika potrzeba tworzenia przy urzędach centralnych Rad przybocznych, które roztrząsałyby sprawy aktualne i czerpały materiał bezpośrednio z objawów i zdarzeń życia gospodarczego, w celu osiągnięcia ścisłych i konkretnych wyników. Sprawy przemysłu wielkiego i średniego oraz handlu są objęte zakresem działania istniejącej przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu Rady Handlowo-Przemysłowej utworzonej na mocy uchwały Rady Ministrów z 1/7 1919 roku rozporządzeniem Ministerstwa Przemysłu i Handlu z 7/11 1919 r. (Monitor Polski z 15/XI 1919 r. Nr 249). Sprawy zaś rzemiosł, przemysłu drobnego, przemysłu domowego oraz sprawy handlu z tymi działami przemysłu i w związku pozostające, jak również popieranie technicznego rozwoju rzemiosł, sprawy szkolnego i pozaszkolnego wychowania i kształcenia w dziedzinie rzemiosł i w ogóle sprawy związane z tymi kierunkami działalności winny stanowić przedmiot działania Rady Rzemieślniczej z uwagi na to, że sprawy rzemiosł są odrębnej natury, a interesy rzemieślników różnią się zasadniczo od interesów wielkich przemysłowców i kupców, wskutek czego pozostawienie rzemiosł w jednej Radzie przybocznej razem z wielkim przemysłem i handlem wyszłoby na szkodę rzemieślników, zepchnęłoby ich interesy na drugi plan, wywołując uzasadnione niezadowolenie i żale w kołach rzemieślniczych, zasługujących w chwili obecnej na szczególnie energiczne i troskliwe poparcie.

Wniosek [Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych] w sprawie rozciągnięcia mocy obowiązującej dekretu z dnia 16 stycznia 1919 r. o organizacji urzędów ochrony lasów na ziemię, przyłączone do obszaru Rzplitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dn. 12 października 1920 r.

MINISTERSTWO
ROLNICTWA I DÓBR PAŃSTWOWYCH

SPRAWA:

rozciągnięcia mocy obowiązującej dekretu z dn. 16 stycznia 1919 r. o organizacji urzędów ochrony lasów na ziemię, przyłączone do obszaru Rzplitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dn. 12 października 1920 r.

WNIOSEK

Rada Ministrów uchwalić raczy następujący projekt rozporządzenia:

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dn. ... maja 1921 r.

w przedmiocie

rozciągnięcia mocy obowiązującej Dekretu z dn. 16 stycznia 1919 r. o organizacji urzędów ochrony lasów na 2 województwa nowogródzkie, poleskie i wołyńskie oraz powiaty grodzieński, białowieski i wołkowyski województwa białostockiego.^c

Na mocy artykułu 6 Ustawy z dn. 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, 2 przynależnych^c do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz.Ustaw z 1921 r. Nr 16 poz. 93), Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. Na 2 województwa nowogródzkie, poleskie i wołyńskie oraz powiaty grodzieński, białowieski i wołkowyski województwa białostockiego^c rozciąga się moc obowiązującą Dekretu z dn. 16 stycznia 1919 r. w przedmiocie organizacji

urzędów ochrony lasów (Dz.Pr. z r. 1919 Nr 8 poz. 117) z zastosowaniem niżej podanych przepisów przechodnich.

§ 2. Do czasu mianowania komisarzy ochrony lasów obowiązki ich spełniać będą nadleśniczowie, wyznaczeni przez okręgowego inspektora ochrony lasów w porozumieniu z naczelnikiem Zarządu Okręgowego lasów państwowych.

§ 3. Do czasu wprowadzenia na ziemiach wskazanych w § 1 Okręgowych Komisji Ziemskich, Komisje ochrony lasów składać się będą: a) z delegata okręgowego Głównego Urzędu Ziemskiego, jako przewodniczącego, b) z okręgowego inspektora ochrony lasów, jako zastępcy przewodniczącego, c) z potrzebnej liczby radców, mianowanych spośród osób, posiadających wyższe wykształcenie leśne oraz dostateczną znajomość prawa, d) z potrzebnej liczby członków zaproszonych na przeciąg 3 lat przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych na przedstawienie zawodowych organizacji lub instytucji leśnych albo rolniczych; wśród nich przedstawiciele drobnej własności ziemskiej winni stanowić połowę; e) z delegowanego do udziału w Komisji miejscowego Sądu Okręgowego.^c

§ 4. Dla ziem wskazanych w art. 1 Ustawy z dn. 4/II-21 (Dz.U. Rz. z r. 1921 Nr 16 poz. 93) utworzy się następujące Komisje Okręgowe ochrony lasów:

- a) w Łucku dla pow[iatów] Województwa ^cWołyńskiego^c;
- b) w Pińsku dla pow[iatów] Wojew[ództwa] Poleskiego;
- c) w Nowogródku dla pow[iatów] Woj[ewództwa] Nowogródzkiego.

Powiaty: grodzieński, białowieski i wołkowyski przyłącza się ^cdo okręgu Komisji^c w Białymstoku.

§ 5. Przy rozpoznawaniu planów gospodarstwa leśnego w dobrach obciążonych służebnościami włościańskimi, Komisje Okręgowe ochrony lasów mają prawo plany te zatwierdzać w razie, jeżeli służebności dotyczą tylko pastwiska.

§ 6. Przy podaniach o zatwierdzenie planów gospodarstwa leśnego oraz o uzyskanie pozwolenia na zmianę użytkowania leśnego, zamiast planów geometrycznych mogą być przedstawione również plany odręczne podpisane przez technika leśnego, o ile przestrzeń, kontury i granice lasów są na nich należycie oznaczone.

§ 7. Postępowanie, rozpoczęte i nie zakończone przez dotychczasowe urzędy do dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, będzie zakończone przez władze, ustanowione niniejszym rozporządzeniem, stosownie do wprowadzonych przez to rozporządzenie przepisów.

§ 8. Z dniem wejścia w życie rozporządzenia niniejszego traci moc obowiązującą rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dn. 30 października 1919 r. (Dz.Urz. Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich z r. 1919 Nr 31 poz. 341).

§ 9. Wykonanie rozporządzenia niniejszego powierza się Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

PREZYDENT MINISTRÓW:

MINISTER
ROLNICTWA I DÓBR PAŃSTWOWYCH
fJ. Raczyński^f

Załącznik ^c29^c
№ Aktu ^c14307^c

[Wniosek Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych o uchwalenie rozporządzenia w przedmiocie rozciągnięcia na ziemie przynależne do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanej w Rydze 12 października 1920 r. mocy ustawy o ludowych szkołach rolniczych]

MINISTERSTWO
ROLNICTWA I DÓBR PAŃSTWOWYCH

W N I O S E K

Rada Ministrów uchwalić raczy
następujący projekt rozporządzenia:

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW
z dnia ... 1921 r.
w przedmiocie

rozciągnięcia na ziemie ^cprzynależne^c do
obszaru Rzeczypospolitej na podstawie
umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie,
podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r.
mocy ustawy o ludowych szkołach rolniczych.

Na mocy art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach ^cprzynależnych^c do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz.U. RP z r. 1921 Nr 16 poz. 93) Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. Moc obowiązująca ustawy z dnia 9 lipca 1920 roku o ludowych szkołach rolniczych (Dz.U. RP z r. 1920 Nr 62 poz. 398) rozciąga się na obszar województw nowogrodzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów grodzieńskiego, wołkowyskiego i białowieskiego województwa białostockiego.

§ 2. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

PREZYDENT MINISTRÓW:

MINISTER ROLNICTWA
I DÓBR PAŃSTWOWYCH
^fJ. Raczyński^f

Uzasadnienie.

Wobec objęcia przez władze centralne Rzeczypospolitej administracji na ziemiach przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie o preliminarym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r., należy rozciągnąć na ziemie te działanie ustawy o ludowych szkołach rolniczych.

MINISTER
ROLNICTWA I DÓBR PAŃSTWOWYCH
^fJ. Raczyński^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

PROTOKÓŁ
85-go i 86-go posiedzenia Rady Ministrów
Rzeczypospolitej Polskiej z 20 i 21 lipca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Za Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia	
Publicznego Podsekretarz Stanu	Tadeusz Łopuszański
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie	
Przemysłu i Handlu	Henryk Strasburger
Za Ministra Kolei Żelaznych	
Podsekretarz Stanu	Julian Eberhardt
Za Ministra Poczty i Telegrafów	
Podsekretarz Stanu	inż. Włodzimierz Dobrowolski
Za Ministra Robót Publicznych	
Dyrektor Departamentu	^a Józef ^a Rybczyński
Za Ministra Pracy i Opieki Społecznej	
Podsekretarz Stanu	Gustaw Simon
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister Apropowizacji	Władysław Grzędzielski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	inż. Władysław Kucharski
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

1. Protokół posiedzenia z 19. lipca 1921 r. po odczytaniu przyjęto.

2. Minister Spraw Wewnętrznych referuje wnioski Konferencji Międzyministerialnej zwołanej w myśl uchwały Rady Ministrów z 14 lipca 1921 r. w sprawie zabezpieczenia spokoju i porządku w Państwie³⁰¹ (załącznik 1).

Wniosek pierwszy, drugi i czwarty przyjęto bez zmian.

Wniosek trzeci przyjęto w osnowie:

³⁰¹ Konferencja Międzyministerialna działała w składzie trzech szefów resortów: spraw wewnętrznych, spraw wojskowych i sprawiedliwości.

„Na Kresach Wschodnich, gdzie sytuacja specjalnie jest groźna, Minister Spraw Wewnętrznych przeprowadzi zwiększenie sił policyjnych w odpowiednim stosunku”.

Wniosek piąty uzupełniono postanowieniem:

„Aż do wytworzenia kordonu policyjnego Minister Spraw Wojskowych w najkrótszym czasie wyznaczy około tysiąca ludzi konnych dla strzeżenia granicy wschodniej”.

i przyjęto z tą poprawką.

Zarazem uchwalono następujące wnioski Ministra Skarbu:

„Rada Ministrów utrzymując w mocy swoją uchwałę z dnia 4 lipca 1921 dotyczącą redukcji policji uważa za wskazane:

- 1) przesunięcie zbędnej ilości policji z powiatów innych na Kresy Wschodnie;
- 2) wydatne zmniejszenie personelu policyjnego zajętego w biurach, a użycie go do czynnej służby w powiatach wschodnich;
- 3) obsadzenie stanowisk kierowniczych w policji ludźmi wykwalifikowanymi dającymi zupełną gwarancję ścisłego wypełniania obowiązków.
- 4) Rada Ministrów wzywa Ministrów Spraw Wewnętrznych, Sprawiedliwości i Spraw Wojskowych, ażeby jak najściślej skoordynowali współdziałanie organów ich władzy podległych”.

Rozpoczęto obrady nad złożonym przez Ministra Spraw Wewnętrznych projektem ordynacji wyborczej do Sejmu.

W dniu 20 lipca obradowano od godziny 7-ej do 9-ej wieczorem, w dniu 21 lipca od godziny 4-ej po południu do 8-ej wieczorem.

†Witos†

Załączniki

Wykaz:

1. Wnioski Komisji Międzyministerialnej [w sprawie zabezpieczenia spokoju i porządku w Państwie].

Wnioski Komisji Międzyministerialnej [w sprawie zabezpieczenia spokoju i porządku w Państwie]

Warszawa, dn. 18 lipca 1921 r.

WNIOSKI Komisji Międzyministerialnej

1. Spowodowanie w drodze przyjęcia przez Radę Ministrów odpowiedniej uchwały możliwie szybkiego rozpatrzenia przez Sejm już wniesionej do Sejmu noweli do Ustawy wyjątkowej z dnia 25/VII 1919 r.

2. Również spowodowanie możliwie szybkiego rozpatrzenia przez Radę Ministrów i wniesienia do Sejmu Ustawodawczego odnośnej, wypracowanej przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i wniesionej do Rady Ministrów ustawy o paszportach wewnętrznych, jako ustawy tymczasowej.

3. ^hZaniechanie uchwalonej przez Radę Ministrów w dn. 4 lipca redukcji sił policyjnych^h. Na Kresach Wschodnich, gdzie sytuacja specjalnie jest groźna, ^cMinister Spraw Wewnętrznych^c przeprowadzi zwiększenie sił policyjnych w odpowiednim stosunku.

4. Wobec konieczności rozszerzenia i wzmocnienia pracy wywiadowczej Wydziału IV D. (Defensywy politycznej) odpowiednie zwiększenie funduszu dyspozycyjnego tego Wydziału. Jednocześnie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych porozumie się z Ministerstwem Spraw Wojskowych co do sposobu możliwie szybkiego przejęcia odpowiednich agend Defensywy wojskowej oraz jej personelu.

5. Uregulowanie i wzmocnienie ochrony granicy państwa ze szczególnym uwzględnieniem granicy wschodniej przez zorganizowanie specjalnego kordonu policyjnego konnego.

6. Tymczasowe zawieszenie ustawy o sądach przysięgłych na terenie Małopolski.

§...§

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

PROTOKÓŁ
87-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 22 lipca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Za Ministra Spraw Wojskowych	generał-podporucznik Józef Czikel
Za Ministra Skarbu Podsekretarz Stanu	dr Ignacy Weinfeld
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Za Ministra Kolei Żelaznych Podsekretarz Stanu	Julian Eberhardt
Za Ministra Poczty i Telegrafów	
Podsekretarz Stanu	inż. Włodzim[ierz] Dobrowolski
Za Ministra Robót Publicznych	
Dyrektor Departamentu	^a Józef ^a Rybczyński
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Za Ministra Aprowizacji Podsekretarz Stanu	Jan Stefan Stoiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	Władysław Kucharski
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego	
Prez. Rady Min.	Edward Lechowicz

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5-iej po południu.

1. Protokół posiedzeń Rady Ministrów z 20 i 21 lipca 1921 r. po odczytaniu przyjęto.

2. Rada Ministrów nie przychyliła się do wniosku Ministra Spraw Wojskowych o przekazanie z zasobów Ministerstwa Spraw Wojskowych jednego samochodu osobowego Komitetowi pomocy jeńcom³⁰². Rada Ministrów natomiast na wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej oświadczyła się przeciw udzielaniu samochodów instytucjom społecznym (załącznik 1).

3. Rada Ministrów w dalszym ciągu obradowała nad projektem ordynacji wyborczej (załącznik 2 a, b, c.).

Rada Ministrów zgodnie z wnioskami Ministra Spraw Wewnętrznych oświadczyła się,

³⁰² Komitet Pomocy Jeńcom działał najpierw przy Sejmie.

- a) za systemem wyborczym, podług którego przeprowadzono wybory do Sejmu Ustawodawczego³⁰³,
- b) za ustaleniem liczby posłów na 360³⁰⁴,
- c) za zleceniem przeprowadzenia wyborów przez władze administracyjne,
- d) przeciw sporządzaniu spisów osób nieuprawnionych do wybierania.

4. Rada Ministrów uchwaliła wniosek nagły Ministrów Pracy i Opieki Społecznej i Spraw Wewnętrznych o wyasygnowanie kredytu dla Magistratu m.st. Warszawy celem wydania jednorazowego zasiłku robotnikom i pracownikom instytucji miejskich (załącznik 3).

5. Rada Ministrów na wniosek Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych (załącznik 4) uchwaliła ogłosić w „Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z dnia 4 czerwca 1921, wydane w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego, w przedmiocie zabezpieczenia przy wykonywaniu ustawy z dnia 17 grudnia 1920 o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej, praw osób internowanych i wywiezionych przez obce władze oraz osób, powracających do swych siedzib po dniu 1 kwietnia 1921 – w redakcji ustalonej przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego.

6. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych projekt ustawy w przedmiocie uzupełnienia i częściowej zmiany ustawy z dnia 18 marca 1920 r. o wydzierżawieniu niezagospodarowanych użytków rolnych (Dz.Ust. Nr 28 poz. 165) (załącznik 5).

7. Na życzenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej się notuje, że na posiedzeniu Rady Ministrów 9 lipca po głosowaniu nad wnioskiem Ministra Przemysłu i Handlu o unifikacji zarządu b. dzielnicy pruskiej Prezes Rady Ministrów nie stwierdził, jakoby Minister b. Dzielnicy Pruskiej głosował. Minister b. Dzielnicy Pruskiej nie głosował w tej sprawie.

Posiedzenie zakończono o godzinie 8-ej wieczorem.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek nagły [Ministra Spraw Wojskowych w przedmiocie przekazania jednego samochodu osobowego przez Ministerstwo Spraw Wojskowych Komitetowi Pomocy Jeńcom wraz z załączonym pismem Prezesa Komitetu Pomocy Jeńcom do Ministra Spraw Wojskowych].

³⁰³ To znaczy za wyborami pięcioprzymiotnikowymi (w tym i proporcjonalnymi).

³⁰⁴ Ostatecznie przyjęto, że będzie 444 posłów.

2. Ustawa w przedmiocie ordynacji wyborczej do Sejmu (projekt pierwotny)³⁰⁵.
- [2a]. Uzasadnienie [projektu pierwotnego ustawy w przedmiocie ordynacji wyborczej do Sejmu].
- 2b. Ustawa w przedmiocie ordynacji wyborczej do Sejmu (projekt uzgodniony z Departamentem Legislacyjnym Prezydium Rady Ministrów)³⁰⁶.
- 2c. [Wniosek Konwentu Seniorów Sejmu Ustawodawczego w sprawie ustawy w przedmiocie ordynacji wyborczej do Sejmu].
3. [Wniosek nagły Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych w sprawie wyasygnowania kredytu dla Magistratu m.st. Warszawy celem wydania jednorazowego zasiłku robotnikom i pracownikom instytucji miejskich]³⁰⁷.
4. [Wniosek Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych] w sprawie ogłoszenia w „Dzienniku Ustaw Rzpltej Polskiej” rozporządzenia Ministra Rolnictwa i D[óbr] P[aństwowych] z dn. 4 czerwca 1921, wydanego w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego w przedmiocie zabezpieczenia przy wykonywaniu ustawy z 17 grudnia 1920 (Dz.U. z r. 1921 No 4, p. 17) praw osób internowanych i wywiezionych przez obce władze, oraz osób powracających do swych siedzib po dn. 1 kwietnia 1921 r.]³⁰⁸
- [4a]. Uzasadnienie [rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w sprawie ogłoszenia w „Dzienniku Ustaw Rzpltej Polskiej” rozporządzenia Ministra Rolnictwa i D.P. z dn. 4 czerwca 1921, wydanego w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego w przedmiocie zabezpieczenia przy wykonywaniu ustawy z 17 grudnia 1920 (Dz.U. z r. 1921 No 4, p. 17) praw osób internowanych i wywiezionych przez obce władze, oraz osób powracających do swych siedzib po dn. 1 kwietnia 1921 r. wraz odpisem pisma Ministerstwa Sprawiedliwości do Prezydium Rady Ministrów w tej sprawie]³⁰⁹.
5. Wniosek [Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych] w sprawie uzupełnienia i częściowej zmiany ustawy z dn. 18 III 1920 r. o wdzierżawianiu niezagospodarowanych użytków rolnych (Dz.U. Nr 28 poz. 165)³¹⁰.
- [5a]. Uzasadnienie [wniosku Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w sprawie uzupełnienia i częściowej zmiany ustawy z dn. 18 III 1920 r. o wdzierżawianiu niezagospodarowanych użytków rolnych (Dz.U. Nr 28 poz. 165)].

³⁰⁵ Treści ustawy nie publikuje się.

³⁰⁶ Nie publikuje się.

³⁰⁷ Nie publikuje się.

³⁰⁸ Treści wniosku nie publikuje się.

³⁰⁹ Do pisma Ministerstwa Sprawiedliwości dołączony został odpis Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych z dnia 4 czerwca 1921 r., wydanego w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego w przedmiocie zabezpieczenia przy wykonywaniu ustawy z 17 grudnia 1920 r. o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej praw osób internowanych i wywiezionych przez obce władze, oraz osób powracających do swych siedzib po dniu 1 kwietnia 1921 r.

³¹⁰ Treści wniosku nie publikuje się.

Wniosek nagły [Ministra Spraw Wojskowych [w przedmiocie przekazania jednego samochodu osobowego przez Ministerstwo Spraw Wojskowych Komitetowi Pomocy Jeńcom wraz załączonym pismem Prezesa Komitetu Pomocy Jeńcom do Ministra Spraw Wojskowych]

MINISTER SPRAW WOJSKOWYCH

Warszawa, dn. 20–VII 1921 r.

L. 7508.E.P.II.

Wniosek nagły.
Rada Ministrów uchwalić raczy:
Uchwała Rady Ministrów
z dn. ... 1921

w przedmiocie przekazania jednego samochodu osobowego przez Ministerstwo Spraw Wojskowych Komitetowi Pomocy Jeńcom.

Minister Spraw Wojskowych przekaże z zasobów Ministerstwa Spraw Wojskowych jeden samochód osobowy, zdatny do użytku Komitetowi Pomocy Jeńcom.

Przekazany samochód przechodzi z dniem przejęcia przez Komitet Pomocy Jeńcom na rachunek Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej i obciąża budżet tegoż Ministerstwa.

Minister Spraw Wojskowych
w.z. Józef Czikel^f
Generał-Pporucznik

KOMITET POMOCY JEŃCOM

Warszawa, dn. 20 lipca 1921 r.

Do Pana
Ministra Spraw Wojskowych

w miejscu

Na mocy rozporządzenia Ministerstwa Spraw Wojskowych z dnia 12/7 rb. Za Nr 16082/BJ Komitet Pomocy Jeńcom został pozbawiony tak bardzo potrzebnego w naszej pracy samochodu.

Biorąc pod uwagę, że akcja Komitetu, koordynująca pracę instytucji niosących pomoc wracającym do kraju jeńcom wojennym i cywilnym, wymaga ścisłej łączności z tymi instytucjami i szybkiego porozumiewania się z nimi i zważywszy, że akcja repatriacji znajduje się obecnie w fazie największego rozwoju – Komitet

Pomocy Jeńcom uprzejmie prosi Pana Ministra o wydanie poleceń, na skutek których jeden ^dsamochód byłby oddany^d do wyłącznej ^dnaszej dyspozycji.^d

Prezes Komitetu Pomocy Jeńcom
Marszałek Sejmu
^fTrąmpczyński^f

^bM[inisterst]wo Pracy nie zgadza się na obciążenie jego rachunku (budżetu) samochodem, którego domaga się Komitet Pomocy Jeńcom.

M[inisterst]wo Pracy wypowiada się przeciw takiemu udzielaniu samochodów instytucjom społecznym.^b

^fDarowski^f

^cZałącznik 2c^c

**[Wniosek Konwentu Seniorów Sejmu Ustawodawczego w sprawie ustawy
w przedmiocie ordynacji wyborczej do Sejmu]³¹¹**

SEJM USTAWODAWCZY
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
L. 356/21

WARSZAWA, Dn. 15 czerwca 1921 r.

Bardzo pilne

Konwent Seniorów na posiedzeniu w dniu 14 bm. Wyraził życzenie, aby jeszcze przed feriami odbyć pierwsze czytanie ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu.

Wobec powyższego zwracam się do Pana Prezydenta z uprzejmą prośbą o łaskwe spowodowanie przedłożenia Sejmowi Ustawodawczemu przed dniem 1 lipca br. Ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu³¹², ^dna razie z pominięciem podziału na okręgi wyborcze.^d

Marszałek
^fTrąmpczyński^f

Do
Pana Prezydenta Ministrów
w miejscu.

³¹¹ W tomie 15 Protokołów posiedzeń Rady Ministrów wniosek Konwentu Seniorów (załącznik 2c) został umieszczony przed załącznikami 2, 2a i 2b. W niniejszej edycji zachowano ten układ.

³¹² Prace trwały do 28 lipca 1922 r., kiedy to przyjęto obydwie ustawy: „Dziennik Ustaw RP” 1922, nr 66, poz. 590.

Uzasadnienie [projektu pierwotnego ustawy w przedmiocie ordynacji wyborczej do Sejmu]³¹³

Uzasadnienie.

Do projektu ustawy w przedmiocie wyborów do Sejmu

Za podstawę do opracowania niniejszego projektu przyjęto dekret z dnia 28/XI–1918 r. o ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego uwzględniając niektóre zmiany wprowadzone dekretem 1) z dnia 19/XII–1918 r. (Dz. Praw Nr 20 poz. 63) o przedłużeniu niektórych terminów prekluzyjnych przy wyborach do Sejmu Ustawodawczego; 2) z dnia 21/XII–1918 r. (Dz. Praw Nr 21 poz. 74) o zmianach w ordynacji wyborczej oraz 3) z dnia 8/II–1919 r. (Dz.Pr. Nr 14 poz. 198) w sprawie zmiany art. 9 ordynacji wyborczej.

Obecnie wprowadza się liczne nowe zmiany natury zarówno merytorycznej, jak i formalnej, a również w terminologii. Najbardziej istotne zmiany w dziale omawiającym prawa wyborcze obywateli spowodowane są koniecznością uzgodnienia ordynacji wyborczej z postanowieniami zawartymi w art. 12–19 Konstytucji³¹⁴.

Zmiany nazw są następujące:

- 1) „Miejscowa komisja wyborcza” zmienia się na „obwodowa komisja wyborcza”, gdyż odpowiada ona obwodowi głosowania.
- 2) „Główna komisja wyborcza” zmienia się na „okręgowa komisja wyborcza” jako odpowiadająca okręgowi wyborczemu.
- 3) Zamiast „lista wyborców” używa się terminu „spis wyborców” dla odróżnienia od „list kandydatów”.

Wskutek zmian wprowadzonych w treści i układzie, numeracja odpowiadających sobie treścią artykułów dekretu i niniejszego projektu przeważnie nie odpowiadają sobie. Tam, gdzie dla porównania cytuje się artykuł dekretu i ma on inny numer podaje się go w nawiasie.

Zmiany merytoryczne są następujące:

Do art. 1-go dodano ustęp: „i w myśl postanowień niniejszej ustawy prawa tego pozbawiony nie został” oraz: „każdemu wyborcy służy prawo jednego głosu”. Ten drugi przepis stanowi jedną z istotnych cech zastosowanego systemu wyborczego.

Do art. 2-go postanawia się, że wyborca winien być przynajmniej od przedednia zarządzenia wyborów mieszkańcem obwodu, a nie okręgu jak to przepisuje art. 12 Konst. Jest to tylko kwestia nomenklatury.

³¹³ W niniejszej publikacji pominięto liczne tabele, podające liczbę ludności w poszczególnych powiatach w kraju.

³¹⁴ Artykuły te określają bierne i czynne prawo wyborcze obywateli.

Pojęcia „obwód” i „okręg” wyborczy ustaliły się od wyborów do Sejmu Ust[awodawczego], przedstawianie ich nie jest wskazane. Gdyby zaś stać na stanowisku, że dostateczne jest by wyborca był mieszkańcem okręgu, to spis wyborców należałoby sporządzać według okręgów, co jest niemożliwe.

Dodano: „i powinni być wpisani do spisu wyborców”. Przepis ten tłumaczy się celowością sporządzenia spisu.

Do art. 6-go (art. 5). Artykuł ten jest opracowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości; jest on rozwinięciem postanowień z dwóch artykułów Konstytucji: art. 12 (pozbawienie praw wyborczych jako skutek ograniczenia praw cywilnych obywatela) i art. 14 (pozbawienie praw wyborczych jako skutek skazania za przestępstwa). Artykuł traktuje sprawę bardzo szczegółowo, gdyż jest rzeczą niemożliwą ująć ją w ogólniejszą formułę z powodu wielkiej rozbieżności ustawodawstw dzielnicowych, które co do skutków prawno-sądowego skazania przedstawiają zasadniczo sprzeczne systemy (w b. zaborze pruskim kara dodatkowa, którą orzeka sędzia; w b. zaborze austriackim o skutkach karno-sądowego skazania decyduje kwalifikacja czynu; w b. zaborze rosyjskim wymiar, względnie kategoria orzeczonej kary).

Ponieważ nieletni w razie skazania w myśl art. 55 ustawy z r. 1903 względnie § 57 Niem. Kod[eksu] Kar[nego] na kilkuletnią karę więzienia (np. za morderstwo lub rabunek) łatwo dojść może w więzieniu do wieku uprawniającego do głosowania, byłoby wskazane, by tego rodzaju przestępca (którego nie można jednak wyrokiem pozbawić praw obywatelskich) nie głosował;

Konstytucja może jednak dać powód do wątpliwości, czy wyłączenie takich nieletnich odpowiada duchowi ustawy, skoro do nich ustawa nie pozwala na orzeczenie utraty praw, względnie pozbawienie obywatelskich praw honorowych.

Do art.7-go. Cenzus wieku dla wybieralności zmieniono na 5 lat stosownie do postanowienia art. 13 Konstytucji.

Dodano ustęp: „O zakwestionowanym prawie wybieralności rozstrzyga wyłącznie Sąd Najwyższy”.

Do art. 9-go. Zwolnienie z obowiązków służbowych z chwilą wyboru na posła rozszerza się na wszystkich funkcjonariuszy państwowych, również i samorządowych, zgodnie z przepisem art. 16 Konst[ytucji]

Do art. 12-go. Podział na okręgi wyborcze ulega zmianie, co jest konieczne wobec tego, że zmienia się zasada podziału mandatów pomiędzy okręgi (art. 14). Ponieważ jak to wykazuje się w uzasadnieniu do art. 14 jeden mandat przypadać może teoretycznie na 80 000 ludności, przeto dotychczasowe okręgi wyborcze w większości wypadków byłyby zbyt małe. Ogółem projektuje się utworzenie 58 okręgów, których numeracja biegnie ciągłą linią wężykowatą, rozpoczynając się w okręgu nadmorskim a kończąc na Śląsku Cieszyńskim. Dla ogólnej orientacji w osobnym wykazie podaje się daty dotyczące zaludnienia poszczególnych okręgów (w ugrupowaniu tychże według dzielnic). Daty te pochodzą z dawnych

czasów i źródeł i za ściśle odpowiadające obecnemu stanowi uważane być nie mogą.

Przy podziale na okręgi starano się przede wszystkim by stanowiły one kompleksy terytorialne – jednolite pod względem charakteru gospodarczego i zespolone komunikacyjnie i by granice powiatów i województw nigdzie przy tym naruszone nie zostały. Miasta Warszawa i Łódź stanowią oddzielne okręgi miejskie. Okręgi w b. zaborze pruskim jako dostatecznie duże, pozostawione są bez zmian. Granicami okręgów wyborczych objęte zostały również terytoria Górnego Śląska i Litwy Środkowej³¹⁵.

Przepis zawarty w drugim ustępie art. 12 wprowadza się na wypadek zmiany granic powiatów. Ustanowienie takiego przepisu jest wskazane, gdyż wobec niedoskonałego podziału administracyjnego kraju, granice powiatów w wielu wypadkach będą musiały być zmienione i w takim razie zdarzyć by się mogło, że ludność jednego powiatu musiałaby głosować w kilku okręgach wyborczych co jest niedogodne i niepożądane. W myśl projektowanego przepisu, sprawa regulowałaby się automatycznie, bez potrzeby każdorazowego załatwiania jej w drodze ustawodawczej.

Do art. 13-go. Postanowienia tego artykułu są konieczne, ze względu na nieuregulowane jeszcze granice Państwa Polskiego. Nie wiadomo np., w jakim terminie i na jakim obszarze odbyć się będą mogły wybory na Śląsku Górnym oraz na terytorium tzw. Litwy Środkowej. Postanowienia projektowane potrzebne są też na wypadek wojny.

Do art. 14-go (12). Artykuł ten zawiera postanowienia zasadniczo zmieniające system podziału mandatów pomiędzy okręgi. Gdy bowiem przy wyborach do Sejmu Ust. mandaty przyznawane były okręgom na zasadzie liczb zaludnienia tychże (1 mandat na 50 000 ludności), to obecnie z góry nie określa się, ile każdy okręg ma otrzymać mandatów poselskich, a liczbę ich uzależnia się od ilości głosów złożonych w okręgu. Zasada tego rodzaju znalazła już zastosowanie przy wyborach do Parlamentu Rzeszy Niemieckiej i Sejmów poszczególnych Państw Rzeszy (Badenu, Prus). Za zastosowaniem tej zasady na terenie Państwa Polskiego przemawiają następujące względy:

1) Państwo Polskie nie posiada jeszcze statystyk ludności³¹⁶. Daty jakie zacerpnąć można z urzędowych statystyk państw zaborczych, odnoszą się do czasów przedwojennych (częściowo tylko i do czasów okupacji) i nie odpowiadają obecnemu stanowi; daty urzędowej statystyki rosyjskiej nigdy zresztą na zaufanie nie zasługiwały. O ile w drodze złożonych wyliczeń można w przybliżeniu określić ogólną liczbę ludności zamieszkałej w granicach Państwa Polskiego,

³¹⁵ Terytoria te nie były jeszcze inkorporowane do Rzeczypospolitej Polskiej.

³¹⁶ Pierwszy spis powszechny miał odbyć się 30 września 1921 r. Ze względu na wojnę nie było możliwe zorganizowanie go w 1920 r.

to jednak nie podobna tego uczynić dla oddzielnych części kraju, a tym bardziej dla poszczególnych powiatów. Wypadki wojenne spowodowały wielkie zmiany w zaludnieniu poszczególnych dzielnic. Zmiany te nie mają tylko charakteru przejściowego, gdyż, chociaż poszczególne dzielnice odzyskują częściowo swą ludność, nie w jednakowym jednak stopniu. Wobec tego, w obecnej chwili niepodobna określić stanu rozszedlenia ludności, a również przewidzieć, w jakim stopniu rozszedlenie to wróci do normy. W takim stanie rzeczy dokonanie sprawiedliwego podziału mandatów pomiędzy okręgi na podstawie liczby ludności jest niewykonalne. Z praktyki wyborów do Sejmu Ustawodawczego można stwierdzić na podstawie zestawienia dat, zaczerpniętych ze spisów wyborców oraz zebranych przez władze administracyjne, że podział mandatów w wielu okręgach był niestosunkowy i tak np. okręg 16 (miasto Warszawa) otrzymał o 3 mandaty za mało (na 16) zaś okręg wyborczy 34 (Bielsk) o 2 mandaty (na 4) za dużo, okręg 21 (Chełm-Hrubieszów) za dużo o 3 (na 7). Przy zastosowaniu projektowanego systemu podział mandatów na okręgi dokonywa się automatycznie w stosunku do istotnej ilości wyborców w okręgach oraz ich zainteresowania wyborami.

2) Prawo wyborcze przysługuje tylko obywatelom Państwa Polskiego. W obecnej chwili niepodobna przewidzieć, jaka liczba ludności dzielnic kresowych uzyska obywatelstwo polskie. Wobec tego, że znacznej części ludności tych dzielnic prawa wyborcze mogą nie przysługiwać, przyznawanie okręgom wyborczym mandatów na podstawie zaludnienia byłby bezzasadne nawet przy rozporządzeniu ściślejszymi datami statystycznymi.

3) Niestosunkowy podział mandatów pomiędzy okręgi (co jest nieuniknione przy braku statystyki ludności) spowodować może to, że liczba mandatów, jakie w rezultacie wyborów przypadną poszczególnym stronnictwom może zupełnie nie odpowiadać liczbie głosów, jakie za nimi wypowiedziały się na całym obszarze wyborczym. Wyniknąć to może stąd, że jedne stronnictwa w jednych okręgach zdobędą swe mandaty kosztem innej liczby głosów, niż drugie w innych okręgach (różnice tzw. dzielników wyborczych). Jak wykazują przytoczone niżej przykłady różnice te mogą być b. znaczne. W ten sposób liczba mandatów poselskich, jakie zdobędą poszczególne stronnictwa może zupełnie fałszywie obrazować ich wpływ w kraju. Tego rodzaju odchylenia mogą mieć miejsce nawet wtedy, gdyby podział mandatów pomiędzy okręgi na podstawie liczb ludności został odpowiednio uskuteczniiony, a pochodzi to stąd, że udział wyborców w głosowaniu jest różny w różnych okręgach (do pewnego stopnia na różnice dzielników wyborczych wpływa również różne rozbieżności głosów pomiędzy listy). Dla przykładu przytoczyć można, że przy wyborach do konstytuancy niemieckiej (które odbywały się na dawnych zasadach) stronnictwo niezawisłych socjalistów zdobyło jeden mandat kosztem przeciętnej liczby 105 331 głosów, gdy stronn[ictwo] Chrześcijańsko-ludowe kosztem 65 716 głosów. Z praktyki

wyborów do Sejmu Ust[awodawczego] można zaznaczyć, że w okr[ęgu] 33 (Bielsk) dzielnik wyborczy wynosił 6919, zaś w okr[ęgu] 42 (Tarnów) 15 843.

W danym wypadku główną przyczyną tak znacznej różnicy było to, że okr[ęgi] 33 otrzymał za dużo mandatów. W jakim stopniu tego rodzaju czynniki odbiły się na ostatecznych rezultatach wyborów do Sejmu Ust[awodawczego] trudno stwierdzić wobec tego, że wyniki wyborców do Sejmu nie są jeszcze statystycznie opracowane. Przy przyszłych wyborach na tak dużym obszarze odchylenia mogłyby być znaczne. Ustalając stosunek między liczbą mandatów, a liczbą złożonych głosów – dla wszystkich okręgów jednakowy, usuwa się najważniejsze przyczyny odchylenia, o których mowa.

4) Zastosowanie proponowanej zasady podziału mandatów mieć będzie znaczenie wychowawcze dla ludności, gdyż skłoni ją do większego zainteresowania się wyborami.

Liczba 25 000 głosów, która stanowi podstawę do przyznania okręgowi jednego mandatu poselskiego określono w sposób następujący: Ludność Państwa Polskiego po włączeniu Śląska Górnego i obszarów „Litwy Środkowej” liczyć będzie 29–30 milionów³¹⁷. O ile utrzymana została by zasada, że jeden poseł przypada na 50 000 mieszkańców, przyszły Sejm liczyłby około 600 posłów. Liczba ta jest zbyt duża i należy ją zredukować. Pouczające jest w tej mierze doświadczenie Parlamentu Niemieckiego, który, licząc 425 posłów postanowił, według wiadomości prasowych, zredukować tę liczbę do 360. By otrzymać zbliżoną liczbę posłów w Polsce należałoby wyznaczyć 1 posła na 80 000 mieszkańców. W ten sposób liczba posłów osiągnęłaby 360–375.

Przyjmując, że wśród ludności Państwa Polskiego osób obojga płci w wieku ponad 21 lat jest około 49% (w roku 1897 w b. zaborze rosyjskim liczba ta wynosiła 49,2%, w Galicji w r. 1910 – 49,1%, w roku 1916 w W[ielkim] Ks[ięstwie] Poznańskim 49,1%), określić można, że osoby, którym przysługuje prawo wyborcze stanowić będą 45% ogółu ludności. W ten sposób otrzymujemy, że 80 000 ludności odpowiada 36 000 wyborców. Oczywiście nie wszyscy wyborcy złożą swe głosy. Odsetek głosujących z góry ściśle określić się nie da, na podstawie praktyki wyborów przewidywać jednak można, że przeciętnie nie wyniesie on mniej jak 60%, a więcej jak 80% liczby wyborców. Dla orientacji przytoczyć można, że w wyborach do konstytuanty niemieckiej brało udział 83% wyborców, przy wyborach do konstytuanty austriackiej – 84,4% wyborców. Daty dotyczące ‘wyborów do’ Sejmu Ustawodawczego nie są kompletne, na podstawie materiału, jakim rozporządza Gł[ówny] Urz[ąd] Statystyczny, można jednak stwierdzić, że w znacznej większości okręgów odsetek głosujących wynosił więcej niż 70%,

³¹⁷ Szacunek zawyżony. Spis powszechny przyniósł wynik 25 600 tys. osób. Do tego trzeba doliczyć półtora miliona mieszkańców Górnego Śląska i Wileńszczyzny, co razem daje ponad 27 mln.

a przeciętny odsetek wynosi około 75%. Obliczając odsetek głosujących wyborców na przeciętnie 70%, otrzymamy, że 80 000 ludności (36 000 wyborców) odpowiada 25 200 złożonych głosów, co zaokrągliła się do liczby 25 000.

Przyjąwszy liczbę 25 000 głosów jako podstawę do przyznania okręgowi jednego mandatu, obliczyć można, że o ile głosowałoby tylko 50% wyborców to wybory w całym Państwie dałyby 313–324, posłów o ile ten odsetek wynosiłby 80% liczba posłów byłaby odpowiednio większa i wynosiłaby 418–432 posłów.

Do art. 15 (13). Dodano ustęp: „podział na obwody głosowania ustalają okręgowe komisje wyborcze na podstawie materiałów dostarczanych przez władze administracji politycznej.

Uskutecznienie podziału na obwody przy obecnym powiększeniu obszaru okręgów będzie wymagało dłuższego czasu. Wobec ściśle określonych terminów dla czynności wyborczych materiały wzgl[ędnie] projekt tego podziału winny być przygotowane zawczasu i zadanie to powierza się władzom administracyjnym.

Do art. 17 (15). Opuszczono ustęp: „głosowanie powinno być naznaczone najpóźniej na sześćdziesiąty dzień po dniu zarządzenia wyborów” natomiast wstawiono: „głosowanie wyznaczone będzie najwcześniej na pięćdziesiąty dzień po zarządzeniu wyborów”. Jako ostateczny termin, w którym wybory mają się odbyć, określa art. 26 Konst[ytucji] dziewięćdziesiąty dzień od dnia rozwiązania Sejmu. Oznaczenie ostatecznego terminu w ordynacji jest więc zbyteczne, natomiast konieczne jest określenie terminu najwcześniejszego, a to ze względu na okres czasu potrzebny do przeprowadzenia wszystkich czynności przygotowawczych, które kończą się dopiero trzydziestego ósmego dnia od zarządzenia wyborów (art. 52). Dwanaście dni pozostałoby jeszcze na agitację przedwyborczą.

Skreślono przepis, że zarządzenie wyborów „powinno być ogłoszone w dziennikach politycznych, stołecznych i prowincjonalnych”. Jest to zbyteczne, gdyż dzienniki podadzą te wiadomości z obowiązku dziennikarskiego.

Do art. 18. Przepisy tego artykułu znajdują swe uzasadnienie w motywach podanych wyżej do art. 13.

Do art. 21 (18). Określa się bliżej, że zakres nadzoru komisarza wyborczego rozciąga się na „przygotowanie i przeprowadzenie wyborów” oraz dodano, że: „komisarzy wyborczych dla b. dzielnicy pruskiej, mianuje Minister dla b. dzielnicy pruskiej”.

Do art. 22. – Dodano, że Gen[eralny] Kom[isarz] Wyborczy ma być mianowany z grona członków wyższej magistratury sądowej. Jest to konsekwentne, ponieważ wybory przeprowadzają władze sądowe, kierowano się tym względem, że Gen[eralny] Kom[isarz] Wyborczy będzie musiał pozostawać w ciągłym kontakcie z Sądem Najwyższym, który rozstrzyga sprawy wyborcze i w którym przechowują się akta wyborcze.

Dodano ustęp drugi zawierający postanowienie, że urząd Generalnego Komisarza Wyborczego jest stały. Jest to konieczne ze względu na czynności

Generalnego Komisarza Wyborczego związane z ewentualnym przeprowadzeniem wyborów ponownych oraz zastąpieniem mandatu poselskiego (art. 97 i art. 98).

Do art. 23 (19, 20). Zmieniono przepis dotyczący delegowania przewodniczącego komisji oraz jego zastępcy. Mają oni być delegowani przez ogólne zebranie połączonych wydziałów Sądu Okręgowego. O ile w okręgu nie ma Sądu Okręgowego deleguje ich prezes Sądu Apelacyjnego; ten przepis ma na względzie głów[nie] stosunki na ziemiach wschodnich.

Do art. 24 (21). Zmienia się skład okręgowej komisji wyborczej w ten sposób, że dwóch członków, którzy dawniej byli wybierani przez zgromadzenie wójtów, według obecnego projektu delegować ma najbliższy wydział powiatowy. Przeprowadzenie wyborów wójtów zwłaszcza na kresach byłoby bardzo uciążliwe, zaś ukonstytuowanie komisji w jak najkrótszym czasie jest konieczne ze względu na terminowe czynności tychże.

Przepis zawarty w drugim ustępie mieć będzie zastosowanie w powiatach wschodnich (woj[ewództwa] Nowogródzkie, Poleskie, Wołyńskie) oraz na Śląsku Cieszyńskim, gdzie wydziały powiatowe nie istnieją.

W przepisie dotyczącym okręgów miejskich (Warszawa i Łódź) skreśla się ustęp mówiący, że trzeciego członka komisji wybierają związki zawodowe, gdyż w radach miejskich wybranych na zasadzie pięcioprzymiotnikowego prawa wyborczego, zasiadają już robotnicy. Utrzymanie więc dotychczasowego przepisu byłoby niesłusznym uprzywilejowaniem jednej klasy.

Art. 22, 23, 24 dekretu zostają skreślone, co wynika ze zmian wprowadzonych w art. 24 niniejszego projektu.

Do art. 26. – Dodano ustęp: „w razie choroby lub nieobecności członka komisji, przewodniczący powoła do jej składu zastępcę”.

Do art. 29. – Dodano ustęp: „godność członka komisji jest godnością honorową, od przyjęcia której nikt nie może się uchylać bez dostatecznie ważnych przyczyn”.

Wysokość kar, jakie mogą być nakładane na członków komisji podnosi się do 10 tysięcy marek, jednocześnie zmienia się przepis w tym kierunku, że kary te nakładać ma przewodniczący okręgowej komisji wyborczej, nie zaś komisja wyborcza, gdyż ta ostatnia wskutek nieobecności członków, na których właśnie należy nałożyć karę może być zdekompletowana i może nie mieć możliwości powzięcia w swoim czasie odnośnej uchwały.

Do art. 30. – Jest on nowo projektowany. Zawiera on przepis, mocą którego członkowie komisji podczas urzędowania pozostają pod ochroną prawa, przysługującą urzędnikom państwowym. Taka ochrona prawna dotychczas przysługiwała im tylko w b. zaborze austriackim, na mocy § 13 ustawy z 26 stycznia 1907 r. (Dz.Pr. [Nr] 18) zawierającej karno-prawne postanowienia dla ochrony wyborów i zgromadzeń. Dekret z dnia 8 I 1919 r. (Dz.Pr. Nr 5 p. 96) o postanowieniach karnych za przeciwdziałanie wyborom do Sejmu i wykonywanie obowiązków poselskich w tej mierze nie zawiera dostatecznych przepisów.

Do art. 31 (30). Artykuł ten zmieniony został w ten sposób, że diety oraz ewentualne koszty podróży pobierać będą nie tylko członkowie komisji, ale również Generalny Komisarz Wyborczy i Komisarze Wyborczy. Wysokość tych diet i kosztów podróży, ma być określona przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Do art. 32 (31). Gminy przygotować mają „spisy wyborców”, nie zaś „spisy obywateli w wieku ponad lat 21”. W miastach spisy mogą być sporządzane według ulic i numerów domów w układzie alfabetycznym. Spisy mają być sporządzane w dwóch egzemplarzach, z których jeden jest przeznaczony do przesłania do okręgowej komisji, drugi zaś do wyłożenia w komisji obwodowej (art. 36).

Do art. 34 (33). Dodano, że: „komisja obwodowa ma prawo dokonać poprawienia lub uzupełnienia spisu”.

Do art. 36 (35). Dodano przepis, że wraz ze spisem wyborców ma być przesłany do okręgowej komisji spis osób pozbawionych praw wyborczych. Spis ten może być potrzebny okręgowej komisji wyborczej przy badaniu reklamacji (art. 42).

Do art. 41 (40). Obwodowej (dawniej miejscowej) komisji wyborczej odbiera się prawo rozstrzygania reklamacji, a sprawy te koncentrują się w okręgowej komisji wyborczej, dokąd mają być bezzwłocznie przesyłane.

Do art. 42 (41). Zmienia się termin, w jakim okręgowa komisja wyborcza, zwrócić ma obwodowym komisjom poprawione spisy wyborców z 32 dnia na 38 od daty zarządzenia wyborów. W tej mierze kierowano się następującym obliczeniem: reklamacja może być zgłoszona w ostatnim tj. w trzydziestym dniu złożenia spisu. Interesowany obywatel zawiadomiony może być najazutrz tj. w trzydziestym pierwszym dniu (art. 39). Trzy dni tj. do trzydziestego czwartego dnia pozostawia mu się na obronę (art. 40), cztery dni pozostaje zatem na odesłanie aktów reklamacyjnych do okręgowej komisji wyborczej i na rozstrzygnięcie sprawy przez też komisję.

Do art. 44 (43). Ostateczny termin, w jakim mogą być składane listy wyborców projektuje się ustalić na trzydziesty dzień od daty zarządzenia wyborów (Stosownie do dekretu z dnia 19 grudnia 1918 r., Dz.Pr. Nr 20 poz. 63, terminy te były przedłużone do trzydziestego czwartego dnia). Okres trzydziestu dni zdaje się być dostateczny na to by stronnictwa mogły ułożyć listy kandydatów, gdyby zaś ten termin opóźnić, to niemożliwe byłoby wydrukowanie zatwierdzonych list kandydatów w trzydziestym ósmym dniu (art. 52), a co za tym idzie należałoby opóźnić termin, w jakim może odbyć się głosowanie.

Do art. 46 (50). Dodano przepis, że jedna osoba może tylko jeden raz kandydować w jednym okręgu, to znaczy, że figurować może tylko na jednej liście kandydatów w okręgu.

Do art. 47 (44). Wprowadza się nowy przepis, w myśl którego kandydaci na posłów muszą na piśmie wyrazić swą zgodę na ubieganie się o mandat; czyni się to w tym celu, żeby uniemożliwić wystawianie list fikcyjnych.

Do art. 48 (46). Grupy wyborców mają wskazać pełnomocnika w pisemnym oświadczeniu.

Do art. 49 (45–51). Zmiana terminu, w jakim komisja zawiadamia pełnomocników o brakach list, jest w związku ze zmianą terminu w art. 44.

Do art. 51 (47). Z tych samych powodów zmienia się termin zgłoszenia związków list.

Dodano ustęp, że: „każda grupa wyborców może wchodzić w skład tylko jednego związku”.

Do art. 52 (54). Listy kandydatów mają być wydrukowane w ugrupowaniu według związków, a to w celu zorientowania wyborców. Jako termin ,w jakim mają być wydrukowane i rozesłane listy kandydatów ustala się trzydziesty ósmy dzień od daty zarządzenia wyborów. W tym dniu więc kończą się przygotowawcze urzędowe czynności wyborcze.

Do art. 53. – Zawiera on nowe postanowienia nie pozwalające na zmianę i cofnięcie wydrukowanych list kandydatów. Przepis ten wprowadza się w celu uniemożliwienia dokonywania w ostatniej chwili zmian, które by mogły zdezorientować wyborców lub nie dojść do ich wiadomości przed głosowaniem.

Do art. 55 (56). Ustęp drugi zawiera nowy przepis, na mocy którego przewodniczący komisji w razie braku quorum może komisję uzupełnić powołując do niej jedną lub dwie osoby piśmienne spośród obecnych wyborców. Głosowania przerywać nie wolno i przewodniczący powinien mieć możliwość przeprowadzenia go do końca w każdym wypadku.

Do art. 60 (61). Skreśla się przepis, mocą którego przewodniczący komisji jest upoważniony do nakładania grzywien na osoby, które by zakłócały spokój lub agitowały w lokalu wyborczym. W tej mierze brano pod uwagę tę okoliczność, że o ile na miejscu nie będzie straży to przewodniczący może nie mieć możliwości nawet stwierdzenia nazwiska osoby, na których chciałby nałożyć karę. O ile straż policyjna będzie na miejscu, to sprawa z urzędu będzie mogła być przez nią skierowana na drogę sądową.

Do art. 63 (66). Określa się wyraźnie, że obowiązek dostarczenia straży ciąży na władzach administracyjnych.

Do art. 66. – Odpowiada on przepisowi z dekretu z dnia 21–XII 1918 r. (Dz.Pr. Nr 21 poz. 74). W drugim ustępie dotyczącym kart do głosowania wyraz „drukowany” zmienia się na „odbity mechanicznie”. W ten sposób dopuszcza się karty odbijane na maszynie i hektografie itd.

Do art. 72 (76). Dodaje się, że nieważne są karty do głosowania znalezione w kopercie w liczbie większej niż jedna.

Do art. 74 (59,79). Wzór protokołu ustalić ma Minister Spraw Wewnętrznych. Forma protokołu pozostaje w związku ze szczegółowymi wyjaśnieniami, jakie będą udzielone później w instrukcji.

Do art. 76 (81). Określa się bliżej, jakie wyliczenie ma dokonać komisja, a w załączniku (Nr 3) podaje się przykłady wszystkich wyliczeń. W razie gdyby kilka list miało tę samą podstawę liczbową do otrzymania jednego mandatu, rozstrzygać ma losowanie, gdyż dawny przepis, że w takich wypadkach rozstrzyga się na korzyść listy, która otrzymała największą ogólną liczbę głosów jest przy tej metodzie repartycyjnej, jaką się stosuje, bezzasadna.

Do art. 77 i 78. Przepisy ich określają: sposób podziału mandatów pomiędzy kandydatów jednej listy; sposób postępowania na wypadek niedostatecznej ilości kandydatów na liście oraz ustanawiają stałą instytucję kandydatów na posłów. W tej mierze w dekrete był brak wyraźnych przepisów, które są konieczne.

Do art. 79 (82, 83). Dodano: „wzór protokołu ustali Minister Spraw Wewnętrznych; analogicznie jak w art. 74.

Do art. 80 (84). List wierzytelny ma zawierać również numer okręgu wyborczego. Dodano ustęp, że odpis uwierzytelnia przewodniczącą komisji.

Do art. 81 (85). Protokół mają podpisywać tylko obecni członkowie komisji.

Do art. 83 (87). Dodaje się ustęp, który zobowiązuje okręgowe komisje wyborcze do nadsyłania rachunków wyborczych, najdalej w przeciągu trzech miesięcy; dotychczas regulowanie tych rachunków rozciągało się na dłuższy okres czasu, co jest niepożądane.

Do art. 87 (96). Opuszcza się ustęp mówiący, że Sejm najpóźniej w przeciągu trzech miesięcy rozważy ważność wyborów niezaprotestowanych, gdyż stosownie do przyjętej przez Sejm praktyki, wybory stają się ważne, o ile nie wpłynie żaden protest.

Do art. 88 (97, 98). Artykuł ten łączy w sobie przepisy art. 97 i 98 Dekretu. W ten sposób Sąd Najwyższy ma możliwość przy istnieniu okoliczności zaznaczonych w p. 1 i 2 niniejszego artykułu unieważnić bądź mandat poselski, bądź też całe wybory w okręgu. Daje to większą swobodę Sądowi Najwyższemu. O skutkach późniejszej utraty praw wyborczych mówi się w art. 94, przeto odnośny ustęp tu się skreśla.

Do art. 89. – Wprowadzając oddzielny przepis o unieważnieniu głosowania, przewiduje się, że unieważnienie wyborów niekoniecznie musi pociągnąć za sobą unieważnienie głosowania we wszystkich obwodach w okręgu. Sąd Najwyższy może orzec np., że głosowanie unieważnia się tylko w tych obwodach, w których stwierdzono nadużycie. Wprowadzenie takiego przepisu jest wskazane, zwłaszcza z tego względu, że okręgi są duże (np. Nr 11 obejmuje całe Województwo Poleskie).

Do art. 91 – dawnego dekretu, który brzmiał: „Sąd Najwyższy jest wyłącznie sądem orzekającym o przekroczeniach prawa przy badaniu protestów wyborczych”, został skreślony, gdyż kompetencje Sądu Najwyższego są dostatecznie określone w art. 86, 87, 88, 89, 90 projektu ustawy.

Do art. 93 (nowy). Określa wszystkie przypadki ustania mandatu, co jest konieczne dla ustalenia pojęcia: „ustanie mandatu”, które stwierdza Sejm (art. 97) w odróżnieniu od „unieważnienia mandatu”, które orzeka Sąd Najwyższy.

Do art. 95 (nowy). O utracie praw wyborczych będzie zawiadamiać Sejm ten Sąd, którego prawomocny wyrok pociąga za sobą utratę praw wyborczych w myśl art. 6, w wypadku jednak zmiany przynależności państwowej obowiązek zawiadomienia ciążyłby na władzach administracyjnych.

Do art. 96. – Ustanie mandatu poselskiego powinno być potwierdzone odpowiednim aktem, czynność tę powierza się samemu Sejmowi.

Do art. 98 (101). Dodano ustęp, który postanawia, że mandat przepada o ile na liście brak kandydata.

Załącznik [4a]

Uzasadnienie [rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w sprawie ogłoszenia w „Dzienniku Ustaw Rzpltej Polskiej” rozporządzenia Ministra Rolnictwa i D.P. z dn. 4 czerwca 1921, wydanego w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego w przedmiocie zabezpieczenia przy wykonywaniu ustawy z 17 grudnia 1920 (Dz.U. z r. 1921 No 4, p. 17) praw osób internowanych i wywiezionych przez obce władze, oraz osób powracających do swych siedzib po dn. 1 kwietnia 1921 r. wraz odpisem pisma Ministerstwa Sprawiedliwości do Prezydium Rady Ministrów w tej sprawie]

UZASADNIENIE

W wykonaniu ustawy z dn. 17 grudnia 1920 (Dz.U. z r. 1921 No 4 p. 17) i zgodnie z zapowiedzią uczynioną w § 8 rozporządzenia wykonawczego do tej ustawy z dn. 16 marca 1921 (Dz.U. No 27 p. 157) wydane zostało przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Prezesem Gł. Urzędu Ziemskiego rozporządzenie z 4 czerwca 1921 załączone w odpisie.

Rozporządzenie powyższe przesłane zostało za zgodą Prezydium Rady Ministrów do Redakcji „Dziennika Ustaw R.P.” w celu ogłoszenia. Jednakże Ministerstwo Sprawiedliwości z motywów, przytoczonych w piśmie z 30 czerwca 1921 dołączonym w odpisie, sprzeciwiło się ogłoszeniu wspomnianego rozporządzenia i wstrzymało ogłoszenie.

Motywy Ministerstwa Sprawiedliwości są sprzeczne z ustawą z 17 grudnia 1920 z następujących powodów:

Interpretacja i wykonanie ustawy opierać się musi na przyjętej zasadzie, że ustawa jest logiczną i że ustawodawca miał wolę wydania ustawy wykonalnej. Przy interpretacji Ministerstwa Sprawiedliwości wykonalność niektórych postanowień jest wykluczona.

Postanowienia p. a) art. 2 ustawy z 17 grudnia 1920 nie mogłyby mieć w ogóle zastosowania i nie weszłyby w życie, jeśli nie miałyby być określony termin dochodzenia praw przez osoby internowane lub wywiezione, albowiem w każdym wypadku, gdy ziemia jest opuszczoną, domniemywać by można, iż przyczyną nieobecności właściciela jest internowanie – względnie wywiezienie, a ziem opuszczonych nie można by przeto przejmować w ogóle na własność Państwa, gdyż właściciel mógłby nawet za lat kilkadziesiąt zgłosić swe uprawnienia.

Art. 5 powołanej ustawy sprzeciwia się wyraźnie interpretacji Ministerstwa Sprawiedliwości. Jeśli bowiem „właściciele gruntów przejętych na własność Państwa z mocy art. 2 niniejszej ustawy (a więc opuszczonych), mogą otrzymać w razie powrotu po 1 kwietnia 1921 ziemię w innym miejscu itd.”, to albo Państwo może przejąć ziemie opuszczone i właścicielom tych ziem, nadać ziemię w innym miejscu, albo, wedle interpretacji Ministerstwa Sprawiedliwości, nie może w ogóle tych ziem przejąć, czyli cytowany przepis art. 5 jest niepotrzebny.

Dalsza logiczna interpretacja postanowień art. 2 powołanej ustawy, prowadzi konsekwentnie do stwierdzenia, iż ustawodawca, pod względem skutków prawnych, traktował powrót właścicieli majątków opuszczonych na równi z dostarczeniem dowodów internowania lub wywiezienia nieobecnych, czyli że stawiał dwie alternatywy właścicielom majątków opuszczonych: albo w dn. 1 kwietnia 1921 będzie stwierdzoną ich obecność, albo do dn. 1 kwietnia 1921 będą dostarczone dowody ich internowania lub wywiezienia.

W uwzględnieniu jednak okoliczności, że ustawa uchwaloną została w dn. 17 grudnia 1920, a rokowania pokojowe z Rosją, wbrew przewidywaniom tak się przeciągnęły, że pokój zawarty został dopiero w dn. 18 marca 1921, skutkiem czego żądanie przedstawienia dowodów w terminie do 1 kwietnia 1921 było bardzo trudne, Minister Rolnictwa i D[óbr] P[aństwowych] w porozumieniu z Prezesem GŁ. Urzędu Ziemskiego i Prezydium Rady Ministrów zapowiedział w rozporządzeniu z 16 marca 1921 (Dz.U. No 27 p. 157) ustanowienie terminu złożenia dowodów na czas po zawarciu traktatu pokojowego z Rosją.

Jeśli więc Ministerstwo Sprawiedliwości uznało zapowiedź ustanowienia terminu za uzasadnioną, dopuszczając ogłoszenie w rozporządzeniu z 16 marca 1921, to obecnie powinno by wyrazić zgodę na ogłoszenie będącego w mowie rozporządzenia.

W dzisiejszym stanie sprawy nasuwają się tylko dwie ewentualności:

albo 1) zgodnie z wyżej przedstawioną interpretacją, uznać, że terminem złożenia dowodów internowania lub wywiezienia był 1 kwietnia 1921, a zatem nie przyjmować w ogóle tych dowodów i w ten sposób pozbawić osoby internowane, faktycznie przywileju ustawą nadanego, – albo 2) ustanowić termin zgodnie z uczynioną zapowiedzią racjonalny i wykonalny, uzasadniony miejscowymi stosunkami i akcją osadnictwa wojskowego, której rozwój byłby przez niustalenie terminu prawie uniemożliwiony.

Minister
Rolnictwa i Dóbr Państwowych
J. Raczyński^f

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI
Warszawa,
Dn. 30 czerwca 1921 r.
N. Red. 12836/21.

Odpis.

Do
Prezydium Rady Ministrów
w miejscu

W odpowiedzi na pismo z dnia 16 czerwca 1921 r. No 13276 w przedmiocie ogłoszenia rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych o zabezpieczenie przy wykonaniu ustawy z dnia 17/XII 1920 r. praw osób internowanych przez obce władze, oraz osób powracających do swych siedzib po dniu 1 kwietnia 1921 r. Ministerstwo Sprawiedliwości zaznacza co następuje:

Ministerstwo Sprawiedliwości jest zdania, iż oznaczenie w § 2 powołanego rozporządzenia prekluzywnego terminu, do którego osoby internowane i wywiezione winny przedstawić dowody niemożności powrotu przed 1 kwietnia 1921 r. nie ma uzasadnienia w ustawie z dnia 17/II 1921 r. Z zestawienia ust. II i ust. I art. 2 powołanej ustawy wynika jasno myśl, iż ustawodawca chciał osobom internowanym i wywiezionym przyznać pewne uprzywilejowane stanowisko. Ustęp II art. 2 powołanej ustawy jest wyjątkiem od zasady wyrażonej w ustępie I i z tego też powodu terminu wyznaczonego w punkcie a) nie można przenosić drogą interpretacji do ustępu II. Byłoby to uszczupleniem tego uprawnienia, które ustawodawca ze względu na specjalne warunki przyznał pewnej kategorii osób. Gdyby ustawodawca liczył się z jakimkolwiek ograniczeniem terminowym, to byłby niezawodnie po słowach „co do których zostaną dostarczone dowody” termin ten oznaczył. Wolę ustawodawcy można interpretować, ale nie można jej w rozporządzeniu uzupełniać. A takim uzupełnieniem byłoby bezsprzecznie oznaczenie jakiegokolwiek terminu, z którym łączy się utrata praw wyjątkowo zastrzeżonych, Ministerstwo Sprawiedliwości nie może się zgodzić z interpretacją Ministerstwa Rolnictwa, jakoby upoważnienie do oznaczenia terminu mieściło się w ogólnej klauzuli art. 10, poruczającej wykonanie ustawy Ministerstwu Rolnictwa. Interpretację powyższą Ministerstwo Rolnictwa uzasadnia tym, iż bez oznaczenia terminu wykonanie ustawy byłoby w ogóle niemożliwe. Minister Rolnictwa oznaczając termin, spełnia tylko swój obowiązek wykonania ustawy. Tak pojęta interpretacja ogólnej klauzuli poruczającej

wykonanie idzie bezwarunkowo za daleko, Minister przez kontrasygnatę przyjmuje obowiązek wykonania woli ustawodawcy wyrażonej w danej, a nie w innej formie. Gdyby następnie okazało się, iż wola ustawodawcy jest w tym lub owym kierunku niewykonalna, to czynniki wykonywujące ją mogą wystąpić z wnioskiem o zmianę ustawy, nie mogą jednak danego niewykonalnego według ich mniemania ujęcia uzupełniać.

Odnosnie do § 2 powołanego rozporządzenia Ministra Rolnictwa należy zauważyć, iż paragraf ten odnośne postanowienia tylko zaciemnia i dlatego też jest zbędny.

ZA MINISTRA
DYREKTOR DEPARTAMENTU
/-/ Müller.

Ministerstwu Rolnictwa i
Dóbr Państwowych
do wiadomości.

Za MINISTRA
DYREKTOR DEPARTAMENTU
/-/ Müller

Załącznik [5a]

Uzasadnienie wniosku Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w sprawie uzupełnienia i częściowej zmiany ustawy z dn. 18 III 1920 r. o wydzierżawianiu niezagospodarowanych użytków rolnych (Dz.U. Nr 28 poz. 165)

UZASADNIENIE

Prawo przymusowego oddawania gruntów leżących odłogiem, a zdatnych pod uprawę rolną, w dzierżawę przysługujące Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych na mocy ustawy z dn. 18 marca 1920 r. i 14 lipca 1920 r. (Dz.Ust. Nr 28 poz. 165 i Nr 66 poz. 438), ograniczone jest terminem prekluzyjnym, po upływie którego organy państwowe nie mogą wykonywać posiadanych uprawnień.

Termin ten oznaczony jest na dzień 1 kwietnia każdego roku i, jak wykazało doświadczenie z dotychczasowej pracy na tym polu, nie tylko daje możliwość obejścia przepisów ustawy, lecz uniemożliwia oddawanie takich gruntów w dzierżawę pod uprawy jesienne.

Z tych powodów rozszerzenie pełnomocnictw nadanych Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych na cały rok, w celu usunięcia trudności, na jakie natrafia

akcja Rządu w kierunku zmniejszenia ilości gruntów leżących odłogiem a zdalnych pod uprawę rolną i podniesienie przez to produkcji rolnej, okazuje się niezbędną.

Minister Rolnictwa
i Dóbr Państwowych:
J. Raczyński

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

PROTOKÓŁ
88-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 26 lipca 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Za Ministra Kolei Żelaznych	Julian Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Za Ministra Robót Publicznych	^a Józef ^a Rybczyński
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister Aprowizacji	Władysław Grzędzielski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	dr Juliusz Trzcziński
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Protokół posiedzenia z 22 lipca 1921 r. po odczytaniu przyjęto.
2. Minister Spraw Wewnętrznych referuje projekt ordynacji wyborczej do Sejmu, przereferowany w myśl uchwał Rady Ministrów z 22 lipca (załącznik 1).

Projekt przyjęto z następującymi zmianami:

w artykule 23 zamiast „wójtów” ma być „naczelników gmin”;

ustępowi trzeciemu art. 23 nadano następującą osnowę: „Z pozostałych czterech członków komisji mianują spośród siebie po dwóch i tyłuż ich zastępców: Rada miejska miasta, w którym ma siedzibę okręgowa komisja wyborcza oraz sejmik powiatowy tego powiatu, w obrębie którego ma siedzibę komisja”.

Do tego artykułu dodano postanowienie: „Zastępca przewodniczącego i zastępcy członków biorą udział w komisji w razie nieobecności przewodniczącego, względnie członków”;

Postanowienie art. 24 zmieniono w tym kierunku, że spośród pięciu członków obwodowej komisji wyborczej władza administracyjna I instancji mianuje dwóch członków, zaś rada gminna trzech;

Przewodniczącego komisji mianuje spośród członków komisji władza administracyjna I instancji;

Artykułowi 44 nadano osnowę: „Zgłoszenie winno być podpisane łącznie lub na oddzielnych deklaracjach najmniej przez trzystu wyborców, zamieszkałych w okręgu wyborczym”;

W artykule 94 skreślono wyrazy „z Ministrem Sprawiedliwości”.

3. Rada Ministrów rozpatrzyła i przyjęła złożony przez Ministra Spraw Wewnętrznych projekt ordynacji wyborczej do Senatu (załącznik 2).

Zamiast wyrażenia „posłów do Senatu” przyjęto „senatorów”;

w art. 3 skreślono wyrazy „korzystając z reformy rolnej”;

w art. 14 skreślono wyrazy „z Ministrem Sprawiedliwości”.

4. Rada Ministrów obradowała nad stanem bezpieczeństwa Państwa, w szczególności nad stosunkami panującymi na kresach Rzeczypospolitej.

Uchwalono wniosek Prezesa Rady Ministrów:

„Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przeprowadzi natychmiast przez swe organa rejestrację całej ludności niezamieszkałej stale na wschód od linii Bugu i Sanu”.

wniosek Ministra Poczty i Telegrafów:

„Rada Ministrów poleca Ministrom: Spraw Zagranicznych, Spraw Wewnętrznych i Spraw Wojskowych, aby za wspólnym porozumieniem jak najrychlejsz stłumili szkodliwą akcję rozmaitych kół emigrantów i żywiołów komunistycznych, używając w tym celu stosownych środków, zdolnych zupełnie usunąć tę szkodliwą działalność”.

oraz wniosek Ministra Spraw Wojskowych:

„Minister Spraw Zagranicznych wyda swym podwładnym organom dyrektywy co do ścigania ewentualnej działalności antypaństwowej, tak urzędowych sowieckich delegacji i ich agentów, korzystających z dokumentów dyplomatycznych.

Dyrektywy te będą podane do wiadomości Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Ministerstwa Spraw Wojskowych, jako podstawa działalności defensywy politycznej i kontrszpiegowskiej w stosunku do organów urzędowych sowieckich”.

5. Rada Ministrów uchwaliła załączony wniosek Ministra Spraw Wojskowych w sprawie powiększenia budżetu i etatu Poselstwa w Moskwie (załącznik 3).

6. Rada Ministrów zatwierdziła na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych (załącznik 4) budżet przedstawicielstwa Rzeczypospolitej przy Lidze Narodów za czas od 1 sierpnia do 30 listopada 1921 r. w sumie frs. szwajc. 25 866,66³¹⁸.

³¹⁸ Mowa o Delegacji RP przy Lidze Narodów w Genewie, która miała otrzymać rangę równą poselstwom.

7. Rada Ministrów na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych (załącznik 5) upoważniła Ministrów Spraw Zagranicznych i Ministra Skarbu do wydatkowania na przyjęcie dziennikarzy nadbałtyckich, angielskich i rumuńskich w łącznej sumie 14½ miliona marek (załącznik 6).

8. Rada Ministrów na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych zaaprobowwała skreślenie z dniem 1 sierpnia 1921 r. etatu sekretarza legacyjnego II klasy w Poselstwie w Bernie, a dodanie natomiast etatu sekretarza legacyjnego I klasy.

Wynikająca różnica poborów ma być pokryta z oszczędności budżetowych, poczynionych na placówkach amerykańskich.

9. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Prezydium Rady Ministrów w sprawie przyznania dla Wandy Higersbergerowej, wdowy po zmarłym Prezesie Najwyższej Izby Kontroli Państwa, zaopatrzenia (załącznik 7).

10. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Prezydium Rady Ministrów w sprawie przyznania emerytury d-rowsi Leonowi Łączyńskiemu, b. lekarzowi powiatowemu w Turku (załącznik 8).

11. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Prezydium Rady Ministrów w sprawie mianowania d-ra Władysława Kiernika Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego (załącznik 9).

12. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Prezydium Rady Ministrów, a wymienione w załączniku 10, wnioski w sprawie likwidacji powstania na Górnym Śląsku.

13. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej oraz Ministra Skarbu, a wymieniony w załączniku 11, wniosek w sprawie konwencji przyjętych na I-ej Międzynarodowej Konferencji Pracy w Waszyngtonie, zaaprobowany przez Komitet Ekonomiczny Ministrów na posiedzeniu 23 lipca 1921 r.

14. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości treść exposé, które Minister Skarbu zamierza wygłosić w Sejmie przy wniesieniu ustawy skarbowej i preliminarza budżetowego Rzeczypospolitej na 1921 r.

Posiedzenie zakończono o godzinie 9 wieczorem.

†Witos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Ustawa w przedmiocie ordynacji wyborczej do Sejmu³¹⁹.
2. Ustawa w przedmiocie ordynacji wyborczej do Senatu³²⁰.

³¹⁹ Nie publikuje się.

³²⁰ Nie publikuje się.

3. Wniosek nagły Ministra Spraw Wojskowych w sprawie zwiększenia budżetu i etatu poselstwa w Moskwie³²¹.
4. [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o zatwierdzenie budżetu Przedstawicielstwa przy Lidze Narodów za czas od 1 sierpnia do 30 listopada 1921 r. w miesięcznej sumie frs. szwajc. 25 866,66].
5. [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o upoważnienie Ministrów Spraw Zagranicznych i Skarbu o wydatkowanie na przyjęcie dziennikarzy nadbałtyckich, angielskich i rumuńskich w łącznej sumie 14,5 miliona marek].
6. [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o skreślenie z dniem 1 sierpnia 1921 r. etatu sekretarza legacyjnego II klasy w Poselstwie w Bernie, a dodanie etatu sekretarza legacyjnego I klasy].
7. [Wniosek Prezydium Rady Ministrów w sprawie przyznania Wandzie Higersbergerowej, wdowie po zmarłym Prezesie Najwyższej Izby Kontroli Państwa, pensji wdowiej]³²².
8. [Wniosek Prezydium Rady Ministrów w sprawie przyznania emerytury d-rowsi Leonowi Łączyńskiemu, b. lekarzowi powiatowemu w Turku]³²³.
9. Wniosek o mianowanie d-ra Władysława Kiernika prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego.
10. Wniosek [Prezydium Rady Ministrów] w sprawie likwidacji powstania na Górnym Śląsku.
11. Wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej oraz Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie konwencji, przyjętych na I Międzynar[odowej] Konferencji Pracy w Waszyngtonie uchwalony przez Komitet Ekonomiczny Ministrów na posiedzeniu dn. 23 lipca³²⁴.

Załącznik ^c4^c
№ Aktu

[Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o zatwierdzenie budżetu Przedstawicielstwa przy Lidze Narodów za czas od 1 sierpnia do 30 listopada 1921 r. w miesięcznej sumie frs. szwajc. 25 866,66]³²⁵

RZECZPOSPOLITA POLSKA

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH

№ A.I.6134

WARSZAWA, Dn. 25 lipca 1921 R.

³²¹ Nie publikuje się.

³²² Nie publikuje się.

³²³ Nie publikuje się.

³²⁴ Wniosek zawiera uzasadnienie stanowiska rządu RP w sprawach przyjętych na I Międzynarodowej Konferencji Pracy w Waszyngtonie konwencji: 1) o pracy nocnej kobiet w przemyśle; 2) o ograniczeniu godzin pracy; 3) o bezrobociu; 4) o zatrudnieniu kobiet przed i po porodzie; 5) w sprawie pracy nocnej młodocianych w przemyśle; 6) o najniższym wieku dzieci w przemyśle.

³²⁵ W publikacji pomija się zestawienie wydatków budżetu Delegacji Polskiej przy Lidze Narodów.

W pierwszych dniach września rb. rozpoczyna się drugie ogólne Zgromadzenie Ligi Narodów w Genewie³²⁶, na którym będą rozpatrywane kwestie pierwszorzędne dla Polski znaczenia.

Na czas ogólnego Zgromadzenia nasze przedstawicielstwo musi być wzmocnione przez dodanie ^ddrugiego delegata oraz dwóch sekretarzy leg[acyjnych]^d I klasy. Projekt zwiększonego budżetu uwzględnia okres budżetowy już od 1-ego sierpnia br., ponieważ delegaci i sekretarze muszą przybyć do Genewy już w pierwszej połowie sierpnia. Różnica pomiędzy przejściowym a dotychczasowym budżetem może być pokrywana całkowicie z dosyć znacznych oszczędności Przedstawicielstwa, spowodowanych przejściowym nieobsadzeniem stanowisk.

Wobec powyższego wnoszę:

by Rada Ministrów uchwalić raczyła:

Zatwierdzenie budżetu Przedstawicielstwa przy Lidze Narodów za czas od 1 sierpnia do 20 listopada 1921 r. w miesięcznej sumie ^hmk 20 952^h (frs. szwajc. 25 866,66).

Skirmunt

Załącznik ^{c5}
№ Aktu

[Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o upoważnienie Ministrów Spraw Zagranicznych i Skarbu o wydatkowanie na przyjęcie dziennikarzy nadbałtyckich, angielskich i rumuńskich w łącznej sumie 14,5 miliona marek]

RZECZPOSPOLITA POLSKA

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH

№ A.I.6131

WARSZAWA, Dn. 25 lipca 1921 R.

Posłowie nasi w Londynie i Bukareszcie poruszyli sprawę przyjazdu dziennikarzy angielskich i rumuńskich do Polski. Ze względów politycznych i propagandy odwiedziny dziennikarzy wymienionych krajów byłyby ze wszech miar pożądane, mogłyby w znacznej mierze wpłynąć na zbliżenie się Polski z Anglią i Rumunią jako też zmienić opinie, często niekorzystne o Polsce, panujące za granicą. Ostatnia wizyta nadbałtyckich dziennikarzy, jak wynika to z komentarzy prasy, wywarła na tych krajach bardzo dodatnie wrażenie. Ze względu na rozpoczynający się niedługo okres wakacyjny dziennikarzy byłoby wskazane uskutechnienie ich przyjazdu w możliwie najkrótszym czasie.

³²⁶ Zgromadzenie obradowało od 5 września do 5 października 1921 r.

Co do pokrycia tego wydatku MSZ oświadcza, że w chwili płatności tego wydatku tj. w jesieni br. wystąpi w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu do Sejmu o przyznanie, wzgl[ędnie] sankcjonowanie tego kredytu w myśl ustępu I art. 3 projektu Ustawy Skarbowej za czas 1 styczeń do 31 grudnia 1921 r.

Wobec czego wnoszę:

by Rada Ministrów uchwalić raczyła

Upoważnić Pp. Ministra Spraw Zagranicznych i Ministra Skarbu do wydatkowania na przyjęcie dziennikarzy nadbałtyckich, angielskich i rumuńskich w łącznej sumie 14,5 miliona marek.

Prezydent Ministrów:

Minister Spraw Zagranicznych
fSkirmunt^f

Załącznik ^c6^c
№ Aktu

[Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o skreślenie z dniem 1 sierpnia 1921 r. etatu sekretarza legacyjnego II klasy w Poselstwie w Bernie, a dodanie etatu sekretarza legacyjnego I klasy]

RZECZPOSPOLITA POLSKA

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH

№ A. I. 6144

WARSZAWA, Dn. ... lipca 192 ... R.

Obecne warunki polityczne wykazały konieczność uzupełnienia Poselstwa Polskiego w Bernie³²⁷ siłą poważną i doświadczoną, co można by osiągnąć, zamieniając etat sekretarza II klasy na etat radcy leg[acyjnego] II klasy, różnica zaś poborów byłaby pokryta z oszczędności zaprowadzonych na placówkach amerykańskich.

Wobec tego wnoszę

aby Rada Ministrów raczyła uchwalić

Skreśla się z dn. 1/VIII 1921 r. etat Sekretarza legacyjnego II klasy w Poselstwie w Bernie a dodaje się natomiast etat ^cSekret.^c legacyjnego ^cI^c klasy. Wynikająca

³²⁷ Poselstwo przy Konfederacji Szwajcarskiej utworzono po 12 marca 1919 r., kiedy to rząd helwecki uznał państwo polskie.

różnica poborów^h w wysokości 722,22 frs. szwajc.^h ma być pokryta z oszczędności budżetowych, poczynionych na placówkach amerykańskich.

Prezydent Ministrów

Minister Spraw Zagranicznych
fSkirmuntf

Załącznik 9^c
№ Aktu

Wniosek o mianowanie d-ra Władysława Kiernika Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego

Wniosek
o mianowanie d-ra WŁADYSŁAWA
KIERNIKA
Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego.

Rada Ministrów na posiedzeniu w dniu 26 lipca 1921 roku – w myśl art. 4 ustawy z dnia 22 lipca 1919 r. w przedmiocie utworzenia Głównego Urzędu Ziemskiego (Dz.Pr.P.P. Nr 63, p. 376) – uchwaliła wystąpić z wnioskiem, aby Naczelnik Państwa raczył

m i a n o w a ć

D-ra WŁADYSŁAWA KIERNIKA
Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego.

Warszawa, dnia ... lipca 1921 r.

NACZELNIK PAŃSTWA

PREZYDENT MINISTRÓW

Wniosek [Prezydium Rady Ministrów] w sprawie likwidacji powstania na Górnym Śląsku

PREZYDIUM RADY MINISTRÓW
L. 649/T.

Warszawa, dn. 26 lipca 1921 r.

W sprawie likwidacji powstania
na Górnym Śląsku

Wniosek
na Radę Ministrów

Uzasadnienie.

Pismem z dnia 23 lipca 1921 r. przedłożył Komitet likwidacyjny powstania na Górnym Śląsku wykaz przypuszczalnych kosztów likwidacyjnych związanych z powstaniem, a obliczonych na sumę 147 milionów marek niemieckich. Suma ta jest bez porównania większą od kwoty wykazanej w sprawozdaniu delegata Ministerstwa Skarbu z dnia 5 lipca 1921 r., które nie uwzględnia w zupełności, poza żoldem zaległym i bieżącym (po dzień 5 lipca) ani dodatków dla rodzin, dodatków dla rodziców, ekwiwalentów za mundury oraz kosztów rzeczowych, związanych z koniecznością ewakuowania z terenu górnośląskiego sprzętu wojennego (np. rachunki za naprawę automobilów w prywatnych fabrykach i warsztatach śląskich). Przedłożony wykaz oparty jest z konieczności na cyfrach przypuszczalnych. Czynniki organizujące, oddziały powstańcze nie licząc zdaje się na dłuższy czas trwania powstania nie zostawiły Komitetowi likwidacyjnemu żadnych materiałów, na podstawie których, mógłby ten wypracować, na ścisłych cyfrach oparte zestawienie rachunkowe. Fakt ten nie zmniejsza jednak obowiązku wykonania przyjętych zobowiązań. Komitet likwidacyjny skutecznie wypłaty swe na terenie górnośląskim i w obozach koncentracyjnych na terenie Rzeczypospolitej na podstawie wystawionych przez dane Komendy Oddziałów, kart zwolnienia. Istnieją jednak oprócz b. powstańców, zaopatrzonych w ten dokument, żołnierze całych grup powstańczych, których Komisje gospodarcze wyjeżdżając w Poznańskie pozostawiły bez jakichkolwiek poświadczeń służbowych, co daje obecnie, wobec stanowiska Komitetu likwidacyjnego, zajętego w tych wypadkach, mianowicie niewypłacania choćby najmniejszych kwot, powód do licznych skarg, zażaleń, a nawet czynnych wystąpień – jak również uniemożliwia jakąkolwiek rejestrację.

W ostatnich czasach wskutek ciężkich stosunków walutowych i niemożności skutecznego przez Komitet likwidacyjny wypłat w oznaczonych przezeń

terminach, stan wrzenia podsyćany przez Niemców wzmagą się, przy czym Niemcy, nawet częściowo jak się okazuje wyrównują zobowiązania władz powstańczych odnośnie do powstańców polskich, z drugiej strony niemożność natychmiastowego wypłacenia zaległego i bieżącego żołdu formacjom, przeznaczonym do rozwiązania (jak np. Straż graniczna) z dniem każdym powiększa koszty likwidacji.

Mając więc na uwadze potrzebę jak najszybszego zakończenia całej akcji likwidacyjnej, i to tak ze względów politycznych, jak też ze względu na interes Skarbu, a zarazem zabezpieczenia funduszków Komisji likwidacyjnej na najbliższą przyszłość, Rada Ministrów raczy uchwalić:

Wniosek

- 1) Upoważnia się Ministerstwo Skarbu do bezpośredniego zarządu kwotami z funduszu plebiscytowego potrzebnymi na dalsze wypłaty, związane z likwidacją powstania górnośląskiego, jako to: żołdu, zapomóg rodzinnych, zapomóg dla rodziców, ekwiwalentu za mundury oraz należitości rzeczowych, związanych z akcją likwidacyjną na terenie górnośląskim.
- 2) Zwrócić się do Najwyższej Izby Kontroli o wydelegowanie dwóch przedstawicieli dla ścisłej współpracy ze stale delegowanym do Komitetu likwidacyjnego, przedstawicielem Ministerstwa Skarbu, przy kontroli użytkowania oddanych do dyspozycji kwot, jako też przy opracowywaniu i ustaleniu planu zapotrzebowań pieniężnych, niezbędnych do ukończenia akcji likwidacyjnej.

PREZYDENT MINISTRÓW:

Załącznik ^c11^c
№ Aktu

Wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej oraz Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie konwencji, przyjętych na I Międzynar[odowej] Konferencji Pracy w Waszyngtonie uchwalony przez Komitet Ekonomiczny Ministrów na posiedzeniu dn. 23 lipca

Wniosek

Ministra Pracy i Opieki Społecznej oraz Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie konwencji, przyjętych na I Międzynar[odowej] Konferencji Pracy w Waszyngtonie uchwalony przez Komitet Ekonomiczny Ministrów na posiedzeniu dn. 23 lipca.

- 1) Upoważnia się Ministra Pracy i Opieki Społecznej do złożenia Sejmowi zgodnie z art. 405 ust. 5 Traktatu Wersalskiego, tekstu konwencji w sprawie nocnej pracy kobiet, przyjętej na I-ej Międzynarodowej Konferencji Pracy w Waszyngtonie oraz do uzasadnienia negatywnego stanowiska rządu w sprawie tej konwencji.
- 2) Upoważnia się Ministra Spraw Zagranicznych oraz ^bM[inistr]a Pracy i Op[ieki] Sp[ołecznej]^b do złożenia Sejmowi:

Ustawy w przedmiocie ratyfikacji projektów konwencji, przyjętych na I-ej Międzynarodowej Konferencji Pracy w Waszyngtonie z r. 1919 a zamieszczonych w załączniku Nr 8 sprawozdania delegacji polskiej z I-ej Międzynarodowej Konferencji Pracy w Waszyngtonie.

Art. I. Sejm Rzeczypospolitej zatwierdza uchwalone na I Międzynarodowej Konferencji Pracy w Waszyngtonie z r. 1919 projekty Konwencji dotyczące:

- a) ograniczenia godzin pracy w zakładach przemysłowych do ośmiu na dzień, a czterdziestu ośmiu na tydzień,
- b) bezrobocia,
- c) zatrudnienia kobiet przed porodem i po porodzie,
- d) pracy nocnej młodocianych,

^{a3})^a ustalenia najniższego wieku dopuszczenia dzieci do pracy przemysłowej.

Art. II. Sejm Rzeczypospolitej upoważnia Naczelnika Państwa do podpisania ratyfikacji powyższych konwencji w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. III. Wykonanie niniejszej ustawy zleca się Ministrowi Spraw Zagranicznych, a wykonanie postanowień poszczególnych konwencji właściwym Ministrom.

Uzasadnienie

Zgodnie z uchwałą Rady Ministrów z dnia 21 kwietnia br. Komitet Ekonomiczny Ministrów na posiedzeniu 114 odbytym dnia 23 lipca, przyjął jednogłośnie podane powyżej wnioski Ministra Pracy i Opieki Społecznej oraz Ministra Spraw Zagranicznych.

Wnioski te, które zgodnie z art. 405 ust. 5 Traktatu Wersalskiego winny być złożone sejmowi, składa się niniejszym do zatwierdzenia Rady Ministrów.

UZASADNIENIE STANOWISKA RZĄDU

w sprawie konwencji o pracy nocnej kobiet w przemyśle.

Praca nocna kobiet w przemyśle regulowana jest obecnie przez ogólną Ustawę o czasie pracy z dn. 18 grudnia 1919 r. (Dz.Ust. ex. 1920 Nr 2 poz. 7) art. 14 i 15. Praca kobiet w myśl Ustawy tej, zakazana jest pomiędzy godz. 9-tą wieczór, a 5-tą rano, w zakładach, pracujących na dwie zmiany pomiędzy godz. 10-tą wieczór a 4-tą rano, a w wypadkach art. 6-go i 11-art. tej Ustawy, wyłączonych spod przepisów jej, dotyczących pracy nocnej (tj. w razie żywiło-

wych wydarzeń, ruchu ciągłego, w zakładach, zaspokajających codzienne potrzeby ludności itp.) praca nocna kobiet jest dozwolona.

Ustawa ta stanowi znaczny postęp w stosunku do stanu prawnego na terytorium Rzeczypospolitej w chwili przywrócenia państwa polskiego.

W dzielnicach austriackiej i pruskiej obowiązywał zakaz pracy nocnej kobiet na zasadach konwencji berneńskiej z 1906 r. (Ustawa Austriacka z dn. 21 lutego 1911, Dz.U.P. l. 65, w myśl której zakaz pracy nocnej, poza specjalnymi wyjątkami, dotyczył, zgodnie z §§ 96 b, ust. 3 i 95 Ordynacji przemysłowej, godzin pomiędzy 8-mą wiecz[orem] a 5 rano; § 137 Ordynacji przemysłowej Rzeszy Niemieckiej w brzmieniu Ustawy z dn. 28 grudnia 1908 r. R.G.Bl. str. 667, z wyjątkami przewidzianymi w §§ 138, oraz 139-a, ust.1, punkt 2, 4, 5).

Natomiast na ziemiach b. zaboru rosyjskiego praca nocna kobiet zakazana była jedynie w przemyśle włóknistym (art. 64 ros. ust[awy] o pracy w przemyśle), w górnictwie (art. 65) oraz w niektórych działach fabryk zapalek; na inne działy wytwórczości Główny Urząd do Spraw Fabr[yk] i Górn[ictwa] nie rozciągnął bowiem, pomimo przysługujących mu uprawnień, zakazu art. 64.

W wypadkach, zasługujących na szczególną uwagę (jak przerwa nieprzewidziana w robotach, wzrost zamówień przed jarmarkami itp.) oraz w razie zatrudniania kobiet łącznie i równocześnie z głową rodziny, władze administracyjne mogły zezwalać na pracę nocną kobiet w działach wytwórczości powyżej wymienionych (art. 69 i 70).

Rządowy projekt Ustawy w przedmiocie pracy młodocianych płci obojej i kobiet (Druk Sejmowy 2760), którego pierwsze czytanie odbyło się w Sejmie dn. 7 czerwca br., przewiduje 11-godzinny nieprzerwalny odpoczynek nocny oraz bezwzględny zakaz pracy w godzinach pomiędzy 8-ą wiecz[orem] a 6-tą rano, o ile praca odbywa się na jedną zmianę; jest on wszakże w szeregu punktów niezgodny z konwencją przy 2 zmianach, oraz w razie 6-a i 11-a ust. o czasie pracy – przepisy dotychczasowe.

Ponieważ w początku br. Polska przystąpiła do konwencji berneńskiej z 1906 r. o zakazie pracy nocnej kobiet, przeto różnice pomiędzy projektem rządowym, obecnie rozpatrywanym w Sejmie, a konwencją waszyngtońską mają praktyczne znaczenie tylko w 2 punktach, w których konwencja berneńska, już nas obowiązująca, nie idzie tak daleko, jak konwencja waszyngtońska, mianowicie: 1) co do zakładów przemysłowych, zatrudniających nie więcej niż 10 robotników; 2) przez lat 10 co do cukrowni (nie obejmuje to rafinerji cukru), czesalni i przędzalni wełny oraz robót na powierzchni w zakładach górniczych, o ile są one przerywane co najmniej na 4 miesiące w roku z powodów klimatycznych.

W tych 2 grupach zakładów konwencja sięga dalej, niż przepisy, obecnie proponowane w wypadkach następujących:

- 1) Praca nocna w zakładach, czynnych na dwie zmiany, podlegać ma w dalszym ciągu jedynie przepisom Ustawy o czasie pracy, tj. zakazowi pracy pomiędzy godz. 10-ą wiecz[orem] a 4-tą rano, nie zaś jak w konwencji pomiędzy 10-tą a 5-tą rano.
- 2) W wypadkach art. 6-c Ustawy o czasie pracy (ruch ciągły), 6-d (konieczności narodowe), 11-a (zakłady zaspokajające codzienne potrzeby ludności) oraz w tych wypadkach art. 6-b (szczególne potrzeby zakładu pracy), które nie dotyczą niebezpieczeństwa psucia się surowców i materiałów, praca nocna jest dozwolona (konwencja wyjątków tych nie przewiduje).
- 3) Projekt Ustawy przewiduje możliwość skracania 11-godzinnego odpoczynku nocnego (art. 4 ust. 2) w drodze rozporządzeń ministerialnych do 10 godzin, czego konwencja waszyngtońska nie przewiduje.
- 4) Projekt Ustawy przewiduje wejście jej w życie w poszczególnych dziedzinach pracy etapami, w miarę rozporządzeń Rady Ministrów (art. 21); konwencja zaś jedną ogólną datę 1 lipca 1922 r.

Wobec powyższego Rada Ministrów nie uważa za możliwe w obecnym czasie odbudowy i uruchamiania zniszczonego przez wojnę przemysłu polskiego wprowadzanie ograniczeń pracy kobiet, dalej idących aniżeli te, które przewiduje rządowy projekt ustawy, już wniesiony do Sejmu, tym bardziej, że zakres i wyniki faktycznego stosowania ograniczeń, proponowanych w konwencji, w innych państwach, przede wszystkim ościennych nie są dostatecznie zbadane, i uważa za wskazane powstrzymanie się do przystąpienia do niniejszej konwencji.

Gdy wzgląd na nader ciężkie ogólne położenie gospodarcze kraju utraci obecną ostrość oraz gdy dane o faktycznym stanie rzeczy w państwach mogących ^bz nami^b współzawodniczyć zostaną zbadane, Rząd przystąpi do ponownego rozważenia kwestii.

UZASADNIENIE

W sprawie konwencji o ograniczeniu godzin pracy.

Instrukcja dla delegacji Rzeczypospolitej Polskiej na I-ą Międzynarodową Konferencję Pracy w Waszyngtonie, zatwierdzona uchwałą Rady Ministrów z dn. 23 września 1919 r., a wydana przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych oraz Ministrem Przemysłu i Handlu dnia 25 września tegoż roku, poleciła delegatom rządowym przeprowadzenie w drodze konwencji zasady 8-godzinnego dnia pracy, znajdującej już wyraz w obowiązującej w Polsce ustawie o tym, że „w razie, gdyby rywalizujące z Polską na niwie gospodarczej państwa nie wprowadziły tej zasady w życie, to Polska zastrzeżę sobie wolną rękę w tej sprawie”.

Zgodnie z instrukcją delegaci rządowi polscy głosowali w Waszyngtonie za konwencją o ograniczeniu godzin pracy w przemyśle, przyjętą w głosowaniu

ostatecznym 82 głosami przeciwko 2 (przedstawiciele robotników norweskich i kanadyjskich).

Po konferencji waszyngtońskiej zasadę 8-godzinnego dnia pracy uchwaliła i rozwinęła ustawa z dn. 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. Ustaw 1920, Nr 2, poz. 7). Ustawa ta idzie na ogół w swych postanowieniach dalej, niż konwencja waszyngtońska (zezwalająca np. na przedłużenie pracy w poszczególne dni tygodnia do 9 godzin w obrębie ogólnej normy tygodniowej 48-godzinnej, na przyjęcie za podstawę przy obliczaniu norm czasu pracy, za zgodą organizacji robotniczych prawodawców oraz rządu, okresów dłuższych od tygodnia itd.). Przepisy ustawy naszej nie czynią zadość wymaganiom konwencji waszyngtońskiej tylko w 2 punktach. Mianowicie, podczas gdy art. 16 naszej ustawy ustanawia dodatkowe (wyższe) wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych, przewidzianych w art. 6 i 8, nie przepisuje on takiego wynagrodzenia dla przewidzianych w art. 4 godzin nadliczbowych robót poprzedzających produkcję lub po niej następujących robót, mających na celu pilnowanie materiałów lub zakładów pracy oraz robót w rzemiosłach na wsi i miasteczkach, związanych z pracą na roli. Art. 6 konwencji przewiduje natomiast, że godziny nadliczbowe winny być i w tym wypadku wynagradzane o 25% wyżej niż godziny normalne. Poza tym art. 14 konwencji przewiduje zawieszenie jej przepisów tylko w wypadku wojny lub innego zdarzenia, zagrażającego bezpieczeństwu państwa, podczas gdy analogiczny art. 6 d ustawy naszej używa znacznie bardziej elastycznego terminu „konieczności narodowe”.

Z państw europejskich, które współzawodniczą lub mogą współzawodniczyć z nami na niwie gospodarczej, zasadę 8 – godzinnego dnia pracy, wprowadziły dotąd:

- 1) Austria – Ustawa z dn. 17 XII 1919, Ustawa z dn. 28 VI 1919 dotycząca kopalń, oraz Ustawa z dn. 3 IV 1919, dotycząca piekarni.
- 2) Czecho-Słowacja – Ustawa z dn. 19 XII 1918 (idzie dalej, niż konwencja, ma zastosowanie do handlu, robót domowych i zasadniczo do rolnictwa).
- 3) Niemcy – Dekr[et] z dn. 23 XI 1918, dotyczący robotników i Dekr[et] z dn. 18 III 1919, dotyczących pracowników handlowych, technicznych i biurowych (opracowany obecnie projekt ustawy według oświadczeń ministra pracy dr. Braunsa oparty będzie ściśle na zasadzie 8-godzinnego dnia pracy).
- 4) Francja – Ustawa z dn. 23 IV 1919.
- 5) Hiszpania – Dekret z dn. 3 IV 1919.
- 6) Dania – Ustawa z dn. 12 II 1919.
- 7) Szwecja – Ustawa z dn. 17 X 1919.
- 8) Finlandia – Ustawa z dn. 27 XI 1917.
- 9) Holandia – Ustawa z dn. 1 XI 1919.

10) Szwajcaria – Ustawa z dn. 27 VI 1919.

11) Belgia – projekt uchwalony przez obydwie izby.

Co do ratyfikacji konwencji waszyngtońskiej o ograniczeniu czasu pracy, to została ona już dokonana w Czecho-Słowacji, Grecji i Rumunii. Francja i Belgia podpisały dn. 24 stycznia br. w Paryżu układ, który zobowiązuje je do przystąpienia do konwencji i rządy zgłosiły do parlamentów wnioski o ratyfikację tego układu, w Niemczech Państwowa Rada Gospodarcza, opinia której przesądza decyzję parlamentu, wypowiedziała się za ratyfikacją, wyrażając nadzieję, że inne państwa uczynią to samo. W Austrii, Włoszech, Hiszpanii i Danii zgłoszone zostały parlamentom wnioski rządowe o ratyfikację, przy czym we Włoszech wniesiony został również projekt rządowy zmierzający do stosowania 8-godzinnego dnia pracy w rolnictwie.

2 państwa wypowiedziały się dotąd przeciwko ratyfikacji konwencji: Szwajcaria – ze względu na swe ustawodawstwo o czasie pracy, nierozciągające się na rzemiosła, oraz Wielka Brytania – ze względu na niedające się pomieścić w ramach konwencji niedawne umowy zbiorowe dla kolejarzy. Minister Pracy Wielkiej Brytanii dr Macnamara zastrzegł wszakże w izbie gmin, że, poza tymi umowami, Wielka Brytania przestrzegać będzie ściśle zasad konwencji.

Z ustalonego w Polsce prawnego i faktycznego stanu rzeczy nie wynikają tedy przeszkody do ratyfikowania niniejszej konwencji, a stanowisko państw europejskich o znaczeniu przemysłowym, nie wyłączając sąsiadów naszych: Niemiec, Austrii i Czecho-Słowacji, usuwa obawy, związane z współzawodnictwem gospodarczym.

Uzasadnienie

W sprawie konwencji o bezrobociu

Przystąpienie do Konwencji w sprawie bezrobocia nie wymaga jakiegokolwiek odstępstwa od obowiązujących w Rzeczypospolitej przepisów prawnych, ani też rozwinięcia lub uzupełnienia zasad, na których Rząd zamierza oprzeć przyszłe ustawodawstwo pracy.

1. Gromadzenie i zestawienie wiadomości o stanie bezrobocia (art. 1 Konwencji) jest bowiem dokonywane od r. 1919 na podstawie art. 2 p. 5 Dekretu o organizacji Państwowych Urzędów Pośrednictwa Pracy z dn. 27 stycznia 1919 r. (Dz.Pr.P.P. Nr 11 poz. 127); przewiduje je również bardzo szczegółowo projekt ustawy o Państwowym Pośrednictwie Pracy (art. 2, punkty f, g, h, i, j), wniesiony przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej, po uzgodnieniu z zainteresowanymi Ministerstwami, na Radę Ministrów celem zastąpienia Dekretu.

Wiadomości te są opracowywane w sposób systematyczny w formie stałych sprawozdań miesięcznych, obejmujących podaż pracy i popyt na nią oraz wyjaśnienia zmian na rynku pracy. Sprawozdania te są odbijane dla użytku wewnętrznego Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, a w miarę potrzeby drukowane.

Nie ma tedy przeszkód do przesyłania ich w odstępach 3-miesięcznych ale nie później niż 3 miesiące po upływie okresu, którego dotyczą, Międzynarodowemu Biuru Pracy, jak tego wymaga art. 1 Konwencji.

2. Publiczne biura bezpłatnego pośrednictwa pracy pod kontrolą władzy centralnej (art. 2 Konwencji) działają u nas w znacznej liczbie. Są to bądź biura samorządowe, bądź też Urzędy Państwowe Pośrednictwa Pracy, czynne na podstawie wymienionego Dekretu z dnia 27 stycznia 1919 r. Wniesiony na Radę Ministrów projekt ustawy o państwowym pośrednictwie pracy (art. 1) nie wprowadza zmian pod tym względem, a projekt ustawy o zarobkowym pośrednictwie pracy, który został już uchwalony w Komisjach Sejmowych i niedługo wpłynie na plenum Sejmu (art. 19), zapowiada wydanie odrębnej ustawy o pośrednictwie pracy, wykonywanym przez instytucje społeczne.

Przy biurach państwowych przewidziane są komitety doradcze z udziałem przedstawicieli pracowników i przedsiębiorców, uprawnione do komunikowania władzy właściwej wszelkich opinii i wniosków co do działalności biur (art. 5 Dekretu, art. 13 i nast[ępne] projektu ustawy).

Ilość państwowych biur pośrednictwa pracy wynosiła w r. 1920 – 85, z czego 57 w b. dzielnicy pruskiej, 23 w b. Królestwie, a 5 w b. Galicji. W ciągu 1920 r. biura te (nie licząc Wielopolski) dostarczyły pracy 92 tys. robotników w kraju oraz 12 252 za granicą.

Nieliczne biura samorządowe (przede wszystkim we Wschodniej Małopolsce) nie rozwijają żywszej działalności i zamierzone jest włączenie ich do sieci państwowej.

Koordinacja publicznego pośrednictwa pracy z prywatnym (art. 2 ust. 2 Konwencji) nie była dotąd przeprowadzona z braku odpowiednich przepisów prawnych; przewiduje ją wszakże wymieniony powyżej i bliski wejścia w życie projekt ustawy o zarobkowym pośrednictwie pracy (art. 4 p. b uzależnia zezwolenia na biura zarobkowe od niewypełniania swych zadań w dostatecznym zakresie przez istniejące na danym obszarze biura pośrednictwa niezarobkowe, a art. 13 pozostawia Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej określenie ustroju i sposobu prowadzenia biur zarobkowych).

Na potrzebę koordynacji międzynarodowej w zakresie pośrednictwa pracy wskazuje, poza względami ogólnej celowości, stan naszego rynku pracy, wykazującego trwałe bezrobocie w pewnych dziedzinach i znaczne wychodźstwo zarobkowe.

3. Dopuszczenie pracowników cudzoziemców do korzystania z ubezpieczeń społecznych, z zapewnieniem robotnikom naszym pod tym względem wzajemności za granicą (art. 3 Konwencji), stanowi jedną z kardynalnych zasad, jakich Rząd trzyma się w tej dziedzinie.

Dlatego też, skoro tylko prace przygotowawcze nad ubezpieczeniem od bezrobocia posuną się dostatecznie, zasada art. 3 Konwencji znajdzie w odnośnych projektach rządowych całkowite uwzględnienie.

Na zasadzie obecnych przepisów, regulujących pomoc dla bezrobotnych w drodze zasiłków z funduszy państwowych (Ustawa o doraźnej pomocy dla bezrobotnych z 4 listopada 1919 r. Dz.Ust. Nr 89 poz. 483), równouprawnienie robotników cudzoziemskich na zasadzie wzajemności (przez pewien czas uważane za wątpliwe) stwierdzone jest w pełni przez specjalne rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z dn. 9 lipca 1920 r. (Dz.Ust. Nr 57 poz. 356). Równouprawnienie robotników cudzoziemskich przy wprowadzeniu ubezpieczenia od bezrobocia jest wyraźnie zastrzeżone w Konwencji dodatkowej polsko-francuskiej, w sprawie opieki społecznej i ubezpieczeń społecznych z dnia 14 października 1920 r. (Monitor Polski Nr 258) w art. 2.

Uzasadnienie

W sprawie konwencji o zatrudnianiu kobiet przed i po porodzie.

Projekt konwencji odpowiada niemal w zupełności ustawodawstwu naszemu, w stanie, w jakim znajdzie się ono po wejściu w życie rządowego projektu ustawy w przedmiocie pracy kobiet i młodocianych, którego pierwsze czytanie odbyło się w Sejmie dn. 7 czerwca br. (Druk Sejmowy 2760).

W myśl projektu tego (art. 15 ust. 1 i 2), kobieta zgodnie z art. 3 p. a) i b) konwencji ma prawo przerwać pracę na 6 tygodni przed porodem za okazaniem odpowiedniego świadectwa lekarskiego, a nie wolno jej zatrudniać w ciągu 6-u tygodni po porodzie.

W ciągu tych przerw w pracy pracodawcy, zgodnie z art. 4 konwencji, nie wolno rozwiązywać umowy pracy ani wymawiać pracownicy (art. 15, ust. 3 projektu rządowego).

Matki karmiące mają prawo, zgodnie z art. 3 p. d) konwencji, do 2 półgodzinnych przerw w pracy, nie potrąconych z ogólnej liczby godzin pracy (art. 14, ust. 3 projektu rządowego).

Jedyną trudność przy przystąpieniu Rzeczypospolitej, do tej konwencji stanowił art. 3 p. c konwencji, zastrzegający na rzecz położnicy przez cały 12-tygodniowy okres, w którym dozwolono jej nie stawać do pracy, „zasiłek wystarczający na utrzymanie jej i dziecka w dobrych warunkach zdrowotnych, w wysokości, ustalonej przez władzę właściwą każdego państwa, wypłacany z funduszy publicznych lub ubezpieczeniowych”.

Regulująca u nas zasiłki dla położnic-pracownic Ustawa o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby z dn. 19 maja 1920 (Dz.U. Nr 44) przewiduje specjalny zasiłek połogowy w wysokości całkowitej płacy ustawowej „przez czas wstrzymania się od pracy, nie dłużej jednak, niż w ciągu 8 tygodni” (art. 30, ust. I, p. b). Co prawda w myśl art. 30, ust. III, „gdy niezdolność do pracy przekracza czas wskazany pod lit. b ust. I art. niniejszego (tj. 8 tygodni), Kasa udziela świadczeń na zasadach ogólnych pomocy chorym (tj. zasiłków w wysokości 60% płacy ustawowej, art. 23 ust. III) zarówno przed jak i po porodzie”.

Na tej zasadzie w ciągu 4 tygodni, przewidziany w ustawie naszej okres specjalnej pomocy połogowej, kobieta mogłaby korzystać z tego zasiłku i nie obrażałoby to nawet litery konwencji, pozostawiającej ustalenie wysokości zasiłku ustawodawstwu poszczególnych państw. Z punktu widzenia słuszności wszakże różne traktowanie położnicy w ciągu poszczególnych części zastrzeżonego jej ustawowo okresu wstrzymania się od pracy nie dałoby się uzasadnić.

Zachodziła tedy potrzeba (i to nie tylko ze względu na konwencję, ale również ze względu na nasz projekt ustawy o pracy kobiet i młodocianych, ustanawiający również 12-tygodniowy okres wstrzymania się od pracy) przedłużenia okresu udzielania specjalnego zasiłku połogowego w wysokości całkowitej płacy ustawowej z 8 na 12 tygodni. Ponieważ zaś art. 48 ust. I. Ustawy o obowiązkowym ubezpieczeniu na wypadek choroby obciąża Skarb Państwa połową zasiłków połogowych, zmiana ta wymagała zgody Ministerstwa Skarbu, która została udzielona po zobowiązaniu się Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej do wniesienia na Sejm, przed wejściem w życie konwencji, projektu ustawy, zmniejszającego udział Skarbu Państwa w kosztach świadczeń połogowych z 50 na 40%. Przy tej zmianie, dodatkowe obciążenie Skarbu Państwa, wynikające z przedłużenia okresu specjalnej pomocy połogowej o 4 tygodnie, wyniesie tylko 20% kosztów obecnych niektórych państw.

Zaznaczyć należy, że ze względu na znaczne zmiany w ustawodawstwie, jakie pociąga za sobą przystąpienie do tej konwencji, państwa te oświadczyły się przeciwko przystąpieniu do niej (Wielka Brytania, Szwajcaria, Austria). Natomiast znaczna większość państw, szczególnie zaś te wśród nich, które mają znaczne wychodźstwo zarobkowe i liczą na zasadę wzajemności, uważały, że skrupuły finansowe ustąpić winny miejsca względem polityki populacyjnej (Niemcy, Włochy, Hiszpania, Czecho-Słowacja, Rumunia, Dania, Francja, Belgia).

Szczególną uwagę zwrócić należy na stanowisko rządu belgijskiego w tej sprawie, zaznaczone w uzasadnieniu wniosku ministrów: spraw zagranicznych i pracy o ratyfikację wszystkich 6 konwencji waszyngtońskich (*Revue du travail*, organ belg[ijskiego] ministerium przemysłu, pracy i aprowizacji z r. 1921, Nr 4, str. 415–420).

W zakresie pracy kobiet w okresie połogowym w Belgii obowiązywać ma jeden tylko przepis art. 5 Ustawy o pracy kobiet i dzieci w brzmieniu Dekretu z 28 II 1919, zakazujący zatrudnienia kobiet przez 4 tygodnie po porodzie. Dla okresu przedporodowego żadne ograniczenia pracy kobiet nie obowiązywały, a obowiązkowe ubezpieczenie pracowników, obejmujące również macierzyństwo, w Belgii nie istnieje. Pomimo to rząd uznał za możliwe stwierdzić we wniosku ratyfikacyjnym, że konwencja waszyngtońska nie zawiera postanowień zbyt daleko idących i bezwzględnie winna być przyjęta. Konkluzja uzasadnienia rządowego brzmi dosłownie: „Les dispositions adoptées par la conference de Washington ne contiennent rien d'exorbitant ni d'exagéré et leur execution ne serait pas de

nature à compromettre la bonne marche de nos industries. Comme, d'autre part leur ratification par les nombreux Etats adhérents ne paraît pas douteuse l'objection tirée des nécessités de la concurrence internationale vient à disparaître dans une large mesure" (str. 419–420)³²⁸.

W myśl powyższego i biorąc pod uwagę, że Polska na czas dłuższy pozostanie jeszcze krajem silnego wychodźstwa zarobkowego, przystąpienie do omawianej konwencji uznać należy za pożądane.

Uzasadnienie

konwencji w sprawie pracy nocnej młodocianych w przemyśle

Praca nocna w przemyśle regulowana jest przez Ustawę o czasie pracy z dn. 18 grudnia 1919 r. (Dz.Ust. z 1920 r. Nr 2 poz. 7) art. 14 i 15, która zakazuje w zupełności pracy pomiędzy godz. 9-tą wiecz., a 5-tą rano, z wyjątkiem wypadków art. 6-tego Ustawy oraz zakładów niezbędnych dla zaspokojenia codziennych potrzeb ludności wskazanych w art. 11 p. a, w których w 2 kategoriach wypadków praca nocna młodocianych nie podlega żadnym ograniczeniom.

Rządowy projekt Ustawy w przedmiocie pracy kobiet i młodocianych, którego pierwsze czytanie odbyło się w Sejmie dn. 7 czerwca br. (Druk Sejmowy Nr 2760) zastrzega dla młodocianych do lat 18-stu nieprzerwalny 11-godzinny odpoczynek nocy (art. 6 i art. 4 ust. 1) i zakazuje pracy ich w zakładach, czynnych na jedną zmianę, pomiędzy 8 wiecz[orem] a 6 rano (art. 5 ust. 1) z wyjątkiem sytuacji, objętych art. 6 p. a i art. 11 p. a Ustawy o czasie pracy.

Projekt ten nie jest całkowicie zgodny z konwencją. W zakładach, czynnych na dwie zmiany, pozostawia on w mocy ogólne normy Ustawy o czasie pracy, tj. zakaz pracy nocnej między godz. 10-tą a 4-tą rano (nie zaś pomiędzy 10-tą a 5-tą, jak przewiduje konwencja), w wypadkach art. 6-go p. a, c i d i art. 11 p. a Ustawy o czasie pracy (art. 5 ust. 1 i art. 22 projektu) pozostawia on dopuszczalność pracy nocnej młodocianych bez ograniczeń.

Art. 3 konwencji natomiast we wszelkich zakładach przemysłowych (z wyjątkiem wyszczególnionych w ust. 2 oraz w art. 3, 4 i 7 konwencji) zakazuje pracy od godz. 10-tej wieczorem do 5-jej rano i wymaga, aby odpoczynek nocny obejmował 11 następujących po sobie godzin.

Zaznaczona powyżej różnica pomiędzy rządowym projektem Ustawy a konwencją staje się wszakże nieznaczna, gdy zważyć, że zakaz pracy nocnej według konwencji nie dotyczy wcale młodocianych od 16 do 18 lat, zatrudnionych

³²⁸ „Postanowienia przyjęte na konferencji waszyngtońskiej nie zawierają niczego wygórowanego ani przesadnego, a ich wykonanie nie zagroziłoby sprawnemu funkcjonowaniu naszych gałęzi przemysłu. Ponieważ ich ratyfikacja przez liczne państwa członkowskie nie budzi wątpliwości, otwarty sprzeciw motywowany koniecznością międzynarodowej konkurencji w dużej mierze zanika”.

w ruchu ciągłym przy robotach, w artykule tym wymienionych: fabrykacja żelaza i stali, piece rewerberowe itp. procesy galwanizacji, huty szklane, papiernie, cukrownie, wydzielanie złota z rudy (art. 2 ust. 2 konwencji). W kopalniach węgla i lignitu (art. 3 ust. 2) jako też w wypadkach siły wyższej niemających charakteru okresowego (art. 4 – ^bZakaz ten nie obowiązuje dla młodocianych powyżej 16 lat^b), a w myśl art. 7 zakaz może być wstrzymany odnośnie do tych młodocianych w razie okoliczności szczególnie ważnych o ile powzięta została przez właściwą władzę publiczną decyzja zawieszająca.

Pomiędzy postanowieniami projektu rządowego a konwencją pozostają tedy tylko 2 różnice: 1) co do młodocianych od 15-tu do 16-tu lat, dla których w konwencji żadne odstępstwa nie są przewidziane, praca nocna i w zakładach, czynnych na dwie zmiany, musiałaby być zakazana od 10 do 5 (a nie tylko od 10 do 4), a w wypadkach art. 6-go oraz 11 p. a nie mogłaby być dozwolona, 2) co do młodocianych od 16 do 18 lat, zatrudnionych przy robotach w ruchu ciągłym, nie wyliczonych powyżej, oraz w zakładach, niezbędnych dla zaspokojenia codziennych potrzeb ludności (art. 11 p. a Ustawy o czasie pracy), praca nocna mogłaby być dozwolona jedynie na zasadzie specjalnego rozporządzenia i tylko na czas pewien (Art. 7 konwencji). Według zgodnych opinii rzeczoznawców, praca nocna młodocianych poniżej lat 16 nie może być uważana za pożądaną, a co do wymienionych w konwencji zakładów o ruchu ciągłym oraz zakładów zaspokajających codzienne potrzeby (jak np. elektrownie, albo zakłady i fabryki chemiczne, wymagające ruchu ciągłego), to według danych, zebranych przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej, praca młodocianych ma w zakładach tych już obecnie zastosowanie bardzo nieznaczne, a ze względu na ogólne cele polityki przemysłowej i na stan rynku pracy zatrudnianie dorosłych uznać należy za daleko bardziej wskazane niż zatrudnianie młodocianych.

Poza tym Ustawa nasza (art. 21) ma być wprowadzana w życie w poszczególnych dziedzinach pracy etapami, w miarę rozporządzeń Rady Ministrów, konwencja zaś przewiduje jedną ogólną datę 1 lipca 1922 r.

Jednak i w zakresie pozostających jeszcze wymienionych powyżej różnic rozpatrywany przez Sejm projekt rządowy zbliża się świadomie do konwencji, zastrzega on bowiem w art. 5 ust. 2, że „Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Zdrowia oraz właściwymi Ministrami wyda w granicach obowiązujących konwencji międzynarodowych przepisy, zabezpieczające odpoczynek nocny młodocianych w zakładach, objętych art. 15 Ustawy z dn. 18 grudnia 1919 r., a są to te same zakłady, które art. 5 ust. 1 projektu wyłącza spod jego przepisów i co do których powstałaby ewentualnie niezgodność z postanowieniami konwencji waszyngtońskiej. Projekt rządowy rozpatrywany w Sejmie, daje tedy możliwość zastosowania się w zupełności do wymagań konwencji o ile dodać w nim w art. 5 ust. 2 po słowach „zabezpieczający odpoczynek nocny” słowa „młodocianych do lat 16 oraz”. Wobec tak nieznacznych i niedających się

uzasadnić istotnymi wymaganiami naszego życia przemysłowego rozbieżności pomiędzy postanowieniami konwencji, a przepisami rozpatrywanego już przez Sejm projektu rządowego, Rząd uważa przystąpienie do omawianej konwencji za pożądane.

UZASADNIENIE

w sprawie konwencji o najniższym wieku dzieci w przemyśle.

Przed przywróceniem Państwa Polskiego na terytoriach Rzeczypospolitej w zakresie „pracy” dzieci w przemyśle był ustawowo najniższy wiek bądź 12-letni (art. 73 Ustawy o pracy w przemyśle, § 94, ust. 1 – austr. ordynacji przemysłowej), bądź 13-letni (§ 135 Ord[ynacji] przem[ysłowej] Rzeszy Niemieckiej), bądź 14-letni (§ 96–b, ust. 1 austr. ord[ynacji] przem[ysłowej] – dla przedsiębiorstw prowadzonych fabrycznie, i § 135 ord[ynacji] przem[ysłowej] Rzeszy Niem. dla dzieci, które nie zadośćuczyniły do ukończenia lat 13 obowiązkowi szkolnemu).

W ostatnich czasach, już przed konferencją waszyngtońską ustala się w krajach kulturalnych lat 14, jako zwykła norma dopuszczania dzieci do pracy zarobkowej (St. Zjednoczone Amer. Północnej, Francja, Belgia, Włochy, Hiszpania, Wielka Brytania, Dania, Norwegia, Szwajcaria, ostatnio Czecho-Słowacja, Rumunia i Niemcy). Art. 103 ust. 4 Konstytucji Rzeczypospolitej z dn. 17 marca 1921 r. ustanowił dalej idącą normę 15-letnią, do której przystosowane zostało brzmienie rządowego projektu ustawy o pracy kobiet i młodocianych, złożonego niedawno Sejmowi (art. 8).

Z powyższego wynika, że nie ma przeszkód do przystąpienia Polski do konwencji wymienionej.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

PROTOKÓŁ
89-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 28 lipca 1921 roku

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister Apropowizacji	Władysław Grzędzielski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	dr Juliusz Trzciański
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Minister Spraw Zagranicznych odczytuje telegram szyfrowy nadany przez posła Rzeczypospolitej przy rządzie francuskim w Paryżu z 25 lipca oraz telegram szyfrowy tego samego posła z 27 lipca dotyczące sprawy Górnego Śląska³²⁹ (załącznik 1 i 2).

Prezydent Ministrów przypomina sprawozdanie posła Stanisława Grabskiego z wyjazdu do Paryża (protokół z posiedzenia Rady Ministrów z 20 czerwca 1921 r.) i stwierdza, że wedle tej relacji mocarstwa sprzymierzone były gotowe przyznać Polsce przemysłowe powiaty zachodnie – że Francja poza tymi powiatami przemysłowymi zachodnimi miała starać się o przyznanie dla Polski nadto powiatów Zaborskiego i Gliwickiego a z Raciborskiego „pasu” ziemi leżącego po prawym brzegu Odry.

Rada Ministrów – uważając załatwienie sprawy śląskiej po myśli wniosku Stuart-Visconti za niebezpieczny, ze względu na to, że po przyznaniu Polsce

³²⁹ Mowa o Maurycem Zamoyskim.

Pszczyny i Rybnika w reszcie Śląska większość niewątpliwą posiadaliby już Niemcy, a sprawa nasza przedstawia się korzystnie jedynie łącznie z tymi powiatami – zaaprobowana przedstawiony przez Ministra Spraw Zagranicznych projekt depeszy do posła Zamoyskiego w Paryżu z wezwaniem, by zwalczał do ostateczności propozycje Stuart–Visconti tymczasowego przydziału Polsce powiatów Pszczyńskiego i Rybnickiego³³⁰ jako przeciwnego Traktatowi Wersalskiemu, jako przedstawiającego odłożenie na długi czas głównej sprawy oraz jako stanowiącego wstępny krok do utworzenia wolnego państwa śląskiego. Poseł będzie mógł dać rządowi francuskiemu do zrozumienia, że niepomysłne załatwienie sprawy doprowadziłoby do przesilenia rządowego w Polsce, gdyż rząd obecny nie mógłby podjąć się tej okupacji, bo znalazłby się w kolizji z opinią całego narodu.

Równocześnie postanowiono spowodować w Sejmie interpelację i w odpowiedzi na nią zająć stanowisko w Sejmie.

Posiedzenie uznano za tajne.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Telegram szyfrowy [posła w Paryżu do MSZ w Warszawie].
2. Telegram szyfrowy [posła w Paryżu do MSZ w Warszawie].
3. Telegram szyfrowy [posła w Paryżu do MSZ w Warszawie].

[Załącznik 1]

Telegram szyfrowy [posła w Paryżu do MSZ w Warszawie]

^bdla p. Prezydenta Ministrów^b

BS/5248.

Oryginał przesłano Wydziałowi
D.S.P.

TELEGRAM SZYFROWY PRZYCHODZĄCY

P. Zamoyski, do Ministerstwa Spraw Zagranicznych
w Warszawie.

³³⁰ Byli to delegaci Wielkiej Brytanii i Włoch do Międzysojusznicy Komisji Rządzącej i Plebiscytowej. Plan odzwierciedlał zapatrywania ich rządów. Dyplomacja polska zwalczała tę koncepcję.

Paryż, dn. 25/VII – 21 r.
Otrzym[ano]. dn. 26/VII – 21.
g[odz]. 17

Nr 352

Zgodnie z przypuszczeniem mego rannego telegramu ambasador francuski ^{bw} Londynie^b wyraził dziś zgodę rządu francuskiego na zwołanie Rady Najwyższej 4-go sierpnia, równocześnie na natychmiastowe rozpoczęcie obrad Komisji ekspertów³³¹ w Paryżu i na wzmocnienie wojsk okupacyjnych na Śląsku³³².

Komisja, w której zasiadać będą ze strony francuskiej Laroche, Fromageot i Massigli rozpoczęłaby pracę prawdopodobnie już we czwartek. Sprowadziłbym w takim razie Wielowieyskiego z kuracji.

Postulatowi francuskiemu wzmocnienia wojsk okupacyjnych przeciwstawiany jest ze strony angielskiej nowy wniosek Stuart Visconti natychmiastowego oddania Polsce Pszczyny i Rybnika, Niemcom paru powiatów zachodnich bez Opolskiego. Wojska okupacyjne skupiłyby się na pozostałym terenie. Razem z Korfantym poczytuję to za bardzo niebezpieczne. Będę przeciwdziałał...^{x)}

^hx) ciąg telegramu nieczytelny, zażądano powtórzenia.^h

[Załącznik 2]

Telegram szyfrowy [posła w Paryżu do MSZ w Warszawie]

BS/5248.

Oryginał przesłano Wydziałowi
D.S.P.

TELEGRAM SZYFROWY PRZYCHODZĄCY

P. Zamoyski, do Ministerstwa Spraw Zagranicznych
w Warszawie.

Nr 352. /Dalszy ciąg telegramu
szyfrowego Nr 352/

Paryż, dn. 25/7 1921.
Otrzym[ano] dn. 26/7 1921. g[odz]. 17

³³¹ Powołana przez Radę Najwyższą Komisji Ekspertów obradowała od 28 lipca do 6 sierpnia 1921 r. w Paryżu.

³³² Wojska okupacyjne tworzyły kontyngenty francuski i włoski. Mimo wcześniejszych obietnic, rząd brytyjski zredukował obecność oddziałów własnych na kontynencie i nie wysłał ani jednego batalionu.

Będę przeciwdziałał. Jutro postaram się wpłynąć na Brianda. W razie gdyby rządy skłaniały się do takiego prowizorium, sądzimy z Korfantym, że rząd polski powinien by ze swej strony odmówić okupacji, niezależnie od postąpienia Niemców, co by znów uwidocznilo potrzebę nadesłania świeżej dywizji francuskiej, przy tym uchroniło nas od oddzielnego traktowania centralnego zagłębia, gdzie jesteśmy w mniejszości, zatem narażenia na utratę całości, lub znacznej części, albo na neutralizację. Proszę [o] natychmiastowe telegraficzne upoważnienie mnie do złożenia w razie potrzeby oświadczenia, że Rząd polski nie dokonałby ...^x częściowej okupacji

x) wyraz nieczytelny³³³.

[Załącznik 3]

Telegram szyfrowy [posła w Paryżu do MSZ w Warszawie]

BS/5279.

Oryginał przesłano Wydziałowi
D.S.P.

TELEGRAM SZYFROWY PRZYCHODZĄCY

P. Zamoyski, do Ministerstwa Spraw Zagranicznych
w Warszawie.

Paryż, dn. 22/7 1921.

Nr 354

Otrzym[ano] dn. 28/7 1921. g[odz]. 9

Przedstawiłem dziś w tutejszem Ministerstwie Spraw Zagranicznych ...^x przemawiające z naszego punktu widzenia przeciw propozycji Stuart-Visconti. Oświadczyłem, że jest ona niezgodna z Traktatem Wersalskim i że jej zastosowanie wzburzyłoby ludność polską zagłębia, widzącą w niej zamaskowane pozbawienie Polski centrum przemysłowego. Dodałem, że jakkolwiek nie jestem upoważniony do złożenia w tym względzie urzędowej deklaracji, mam poważne wątpliwości, czy rząd polski zgodziłby się ze swej strony na okupowanie Pszczyny i Rybnika. Wystąpienie moje przyjęte zostało najzyczliwiej i zrobiło swoje wrażenie. Zapewniono mnie kategorycznie, że rząd francuski nie zgodził się na propozycję Stuart-Visconti i nie dopuści do niej. Rada Najwyższa zwołana urzędowo Paryż czwartego sierpnia. Komisja ekspertów Paryż 28 lipca.

³³³ Nie zdołano odszyfrować w MSZ.

Konflikt francusko-angielski w sprawie transportu dywizji francuskiej na Śląsk trwa dalej³³⁴.

x) brak wyrazu³³⁵.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

³³⁴ Był to tylko pomysł. Transport ów nie doszedł do skutku.

³³⁵ Nie zdołano odszyfrować w MSZ.

PROTOKÓŁ
90-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 4 sierpnia 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Za Ministra Skarbu Podsekretarz Stanu	dr Ignacy Weinfeld
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Za Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia	
Publicznego Podsekretarz Stanu	Tadeusz Łopuszański
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Za Ministra Kolei Żelaznych	Julian Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Minister Aprowizacji	Władysław Grzędzielski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	dr Juliusz Trzcziński
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokoły posiedzeń z 26 i 28 lipca 1921 r.

2. Minister Spraw Zagranicznych odczytuje odpowiedź Hymansa na notę Rządu Polskiego z 15 lipca w sprawie konferencji w Brukseli³³⁶ i odpowiedź rządu litewskiego na propozycję Ligi Narodów w sprawie litewskiej³³⁷.

Rada Ministrów upoważnia Ministra Spraw Zagranicznych do przygotowania odpowiedzi na notę Hymansa i do wysłania delegatów na posiedzenie 25 sierpnia pod przewodnictwem Hymansa w Genewie.

³³⁶ Rokowania odbywały się w dwóch rundach. Pierwsza w maju rozpatrywała I projekt belgijskiego ministra spraw zagranicznych Paula Hymansa (o konfederacji polsko-litewskiej), druga – we wrześniu zajmowała się II projektem Hymansa (o autonomii dla Wilna i Wileńszczyzny w państwie litewskim).

³³⁷ Rząd litewski odmówił dalszego udziału w rokowaniach brukselskich o konfederację z Polską na podstawie pierwszego projektu mediatora z maja 1921 r., który zakładał połączenie Wilna i Wileńszczyzny jako kantonu z kantonem Litwy kowieńskiej.

Niezależnie od tego Rada Ministrów uważa za wskazane spowodować dokonanie wyboru do sejmu w Litwie Środkowej. Przeprowadzenie rokowań z generałem Żeligowskim w tej sprawie zleca się Ministrowi Spraw Zagranicznych. Ustalenie terminu zwołania sejmu ma być uskutecznione w porozumieniu z Rządem Polskim.

3. Minister Spraw Zagranicznych zawiadamia Radę Ministrów o niekorzystnym dla Polski zwrocie sprawy śląskiej, w której zaznacza się dalsza rozbieżność w poglądach trzech sprzymierzonych mocarstw.

Na odpowiednie zapytanie Prezesa Rady Ministrów Minister Spraw Zagranicznych udziela wyjaśnień o poczynionych przez Ministra Spraw Zagranicznych *démarches* u posłów mocarstw sprzymierzonych w Warszawie.

Rada Ministrów uchwała wysłanie do mocarstw sprzymierzonych noty zredagowanej w myśl postanowień Rady Ministrów z 28 lipca i odpowiedzi Prezesa Rady Ministrów, której udzielił Sejmowi Ustawodawczemu imieniem Rządu na interpelację wniesioną przez wszystkie kluby w sprawie Górnego Śląska w dniu 29 lipca.

4. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Dąbski zdaje sprawę z konferencji ministrów spraw zagranicznych Polski, Finlandii, Łotwy i Estonii w Helsingforsie w dniach 25 do 29 lipca 1921 r.³³⁸

Protokół zamknięcia konferencji załącza się w odpisie (załącznik 1).

5. Rozpatrywanie wniosku nagłego Ministra Skarbu w sprawie wypłacenia przez posła Rzeczypospolitej w Waszyngtonie Kazimierza Lubomirskiego Polsko-Amerykańskiemu Towarzystwu Żeglugi Morskiej³³⁹ z funduszy Rządu Polskiego kwoty 107 000 dolarów (załącznik 2) odroczone do łącznego traktowania ze sprawą zakupu przez Arcta transformatorów i celem umożliwienia Ministrowi Spraw Zagranicznych zebrania informacji.

6. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Spraw Wewnętrznych rozporządzenie w sprawie rozciągania mocy obowiązującej rozporządzenia ROP z dnia 20/VIII–20 r. (Dz.Ust. RP Nr 64, poz. 426) w przedmiocie ochrony granic na obszar województw Nowogródzkiego, Wołyńskiego i Poleskiego (załącznik 3).

7. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych o mianowanie Stanisława Downarowicza szefa biura komisji likwidacyjnej b. Zarządu cywilnego Ziemi Wschodnich wojewodą wołyńskim (załącznik 4).

8. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez komisję powołaną uchwałą Rady Ministrów z 10 marca 1921 statut organizacyjny Ministerstwa Spraw Wojskowych (załącznik 5).

³³⁸ Była kolejna konferencja z serii spotkań szefów resortów spraw zagranicznych państw bałtyckich (w tym Finlandii, ale bez Litwy) oraz Polski. Prowadzono starania o stworzenie Bloku Bałtyckiego w myśl koncepcji polskiej, który – w postaci zorganizowanej – byłby ugrupowaniem obronnym w Europie Północno-Wschodniej, zwróconym przeciwko sowieckiej Rosji.

³³⁹ Polsko-Amerykańskie Towarzystwo Żeglugi Morskiej.

9. Rada Ministrów na podstawie wniosku Ministra Spraw Wojskowych postanowiła zgodnie z opinią kapituły orderu „Odrodzenia Polski” przedstawić Naczelnikowi Państwa następujących dziesięciu weteranów powstania z r. 1863 jako kandydatów na kawalerów orderu, a mianowicie II klasy Mariana Dubieckiego, Benedykta Dybowskiego i Wojciecha Biechońskiego; III klasy Leona Syroczyńskiego, Bolesława Limanowskiego i Henryka Wiercińskiego; IV klasy Aleksandra Kraushara, Wacława Lasockiego, Władysława Zapałowskiego i Władysława Stankiewicza.

Odpis protokołu dotyczącego posiedzenia kapituły orderu załącza się (załącznik 6).

10. Minister Spraw Wojskowych odczytuje załączony w odpisie raport oddziału IV sztabu Ministerstwa Spraw Wojskowych³⁴⁰ z 28 lipca 1921 r. (załącznik 7), pismo przewodniczącego komisji sejmowej do spraw lokomocji w urzędach państwowych i armii 20 lipca 1921 r. L.651/K.S. (załącznik 8), polecenie wymienionego przewodniczącego z 23 lipca 1921 r. o wydanie czterech samochodów (załącznik 9), oraz odpis pisma tego przewodniczącego do Ministerstwa Spraw Wojskowych z 3 sierpnia 1921 r. (załącznik 10).

Rada Ministrów, uważając postępowanie posła Świdy jako przewodniczącego sejmowej komisji dla spraw lokomocji za nieobliczalne a dla powagi i interesów państwa za szkodliwe, uchwaliła wycofać wszystkich reprezentantów władz państwowych z tej komisji i odmówić wszelkich wyjaśnień i współpracy z nią na tak długo, póki poseł Świda będzie jej członkiem.

Posiedzenie zakończono o godzinie 9 wieczór.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Protocole de clôture de la Conférence des Ministres des Affaires Etrangères.
2. Wniosek nagły w sprawie wypłacenia przez Posła Rzeczypospolitej w Waszyngtonie Kazimierza Lubomirskiego Polsko-Amerykańskiemu Towarzystwu Żeglugi Morskiej z fundusów Rządu Polskiego kwoty 107 000 dolarów.
3. [Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie rozciągania mocy obowiązującej Rozporządzenia ROP z dnia 20/VIII–20 r. (Dz.Ust. RP Nr 64, poz. 426) w przedmiocie ochrony granic na obszar Województw Nowogródzkiego, Wołyńskiego i Poleskiego].
4. Wniosek [Ministerstwa Spraw Wewnętrznych] o mianowanie Stanisława Downarowicza Wojewodą Wołyńskim.
5. Statut organizacyjny Ministerstwa Spraw Wojskowych.
6. Protokół pierwszego posiedzenia Kapituły Orderu „Odrodzenia Polski”.

³⁴⁰ Oddział IV Ministerstwa Spraw Wojskowych zajmował się sprawami gospodarczymi.

7. [Pismo Szefa Sekcji Przemysłu Wojennego w Ministerstwie Spraw Wojskowych w sprawie wypowiedzi posła Świdry oraz pismo Szefa Sekcji Wojsk Samochodowych do Sekcji Przemysłu Wojennego].
8. [Pismo przewodniczącego Komisji do Spraw Lokomocji w Urzędach Państwowych i Armii z 20 lipca 1921 r.].
9. [Pismo przewodniczącego Komisji A. Świdry w sprawie wydania samochodów]³⁴¹.
10. [Pismo przewodniczącego Komisji Sejmowej do Spraw Lokomocji w Urzędach Państwowych i Armii z 3 sierpnia 1921 r.].

Załącznik ^c1^c
^h№ Aktu^h

Protocole de clôture de la Conférence des Ministres des Affaires Etrangères

PROTOCOLE de CLÔTURE de la CONFÉRENCE des MINISTRES des AFFAIRES ETRANGÈRES

d'Esthonie – de Finlande – de Lettonie et de Pologne tenue
à Helsingfors 25–29 Juillet 1921³⁴².

Après avoir examiné attentivement: premièrement les rapports politiques existants entre les Etats participants et la situation générale dans ces Etats, secondement la situation actuelle en Russie et la politique russe, la conférence est parvenu aux conclusions suivantes:

I. Etant donné que la consolidation pacifique des nouveaux Etats à l'Est de l'Europe est une question vitale pour l'avenir de tous les Etats représentés à la Conférence et qu'elle a une grande importance pour la paix durable dans l'Europe Orientale, les Etats susmentionnés, se basant sur la communauté de leurs intérêts politiques et économiques, ont décidé de se soutenir réciproquement en tout ce qui est de nature à fortifier leur indépendance et leur développement.

Pour donner à leurs rapports mutuels la pleine clarté et en garantir la sincérité chacun des Gouvernements représentés à la Conférence communiquera dorénavant à tous les autres le texte de tout traité conclu entre lui et un ou plusieurs des autres Etats baltiques et les tiendra au courant des pourparlers en cours et en la matière entre les dits Etats.

Les Etats participants à la Conférence, animés par la volonté inébranlable d'entretenir entre eux des relations intimes et amicales déclarent qu'ils s'obligent

³⁴¹ Nie publikuje się.

³⁴² Periodyczne spotkania ministrów spraw zagranicznych państw bałtyckich i Polski odbywały się od jesieni 1919 r. Po politycznym zerwaniu między Polską a Litwą (w październiku 1920 r.) zebrania te odbywały się bez przedstawiciela rządu w Kownie.

à régler exclusivement par des voies pacifiques tout conflit pouvant surgir entre eux et constatant en même temps qu'aucun des Etats représentés à la Conférence n'a jusqu'ici conclu de traité dirigé contre quiconque de ces Etats. Les Ministres affirment la volonté de leurs Gouvernements de ne pas en conclure à l'avenir.

Afin de développer la coopération des Etats représentés à la Conférence et dans le but de coordonner leur politique extérieure, il est convenu de convoquer des conférences périodiques des Ministres des Affaires Etrangères des Etats baltiques.

II a) Tous les Etats représentés à la Conférence considèrent comme absolument nécessaire et conforme au désir qui les anime tous, d'adopter envers la Russie une politique analogue ayant pour but la stabilisation de la paix et l'exécution des traités conclus entre les Etats susmentionnés et la Russie.

Pour réaliser ce but, les représentants diplomatiques des pays représentés échangeront leurs informations sur l'état des choses en Russie et sur la politique russe et s'entendront mutuellement sur la politique à suivre y compris les démarches diplomatiques communes vis-à-vis de la Russie.

II b) Vu la communauté des intérêts en ce qui concerne l'exécution de ces traités de paix conclus avec la Russie et prenant en considération qu'il est prévu que les notes de protestation relatives à la non-exécution de ces traités qui ont déjà été présentées au Gouvernement de Russie ou qui lui seront adressées ultérieurement, n'obtiendront pas de réponses satisfaisantes, les Etats participants à la Conférence dans le but de démontrer la communauté de leur front politique se sont mis d'accord sur ce qui suit. Les Etats participants à la Conférence par l'intermédiaire de leurs représentants diplomatiques, présenteront le 25 août prochain de nouvelles notes au Gouvernement Russe au sujet de la non-exécution par lui des dits traités de paix. Le texte de ces notes, qui seront toutes datées du 20 août sera par l'intermédiaire des représentants respectifs communiqué le 21 août aux autres Etats et publié dans la presse le 27 août. De plus il est désirable, que la publication soit collective et qu'elle se fasse dans un nombre de journaux aussi grand que possible.

II c) Prenant en Considération la famine terrible et les épidémies dangereuses en résultant dont la Russie est seulement affligée et étant d'avis qu'un secours à la population de la Russie est absolument nécessaire, les Etats présents à la Conférence se déclarent prêts à participer à une action internationale de secours organisée à cet effet.

III. Les rapports économiques.

La Conférence exprime le voeu que les négociations actuellement en cours ou déjà terminées en vue de la conclusion de différentes conventions économiques entre certains Etats participants à la Conférence soient complétées par les mesures visant les laborations et la conclusion dans un avenir prochain des traités de commerce et d'autres conventions d'ordre économique et de communication entre les autres Etats représentés.

IV. Les Etats participants à la Conférence sont d'avis qu'il est utile d'adopter une politique analogue au sein de la Société des Nations. Les Etats déjà membres de la Société des Nations donneront leur appui complet à l'admission de l'Esthonie et de Lettonie au Société des Nations.

/-/ Jan Dąbski
fHolstif
fPipp^{f343}
Z.A. Meierowicz³⁴⁴

Przekład³⁴⁵

PROTOKÓŁ ZAMKNIĘCIA KONFERENCJI MINISTRÓW SPRAW ZAGRANICZNYCH

Estonii – Finlandii – Łotwy i Polski,
Helsingfors 25–29 lipca 1921 roku.

Po dokładnym przeanalizowaniu: po pierwsze, aktualnych stosunków politycznych między państwami uczestniczącymi i ogólnej sytuacji w tych państwach, a po drugie, obecnej sytuacji w Rosji i polityki rosyjskiej, uczestnicy Konferencji doszli do następujących wniosków:

I. Wobec faktu, że pokojowe umocnienie nowych państw w Europie Wschodniej jest kwestią żywotną dla przyszłości wszystkich państw reprezentowanych na Konferencji i że ma ono ogromne znaczenie dla trwałego pokoju w Europie Wschodniej, wyżej wymienione Państwa, na podstawie swoich wspólnych interesów politycznych i gospodarczych, postanowiły wspierać się wzajemnie we wszystkim, co może wzmocnić ich niepodległość i ich rozwój.

W celu nadania pełnej jasności ich wzajemnym stosunkom i zagwarantowania ich szczerego charakteru, każdy z Rządów reprezentowanych na Konferencji będzie odtąd przekazywał innym tekst każdego traktatu zawartego między nim a jednym lub kilkoma innymi Państwami Bałtyckimi oraz będzie informował je o toczących się rozmowach między tymi Państwami.

Państwa uczestniczące w Konferencji, powodowane niewzruszonym pragnieniem utrzymania bliskich i przyjaznych stosunków między nimi, oświadczają, że zobowiązują się do rozstrzygania wyłącznie środkami pokojowymi wszelkich konfliktów, jakie mogłyby powstać między nimi, stwierdzając jednocześnie,

³⁴³ Tak w tekście. Powinno być: Piip.

³⁴⁴ Właściwa forma nazwiska: Meierovics.

³⁴⁵ Ze względu na duże znaczenie dokumentu dla polityki międzynarodowej zamieszcza się przekład protokołu na język polski, dokonany przez redaktora niniejszego tomu.

że żadne z Państw reprezentowanych na Konferencji nie zawarło dotychczas żadnego traktatu skierowanego przeciwko któremukolwiek z tych Państw. Ministrowie potwierdzają determinację swoich rządów, aby w przyszłości nie zawierać takich traktatów.

W celu rozwijania współpracy Państw reprezentowanych na Konferencji oraz mając na uwadze koordynację ich polityki zagranicznej, postanawia się zwoływać okresowe konferencje Ministrów Spraw Zagranicznych Państw Bałtyckich.

II a) Wszystkie Państwa reprezentowane na Konferencji uważają za absolutnie konieczne i zgodne z pragnieniem wszystkich z nich, aby przyjąć analogiczną politykę wobec Rosji, mając na uwadze utrzymanie pokoju i wykonanie postanowień traktatów zawartych między wyżej wymienionymi Państwami a Rosją.

Aby osiągnąć ten cel, przedstawiciele dyplomatyczni reprezentowanych Państw będą wymieniać informacje o sytuacji w Rosji i o polityce rosyjskiej, a także uzgadniać będą prowadzoną politykę, w tym wspólne działania dyplomatyczne podejmowane względem Rosji.

II b) Ze względu na wspólnotę interesów w odniesieniu do wykonania postanowień traktatów pokojowych, zawartych z Rosją, i biorąc pod uwagę, że jest do przewidzenia, iż noty protestacyjne, odnoszące się do niewykonywania postanowień tych traktatów, które już zostały przedłożone Rządowi Rosyjskiemu lub które będą do niego skierowane w przyszłości, nie uzyskają zadowalających odpowiedzi, Państwa uczestniczące w Konferencji, w celu zmanifestowania ich wspólnego frontu politycznego, uzgodniły, co następuje:

Państwa uczestniczące w Konferencji, poprzez swoich przedstawicieli dyplomatycznych, przedstawią Rządowi Rosyjskiemu w dniu 25 sierpnia nowe noty, dotyczące niewykonania przez niego wspomnianych postanowień traktatów pokojowych. Tekst tych not, które wszystkie będą nosiły datę 20 sierpnia, zostanie zakomunikowany przez odpowiednich przedstawicieli innym Państwom w dniu 21 sierpnia i opublikowany w prasie 27 sierpnia. Ponadto pożądanym jest, aby publikacja miała charakter wspólny i była zamieszczona w jak największej liczbie gazet.

II c) Biorąc pod uwagę potworny głód i wynikające z niego niebezpieczne epidemie, którymi dotknięta jest sama Rosja, oraz będąc przekonanymi, że pomoc dla ludności Rosji jest absolutnie konieczna, Państwa uczestniczące w Konferencji deklarują swoją gotowość do udziału w zorganizowanej w tym celu międzynarodowej akcji pomocy.

III. Stosunki gospodarcze.

Uczestnicy Konferencji wyrażają pragnienie, aby toczące się obecnie lub już zakończone negocjacje w sprawie zawarcia różnych umów gospodarczych między niektórymi Państwami uczestniczącymi w Konferencji zostały uzupełnione środkami mającymi na celu przygotowanie i zawarcie w najbliższej przyszłości umów handlowych oraz innych porozumień gospodarczych i komunikacyjnych między innymi reprezentowanymi Państwami.

IV. Państwa uczestniczące w Konferencji są zdania, że pożyteczne jest przyjęcie polityki podobnej do tej, jaką prowadziła Liga Narodów. Państwa, będące już członkami Ligi Narodów, udzielią pełnego poparcia przyjęciu Estonii i Łotwy do Ligi Narodów.

/-/ Jan Dąbski
fHolstif
fPippf
Z.A. Meierowicz

Załącznik ^{c2}
^h№e Aktu^h

Wniosek nagły na Radę Ministrów w sprawie wypłacenia przez Posła Rzeczypospolitej w Waszyngtonie Kazimierza Lubomirskiego Polsko-Amerykańskiemu Towarzystwu Żeglugi Morskiej z funduszków Rządu Polskiego kwoty 107 000 dolarów

**WNIOSEK NAGŁY
na Radę Ministrów**

w sprawie wypłacenia przez Posła Rzeczypospolitej w Waszyngtonie ^hKs.^h Kazimierza Lubomirskiego Polsko-Amerykańskiemu Towarzystwu Żeglugi Morskiej z funduszków Rządu Polskiego kwoty 107 000 dolarów.

Rada Ministrów raczy uchwalić:

- 1) Rada Ministrów stwierdza, że poseł Rzeczypospolitej Polskiej w Waszyngtonie Ks. Kazimierz Lubomirski przez danie polecenia pełnomocnikowi Rządu Polskiego w Ameryce p. Stanisławowi Arctowi, by wypłacił na rachunek „Polsko-Amerykańskiego Towarzystwa Żeglugi Morskiej” z funduszków Rządu Polskiego „City Bankowi” i ^a „Kipping-boardowi”^{a346} w New Yorku sumę 107 000 dolarów przekroczył swój zakres działania, skutkiem czego winien ponieść wyłączną odpowiedzialność za dokonaną wypłatę.
- 2) Upoważnia się p. Ministra Spraw Zagranicznych do bezzwłocznego wdrożenia przeciw posłowi Lubomirskiemu dochodzeń dyscyplinarnych celem pociągnięcia go do odpowiedzialności osobistej i majątkowej, a zarazem do poczynienia stosownych kroków w porozumieniu z Prokuratorem Generalnym Rzeczypospolitej Polskiej celem zabezpieczenia zwrotu sumy 107 000 dolarów na majątku Ks. Lubomirskiego.

³⁴⁶ Powinno być: Shipping Boardowi.

- 3) Poleca się P.P. Ministrom Spraw Zagranicznych, Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Apropowizacji odwołać p. Stanisława Arcta pełnomocnego przedstawiciela Rządu Polskiego z Ameryki ^ci wytoczyć przeciw niemu śledztwo^c.

Uzasadnienie

Jak się okazuje z załączonego odpisu depeszy p. Arcta z New Yorku z dn. 6 lipca 1921 r. p. Arct wypłacił na zlecenie poselstwa Polskiego w Ameryce na rachunek „Blok Amerykańskiego T[owarzyst]wa Żeglugi Morskiej” z funduszków Rządu Polskiego „City Bankowi” i ^a„Stipping boardowi”^a w New Yorku sumę 107 000 dolarów:

Stosunek Rządu Polskiego do Polsko-Amerykańskiego T[owarzyst]wa Żeglugi Morskiej został wyczerpująco omówiony na posiedzeniu 89 Komitetu Ekon[omicznego] Ministrów w dn. 29 stycznia br., następnie na 102 posiedzeniu dn. 27 kwietnia br. została umowa zawarta ze wspomnianym T[owarzyst]wem przez Rząd Polski ^adn. 20 czerwca 1921, a rozwiązaną w dn. 25 maja 1921 r.^a Komitet Ekon[omiczny] Ministrów na 106 posiedzeniu ostatecznie odrzucił projekt przyścia T[owarzyst]wu z pomocą finansową.

Ponieważ poseł ks. Lubomirski o powyższych decyzjach Rady musiał być uwiadomiony, a nawet i bez tego nie mógł dysponować funduszami skarbu, przeto żądanie jego skierowane do p. Arcta, by wypłacił na rachunek omawianego T[owarzyst]wa kwotę 107 000 dolarów przedstawia się jako samowolne przekroczenie owego zakresu działania i zaangażowanie sum rządowych w sposób zupełnie niewłaściwy. Za dokonaną przez p. Arcta wypłatę winien poseł Lubomirski ponieść całkowitą osobistą i majątkową odpowiedzialność, zwłaszcza że nastąpiła ona w czasie bardzo krytycznego stanu finansów Państwa.

Zarazem jako współodpowiedzialny w skutecznieniu powyższego wydatku z funduszków rządowych p. Stanisław Arct winien być odwołany z Ameryki celem nienarazania Skarbu na możliwe dalsze straty.

w.z.

^fWeinfeld^f

Państwowy Urząd Zakupu
Artykułów Pierwszej Potrzeby.

Odpis depeszy p. ARCTA
New York, dn. 6/7 1921 r.

Na żądanie poselstwa dla uniknięcia skandalu zapłaciłem dwadzieścia tysięcy Citybank rachunek polnavco osiemdziesiąt siedem tysięcy shipping board procenty warunek odnowienia not parę tysięcy drobnych.
Uzyskujcie zwrot przekazania.

Kiedy Skarb przysle sto tysięcy radio.

Pierwszego sierpnia ostatni termin płacenia Citybank kupon październikowy pożyczka, dopilnujcie Skarb.

Kablujcie warunki ilości terminy sprzedaży cementu moja 5523.

Puzarct 607

Za zgodność:

(podpis nieczytelny)

Załącznik 3^c
№ Aktu 17472

[Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie rozciągania mocy obowiązującej Rozporządzenia ROP z dnia 20/VIII-20 r. (Dz.Ust. RP Nr 64, poz. 426) w przedmiocie ochrony granic na obszar Województw Nowogródzkiego, Wołyńskiego i Poleskiego]

MOTYWY

W związku z zawarciem pokoju z Rosją Sowiecką – został w dniu 30 kwietnia br. skasowany pas neutralny, ustalony wzdłuż granicy wschodniej w myśl art.art. 4, 6 i 7 „Umowy o Rozejmie” – oraz zniesiony Kordon Naczelnego Dowództwa (utworzony w wykonaniu rozkazu N.D.N-59500/IV z dn. 29 X 1920 r.). – W związku z tym sieć oddziałów wojskowych, stacjonowanych na linii rzeczonoego kordonu, została zwinięta, zaś ustalone za nielegalne przekraczanie pomienionego kordonu represje karne – nie mogą być nadal stosowane.

Wobec powyższego – z momentem ustalenia się na wschodniej rubieży Rzeczypospolitej warunków stanu pokojowego – niewątpliwie staje się wysoce aktualna sprawa należytego unormowania ochrony granicy wschodniej w drodze wytknięcia stałego pasa granicznego wraz z odnośnymi strefami (graniczną i nadgraniczną) i ustalenia odpowiednich represji karnych za nielegalne przekraczanie rzeczonych stref.

Jednakże jeszcze bardziej palącą staje się sprawa powyższa z uwagi na notowane nielegalne przekraczanie granicy z Rosją Sowiecką – praktykowane masowo nie tylko przez osoby, zaliczające się do kategorii repatriantów lecz, zwłaszcza, przez obce, wrogie i niebezpieczne dla Państwa elementy.

Powyżej skreślony stan rzeczy wymaga niezwłocznego uregulowania – co może być skuteczzone jedynie w drodze śpiesznego rozciągnięcia mocy obowiązującej „Rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 20 VII 1920 r. w przedmiocie Ochrony Granic” – na obszar trzech Województw Wschodnich.

Powyższe Rozporządzenie (uzupełnione przepisami wykonawczymi zawartymi w „Instrukcji M[inisterstwa] S[praw] Wewn[ętrznych] z dn. 5/VIII–1920 r. N–171/312”, jako też w późniejszej uzupełniającej „Instrukcji M[inisterstwa] S[praw] Wewn[ętrznych] z dn. 17/IV–1921 r. N–BB.458”), zawierając szczegółowe wskazania co do samej organizacji ochrony granicy – umożliwi przy tym skuteczne ściganie osób nielegalnie przekraczających granicę państwową w drodze stosowania przewidzianych pomienionym Rozporządzeniem represji karnych.

Z powyżej wyliczonych powodów Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wnosi o uchwalenie następującego rozporządzenia:

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW
z dnia ... 1921 r.

w sprawie rozciągania mocy obowiązującej
Rozporządzenia ROP z dnia 20/VII–20 r.
(Dz.Ust. RP Nr 64, poz. 426) w przedmiocie
ochrony granic na obszar Województw
Nowogródzkiego, Wołyńskiego i Poleskiego.

Na zasadzie art. 6 Ustawy z dnia 4/II–21 o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12/X–20 r. (Dz.U. RP Nr 16–1921 r., poz. 93) zarządza się, co następuje:

§ 1.

Na obszarze trzech Województw Wschodnich – Nowogródzkiego, Poleskiego i Wołyńskiego – rozciąga się moc obowiązującą „Rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 20 lipca 1920 roku w przedmiocie Ochrony Granic” (Dziennik Ustaw RP Nr 64 pozycja 426).

§ 2.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

PREZES RADY MINISTRÓW
MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH
^fW. Raczkiewicz^f

Wniosek [Ministerstwa Spraw Wewnętrznych] w sprawie mianowania Stanisława Downarowicza Wojewodą Wołyńskim

MINISTERSTWO
SPRAW WEWNĘTRZNYCH

N^o PO 4945

WARSZAWA

Dn. sierpnia 1921 r.³⁴⁷

DO NACZELNIKA
PAŃSTWA POLSKIEGO

Wniosek
o mianowanie Stanisława DOWNAROWICZA
Wojewodą Wołyńskim

Wobec podania się do dymisji Wojewody Wołyńskiego Jana KRZAKOWSKIEGO zachodzi potrzeba obsadzenia tego stanowiska.

Na stanowisko to pragnę powołać Stanisława DOWNAROWICZA – szefa biura Komisji Likwidacyjnej b. Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich.

Urodzony w roku 1874, po ukończeniu gimnazjum filologicznego uczęszczał 4 lata na Wydział Prawny Uniwersytetu Warszawskiego i Lwowskiego, tudzież ukończył Wydział Inżynieryjny na Politechnice Lwowskiej.

Pracował 3 lata w Wydziale Krajowym we Lwowie w charakterze sekretarza biura kolejowego, 2 lata w obrębie Dyrekcji Kolei Państwowej w Stanisławowie, jako inżynier, 8 lat jako inżynier, a następnie jako starszy inżynier miasta Lwowa, po wybuchu wojny w charakterze Vice-Szefa Departamentu Wojskowego (prace organizacyjne i administracyjne przy tworzeniu wojska), po powstaniu I Rady Stanu w lutym 1917 zamianowany do Departamentu Spraw Wewnętrznych na kierownika Działu administracyjnego, następnie był Szefem Sekcji Administracyjnej Komisarjatu Generalnego Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich i Szefem biura Komisji Likwidacyjnej tegoż.

DOWNAROWICZ posiada wybitne zdolności organizacyjne, pracowitość, sumienność i energię.

Powołując DOWNAROWICZA na stanowisko Wojewody Wołyńskiego w Łucku z uposażeniem – według IV (czwartego) st. służb. wnoszę, aby NACZELNIK PAŃSTWA, uwzględniając powyższe r a c z y ł

³⁴⁷ Brak daty dziennej.

m i a n o w a ć

Szefa biura Komisji Likwidacyjnej b. Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich

Stanisława DOWNAROWICZA
Wojewodą Wołyńskim.

PREZYDENT MINISTRÓW
fWitos^f

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH
fRackiewicz^f

Załącznik ^{c5c}
№ Aktu 16923

Statut organizacyjny Ministerstwa Spraw Wojskowych

STATUT ORGANIZACYJNY MINISTERSTWA SPRAW WOJSKOWYCH

§ 1.

Ministerstwo Spraw Wojskowych składa się ze Sztabu Generalnego, Szefostwa Administracyjnego, Wojskowej Kontroli Generalnej, dziesięciu Departamentów i Gabinetu Ministra.

Sztab Generalny daje dyrektywy w sprawach organizacji, mobilizacji, demobilizacji, wyszkolenia i osobowych całej siły zbrojnej oraz w sprawach badań doświadczalnych.

Szefostwo Administracyjne kieruje sprawami administracji materialnej i zaopatrzenia wojska.

Wojskowa Kontrola Generalna prowadzi kontrolę zestawienia i wykonania budżetu oraz kontrolę administracyjną.

Na czele Sztabu Generalnego stoi Szef Sztabu Generalnego, na czele Szefostwa Administracyjnego – Szef Administracji, na czele Wojskowej Kontroli Generalnej – Szef Wojskowej Kontroli Generalnej, wszyscy na prawach Podsekretarza Stanu, zależnych bezpośrednio od Ministra.

O bezpośredniej zależności służbowej szefów Departamentów decyduje Minister.

§ 2.

Sztab Generalny dzieli się na pięć oddziałów, oznaczonych numerami.

Oddział I Sztabu Generalnego składa się z trzech wydziałów: organizacyjnego, mobilizacyjnego i Ordre de Bataille. Oddział ten załatwia w zakresie prac Sztabu Generalnego sprawy, dotyczące zasadniczej organizacji całej siły zbrojnej, opracowuje plan jej dyslokacji, mobilizacji i demobilizacji, prowadzi ewidencję składu bojowego i stanów liczebnych armii oraz załatwia sprawy związane z wojskową służbą bezpieczeństwa.

Oddział II Sztabu Generalnego składa się z trzech wydziałów: organizacyjnego, ewidencyjnego i wywiadowczego. Oddział ten prowadzi w zakresie prac Sztabu Generalnego sprawy wojskowo-informacyjne.

Oddział III Sztabu Generalnego składa się z pięciu wydziałów: regulaminów i wyszkolenia, szkolnictwa wojskowego, przysposobienia rezerw, wychowania fizycznego oraz oświaty i kultury. Oddział ten załatwia w zakresie prac Sztabu Generalnego sprawy dotyczące ogólnych wojskowych regulaminów i instrukcji, opracowuje plan całokształtu wyszkolenia siły zbrojnej i jej rezerw, prowadzi całokształt spraw utrzymywania i podnoszenia poziomu intelektualnego żołnierza oraz krzewienia w wojsku i podnoszenia wszelkiego rodzaju użytecznych sportów i organizacji, mających na celu rozwój fizyczny żołnierza, wreszcie redaguje dzieła wojskowo-historyczne.

Oddział IV Sztabu Generalnego składa się z dwóch wydziałów: komunikacyjnego i etapowego oraz z dwóch osobnych referatów: zaopatrzenia materialnego i opisu. Oddział ten opracowuje i załatwia w zakresie prac Sztabu Generalnego plany materialnego zaopatrzenia siły zbrojnej na czas wojny, plany wyzyskiwania komunikacji dla celów wojennych i jej ewidencję, sprawy organizacji etapów i obszaru wojennego w ogóle oraz prowadzi opisy kraju i terenów obcych.

Oddział V Sztabu Generalnego składa się z trzech wydziałów: organizacyjnego, osobowego i ewidencyjnego. Oddział ten opracowuje i załatwia w zakresie prac Sztabu Generalnego sprawy pragmatyki służbowej oraz zastrzeżone do decyzji Ministra sprawy osobowe oficerów i ich ewidencję. Po ustaleniu pragmatyki służbowej i wydaniu rocznika oficerskiego oddział ten zostanie ściągnięty do jednego wydziału.

§ 3.

Szefostwo Administracyjne składa się z Oddziału Administracyjnego i Wydziału Prawnego.

Oddział Administracyjny składa się z trzech wydziałów: administracyjnego, handlowego i przemysłu wojennego. Oddział ten załatwia sprawy całokształtu administracji materialnej i zaopatrzenia wojska, sprawy zakupów i kontraktów oraz organizacji przemysłu wojennego w porozumieniu z Ministerstwami Skarbu oraz Przemysłu i Handlu. Wydział przemysłu wojennego tymczasowo pozostaje w bezpośredniej zależności od Szefa Administracji.

Wydział Prawny załatwia sprawy o charakterze ściśle prawnym, opracowuje projekty ustaw i rozporządzeń, ustala ich ostateczną redakcję i wydaje opinie prawne we wszelkich sprawach, związanych z wojskowością.

§ 4.

Wojskowa Kontrola Generalna składa się z trzech oddziałów: Kontroli zestawienia budżetu, Kontroli wykonania budżetu i Kontroli administracyjnej oraz Wydziału Centralnej Księgowości.

Oddział Kontroli zestawienia budżetu składa się z dwóch wydziałów: budżetowego i kredytowego. Oddział ten bada i zestawia preliminarze budżetowe całej siły zbrojnej, załatwia sprawy rozdziału i przesunięć kredytów, wyjednania dodatkowych kredytów oraz ustala przepisy rachunkowości w porozumieniu z Najwyższą Izbą Kontroli Państwa i Ministerstwem Skarbu.

Wydział Centralnej Księgowości księguje sprawozdania rachunkowe szefów poszczególnych służb, zbadane i zatwierdzone przez Oddział Kontroli wykonania budżetu oraz sporządza bilans budżetowy.

Oddział Kontroli wykonania budżetu składa się z trzech wydziałów: Kontroli Służby Intendentury, Kontroli innych Służb i Kierownictwa Działów Kontroli Gospodarczej. Oddział ten przeprowadza kontrolę finansowo-gospodarczą wykonania budżetu na podstawie przepisów i instrukcji wydanych przez Ministra w porozumieniu z Prezesem Najwyższej Izby Kontroli Państwa oraz sprawdza bilans budżetowy.

Oddział Kontroli administracyjnej składa się z dwóch wydziałów: dla spraw w Centrali i dla spraw w Okręgach korpuśnych względnie armii. Oddział ten wykonuje kontrolę administracji całej siły zbrojnej oraz sprawdza zastosowanie ustaw, dekretów i rozporządzeń w dziedzinie administracji wojskowej na podstawie instrukcji zatwierdzonej przez Ministra i osobnych rozkazów Ministra.

Przy przejściu Ministerstwa na budżet roczny organizacja Wojskowej Kontroli Generalnej poddana zostanie rewizji.

§ 5.

Dziesięć Departamentów Ministerstwa Spraw Wojskowych są następujące:

Departament I Piechoty składa się z dwóch wydziałów: Piechoty i Żandarmerii. Wydział Piechoty załatwia sprawy piechoty. Wydział żandarmerii załatwia sprawy żandarmerii wojskowej i polowej.

Departament II Jazdy składa się z trzech wydziałów: Jazdy, Wojsk Taborowych i Służby Weterynaryjnej. Wydział jazdy załatwia sprawy jazdy. Wydział wojsk taborowych załatwia sprawy wojsk taborowych i służby taborowej oraz przeprowadza zaopatrzenie całej siły zbrojnej w materiał i sprzęt taborowy. Wydział służby weterynaryjnej załatwia sprawy służby weterynaryjnej i czuwa nad stanem zdrowotnym koni i innych zwierząt całej siły zbrojnej.

Departament III Artylerii i Uzbrojenia składa się z pięciu wydziałów: Artylerii, ogólno-organizacyjnego, broni, amunicji i chemiczno-gazowego. Wydział artylerii załatwia sprawy artylerii. Pozostałe cztery wydziały załatwiają sprawy służby uzbrojenia i przeprowadzają zaopatrzenie całej siły zbrojnej we wszelkiego rodzaju broń, amunicję, środki gazowe, przetwory chemiczne, środki wybuchowe, specjalne sprzęty uzbrojenia, przyrządy optyczne, kuchnie, piekarnie polowe i inny sprzęt konstrukcji metalowej oraz w środki konserwacji.

Departament IV Żegluga Powietrznej składa się z dwóch wydziałów: ogólno-organizacyjnego i zaopatrzenia. Wydział ogólno-organizacyjny załatwia sprawy wojsk lotniczych i aeronautycznych oraz służby lotnictwa i aeronautyki. Wydział zaopatrzenia przeprowadza zaopatrzenie całej siły zbrojnej we wszelkie przyrządy, urządzenia i materiał z dziedziny awiatyki i aeronautyki.

Departament V Inżynierii i Saperów składa się z trzech wydziałów: ogólno-organizacyjnego, zaopatrzenia i technicznego. Wydział ogólno-organizacyjny załatwia sprawy wojsk saperskich i służby inżynieryjno-saperskiej. Wydział zaopatrzenia przeprowadza zaopatrzenie całej siły zbrojnej we wszelkiego rodzaju sprzęt inżynieryjny i saperski. Wydział techniczny opracowuje plany urządzeń fortyfikacyjnych i wszelkich przez wojskowość budowanych dróg wodnych i mostów oraz załatwia sprawy potrzebnych dla siły zbrojnej budowli, terenów, instalacji i ich kapitalnego remontu.

Departament VI Wojsk Technicznych składa się z trzech wydziałów: Wojsk Łączności, Wojsk Samochodowych i Wojsk Kolejowych. Wydział wojsk łączności załatwia sprawy wojsk łączności i służby łączności oraz przeprowadza zaopatrzenie całej siły zbrojnej w urządzenia i materiał telegraficzny, telefoniczny, radiotelegraficzny i wszelki inny służący dla celów łączności. Wydział wojsk samochodowych załatwia sprawy wojsk samochodowych i służby samochodowej oraz przeprowadza zaopatrzenie całej siły zbrojnej w samochody i materiał samochodowy, tudzież w materiały pędne i smary. Wydział Wojsk Kolejowych załatwia sprawy wojsk kolejowych i służby kolejowej oraz przeprowadza zaopatrzenie całej siły zbrojnej w materiał kolejowy i instaluje urządzenia kolejowe dla celów wojskowych.

Departament VII Intendentury składa się z czterech wydziałów: ogólno-organizacyjnego, żywnościowego, mundurowego i uposażenia oraz z dwóch komisji stałych: żywnościowej i mundurowej. Wydział ogólno-organizacyjny załatwia sprawy służby intendentury. Wydział żywnościowy przeprowadza zaopatrzenie całej siły zbrojnej w artykuły żywnościowe, światło i opał. Wydział mundurowy przeprowadza zaopatrzenie całej siły zbrojnej w umundurowanie, ekwipunek, sprzęt gospodarczy i koszarowy oraz w materiały kancelaryjne i graficzne. Wydział uposażenia przeprowadza zaopatrzenie całej siły zbrojnej we wszelkiego rodzaju należności pieniężne oraz współdziała przy uposażeniu emerytów, wdów, sierot, inwalidów itp. Komisja żywnościowa przeprowadza badania i czuwa nad stanem jakościowym wszelkich artykułów żywnościowych, świetlnych i opałow, zawiera

umowy, czuwa nad wykonaniem dostaw oraz załatwia sprawy wyżywienia całej siły zbrojnej na czas wojny. Komisja mundurowa posiada analogiczny zakres działania, jak komisja żywnościowa w odniesieniu do umundurowania, ekwipunku, sprzętu gospodarczego i koszarowego oraz materiałów kancelaryjnych i graficznych.

Departament VIII Sanitarny składa się z dwóch wydziałów: ogólno-organizacyjnego oraz higieny i lecznictwa. Wydział ogólno-organizacyjny załatwia sprawy służby zdrowia oraz zaopatruje całą siłę zbrojną w sprzęt szpitalny, leki i przybory lekarskie tak w dziedzinie medycyny, jak i weterynarii. Wydział higieny i lecznictwa czuwa nad stanem zdrowotnym całej siły zbrojnej.

Departament IX Sprawiedliwości składa się z trzech wydziałów: organizacyjno-sądowego, więziennictwa i spraw karnych. Wydział organizacyjno-sądowy załatwia sprawy sądów wojskowych i opracowuje projekty ustaw prawa karnego wojskowego i postępowania karnego wojskowego. Wydział więziennictwa załatwia sprawy więziennictwa w wojsku. Wydział spraw karnych załatwia sprawy z dziedziny karno-wojskowej o charakterze specjalnym lub wyjątkowym.

Departament X Spraw Poborowych składa się z dwóch wydziałów: Poborowego i Remontu. Wydział poborowy załatwia sprawy związane z wykonywaniem ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej i przeprowadzaniem poboru rekruta oraz powołań rezerwistów. Wydział remontu załatwia sprawy związane z poborem i zakupem koni dla całej siły zbrojnej.

§ 6.

Gabinet Ministra obejmuje sekretariat (sprawy sejmowe, Rady Ministrów, prasowe i korespondencję Ministra), adiutanturę, redakcję Dziennika rozkazów wojskowych i rozkazów dziennych Ministerstwa oraz załatwia sprawy służby wewnętrznej i biurowości Ministerstwa, sprawy bieżące personelu Ministerstwa; obejmuje on nadto kancelarię Ministerstwa wraz z drukarnią.

§ 7.

Istniejące w Ministerstwie instytucje tymczasowe, nie objęte niniejszym statutem, będą stopniowo likwidowane tak, ażeby likwidacja ich została zakończona do 1 maja 1922 r. Do każdego dwumiesięcznego zapotrzebowania pieniężnego winien być dołączony wykaz postępu likwidacji. Utrzymanie jakiegokolwiek instytucji tymczasowej po 1 maja 1922 r. wymaga odrębnego wniosku Ministra i zatwierdzenia przez Radę Ministrów.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 sierpnia 1921 r. w przedmiocie statutu organizacyjnego Ministerstwa Spraw Wojskowych, Monitor Polski Nr 209, poz. 278

MINISTER SPRAW WOJSKOWYCH

Protokół pierwszego posiedzenia Kapituły Orderu „Odrodzenia Polski”

PROTOKÓŁ PIERWSZEGO POSIEDZENIA KAPITUŁY ORDERU „ODRODZENIA POLSKI”

Działo się w Belwederze dn. 4 sierpnia 1921 roku.

Przewodniczy: Wielki Mistrz Orderu, Naczelnik Państwa, Józef Piłsudski.

Obecni: Członkowie Kapituły:

pp.: Władysław Raczkiewicz, Minister Spraw Wewnętrznych,
Jan Dąbski, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw
Zagranicznych,

Gen. Por. Kajetan Bolesław Olszewski,

Bernard Chrzanowski, Kurator Okręgu Naukowego w Poznaniu,
prof. Jan Kochanowski, rektor Uniwersytetu Warszawskiego,

Pióro trzyma: Szef Kancelarii Cywilnej Naczelnika Państwa p. Stanisław Car.

Wielki Mistrz zagał posiedzenie o godz. 12 min. 20 po południu, nadmieniając, że w myśl art. 6 Ustawy z dn. 4. lutego 1921 r. (Dz.Ust. Nr 24, poz. 137) Kapituła Orderu składa się z 8 członków, powołanych przez Wielkiego Mistrza.

Dekretami z dn. 2. sierpnia br. powołani zostali w myśl powyższego postanowienia ustawy pp.: Władysław Raczkiewicz, Jan Dąbski, gen. por. Bolesław Olszewski, Prof. Jan Kochanowski, Prof. Michał Siedlecki, Bernard Chrzanowski, Prof. Leon Wyczółkowski, Włodzimierz Tetmajer – na członków Kapituły, oraz pp.: Prof. Heliodor Świącicki, Prof. Jacek Malczewski, Ppułk. Kazimierz Zenkteler i P. Jadwiga Zamoyska – na zastępców członków.

Posiedzenie jest prawomocne, gdyż w myśl art. 8, ust. 2 Ustawy do ważności uchwał Kapituły wymagana jest obecność, poza Kanclerzem jeszcze dwóch członków.

Po skonstatowaniu przez Wielkiego Mistrza prawomocności posiedzenia Kapituła przystąpiła do obrad według następującego porządku dziennego:

- 1) Wybór Kanclerza Orderu,
- 2) Wybór Sekretarza i Skarbnika Kapituły,
- 3) Wnioski Ministra Spraw Wojskowych w przedmiocie nadania Orderu pp.: Dubieckiemu, Biechońskiemu, Dybowskiemu, Syroczyńskiemu, Limanowskiemu, Wiercińskiemu, Krausharowi, Zapałowskiemu, Stankiewiczowi, Lasockiemu, Świącickiemu, Krzyżanowskiemu, ^{a348}Lskiemu i Strzaleckiemu.

³⁴⁸ Powinno być: Leskiemu.

I. WYBÓR KANCLERZA ORDERU

Wielki Mistrz zaznacza, że w myśl art. 7 Ustawy Kapituła wybiera ze swego grona Kanclerza.

Po zarządzeniu wyborów, na Kanclerza Orderu, został powołany jednomyślnie p. Rektor, prof. Jan Kochanowski.

II. WYBÓR SEKRETARZA I SKARBNIKA KAPITUŁY

Wielki Mistrz zaznacza, że prócz Kanclerza, tenże art. 7 Ustawy przepisuje wybór z grona członków Kapituły jeszcze Sekretarza i Skarbnika Kapituły.

Po zarządzeniu wyborów powołano jednomyślnie na Sekretarza Kapituły – gen. por. Bolesława Olszewskiego, a na Skarbnika – p. Bernarda Chrzanowskiego.

III. WNIOSKI P. MINISTRA SPRAW WOJSKOWYCH W PRZEDMIOCIE NADANIA 14 WETERANOM OZNAK ORDERU „ODRODZENIA POLSKI”.

Szef Kancelarii Cywilnej referuje, że p. Prezydent Ministrów przesłał do Kancelarii Cywilnej 14 wniosków, dotyczących odznaczenia Orderem „Odrodzenia Polski” weteranów 1863 r. z prośbą o wniesienie na najbliższe posiedzenie Kapituły, a stosownie do art. 10 Ustawy, wnioski te przed złożeniem ich Radzie Ministrów, podlegają rozpoznaniu Kapituły.

Wnioski wraz z motywami zostały odczytane;

Nad wnioskami tymi Wielki Mistrz zarządził dyskusję, w wyniku której KAPITUŁA POSTANOWIŁA: zakwalifikować do Orderu „Odrodzenia Polski” II klasy pp.: Mariana Dubieckiego, Benedykta Dybowskiego i Wojciecha Biechońskiego.

Do Orderu III. klasy pp.: Leona Syroczyńskiego, Bolesława Limanowskiego i Henryka Wiercińskiego.

Do Orderu IV. klasy pp.: Aleksandra Kraushara, Wacława Lasockiego, Władysława Zapałowskiego i Władysława Stankiewicza.

Co do wniosków p. Ministra Spraw Wojskowych odnośnie do pp.: Antoniego Strzałeckiego, Juliana Adolfa Święcickiego, Stanisława Krzyżanowskiego i Józefa Leskiego – to Kapituła, wychodząc z założenia, że przytoczone na motywach okoliczności mają charakter zasług wojskowych a nie cywilnych, wypowiada się przeciw nadaniu im Orderu „Odrodzenia Polski”, zwłaszcza iż spodziewane jest odznaczenie tych osób „Krzyżem Walecznych”.

Na tym protokół zakończono o godz. 2 min. 10 po południu.

NACZELNIK PAŃSTWA

Wielki Mistrz Orderu „Odrodzenia Polski”

/-/ ^fJ. Piłsudski^f

Szef Kancelarii Cywilnej

Naczelnika Państwa

/-/ ^fSt. Car^f

**[Pismo Szefa Sekcji Przemysłu Wojennego w Ministerstwie Spraw Wojskowych
w sprawie wypowiedzi posła Świdy oraz pismo Szefa Sekcji Wojsk Samochodowych do Sekcji Przemysłu Wojennego]**

Ministerstwo Spraw Wojskowych
Oddział IV Sztabu
Produkcja Przemysłu Wojennego

Warszawa, dn. 28. lipca 1921 r.

Odpis

Do

Pana Ministra Spraw Wojskowych

Melduję, że Pan Poseł Świda w rozmowie ze mną stwierdził, że:

Cały korpus oficerski jest podły, Szkoła Sztabu Generalnego nic nie warta³⁴⁹, Komisje Generała ^aKontkowskiego^a, Pomian^ck^oowskiego i Romera³⁵⁰ kradły, Ministerstwo Skarbu jest niemądre, p. Minister Steczkowski na niczym się nie rozumie. Prokuratoria Generalna niekompetentna w rzeczach prawnych, wszyscy od Belwederu począwszy, a na ostatnim urzędniku skończywszy do niczego. Generał Leśniewski i Majewski byli faworytami, którzy wszystko zepsuli, że wszystko jedno czy wojsko ma kosy i kije, czy niejednolite karabiny. Galicja zaś jest cała nieszczęściem dla Polski.

Poza tym cały szereg nadużyć przeszłych, teraźniejszych i przyszłych, będących nadużyciami i będących czym innym popełnionych jest przez wojskowych i popełnionych przez kogo innego, został zwalony na wojsko. Wyrazy Pana Posła Świdy były bardzo ostre, powtórzyłem najłagodniejsze z tych, które zapamiętałem.

Wszystko to stało się bez żadnego powodu i bez żadnego związku z rozmową merytoryczną, którą równocześnie prowadziliśmy.

Zwróciłem bardzo stanowczo p. posłowi uwagę za nietakt, jaki popełnia mówiąc mi o tym, podniosłem głos, żalowałem, że nie ma syna, od którego mógłbym zażądać satysfakcji, nic nie pomogło.

Na moją uwagę, że pan Minister jest moim zwierzchnikiem zrobił p. poseł wyjątek dla p. Ministra, a potem dla mnie „choćby galicjanina”.

³⁴⁹ Szkoła Wojenna Sztabu Generalnego utworzona została w czerwcu 1919 r. i funkcjonowała w latach 1919–1921, z przerwą na szczytową fazę wojny polsko-sowieckiej, wydając pierwszy rocznik absolwentów. Komendantem był gen. Stanisław Puchalski. Przekształcona następnie w Wyższą Szkołę Wojskową, działała pod tą nazwą w II Rzeczypospolitej.

³⁵⁰ Mowa o Misji Zakupów Ekwipunku dla Kawalerii w Wiedniu (na czele z gen. Józefem Pomiankowskim), Polskiej Misji Wojskowej w Rzymie (z gen. Eugeniuszem Kątkowskim jako szefem) oraz Polskiej Wojskowej Misji Zakupów we Francji, której kierownictwo sprawował gen. Jan Romer.

Postawiony między powinnością natychmiastowego przerwania rozmowy, a koniecznością osiągnięcia w tej ważnej i tak naglącej sprawie merytorycznych wyników, doprowadziłem rozmowę do końca tak, że ostateczna decyzja została wypowiedziana. Ponieważ decyzja ta była niezgodna z decyzją Generalnej Prokuratury i Min. Skarbu w zakresie działania tamtych władz prosiłem przeto o oświadczenie na piśmie. P. Poseł odmówił mówiąc, że prawo wymaga, aby gwarancja w tych wypadkach wynosiła 50%, a nie 25%. Informowałem się u prawników; takiego prawa nie ma.

Ponadto pan poseł Świda twierdził, że możemy Taylora włączyć kopnąć, bo mamy trzy inne oferty na zakup kredytowy.

Pominąwszy, że traktowanie w ten sposób człowieka, który robi jako pierwszy Amerykanin interes z Rządem Polskim i w tym celu skupił gwarancję banków reprezentujących 500 000 000 dolarów może być niepotrzebne dla Państwa Polskiego, stwierdziłem, że jedyna oferta faktycznie istniejąca jest „Ursus” na zakup gotówkowy, z zaznaczeniem ustnym, że kredyt (tylko na automobile) mógłby być może rozważany.

Po skończeniu rozmowy informowałem się, czy można od p. posła zażądać satysfakcji, za obrazę korpusu oficerskiego. Pokazało się, że:

- 1) p. Świda ma lat 65,
- 2) nie ma syna
- 3) jest uznany niehonorowym, przez ogłoszony w gazetach protokół podpisany przez dwu oficerów.

Uważam jednak za niemożliwe by honorem oficera, który ma go trzymać w najcięższych chwilach pomiatano bezpotrzebnie i bezkarnie, by kontynuowano piekielną pracę Beselera podziału Polaków na Galicjan i Kongresowiaków, by mówiono nieprawdę wtedy, gdy w grze są poważne decyzje i by uchylono się od odpowiedzialności za dokonane czyny.

Te motywy zmuszają mnie do przedłożenia raportu o rozmowie, której świadkiem był por. Jasiński, a po części p. pułk. Podgórski, ppor. Szymański i nieznanymi mi z nazwiska oficerowie i urzędnicy Komisji.

Szef Sekcji Przemysłu Wojennego

/-/ Podpis

M a j o r Szt[abu] Gen[eralnego]

Byłem obecny przy całej rozmowie i wszystkie wymienione zarzuty posła Świdy słyszałem.

/-/ Jasiński, por.

Świadkiem pierwszych ustępów raportu tego nie byłem. Większość zaś ustępów mogę świadczyć gdyż byłem obecny.

/-/ Podgórski ppłk.

P. inż. Średnicki przedstawiciel Konsorcjum fabryk aeroplanowych francuskich występujący jako przedstawiciel obcego rządu gotów jest złożyć zeznanie protokolarne, iż p. poseł Świda wyraził się przed nim, iż Ministerstwo Spraw Wojskowych jest to „banda złodziei”.

2/8. /-/ Sosnkowski

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH Warszawa, dn. 30 lipca [19]21 r.
DEPARTAMENT II
SEKCJA WOJSK SAMOCHODOWYCH
Nr 14234/Sam. Odpis

Do
Oddz[iału] IV. Szt[abu]
Sekcja Przemysłu Wojennego.

Na tamtejsze pismo L. 3415/P.W.IV.Szt. przedkładam w załączeniu wykaz ofert na dostawę długoterminowe.

1) Firma MACIOŁOWSKI & KOWALSKI na dostawę dowolnej ilości gum samochodowych marki Federal; firma ofiaruje 5-cio letni kredyt, płatność w dolarach 1/3 przy zamówieniu.

2) Firma MACIOŁOWSKI i KOWALSKI na dostawę zapasowych części do samochodów White, dowolną ilość, płatne w dolarach 1/3 przy zamów. na 2/3 kredyt 5 letni, ewentualnie drogą zamiany na inne artykuły.

3) Firma Fechner & Szpak na dostawę dowolnej ilości samochodów Sandow, płatność w dolarach, kredyt 6-cio letni oprocentowanie 8%. Umowa z powodu braku pieniędzy nie doszła do skutku.

4) Pan Richart w imieniu firmy Dunlop na dostawę gum samochodowych tejże firmy, nie mniej jak za 500 000 funtów szterlingów, kredyt 24 miesięczny. Z powodu braku waluty zagr. nie rozpatrywano.

Z powodu będącej obecnie na ukończeniu sprawy zawarcia umowy na materiały samochod[owe] z p. TAYLOREM (firmy Serwis) Sekcja Wojsk Samochod[owych] Dep[artament] II powyższych ofert nie wykorzystywuje.

Szef Sekcji Wojsk Samochodowych
/-/ podpis

[Pismo przewodniczącego Komisji do Spraw Lokomocji w Urzędach
Państwowych i Armii z 20 lipca 1921 r.]

Odpis

SEJM USTAWODAWCZY
Rzeczypospolitej Polskiej

Warszawa, dnia 20 lipca 1921 r.

Rozkaz Pana Generała z dnia 12/7 1921 r. o ograniczeniu i wstrzymaniu ruchu samochodowego został powitany przez społeczeństwo, a tym samym i Komisję Samochodową Sejmu z uczuciem całkowitego zadowolenia, jako zapowiedź naprawy i uzdrowienie stosunków w Armii naszej.

Nie tylko oszczędności pieniężne w tym dziale, lecz jednocześnie ukrócenia nadużyć w nieograniczonej jeździe samochodowej osobistości najzupełniej niemających do tego prawa, a jeszcze więcej nadużywających tego z całą bezwzględnością na ciężkie położenie ekonomiczne i finansowe Rzeczypospolitej; co prawda z naszej własnej winy i nieudolności powstałe.

Niezrozumiałe jest jednak dla Komisji do spraw Lokomocji w Urzędach Państwowych i Armii:

1) że pomimo ogłoszonej i obowiązującej Konstytucji Pan Naczelnik Państwa, posiadający w użytkowaniu swoim aż 15 samochodów i dużo innych środków lokomocji, jeżeli jest obywatelem Polski i wojskowym (?) został w rozkazie Pana Generała Nr 16082 B.P. zupełnie pominięty, jeżeli zaś jest cywilnym, to Komisja Sejmowa do Spraw Lokomocji będzie musiała w porządku właściwym, uważając Go za pierwszego wśród równych obywateli Państwa, podporządkować na prawach obywatela kraju posiadającego 2 samochody.

2) Pan Szef Sztabu Generalnego codziennie przejeżdża dla osobistego zadowolenia – 36 km autodemem, wydając ze Skarbu Państwa 7200 Mk dziennie, miesięcznie 216 000 albo 223 200 Marek, co jest w sprzeczności z pierwszym ustępem rozkazu z dnia 12/7 1921 r. i Komisja Sejmowa w sprawozdaniu swoim będzie zmuszona te wykroczenia przeciw rzezonemu rozkazowi na Sejmie uwydatnić, jako pogwałcenie praw obywatelskich, względem Rzeczypospolitej Polskiej i Jej Konstytucji.

Komisja Sejmowa uważając rozkaz Pana Generała za dążenie ku lepszemu będzie śledzić z całą powagą i ze ścisłym wykonywaniem rozkazu Nr 16082 B.P. w nadziei że będzie ściśle spełniony i że dalsze podobne jemu będą zmierzać do potęgi Armii naszej, mającej spełnić zadanie dziejowe.

Przewodniczący Komisji do Spraw Lokomocji
w Urzędach Państwowych i Armii
/-/ PODPIS

Do W-ego Pana
Marszałka Sejmu Ustawodawczego
w miejscu.

w.z. Sekretarz: /-/ Podpis

Załącznik ^c10^c
№ Aktu

[Pismo przewodniczącego Komisji do Spraw Lokomocji w Urzędach Państwowych i Armii z 3 sierpnia 1921 r.]

SEJM USTAWODAWCZY
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Warszawa, dn. 3 sierpnia 1921 r.

Odpis.

Do wiadomości Komisji Sejmowej do Spraw Lokomocji w Urzędach Państwowych i Armii doszło, że umowy z p. Taylorem wbrew oświadczeniu o braku gwarancji 50% w dostawie co do jakości obstalunku oraz terminu dostawy danego p. Taylorowi, warunek ten został zupełnie pominięty i zbagatelizowany przez przedstawicieli MSWojsk. Komisja Sejmowa wobec powyższego zmuszona jest założyć protest przeciwko zawarciu umowy na mocy pełnomocnictw udzielonych przez Sejm p. 3, lit. a, z dnia 10 maja br. Z tego powodu zwraca się Komisja do Ministerstwa Skarbu o nieudzielenie kredytów MSWojsk. na obstalunek dany p. TAYLOROWI.

Przewodniczący Komisji /-/ Świda, Sekretarz /-/ Malewski.

Do MSWojsk.L.Dz. 719 dn. 3.8. br.

Za zgodność: /-/ Podpis.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

PROTOKÓŁ
91-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 5 sierpnia 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Za Ministra Spraw Wojskowych	jenerał-porucznik Eugeniusz Michaelis
Za Ministra Skarbu Podsekretarz Stanu	dr Ignacy Weinfeld
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Za Ministra Kolei Żelaznych	Julian Eberhardt
Minister Robót Publicznych	
Dyrektor Departamentu	^a Józef ^a Rybczyński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Minister Apropowizacji	Władysław Grzędzielski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	dr Juliusz Trzcziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego	
Prez. Rady Min.	Edward Lechowicz
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 4 sierpnia 1921 r.

2. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego projekt ustawy w przedmiocie likwidacji serwitutów³⁵¹ w województwach wołyńskim, poleskim i nowogródzkim, oraz w powiatach białowieskim, białostockim, bielskim, grodzieńskim, sokólskim i wołkowyskim województwa białostockiego (załącznik 1).

3. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Spraw Wewnętrznych rozporządzenie w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej dekretu z dnia

³⁵¹ Serwituty – po uwłaszczeniu – były uprawnieniami chłopów do korzystania z dworskich lasów, łąk i pastwisk. Dochodziło na tym tle do licznych konfliktów między dworem a wsią. Na ziemiach Królestwa zlikwidowano je, z pewnymi wyjątkami, do końca XIX w., a ustawa z 7 maja 1920 r. o likwidacji serwitutów na terenie b. Królestwa Kongresowego potwierdziła ten stan rzeczy. Przepisy te zakładały oddanie Komisjom Szacunkowo-Rozjemczym sprawy wyliczania rekompensat za te uprawnienia.

25 stycznia 1919 r. o nabywaniu i posiadaniu broni i amunicji na województwa nowogródzkie, poleskie i wołyńskie, oraz powiaty grodzieński, białowieski i wołkowyski województwa białostockiego (załącznik 2).

4. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Spraw Wewnętrznych projekt ustawy o kontroli nad zagranicznymi przesyłkami pocztowymi, telegramami i międzypaństwowymi rozmowami telefonicznymi (załącznik 3).

Art. 1 nadano osnowę:

„Na podstawie uchwały Rady Ministrów wszelkie przesyłki pocztowe, korespondencja telegraficzna i rozmowy telefoniczne w obrocie z zagranicą mogą na czas w uchwale oznaczony być poddane kontroli na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej”.

Art. 2 nadano osnowę:

„Od kontroli wolne są przesyłki pocztowe i telegramy zarówno wysyłane jak i otrzymywane przez:

- a) Naczelnika Państwa,
- b) ciała ustawodawcze,
- c) władze państwowe zarówno wojskowe jak i cywilne,
- d) przedstawicielstwa państw zagranicznych uwierzytelnione przy Rządzie Rzeczypospolitej oraz osoby, wchodzące w ich skład, o ile ich charakter urzędowy wynika niewątpliwie z zewnętrznych cech danej przesyłki, czy korespondencji”.

W art. 7 skreślono wyrazy „i obowiązuje na przeciąg jednego roku”.

5. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Spraw Wewnętrznych projekt ustawy o zezwoleniu Reprezentacji Powiatowej w Limanowej na przyjęcie imieniem powiatu Limanowskiego poręki za Powiatową Kasę Oszczędności w Limanowej oraz za lokowane w niej wkłady i ich należyte oprocentowanie (załącznik 4).

6. Rada Ministrów na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych (załącznik 5) upoważniła Ministra Spraw Zagranicznych do zgłoszenia współdziałania Rzeczypospolitej w ewentualnej akcji międzynarodowej pomocy dla ludności Rosji, dotkniętej głodem i epidemiami, w szczególności do współdziałania w akcji zorganizowanej przez Hoovera³⁵² oraz do stworzenia komisji wymienionej w ustępie 2 załącznika 5.

7. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zwolnienia Towarzystwa Bezimiennego Kopalń Węgla „Czeladź” od dopełnienia warunku wpłacenia przy kupnie 2 nieruchomości w Sosnowcu ceny kupna we frankach fr[ancuskich] do dyspozycji

³⁵² W ten sposób Misja Hoovera (American Relief Administration) rozszerzyła swój pierwotny zakres działania, obejmując nim bolszewicką Rosję. Pomocą objęto 11 mln głodujących mieszkańców tego kraju. Akcję w Rosji Sowieckiej prowadzono do 1923 r., kiedy ją zawieszono w związku z odkryciem, że bolszewicki rząd przystąpił do eksportu zboża.

Ministerstwa Skarbu w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, która jednocześnie miała wypłacić równowartość w markach polskich (załącznik 6) przyjęto.

8. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zezwolenia obywatelowi belgijskiemu Leopoldowi Viroux do spółki z obywatelami polskimi Stefanem i Edwardem Józefem braćmi Bożedaj na nabycie nieruchomości w Warszawie przy ulicy Rakowieckiej Nr 15 (załącznik 7) przyjęto.

9. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zezwolenia Towarzystwu Akcyjnemu Compagnie Galicienne de Mines na nabycie pól górniczych na galman³⁵³ „Albert” i „Franciszek” – (załącznik 8) przyjęto.

10. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Skarbu rozporządzenie w przedmiocie uchylecia w b. zaborze rosyjskim postanowień ros. ustawy akcyjowej o opodatkowaniu miodu do picia (załącznik 9).

11. Rada Ministrów zatwierdziła załączony w odpisie statut Zrzeszenia sędziów i prokuratorów³⁵⁴ (załącznik 10).

12. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Sprawiedliwości rozporządzenie w przedmiocie zmiany taksy dla pisarzy hipotecznych (załącznik 11).

13. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Przemysłu i Handlu rozporządzenie o organizacji i zakresie działania urzędów probierczych (załącznik 12).

14. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości treść uzgodnionego w myśl uchwały Rady Ministrów z 15 czerwca 1921 r. ustępu ² 5ª wniosku Ministrów Robót Publicznych, Skarbu i Spraw Wewnętrznych w sprawach zarządu gmachów państwowych (załącznik 13).

15. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie przymusowego wywłaszczenia gruntów dla celów eksploatacji żwirowni Słomków (załącznik 14).

16. Wniosek Ministra Poczty i Telegrafów w sprawie przekazania Ministerstwu Poczty i Telegrafów zburzonego fortu II-A. dla potrzeb budującej się transatlantycznej radiocentrali przekazano arbitrażowi Ministra Robót Publicznych Pana Narutowicza (załącznik 15).

17. Wniosek Ministra Aprowizacji o przedłużenie terminu działalności wydziału likwidacyjnego Ministerstwa Aprowizacji do 30 września br. (załącznik 16) przyjęto.

18. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra b. Dzielnicy Pruskiej rozporządzenie w przedmiocie podwyższenia taksy egzaminacyjnej dla egzaminów aptekarskich b. dzielnicy pruskiej (załącznik 17).

³⁵³ Górnicze określenie utlenionych rud cynku.

³⁵⁴ Zrzeszenie Sędziów i Prokuratorów Rzeczypospolitej Polskiej – organizacja samorządu sędziowskiego i prokuratorowskiego.

19. Wniosek Ministra Robót Publicznych w przedmiocie rozporządzenia o dodatkach budowlanych dla urzędników i niższych funkcjonariuszów resortu Ministerstwa Robót Publicznych (załącznik 18) przyjęto.

20. Wniosek Ministra Robót Publicznych w sprawie rozciągnięcia na ziemie przyłączone do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanej w Rydze 12 października 1920 r. mocy obowiązującej dekretów, ustaw i rozporządzeń z zakresu administracji technicznej, obowiązujących na całym obszarze Rzeczypospolitej lub przyległych do tych ziem dzielnicach (załącznik 19) przyjęto.

21. Po naradach nad ponownym wzrostem cen artykułów pierwszej potrzeby Rada Ministrów postanowiła przyjąć z dalszą pomocą finansową pracownikom państwowym. Powzięto następujące uchwały:

- 1) Podnosi się mnożnik od dnia 1 sierpnia 1921 r. w I klasie miejscowości, z 580 do 700 oraz odpowiednio w innych klasach.
- 2) Przyznaje się urzędnikom jednorazowy zasiłek w formie i wysokości, ustalonej uchwałą Rady Ministrów z 30 czerwca 1921 r.
- 3) Ekwiwalent za deputaty dla urzędników na terenie b. dzielnicy pruskiej wypłaci się za czas od 15 lipca br. począwszy.
- 4) Zaklasowanie miejscowości w b. dzielnicy pruskiej podda się rewizji.

Zarazem uchwalono:

- 1) przeprowadzić ograniczenie liczby urzędów i urzędników w tempie przyspieszonym,
- 2) ograniczyć awanse do możliwych granic,
- 3) dodatek wyrównawczy dla Warszawy i Łodzi zniżyć do 1/6.

Uchwały powyższe mają zastosowanie i do wojskowych zgodnie z poprzednimi postanowieniami Rady Ministrów.

22. Łącznie z uchwałami w sprawie pracowników państwowych zlecono Ministrom Kolei Żelaznych oraz Poczty i Telegrafów podnieść taryfy pocztową i kolejową od 1 września br.

23. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Skarbu referuje wniesione do Ministerstwa Skarbu przez Sejmowe Zjednoczenie Mieszczańskie podanie w sprawie redukcji szynków stosownie do postanowienia ustawy z 23 kwietnia 1920 r. oraz stan prawny tej rzeczy. Wobec uchwały połączonych sejmowej komisji skarbowo-budżetowej, przemysłowo-handlowej i zdrowia w przedmiocie niekasowania koncesji szynkarskich, która na plenum Sejmu nie weszła, Rada Ministrów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu uchwaliła wstrzymać likwidowanie koncesji szynkarskich, jak również przywrócić odebrane do definitywnej uchwały Sejmu.

24. Sprawa Górnego Śląska część tajna posiedzenia.

Posiedzenie zakończono o godzinie 10 wieczór.

fWitosf

Załączniki

Wykaz:

1. Ustawa w przedmiocie likwidacji serwitutów w województwach wołyńskim, poleskim i nowogrodzkim, oraz w powiatach białowieskim, białostockim, bielskim, grodzieńskim, sokólskim i wołkowyskim województwa białostockiego³⁵⁵.
- [1]. Uzasadnienie [ustawy w przedmiocie likwidacji serwitutów w województwach wołyńskim, poleskim i nowogrodzkim, oraz w powiatach białowieskim, białostockim, bielskim, grodzieńskim, sokólskim i wołkowyskim województwa białostockiego].
2. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej dekretu z dnia 25 stycznia 1919 r. o nabywaniu i posiadaniu broni i amunicji na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie, oraz powiaty grodzieński, białowieski i wołkowyski województwa białostockiego³⁵⁶.
- [2a]. Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej dekretu z dnia 25 stycznia 1919 r. o nabywaniu i posiadaniu broni i amunicji na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie, oraz powiaty grodzieński, białowieski i wołkowyski województwa białostockiego].
3. Ustawa o kontroli nad zagranicznymi przesyłkami pocztowymi, telegramami i między państwowymi rozmowami telefonicznymi³⁵⁷.
- [3a]. Motywy [ustawy o kontroli nad zagranicznymi przesyłkami pocztowymi, telegramami i między państwowymi rozmowami telefonicznymi].
4. Ustawa o zezwoleniu Reprezentacji Powiatowej w Limanowie na przyjęcie imieniem powiatu poręki za Powiatową Kasę Oszczędności w Limanowej oraz za lokowane w niej wkłady i ich należyte oprocentowanie³⁵⁸.
5. [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o upoważnienie do zgłoszenia współdziałania Rzeczypospolitej w ewentualnej akcji międzynarodowej pomocy dla ludności Rosji].
6. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zwolnienia Towarzystwa Bezimiennego Kopalń Węgla „Czeladź” od dopełnienia warunku wpłacenia przy kupnie 2 nieruchomości w Sosnowcu ceny kupna we frankach fr[ancuskich] do dyspozycji Ministerstwa Skarbu w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, która jednocześnie miała wypłacić równowartość w markach polskich sprzedawcom³⁵⁹.
7. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zezwolenia obywatelowi belgijskiemu p. Leopoldowi Viroux do współki z obywatelami polskimi pp. Stefanem i Edwardem Józefem braćmi Bożedaj na nabycie nieruchomości w Warszawie przy ulicy Rakowieckiej Nr 15³⁶⁰.
8. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zezwolenia Tow[arzystwu] Akc[yjnemu] „Compagnie Galicienne de Mines” na nabycie pól górniczych na galman „Albert” i „Franciszek”³⁶¹.
9. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie uchylenia w b. zaborze rosyjskim postanowień ros. ustawy akcyzowej o opodatkowaniu miodu do picia³⁶².

³⁵⁵ Treści ustawy nie publikuje się.

³⁵⁶ Treści rozporządzenia nie publikuje się.

³⁵⁷ Treści ustawy nie publikuje się.

³⁵⁸ Nie publikuje się.

³⁵⁹ Nie publikuje się.

³⁶⁰ Nie publikuje się.

³⁶¹ Nie publikuje się.

³⁶² Nie publikuje się.

10. Statut Zrzeszenia Sędziów i Prokuratorów³⁶³.
11. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 lipca 1921 r. w przedmiocie zmiany taksy dla pisarzy hipotecznych³⁶⁴.
12. Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu [o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów o organizacji i zakresie działania urzędów probierczych]³⁶⁵.
13. [Wniosek Ministrów Robót Publicznych, Skarbu i Spraw Wewnętrznych w sprawach zarządu gmachów państwowych]³⁶⁶.
14. Wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie przymusowego wywłaszczenia gruntów dla celów eksploatacji żwirowni Słomków³⁶⁷.
15. Wniosek [Ministra Poczty i Telegrafów w sprawie przekazania Ministerstwu Poczty i Telegrafów zburzonego fortu II-A dla potrzeb budującej się transatlantycznej radiocentrali]; wyciąg z protokołu 87 posiedzenia K[omisji] E[konomicznej] M[inistrów] w dn. 12 stycznia 1921 r.; wyciąg z posiedzenia Komisji Komunikacyjnej w dniu 25 stycznia 1921 r.; [pisma Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych do Ministerstwa Poczty i Telegrafów w sprawie przekazania gruntów pod radiostację Ministerstwu Poczty i Telegrafów oraz do Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawie fortów i gruntów miejskich m.st. Warszawy]³⁶⁸.
16. [Wniosek Ministerstwa Aprowizacji o przedłużeniu terminu działalności Wydziału Likwidacyjnego Ministerstwa Aprowizacji do dn. 30 września 1921 r.]³⁶⁹.
17. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie podwyższenia taksy egzaminacyjnej dla egzaminów aptekarskich w b. Dzielnicy Pruskiej³⁷⁰.
18. Wniosek Ministra Robót Publicznych w przedmiocie rozporządzenia o dodatkach budowlanych dla urzędników i niższych funkcjonariuszów resortu M.R.P. [wraz z projektem rozporządzenia]³⁷¹.
19. Wniosek Ministra Robót Publicznych w sprawie rozciągnięcia na ziemie przyłączone do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. mocy obowiązującej dekretów, ustaw i rozporządzeń z zakresu administracji technicznej, obowiązujących na całym obszarze Rzeczypospolitej lub przyległych do tych ziem dzielnicach³⁷².

³⁶³ Nie publikuje się.

³⁶⁴ Nie publikuje się.

³⁶⁵ Nie publikuje się.

³⁶⁶ Nie publikuje się.

³⁶⁷ Nie publikuje się.

³⁶⁸ Nie publikuje się.

³⁶⁹ Nie publikuje się.

³⁷⁰ Nie publikuje się.

³⁷¹ Nie publikuje się.

³⁷² Nie publikuje się.

Uzasadnienie [ustawy w przedmiocie likwidacji serwitutów w województwach wołyńskim, poleskim i nowogródzkim, oraz w powiatach białowieskim, białostockim, bielskim, grodzieńskim, sokólskim i wołkowyskim województwa białostockiego]

UZASADNIENIE.

Rozciągnięcie ustawy z dnia 7 maja 1920 r. o likwidacji serwitutów w b. Królestwie Kongresowym na ziemię wschodnie jest nagłą koniecznością z powodu rozpoczętej akcji parcelacyjno-osadniczej, zwłaszcza żołnierzy. Bez poprzedniego zlikwidowania serwitutów cała akcja jest sparaliżowana.

Ustawa z dnia 7 maja 1920 r. nie może być rozciągnięta na ziemię wschodnie prostym rozporządzeniem Rady Ministrów na zasadzie art. 6 ust. 1 z dnia 4 lutego [1921] (Dz.Ust. Nr 16 poz. 93) z powodu bezwzględnej konieczności wprowadzenia w niej stosunku do ziem wschodnich zmian, przystosowanych do charakteru tamtejszych serwitutów. A mianowicie w ziemiach wschodnich nie ma tabel likwidacyjnych, serwituty nie zawsze są zapisane w aktach nadawczych, nie są one indywidualne, jak w b. Kongresówce, ale tylko gromadne, poza tym są o wiele prostsze, gdyż dotyczą przeważnie tylko pastwiska, nie wymagają więc tak drobiazgowego oszacowania, i mogą być regulowane w sposób bardziej schematyczny, dostosowany do norm dostatecznie już ustalonych w praktyce przedwojennej. Da to możliwość prędszego załatwienia tych spraw, co jest koniecznością dla parcelacji i tworzenia osad żołnierskich.

Prócz zmian koniecznych ze względu na odmienny charakter serwitutów wynikła potrzeba zmienić niektóre artykuły z powodu, że ustawa z dnia 6 lipca 1920 r. wprowadziła do funkcjonowania Urzędów Ziemskich pewne korekty w porównaniu do praktyki, która istniała w tych urzędach jeszcze w maju 1920 r., kiedy uchwalono ustawę o serwitutach. Korektywy te uwzględnione zostały w pewnych zmianach w brzmieniu artykułów 18, 23 i 39. Art. 18 musiał ulec zmianie z powodu nierozciągnięcia na ziemię wschodnie ustaw o wykonaniu reformy rolnej, a natomiast wydania dla nich ustawy o przejęciu ziem na rzecz Państwa i o nadaniu ziemi żołnierzom.

Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej dekretu z dnia 25 stycznia 1919 r. o nabywaniu i posiadaniu broni i amunicji na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie, oraz powiaty grodzieński, białowieski i wołkowyski województwa białostockiego]

UZASADNIENIE

Ludność ziem, przyłączonych do Rzeczypospolitej Polskiej na Wschodzie, posiada bardzo dużą ilość broni i amunicji zdobytych nielegalnie w czasie długoletnich walk na tych obszarach.

Ten stan rzeczy zagraża poważnie bezpieczeństwu publicznemu i sprzyja rozwojowi bandytyzmu, dzięki łatwości zdobycia broni. Obecnie stosowane środki zapobiegawcze przez władze administracyjne są, wobec przepisów prawnych obowiązujących na tych ziemiach, najzupełniej niewystarczające. Wszystkie sprawy o nielegalne posiadanie broni kierowane być muszą do sądów, dochodzenie zaś i orzecznictwo karno-sądowe, wobec przeciążenia sądów i przewlekłości procedury, trwają bardzo długo i nie wywierają żadnego wrażenia na ludność, która też nie objawia wcale ochoty dobrowolnego zwrócenia posiadanej broni.

W tym stanie rzeczy okazuje się konieczne dać w ręce władz administracyjnych środek, umożliwiający im energiczne ściganie ukrywających broń i wywarcie, przez szybkie nakładanie kar na drodze administracyjnej, nacisku na ludność oraz wzbudzenie w niej większego poszanowania prawa.

Środkiem tym jest rozciągnięcie na ziemie przyłączone na Wschodzie mocy ustawy obowiązującej dekretu z dnia 25 stycznia 1919 r. o posiadaniu i nabywaniu broni i amunicji oraz rozporządzeń wykonawczych do tego dekretu, które znacznie ułatwią władzom administracyjnym walkę z przytoczonymi powyżej nadużyciami.

Wydanie projektowanego rozporządzenia jest wskazane również w interesie ujednostajnienia przepisów prawnych, obowiązujących na ziemiach Rzeczypospolitej.

Motywy [ustawy o kontroli nad zagranicznymi przesyłkami pocztowymi, telegramami i międzypaństwowymi rozmowami telefonicznymi]

MOTYWY

Pomimo zakończenia działań wojennych skutki wstrząśnięcia, wywołanego w Europie wielką długotrwałą wojną, utworzeniem nowych państw i radykalnym gwałtownym przekształceniem ustroju istniejących (Rosja) są zbyt wielkie, by można było nie uwzględniając ich w dziedzinie administracji, ograniczyć się do posługiwania się środkami przedwojennymi. Emigracja, reemigracja i imigracja wielkich mas ludności; konieczność udzielania azylu licznym grupom przybyszów, których stosunek do goszczącego ich państwa nie jest należycie wyjaśniony, lub nawet został wyjaśniony w sensie ujemnym; trudność rozciągnięcia kontroli nad działalnością tych osób wobec zbyt wielkiej ich ilości i rozproszenia – wszystko to zmusza nawet państwa, posiadające nowoczesny wyrobiony długoletnim doświadczeniem i odpowiednio wykształcony aparat administracji do stosowania względem ludności ograniczeń niepraktykowanych przed wojną, a utrudniających szkodliwą działalność poszczególnych osób lub ułatwiających kontrolę ich działalności. Tak np. w tym celu niektóre państwa zachodnie wprowadziły u siebie system paszportowy nieznany im przed wojną. Również z tych względów cały szereg państw, jak świadczą o tym urzędowe wykazy Biur unii międzynarodowej pocztowej i telegraficznej³⁷³ w Bernie (Szwajcaria), zachował dotąd, wprowadzoną podczas wojny, względnie po wojnie wprowadził, cenzurę korespondencji pocztowej i telegraficznej. Państwa te są następujące: Francja, Anglia, Włochy, Belgia, Czechosłowacja, Jugosławia, Węgry, Austria, Niemcy, Turcja, Chiny.

Jasne jest, że skoro wszystkie te państwa, znajdując się w warunkach znacznie łatwiejszych, czy to ze względu na położenie geograficzne, sytuację strategiczną, polityczną, czy gospodarczą, nie uważają za możliwe zapewnienie bezwzględnej swobody i tajemnicy korespondencji, to tym bardziej Państwo Polskie, jako narażone na znacznie większe niebezpieczeństwa, budzące wielką niechęć terytorialnie poszkodowanych sąsiadów i zazdrosnych współzawodników na terenie świata – nie może się tymczasem wyrzec pewnego ograniczenia w tej dziedzinie, jako środka informacji o grożących mu niebezpieczeństwach, jako środka umożliwiającego przeciwdziałanie czynionym na państwo zamachom na polu politycznym i gospodarczym przez wrogie czynniki, zwłaszcza zewnętrzne.

³⁷³ Międzynarodowa Unia Pocztaowa i Telegraficzna (*l'Union générale des postes*) powstała na podstawie konwencji z 9 października 1874 r. zawartej w Bernie. W 1878 r. zmodyfikowano nazwę na *Union postale universelle*.

Mając na względzie, że Ustawa Konstytucyjna w art. 106 przewiduje możliwość ograniczenia tajemnic korespondencji³⁷⁴ i uważając, że ograniczenie tej tajemnicy w zakresie bardzo szczupłej grupy, a mianowicie w zakresie tylko korespondencji zagranicznej, nie może być dotkliwie odczuwana przez ogół ludności, natomiast ma niewspółmiernie duże znaczenie dla przeciwdziałania szkodliwemu dla Rzeczypospolitej przesyłaniu z zagranicy czy wysyłaniu za granicę wiadomości, walorów i przedmiotów zakazanych – wnoszę niniejszym zgodnie z Uchwałą Rady Ministrów z dnia 13/IV–1921 r. projekt ustawy o kontroli nad zagranicznymi przesyłkami pocztowymi, telegramami między państwowymi [i] rozmowami telefonicznymi, przewidując działanie ustawy tylko w przeciągu 1 roku.

Załącznik 5^c
№ Aktu 18483^c

[Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o upoważnienie do zgłoszenia współdziałania Rzeczypospolitej w ewentualnej akcji międzynarodowej pomocy dla ludności Rosji]

RZECZPOSPOLITA POLSKA

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH

№ D/V.5462

WARSZAWA, Dn. 2 sierpnia 1921 R.

Warszawa, dn.

Minister Spraw Zagranicznych
wnosi:

Rada Ministrów uchwalić raczy:

1) Upoważnia się Ministra Spraw Zagranicznych do zainicjowania za pośrednictwem przedstawicieli Rzeczypospolitej Polskiej za granicą Rządów, przy których są akredytowani, konferencji w przedmiocie zorganizowania międzynarodowej pomocy dla ludności Rosji, dotkniętej głodem i epidemiami.

2) Do natychmiastowego stworzenia międzyministerialnej Komisji, w skład której weszliby również przedstawiciele instytucji społecznych, a która miałaby za zadanie:

a) zorganizowanie niesienia pomocy Rosji ze strony Polski,

³⁷⁴ Art. 106 stanowił, że „Tajemnica listów i innej korespondencji może być naruszona tylko w wypadkach, prawem przewidzianych”.

b) ewentualne przygotowanie materiału dla ułatwienia obcym Państwom w przyłączeniu się do akcji zainicjowanej przez Polskę.

U m o t y w o w a n i e:

Istniejący w Rosji głód, który coraz bardziej zatrważające przyjmuje rozmiary, zaczyna zwracać na siebie uwagę opinii społecznej i Rządów wielu Państw. Należy przypuszczać, iż pomimo że dotąd nastęrczają się trudności natury formalnej z inicjatywą pomocy podążą i inne Państwa. Należy stwierdzić, iż w sprawie tej, Polska pomijając względy humanitarne, jest w najwyższym stopniu zainteresowaną wewnętrznym życiem społecznym swego sąsiada. A chociaż pod względem politycznym brak definitywnie skryształizowanej jeszcze formy Rządu w Rosji może być na razie dla Polski wygodnym, to jednak nie może być jej obojętna żywiołowa katastrofa, pchająca siłą rzeczy zgłodniałe masy rosyjskie na rubieżę Rzeczypospolitej prosperujące ekonomicznie w porównaniu z Rosją.

Niezależnie od tego interesu bezpośredniego, jaki ma Polska w zajęciu stanowiska w stosunku do tej rosyjskiej katastrofy społecznej nie można pominąć i tych pośrednich korzyści, nie mówiąc o pewnym wpływie na szerokie sfery rosyjskie, jakie by miała Polska w wykazaniu światu, wobec zarzucanej jej agresywności, swych humanitarnych dążeń i tendencji. Ponieważ w Ameryce i we Włoszech, jak i na całym zachodzie mówi się o akcji ratowniczej na rzecz Rosji, należy przypuszczać, że w myśl tradycji polskich, oraz dla zadania kłamu wiadomościom rozsiewanym o rzekomych zamiarach wojennych polskich, podjęcie, a nawet uprzedzenie tej akcji humanitarnej przez Rząd i społeczeństwo polskie, zrobiłoby wszędzie jak najlepsze wrażenie.

Rząd Polski mógłby objąć rolę łącznika w tej akcji światowej. Zdaje się więc być wskazane, aby Polska wystąpiła jak najrychlej z tytułu najbliższego swego sąsiedztwa z inicjatywą planowej i szerokiej akcji ratunkowej społeczeństwa rosyjskiego, a trzeba przypuszczać, że oprócz usunięcia bezpośrednio grożącego niebezpieczeństwa, inicjatywa taka dałaby Polsce możliwości penetracji i zwiększenia wpływów w Rosji. Równocześnie akcja ratunkowa musi się stać zaporą dla nasuwających się do kraju naszej epidemii.

Zważywszy brak, przynajmniej dotychczas, środków pierwszej potrzeby w Polsce, należy inicjatywę ze strony Polski oprzeć głównie i przede wszystkim na pośrednictwie organizacji i współdziałanie w wykonaniu akcji.

W ogólnych zarysach można by sobie to wyobrazić w formie następującej:

- 1) Zwrócenie się Polski do innych Państwa, a w szczególności do sąsiadów o ratunek i pomoc dla ginącej ludności w Rosji, proponując bliższe omówienie spraw z tą akcją związanych.

- 2) Postawienie do dyspozycji akcji światowej

- a) sił i organizacji wykonawczych (sanitarne, żywnościowe, Czerwony Krzyż etc.)

- b) wolny tranzyt przez Polskę środków ratunkowych,
 - c) ewentualne składki i świadczenia w naturze wewnętrzno-krajowe.
- 3) Zorganizowanie pomocy dla Rosji ze strony Polski ewentualnie niezależnie od akcji światowej.

Minister:
fSkirmuntf

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

151a
PROTOKÓŁ
tajny z posiedzenia Rady Ministrów 5 sierpnia 1921 r.

24. Minister Spraw Zagranicznych odczytuje tekst depezy szyfrowej Brianda do posła Francji w Warszawie³⁷⁵ w sprawie odezwy Rządu Polskiego do Polaków w Polsce i na Śląsku, którego mu udzielił poufnie poseł francuski (załącznik 20).

Po naradzie i oświadczeniu się Prezesa Rady Ministrów przeciw wydaniu żądanej odezwy postanowiono odezwy takiej nie ogłaszać.

Odezwa taka byłaby przyjęta jako przygotowanie społeczeństwa polskiego na nieprzychylnie dla Polski załatwienie sprawy Górnego Śląska przez mocarstwa sprzymierzone.

Załącznik

Wykaz:

20. [Pismo posła Republiki Francuskiej do Ministra Spraw Zagranicznych].

[Załącznik 20]

[Pismo posła Republiki Francuskiej do Ministra Spraw Zagranicznych]

Vous avez eu connaissance de la proclamation du Gouvernement Allemand recommandant à tous les habitants Allemands de [la] Haute Silésie come à ceux des frontières de conserver le plus grand calme dans la phase actuelle pour montrer leur confiance dans la justice des Alliés et de leur décision imminente. En même temps une campagne de presse représente les Polonais comme prêts à se soulever preparant une armée paysanne d'insurrection à Częstochowa etc.

Il me parait indispensable que ^{a..a} le Gouvernement Polonais réponde à ces manoeuvres et nette l'opinion du monde de son cote en adressant également une proclamation aux polonais de Pologne et de [la] Haute Silésie pour leur recommander expressement le plus grand calme, la confiance et le respect des

³⁷⁵ Hector de Panafieu.

décisions des Alliés qui l'inspireront de la justice, du Traité de Versailles et de plébiscite³⁷⁶.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

³⁷⁶ „Został Pan poinformowany o proklamacji Rządu Niemieckiego zalecającej wszystkim niemieckim mieszkańcom Górnego Śląska, jak również tym przebywającym na granicach, zachowanie jak największego spokoju na obecnym etapie, aby okazać swoje zaufanie do wymiaru sprawiedliwości Aliantów i ich rychłej decyzji. Jednocześnie kampania prasowa przedstawia Polaków jako gotowych do rozpoczęcia powstania i przygotowujących armię powstańczą w Częstochowie, etc. Wydaje mi się nieodzowne, aby ^{a...}^a Rząd Polski odpowiedział na te posunięcia i przekonał opinię światową do swoich racji, kierując również do Polaków w Polsce i na Górnym Śląsku odezwe zdecydowanie zalecającą zachowanie jak największego spokoju, okazanie zaufania i poszanowania dla decyzji Aliantów, którzy swoje decyzje podejmować będą w duchu sprawiedliwości, z poszanowaniem postanowień Traktatu Wersalskiego i z wolą przeprowadzenia plebiscytu”.

PROTOKÓŁ
92-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 9 sierpnia 1921 roku

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Za Ministra Spraw Wewnętrznych	
Podsekretarz Stanu	Józef Kuczyński
Za Ministra Spraw Zagranicznych	
Podsekretarz Stanu	Jan Dąbski
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Za Ministra Skarbu Podsekretarz Stanu	dr Ignacy Weinfeld
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Minister Aprowizacji	Władysław Grzędziński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	dr Juliusz Trzcziński
Dyrektor Departamentu Prezydialnego	
Prezydium Rady Ministrów	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego	
Rady Ministrów	Edward Lechowicz
Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z dnia 5 sierpnia 1921 r.

2. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Skarbu referuje załączony do protokołu posiedzenia z 4 sierpnia wniosek w sprawie wypłacenia przez posła Rzeczypospolitej Kazimierza Lubomirskiego Polsko-Amerykańskiemu Towarzystwu Żegluga Morskiej z funduszu Rządu Polskiego kwoty 107 000 dolarów.

Powzięcie uchwały w tej rzeczy odroczone ponownie celem uprzedniego zebrania materiału w poszczególnych Ministerstwach przez Dyrektora Departamentu Prezydium Rady Ministrów Pana Lechowicza, który w dniach siedmiu zreferuje sprawę Radzie Ministrów.

3. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra b. Dzielnicy Pruskiej rozporządzenie w sprawie wprowadzenia niektórych postanowień ustawy z dnia

2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej (Dz.Ust. Nr 67 poz. 449) na obszar byłej dzielnicy pruskiej (załącznik 1).

4. Nawiązując do narad w sprawie wprowadzenia niektórych postanowień ustawy z 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej na obszar byłej dzielnicy pruskiej, Minister Poczty i Telegrafów interpeluje zastępców Ministrów Spraw Wewnętrznych i Skarbu o stan ochrony granic Rzeczypospolitej.

Po wysłuchaniu wyjaśnień udzielonych przez zastępców wymienionych Ministrów Rada Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wojskowych uchwaliła:

- 1) Przejęcie defensywy przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych do dnia 12 bm.
- 2) Przyspieszenie organizacji straży celnej.

Minister Skarbu przedłoży Radzie Ministrów sprawozdanie o postępach tej akcji.

- 3) Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z interesowanymi Ministrami przedłoży Radzie Ministrów plan organizacji zamknięcia głównych szlaków komunikacji zagranicy z Polską.

Na wniosek Ministra Poczty i Telegrafów powzięto uchwałę:

Prezes Rady Ministrów zwoła konferencję Ministrów Skarbu, Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych, Aprowizacji i b. Dzielnicy Pruskiej, która poczyni natychmiast zarządzenia celem strzeżenia granic. O ile nie będą inne środki skuteczne, Rada Ministrów upoważni Prezesa Rady Ministrów aby

1° wstrzymano demobilizację

2° natychmiast wysłano na granice wschodnie dwie lub trzy dywizje wojska.

Wymienionej konferencji przekazano wnioski Ministra Przemysłu i Handlu:

1°) Minister Spraw Wewnętrznych przeniesie w ciągu 5 dni 15% Policji Państwowej w tym całą policję konną na granicę wschodnią.

2°) Minister b. Dzielnicy Pruskiej przesunie na granicę zachodnią 30% policji w celu strzeżenia granic również w ciągu 5 dni. –

5. Rada Ministrów przyjęła załączony wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie konwencji z państwami bałtyckimi o narodowości, opcji i osiedlenia (załącznik 2 i 3).

6. Minister Spraw Wojskowych referuje załączony projekt ustawy o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów wojsk polskich (załącznik 4).

Po przeprowadzeniu dyskusji ogólnej Rada Ministrów postanowiła:

Uchwalenie projektu tego uważa za rzecz bardzo pilną i poleca właściwym Ministerstwom jak najrychlejsze uzgodnienie sprawy celem umożliwienia wprowadzenia jej na posiedzenie w ciągu dni 10.

7. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Skarbu rozporządzenie w sprawie rozciągnięcia mocy obowiązującej Przepisów o opodatkowaniu spadków i darowizn z dn. 2 czerwca 1920 r. Dz.U. Nr 49 poz. 300 na województwa: nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie oraz powiaty: białowieski, grodzieński i wołkowyski województwa białostockiego (załącznik 5).

8. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Skarbu rozporządzenie w przedmiocie rozciągnięcia na ziemie przyłączone do obszaru Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanej w Rydze 12 października 1920 r. mocy obowiązującej ustawy z dnia 23 marca 1920 r. o nadzorze nad przedsiębiorstwami bankowymi i kantorami wymiany i rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 17 maja 1920 r. w przedmiocie domów bankowych i kantorów wymiany (załącznik 6).

9. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez Ministra Skarbu projekt ustawy o opłatach stemplowych od weksli (załącznik 7).

Stawkę podniesiono do 10 m[k] od każdych 1000 m.

10. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych rozporządzenie w przedmiocie rozciągnięcia na obszar województw: nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów: grodzieńskiego, wołkowyskiego i białowieskiego województwa białostockiego mocy rozporządzeń dotyczących organizacji zarządu dóbr i lasów państwowych (załącznik 8).

11. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych rozporządzenie w przedmiocie rozciągnięcia na obszar województw: nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów: białowieskiego, grodzieńskiego i wołkowyskiego województwa białostockiego mocy dekretu z dnia 16 grudnia 1918 roku w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego (załącznik 9).

12. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Przemysłu i Handlu projekt ustawy w przedmiocie podwyższenia opłat, ustanowionych w dekretach z dnia 4 lutego 1919 r. o patentach na wynalazki, o ochronie wzorów rysunkowych i modeli i o ochronie znaków towarowych (Dziennik Praw P.P. No 13 z dnia 7 lutego 1919 r., poz. 137, 138 i 139) (załącznik 10).

13. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Poczty i Telegrafów rozporządzenie w przedmiocie utworzenia Państwowego Komitetu Radiotechnicznego³⁷⁷ (załącznik 11), z tym uzupełnieniem, że w skład państwowego komitetu radiotechnicznego wejdzie także przedstawiciel Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych, którym ma być dyrektor państwowego zakładu meteorologicznego lub jego zastępca.

14. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Ministra Robót Publicznych projekt ustawy o wytwarzaniu, przetwarzaniu, przesyłaniu i rozdzielaniu energii elektrycznej (załącznik 12).

W art. 3 wyraz „unieważnione” zastąpiono wyrazem „cofnięte”; w art. 5 wyraz „unieważnianie” wyrazem „cofnięciem”.

Posiedzenie zakończono o godzinie 10 wieczór.

^fWitos^f

³⁷⁷ Naocznie były to plany. Utworzenie Instytutu Radiotechnicznego nastąpiło dopiero w 1928 r.

Załączniki

Wykaz:

1. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie wprowadzenia niektórych postanowień ustawy z dnia 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej (Dz.Ust. Nr 67 poz. 449) na obszar byłej dzielnicy pruskiej³⁷⁸.
- [1a]. Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wprowadzenia niektórych postanowień ustawy z dnia 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej (Dz.Ust. Nr 67 poz. 449) na obszar byłej dzielnicy pruskiej].
- 2 i 3. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych [w sprawie upoważnienia delegata rządu polskiego na konferencję państw bałtyckich w Rydze w Radzie delegatów pełnomocnych do podpisania w imieniu Rządu Polskiego konwencji o narodowości, opcji i osiedleniu]³⁷⁹.
4. Projekt ustawy o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów WP³⁸⁰.
5. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie rozciągnięcia mocy obowiązującej przepisów o opodatkowaniu spadków i darowizn z dn. 2 czerwca 1920 r. Dz.U. Nr 49 poz. 300 na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie oraz powiaty białowieski, grodzieński i wołkowyski województwa białostockiego³⁸¹.
- [5a]. Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie rozciągnięcia mocy obowiązującej przepisów o opodatkowaniu spadków i darowizn z dn. 2 czerwca 1920 r. Dz.U. Nr 49 poz. 300 na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie oraz powiaty białowieski, grodzieński i wołkowyski województwa białostockiego].
6. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie rozszerzenia mocy obowiązującej ustawy z dnia 23 marca 1920 r. o nadzorze nad przedsiębiorstwami bankowymi i kantorami wymiany (Dz. Ustaw z 1920 r. Nr 30 poz. 175) oraz Rozporządzenia Ministra Skarbu w przedmiocie domów bankowych i kantorów wymiany z dnia 17 maja 1920 r. (Dz.Ust. Nr 47, poz. 291 z r. 1920)³⁸².
7. Ustawa z dnia 1921 r. o opłatach stemplowych od weksli³⁸³.
- [7a]. Motywy [ustawy z dnia 1921 r. o opłatach stemplowych od weksli].
8. Wniosek Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie rozciągnięcia na obszar województw nowogrodzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów grodzieńskiego, wołkowyskiego i białowieskiego województwa białostockiego mocy rozporządzeń, dotyczących organizacji zarządu dóbr i lasów państwowych.
9. Wniosek Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie rozciągnięcia na obszar województw nowogrodzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów białowieskiego, grodzieńskiego i wołkowyskiego województwa białostockiego mocy dekretu z dnia 16 grudnia 1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego.
10. Projekt ustawy w przedmiocie podwyższenia opłat, ustanowionych w dekretach z dnia 4 lutego 1919 r.: o patentach na wynalazki, o ochronie wzorów rysunkowych i modeli

³⁷⁸ Treści rozporządzenia nie publikuje się.

³⁷⁹ Do wniosku załączono tekst konwencji o narodowości, opcji i osiedleniu w języku francuskim oraz w tłumaczeniu na język polski.

³⁸⁰ Nie publikuje się.

³⁸¹ Treści rozporządzenia nie publikuje się.

³⁸² Nie publikuje się.

³⁸³ Treści ustawy nie publikuje się.

i o ochronie znaków towarowych (Dziennik Praw P.P. No 13 z dnia 7 lutego 1919 r., poz. 137, 138 i 139)³⁸⁴.

[10a]. Motywy [projektu ustawy w przedmiocie podwyższenia opłat, ustanowionych w dekretach z dnia 4 lutego 1919 r.: o patentach na wynalazki, o ochronie wzorów rysunkowych i modeli i o ochronie znaków towarowych (Dziennik Praw P.P. No 13 z dnia 7 lutego 1919 r., poz. 137, 138 i 139)].

11. Projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie utworzenia Państwowego Komitetu Radiotechnicznego³⁸⁵.
12. Wniosek nagły Ministra Robót Publicznych [o uchwalenie ustawy o wytwarzaniu, przetwarzaniu, przesyłaniu lub rozdzielaniu energii elektrycznej]³⁸⁶.

Załącznik [1a]

Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wprowadzenia niektórych postanowień ustawy z dnia 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej (Dz.Ust. Nr 67 poz. 449) na obszar byłej dzielnicy pruskiej]

UZASADNIENIE

Art. 4 ustawy z dnia 7 lipca 1921 r. o zniesieniu ograniczeń w zakresie obrotu ziemiopłodami oraz postawieniu Ministerstwa Aprowizacji w stan likwidacji (Dz.Ust. Nr 63 poz. 389) zabrania wywozu artykułów żywnościowych poza granice państwa. Przekroczenia tego zakazu podlegają na obszarze b. zaboru rosyjskiego i austriackiego karom, przewidzianym w art. 25, 27–33, 37–43 ustawy z dnia 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej (Dz.Ust. [Nr] 67 poz. 449) i to karze ciężkiego więzienia od jednego roku do lat 15 i grzywnie do dwu milionów marek, a nawet karze dożywotniego więzienia lub śmierci. Natomiast w b. dzielnicy pruskiej, gdzie wyżej powołanej ustawy dotychczas nie wprowadzono, przewiduje rozporządzenie Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej z dnia 9.8.1919 r. w sprawie ruchu osobowego i towarowego z Niemcami (Tyg[odnik] Urzęd[owy] Nr 38 str. 209) i tymczasowe rozporządzenie Ministra b. dzielnicy pruskiej z dnia 16 I 20 r. w przedmiocie wywozu i dowozu towarów, dotyczące terytoriów b. dzielnicy pruskiej, nowo przejętych przez Polskę (Dz.Urz. Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej Nr 7 str. 135) tylko karę więzienia do 5 lat i grzywnę do 500 000 mk. Kary te są w obecnych warunkach zbyt niskie, a nie odpowiadają też ani w przybliżeniu karom w b. dzielnicy rosyjskiej i austriackiej.

Nierówność tę ma usunąć niniejszy projekt. Jest on konieczny także ze względu na to, iż właśnie w województwie poznańskim i pomorskim wobec ich

³⁸⁴ Treści projektu ustawy nie publikuje się.

³⁸⁵ Nie publikuje się.

³⁸⁶ Nie publikuje się.

sąsiedztwa z Niemcami a dalej wysokiego stanu waluty niemieckiej w stosunku do waluty polskiej należy się spodziewać częstego przekraczania zakazu wywozu artykułów żywnościowych.

Kompetencja Rady Ministrów wynika z art. 57 ust. i wyżej powołanej ustawy.

Załączniki °2 i 3°

Nº Aktu °16393°

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych [w sprawie upoważnienia delegata rządu polskiego na konferencję państw bałtyckich w Rydze w Radzie delegatów pełnomocnych do podpisania w imieniu Rządu Polskiego konwencji o narodowości, opcji i osiedleniu]

Wniosek Ministerstwa Spraw Zagranicznych

Minister Spraw Zagranicznych wnosi

Rada Ministrów uchwalić raczy:

Upoważnić delegata rządu polskiego na konferencję państw bałtyckich w Rydze w Radzie delegatów pełnomocnych do podpisania w imieniu Rządu Polskiego konwencji o narodowości, opcji i osiedleniu z zastrzeżeniem ze strony Polski co do artykułu XIII, który to artykuł będzie mógł wejść w życie dopiero po podpisaniu konwencji stwarzającej ścisły związek państw bałtyckich pod względem politycznym i wojskowym.

Umotywowanie.

Podpisanie przez Polskę umowy o narodowości, opcji i osiedleniu jest rzeczą szczególnie pilną ze względu na nieustalone położenie prawne ludności polskiej w Państwie łotewskim, któremu zapobiec będzie w stanie niniejsza umowa regulująca sprawę obywatelstwa i położenia prawnego obywateli polskich na Łotwie.

Zastrzeżenie co do art. XIII poczyniono na wypadek, gdyby które z mocarstw zaprzyjaźnionych pragnęło skorzystać zeń dla swych obywateli na zasadzie klauzuli największego uprzywilejowania.

Minister Spraw Zagranicznych
E. Sapieha^f

PROTOKÓŁ
z posiedzenia w sprawie konwencji o opcji
z państwami Bałtyckimi

Konferencja, odbyta w MSZ dnia 8-go czerwca 1921 r. z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Sprawiedliwości, Min. Spraw Wewnętrznych ustaliła, że można upoważnić Posła Rzeczypospolitej w Rydze do podpisania Konwencji o opcji i obywatelstwie z Państwami Bałtyckimi pod warunkiem przyjęcia następujących zastrzeżeń:

Punkt 1.

Art. 2 i art. 13 wchodzi w życie dopiero po podpisaniu konwencji, stwarzającej ścisły związek Państw Bałtyckich pod względem politycznym i wojskowym.

Punkt 2.

W art. 4-ym w zdaniu „Pour les droits des citoyens de l^hEst^{hc}Etat^c à la nationalité duquel elles appartiennent”³⁸⁷ słowo „Nationalité” należy rozumieć w znaczeniu narodowości, która w państwach umawiających się korzysta z praw języka państwowego albo stanowi większość danych państw³⁸⁸.

/-/ Dr Janoszewski

Dr Rappe

Rudnstein

Komarnicki

Załącznik [5a]

Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie rozciągnięcia mocy obowiązującej przepisów o opodatkowaniu spadków i darowizn z dn. 2 czerwca 1920 r. Dz.U. Nr 49 poz. 300 na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie oraz powiaty białowiecki, grodzieński i wołkowyski województwa białostockiego]

Uzasadnienie

Art. 3 odpowiada artykułowi 41 Przepisów z 2/6 1920 r. Dz.U. Nr 49 poz. 300.

Art. 4 uzasadnia się tym, że prawne szacunki, ustanowione powołanymi w nim rozporządzeniami Komisarza Gener. Z.W. nie odpowiadają już stosunkom obecnym.

³⁸⁷ „Dla praw obywateli Państwa, do którego narodowości należą...” (fr.).

³⁸⁸ Konwencja stanowiła jedną z zasadniczych umów składowych tzw. Bloku Bałtyckiego, który jednak nie powstał z powodu odrzucenia układu warszawskiego z 17 marca 1922 r. przez parlament w Helsinkach.

Art. 6 odpowiada artykułowi 42 Przepisów z 2/6 1920 r. Co do zatwierdzenia przez Sąd testamentu lub spadkobrania z prawa p. art. 1060 ros. prawa cywilnego (część pierwsza tomu X Zb[ioru] Pr[aw] Ces[arstwa] ros. wydz. 1924 r. oraz art. 1408 ros. ust[awy] [o] postęp[owaniu] sąd[owym] [w sprawach] cyw[ilnych]). Co do wymierzania opłat spadkowych przez Sąd p. punkt 5 załącznika do art. 212 ros. Zb[ioru] ust[aw] o opł[atach].

Załącznik [7a]

Motywy [ustawy z dnia ... 1921 r. o opłatach stemplowych od weksli]

MOTYWY

Dotychczasowe uiszczanie opłat stemplowych od weksli wyłącznie za pomocą znaczków stemplowych lub gotówką okazało się dla płatników niedogodne, gdyż w celu uzyskania miejsca na naklejenie znaczków stemplowych trzeba było niejednokrotnie dołączać do weksli osobne blankiety (allonge) względnie przy uiszczaniu gotówką tracić wiele czasu, co niejednokrotnie hamowało obrót handlowy. Trzeciego, najwygodniejszego sposobu uiszczania tej opłaty, mianowicie uiszczenia opłaty za pomocą blankietów, przewidzianego w art. 9 ustawy o opłatach stemplowych, Ministerstwo Skarbu dotychczas nie wprowadziło, gdyż nasuwały się trudności w wydrukowaniu urzędowych blankietów wekslowych. Obecnie trudności te zmniejszyły się i Ministerstwo Skarbu zamierza zarządzić druk urzędowych blankietów wekslowych; by jednak ograniczyć ilość rodzajów tych blankietów, okazała się potrzeba zmiany sposobu obliczenia opłaty, przepisanej w dotychczasowej ustawie.

Nie można atoli wykluczyć uiszczenia i nadal opłat stemplowych od weksli gotówką, względnie znaczkami stemplowymi (np. w razie chwilowego braku blankietów, w razie dodatkowej opłaty weksli opiewających za okazaniem, przy prolongatach itd.). Ponieważ zaś przy tym sposobie uiszczenia opłaty stemplowej okazało się w wielu wypadkach niemożliwe dotrzymanie terminów ustanowionych w artykule 7 cyt[owanej] ust[awy], przeto również zachodzi potrzeba zmiany tego ustawowego przepisu. Oprócz tego należy jednocześnie uzupełnić braki ustawy, jakie się okazały w praktyce oraz przerehablować niektóre artykuły.

Dla jasności uchyla się zupełnie dotychczasową ustawę i pierwotny tekst uzupełniony poprawkami wprowadza się jako nową jednolitą ustawę.

Do art. 1. Skalę opłat stemplowych ustanowioną w art. 1 projektu obliczono, o ile chodzi o końcowe cyfry podstawy wymiarowej, dla każdej poszczególnej stawki wedle dotychczasowej wysokości tej opłaty, tj. wedle 0,3%. Praktyczna podwyżka tej opłaty powstaje więc tylko w początkowych cyfrach podstawy wymiarowej dla każdej poszczególnej stawki. Oznacza to na ogół pewną podwyżkę opłaty wekslowej. Z drugiej jednak strony wprowadza się przepis, wedle którego weksle z terminem płatności przekraczającym trzy miesiące, będą płaciły podwójną stawkę tylko raz, a nie jak dawniej osobno za każde dalsze sześć miesięcy. Przepis ten z jednej strony nie obniży zbytnio dochodu Skarbu Państwa z opłat stemplowych od weksli, gdyż weksle z długimi terminami płatności są stosunkowo rzadko wystawiane, z drugiej zaś strony jest to konieczne, celem ograniczenia ilości kategorii blankietów.

Zarazem artykuł ten uzupełniono postanowieniem, że weksle wystawione i akceptowane przez Państwo opłacie nie podlegają.

Do art. 2. Niezmieniony.

Do art. 3. Przeredagowanie art. 3 jest konieczne, gdyż art. 3 w obecnym brzmieniu nie był zbyt ścisły i nastroczał wątpliwości w praktyce.

Do art. 4, 5 i 6. Niezmienione.

Do art. 7 i 8. Art. 7 w pierwotnym brzmieniu zawierał postanowienia, kto do uiszczenia opłaty jest obowiązany i kiedy, art. 8 zaś wyliczał osoby odpowiedzialne za opłatę. Według art. 7 w nowym brzmieniu artykuł ten zawiera wyłącznie kto do uiszczenia opłaty jest obowiązany, a art. kiedy ta opłata ma być uiszczona. W zasadzie art. 7 i 8 projektu jest tylko przeredagowaniem art. 7 i 8 obecnej ustawy z tą zmianą, że terminy uiszczenia opłat stemplowych gotówką lub znaczkami stemplowymi zostały zmienione, a to w sposób dla płatników o wiele dogodniejszy (najdalej drugiego dnia po wystawieniu weksla).

Do art. 9, 10 i 11. Niezmienione.

Do art. 12. Pierwotny tekst uzupełniono postanowieniem o procentach za zwłokę.

Do art. 13 i 14. Niezmienione.

Do art. 15. Rozszerza się przepis o przedawnieniu opłaty stemplowej również na kary pieniężne i grzywny. Termin przedawnienia skrócono do lat pięciu, gdyż ten ostatni termin zawierają wszystkie inne obowiązujące obecnie ustawy o opłatach stemplowych.

Do art. 16. Zawiera postanowienia, że urzędnicy i notariusze mają obowiązek czuwać nad należyтым stosowaniem przepisów niniejszej ustawy. Przepisy takie zawierają wszystkie w Państwie Polskim obowiązujące obecnie ustawy o opłatach stemplowych.

Do art. 17. Zawiera on następujące zmiany art. 16 obecnie obowiązującej ustawy: 1) zostaje zniesiony ustęp a tego artykułu, ponieważ miał on w praktyce

zastosowanie tylko do pisemnych zobowiązań dłużnych wystawionych na obszarze b. dzielnicy pruskiej. Ponieważ Sejmowi Ustawodawczemu przedłożony został projekt ustawy o opłacie stempłowej od pisemnych zobowiązań dłużnych w b. dzielnicy pruskiej, który ustanawia dla nich opłatę stempłową w wysokości 1% od sumy dłużnej, równą opłacie w innych dzielnicach Polski, przeto przepis ten art. 16 cyt[owanej] ustawy należało uchylić. Warunkiem jednak uchylenia musi być równocześnie uchwalenie wymienionego wyżej projektu ustawy o opłacie stempłowej od pisemnych zobowiązań dłużnych w b. dzielnicy pruskiej. Dlatego należy między uchwaleniem art. 17 niniejszej ustawy a wyżej wymienionym projektem ustawy ustanowić ścisłe iunctim.

- 2) ustanawia się opłatę stempłową w stawce stałej po 1 m, a to od dokumentów, które odpowiadają warunkom tam ustanowionym, a zatem mają charakter czeków, o ile one opiewają na sumy od 100 mk począwszy, gdyż do kwoty 100 mk są one zupełnie wolne. Warunki te należało wyraźnie ustanowić a to wobec braku odnośnego wyjaśnienia w b. dzielnicy rosyjskiej, która nie posiada ustawy czekowej. Nasunęły się bowiem w praktyce często wątpliwości, jak rozróżnić przekaz od czeku; na tle tym wynikały nieporozumienia między władzami skarbowymi i instytucjami bankowymi.

Art. 18 i 19. Niezmienione.

Załącznik 8^c
№ Aktu 17091^c

Wniosek Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie rozciągnięcia na obszar województw nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów grodzieńskiego, wołkowyskiego i białowieskiego województwa białostockiego mocy rozporządzeń, dotyczących organizacji zarządu dóbr i lasów państwowych

MINISTERSTWO
ROLNICTWA I DÓBR PAŃSTWOWYCH
№ 2818

Warszawa, dn. 22 lipca 1921 r.

**WNIOSEK MINISTRA ROLNICTWA I DÓBR PAŃSTWOWYCH
w przedmiocie**

rozciągnięcia na obszar województw nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów grodzieńskiego, wołkowyskiego i białowieskiego województwa

białostockiego mocy rozporządzeń, dotyczących organizacji zarządu dóbr i lasów państwowych.

Rada Ministrów uchwalić raczy następujący projekt rozporządzenia.

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia ... 1921 r.

w przedmiocie

rozcziągnięcia na obszar województw nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów grodzieńskiego, wołkowyskiego i białowieskiego województwa białostockiego mocy rozporządzeń, dotyczących organizacji zarządu dóbr i lasów państwowych.

Na podstawie art. 6 Ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz.Ust. r. 1921 Nr 16 poz. 93) zarządza się co następuje:

§ 1.

Moc obowiązującą rozporządzeń Rady Ministrów

- 1) z dnia 23 listopada 1920 r. w przedmiocie reorganizacji zarządu dóbr państwowych (Dz.Ust. Nr 114 poz. 752) i
- 2) z dnia 23 listopada 1920 r. w przedmiocie organizacji i zakresu działania okręgowych zarządów lasów państwowych (Dz.Ust. Nr 114, poz. 753) rozciąga się na województwa nowogródzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego.

§ 2.

Dla obszarów, określonych w § 1, w celu wykonywania rozporządzenia z dn. 23 listopada 1920 r. w przedmiocie organizacji i zakresu działania okręgowych zarządów lasów państwowych (Dz.Ust. Nr 114 poz. 753) ustanawia się dwa zarządy okręgowe lasów państwowych:

- a) zarząd okręgowy lasów państwowych w Białowieży, obejmujący obszar województw nowogródzkiego i poleskiego oraz powiatów grodzieńskiego, wołkowyskiego i białowieskiego województwa białostockiego,
- b) zarząd okręgowy lasów państwowych w Łucku, obejmujący obszar województwa wołyńskiego.

§ 3.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia należy do Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

§ 4.

Rozporządzenie niniejsze zyskuje moc obowiązującą od dnia ogłoszenia.

Jednocześnie tracą moc obowiązującą zarządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich, dotyczące organizacji Wydziału Dóbr Państwowych oraz lokalnych zarządów dóbr państwowych (Dz.Urz.Zarz.Cyw.Z.W. r. 1919 Nr 19 poz. 178) i zarządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich, dotyczące objęcia przez Wydział Dóbr Państwowych majątku państwowego wskazanego w art. 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 18 lipca 1919 r. (Dz.Urz. Zarz. Cyw.Z.W r. 1919 Nr 32 poz. 348).

PREZYDENT MINISTRÓW
MINISTER ROLNICTWA
I DÓBR PAŃSTWOWYCH

UZASADNIENIE.

Wobec objęcia przez Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych zarządu dóbr i lasów państwowych na obszarze ziem wschodnich, zarząd ten powinien być zorganizowany na zasadach, przyjętych dla pozostałego obszaru Rzeczypospolitej.

MINISTER ROLNICTWA
I DÓBR PAŃSTWOWYCH
^fJ. Raczyński^f

Załącznik ^{c9}
№ Aktu ^{c17474}^c

Wniosek Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie rozciągnięcia na obszar województw nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów białowieskiego, grodzieńskiego i wołkowyskiego województwa białostockiego mocy dekretu z dnia 16 grudnia 1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego

MINISTERSTWO
ROLNICTWA I DÓBR PAŃSTWOWYCH
№ 2970

Warszawa, dn. 27 lipca 1921 r.

WNIOSEK MINISTRA ROLNICTWA I DÓBR PAŃSTWOWYCH
w przedmiocie

roziągnięcia na obszar województw nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów białowieskiego, grodzieńskiego i wołkowyskiego województwa białostockiego mocy dekretu z dnia 16 grudnia 1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego.

Rada Ministrów uchwalić raczy następujący projekt rozporządzenia.

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia ... 1921 r.

w przedmiocie

roziągnięcia na obszar województw nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów białowieskiego, grodzieńskiego i wołkowyskiego województwa białostockiego mocy dekretu z dnia 16 grudnia 1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego.

Na podstawie art. 6 ustawy z dnia 4 lutego 1921 r. o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz.U. RP No 16 poz. 93) zarządza się co następuje:

§ 1.

Moc obowiązującą dekretu z dnia 16 grudnia 1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego (Dz.Pr. No 21 poz. 67) rozciąga się na obszar województw nowogródzkiego, poleskiego i wołyńskiego oraz powiatów białowieskiego, grodzieńskiego i wołkowyskiego województwa białostockiego.

§ 2.

Uchyla się rozporządzenie Generalnego Komisarza Cywilnego z dnia 8 marca 1919 r. w przedmiocie zarządu majątków opuszczonych (Dz.Urz. G[eneralnego] K[omisarza] C[ywilnego] No 1 poz. 4) oraz rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziemi Wschodnich z dnia 28 maja 1919 r., dotyczące zarządu majątków opuszczonych oraz zasiewów dokonanych przez władze okupacyjne (Dz.Urz.ZCZW No 5 poz. 37) i rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziemi Wschodnich z dnia 26 czerwca 1919 r. w przedmiocie zarządu majątków opuszczonych oraz zasiewów, dokonanych przez b. władze okupacyjne (Dz.Urz.ZCZW No 6 poz. 42).

Zarządzenia, poczynione na podstawie powyższych rozporządzeń, pozostają w mocy. Zarządy przymusowe, ustanowione na mocy powyższych rozporządzeń podlegają od chwili wejścia w życie niniejszego rozporządzenia przepisom dekretu z dnia 16 grudnia 1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego.

§ 3.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrom: Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Przemysłu i Handlu, Spraw Wewnętrznych oraz Skarbu.

§ 4.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

PREZYDENT MINISTRÓW
MINISTER ROLNICTWA
I DÓBR PAŃSTWOWYCH
MINISTER PRZEMYSŁU
I HANDLU
MINISTER SPRAW
WEWNĘTRZNYCH
MINISTER SKARBU

UZASADNIENIE

Dekret z dnia 16 grudnia 1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego obowiązuje na terenach b. zaboru austriackiego oraz na części b. zaboru rosyjskiego. Jest rzeczą konieczną rozciągnięcie mocy obow[iązującej] tego dekretu również na pozostałą część b. zaboru rosyjskiego tak, iżby sprawy zarządów przymusowych na obszarze całego Państwa podlegały jednolitym przepisom.

MINISTER ROLNICTWA
I DÓBR PAŃSTWOWYCH
^fJ. Raczyński^f

Załącznik [10a]

Motywy [projektu ustawy w przedmiocie podwyższenia opłat, ustanowionych w dekretach z dnia 4 lutego 1919 r.: o patentach na wynalazki, o ochronie wzorów rysunkowych i modeli i o ochronie znaków towarowych (Dziennik Praw P.P. No 13 z dnia 7 lutego 1919 r., poz. 137, 138 i 139)]

MOTYWY.

Opłaty, przepisane w dekretach z dnia 4 lutego 1919 r.: o patentach na wynalazki, o ochronie wzorów rysunkowych i modeli oraz ochronie znaków towarowych (Dziennik Praw P.P. No 13 z dnia 7 lutego 1919 r., poz. 137, 138 i 139) od chwili wejścia w życie rzeczonych dekretów, tj. od dnia 7 lutego 1919 r.,

nie były jeszcze wcale podwyższane. Ponieważ po tym właśnie czasie nastąpił największy spadek naszej waluty, a w następstwie tego wzrost cen papieru, druku, książek, urządzeń i przyborów biurowych, opału, oświetlenia itp. oraz kilkukrotne podwyższenie poborów urzędników, zmienił się również dotychczasowy stosunek wydatków do dochodów w Urzędzie Patentowym RP, a to tak dalece, że trudno już dzisiaj mówić o tym Urzędzie, jako o instytucji państwowej, która w normalnych warunkach winna przynosić Skarbowi dochód.

Mając na uwadze deprecjację pieniądza i skutki, jakie fakt ten w życiu ekonomicznym wywołał, także w większości Urzędów Patentowych zagranicznych podwyższono już odnośne opłaty, słusznie przy tym rozumując, że w dziedzinie ochrony własności przemysłowej nawet stosunkowo duże podwyższenie opłat nie będzie dla zainteresowanych – wobec doniosłości praw, o jakie tu chodzi – zanadto dotkliwe.

Wreszcie należy zaznaczyć, że odnośnie do osób niezamożnych przewidziane jest w wymienionych na wstępie dekreтах, zwolnienie od niektórych opłat.

Z powyższych powodów wynika, że zaprojektowane dwudziestokrotne podwyższenie wszystkich opłat wyszczególnionych w tychże dekreтах, zbliżające je na ogół do analogicznych opłat, pobieranych za granicą, zwłaszcza zaś w państwach z Polską sąsiadujących, jest bezwzględnie potrzebne i w dzisiejszych stosunkach istotnie uzasadnione.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

PROTOKÓŁ
93-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 12 sierpnia 1921 roku

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Za Ministra Spraw Wewnętrznych	
Podsekretarz Stanu	Józef Kuczyński
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Za Ministra Skarbu Podsekretarz Stanu	dr Ignacy Weinfeld
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Minister Apropowizacji	Władysław Grzędzielski
Za Ministra b. Dzielnicy Pruskiej	
Dyrektor Depart[amentu]	Marian Pospieszalski
Radca Ministerialny Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z dnia 9 sierpnia 1921 r.
2. Rada Ministrów uchwaliła załączony wniosek przez Prezesa Prokuraturii Generalnej o rozciągnięciu mocy, obowiązującej ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. w przedmiocie utworzenia Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej³⁸⁹ na ziemie, przyłączone do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. i traktatu pokoju, podpisanego w Rydze w dniu 18 marca 1921 r. (załącznik 1).
3. Rada Ministrów na wniosek Kierownika Ministerstwa Zdrowia Publicznego zezwoliła na objęcie przez Dyrektora państwowego centralnego zakładu epidemiologicznego dr. Ludwika Rajchmana stanowiska w Departamencie Zdrowia

³⁸⁹ Prokuratoria Generalna RP została powołana dekretem Naczelnika Państwa z 7 lutego 1919 r.

przy Lidze Narodów³⁹⁰ i udzielenia mu w tym celu bezpłatnego urlopu na razie na przeciąg jednego roku (załącznik 2).

4. Po wysłuchaniu sprawozdania z konferencji, która się odbyła w myśl uchwały Rady Ministrów z 9 sierpnia w sprawie ochrony granic Rzeczypospolitej pod przewodnictwem Prezesa Rady Ministrów Rada Ministrów zatwierdziła wszystkie wnioski konferencji (załącznik 3).

Zarazem zatwierdzono złożoną przez Ministra Skarbu instrukcję dla batalionów celnych³⁹¹ w przedmiocie ochrony granic Państwa (załącznik 4) z następującymi poprawkami:

w § 16-tym po wyrazie „niedopuszczenie” wstawiono wyrazy „pod rygorem użycia broni palnej”;

w § 25-tym po wyrazie „niedozwolonych” dano wyrazy „wszędzie poza punktami przepustkowymi”; zamiast „posterunkowy ma prawo użycia broni” ma być „posterunkowy ma bezwzględny obowiązek użycia broni”;

w 26-tym skreślono obie uwagi.

Instrukcja ma zawierać postanowienie zapowiadające przytrzymującemu przemytnika nagrodę idącą do wysokości 75% skonfiskowanego towaru.

Osnowę postanowień objętych §-em 16-tym e) i §§-ami 43 do 49 włącznie ustali do 24 godzin Minister Sprawiedliwości z Ministrem Skarbu.

5. Rada Ministrów na wniosek Ministra Apropowizacji (załącznik 5) upoważniła Ministra Apropowizacji w porozumieniu z Ministrami Sprawiedliwości, Handlu Przemysłu i Spraw Wewnętrznych do wydania zarządzeń, aby Urząd walki z lichwą mógł być jak najwcześniej zwinięty.

Minister Apropowizacji postara się o to, by istniejące jeszcze organy Urzędu walki z lichwą wykonywały swoje obowiązki, względnie by władze, którym będą agendy walki z lichwą przydzielone wszczęły energiczną akcję w dziedzinie zwalczania spekulacji.

Rada Ministrów zleciła równocześnie Ministrom Apropowizacji, Spraw Wewnętrznych i Sprawiedliwości, by na najbliższym posiedzeniu przedłożyli Radzie Ministrów projekty co do sposobu tępienia podbijania cen i spekulacji.

6. Rada Ministrów przyjęła załączony wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie zmiany niektórych artykułów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 października 1920. (Dz.Ust. RP Nr 99/20 poz. 660), tyżącego się wynagrodzenia drużyn parowozowych za czas spędzony w służbie przy parowozie – w myśl zgody Ministerstwa Skarbu z 23/VI 1921. Nr 9621/D.B. (załącznik 6).

³⁹⁰ Właściwa nazwa: Międzynarodowe Biuro Higieny Publicznej (Office d'Internationale Hygiène Publique).

³⁹¹ Bataliony celne – formacja graniczna państwa polskiego. Podlegały Ministerstwu Skarbu, z tym że w 1921 r. część z nich resort ten przekazał pod zarząd Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, które do czasu utworzenia Korpusu Ochrony Pogranicza sprawowało ochronę granic wschodnich.

7. Rada Ministrów uchwaliła załączony wniosek Ministra Skarbu w sprawie zezwolenia obywatelom ukraińskim Marii i Zdzisławowi małżonkom Grocholskim na nabycie majątku ziemskiego Poniatów, położonego w powiecie Warszawskim (załącznik 7).

8. Rada Ministrów w zasadzie zatwierdziła załączony statut Związku zawodowego pracowników więziennych Rzeczypospolitej³⁹². Tekst statutu ustali Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Prezydium Rady Ministrów (załącznik 8).

9. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych rozporządzenie w przedmiocie rozciągnięcia mocy ustawy z dnia 18 marca 1920 r. w przedmiocie wydzierżawienia niezagospodarowanych użytków rolnych (Dz.Ust. Nr 28 poz. 165) na województwa Nowogródzkie, Poleskie i Wołyńskie oraz powiaty grodzieński, białowieski i wołkowyski województwa Białostockiego (załącznik 9).

10. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Robót Publicznych rozporządzenie w przedmiocie ustalenia czynszu za mieszkania zajmowane przez funkcjonariuszów państwowych w gmachach państwowych lub przez Państwo wynajęte (załącznik 10).

W § 1-ym zamiast „przydział lokali... tym funkcjonariuszom” ma być „przeznaczenie lokali na pomieszczenie funkcjonariuszy...”.

W § 2-im do ustępu Ib) dodano wyrazy „o łącznej powierzchni do 100 m²; do ustępu Iib) wyrazy „o łącznej powierzchni do 50 m²”.

11. Rada Ministrów uchwaliła załączony wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie udzielenia m. Pińsk zapomogi (załącznik 11).

Wzmiankowanej gotówki udzieli Minister Skarbu w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej, a środków żywnościowych Minister Aprowizacji w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej.

12. Rada Ministrów uchwaliła załączony wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych o udzielenie miastu stoł[ecznemu] Warszawie pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 130 milionów marek (załącznik 12).

Rada Ministrów równocześnie ponawia swoją uchwałę z 14 lipca br. w sprawie kredytów dla miasta Warszawy i postanawia na przyszłość nie brać pod rozwagę żadnych wniosków o subwencję lub pożyczkę, dopóki nie zostaną spełnione w tej uchwale wyszczególnione, niemniej podane do wiadomości Magistratowi pismem Ministerstwa Skarbu z 27.7.1921 r. L. 13.753/D.B.

Zarazem powzięto uchwałę:

Ministrom Skarbu, Spraw Wewnętrznych oraz Przemysłu i Handlu poleca się zbadanie stanu gospodarki miejskiej w Warszawie i zdanie sprawy Radzie Ministrów.

Minister Spraw Wewnętrznych złoży jak najrychlej projekt ustawy ustalający i rozszerzający prawo nadzoru Państwa nad gospodarką samorządów miejskich

³⁹² Związek Pracowników Więziennych RP utworzono w czerwcu 1919 r.

oraz ingerencję rządu na administrację finansową miast wówczas, gdy rząd udziela gminie pożyczek lub subwencji.

13. Rada Ministrów uchwaliła załączony wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych o udzieleniu miastu Łodzi pożyczki w wysokości 78 milionów marek (załącznik 13).

14. ^c(tajne)^c Minister Spraw Wojskowych referuje sprawę odnalezienia przez defensywę wojskową w opuszczonym pokoju hotelu tajnych aktów defensywy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Rada Ministrów zleciła Ministrowi Sprawiedliwości osobiste wdrożenie śledztwa w sprawie Porębskiego i przedłożenia sprawozdania o wyniku śledztwa Radzie Ministrów do dni siedmiu.

Rada Ministrów zleciła niezwłoczne zawieszenie w czynnościach służbowych kierownika ekspozytury warszawskiego wydziału V f. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Snarskiego.

Rada Ministrów zleciła wytoczyć śledztwo dyscyplinarne przeciwko naczelnikowi wydziału V f. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Swolkienowi.

Posiedzenie zakończono o godzinie 10 wieczór.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Rozporządzenie Rady Ministrów o rozciągnięciu mocy obowiązującej ustawy z dnia 31 lipca 1919 r. w przedmiocie utworzenia Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej województwa nowogródzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty grodzieński, białowieski i wołkowyski województwa białostockiego³⁹³.
2. [Pismo Ministerstwa Zdrowia Publicznego w sprawie objęcia stanowiska Dyrektora Departamentu w Lidze Narodów przez dr. Ludwika Rajchmana].
3. Protokół konferencji międzyministerialnej w sprawie ochrony granic Rzeczypospolitej dnia 10 sierpnia 1921 r.
4. Projekt instrukcji dla baonów celnych w przedmiocie ochrony granic Państwa.
5. [Wniosek] Ministra Apropowizacji w sprawie o wydanie zarządzenia, by w myśl art. 2-go Ustawy Sejmowej z dnia 7-go lipca 1921 r. o postawieniu Ministerstwa Apropowizacji w stan likwidacji – Minister Apropowizacji był uprawniony do rozwiązania Urzędu Walki z Lichwą.
6. Wniosek nagły Ministra Kolei Żelaznych w sprawie zmiany niektórych artykułów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 października 1920 (Dz.Ust. RP No 99/20 poz. 660), tyżącego się wynagrodzenia drużyn parowozowych za czas spędzony w służbie przy parowozie – w myśl zgody Ministerstwa Skarbu z 23/VI 1921, Nr 9621/D.B.³⁹⁴

³⁹³ Nie publikuje się.

³⁹⁴ Nie publikuje się.

7. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zezwolenia obywatelom ukraińskim Marii i Zdzisławowi małżonkom Grocholskim na nabycie majątku ziemskiego Poniatów, położonego w powiecie Warszawskim³⁹⁵.
8. Statut Związku Zawodowego Współpracowników Więziennych Rzeczypospolitej Polskiej³⁹⁶.
9. Wniosek Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie rozciągnięcia mocy ustawy z dnia 18 marca 1920 r. w przedmiocie wydzierżawiania niezagospodarowanych użytków rolnych (Dz.Ust. Nr 28 poz. 165) na województwa Nowogródzkie, Poleskie i Wołyński oraz powiaty grodzieński, białowieski i wołkowyski województwa Białostockiego³⁹⁷.
10. Ustalenie czynszu za mieszkania, zajmowane przez funkcjonariuszów państwowych lub przez Państwo wynajęte.
11. Wniosek nagły [Ministra Spraw Wewnętrznych] w sprawie udzielenia m. Pińsk zapomogi w kwocie 2 000 000 marek.
12. Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie miastu stoł[ecznemu] Warszawa pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 130 milionów marek.
13. Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie miastu Łodzi pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 78 milionów mk.

°Załącznik 2°

[Pismo Ministerstwa Zdrowia Publicznego w sprawie objęcia stanowiska Dyrektora Departamentu w Lidze Narodów przez dr. Ludwika Rajchmana]

MINISTERSTWO
ZDROWIA PUBLICZNEGO

Warszawa, dn. 29 lipca 1921 r.

Odpis.

Nr Pr. 22731/21
5296

Do
Prezydium Rady Ministrów
w miejscu

Dr Ludwik Rajchman – objęcie stanowiska
Dyrektora Departamentu w Lidze Narodów.

Przesyłając odpisy korespondencji, toczącej się w sprawie objęcia przez Dra L. Rajchmana, Dyrektora Państwowego Centralnego Zakładu Epidemio-

³⁹⁵ Nie publikuje się.

³⁹⁶ Nie publikuje się.

³⁹⁷ Nie publikuje się.

logicznego³⁹⁸, stanowiska Dyrektora Departamentu w Lidze Narodów, zawiadamiam, że po porozumieniu się z Panem Ministrem Spraw Zagranicznych, mam zamiar zezwolić Dr. Ludwikowi Rajchmanowi na przyjęcie proponowanego mu stanowiska i udzielić mu w tym celu bezpłatnego urlopu na razie na przeciąg jednego roku.

Upraszam o przedstawienie powyższego Radzie Ministrów do zatwierdzenia, równocześnie zaznaczam, że objęcie przez Dra L. Rajchmana stanowiska Dyrektora Departamentu Zdrowia w Lidze Narodów uważam za nadzwyczaj korzystne dla spraw polskiej służby zdrowia.

Minister
w.z.: /-/ Podpis
Podsekretarz Stanu

Załącznik ^{c3}
№ Aktu ^{c18791}

Protokół konferencji międzyministerialnej w sprawie ochrony granic Rzeczypospolitej dnia 10 sierpnia 1921 r.

Od pis.

PREZYDIUM
RADY MINISTRÓW

Warszawa, dn. 16 sierpnia 1921 r.

№

Protokół konferencji międzyministerialnej w sprawie ochrony granic Rzeczypospolitej dnia 10 sierpnia 1921 r.

Przewodniczy	Prezydent Ministrów
Obecni Panowie:	
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Apropowizacji	Władysław Grzędziński
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych	Józef Kuczyński
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Skarbu	Dr Ignacy Weinfeld

³⁹⁸ Państwowy Centralny Zakład Epidemiologiczny utworzono już w październiku 1918 r. Rozporządzeniem Rady Ministrów z 7 września 1923 r. zmieniono nazwę tej instytucji na Państwowy Zakład Higieny.

Komendant batalionów celnych
Naczelnik Wydziału Departamentu Cel[nego]
w Ministerstwie Skarbu

gen. ppor. [Maksymilian] Linda
Stanisław Chutkowski

Konferencja uchwaliła przedłożyć Radzie Ministrów następujące wnioski do zatwierdzenia:

- 1) Minister Spraw Wewnętrznych skieruje z głębi kraju na granicę wschodnią 3000 pieszych i 500 konnych ze składu Policji Państwowej do dni 15, z tego 1000 ludzi w ciągu dni 5-ciu,
- 2) Minister Spraw Wojskowych zorganizuje na koszt i rachunek Ministerstwa Skarbu do 1 września br. dalszych 10 batalionów celnych.
- 3) Minister Skarbu przedłoży Radzie Ministrów do zatwierdzenia tekst instrukcji dla batalionów celnych i dla policji na najbliższym posiedzeniu Rady Ministrów.

Zasada instrukcji tej powinna brzmieć: strzelać do każdego, kto podchodzi do granicy poza punktami przepustkowymi.

Organizacja kordonu granicznego winna być prosta i jednolita.

Organa Ministerstwa Skarbu i bataliony celne na kordonie, policja w tyle.

Organa Ministerstwa Skarbu spełniają zarazem funkcje polityczne.

- 4) Minister Skarbu przystąpi niezwłocznie do budowania na najważniejszych odcinkach granicznych budynków kordonowych zaczynając od wschodu.

Załącznik ^{c4c}
№ Aktu

Projekt instrukcji dla baonów celnych w przedmiocie ochrony granic Państwa

PROJEKT INSTRUKCJI

dla baonów celnych w przedmiocie ochrony granic Państwa.

UZASADNIENIE

Baony celne nie posiadają jednolitej Instrukcji regulującej ich służbę graniczną, nasuwa się więc konieczność bezzwłocznego wydania takiej instrukcji.

Ze względu na to, że w ochronie granicy współdziała i policja państwowa, należy w instrukcji określić choćby w zarysie stosunek obu tych organizacji.

Wobec powyższego Rada Ministrów raczy zatwierdzić następujące

ROZPORZĄDZENIE

Ministrów Skarbu, Spraw Wojskowych oraz Spraw Wewnętrznych o Instrukcji służbowej dla baonów celnych w przedmiocie ochrony granic Państwa.

Na skutek uchwały Rady Ministrów z dnia ... sierpnia 1921 r. zyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia następująca Instrukcja służbowa dla baonów celnych w przedmiocie ochrony granic Państwa.

I. ZASADY OGÓLNE

§ 1. Granicę Państwa Polskiego stanowi linia oddzielająca Państwo Polskie od Państw sąsiednich.

§ 2. Graniczny ruch osobowy dozwolony jest jedynie przez punkty przejściowe (przepustkowe) oraz w miejscach gdzie znajdują się Urzędy celne, zaś przewożenie i przenoszenie towarów dozwolone jest tylko tam, gdzie istnieją Urzędy celne.

§ 3. Celem zabezpieczenia Państwa przed nielegalnym przekraczaniem granicy oraz przed nielegalnym przewozem wszelkiego rodzaju towarów ustanawia się na granicy baony celne.

§ 4. Baony celne podlegają pod względem ogólnowojskowym Ministerstwu S[praw] Wojskowych, pod względem zaś dyspozycyjnym i wykonywania służby bezpośrednio Głównej Komendzie Baonów Celnych a przez tę ostatnią Ministerstwu Skarbu.

§ 5. Komendant B[aonu] C[elnego] posiada kompetencję D[owód]cy Dywizji.

§ 6. Zadaniem Głównej Komendy jest:

- a) Organizacja i wyszkolenie baonów celnych w zakresie służby granicznej,
- b) Wykonywanie zarządzeń Ministerstwa Skarbu przez wydawanie stosownych rozkazów baonom celnym,
- c) Przeprowadzanie inspekcji B[aonu] C[elnego],
- d) Sprawowanie władzy dyscyplinarnej w stosunku do B[aonu] C[elnego],
- e) Prowadzenie wszystkich spraw personalnych oficerów i szeregowych B[aonu] C[elnego],
- f) Prowadzenie spraw gospodarczych B[aonu] C[elnego] w porozumieniu z odnośnymi D[owództwami] O[kręgów] Gen[eralnych].

§ 7. D.O.Geny na obszarach których B[aony] C[elne] są rozlokowane, mają jedynie obowiązek udzielania im pomieszczeń oraz całkowitego ich zaopatrzenia na rachunek Min. Skarbu.

§ 8. Baony Celne korzystają z zakładów i środków sanitarnych oraz weterynaryjnych odnośnych D[owództw] O[kręgów] Gen[eralnych] na koszt Min. Skarbu.

§ 9. Pod względem karno-sądowym B[aony] C[elne] podlegają terytorialnie właściwym sądom O[kręgów] Gen[eralnych] względnie sądom załogowym.

§ 10. Oficerowie i szeregowi B[aonu] C[elnego] korzystają ze wszystkich praw i przywilejów na równi z innymi oficerami i szeregowymi WP.

§ 11. Ogólne przepisy WP normujące prawa i obowiązki oficerów i szeregowców stosują się również do oficerów i szeregowych B[aonu] C[elnego].

§ 12. Uzupełnianie kadr żołnierskich B[aonu] C[elnego] odbywa się według ogólnych zasad przyjętych dla uzupełniania pułków WP.

§ 13. Ćwiczenia w oddziałach B[aonu] C[elnego] odbywają się według regulaminów obowiązujących dla wojsk liniowych.

§ 14. Umundurowanie oficerów i szeregowych B[aonu] C[elnego] jest takie same jak umundurowanie WP uzupełnione przez naszywki z jasno zielonego sukna w formie kąta rozwartego, umieszczonej na zewnętrznej stronie lewego rękawa bluzy i płaszcza.

§ 15. Gospodarka i rachunkowość B[aonu] C[elnego] prowadzona jest według zasad ogólnie przyjętych w WP.

§ 16. Zadaniem B[aonu] C[elnego] jest:

- a) Niedopuszczenie [do] przekraczania granic Państwa oraz przewozu i przenoszenia towarów w miejscach niedozwolonych,
- b) poszukiwanie, ściganie i zatrzymywanie przemytników oraz odsyłanie ich do właściwych Urzędów Celnym,
- c) zatrzymywanie i odbieranie przemycanych towarów i dostarczanie tychże do właściwych Urzędów Celnym,
- d) zatrzymywanie na rzekach granicznych łodzi i statków przybijających do brzegu w miejscach niedozwolonych,
- e) dokonywanie w wypadkach uzasadnionego podejrzenia o przemytnictwo rewizji osób i pomieszczeń w pasie granicznym przez dowódców wart w porozumieniu z policją lub samodzielnie w wypadkach pogoni i niecierpiących zwłoki.

UWAGA: Szerokość pasa granicznego, w którym samodzielnie działają baony celne ustanawia się na 2 km w głąb kraju od linii granicznej.

II. SPOSÓB OCHRONY GRANIC.

§ 17. Każdy B[aon] C[elny] obsadza pewien określony odcinek pasa granicznego, którego długość zależna jest od intensywności przemytu, właściwości terenu itp. Odcinek taki zwie się odcinkiem baonu.

§ 18. Odcinek baonu dzieli się na odcinki kompanii, te zaś na odcinki plutonów.

§ 19. Każdy pluton wystawia pewną ilość wart, które ze swej strony wystawiają posterunki.

§ 20. Posterunki składają się z jednego lub dwu szeregowych, zależnie od długości odcinka. Niezależnie od posterunków, w celu ściślejszego strzeżenia granicy dowódca warty wysyła patrole piesze i konne i urządza czaty i zasadzki.

UWAGA: Czaty i zasadzki w nocy winny się składać z kilku ludzi i być ulokowane w miejscach niskich i zakrytych.

§ 21. Na każdej wartowni winna być prowadzona książka wartownicza, w której dowódca warty zapisuje każde wyznaczenie na służbę. W książce tej zapisuje się również spostrzeżenia władz kontrolujących o sprawności służby posterunku.

UWAGA 1: Posterunki, które wystawia warta, winny być numerowane.

UWAGA 2: Wzór książki wartowniczej w załączniku.

ALARM

§ 22. Alarmem zwie się specjalny sygnał, mianowicie trzy wystrzały dane jeden po drugim.

§ 23. Alarmuje się w następujących wypadkach:

- a) przy zatrzymaniu osób, usiłujących przekroczyć granicę w miejscach niedozwolonych,
- b) w razie ucieczki przemytnika w głąb kraju,
- c) w razie, gdy patrol nie znajdzie posterunkowego lub znajdzie go nieżywego albo chorego,
- d) w razie oporu przemytników,
- e) w razie napadu na posterunkowego,
- f) na rozkaz dowódcy warty.

§ 24. Na alarm winny natychmiast przybywać z najbliższych wartowni patrole piesze i konne.

UWAGA: Posterunki sąsiednich wart nie powinny porzucać swych odcinków, przeciwnie powinny je tym gorliwiej pilnować.

UŻYCIE BRONI.

§ 25. Osoby przekraczające granicę w miejscach niedozwolonych winny być zatrzymane przez dwukrotny okrzyk posterunkowego „stój”. W razie niewykonania tego rozkazu przez wspomniane osoby, posterunkowy ma prawo użycia broni białej lub palnej.

§ 26. Poza tym posterunkowy ma prawo użycia broni:

- a) w obronie własnej,
- b) w razie jakiegokolwiek oporu w wykonywaniu rozkazów wydanych przez posterunkowego osobom przekraczającym granicę,
- c) w razie usiłowanej ucieczki.

^hUWAGA 1: Nie wolno strzelać do osób, które uchodząc znalazły się już na terytorium państwa sąsiedniego.

UWAGA 2: Należy unikać strzelania w kierunku znajdujących się w pobliżu osiedli ludzkich.^h

III. Poszczególne obowiązki służby:

a) posterunkowego

§ 27. Posterunkowy obowiązany jest czujnie pilnować, aby:

- a) nikt nie przekraczał granicy, nie prznosił lub przewoził jakichkolwiek przedmiotów oraz nie przepędzał inwentarza w miejscach niedozwolonych,
- b) nie pozwalać mieszkańcom zbierać się na granicy,
- c) aresztować wałęsające się w pasie granicznym podejrzane osobistości,

- d) w razie zbliżania się kogoś pieszo, konno lub na wozie zatrzymać zbliżającego się dwukrotnym okrzykiem „stój”,
- e) nie dopuszczać urządzania w pasie granicznym polowania przez osoby nieposiadające zezwolenia d[owód]cy baonu.

§ 28. Posterunkowemu nie wolno:

- a) porzucać swojej placówki,
- b) wypuszczać z ręki karabinu,
- c) rozmawiać z osobami obcymi,
- d) przyjmować jakichkolwiek bądź podarunków lub pieniędzy,
- e) przyjmować jakichkolwiek rzeczy do przechowania od osób obcych,
- f) spać, drzemać, gwizdać, czytać na posterunku.

§ 29. Posterunkowemu dozwolone jest chwilowo usiąść, jeść, palić we dnie papierosy.

§ 30. Posterunkowy winien spełniać rozkazy tylko swych bezpośrednich d[owód]ców: dowódcy warty, d[owód]cy plutonu, d[owód]cy kompanii, d[owód]cy baonu.

Wyłącznie tylko bezpośredni d[owód]cy mogą usunąć go z placówki lub przenieść na inną.

b) obowiązki d[owód]cy warty:

§ 31. Na d[owód]cę warty, zależnie od warunków, może być wyznaczony oficer, sierżant, plutonowy lub kapral.

§ 32. Obowiązkiem d[owód]cy warty jest:

- a) czuwać nad dokładnym pełnieniem służby przez swych podwładnych,
- b) wyznaczać żołnierzy na posterunki, patrole i czaty, oraz zapisywać do księgi nazwiska szeregowych, wyznaczonych do służby wartowniczej,
- c) baczyć, by podwładni byli dokładnie obznajomieni z instrukcją i regulaminem,
- d) w razie alarmu zgłaszać się zawsze osobiście na granicę,
- e) możliwie często tak w dzień, jak w nocy kontrolować pełniących służbę na powierzonym mu odcinku,
- f) dokładnie znać swój odcinek graniczny, oraz mieszkańców i przemytników miejscowych i rozciągać nad tymi ostatnimi tajny nadzór,
- g) przybywającemu do wartowni przełożonemu meldować o stanie służby na wartowni,
- h) w razie aresztowania przemytników z towarami postępować stosownie do przepisów wyszczególnionych w § 51 i 52,
- i) o każdym wypadku zabicia lub zranienia kogokolwiek w pasie granicznym zawiadomić bezzwłocznie najbliższą władzę policyjną, sporządzić protokół i odpis protokołu przedłożyć Gł[ównej] Komendzie B[aonu] C[elnego] w drodze służbowej.

PATROLE, CZATY I ZASADZKI

§ 33. Patrole wysyła się w porze nieokreślonej, zależnie od uznania dowódcy warty.

§ 34. Patrole winny się składać z dwu do trzech szeregowych i zostają wysyłane dla wzmocnienia ochrony granicy oraz kontroli baczności posterunków.

§ 35. O zauważonych niedokładnościach służby starszy patrolu melduje D[owód]cy warty.

§ 36. W razie choroby posterunkowego patrol pozostawia jednego z patrolu aż do przybycia zmiany.

§ 37. W razie alarmu patrol winien spieszyć w stronę alarmującego.

§ 38. Za uciekającymi przemytnikami patrol skutecznie pościg.

§ 39. Na czaty i zasadzki wyznacza się kilku żołnierzy.

§ 40. Czaty i zasadzki wyznacza się:

a) w razie otrzymania wiadomości o zamierzonej w mniej więcej pewnym miejscu kontrabandzie,

b) w celu wzmocnienia ochrony granicy.

§ 41. Czaty i zasadzki wystawia się na określony przeciąg czasu nocy lub dnia.

§ 42. Żołnierzom na czatach nie wolno rozmawiać, palić papierosów i obowiązani są zachowywać się cicho.

REWIZJE.

§ 43. W razie otrzymania wiadomości o znajdowaniu się w pomieszczeniach prywatnych przedmiotów przemyconych, należy w miarę możliwości uzyskać sędziowski nakaz rewizji.

§ 44. Do współudziału w rewizji należy wezwać najbliższy posterunek policji oraz przedstawiciela gminy lub przynajmniej jednego z nich.

§ 45. W wypadkach pogoni za przemytnikami po świeżych śladach można przeprowadzić rewizję bez współudziału wymienionych organów, jednakże w obecności dwu postronnych świadków.

§ 46. W czasie rewizji wystawia się na zewnątrz domu posterunek, którego zadaniem jest nie wpuszczać ani nie wypuszczać nikogo z osób postronnych.

§ 47. Po dokonaniu rewizji należy na miejscu spisać protokół z dokładnym wymienieniem przytrzymanych przedmiotów oraz z przytoczeniem okoliczności, wśród których przemycone przedmioty przytrzymano. Protokół ten ma być podpisany przez osobę, u której przemyt wykryto oraz przez świadków postronnych i rewidującego.

§ 48. W wypadku gdy przemytnik schroni się we wsi, lecz żołnierze ścigający go nie zauważą dokładnie, w jakim lokalu przemytnik ukrył się, wówczas bez d[owód]cy warty nie mają prawa robić rewizji po domach, lecz zawiadamiają o tym miejscową władzę policyjną lub gminną.

§ 49. Jeżeli przemytnik skrył się poza pasem granicznym, zawiadamia się o tym władze policyjne.

ODSYŁANIE ZATRZYMANÝCH PRZEMYTNIKÓW I TOWARÓW

§ 50. Zatrzymanych na granicy przemytników oraz towary odstawia się pod dozorem żołnierzy, którzy ich zatrzymali, do najbliższej wartowni.

§ 51. D[owód]ca warty w obecności szeregowych rewiduje przemytników, odbiera im dowody osobiste i wszystkie papiery, po czym sporządza protokół w dwu egzemplarzach z dokładnym wyszczególnieniem zatrzymanych przedmiotów. Następnie odsyła zatrzymane osoby, jak również i towary z jednym egzemplarzem protokołu do najbliższego Urzędu celnego, gdzie je oddaje za pokwitowaniem.

UWAGA. 2-gi egzemplarz protokołu d[owód]ca odsyła do swego bezpośredniego przełożonego.

§ 52. Wszystkie przedmioty należy odsyłać do Urzędu celnego w takim stanie, w jakim zostały zatrzymane. Pozostawianie jakichkolwiek przedmiotów na wartowni jest wzbronione.

STOSUNEK B[AONÓW] C[ELNYCH] DO URZĘDÓW CELNYCH.

§ 53. Baony celne pozostają w stałym kontakcie z Urzędami celnymi i zużytkowują otrzymywane od nich informacje służbowe dotyczące zwalczania przemytników.

§ 54. Na żądanie Urzędów celnych bataliony celne powinny oddawać do ich dyspozycji odpowiednią liczbę szeregowych do pomocy w wykonywaniu służby celnej na placu urzędowym.

STOSUNEK B[AONÓW] C[ELNYCH] DO POLICJI PAŃSTWOWEJ

§ 55. Pas graniczny o szerokości 2 km w głąb kraju pozostaje pod bezpośrednią ochroną i kontrolą baonów celnych. Poza tym pasem chronią granicę organa Policji Państwowej.

§ 56. Dostęp do linii granicznej organów policyjnych z wyjątkiem ustalonych punktów przejściowych (przepustkowych) może nastąpić tylko w porozumieniu z dowódcami danych odcinków.

§ 57. Na punktach przejściowych (przepustkowych) dyżurują organa policyjne i szeregowi baonów.

§ 58. Organa policyjne badają dokumenty przybyłych osób do punktów przepustkowych i decydują, które osoby należy przepuścić, które zaś odesłać do Urzędu celnego lub do stacji kontrolnej.

§ 59. Zatrzymane osoby wraz z rzeczami lokomocji powinny być konwojowane do Urzędu celnego lub stacji kontrolnej przez organa policji przy udziale szeregowych baonów celnych.

§ 60. Baony celne współdziałają z Policją Państwową i udzielają jej organom jak najdalej idącej pomocy w wypadkach pełnienia przez nie służby bezpieczeństwa w pasie granicznym. Ze swej strony organy policyjne obowiązane są udzielić pomocy baonom celnym przy przeprowadzaniu rewizji i ściganiu przemytników.

Załącznik ^{c5c}
№ Aktu ^{c17827c}

Wniosek Ministra Apropowizacji w sprawie wydania zarządzenia, by w myśl art. 2-go Ustawy Sejmowej z dnia 7-go lipca 1921 r. o postawieniu Ministerstwa Apropowizacji w stan likwidacji – Minister Apropowizacji był uprawniony do rozwiązania Urzędu Walki z Lichwą

MINISTER APROWIZACJI

No

dn. 30 lipca 1921 r.

Do

RADY MINISTRÓW

MINISTRA APROWIZACJI

w sprawie

o wydanie zarządzenia, by w myśl art. 2-go Ustawy Sejmowej z dnia 7-go lipca 1921 r. o postawieniu Ministerstwa Apropowizacji w stan likwidacji – Minister Apropowizacji był uprawniony do rozwiązania Urzędu Walki z Lichwą

WNIOSEK.

Główny Urząd Walki z Lichwą, wraz z istniejącymi Okręgowymi Urzędami na podstawie art. 6-go Ustawy z dnia 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej (Dz.Ust. z dn. 4 VIII 1920 r. No 67 poz. 449) – podlega bezpośrednio Ministrowi Apropowizacji. To bezpośrednie zwierzchnictwo Ministra Apropowizacji nad Głównym Urzędem Walki z Lichwą nie zostało dotychczas żadnym postanowieniem prawnym uchylone.

Rząd w swoim czasie wniósł do Sejmu Ustawodawczego o zwinięcie Urzędu Walki z Lichwą. Wniosek rządowy znajduje się w Sejmowej Komisji Prawniczej dotąd niezafatwiony.

Art. 2 Ustawy z dn. 7 lipca 1921 r. o zniesieniu ograniczeń w obrocie ziemiopłodami, oraz o postawieniu Ministerstwa Apropowizacji w stan likwidacji –

upoważnia Ministra Aprowizacji w porozumieniu z właściwymi Ministrami do wydania zarządzeń, zmierzających do zwinięcia wszystkich Urzędów, podległych Ministrowi Aprowizacji.

Wobec powyższego stanu rzeczy, RADA MINISTRÓW uchwała: ^h1) wycofać wniosek rządowy o zwinięciu Urzędu do Walki z Lichwą z Komisji Sejmowej Prawniczej; 2)^h upoważnić Ministra Aprowizacji w porozumieniu z Min. Sprawiedliwości, Handlu i Przemysłu i Spraw Wewnętrznych do wydania zarządzeń, aby Urząd do Walki z Lichwą mógł być jak najwcześniej zwinięty.

MINISTER
^fGrzędzielski^f

Załącznik ^c10^c
№ Aktu

Ustalenie czynszu za mieszkania, zajmowane przez funkcjonariuszów państwowych lub przez Państwo wynajęte

Uzasadnienie.

Nierozwiązana dotąd kwestia, w jakiej wysokości winny być czynione potrącenia z uposażenia urzędników państwowych do czynszu za mieszkania, które ci pracownicy otrzymują od rządu w naturze, bądź w gmachach państwowych, bądź przez rząd dzierżawionych, a o których wspominają ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. wymaga uregulowania, celem usunięcia nieporozumień, jakie się stale powtarzają na tle opłat komornianych.

Celem rozwiązania powyższej kwestii, Ministerstwo Robót Publicznych opracowało poniższy projekt rozporządzenia, w którym za podstawę do obliczenia wysokości czynszu za mieszkania, otrzymane w naturze, przyjęto cenę jednego metra kwadratowego powierzchni używalnej, według przeciętnych cen dla Warszawy z czerwca 1914 roku, ulegającą automatycznie zwwyżce, przewidzianej w obowiązującej Ustawie o ochronie lokatorów (Dz. Ustaw Nr 4 1921 r.). Cena ta wynosi od 9-ciu do 15-tu marek w budowlach gospodarczych, zależnie od czynnika, który został uznany za najbardziej wpływający na wysokość komornego, a więc od klasy miejscowości.

Wniosek:

Wobec powyższego Rada Ministrów uchwalić raczy załączony projekt rozporządzenia.³⁹⁹

³⁹⁹ Projektu rozporządzenia nie publikuje się.

**Wniosek nagły na Radę Ministrów w sprawie udzielenia m. Pińsk zapomogi
w kwocie 2 000 000 marek**

WNIOSEK NAGŁY
NA RADĘ MINISTRÓW
w sprawie udzielenia m.
Pińsk zapomogi w kwocie
2 000 000. m a r e k

MOTYWY

Miasto Pińsk w Województwie Poleskim, dotknięte zostało klęską pożaru, który obrócił w perzynę około 200 domów, nie liczone budynków gospodarczych.

Między innymi spłonęły w centrum miasta, budynki mieszczące urząd pocztowy, komendę policji państwowej, starostwo, tudzież uległy pożarowi kościół Franciszkański i synagoga.

Wojewoda poleski zwrócił się do mnie z prośbą o pomoc dla pogorzalców i nadesłanie do dyspozycji utworzonego komitetu dla udzielenia pomocy doraźnej, fasoli, mąki, kaszy oraz kwoty 2 000 000 marek. Uznając konieczną potrzebę przyścia z pomocą pogorzelcom w Pińsku, stawiam następujący w n i o s e k n a g ł y:

RADA MINISTRÓW r a c z y u c h w a l i ć:

dla przyścia z pomocą pogorzelcom miasta Pińska udziela się zapomogi w kwocie 2 000 000 marek do dyspozycji Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej z zobowiązaniem tegoż Ministerstwa do zwrotu Ministerstwu Spraw Wewnętrznych wpłaconej już przez nie na cel powyższy kwoty 1 000 000 marek, oraz upoważnia się Ministra Apropowizacji do wydania na ten sam cel z zapasów państwowych ^dbezpłatnie^d 5 wagonów żyta i 5 wagonów mąki kukurydzowej.

Minister Spraw Wewnętrznych
w.z. ^fKuczyński^f

Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie miastu stoł[ecznemu] Warszawa pożyczki ze Skarbu państwa w wysokości 130 milionów marek

WNIOSEK NAGŁY

Ministra Spraw Wewnętrznych
w porozumieniu z Ministrem
Skarbu o udzielenie miastu
stoł[ecznemu] Warszawie pożyczki
ze Skarbu Państwa w wysokości
130 milionów m a r e k.

UZASADNIENIE

Jednorazowy zasiłek został przyznany robotnikom miejskim miasta stoł[ecznego] Warszawy na ten cel na mocy uchwały Rady Ministrów z dnia 22 lipca br. m.st. Warszawa otrzymało pożyczkę w wysokości 20 000 000.

Na mocy uchwały Rady Ministrów z dnia 30 czerwca br. został przyznany jednorazowy zasiłek urzędnikom państwowym.

Wskutek powyższego, zachodzi konieczność przyznania jednorazowego zasiłku urzędnikom miejskim m.st. Warszawy i udzielenia miastu na wypłacenie tego zasiłku pożyczki ze Skarbu Państwa.

Ponieważ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Ministerstwo Skarbu stoją na stanowisku konieczności dostosowania poborów urzędników miejskich do poborów urzędników państwowych, wniosek poniższy idzie w kierunku przyznania urzędnikom miejskim zasiłku w tej wysokości, w jakiej otrzymali urzędnicy państwowi, co w ogólnej sumie wynosi 26 milionów marek.

W dzisiejszym stanie rzeczy m.st. Warszawa nie jest w możności bez pomocy finansowej państwa sumy powyższej wypłacić.

Co się tyczy pożyczki 104 milionów marek na pokrycie niedoboru administracyjnego m.st. Warszawy za sierpień br., to w poprzednim wniosku z dnia 14 lipca br. podane jest szczegółowe uzasadnienie niedoboru za lipiec br. w wysokości 84 600 000 mk, który oczywiście w sierpniu br. nie uległ zmniejszeniu, przeciwnie wzrósł o 20 milionów marek wskutek wzrostu płac robotników miejskich.

RADA MINISTRÓW uchwalić raczy:

- 1) upoważnia się Ministra Skarbu do udzielenia m.st. Warszawie pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 130 milionów marek.

- 2) Z ogólnej sumy pożyczki 26 milionów przeznaczają się na wypłacenie jednorazowego zasiłku za miesiąc lipiec br. urzędnikom miejskim m.st. Warszawy w wysokości, w jakiej został przyznany urzędnikom państwowym uchwałą Rady Ministrów z dnia 30 czerwca br. Pozostałe 104 miliony marek mają być użyte na pokrycie niedoboru administracyjnego m.st. Warszawy za miesiąc sierpień br.

MINISTER:
w.z. ^fKuczyński

PREZYDIUM RADY MIEJSKIEJ

i

MAGISTRAT
MIASTA STOŁ. WARSZAWY

Do

Pana Prezydenta Ministrów

Wydział do spraw ogólnych.

Dn. 12 sierpnia 1921 r.

N° 2396/k

Krytyczny stan finansowy miasta stołecznego Warszawy, wynikający z braku należytych uprawnionych źródeł dochodowych miasta i z powodu drożyzny, przescigającej wszelkie źródła, był niejednokrotnie przedstawiany Rządowi w osobie Prezydenta Ministrów, Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Skarbu.

Jakkolwiek Rząd ma świadomość tego krytycznego położenia rzeczy, jednak zarządzenia rządowe nie tylko nie następują z taką szybkością, aby katastrofie zapobiec, ale brak należytych zarządzeń już spowodował katastrofę.

W takim położeniu rzeczy Prezydium Rady Miejskiej i Magistrat miasta stoł[ecznego] Warszawy uważają za konieczne poinformowanie Pana Prezydenta o niebezpieczeństwach, grożących stolicy, a z tym niewątpliwie i Państwu – w celu zapobieżenia bezzwłocznie tym niebezpieczeństwom.

Kasa miejska nie pokrywa od kilku tygodni wydatków bieżących na utrzymanie swych zakładów i instytucji. Zaległość w dniu dzisiejszym wynosi Mk 535 634 175, według załącznika. Dzieci w ochronach i chorzy w szpitalach są zagrożeni brakiem żywności, która lada chwila przestanie być dostarczana. Spełnianie obowiązków Magistratu względem ludności jest już uniemożliwione.

Personel urzędniczy miejski od marca nie otrzymuje żadnej podwyżki pensji, choć ta, wobec drożyzny, jest wypłacana robotnikom miejskim i urzędnikom państwowym. Niedostateczne uposażenie urzędników miejskich powiększa groźbę położenia, gdyż rozstraja całkowicie administrację, uniemożliwia żądania od urzędników sprawności pracy, gdy [był] ich nie jest zaspokojony x), a nadto wywołuje coraz większe zadowolenie w szerokich warstwach ludności.

Wskutek powyższego prosimy Rząd o bezzwłoczne zasilenie kasy miejskiej subwencją do czasu uzyskania przez miasto nowych źródeł dochodowych, wystarczających na potrzeby miejskie i ustalenia do tegoż czasu przez władze miejskie w porozumieniu z Rządem wynagrodzeń urzędników miejskich.

PREZYDIUM
RADY MIEJSKIEJ
^fRajmund Jaworowski^f
^fCzesław Brzeziński^f
Wice-Prezes Rady Miejskiej
Wiceprez. m.st. Warszawy

MAGISTRAT
MIASTA ST. WARSZAWY
^fP. Drzewiecki^f
^cPrezydent Warszawy^c
^fArtur Śliwiński^f

x) Dla porównania mamy zaszczyt podać następujące cyfry uposażeń urzędników i robotników miejskich:

wynagrodzenie ^dnajwyższego urzędnika^d M-tu m.st. Warszawy – Naczelnika wydziału zdrowia publicznego za miesiąc lipiec (żonaty – dietny) jakoteż za sierpień Mk 25 812.
wynagrodzenie dezynfektora oddziałowego, podwładnego
mu ^drobotnika^d za m/c lipiec (żonaty – dietny) Mk 26 630.
wynagrodzenie tegoż ^drobotnika^d za sierpień..... Mk 33 943.
wynagrodzenie najniższego urzędnika m.st. Warszawy w lipcu
(kawalera) jako też w sierpniu Mk 12 638.
wynagrodzenie robotnika niewykwalifikowanego w lipcu
(kawalera) Mk 15 031.
w sierpniu Mk 19 065.

^fP. Drzewiecki^f

Załącznik ^c13^c
N^o Aktu

Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie miastu Łodzi pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 78 milionów mk

WNIOSEK NAGŁY
Ministra Spraw Wewnętrznych.

w porozumieniu z Ministrem
Skarbu o udzielenie miastu

Łodzi pożyczki ze Skarbu
Państwa w wysokości 78 milionów
Mk.

Uzasadnienie

p. a. wniosku:

W związku ze wzrostem drożyzny robotnicy i urzędnicy miejscy w Łodzi wystąpili z żądaniem dalszych podwyżek ich poborów.

Dotychczas pobierają oni uposażenia w ryczałtowych sumach bez podziału (jak to ma miejsce w Warszawie) na pensję zasadniczą, dodatek drożyzniany itd. przy tym pobory zarówno robotników jak w zasadzie urzędników miejskich w Łodzi są niższe od poborów robotników i urzędników w Warszawie.

Uznając konieczność przyścia robotnikom i urzędnikom miejskim w Łodzi z pomocą Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu odroczyło jednak zasadnicze uregulowanie tej sprawy do czasu podziału pracowników miejskich w Łodzi na kategorie na wzór Warszawy i podziału ich płac na części składowe, co nastąpić może nie wcześniej niż we wrześniu br.

Na razie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych uważa za konieczne wypłacenie robotnikom i urzędnikom miejskim w Łodzi jednorazowego zasiłku za czym przemawia ta okoliczność, że na mocy uchwały Rady Ministrów ma być wypłacony w sierpniu jednorazowy zasiłek urzędnikom państwowym, którego wysokość przewyższa wysokość zasiłku projektowanego dla pracowników m. Łodzi.

Na wypłacenie zasiłku robotnikom i urzędnikom miejskim m. Łodzi potrzebna jest suma 12 milionów marek, której wypłacić miasto nie jest w stanie bez pomocy finansowej ze Skarbu Państwa.

p. b. wniosku:

Uważając, że sprawa remontu lokali szkolnych wymaga poparcia i że wydatek na ten cel będzie miał miejsce najwyżej jeszcze w ciągu dwóch miesięcy (sierpień i wrzesień br.) Ministerstwo Spraw wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu uznało za konieczne wystąpić z wnioskiem o udzielenie pomocy finansowej ze Skarbu Państwa na razie w wysokości połowy sumy podanej, jako konieczną, przez Magistrat m. Łodzi, czyli w wysokości 10 milionów marek.

p. c. wniosku:

Na mocy uchwały Rady Ministrów z dn. 15 lipca br. została przyznana m. Łodzi pożyczka ze Skarbu Państwa w wysokości 39 250 000 Mk na pokrycie niedoboru administracyjnego za sierpień i wrzesień br.

Przedłożone obecnie przez Magistrat m. Łodzi materiały, potwierdzone przez miejscowe organy skarbowe, wykazują, że niedobór administracyjny m. Łodzi za lipiec br. znacznie przewyższył tę sumę, która brana była w rachubę poprzednio,

i że wskutek tego przyznana m. Łodzi pożyczka Mk 39 250 000 na pokrycie niedoboru za sierpień i wrzesień została użyta na pokrycie niedoboru za lipiec br.

W ten sposób miasto Łódź na pokrycie niedoboru administracyjnego za sierpień i wrzesień br. funduszków obecnie nie posiada, i zachodzi konieczność udzielenia na ten cel pożyczki ze Skarbu Państwa.

Na podstawie zestawienia wpływów i wydatków miasta Łodzi w lipcu br. i przy uwzględnieniu pewnych zmian, które zajdą w sierpniu i wrześniu br., niedobór administracyjny m: Łodzi na sierpień i wrzesień br. wyniesie w zaokrąglonej sumie 28 000 000 miesięcznie, czyli za dwa miesiące 56 000 000 mk.

RADA MINISTRÓW uchwalić raczy:

Upoważnia się Ministra Skarbu do udzielenia miastu Łodzi pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 78 milionów marek. Pożyczka ta jest przeznaczona na następujące cele:

a) 12 milionów marek na wypłacenie jednorazowego zasiłku robotnikom i urzędnikom miejskim w następującej wysokości:

robotnikom miejskim 50% obecnych ich poborów,

Urzędnikom miejskim z uposażeniem

do 10 000 mk: miesięcznie – 50% poborów

do 15 000 mk: – 35% poborów

” 20 000 ” – 25% ”

powyżej 20 000 mk od 10 do 15% poborów

b) 10 milionów marek na wydatki związane z otwarciem w Łodzi nowych 60 szkół powszechnych i odrestaurowaniem 162 szkół dotychczasowych.

c) pozostałe 56 milionów marek na pokrycie niedoboru administracyjnego miasta Łodzi za sierpień i wrzesień br.

MINISTER:

w.z. ^fKuczyński

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

PROTOKÓŁ ^ctajny^c
94-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 13 sierpnia 1921 roku

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Za Ministra Spraw Wewnętrznych	
Podsekretarz Stanu	Józef Kuczyński
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Za Ministra Spraw Wojskowych	generał-porucznik Eugeniusz Michaelis
Za Ministra Skarbu Podsekretarz Stanu	dr Ignacy Weinfeld
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Minister Aprowizacji	Władysław Grzędzielski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	dr Juliusz Trzeciński
Radca Ministerialny Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 1 po południu.

1. Minister Spraw Zagranicznych referuje stan sprawy Górnego Śląska.
2. Rada Ministrów postanowiła wysłać do mocarstw sprzymierzonych notę o treści mającej na celu wykazanie olbrzymich, niepowetowanych szkód politycznych i ekonomicznych z ponownego odroczenia rozstrzygnięcia sprawy Górnego Śląska przez oddanie jej do opinii Ligi Narodów⁴⁰⁰.

Przedłuży to też bez potrzeby obecny stan niepewności, nieznośny dla ludności kraju i niepozwalający na ustalenie się stosunków w Państwie.

⁴⁰⁰ O przekazanie sprawy Górnego Śląska w ręce Rady Ligi Narodów wystąpił przewodniczącą Rady Najwyższej mocarstw sprzymierzonych Aristide Briand (premier francuski) po zebraniu tego ciała w Paryżu na początku sierpnia 1921 r.

Traktat Wersalski nie przewiduje oddania rzeczy Lidze Narodów⁴⁰¹.
Nota ma być w tonie stanowczym o charakterze raczej protestu⁴⁰².

†Witos†

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

⁴⁰¹ Traktat pokoju z Niemcami nakłada obowiązek wydania postanowienia o przynależności państwowej Górnego Śląska na mocarstwa sprzymierzone i stowarzyszone, po zasięgnięciu opinii ludności w drodze plebiscytu.

⁴⁰² Noty tej nie udało się odnaleźć.

PROTOKÓŁ
95-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 18 sierpnia 1921 roku

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów
 Minister Spraw Wewnętrznych
 Minister Spraw Zagranicznych
 Minister Spraw Wojskowych
 Za Ministra Skarbu Podsekretarz Stanu
 Za Ministra Sprawiedliwości
 Pod[sekretarz] Stanu
 Minister Wyznań Religijnych
 i Ośw[iecenia] Publ[icznego]
 Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych
 Minister Przemysłu i Handlu
 Minister Kolei Żelaznych
 Minister Robót Publicznych
 Za Ministra Poczty i Telegrafów
 Dyrektor Dep[artamentu]
 Minister Pracy i Opieki Społecznej
 Za Kierownika Min. Zdrowia Publ[icznego]
 Dyrektor Dep[artamentu]
 Minister Apropowizacji
 Minister b. Dzielnicy Pruskiej
 Dyrektor Depar[tamentu]
 w Prezydium Rady Ministrów
 Dyrektor Depar[tamentu]
 w Prezydium Rady Ministrów
 St. Referent w Prezydium Rady Ministrów
 Nadto obecni podczas rozpraw nad układem
 polsko-gdańskim:
 Generalny Komisarz Rzeczypospolitej Pol.
 w Gdańsku⁴⁰³
 a podczas narad nad niebezpieczeństwem
 epidemii: Nadzwyczajny Naczelny Komisarz
 do spraw walki z epidemiami

Wincenty Witos
 Władysław Raczkiewicz
 Konstanty Skirmunt
 gen. por. Kazimierz Sosnkowski
 dr Ignacy Weinfeld

Zygmunt Rymowicz

Maciej Rataj
 dr Józef Raczyński
 inż. Stefan Przanowski
 inż. Zygmunt Jasiński
 inż. Gabriel Narutowicz

Władysław Gadomski
 Ludwik Darowski

dr Jan Adamski
 Władysław Grzędziński
 dr Juliusz Trzcziński

dr Władysław Studziński

Edward Lechowicz
 Władysław Paczoski

Jan⁴⁰⁴ Pluciński

prof. dr [Emil] Godlewski

⁴⁰³ Urząd ten jako tymczasowy zaczęto tworzyć już wiosną 1920 r. Konwencja polsko-gdańska z 24 października 1921 r. określa jego kompetencje.

⁴⁰⁴ Tak w tekście. Powinno być: Leon.

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 4.30 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokoły posiedzeń z dnia 12-go i 13-go sierpnia 1921 r.

2. Generalny Komisarz Rzeczypospolitej Polskiej w Gdańsku referuje przebieg rokowań i treść układu polsko-gdańskiego (L. 19704/1921)^c

Rada Ministrów przyjęła do wiadomości, zaaprobowwała zainicjowany przez P. Plucińskiego kurs polityki wobec Gdańska i wyraziła mu podziękowanie za doprowadzenie układu do skutku. Ponadto na wniosek P. Plucińskiego postanowiła Rada Ministrów zająć przychylne stanowisko w kwestii udzielenia Senatorowi W.M. Gdańska, Jewelowsky'emu pozwolenia na nabycie dwóch majątków ziemskich na Pomorzu.

3. Stosownie do wniosku P. Ministra Spraw Zagranicznych uchwalono przedstawić Naczelnikowi Państwa króla Ferdynanda Rumuńskiego do nadania mu Orderu „Orła Białego” (Załącznik 1).

4. Zgodnie z wnioskiem złożonym przez P. Ministra Spraw Zagranicznych w porozumieniu Ministrem Spraw Wojskowych uchwalono przedstawić Naczelnikowi Państwa do odznaczenia orderem „Odrodzenie Polski”:

konradmirała brazylijskiego José Maria Penido, prezesa stałej komisji doradczej Ligi Narodów do spraw wojskowych, morskich i lotniczych, marszałka Francji Fayolle i admirała Lacaze, członków powyższej Ligi Narodów generała Dumesnila, francuskiego delegata wojskowego przy Lidze Narodów i wreszcie jego pomocnika kapitana Ropera (Załącznik 2).

5. Rada Ministrów przyjęła na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych załączony projekt ustawy w przedmiocie ratyfikacji polsko-niemieckich umów amnestyjnych z dnia 1 października 1919 r. i z 12 lutego 1921 r. (Załącznik 3).

6. Rada Ministrów wysłuchawszy sprawozdania Nadzwyczajnego Naczelnego Komisarza do spraw walki z epidemiami Dr. Prof. Godlewskiego o grożącym Polsce niebezpieczeństwie zawleczenia cholery w związku z powrotem repatriantów z Rosji⁴⁰⁵, powzięła następującą uchwałę:

Urzędy i Instytucje, pracujące na terenie punktów wymiany jeńców w Baranowiczach i w Równem, jako to etapy: Urzędu Emigracyjnego (JUR'a) Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, placówki filantropijne i oświatowe etc. wraz z ich wszystkimi pomocniczymi urządzeniami – zostają podporządkowane z dniem 15 lipca br. pod jednolite kierownictwo wojskowych dowódców punktów wymiany jeńców w Baranowiczach i w Równem.

Jedynie tylko całokształt agend sanitarnych (sprawy kwarantanny, szczepień ochronnych, dezynfekcji, kontrola sanitarna obozu i kąpielnictwa) pozostają pod kierownictwem Nadzwyczajnego Naczelnego Komisarza do spraw walki z epidemiami Dr. Prof. Godlewskiego.

⁴⁰⁵ Epidemia cholery i tyfusu towarzyszyła głodowi w Rosji, który osiągnął szczytowe rozmiary w latach 1921–1922. Największe rozmiary klęska ta przybrała na Powołżu.

7. Na wniosek P. Ministra Skarbu (Zał. 4) uchwalono zezwolić obywatelce francuskiej Halinie Poznańskiej na nabycie nieruchomości w Skolimowie.

8. Na wniosek P. Ministra Skarbu (Zał. 5, 6) uchwalono zezwolić obywatelowi amerykańskiemu ks[iędzu] Henrykowi ^aZmijewskiemu^a na nabycie nieruchomości w Warszawie i obywatelowi szwajcarskiemu Emilowi Kellerowi na nabycie nieruchomości w Kaskadzie, przy czym w obu wypadkach postanowiono zwrócić Ministerstwu Skarbu uwagę na nieprawdopodobną niską cenę kupna podaną przez petentów.

9. Rada Ministrów wysłuchiwała sprawozdania poszczególnych PP. Ministrów z przeprowadzanej redukcji personelu tak w Ministerstwach, jak i urzędach podwładnych.

10. Rada Ministrów po przeprowadzeniu dyskusji nad stanem i przyczynami wzrostu drożyzny, w ślad uchwały z dnia 12 sierpnia br. zleciła ponownie Ministrowi Aprowizacji przedłożyć, w porozumieniu z właściwymi Ministrami, na drugim z kolei posiedzeniu konkretne wnioski jak najenergiczniejszych zarządzeń, zmierzających do zwalczania lichwy żywnościowej i drożyzny.

Posiedzenie zakończono o godzinie 9. 30 wieczorem.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie nadania Orderu „Orła Białego” Królowi Ferdynandowi Rumuńskiemu.
2. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych w przedmiocie nadania orderu „Odrodzenia Polski” [kilku wojskowym zagranicznym].
3. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie ratyfikacji polsko-niemieckiej umowy amnestyjnej z dn. 1 października 1919 r. oraz dodatkowej umowy amnestyjnej z dn. 12 lutego 1921 r. wraz z aneksami; tekst umowy po niemiecku i polsku.
4. [Wniosek Ministra Skarbu] w sprawie nabycia przez obywatelkę francuską Halinę Poznańską willi w Skolimowie⁴⁰⁶.
5. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zezwolenia obywatelowi amerykańskiemu księdzu Henrykowi Zmijewskiego na nabycie nieruchomości Nr Hip. 5872 w Warszawie⁴⁰⁷.
6. [Wniosek Ministra Skarbu] w sprawie nabycia przez obywatela szwajcarskiego Emila Kellera nieruchomości w Kaskadzie⁴⁰⁸.

⁴⁰⁶ Nie publikuje się.

⁴⁰⁷ Nie publikuje się.

⁴⁰⁸ Nie publikuje się.

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie nadania Orderu „Orła Białego” Królowi Ferdynandowi Rumuńskiemu

MINISTERSTWO
SPRAW ZAGRANICZNYCH

WARSZAWA
1 sierpnia 1921 r.
№ P.D.1057.

Wniosek
Ministra Spraw Zagranicznych
w przedmiocie nadania Orderu „Orła
Białego” Królowi Ferdynandowi
Rumuńskiemu.

Uzasadnienie.

Król Ferdynand Rumuński dawał niejednokrotnie dowody swojej przyjaźni i sympatii dla narodu polskiego. Jego osobistemu wpływowi należy przypisać zacieśnienie węzłów przyjaźni pomiędzy Polską a Rumunią, czego następstwem było zawarcie przymierza oraz konwencji ekonomiczno-handlowej między Polską i Rumunią. Poza tym obowiązują zwyczaje kurtuazji międzynarodowej.

Wobec powyższego:

Rada Ministrów uchwalić raczy na mocy Art. 11 Ustawy o ustanowieniu Orderu Orła Białego przedstawić Panu Naczelnikowi Państwa jego Królewską Mość Króla Ferdynanda Rumuńskiego do nadania mu Orderu „Orła Białego”.

Minister Spraw Zagranicznych
^fSkirmunt^f

Rada Ministrów uchwaliła:
Warszawa, dn.

Prezydent Ministrów:

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych w przedmiocie nadania orderu „Odrodzenia Polski” [kilku wojskowym zagranicznym]

MINISTERSTWO
SPRAW ZAGRANICZNYCH

Warszawa
2 sierpnia 1921 r.
№ P.D.1059.

Wniosek

Ministra Spraw Zagranicznych
w porozumieniu z Ministrem
Spraw Wojskowych
w przedmiocie nadania orderu
„Odrodzenia Polski”:
Konradmirałowi brazylijskiemu
p. José Maria Penido – II kl.
Marszałkowi Francji Fayolle – I kl.
Admirałowi Lacaze – I kl.
Generałowi Henrykowi Augustowi
Dumesnil – II kl.
Kapitanowi Albertowi Roper – IV kl.

Uzasadnienie.

Konradmirał brazylijski p. José Maria Penido jest prezesem i członkiem Stałej Komisji Doradczej Ligi Narodów do spraw wojskowych, morskich i lotniczych.

W tym charakterze oddał Polsce kilkakrotnie poważne usługi, broniąc interesów Polski w sprawie mandatu obrony wol[ego] m[iasta] Gdańska. Wystosował memoriał do Komisji Ligi Narodów, w którym rzeczowo obalał wszelkie argumenty gen. Haking’a, skierowane przeciwko Polsce. Dalsza życzliwość p. Penido w Komisji Ligi Narodów będzie bezwzględnie korzystną dla Polski w sprawach Gdańska.

Marszałek Francji Fayolle i Admirał Lecaze należą do najwybitniejszych przedstawicieli wojskowości francuskiej i jako członkowie powyższej Komisji Ligi Narodów zawsze występują z największą życzliwością w sprawach, dotyczących Polski.

Generał Dumesnil jest delegatem wojskowym francuskim przy Lidze Narodów i korzystnie na rzecz Polski działającym w sprawie mandatu obrony Gdańska. Kapitan Roper jest pomocnikiem generała Dumesnil.

Wobec powyższego

Rada Ministrów uchwalić raczy:

na mocy Art 13 o ustanowieniu orderu „Odrodzenia Polski”:

panów 1) José Maria Penido	kl. II
2) Fayolle	kl. I
3) Lacaze	kl. I
4) Henryka Augusta Dumesnil	kl. II
5) Alberta Ropera	kl. IV

Minister Spraw Zagranicznych
fSkirmunt^f

Rada Ministrów uchwaliła
Warszawa, dn. 1921 r.

Prezydent Ministrów:

Załącznik ^{c3}
№ Aktu 18725/921

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie ratyfikacji polsko-niemieckiej umowy amnestyjnej z dn. 1 października 1919 r. oraz dodatkowej umowy amnestyjnej z dn. 12 lutego 1921 r.

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH

Warszawa,
dn. 9 sierpnia 1921 r.
Nr D.VI/686.

WNIOSEK

Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów
w przedmiocie ratyfikacji polsko-niemieckiej
umowy amnestyjnej z dn. 1 października 1919 r.
oraz dodatkowej umowy amnestyjnej z dn. 12 lutego
1921 r. wraz z aneksami.

Rada Ministrów uchwała:

USTAWA

z dnia roku.

- Art. I. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej zatwierdza polsko-niemiecką umowę w sprawie wypuszczenia na wolność osób przytrzymywanych i przyznania wolności od kar, podpisaną w Berlinie dnia 1 października 1919 r. wraz z treścią dotyczącą tej umowy wymiany not między pełnomocnikami polskim i niemieckim z daty 1 października 1919 r. oraz dodatkową do powyższej umowę podpisaną w Berlinie dnia 12 lutego 1921 r., z protokołem końcowym z tejże daty jak również treść dokonanej w uzupełnieniu ostatniej umowy wymiany not między pełnomocnikami polskim i niemieckim z daty 28 kwietnia, 10 maja, 21 maja i 25 maja 1921 r.
- Art. II. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej upoważnia Naczelnika Państwa do podpisywania ratyfikacji powyższych umów oraz wspomnianego protokołu końcowego ze zmianami, umówionymi w rzeczowej wymianie not.
- Art. III. Wykonanie niniejszej ustawy zleca się Ministrowi Spraw Zagranicznych.

Uzasadnienie.

Dnia 1 października 1919 r. podpisaną została w Berlinie przez pełnomocników polskiego i niemieckiego umowa w sprawie wypuszczenia na wolność z jednej strony osób, które wskutek powstania polskiego na Śląsku zostały wzięte do niewoli z bronią w ręku, internowane, lub osadzone w areszcie, z drugiej zaś strony w sprawie wypuszczenia na wolność Niemców, którzy by byli jeszcze w Polsce przytrzymani i pozbawieni wolności z powodu ich dawnej przynależności do armii niemieckiej. Art. 12 wspomnianej umowy zarządza ratyfikację umowy przez oba Rządy oraz jak najrychlejszą wymianę dokumentów ratyfikacyjnych.

Z powodu trudności natury praktycznej, umowa ta została ratyfikowana przez Naczelnika Państwa bez uzyskania poprzednio zgody Sejmu Ustawodawczego. Ponieważ Niemcy ze swej strony przeprowadzili ratyfikację tej umowy z zachowaniem wszelkich formalności i wobec konieczności ogłoszenia jej w Dzienniku Ustaw, uregulowanie jej ex post pod względem formalnym jest rzeczą niezbędną.

W uzupełnieniu podpisanej poprzednio, a mianowicie dnia 1 października 1919 roku, polsko-niemieckiej umowy amnestyjnej, podpisana została przez pełnomocników obu rządów dodatkowa umowa, zadaniem której jest uregulowanie, wychodzące zarówno pod względem czasowym jak i rzeczowym poza ramy pierwszej umowy, stanu prawnego osób przytrzymanych oraz przyznanie wolności od kar. Wspomniana umowa dodatkowa omawia sprawę osób przytrzymanych wskutek dotychczasowego ruchu polskiego na obszarze granicznym Górnego Śląska lub z okazji wkroczenia sowieckich wojsk rosyjskich na terytorium

polskie, jako też obywateli niemieckich, znajdujących się wbrew woli w wojsku polskim. Spod amnestii wyłączone są osoby, które znajdują się w areszcie śledczym lub nie podpadają pod postanowienia artykułów 6–9 rzeczonyj umowy. Osoby wypuszczone uzyskują prawo zabrania przedmiotów, stanowiących ich własność, z wyjątkiem nielegalnego nabycia tychże. Wykluczona jest tylko broń palna i amunicja. Transport i wyżywienie zwolnionych osób należy do państwa zwalniającego aż do chwili przekazania tych osób władzy kraju ojczystego.

W celu kontroli należytego wypełniania postanowień umowy przewidziane jest utworzenie komisji mieszanych oraz delegowanie przez każdy z Rządów specjalnych przedstawicieli. Art. 6–9 wyszczególniają kategorie osób podlegających zwolnieniu oraz konsekwencje prawne zwolnienia.

Amnestia nie dotyczy wyraźnie osób, które walczyły w szeregach sowieckich przeciw Polsce lub też zajmowały stanowiska w administracji sowieckiej na terenach, okupowanych w Polsce⁴⁰⁹.

Protokół końcowy zarządza niezwłoczne wykonanie Art. 1–5 oraz 11 umowy. Dodatkowa do omawianej umowy wymiana not zawiera pewne nieznaczące uzupełnienia i sprostowania umowy, wobec tego podlegać musi również ratyfikacji.

Minister Spraw Zagranicznych
/–/ Skirmunt

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

⁴⁰⁹ Mowa o obszarach opanowanych przez Armię Czerwoną, na których Sowieci sprawowali okupację podczas niepowodzeń wojsk polskich na froncie wschodnim między czerwcem a wrześniem 1920 r.

PROTOKÓŁ
96-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 19 sierpnia 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Za Ministra Skarbu Podsekretarz Stanu	dr Ignacy Weinfeld
Za Ministra Sprawiedliwości	
Podsekretarz Stanu	Zygmunt Rymowicz
Minister Wyznań Religijnych	
i Ośw[iecenia] Publ[icznego]	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Za Ministra Poczty i Telegrafów	
Dyrektor Dep[artamentu]	Władysław Gadomski
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Za Kierownika Min. Zdrowia Publ[icznego]	
Dyrek[tor] Dep[artamentu]	dr Jan Adamski
Minister Aprowizacji	Władysław Grzędzielski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	dr Juliusz Trzcziński
Dyrektor Depar[tamentu] w Prezydium	
Rady Ministrów	dr Władysław Studziński
Dyrektor Depar[tamentu] w Prezydium	
Rady Ministrów	Edward Lechowicz
St. Referent w Prezydium Rady Ministrów	Władysław Paczoski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 4 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z dnia 18-go sierpnia 1921 r.
2. Minister Spraw Zagranicznych referuje stan sprawy górnośląskiej w związku z przekazaniem jej uchwałą Rady Najwyższej Lidze Narodów.

Rada Ministrów po przeprowadzeniu dyskusji uchwaliła na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych wydanie przez Rząd oficjalnego komunikatu według proponowanego tekstu (Zał. 1).

3. „tajny” Minister Spraw Zagranicznych referuje sprawę Małopolski Wschodniej z punktu widzenia polityki międzynarodowej⁴¹⁰.

Po przeprowadzeniu dyskusji Rada Ministrów wybrała komisję, złożoną z Ministra Spraw Zagranicznych, Ministra Spraw Wewnętrznych oraz Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, która pod przewodnictwem Ministra Spraw Wewnętrznych zastanowi się nad sprawą Galicji Wschodniej i przedstawi wnioski Radzie Ministrów.

4. Na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych uchwalono przedstawienie Naczelnikowi Państwa Zygmunta Lasockiego do zamianowania przewodniczącym tymczasowego wydziału samorządowego we Lwowie⁴¹¹ (Załącznik 2).

5. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości zreferował przebieg i rezultat dochodzeń przeprowadzonych przez Ministerstwo Sprawiedliwości w przedmiocie wykrycia aktów policyjnych w hotelu Lipskim⁴¹² – po czym Minister Spraw Wewnętrznych złożył relację o stanie tej sprawy i wydanych w swoim zakresie działaniach zarządzeniach.

Rada Ministrów sprawozdanie i zarządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych przyjęła do wiadomości.

6. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Robót Publicznych w sprawie rozdziału gmachów więziennych w Państwie między władzę cywilną a wojskową i zaakceptowała układ między Ministrem Spraw Wojskowych a Ministrem Sprawiedliwości, którym budynek więzienny w Stanisławowie przy ul. Gołuchowskiego oddany został do dyspozycji władz wojskowych (Załącznik 3).

7. Rada Ministrów wysłuchiwała sprawozdania Ministra Robót Publicznych i Ministra Spraw Wewnętrznych o przeprowadzanej w tych Ministerstwach i urzędach im podwładnych redukcji personelu.

8. Rada Ministrów rozpatrywała złożony przez Ministra Spraw Wojskowych projekt ustawy o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojsk Polskich (Załącznik 4).

Przyjęto art. 1–19. Uchwalono skreślić w art. 20–ustęp 1-szy.

Dalsze obrady w tej sprawie odroczone.

⁴¹⁰ Społeczność międzynarodowa stała na stanowisku że tzw. Galicja Wschodnia, której pojęcie polityczne wprowadził traktat o niektórych granicach w Europie Wschodniej, podpisany w Sèvres 10 sierpnia 1920 r., nie jest terytorium pod suwerennością Polski. Mocarstwa zachodnie domagały się autonomii dla województw południowo-wschodnich.

⁴¹¹ Organ ten miał cztery departamenty i sprawował nadzór nad powiatowymi związkami komunalnymi, gminami miejskimi i wiejskimi, a także zarząd nad niższym szkolnictwem rolniczym, jak i patronat przemysłowy oraz nadzór nad szpitalnictwem i „sprawami sanitarnymi”.

⁴¹² Hotel Lipski mieścił się przy ul. Bielańskiej 3 w Warszawie, a powstał w 1893 r.

9. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Prezydium Rady Ministrów w sprawie organizacji Dep[artamentu] IV Żegluga powietrznej Ministerstwa Spraw Wojskowych (Zał. 5).

Posiedzenie zakończono o godzinie 9.30 wieczorem.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Projekt komunikatu [dotyczącego przekazania przez mocarstwa sprzymierzone sprawy podziału Górnego Śląska do Rady Ligi Narodów].
2. Wniosek [Ministra Spraw Wewnętrznych] o mianowanie Zygmunta Lasockiego Przewodniczącym Tymczasowego Wydziału Samorządowego.
3. Wniosek M[inistra] R[obót] P[ublicznych] w sprawie rozdziału gmachów więziennych w Państwie między władze cywilne i wojskowe].
4. Projekt ustawy o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów WP⁴¹³.
5. [Informacja Ministra Spraw Wojskowych dotycząca organizacji Departamentu IV Żegluga Powietrznej].

^cZałącznik] 1^c

Projekt komunikatu [dotyczącego przekazania przez mocarstwa sprzymierzone sprawy podziału Górnego Śląska do Rady Ligi Narodów]

Projekt komunikatu

Dnia 13^h maja^h ^csierpnia^c zwrócił się do Posła Rzplitej Polskiej w Paryżu przewodniczący Rady Najwyższej, Prezydent Briand z notą, w której zakomunikował treść decyzji Rady Najwyższej w sprawie G[órnego] Śląska, a równocześnie prosił, by tenże użył całego swego wpływu i władzy, by spokój na Śląsku był zachowany obiecując ze swej strony uczynić wszystko, by zwłoka w decyzji była jak najkrótsza.

Krok ten został poparty przez przedstawicieli mocarstw wchodzących w skład Rady Najwyższej.

Rząd Polski przekonany, że przyspieszenie sprawiedliwej decyzji jest najważniejszym zadaniem chwili obecnej, zwrócił się niezwłocznie po otrzymaniu

⁴¹³ Nie publikuje się. Tekst wniosku stanie się ustawą z 23 marca 1922 r. Zob. „Dziennik Ustaw” 1922, nr 32, poz. 256.

wiadomości o przekazaniu sprawy Radzie Ligi Narodów do Rządów Państw Sprzymierzonych z notą wykazującą niezmiernie szkody spowodowane przez decyzję wywołującą znaczne odroczenie sprawy, i oświadcza dziś, że wszelkich dołoży starań by zwłoka ta była możliwie krótka.

Przeświadczony zarazem o konieczności zachowania zupełnego spokoju, którego zakłócenie mogłoby tylko odwlec decyzję i byłoby korzystnym dla naszych przeciwników, Rząd Polski wzywa społeczeństwo do cierpliwości i zachowania zimnej krwi i rozwagi, której tylokrotnie już dawało dowody. Tak postępując Rząd Polski ufa, że najskuteczniej dopomoże do przeprowadzenia szybkiej i sprawiedliwej decyzji.

§...§

Załącznik 2^c
№ Aktu 19613^c

Wniosek [Ministra Spraw Wewnętrznych] o mianowanie Zygmunta Lasockiego przewodniczącym Tymczasowego Wydziału Samorządowego

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH

Nr 2949

dn. 18 VIII 1921 r.

Wniosek

o mianowanie Zygmunta Lasockiego
Przewodniczącym Tymczasowego
Wydziału Samorządowego.

Wobec wprowadzenia z dniem 1 września br. zgodnie z ustawą z dn. 3 grudnia 1920 r. (Dz.Ust. Nr 117 z dn. 23 grudnia 1920 r., poz. 768) władz administracyjnych II-ej instancji (Województw) na obszarze b. Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim oraz na wchodzący w skład Rzeczypospolitej Polskiej obszarach Spisza i Orawy przestaje istnieć Generalna Delegatura Rządu we Lwowie; stosownie zatem do postanowienia artykułu 5-go ustawy 30 stycznia 1920 r. (Dz.Ust. Nr 11 z dn. 10 II 1920 r., poz. 61), opiewającego, iż, z chwilą zniesienia Generalnej Delegatury Rządu⁴¹⁴, Przewodniczącym Tymczasowego Wydziału Samorządowego zamianuje Naczelnik Państwa na wniosek Ministra

⁴¹⁴ Był to organ administracyjny Generalnego Delegata Rządu dla Galicji, którego powołał rząd Ignacego Jana Paderewskiego na początku 1919 r. Szefem został Kazimierz Gałęcki.

Spraw Wewnętrznych, uchwalony przez Radę Ministrów – wnoszę, aby Naczelnik Państwa, uwzględniając powyższe, raczył

mianować

Zygmunta Lasockiego

Przewodniczącym Tymczasowego Wydziału

Samorządowego we Lwowie.

Prezydent Ministrów:

Minister Spraw Wewnętrznych

^fW. Raczkiewicz^f

^cZałącznik 3

№ Aktu 17639/1921^c

Wniosek M[inistra] R[obót] P[ublicznych] [w sprawie rozdziału gmachów więziennych w Państwie między władze cywilne i wojskowe

WNIOSEK M.R.P.

Rada Ministrów uchwalić raczy:

- 1) Ministerstwo Sprawiedliwości w porozumieniu z Min. Rob[ót] Publ[icznych] opracują do 1 XII 1921 r. plan dyslokacji więzień karnych na terenie Rzplitej. Takież sam plan więzień karnych wojskowych opracuje Min[isterstwo] Spr[aw] Wojsk[owych].
- 2) Na podstawie powyższych elaboratów Pan Minister Rob[ót] Publ[icznych] w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości i Ministrem Spr[aw] Wojsk[owych] dokona przydziału istniejących gmachów więziennych i wstawi do budżetu na rok 1922 kredyty na budowę nowych uznanych za niezbędne.
- 3) ^bRada Ministrów akceptuje układ zawarty między Ministrem Spraw Wojskowych a Ministrem Sprawiedliwości, którym gmach więzienny w Stanisławowie oddany został do dyspozycji władz wojskowych.^b

Uzasadnienie

Nie można dorywczo decydować ostatecznego przydzielenia jednego z nielicznych specjalnie przystosowanych do tego zakładów bez posiadania danych, czy nie będzie ono niezbędnym, M. Sprawiedl. ze względu na ogólny plan dyslokacji więzień. Plan taki opracowuje się, o czym M[in]. R[obót] P[ublicznych] wiadomo z konferencji budżetowych.

Należy przyspieszyć opracowanie ogólnego planu i w myśl tego przydzielić gmachy.

**[Informacja Ministra Spraw Wojskowych dotycząca organizacji Departamentu
IV Żeglugi Powietrznej]**

MINISTERSTWO
SPRAW WOJSKOWYCH
DEP. I. SEKCJA ORG[ANIZACYJNA]

WARSZAWA, dn. 19 R.

Departament IV Żeglugi Powietrznej składa się z 3-ech Wydziałów: ogólno-organizacyjnego, zaopatrzenia i aeronautyki. Wydział ogólno-organizacyjny załatwia sprawy wojsk lotniczych oraz służby lotnictwa. Wydział zaopatrzenia przeprowadza zaopatrzenie całej siły zbrojnej we wszelkie przyrządy, urządzenia i materiał z dziedziny awiatyki i aeronautyki. Wydział aeronautyki załatwia sprawy wojsk aeronautycznych oraz służby aeronautycznej.

^bZgadzam się na powyższą redakcję
6/VIII 21 S. Wojciechowski^b

^bProszę o wprowadzenie tej poprawki do tekstu, który ma być podpisany przez p. Ministra i Prezydenta^b

^gSosnkowski^g

^bNagły wniosek^b

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

PROTOKÓŁ
97-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 22 sierpnia 1921 roku

Obecni Panowie:

Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Za Ministra Sprawiedliwości	
Podsekr[etarz] Stanu	Zygmunt Rymowicz
Minister Wyznań Religijnych	
i Oświec[enia] Publ[icznego]	Maciej Rataj
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Za Ministra Robót Publicznych	
Dyrektor Dep[artamentu]	inż. ³ Józef ³ Rybczyński
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Za Ministra Poczty i Telegrafów	
Dyrektor Dep[artamentu]	Władysław Gadomski
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Za Kierownika Ministerstwa Zdrowia	
Publ[icznego] Dyrektor Departamentu	dr Jan Adamski
Za Ministra Apropowizacji Podsekretarz Stanu	Jan Stoiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	dr Juliusz Trzeciński
Dyrektor Departamentu Prezydialnego	
w Prez. Rady Ministrów	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego	
w Prez. Rady Ministrów	Edward Lechowicz
Starszy Referent w Prez. Rady Ministrów	Władysław Paczoski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 6 po południu.

1. Rada Ministrów przyjęła art. 21–118 złożonego przez Ministra Spraw Wojskowych projektu ustawy o podstawowych obowiązkach i prawach oficerów Wojsk Polskich (załącznik 4 do prot[okołu] z 19 sierpnia 1921 r.) z następującymi zmianami:

- a.) art. 65 nadano następującą osnovę: „Do uposażenia zasadniczego należy stała płaca miesięczna wraz z dodatkami: za wysługę lat, żywnościowym, mieszkaniowym (kwatery, opał, światło), na umundurowanie i wyekwirowanie i rodzinnym – w naturze lub ekwiwalencie pieniężnym.

b.) W art. 66 w pierwszym zdaniu wyraz: „dodatkowe” zastąpiono słowami: „Dalsze poza uposażeniem zasadniczym”.

Ostatni ustęp tego artykułu począwszy od słów: „inne dodatkowe świadczenia” – uchwalono skreślić.

2. Rada Ministrów przyjęła złożony przez p. Ministra Spraw Wojskowych projekt ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym wojskowych i ich rodzin (załącznik 1) z następującymi zmianami:

W art. 3 uchwalono skreślić słowa: „rodzicielska” i „rodzicielskie”.

W art. 8 ustęp 2-gi otrzymuje następujące brzmienie:

„Uwzględnienie prośby zawodowych oficerów i chorążych o przeniesienie w stan spoczynku z przyczyny przewidzianej w punkcie d) zależy od decyzji Ministerstwa Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu”.

Ustęp pierwszy art. 10 otrzymuje następujące brzmienie:

„Podstawą do wymierzenia uposażenia emerytalnego jest stała płaca wraz z dodatkami: za wysługę lat, drożyznianym i rodzinnym”.

W art. 28 w wierszu drugim po wyrazie „ ma prawo” dodano słowa: „w przeciągu jednego roku”

W art. 29 skreślono słowa: „tudzież rodzice”.

Art. 33 uchwalono skreślić.

W art. 34 uchwalono skreślić słowo „rodzicielskiej”.

W art. 35 między słowami „zmarłego” i „wojskowego” dano słowa: „wskutek działań wojennych”.

W art. 38 ustęp b. otrzymuje brzmienie: „Jeśli wspólność małżeńska została sądownie rozdzielona z winy żony”.

W art. 40 uchwalono skreślić słowo „rodzicielskiej”.

W art. 42 uchwalono skreślić słowo „rodzicielskiej”.

W art. 43 uchwalono skreślić słowo „rodzicielskiej”.

W art. 55 uchwalono skreślić słowa „tudzież rodzicom”, „rodzicielskiej”.

Ustęp pierwszy art. 61 otrzymuje następujące brzmienie:

„Na czas pobierania przez wojskowych zawodowych w służbie czynnej dodatku drożyznianego wymierza się uposażenie emerytalne tudzież pensje wdowie (sieroce) biorąc za podstawę prócz stałej płacy i dodatków: za wysługę lat, rodzinnego, względnie i lotniczego (art. 10) także dodatki drożyzniane do tych należności ustawowo unormowane a przywiązane do tej miejscowości, w której emeryt (wdowa, sieroty) rzeczywiście zamieszkuje, jednak najwyżej według trzeciej klasy miejscowości”.

Posiedzenie zakończono o godzinie 7.45 wieczorem.

^fW. Raczkiewicz^f

Załączniki

Wykaz:

1. Ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym wojskowych i ich rodzin⁴¹⁵.
[1a]. Uzasadnienie projektu ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym wojskowych i ich rodzin.

Załącznik [1a]

Uzasadnienie projektu ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym wojskowych i ich rodzin

UZASADNIENIE

projektu ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym wojskowych i ich rodzin.

Projekt ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym wojskowych i ich rodzin opiera się zasadniczo na projekcie ustawy emerytalnej dla funkcjonariuszów państwowych uchwalonym na Radzie Ministrów dnia 15 I br.

Nie wybiega on w zasadzie poza ramy określone tamtym projektem; pewne jednak nieznaczne różnice pomiędzy tymi projektami uzasadnione są odmiennym charakterem służby wojskowej, tudzież większymi wymaganiami stawianymi osobom wojskowym w ich służbie. Warunki służby wojskowej stawiają wojskowego częstokroć w położenie, w którym urzędnik państwowy spełniający swój urząd nigdy znaleźć się nie może.

W uwzględnieniu powyższego, projekt niniejszy przyznaje prawo do uposażenia emerytalnego wojskowym w wyjątkowych wypadkach (art. 5) bez względu na czas odbytej służby wojskowej, tj. przed upływem 10-ciu względnie 5-ciu lat służby. Moment ten zresztą w zupełności uzasadniony, odbiega tylko pozornie od zasad projektu ustawy cywilnej, który w art. 4, doliczając lat 10 do czasu służby, daje także w pewnych wypadkach możliwość wcześniejszego uzyskania prawa do uposażenia emerytalnego.

Niniejszy projekt daje możliwość wojskowemu uzyskania prawa do uposażenia emerytalnego bez względu na zdolność do służby, gdy przekroczył 55-ty rok życia tudzież po ukończeniu u oficerów 25-ciu lat, a u szeregowych 20-tu lat służby wojskowej (art. 8). Postanowienie to wypływa z doświadczenia, że wojskowi w większości przypadków po 55-tym roku przemęczeni wyczerpującą służbą nie mogą pełnić z pożytkiem służby frontowej, a po 25-ciu względnie 20-tu latach służby są częstokroć tak wyczerpani, że zatrzymanie ich dłużej wbrew ich chęci i nie bacząc na ich siły fizyczne – byłoby tylko dla armii szkodliwe.

⁴¹⁵ Treści ustawy nie publikuje się.

Uzyskanie prawa do uposażenia emerytalnego uzależnia się w zasadzie od trwałej niezdolności do dalszego pełnienia obowiązków służbowych po upływie co najmniej 10 lat służby wojskowej względnie po 5-ciu latach, o ile trwała niezdolność powstała z powodu choroby lub kalectwa nabytych bez rozmyślnej winy po wstąpieniu do służby wojskowej (art. 4). Prawo do uposażenia emerytalnego uzyskuje wojskowy po upływie co najmniej 10 lat służby także w wypadku przeniesienia go w stan spoczynku z urzędu (art. 6).

Podstawą do wymierzenia uposażenia emerytalnego jest uposażenie pobierane przez wojskowego w stanie czynnym, a wysokość tego wymiaru jest uzależniona od ilości lat przebytych w stanie czynnym.

Wojskowym, którzy utracili zdolność do pełnienia służby wskutek działań wojennych, nieszczęśliwego wypadku w służbie, chorób zakaźnych, paraliżu itp. dolicza się przy wymiarze uposażenia emerytalnego do czasu rzeczywistej służby dodatkowo lat 5 do 20 w miarę utraty zdolności do zarobkowania (art. 11). Postanowienie to wyrównuje brak przewidzianych w ustawach innych państw tzw. „dodatków za okaleczenie” i daje ludziom pozbawionym zdolności do zarobkowania możliwość znośnej egzystencji.

Projekt niniejszy daje lepsze zabezpieczenie lotnikom i marynarzom wojskowym, a to w uwzględnieniu większego stopnia niebezpieczeństwa życia w wykonywaniu tych służb tudzież celem zapewnienia armii dzielnych sił w lotnictwie i marynarce wojennej.

Czas czynnej służby odbytej podczas wojny zalicza się wojskowym podwójnie w uwzględnieniu tej okoliczności, że służba wojskowa w czasie wojny wymaga wzmoczonego napięcia sił fizycznych i wyczerpuje co najmniej w dwójnasób organizm wojskowych.

Postanowienia odnoszące się do terminów płatności uposażenia emerytalnego tudzież do wypadków wygaśnięcia lub zawieszenia prawa tego uposażenia oparte są na ogólnie przyjętych zasadach i nie wymagają uzasadnienia.

Rozdział III projektu przyznaje emerytom inne świadczenia i ulgi ze strony państwa poza uposażeniem pieniężnym. Postanowienia te wypływają właśnie ze wskazanego na wstępie odmiennego charakteru służby wojskowej i uzasadnione są trudnymi warunkami, którym wojskowi i w czasie pokoju i w czasie wojny podlegają, a troskliwsze zajęcie się bytem steranych służbą wojskową emerytów jest niczym więcej jak tylko spłatą długu wobec nich zaciągniętego przez Państwo.

Postanowienia Rozdziału IV projektu – „zaopatrzenie rodzin pozostałych po poległych i zmarłych wojskowych” – oparte są na ogólnie przyjętych zasadach zaopatrzenia i są w głównych zarysach analogiczne z postanowieniami w tym przedmiocie projektu ustawy dla funkcjonariuszów państwowych. Prawo do pensji mają pozostali po wojskowych, którzy w chwili śmierci pobierali uposażenie emerytalne lub też mieli prawo do tego uposażenia.

Za podstawę do wymiaru pensji pozostałym służy w zasadzie uposażenie emerytalne, które zmarły pobierał, lub do którego miał prawo w chwili śmierci, wyjątek stanowią pozostali po poległych i zmarłych wskutek działań wojennych, którym wymierza się pensję procentowo od uposażenia pobieranego przez zmarłego w służbie czynnej.

Projekt niniejszy uprawnia pod pewnymi warunkami do zaopatrzenia także rodziców pozostałych po wojskowych i odbiega tym postanowieniem od projektu ustawy cywilnej, który takiego zaopatrzenia nie przewiduje. Postęp ten w dziedzinie zaopatrzenia wprowadzony został w nowoczesnych ustawach o zaopatrzeniu wojskowych niemal we wszystkich państwach, w naszym Państwie zaś jest on specjalnie uzasadniony. Armia nasza jest młoda, więc z natury rzeczy niewielki jest stosunkowo procent wdów i sierot po poległych i zmarłych wojskowych, tym więcej ale jest wypadków, w których pozostali rodzice tracą jedyną podporę starości. Postanowieniem powyższym załatwia projekt równocześnie życzenia kół parlamentarnych wyrażone w rezolucji sejmowej z dnia 27 V 1919 r. Nr 2137 z dn. 30. V 1919 r.

Postanowienia przejściowe projektu są analogiczne z odnośnymi postanowieniami projektu emerytalnej ustawy dla funkcjonariuszów państwowych i nie wymagają wobec tego osobnego uzasadnienia.

Minister Spraw Wojskowych
/–/ Sosnkowski
generał-porucznik

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

PROTOKÓŁ
98-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 25 sierpnia 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Za Ministra Spraw Wojskowych	generał-porucznik Eugeniusz Michaelis
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Za Ministra Sprawiedliwości	
Podsekretarz Stanu	Zygmunt Rymowicz
Minister Wyznań Religijnych	
i Oświecenia Publ[icznego]	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Za Ministra Poczty i Telegrafów	
Dyrektor Depart[amentu]	Władysław Gadomski
Za Ministra Robót Publicznych	inż. ^a Józef ^a Rybczyński
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Minister Aprowizacji	Władysław Grzędzielski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	dr Juliusz Trzciniński
Radca Ministerialny Prezydium	
Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek
St. Referent Prezydium Rady Ministrów	Władysław Paczoski
Szef Sztabu Generalnego	[Władysław] Sikorski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 11 przed południem.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z dnia 19 sierpnia 1921 r.

Odczytano protokół z dnia 22 sierpnia 1921 r. Z powodu zgłoszenia przez Ministra Skarbu poprawki do punktu 2-go – przyjęcie protokołu odroczone.

2. Minister Kolei Żelaznych zdaje sprawę o przebiegu strajku kolejowego w Poznańskim i odczytuje protokół spisany w Zamku w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej w dniu 24 sierpnia 1921 r. pomiędzy reprezentantami Rządu a przedstawicielami Związków: Z[wiązku] Z[awodowego] K[olejarzy], P[olskiego] Z[wiązku] K[olejowców] i Z[jednoczenia] Z[awodowego] P[olskiego]⁴¹⁶ (załącznik 1).

⁴¹⁶ Związek Zawodowy Kolejarzy powstał już w 1918 r. Polski Związek Kolejowców został założony w 1919 r. Liczył on około 70 tys. członków. W 1929 r Polski Związek Kolejowców

Rada Ministrów umowę tę zatwierdziła.

Następnie po wysłuchaniu wyjaśnień danych przez Szefa Sztabu Generalnego i Ministra b. Dzielnicy Pruskiej Rada Ministrów uchwaliła:

- 1) utrzymać zarządzone już powołanie żołnierzy korpusu kolejowego na 14-dniowe ćwiczenie i pokrycie wydatków z powołaniem tym połączonych;
- 2) powołać Komisję złożoną z Ministrów Skarbu, Przemysłu i Handlu, Aproprowizacji, Rolnictwa i D[óbr] P[aństwowych], Pracy i Opieki Społecznej oraz b. Dzielnicy Pruskiej dla przygotowania wniosków odnośnie do stanu gospodarczego Rzeczypospolitej i środków poprawy stosunków gospodarczych;
- 3) poddać rewizji pasy drożyzniane także w innych częściach Rzeczypospolitej.
- 4) Ministrowie Kolei Żelaznych i Aproprowizacji mają się porozumieć co do należności deputatowych, względnie równowartości pieniężnej dla pracowników kolejowych.

3. Minister Aproprowizacji referuje uchwały powzięte na międzyministerialnej konferencji w Ministerstwie Aproprowizacji o przedsięwzięciu środków zaradczych przeciw lichwie artykułami pierwszej potrzeby i spekulacji – oraz przedkłada odpowiednie wnioski (załącznik 2).

Rada Ministrów po przeprowadzeniu dyskusji:

uchwaliła wniosek objęty punktem a.

Odrzuciła ” ” ” b.

uchwaliła ” ” ” c.

uchwaliła ” ” ” d.

przy czym na wniosek Ministra Aproprowizacji skreślono w tekście wniosku wyrazy: „Komisarza Ministerstwa Aproprowizacji przy magistracie m. Warszawy”.

Uchwaliła wniosek objęty punktem e.

odrzuciła ” ” ” f.

Uchwaliła pierwszą część wniosku w punkcie g. aż do słów: „pouczenia do Sądów i Prokuratury” włącznie, natomiast odrzuciła drugą część wniosku, poczynawszy od słów: „Zaś w celu przyspieszenia”.

Odrzuciła wniosek objęty punktem h.

uchwaliła ” ” ” i.

przy czym między wyrazy: „społeczne” i „już” – wstawiono wyraz „samorządowe”.

Ponadto Rada Ministrów powzięła następującą uchwałę:

Powołuje się Komisję złożoną z 6 osób, a to z przedstawicieli producentów i konsumentów w równej liczbie pod przewodnictwem Ministra Aproprowizacji lub jego zastępcy.

i Związek Kolejarzy Zjednoczenia Zawodowego Polskiego połączyły się w jedną organizację.

Zadaniem tej Komisji będzie ustalenie cen różnych artykułów, szczególnie spożywczych.

Wreszcie uchwalono przypomnieć właściwym władzom wykonywanie przepisów o wypłatach premii za wykrycie szmuglu.

4. Rada Ministrów obradowała nad położeniem wytworzonym przez strajk kolejowy w b. Dzielnicy Pruskiej.

^btajny^b Uchwalono poczynienie kroków celem przygotowania dekretu Naczelnika Państwa o poddaniu kolei w b. Dzielnicy Pruskiej mocy ustaw wojennych z tym, że o ewentualnym wprowadzeniu w życie dekretu zadecyduje Rada Ministrów.

Ponadto powzięła Rada Ministrów następującą uchwałę:

Rada Ministrów wzywa Ministrów Sprawiedliwości i b. Dzielnicy Pruskiej, aby wystosowali do podwładnych sądów i prokuratur pouczenia o donosłości akcji zwalczania dążności przeciupaństwowych i przewrotowych, wezwały sądy i prokuratury do stosowania najenergiczniejszych środków celem ścigania takich przestępstw i do najenergiczniejszego stosowania przewidzianych w procedurze środków prewencyjnych.

5. Rada Ministrów obradowała nad niebezpieczeństwem masowego wywozu środków żywności poza granice Państwa i imigracji wrogich dla Państwa żywołów z Rosji sowieckiej – w związku z niedostatecznym obsadzeniem granicy.

Rada Ministrów powołała Komisję złożoną z Szefa Sztabu Generalnego, Ministra Spraw Wewnętrznych, Ministra Skarbu, Ministra b. Dzielnicy Pruskiej oraz delegata Prezydium Rady Ministrów, która przedstawi odpowiednie wnioski w tej sprawie Radzie Ministrów na posiedzeniu w dniu 29 sierpnia 1921 r.

Posiedzenie zakończono o godzinie 9 minut 30 wieczór.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Protokół spisany w Zamku⁴¹⁷ w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej w dniu 24 sierpnia 1921 r. o godzinie 23.30 w nocy⁴¹⁸.
2. [Wnioski Ministra Apropowizacji dotyczące przedsięwzięcia środków zaradczych przeciw lichwie artykułami pierwszej potrzeby i spekulacji].

⁴¹⁷ Mowa o Zamku Hohenzollernów w Poznaniu (zbudowanym dla Wilhelma II na początku XX w.).

⁴¹⁸ Nie publikuje się.

[Wnioski Ministra Apropowizacji dotyczące przedsięwzięcia środków zaradczych przeciw lichwie artykułami pierwszej potrzeby i spekulacji]

Komisja Międzyministerialna dla sprawy walki z drożyzną po wysłuchaniu projektów, przedstawionych przez Min. Apropowizacji, Komisarza Rządu i Komisarza Min. Apr[owizacji] przy Mag[istracie] m. Warszawy ustaliła:

1) że dotychczasowe ustawodawstwo w szczególności ustaw o walce z lichwą z 2 lipca 1921 dają wystarczające środki podjęcia skutecznej walki z drożyzną, której źródłem jest w pierwszej linii chęć wyzysku;

2) że środki dostarczone przez tę ustawę nie zostały dotychczas w całej pełni wykorzystane;

3) że jedną z najważniejszych przyczyn drożyzny jest nadmierna ilość pośredników, rekrutujących się z osób, które żadnych uprawnień do handlu nie posiadają, ani to paskarstwo uprawiane przez patentowanych handlarzy nie było dość energicznie zwalczane, mimo że ustawa daje ku temu wystarczające środki;

4) że po zwinięciu służby wywiadowczej przy Urzędach Walki z Lichwą ilość doniesień karnych zmalała na 10% pierwotnego wpływu, co przypisać należy okoliczności, że organa policji z powodu innych zajęć i małego wykształcenia w sprawach przestępstw lichwy nie mogły dać lepszych rezultatów;

5) że sądy wykonują orzecznictwo w sprawach o lichwę zbyt powolnie, a wyroki są za łagodne, co może ma za przyczynę fakt, iż wskutek niewprowadzenia w życie Komisji Badania Cen nie mają dosyć pewnych podstaw do ustalenia istoty wyzysku;

6) że wprowadzenie wolnego handlu zbożem wyrobiło w niektórych kołach handlujących mylnie przekonanie, jakoby za wszystkie przedmioty powszechnego użytku było dozwolone branie dowolnych cen, a nawet jaskrawy wyzysk jest bezkarny.

Wychodząc z powyższych założeń, Komisja wnosi jednomyślnie:

a) celem zwalczania lichwiarskiego wyzysku i opanowania wynikającej z niego drożyzny należy bezwzględnie na podstawie obowiązującej ustawy zaostrzyć represje i każdy objaw wyzysku pociągnąć do surowej odpowiedzialności,

b) dla użytku sądów i władz administracyjnych, które obejmą działalność Urzędu Walki z Lichwą, należy wykonać postanowienie ustawy o wprowadzeniu w życie Komisji do Badania Cen i Zysków, które bezzwłocznie mają ustalić ceny wytyczne za najkonieczniejsze artykuły powszechnego użytku, jako też ustalić granice dla procentowej skali dozwolonego zysku hurtownika, koniecznego pośrednika i detalisty,

c) uprawnienia śledczo-karne Urzędu Walki z Lichwą należy przenieść w Warszawie także na Komisarza Rządu, a w innych miejscowościach na podobne im organa,

d) należy uprosić p. Ministra Spraw Wewnętrznych, aby wezwał podległe mu władze bezpieczeństwa publicznego do najenergiczniejszego śledzenia i ujawniania przestępstw lichwy i wyzysku,

e) uprosić p. Ministra Sprawiedliwości, aby celem pouczenia podległych mu Sądów o doniosłości i ważności, jaką dla utrzymania w Państwie spokoju ma energiczne i surowe ściganie przestępstw lichwy, wydał odpowiednie pouczenia do Sądów i Prokuratury,

f) należy do współpracy z organami Rządu i pod ich kontrolą pociągnąć organizacje 'samorządowe' i społeczne już istniejące lub nowo utworzone, których praca powinna iść raz w kierunku propagandy i uświadczenia, a po wtóre dawać organom Rządu pomoc w kontrolowaniu targu, jadłodajni itp. i w ujawnianiu czynów lichwiarskich.

Warszawa, dn. 23 sierpnia 1921 r.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

PROTOKÓŁ
99-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 27 sierpnia 1921 roku

Obecni Panowie:

Prezydent Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Za Ministra Spraw Wojskowych Podsekr[etarz] Stanu	gen. [Eugeniusz] Michaelis
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Za Ministra Sprawiedliwości Podsekretarz Stanu	Zygmunt Rymowicz
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Za Ministra Robót Publicznych Dyrektor Depart[amentu]	inż. ^a Józef ^a Rybczyński
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Za Ministra Poczty i Telegrafów Podsekr[etarz] Stanu	Włodzimierz Dobrowolski
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Za Kierownika Ministerstwa Zdrowia Publicznego Dyrektor Departamentu	dr Jan Adamski
Minister Aprowizacji	Władysław Grzędzielski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	dr Juliusz Trzciniński
Dyrektor Departamentu Prezydialnego w Prezydium Rady Ministrów	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego w Prezydium Rady Ministrów	Edward Lechowicz
St. Referent w Prezydium Rady Ministrów	Władysław Paczoski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 4 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z dnia 25 sierpnia oraz przyjęto poprawki Ministra Skarbu do protokołu z dnia 22 sierpnia. Poprawki te wchodzi w tekst protokołu z dnia 22 sierpnia.

2. Przyjęto złożony przez Prezydium Rady Ministrów projekt tymczasowej ustawy uzupełniającej dekret o samorządzie miejskim z dnia 4 lutego 1919 (Dz.Pr. r. 1919 Nr 13 poz. 140) (zał. 1) z następującymi zmianami:

a.) w art. 1 początkowe wyrazy „władza nadzorcza” zastąpione zostają przez „Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu”.

b.) w art. 1 punkcie a) wstawiono między słowa „należytego” a „wydatkowanie” wyraz „sposobu”.

c.) odnośnie do postanowień objętych art. 1 ustęp c) uchwalono prawo kontroli rozszerzyć także na rentowność przedsiębiorstw miejskich”.

d.) art. 4 otrzymuje brzmienie: „Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu”.

3. Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu uchwaliła zezwolić poselstwu czesko-słowackiemu na nabycie nieruchomości w Warszawie, Nr hip. 5776 i 1714-P (zał. 2).

4. Rada Ministrów na wniosek Ministra Poczty i Telegrafów uchwaliła rozporządzenie w przedmiocie rozciągnięcia na Województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie, oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowski województwa białostockiego mocy obowiązującej ustaw z dnia 27 maja 1919 r. o państwowej wyłączności poczty, telegrafu i telefonu i z dnia 18 grudnia 1920 r. o pocztach radiotelegrafach, telegrafach i telefonach w czasie wojny (zał. 3).

5. Rada Ministrów wysłuchała sprawozdania Ministra Spraw Zagranicznych o przeprowadzonej w Ministerstwie oraz podwładnych mu urzędach redukcji personelu.

6. W załatwieniu wniosków Ministra Spraw Wewnętrznych (zał. 4. 5. 6. 7) uchwaliła Rada Ministrów upoważnić Ministra Skarbu do udzielenia ze skarbu państwa pożyczek:

a) miastu Włocławek	– 5 400 000	mk	
b) miastu Lublin	– 4 700 000	mk	
c) miastu Krynki	– 1 200 000	mk	wreszcie
d) miastu Warszawa	– 176 000 000	mk	

z zastrzeżeniem, że z sumy tej kwota 150 milionów mk może być przez Ministra Spraw Wewnętrznych wypłaconą bezzwłocznie, natomiast suma 26 milionów mk dopiero na wypadek niezbędnej potrzeby stwierdzonej ze szczegółowym zbadaniem gospodarki miasta.

7. Rada Ministrów na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych (zał. 8) uchwaliła przedstawić Naczelnikowi Państwa do odznaczenia Orderem „Orła Białego” Prezydenta Ministrów w Rumunii Gen. Avaresco⁴¹⁹ i rumuńskiego Ministra Spraw Zagranicznych p. Take Jonesco.

8. Rada Ministrów obradowała nad sprawą uposażenia funkcjonariuszy państwowych w b. Dzielnicy Pruskiej w związku z sytuacją wytworzoną przez strajk kolejowy.

a) Uchwalono wniosek Ministra Skarbu w sprawie przeklasowania miejscowości w b. Dzielnicy Pruskiej (zał. 9).

⁴¹⁹ Powinno być: Averesco (we francuskiej wersji nazwiska), a właściwie Averescu (oryginalna wersja).

b) Zlecono Ministrowi Kolei prowadzenie w jak najszybszym tempie układów z delegatami pracowników 'kolejowych' i przedłożenie rezultatu pertraktacji Radzie Ministrów.

9. Rada Ministrów na wniosek Ministra Sprawiedliwości przyjęła projekt ustawy w przedmiocie adnotacji hipotecznej zamiaru pozbycia [się] nieruchomości drogą parcelacji. (zał. 10).

Posiedzenie zakończono o godzinie 6.30 wieczorem.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Projekt tymczasowej ustawy uzupełniającej dekret o samorządzie miejskim z dnia 4 lutego 1919 r. (Dz.Pr. r. 1919 Nr 13 poz. 140)⁴²⁰.
2. Wniosek nagły Ministra Skarbu w przedmiocie zezwolenia Poselstwu Czecho-Słowackiemu w Warszawie na nabycie nieruchomości warszawskich Nr hip. 5776 i 1714-P.
3. Wniosek Ministra Poczty i Telegrafów w sprawie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustaw i rozporządzeń na ziemię, przynależne do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze w dniu 12 października 1920 roku⁴²¹.
4. Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie miastu Włocławkowi pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 5 400 000 mk⁴²².
5. Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie miastu Lublinowi pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 4 700 000 mk⁴²³.
6. Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie miastu Krynki pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 1 200 000 mk⁴²⁴.
7. Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie miastu sto[ecznemu] Warszawie pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 176 milionów marek.
8. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie nadania Orderu „Orła Białego” Prezydentowi Ministrów Królestwa Rumuńskiego gen. Al. Avaresco oraz Ministrowi Spraw Zagranicznych Królestwa Rumuńskiego p. Take Jonesco.
9. [Wniosek] w sprawie przeklasowania miejscowości b. dzielnicy pruskiej⁴²⁵.
10. Ustawa w przedmiocie adnotacji hipotecznej zamiaru pozbycia nieruchomości drogą parcelacji⁴²⁶.

⁴²⁰ Nie publikuje się.

⁴²¹ Nie publikuje się.

⁴²² Nie publikuje się.

⁴²³ Nie publikuje się.

⁴²⁴ Nie publikuje się.

⁴²⁵ Nie publikuje się.

⁴²⁶ Treści ustawy nie publikuje się.

[10a]. Uzasadnienie [ustawy w przedmiocie adnotacji hipotecznej zamiaru pozbycia nieruchomości drogą parcelacji].

°Załącznik 2
№ Aktu 18855/1921°

Wniosek nagły Ministra Skarbu na Radę Ministrów w przedmiocie zezwolenia Poselstwu Czecho-Słowackiemu w Warszawie na nabycie nieruchomości warszawskich Nr hip. 5776 i 1714-P

MINISTERSTWO SKARBU

L. 15083/D.K.

Wniosek nagły Ministra Skarbu na
Radę Ministrów w przedmiocie zezwolenia
Poselstwu Czecho-Słowackiemu w Warszawie
na nabycie nieruchomości warszawskich
Nr hip. 5776 i 1714-P.

Rada Ministrów uchwalić raczy:

- 1) Rada Ministrów na podstawie ustawy z dn. 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez obcokrajowców (Dz.U. RP z r. 1920 Nr 31, poz. 178) zezwała Poselstwu Rzeczypospolitej Czecho-Słowackiej w Warszawie na nabycie w imieniu i na rzecz Rzeczypospolitej Czecho-Słowackiej od p. Bohdana Broniewskiego nieruchomości w Warszawie, przy ul. Szopena Nr 13, oznaczonej numerem hipotecznym 5776, za cenę nie niższą od kwoty, która w dniu zawarcia odnośnej umowy będzie według kursu giełdy warszawskiej odpowiadać sumie 300 000 (trzysta tysięcy) franków francuskich pod warunkiem złożenia przez nabywcę kwoty 300 000 (trzysta tysięcy) franków w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej celem wypłaty sprzedawcy równowartości tej kwoty w markach polskich.
- 2) Rada Ministrów na podstawie ustawy z dn. 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez obcokrajowców (Dz.U. RP z r. 1920 Nr 31, poz. 178) zezwała Poselstwu Rzeczypospolitej Czecho-Słowackiej w Warszawie na nabycie w imieniu i na rzecz Rzeczypospolitej Czecho-Słowackiej od p. Stefanii Lipińskiej nieruchomości w Warszawie, przy ul. Koszykowej Nr 18, oznaczonej numerem hipotecznym 1714-P, za cenę nie niższą od kwoty 28 000 000 (dwudziestu ośmiu milionów) marek.

Uzasadnienie.

Poselstwo Rzeczypospolitej Czecho-Słowackiej zwróciło się do Ministerstwa Skarbu z prośbą o wyjednanie zezwolenia na nabycie dwu powyższych

nieruchomości, z których pierwsza jest przeznaczona na mieszkanie dla p. Posła⁴²⁷, a druga na pomieszczenie poselstwa wraz z jego wydziałem konsularnym.

Sekretarz Poselstwa oświadczył osobiście Panu Wiceministrowi Skarbu, że za nieruchomość ad 1) została umówiona cena 300 000 franków, za nieruchomość ad 2) – cena 28 milionów marek. Ministerstwo Skarbu uważa za zupełnie niewskazane, by p. BRONIEWSKI, obywatel polski, sprzedawał nieruchomość w Warszawie za walutę obcą i stawia warunek odstąpienia tej waluty rządowi przez złożenie jej w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej (której zapasy dewiz służą dla zaspokojenia potrzeb państwowych).

Ministerstwo Spraw Zagranicznych zapytane o zgodę, oświadczyło przez usta p. OLSZEWICZA, Szefa Biura Ekonomicznego, że zgadza się na tego rodzaju załatwienie sprawy.

Nagłość wniosku uzasadnia termin akcji sprzedawców z Poselstwem na 15 VIII 1921 r.

Warszawa, dnia 11 sierpnia 1921 r.

Minister Skarbu
w/z ^fWeinfeld^f

Załącznik ^{c7c}
№ Aktu ^c19950^c

Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie miastu stoł[ecznemu] Warszawie pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 176 milionów marek

WNIOSEK NAGŁY
Ministra Spraw Wewnętrznych
w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie
miastu stoł[ecznemu] Warszawie pożyczki ze Skarbu
Państwa w wysokości 176 milionów marek.

Uzasadnienie.

Pomoc ze Skarbu Państwa gminie m.st. Warszawy wynosiła w lipcu br. 104 600 000 Mk pol., w sierpniu 130 000 000 Mk pol., a ogółem zaś od 1 stycznia 1921 r. 434 600 000 Mk polsk.

⁴²⁷ Posłem Czechosłowacji w Warszawie był od 14 maja 1921 do 1924 r. prof. Prokop Maxa.

Magistrat m.st. Warszawy w poprzednich swych petycjach występował, aby pomoc ta wyrażała się od 1 kwietnia w kwocie 230 milionów Mk miesięcznie, tak znacznych pożyczek jednak Skarb Państwa udzielać nie mógł i częściowo tylko zaspokajał deficyt, licząc na podwyższenie dotychczasowych stawek podatkowych i wprowadzenie nowych podatków i opłat miejskich.

Wobec niedostatecznej rozbudowy systemu podatkowości w Warszawie sytuacja finansowa miasta nawet przy wydatnej pomocy Rządu pogarszała się z każdym miesiącem. Obecnie Magistrat m.st. Warszawy przedstawił władzy nadzorczej wykaz należności nieregulowanych przez kasę miejską na dzień 10 sierpnia br. w sumie 535 634 175 Mk 31 fen.

Ponieważ zbadanie stanu gospodarki miejskiej przez specjalną komisję rządową, a przede wszystkim segregacja asygnacji podlegających natychmiastowej opłacie – potrwa pewien czas, a zarząd miejski zmuszony jest już do wypłacenia większych kwot, przeto nieuniknione się staje udzielenie stolicy dalszej pożyczki ze Skarbu Państwa w formie zaliczki na poczet ogólnej sumy pożyczkowej, która ustalona będzie w najbliższym czasie. Projektowana zaliczka określona została przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych na kwotę 250 milionów Mk, Ministerstwo Skarbu jednak z uwagi na stan finansów państwowych i wobec zażądania od Magistratu reformy systemu podatkowego – zgodziło się przyznać tylko kwotę 150 milionów.

Ponadto koniecznym jest udzielenie Magistratowi m.st. Warszawy pożyczki w kwocie 26 milionów Mk na wypłatę jednorazowego zasiłku urzędnikom miejskim w sierpniu br. Zasiłek ten wypłacony ma być w takimże rozmiarze, w jakim otrzymali urzędnicy państwowi. Pomoc ze Skarbu Państwa na ten cel w lipcu br. wyraziła się również sumą 26 milionów marek.

RADA MINISTRÓW uchwalić r a c z y:

- 1) Upoważnia się Ministra Skarbu do udzielenia m.st. Warszawie pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 176 milionów mk.
- 2) Z ogólnej sumy pożyczki przeznacza się: 150 milionów Mk tytułem zaliczki na poczet sumy pożyczkowej, mającej się przyznać na uregulowanie zaległych należności kasy miejskiej, pozostałe 26 milionów – na wypłatę jednorazowego zasiłku urzędnikom miejskim za miesiąc sierpień br.
- 3) Jednocześnie porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych przedstawić w czasie najkrótszym wniosek w sprawie uregulowania stanu finansowego m.st. Warszawy, oraz wywarć raz jeszcze nacisk na Magistrat i Radę Miejską co do uchwalenia nowych podatków miejskich.

Minister Spraw Wewnętrznych:
/podp./ Raczkiewicz

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie nadania Orderu „Orła Białego” Prezydentowi Ministrów Królestwa Rumuńskiego gen. Al. Avaresco oraz Ministrowi Spraw Zagranicznych Królestwa Rumuńskiego p. Take Jonesco

MINISTERSTWO
SPRAW ZAGRANICZNYCH

WARSZAWA
DN. 2 sierpnia 1921 r.
№ P.D.1058.

Wniosek

Ministra Spraw Zagranicznych
w przedmiocie nadania Orderu „Orła Białego” Prezydentowi Ministrów Królestwa Rumuńskiego gen. Al. Avaresco oraz Ministrowi Spraw Zagranicznych Królestwa Rumuńskiego p. Take Jonesco⁴²⁸.

Uzasadnienie.

Gen. Al. Avaresco jako Prezydent Ministrów Królestwa Rumuńskiego, p. Take Jonesco jako Minister Spraw Zagrzn. brali wybitny i decydujący udział w pertraktacjach z przedstawicielami Rządu Polskiego i im w wielkiej mierze przypisać należy szybkie zawarcie przymierza pomiędzy Polską a Rumunią oraz traktatu ekonomiczno-handlowego.

Poza tym Minister Spraw Zagranicznych p. Take Jonesco w roku zeszłym był pierwszym przedstawicielem Rządu obcego, który jako gość Rządu Polskiego odwiedził Warszawę celem nawiązania ściślejszych więzów przyjaźni pomiędzy Polską a Rumunią.

P. Minister Spr. Zagr. Sapieha, oddając wizytę w Bukareszcie⁴²⁹ otrzymał przy tej sposobności wysokie odznaczenie (Order Gwiazdy Rumuńskiej I kl.), również p. gen. Rozwadowski odznaczonym został orderem Korony Rumuńskiej I kl.

⁴²⁸ Tak w tekście. Powinno być: Ionescu.

⁴²⁹ Take Ionescu złożył wizytę w Polsce na początku listopada 1920 r., zaś Sapieha udał się do Bukaresztu na początku marca 1921 r. (Była to pierwsza wymiana wizyt między szefami resortów spraw zagranicznych obydwu państw).

Wobec powyższego:

Rada Ministrów uchwalić raczy na mocy art. 11 Ustawy o ustanowieniu Orderu „Orła Białego” przedstawić Panu Naczelnikowi Państwa do odznaczenia Orderem „Orła Białego”:

panów: Al. Avaresco
i Take Jonesco.
Minister Spraw Zagranicznych
fSkirmuntf

Rada Ministrów uchwaliła:
Warszawa, dn.

Prezydent Ministrów:

Załącznik [10a]

Uzasadnienie [ustawy w przedmiocie adnotacji hipotecznej zamiaru pozbycia nieruchomości drogą parcelacji]

MINISTERSTWO SPRAWIEDLIWOŚCI

W a r s z a w a

Nº. I.P.K. 209/21 r.

U Z A S A D N I E N I E.

W myśl rozporządzenia Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego z dn. 22 października 1919 r. (Monitor Polski Nr 231 z r. 1919) może być parcelacja nieruchomości ziemskiej w myśl zasad o reformie rolnej i wykonaniu tej reformy prowadzona przez instytucje społeczne po uzyskaniu specjalnego upoważnienia ze strony Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego.

Na podstawie tego rozporządzenia cały szereg instytucji, uzyskał upoważnienie do współdziałania przy wykonywaniu reformy rolnej w drodze parcelacji majątków ziemskich, a akcja tych instytucji zwłaszcza we Wschodniej Małopolsce, przyczynia się w bardzo wielkiej mierze do zrealizowania reformy bez tarć polityczno-społecznych, tak że poparcie tych instytucji jest ze względów państwowych nie tylko wskazane lecz i konieczne.

Wspomniane instytucje znajdują się pod ścisłą kontrolą Urzędów Ziemskich, które przestrzegają, aby działalność tych instytucji była nie spekulacyjną i zgodną z zasadami reformy rolnej. Jako jeden ze środków dla osiągnięcia tego celu jest zarządzenie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego, że instytucjom upoważnionym nie wolno przeprowadzać parcelacji w drodze uprzedniego nabycia na własność danego majątku, lecz jedynie przez komisowe podjęcie się parcelacji.

To zarządzenie może się stać źródłem bardzo poważnych niebezpieczeństw tak dla instytucji jak też dla włościan, którzy przez te instytucje nabywają ziemię.

Mianowicie instytucja objąwszy komisową parcelację majątku, przystępuje do czynności, angażuje swe kapitały w tak kosztowne roboty pomiarowe, sprzedaje działki gruntowe, pobiera od włościan zadatki, wprowadza ich w posiadanie gruntu, a włościanie ze swej strony prócz zapłaty ceny kupna w całości lub w części, wkładają swą pracę w obrobienie gruntu oraz ponoszą znaczne koszta w urzędzeniu gospodarstw. Wszystkie te czynności i nakłady oparte są tylko na dobrej wierze w uczciwość i solidność tego, który ziemię oddał instytucji do parcelacji. Gdyby bowiem temu właścicielowi spodobało się czy to majątek sprzedać czy też obciążyć go nadmiernie, w takim razie włościanie nie mogliby się stać hipotetycznymi właścicielami kupionego gruntu, a instytucja parcelująca nie tylko straciłaby zaufanie, lecz byłaby także zrujnowaną, gdyż jest wobec parcelantów jedynie odpowiedzialna.

Jedynym prawnym i skutecznym środkiem zaradzenia tym niebezpieczeństwom byłoby odjęcie właścicielowi prawa dysponowania danym majątkiem, a więc hipoteczna adnotacja zamiaru sprzedaży nieruchomości drogą parcelacji na przeciąg czasu, wystarczający do przeprowadzenia wszystkich czynności aż do wpisania parcelantów za właścicieli kupionych działek. Taka instytucja prawna znana jest w ustawie hipotecznej Austriackiej, obowiązującej w Małopolsce i jest unormowana w § 53 w powszechnej ustawie o księgach gruntowych dnia 25 lipca 1871 r. Nr 95 austr. Dz.Pr.P. a mianowicie adnotacja zamiaru pozbycia nieruchomości. Instytucja ta jednak jest w niniejszym wypadku niewystarczająca, gdyż skuteczność jej trwa zaledwie sześćdziesiąt dni, i nie może być przedłużona, a jest niemożliwym w ciągu tak krótkiego czasu przeprowadzić to wszystko, co jest koniecznym do przeprowadzenia parcelacji.

Niniejszy projekt ustawy ma właśnie na celu zaradzenie powyższej potrzebie, dając podstawę instytucjom upoważnionym do parcelacji majątków ziemskich uzyskania za zgodą odnośnego właściciela majątku ziemskiego adnotacji hipotecznej zamiaru pozbycia nieruchomości drogą parcelacji na lat trzy z tym, że uprzednie wykreślenie tej adnotacji byłby tylko możliwym na wniosek danej instytucji. Termin co najmniej trzyletni jest konieczny, gdyż jak wyżej przedstawiono parcelacja majątku musi z natury rzeczy trwać dłuższy czas nawet w normalnych warunkach, a ponadto instytucje, zgodnie z instrukcjami Urzędów Ziemskich odkładają prawne przeprowadzenie parcelacji na później, aby cały swój aparat urzędniczy użyć na razie do jak najrychlejszego oddania olbrzymich odłogów we wschodniej Małopolsce w posiadanie nowonabywców i przyspieszyć w ten sposób wydatną produkcję rolną. Przeprowadzenie tego postępowania, które jest koniecznym w interesie państwa, ułatwia w znacznej mierze niniejszy projekt ustawy.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

P R O T O K Ó Ł

100-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 28 sierpnia 1921 roku

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Za Ministra Spraw Wojskowych	generał-porucznik Eugeniusz Michaelis
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Za Ministra Sprawiedliwości	
Podsekretarz Stanu	Zygmunt Rymowicz
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Za Ministra Poczty i Telegrafów	
Podsekr. Stanu	Włodzimierz Dobrowolski
Za Ministra Robót Publicznych	
Dyrektor Depart[amentu]	inż. ^a Józef ^a Rybczyński
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Za Kierownika Ministerstwa Zdrowia	
Publicznego Dyrektor Departamentu	dr Jan Adamski
Minister Apropowizacji	Władysław Grzędziński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	dr Juliusz Trzcziński
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego	
Prez. R[ady] M[inistrów]	Edward Lechowicz
Radca Ministerialny Prezydium	
Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek
St. Referent Prezydium Rady Ministrów	Władysław Paczoski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z dnia 27 sierpnia 1921 r.

2. Rada Ministrów wysłuchiwała sprawozdania Ministra Kolei Żelaznych z przebiegu układów prowadzonych z delegatami pracowników kolejowych z Poznania i Pomorza oraz Zawodowego Związku Kolejarzy w Warszawie, po czym traktując łącznie przyjęcie z pomocą pracownikom kolejowym ze sprawą poprawy bytu wszystkich pracowników państwowych uchwaliła na wniosek Ministra Kolei Żelaznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu:

1) Podwyższyć mnożnik drożyzniany od 1 września 1921 r.

w pierwszej klasie drożyznianej	na	1000,
w drugiej	”	na 900,

w trzeciej ” ” na 800,
w czwartej ” ” na 700.

2) Wypłacić jak najrychlej, a najpóźniej w pierwszych dniach września 1921 r. nadzwyczajny jednorazowy dodatek w wysokości przyznanego w miesiącu sierpniu z wyłączeniem I, II i III stopnia służbowego urzędników państwowych.

3) Przeprowadzić w ciągu miesiąca września 1921 r. z ważnością od 1 sierpnia 1921 r. zniesienie piątej klasy drożyznianej i rewizję zaszeregowania miejscowości zaliczonych do trzeciej i czwartej klasy drożyznianej ze szczególnym uwzględnieniem miejscowości, w których znajdują się stacje kolejowe.

3. Minister Spraw Zagranicznych zakomunikował Radzie Ministrów ostatnie wiadomości o stanie sprawy Górnego Śląska i Litwy Środkowej w Lidze Narodów.

Posiedzenie zakończono o godzinie 7 minut 30 wieczorem.

^fWitos^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

161

PROTOKÓŁ

101-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 30 sierpnia 1921 roku

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Za Ministra Spraw Wojskowych Podsekretarz Stanu	generał-porucznik [Eugeniusz] Henning Michaelis
Za Ministra Skarbu Podsekretarz Stanu	Bolesław Markowski
Za Ministra Sprawiedliwości Podsekretarz Stanu	Zygmunt Rymowicz
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Za Ministra Robót Publicznych Dyrektor Departamentu	inż. ^a Józef ^a Rybczyński
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Za Ministra Poczty i Telegrafów Podsekretarz Stanu	Włodzimierz Dobrowolski
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Za Kierownika Ministerstwa Zdrowia Publicznego Dyrektor Departamentu	dr Jan Adamski
Minister Apropowizacji	Władysław Grzędziński
Dyrektor Departamentu w Prezydium Rady Ministrów	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu w Prezydium Rady Ministrów	Edward Lechowicz
St. Referent w Prezydium Rady Ministrów	Władysław Paczoski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 28 sierpnia 1921 r.
2. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie podniesienia Poselstwa Rzeczypospolitej w Berlinie do I klasy i rozszerzenia etatów tego Poselstwa (załącznik 1).

3. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez Ministra Spraw Zagranicznych projekt budżetu Poselstwa i Konsulatu Rzeczypospolitej Polskiej w Charkowie (załącznik 2).

4. Na wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (załącznik 3) Rada Ministrów uchwaliła przedstawić Naczelnikowi Państwa d-ra Jana Jarosza do zamianowania kuratorem okręgu szkolnego łódzkiego.

5. Rada Ministrów na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych uchwaliła upoważnić Aleksandra Szembeka, komisarza Rządu przy komisji dla wytyczenia granicy polsko-niemieckiej, do zwolnienia z obowiązków Wiktora Kulerskiego, podkomisarza granicznego przy tej komisji.

6. Rada Ministrów po przeprowadzeniu dyskusji w kwestii zasad mających znaleźć zastosowanie przy rozwiązywaniu stosunku służbowego z pracownikami Ministerstwa Apropowizacji wskutek likwidacji tego Ministerstwa uchwaliła:

- a) obecnie zwalniani urzędnicy tak etatowi, jak i nieetatowi są zwalniani po myśli art. 45 i 46 tymczasowych przepisów służbowych i w myśl w tym względzie wydanych okólników,
- b) co do urzędników etatowych i nieetatowych, którzy są niezbędni dla likwidacji Centrali Ministerstwa przedstawiane być mają Radzie Ministrów przez Ministra Apropowizacji, w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu i Prezydium Rady Ministrów, odpowiednie wnioski.

7. Załatwienie wniesionej przez Ministra Skarbu sprawy udzielenia zezwolenia francuskiemu towarzystwu „La société immobilière de France et des Colonies”⁴³⁰ – na nabycie majątku Jeziory – uchwalono odłożyć, do zasadniczego rozstrzygnięcia sprawy majątków „instrukcyjnych”. W tej mierze zlecono Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych przedłożyć Radzie Ministrów w najbliższym czasie odpowiednie wnioski.

8. Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu (zał. 4) uchwaliła rozporządzenie w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej rozporządzenia z dnia 19 lipca 1916 r. o poborze opłat stemplowych, dekretu z 7 lutego 1919 r. o opłacie od podań oraz ustaw i rozporządzeń o opłatach stemplowych od ubezpieczeń, od weksli i od sprzedaży przedmiotów zbytku na województwa nowogródzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego z tą zmianą, że w art. 1 projektu dodano ustęp 7 o następującym brzmieniu:

p. 7. „Jednocześnie uchylają się rozporządzenia: komisarza generalnego Ziem Wschodnich z dnia 28 maja i 23 października 1919 r. (Dz.U. Z[CZ]W Nr 5 p. 34 i Nr 26 p. 273) i komisarza naczelnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego z dnia 28 maja 1920 r. (Dz.U. [Zarządu Cywilnego] Z[iem] W[ołynia] i F[rontu] P[odolskiego] Nr 13 p. 141) w przedmiocie opłaty stemplowej od podań i zaświadczeń

⁴³⁰ La société immobilière de France et des Colonies – największe francuskie przedsiębiorstwo obrotu nieruchomościami.

urzędowych oraz rozporządzenie komisarza generalnego Ziem Wschodnich z dnia 15 lutego 1920 r. (Dz.U. Z[CZ]W Nr 62 p. 433), dotyczące opłat skarbowych od umów ubezpieczeniowych”.

9. W związku z uchwałą z dnia 5 sierpnia, którą zlecono Ministrowi Kolei Żelaznych podwyższenie taryf kolejowych od 1 września br. uzasadniał Minister Kolei Żelaznych niemożność ukończenia w tym terminie potrzebnych prac przygotowawczych Ministerstwa.

Prace te i obliczenia będą gotowe na 1 października br. i z tym dniem wprowadzona zostanie nowa taryfa w myśl powyższej uchwały Rady Ministrów. Natomiast już od 10 września zostaną wprowadzone sposobem doraźnym częściowe zwwyżki tych taryf, których zmiany nie wymagają dłuższego opracowania.

Sprawozdanie to Ministra Kolei Żelaznych Rada Ministrów przyjęła do wiadomości.

10. W związku z uchwałą z dnia 10 marca 1921 r., którą zaakceptowano darowiznę willi w Paryżu przez Stefana Drzewieckiego na rzecz państwa polskiego – przyjęła Rada Ministrów sprawozdanie delegata Prezydium Rady Ministrów o cofnięciu tej darowizny przez ofiarodawcę.

11. Rada Ministrów na wniosek Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych uchwaliła rozporządzenie w przedmiocie zmian w rozporządzeniu o reorganizacji Zarządu dóbr państwowych (zał. 5).

12. Rada Ministrów wysłuchiwała sprawozdania delegata Prezydium Rady Ministrów z wyniku dochodzeń co do dokonanego przez delegata Rządu w Ameryce, ^aArzta^a zakupna maszyn i poczynionych przez niego wypłat gotówkowych.

Wobec braku rozporządzalnego w tej sprawie materiału na miejscu, uchwaliła Rada Ministrów wezwać ^aArzta^a do przyjazdu do Warszawy i złożenia osobiście potrzebnych wyjaśnień.

13. Minister Spraw Wewnętrznych referuje sprawę sanacji stosunków w urzędzie mieszkaniowym w Warszawie. Minister Spraw Wewnętrznych zamianował dla urzędu mieszkaniowego na razie na przeciąg jednego miesiąca rządowego komisarza.

Jeżeli po upływie tego czasu stan rzeczy będzie tego niezbędnie wymagał przedłoży Minister Spraw Wewnętrznych wnioski co do upaństwowienia urzędu.

Rada Ministrów sprawozdanie Ministra Spraw Wewnętrznych przyjęła do wiadomości.

14. W związku z uchwałą z dnia 25 października 1920 r., którą Rada Ministrów zezwoliła na oddanie Uniwersytetowi poznańskiemu⁴³¹ części gmachu urzędu osadniczego⁴³² w Poznaniu z zastrzeżeniem niedokonywania w nim przeróbek –

⁴³¹ Uniwersytet Poznański zainaugurował swoją działalność 7 maja 1919 r.

⁴³² Urząd Osadniczy ustanowił Sejm Pruski z woli kanclerza Rzeszy Otto von Bismarcka w 1886 r.. Ustawa kolonizacyjna przewidywała wykup ziemi z rąk właścicieli polskich na osadnictwo niemieckie.

uchwaliła Rada Ministrów na wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wyrazić zgodę na urządzenie w tym gmachu adaptacji niezbędnych do umieszczenia w nim zakładu chemii przy wydziale lekarskim.

15. Rada Ministrów na wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (zał. 6) uchwaliła przyjęc do zatwierdzającej wiadomości dokonany przez Akademię umiejętności w Krakowie wybór 16 uczonych zagranicznych na członków Akademii.

16. W związku z sytuacją w Państwie, wytworzoną przez ostatnie strajki noszące znamiona antypaństwowej działalności przewrotowych żywiołów, uchwaliła Rada Ministrów wydać do ludności, odpowiadającą obecnej chwili odezwę (zał. 7).

Ponadto zleciła Rada Ministrów Ministrom: Spraw Wewnętrznych, Sprawiedliwości i Kolei Żelaznych, aby zwrócili zwiększoną uwagę na zachowanie się w obecnej chwili Z[wiązku] Z[awodowego] K[olejarzy] i w danym razie wydali potrzebne zarządzenia, celem ^azastanowienia^a [zastopowania] jego szkodliwej działalności.

17. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie udzielenia miastu Kraków pożyczki ze skarbu Państwa w wysokości 40 milionów mk (zał. 8).

Posiedzenie zakończono o godzinie 9 wieczór.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie podniesienia Poselstwa w Berlinie do klasy I i wprowadzenia dodatkowych etatów].
2. [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie utworzenia poselstw I klasy w Moskwie i Charkowie wraz z projektami budżetów Konsulatu i Poselstwa w Charkowie].
3. [Wniosek Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego] w sprawie nominacji dr. Jana Jarosza⁴³³.
4. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej rozporządzenia z dn. 19 lipca 1916 r. o poborze opłat stemplowych, dekretu z dn. 7 lutego 1919 o opłacie od podań, oraz ustaw i rozporządzeń o opłatach stemplowych od ubezpieczeń, od weksli i od sprzedaży przedmiotów zbytku, na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie, oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego.
5. Wniosek Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie zmian w rozporządzeniu o reorganizacji dóbr państwowych (Dz.Ust. 1920, Nr 114 poz. 752)⁴³⁴.

⁴³³ Nie publikuje się.

⁴³⁴ Nie publikuje się.

- [5a]. Uzasadnienie [wniosku Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie zmian w rozporządzeniu o reorganizacji dóbr państwowych (Dz.Ust. 1920, Nr 114 poz. 752)].
6. [Wniosek Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego] w sprawie zatwierdzenia wyboru członków zagranicznych Polskiej Akademii Umiejętności.
 7. Odezwa Rady Ministrów [do funkcjonariuszy państwowych w związku z drożyzną].
 8. Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie gminie m. Krakowa ze Skarbu Państwa krótkoterminowej pożyczki w wysokości 40 milionów marek.

Załącznik ^c1^c
№ Aktu ^c20301^c

[Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie podniesienia Poselstwa w Berlinie do klasy I i wprowadzenia dodatkowych etatów]

RZECZPOSPOLITA POLSKA

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH

№ A.I. 8261

WARSZAWA, D. 30 sierpnia 1921 r.

Wobec wywołanej okolicznościami politycznymi konieczności podniesienia ^dPoselstwa R.P. w Berlinie do I-ej klasy^d i odpowiedniego do wykonywanej przez to Poselstwo akcji politycznej – rozszerzenia jego etatów, oraz wobec uzyskania przez MSZ zgody pana Ministra Skarbu na projektowane zmiany w ramach poniższych, –

mam zaszczyt wnosić

aby Rada Ministrów raczyła:

uchwalić podniesienie Poselstwa R.P. w Berlinie z klasy II-ej do kl. I-ej, z jednoczesnym podniesieniem dotychczasowego etatu kierownika Poselstwa w IV st[opniu] s[ł]u[ż]bowym do etatu Posła Nadzwyczajnego i Ministra Pełnomocnego I kl. w III st[opniu] s[ł]u[ż]bowym],
oraz – wprowadzenie do istniejących etatów Poselstwa dodatkowo 1-go etatu Sekretarza Legacyjnego II kl. w VII st[opniu] s[ł]u[ż]bowym i 1-go etatu Referenta prasowego w tymże st[opniu] s[ł]u[ż]bowym].

MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH
fSkirmunt^f

**[Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie utworzenia poselstw I klasy
w Moskwie i Charkowie wraz z projektami budżetów Konsulatu i Poselstwa
w Charkowie]**

RZECZPOSPOLITA POLSKA

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH

№ A. I. 7094

WARSZAWA, D. 22 sierpnia 1921 R.

^cWNIOSEK^c

Art. 24 Traktatu Pokojowego, zawartego 18 marca br. pomiędzy Polską a Sowieckimi Rosją, Ukrainą i Białorusią⁴³⁵ przewiduje nawiązanie stosunków dyplomatycznych pomiędzy układającymi się stronami natychmiast po wymianie aktów ratyfikacji Traktatu. W myśl tego artykułu zatwierdziła Rada Ministrów dnia 31 maja 1921 r. wniosek w sprawie niezwłocznego zorganizowania ^dposelstw I klasy^d w Moskwie i ^dCharkowie^d.

Zgodnie z powyższą uchwałą poselstwo do Moskwy zostało już wysłane, obecnie zaś MSZ z uwagi na domaganie się ze strony Ukrainy ^aobesłania^a poselstwa w Charkowie, a przede wszystkim ze względu na wysuwającą się na pierwszy plan kwestię polityki ukraińskiej i związanej z nią kwestii Galicji Wschodniej, oraz i ogólną sytuacją Rosji uważa natychmiastowe zorganizowanie zastępstwa naszych interesów na Ukrainie za sprawę niecierpiącą zwłoki.

Poza stroną polityczną przemawiają za tym względy tej wagi, jak obrona i popieranie interesów ekonomiczno-przemysłowych polskich szczególnie rozległych i doniosłych na Ukrainie, rewindykacje majątków i zabytków, ustalenie ilości pozostałych na Ukrainie uchodźców, przeprowadzenie ewidencji ludności polskiej, repatriacja i umożliwienie wykonywania prawa opcji, zadania olbrzymie, zwłaszcza wobec wielkiej ilości Polaków, osiadłych na tym terytorium i ich stanu posiadania. Placówka ta będzie zresztą zmuszona wykonywać również techniczną część pracy, powierzonej Komisjom specjalnym w Rosji centralnej, ponieważ Komisje te działają na Ukrainie tylko przez poszczególnych delegatów.

Praca placówki na Ukrainie ani pod względem doniosłości politycznej, ani pod względem rozmiarów nie tylko nie będzie ustępować zakresowi działania

⁴³⁵ Sowiecka Białoruś nie była reprezentowana w rokowaniach pokojowych, ale w traktacie ryskim występuje ona jako strona, z tym że w jej imieniu podpisał delegacja Rosji Sowieckiej.

placówki w Moskwie a będzie nawet miała, zwłaszcza pod względem konsularnym, znacznie większe zadania do pokonania, z tych powodów MSZ przy układaniu budżetu placówki w Charkowie przyjęło uchwalony przez Radę Ministrów budżet Poselstwa i Konsulatu w Moskwie. Kierując się jednak względami jak najdalej idącej oszczędności i ciężkim położeniem Skarbu Państwa, MSZ poczyniło wszelkie możliwe w jego mniemaniu redukcje. Zaznacza jednak, że dalsze skreślenia tak pod względem składu personelu i wyposażenia, jak pod względem wydatków administracyjnych i funduszy specjalnych mogłoby się szkodliwie odbić na działalności placówki.

Wobec powyższego wnoszę,

by Rada Ministrów uchwalić raczyła

zatwierdzenie budżetu poselstwa i przy nim Konsulatu Generalnego w Charkowie za czas od 1 września do 31 grudnia 1921 r. według załączonego projektu.

^fSkirmunt^f

Minister Spraw Zagranicznych.

Budżet Konsulatu
w Charkowie

Konsulat Generalny V kat[egorii] dodatku lokalnego, budżet płatny w markach polskich, podług relacji 1 mk par[ytetowa] – 120 mk pol.

Personel Konsulatu

	Pensja zasadn[icza]	Dodatek lokalny	Ogółem
Konsul Generalny	900,-	3060,-	3960,-
Konsul II kl.	600,-	1560,-	2160,-
Wicekonsul	525,-	945,-	1470,-
Sekretarz Kons[ulatu] I kl.	375,-	840,-	1360,-
Sekretarz Kons[ulatu] II kl.	375,-	675,-	1050,-
Sekretarz Kons[ulatu] II kl. (przeniesiony z Moskwy)	375,-	675,-	1050,-
4 St. Kancel[istów] IX	300,-	540,- (840x4)	3360,-
5 Kancelistow X	225,-	405,- (630x5)	3150,-
Personel Kontraktowy			5000,-

Służba

1 szofer			750,-
3 woźnych		(600x3)	1800,-
Służba domowa			1200,-

Wydatki administracyjne

Fundusz zapomogowy i obiadowy	6000,-	
Lokal, opał, światło etc. i wydatki biurowe	4000,-	
Utrzymanie samochodu 1	1000,-	
	miesięcznie	37 315,- mk par[ytetowych]
<u>marek polskich 4 477 800,-</u>		

Budżet Poselstwa w Charkowie

Poselstwo I kl. V kat[egorii] dodatku lokalnego, budżet płatny w markach polskich, podług relacji 1 mk par[ytetowa] – 120 mk pol.

PERSONEL POSELSTWA

	Pensja zasadn.	Dodatek lokalny	Dodatek reprezent[acyjny]	Ogółem mk pol.
Posel I kl.	1200,-	2280,-	3000,-	6480,-
Radca legacyjny I kl.	900,-	1720,-	360,-	2980,-
Sekretarz Leg[acyjny] II kl.	525,-	997,50	-	1522,50
Radca Handlowy	900,-	1720,-	360,-	298,-
Attaché Wojskowy	900,-	1720,-	360,-	2980,-
Lekarz VI	600,-	1140,-	-	1740,-
Naczelnik oddziału finansowo-gospodarczego VI na 3 miesiące	600,-	1140,-	-	1740,-
Naczelnik Kancelarii VII	525,-	945,-	-	1470,-
2 st. kancelistów IX	300,-	540,- (840x2)		1680,-
2 kancelistów X (maszynistki)	225,-	405,- (630x2)		1260,-

SŁUŻBA

monter		650,-
Szofer-mechanik		650,-
Szofer		750,-
3 woźnych	(600x3)	1800,-
Służba domowa		<u>2500,-</u>

WYDATKI ADMINISTRACYJNE

Fundusz dyspozycyjny	8000,-	
Lokal, opał, światło etc.	18 000,-	
Utrzymanie 1 samochodu	1000,-	
Wydatki biurowe	3000,-	
Transport żywności	<u>8000,-</u>	
	miesięcznie mk par[ytetowych]	53 582,50

marek polskich 6 429 900,-

WYDATKI JEDNORAZOWE

urządzenie Poselstwa i Konsulatu	15 000 000
wypłacenie funduszu instalacyjnego członkom i urzędnikom Poselstwa i Konsulatu	10 000 000

Załącznik ^c4^c
№ Aktu ^c18812^c

Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej rozporządzenia z dn. 19 lipca 1916 r. o poborze opłat stemplowych, dekretu z dn. 7 lutego 1919 o opłacie od podań, oraz ustaw i rozporządzeń o opłatach stemplowych od ubezpieczeń, od weksli i od sprzedaży przedmiotów zbytku, na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie, oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego

MINISTERSTWO SKARBU

I.1208/21

D.IV.V.2.

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia ... 1921 r.

w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej rozporządzenia z dn. 19 lipca 1916 r. o poborze opłat stemplowych, dekretu z dn. 7 lutego 1919 o opłacie od podań, oraz ustaw i rozporządzeń o opłatach stemplowych od ubezpieczeń, od weksli i od sprzedaży przedmiotów zbytku, na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie, oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego

Na zasadzie art. 6 ustawy z dn. 4 lutego 1921 r. (Dz.U. RP z r. 1921 Nr 16 poz. 93) o unormowaniu stanu prawno-politycznego na ziemiach przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie podpisanej w Rydze dn. 12 października 1920 r. (Dz.U. RP ^aNr 16 poz. 93^a) zarządza się co następuje:

§ 1. Na województwa nowogrodzkie, poleskie, wołyńskie oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego rozciąga się moc obowiązującą:

- 1) rozporządzenia z dn. 19 lipca 1916 r. o poborze opłat stemplowych, załączonej do tego rozporządzenia taryfy stemplowej i rozporządzenia wykonawczego z dn. 24 lipca 1916 r. (Dz. Rozp[orządzeń] dla b. Gen[enerał]-Gub[ernatorstwa] Warsz[awskiego] Nr 40 poz. 126, 127 i 128);

- 2) dekretu z dn. 7 lutego 1919 r. w przedmiocie opłat od podań oraz świadectw urzędowych (Dz.Pr. z r. 1919 Nr 14 poz. 145);
- 3) artykułów 6–10 ustawy z dn. 16 lipca 1920 r. o podwyższeniu i zrównaniu stawek przy niektórych opłatach stemplowych (Dz.U. RP z r. 1920 Nr 73 poz. 498);
- 4) ustawy z dn. 16 lipca 1920 r. o opłatach stemplowych od ubezpieczeń (Dz.U. RP z r. 1920 Nr 75 poz. 509);
- 5) ustawy z dn. 16 lipca 1920 r. o opłatach stemplowych od weksli (Dz.U. RP z r. 1920 Nr 83 poz. 553);
- 6) ustawy z dn. 16 lipca 1920 r. o opłacie stemplowej od sprzedaży przedmiotów zbytku (Dz.U. RP z r. 1920 Nr 79 poz. 528).

§ 2. Wykonanie niniejszego postanowienia powierza się Ministrowi Skarbu.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą w miesiąc po ogłoszeniu.

Załącznik [5a]

Uzasadnienie [wniosku Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie zmian w rozporządzeniu o reorganizacji zarządu dóbr państwowych (Dz.Ust. 1920 Nr 114 poz. 752)]

UZASADNIENIE.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 lutego 1920 r. w przedmiocie tymcz[asowej] organizacji władzy administracyjnej I instancji w miastach Warszawie, Łodzi, Lublinie (Dz.Ust. RP Nr 20 poz. 106) stanowi, iż władzą administracyjną I instancji dla tych miast są komisarze rządowi (art. 1), przy czym drugą instancję stanowią właściwi wojewodowie, z wyjątkiem Komisarza Rządu w Warszawie, dla którego II instancję stanowią właściwi dla każdej czynności Ministrowie (art. 2).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 listopada 1920 w przedmiocie reorganizacji zarządu dóbr państwowych (Dz.Ust. RP Nr 114 poz. 752) nie uwzględniło tego stanu rzeczy i w stosunku do zarządu dóbr państwowych ustanowiło jako władze I instancji Starostwa (pomijając Komisarzy Rządu) a jako władze II instancji – Województwa.

Powstała w ten sposób luka; zarząd dobrami państwowymi, położonymi na terytorium Warszawy, Łodzi i Lublina pozostał nieuregulowany.

Zachodzi przeto konieczność wprowadzenia takich zmian w rozporządzeniu z dnia 23 listopada 1920 roku, które z jednej strony usunęłyby wadliwą redakcję tego rozporządzenia, ustanawiającą jako władze I instancji „referentów rolnych przy starostwach” (a nie starostów) wzgl[ędnie] jako władze II instancji „Departamenty

Rolnictwa i Weterynarii Urzędów Wojewódzkich” (a nie wojewodów), z drugiej zaś strony usunęłyby wspomnianą lukę dla Warszawy, Łodzi i Lublina.

Projektowane rozporządzenie czyni zadość obu tym wymaganiom, gdyż w stosunku do zarządu dóbr państwowych jako władzę I instancji ustanawia władze administracyjne I instancji (co obejmuje zarówno Starostów jak i Komisarzy Rządu), zaś jako władze II instancji – właściwe władze administracyjne II instancji (a więc Wojewodów, wzgl[ędnie] dla Warszawy, zgodnie z art. 2 rozporządzenia z dnia 23 II 1920 Dz.Ust. Nr 20 poz. 106 – Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych).

Jest rzeczą oczywistą, że czynności III instancji, zastrzeżone w § 3 rozporządzenia z dnia 23 XI 1920 (Dz.Ust. Nr 114 poz. 752) Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych, do czasu ustanowienia odrębnej władzy administracyjnej II instancji dla Warszawy, nie będą przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych wykonywane w stosunku do tych spraw, które rozstrzygnął on już w II instancji.

Minister Rolnictwa i Dóbr
Państwowych:
fJ. Raczyński^f

Załącznik ^c6^c

**[Wniosek Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego]
w sprawie zatwierdzenia wyboru członków zagranicznych Polskiej Akademii
Umiejętności**

MINISTERSTWO
WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA
PUBLICZNEGO

SEKCJA NAUKI I SZKÓŁ WYŻSZYCH

WARSZAWA

DN. 19 sierpnia 1921 R.

Do

Polskiej Akademii Umiejętności
w Krakowie.

W sprawie zatwierdzenia wyboru
członków zagranicznych Polskiej
Akademii Umiejętności⁴³⁶.

⁴³⁶ Akademia – wzorem rozwiązań stosowanych w zagranicznych korporacjach naukowych – miała trzy kategorie członków: krajowych czynnych, członków korespondentów i członków zagranicznych.

Walne zgromadzenie Członków czynnych Polskiej Akademii Umiejętności w dniu 12 maja 1921 wybrało następujących uczonych zagranicznych na członków Akademii:

I. Na Wydziale filologicznym wybrani zostali

a) członkami czynnymi zagranicznymi:

1. Fryderyk Jerzy K e n y o n, dyrektor British Museum w Londynie,
2. Władysław M i c k i e w i c z, literat w Paryżu,
3. ^aHenry^a O m o n t, członek Institut de France i dyrektor Oddziału rękopisów Bibliotheque Nationale w Paryżu,
4. Fortunat S t r o w s k i, prof. literatury franc[uskiej] w Sorbonie.

b) członkami-korespondentami:

1. Mgr. Giovanni M e r c a t i, dyrektor Biblioteka Apostolica Vaticana w Rzymie,
2. Józef Juliusz M i k k o l a, prof. filologii słowiańskiej na Uniwersytecie w Helsingforsie,
3. Holger P e d e r s e n, prof. filologii słowiańskiej na Uniwersytecie w Kopenhadze,
4. Mikołaj v a n W i j k, prof. języków bałtycko-słowiańskich na Uniwersytecie w Lejdzie.

II. Na Wydziale Historyczno-Filozoficznym wybrani zostali

a) członkami czynnymi zagranicznymi:

1. Mgr. Ludwik D u c h e s n e, dyrektor Ecole Française w Rzymie,
2. Helge A l m q u i s t, prof. historii powszechnej w Göteborgu,
3. Rajmund P o i n c a r é, b. prezydent Rzeczypospolitej Francuskiej,
4. Vittorio S c i a l o j a, prof. prawa rzymskiego na Uniwersytecie w Rzymie.

b) członkiem-korespondentem:

1. Robert Howard L o r d, prof. historii nowożytnej w Harvard University w Cambridge (Stany Zjednoczone).

III. Na Wydziale matematyczno-przyrodniczym wybrani zostali

a) członkami zagranicznymi czynnymi:

1. Albert B r a c h e t, prof. anatomii na Uniwersytecie w Brukseli,
2. Elie C a r t a n, prof. Sorbony w Paryżu,
3. J.J. T h o m s o n, prof. Uniwersytetu w Cambridge (Anglia).

W myśl § 17 al. 7 statutu Polskiej Akademii Umiejętności wybory powyższe zatwierdzam.

MINISTER
^fRataj^f

Odezwa Rady Ministrów [do funkcjonariuszy państwowych w związku z drożyzną]

ODEZWA RADY MINISTRÓW

Rząd, licząc się z ciężkim położeniem pracowników państwowych, wywołanym wzrostem drożyzny, podwyższył bardzo wydatnie, kosztem wielu miliardów uposażenie funkcjonariuszy państwowych, między innymi uwzględnił prawie w całej pełni postulaty, wysunięte przez kolejarzy, wpłynął też na przedsiębiorstwa prywatne, aby uwzględniły uzasadnione żądania swoich pracowników.

Prócz tego, rząd podjął kroki dla wstrzymania wzrostu drożyzny, w pierwszym rządzie zamykając granicę dla zapobieżenia wywozowi żywności poza granice państwa, co zaczyna już wydawać rezultaty.

Mimo to, już po zaspokojeniu domagań się pracowników państwowych wybuchają lokalne strajki kolejowe z tajnymi komitetami strajkowymi i w chwili, kiedy zbiera się rada Ligi narodów do rozpatrzenia sprawy Górnego Śląska, w chwili, kiedy według autentycznych dokumentów bolszewicy proklamują skrytą i bezwzględną walkę z Polską.

Wskazuje to, iż jest to ruch, kierowany ukrytą ręką, nie mający podłoża ekonomicznego, ruch o celach przeciwpństwowych. Że tak jest, na to ma rząd bezpośrednio niezbite dowody.

Rząd, który był wyrozumiały na rozgoryczenie, wywołane ciężkim położeniem pracowników, nie będzie tolerować akcji, która godzi już w podwaliny i byt państwa i tolerować mu jej nie wolno. Rząd musi kategorycznie oświadczyć, iż wystąpi z całą energią i w interesie państwa zastosuje z całą bezwzględnością te środki, którymi rozporządza z mocy ustaw.

Pierwsze zarządzenia zostały już wydane.

Porzucający samowolnie pracę funkcjonariusze będą uważani przez to samo za zwolnionych i tracą dotychczas nabyte prawa do dodatku za wysługę lat i do emerytury, nawet gdyby w przyszłości zostali ewentualnie przyjęci do służby państwowej.

Wszelkie akty terroru wobec tych, którzy chcą pracować, będą odpierane przy użyciu siły.

Winni organizowania akcji wrogiej państwu będą ścigani z całą surowością prawa.

Rząd jest przekonany, iż w działaniach swych w kierunku utrzymania porządku w państwie znajdzie poparcie ogółu społeczeństwa, znajdzie poparcie także

u większości kolejarzy, którzy w ciężkich dniach złożyli dowody, iż potrafią stać silnie na gruncie państwowym.

Warszawa, dn. 30 sierpnia 1921 r.

Rada Ministrów

Załącznik 8^c
№ Aktu 20297^c

Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie gminie m. Krakowa ze Skarbu Państwa krótkoterminowej pożyczki w wysokości 40 milionów marek

WNIOSEK NAGŁY

Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie gminie m. KRAKOWA ze Skarbu Państwa krótkoterminowej pożyczki w wysokości 40 milionów marek.

Uzasadnienie:

Gmina m. Krakowa, jak i inne większe miasta korzystała ze stałej pomocy z Skarbu Państwa w formie pożyczek na pokrycie miesięcznych niedoborów administracyjnych, spowodowanych głównie przez ciągły wzrost poborów pracowników miejskich. Od dnia 1 stycznia 1921 r. pomoc ta wyraziła się kwotą 72 360 000 marek polskich.

Obecnie Magistrat m. Krakowa zwrócił się o udzielenie ze Skarbu Państwa pożyczki w wysokości 40 milionów mk, uzasadniając to koniecznością pokrycia następujących wydatków, nieprzewidzianych budżetem:

w lipcu – wypłacenie jednorazowego zasiłku urzędnikom i funkcjonariuszom miejskim	Mk 9 000 000,–
wzrost pozostałych wydatków z powodu podwyższenia cen	2 223 521,33
w sierpniu wypłata jednorazowego zasiłku pracownikom miejskim (9 milionów) i różnica mnożnika o 105 punktów (5 milionów)	14 000 000,–
takiż wydatek we wrześniu	14 000 000,–
i na pokrycie przypuszczalnych przekroczeń w innych działach budżetu	776 478,67

Razem Mk 40 000 000,–

Uznając zasadność tych wydatków i mając zarazem na uwadze krytyczny stan finansów państwowych – władza nadzorcza zgodziła się na udzielenie pożyczki 40-to milionowej, jako pożyczki krótkoterminowej, zwrotnej całkowicie przed 1 listopada 1921 r., a to w drodze uzyskania przez Magistrat odpowiedniego kredytu w instytucjach prywatnych lub przez zastaw akcji gwarectwa Jaworznickiego⁴³⁷, będących własnością m. Krakowa.

Niezależnie od tego Magistratowi m. Krakowa polecane będzie przeprowadzenie podwyższenia gminnego podatku konsumpcyjnego, oraz wszystkich podatków bezpośrednich, a zwłaszcza podatku gminnego od czynszów mieszkań – w takiej wysokości, aby budżet utrzymywany był w równowadze bez zaciągania pożyczek ze Skarbu Państwa.

RADA MINISTRÓW uchwalić raczy:

1). Upoważnia się Ministra Skarbu do udzielenia gm[inie] m. Krakowa pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 40 milionów marek, zwrotnej całkowicie do 1 listopada 1921 r. w drodze uzyskania przez Magistrat odpowiedniego kredytu w bankach prywatnych lub też zastawu akcji gwarectwa Jaworznickiego, będących własnością m. Krakowa.

2). Zarazem porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych polecić Magistratowi m. Krakowa przeprowadzenie w czasie najkrótszym:

- a) podwyższenia gminnego podatku konsumpcyjnego, w ten sposób, aby nadal był wymierzany procentowo do cen rynkowych artykułów, podlegających temu podatkowi, według stawek, stosowanych w m. Lwowie;
- b) podwyższenia wszystkich podatków bezpośrednich, a zwłaszcza podatku gminnego od czynszów z mieszkań.

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH:

/podp./ Raczkiewicz

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

⁴³⁷ Jaworznickie Gwarectwo Węgla Kamiennego powstało w 1871 r., kiedy rząd austriacki sprzedał jaworznickie dobra kameralne (wraz z zakładami górniczymi) spółce finansistów wiedeńskich.

PROTOKÓŁ
102-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 2 września 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczekiewicz
Za Ministra Spraw Zagranicznych	
Podsekretarz Stanu	Jan Dąbski
Za Ministra Wojskowych	
Podsekretarz Stanu	generał-porucznik [Eugeniusz] Henning Michaelis
Minister Skarbu	Jan Kanty Steczkowski
Za Ministra Sprawiedliwości	
Podsekretarz Stanu	Zygmunt Rymowicz
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Za Kierownika Ministerstwa Zdrowia	
Publicznego Dyrektora Departamentu	dr Jan Adamski
Minister Aprowizacji	Władysław Grzędziński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	dr Juliusz Trzciniński
Prezes Głównego Urzędu Ziemińskiego	dr Władysław Kiernik
Dyrektor Departamentu w Prezydium	
Rady Ministrów	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu w Prezydium	
Rady Ministrów	Edward Lechowicz
St. Referent w Prezydium Rady Ministrów	Władysław Paczoski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 30-go sierpnia 1921 r.
2. ^btajne^b Podsekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych referuje stosunki polsko-sowieckie na tle wykonywania postanowień traktatu ryskiego.

Postępowanie rządu sowieckiego jest sprzeczne z traktatem i uniemożliwia jego wykonanie. Zatrzymywanie przez sowiety polskich jeńców i zakładników, masowe wysyłanie do Polski pod płaszczykiem repatriacji elementów obcych, a Państwu Polskiemu wrogich, zwlekanie z rozpoczęciem czynności komisji reewakuacyjnej, czynienie Poselstwu polskiemu w Moskwie przeszkód i trudności, niezgodnych z obowiązującymi przy dyplomatycznych stosunkach przepisami – wszystko to świadczy, że rząd sowiecki daleki jest od chęci lojalnego wykonania przyjętych na siebie zobowiązań. W tych warunkach konieczna jest zmiana taktyki Rządu Polskiego wobec sowietów.

Podsekretarz Stanu Dąbski przedstawia projekt noty do rządu sowietów, w której określone zostały ultimatywne terminy dla wykonania zobowiązań w zakresie repatriacji i reewakuacji z zagrożeniem wyciągnięcia przez Rząd Polski konsekwencji w razie ich niedotrzymania⁴³⁸.

Po wysłuchaniu jeszcze sprawozdania posła Rzeczypospolitej Polskiej w Moskwie Filipowicza⁴³⁹ w powyższym przedmiocie Rada Ministrów uchwaliła wysłanie noty, zlecając przy ostatecznej stylizacji zwrócić uwagę na oznaczenie terminów, które mają być rzeczywiście możliwe do dotrzymania i na złagodzenie końcowego zwrotu w nocie o ewentualnych następstwach w razie niezastosowania się do nich rządu sowietów.

3. Rada Ministrów obradowała nad złożonym przez Prezesa Głównego Urzędu Ziemińskiego projektem rozporządzenia w przedmiocie oznaczenia części Państwa, w których nadwyżki gruntu ponad 60 ha i 400 ha podlegają przymusowemu wykupnu na rzecz reformy rolnej.

Dalszy ciąg obrad w tej sprawie odroczono do jednego z najbliższych posiedzeń.

Posiedzenie zakończono o godzinie 9 wieczorem.

fWitos^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

⁴³⁸ Mowa o nocie polskiej do rządu sowieckiej Rosji z 18 września 1921 r.

⁴³⁹ Poseł w Moskwie naonczas nie był akredytowany. Na przedstawiciela RP został tam skierowany Tytus Filipowicz (jako *chargé d'affaires ad interim*).

PROTOKÓŁ
103-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 3 września 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Za Ministra Spraw Zagranicznych	
Podsekretarz Stanu	Jan Dąbski
Za Ministra Wojskowych Podsekretarz Stanu	generał-porucznik Eugeniusz Michaelis
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Za Ministra Sprawiedliwości Podsekretarz Stanu	Zygmunt Rymowicz
Minister Wyznań Religijnych	
i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Za Kierownika Ministerstwa Zdrowia	
Publicznego Dyrektor Departamentu	dr Jan Adamski
Minister Apropowizacji	Władysław Grzędzielski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	dr Juliusz Trzcziński
Dyrektor Departamentu w Prezydium	
Rady Ministrów	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu w Prezydium	
Rady Ministrów	Edward Lechowicz
St. Referent w Prezydium Rady Ministrów	Władysław Paczoski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 2 września 1921 r.

2. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej (załącznik 1) z tą zmianą, że pierwsza część pierwszego ustępu wniosku, począwszy od słów „Ministerstwo” aż do „resortowym Ministrom” otrzymuje następujące brzmienie:

„Jako ostateczny kres ukończenia likwidacji Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej, oznacza się dzień 31 grudnia 1921 r. Poszczególne departamenty, dopóki ich ostateczne rozwiązanie nie zostanie przez właściwe Ministerstwa zarządzone,

pozostają w Poznaniu, jednakże od dnia 1 stycznia 1922 r. podlegać już będą resortowym Ministerstwom”.

3. W związku z uchwałami z 9, 12 i 25 sierpnia Rada Ministrów uchwaliła wnioski Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie zamknięcia wschodnich granic państwa (załącznik 2) z następującymi zmianami:

- a) odnośnie do punktu III projekt ustawy, który ma wnieść Minister Spraw Wewnętrznych, nie powinien się ograniczać do pewnych zarządzeń wyjątkowych w nadgranicznych powiatach, ale mieć na celu uregulowanie w ogóle w drodze ustawodawczej sprawy wprowadzenia – na wypadek potrzeby – stanu wyjątkowego w Państwie;
- b) odnośnie do punktu IV uchwalono zasadę, że bataliony celne w zakresie wykonywania służby celnej podlegają nadal Ministrowi Skarbu. Będącą przedmiotem przedostatniego ustępu sprawę zorganizowania przy Ministrze Spraw Wewnętrznych głównej komendy, względnie inspekcji służby związanej z zamknięciem granicy uregulują w drodze porozumienia Ministrowie: Spraw Wewnętrznych, Skarbu i Spraw Wojskowych;
- c) w końcu ustępu V dodano zdanie:
„Na budowę będą wyasygnowane osobne kredyty”;
- d) ustępowi pierwszemu w punkcie VI nadano następujące brzmienie:
„Rada Ministrów wzywa Ministra Spraw Wewnętrznych, aby w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Poczty i Telegrafów oraz Spraw Wojskowych przedłożył preliminarz wydatków związanych z ochroną granicy wschodniej, a to w zakresie.”;
- e) w ustępie VII zamiast wyrazów: „Ministrom: Kolei Żelaznych, Poczty i Telegrafów, Oświaty oraz Sprawiedliwości” wstawiono wyrazy „Zainteresowanym Ministrom”;
- f) ustępowi IX nadano następujące brzmienie:
„Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Skarbu przedłożą wnioski, zmierzające do zmiany wniesionego już do Sejmu projektu ustawy o zwalczaniu przemytnictwa, mającej na celu uproszczenie i przyspieszenie orzecznictwa i wypłaty nagród.

4. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w przedmiocie ustanowienia stałego Komitetu Międzyministerialnego dla uregulowania opieki państwowej nad reemigrantami z Rzeszy niemieckiej ^c(zał. 3) – z następującymi zmianami:

Uchwała nie otrzymuje mocy obowiązującej i formy rozporządzenia Rady Ministrów.

Komitet istnieje nie przy Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej, ale przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej.

ad § 1 statutu: Komitet składa się z przedstawicieli następujących Ministerstw i Urzędów: Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej, Ministerstwa

Spraw Wewnętrznych, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Przemysłu i Handlu, Ministerstwa Spraw Wojskowych, Ministerstwa Robót Publicznych, Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Ministerstwa Skarbu, Ministerstwa Zdrowia Publicznego, Głównego Urzędu Ziemskiego, Głównego Urzędu Likwidacyjnego oraz Urzędu Emigracyjnego przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej.

ad § 2 statutu: Na czele Komitetu stoi przewodniczący,znaczony przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej.

§§ 3 i 4 statutu uchwalono skreślić.

§§ 5 i 6 statutu nadano następujące brzmienie:

„Do zakresu działania Komitetu należy:
stawianie wniosków pod względem organizowania i wykonywania opieki nad reemigrantami z zachodu po ich powrocie do Kraju oraz
opiniowanie wszelkich wniosków i zamierzeń władz centralnych, dotyczących zakresu działania Komitetu”.

Wreszcie Rada Ministrów zastrzegła, że techniczne wykonanie opieki nad reemigrantami – o ile by okazała się jej potrzeba – powierzone będzie Urzędowi emigracyjnemu.

5. Złożony przez Kierownika Zdrowia Publicznego projekt rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie utworzenia Polskiego Komitetu zwalczania gruźlicy^c(zał. 4)^c uchwalono odrzucić.

Posiedzenie zakończono o godzinie 8 wieczorem.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w przedmiocie unifikacji Ministerstwa b. Dz[ielnicy] Pr[uskiej].
 2. [Wnioski Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie zamknięcia wschodnich granic Państwa].
 3. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie statutu organizacyjnego Stałego Komitetu Międzyministerialnego przy Ministerstwie B. Dzielnicy Pruskiej dla uregulowania opieki państwowej nad Reemigrantami z Rzeszy Niemieckiej⁴⁴⁰.
- [3a]. Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie statutu organizacyjnego Stałego Komitetu Międzyministerialnego przy Ministerstwie B. Dzielnicy Pruskiej dla uregulowania opieki państwowej nad Reemigrantami z Rzeszy Niemieckiej].

⁴⁴⁰ Treści rozporządzenia nie publikuje się.

4. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie utworzenia Polskiego Komitetu zwalczania gruźlicy przy Ministerstwie Zdrowia Publicznego; statut Polskiego Komitetu zwalczania gruźlicy⁴⁴¹.

Załącznik ^c1^c
№ Aktu ^c20402^c

**Wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w przedmiocie unifikacji Ministerstwa
b. Dz[ielnicy] Pr[uskiej]**

MINISTERSTWO B. DZIELNICY PRUSKIEJ Warszawa, dn. 1/IX. 1921 r.
Wydział Prezydialny
Nr Dz. w a.I.a. 2032/21

Wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej
w przedmiocie
Unifikacji Ministerstwa b. Dz[ielnicy] Pr[uskiej]

Wysoka Rada Ministrów uchwalić raczy:

Ministerstwo b. Dzielnicy Pruskiej likwiduje się w dniu 31 grudnia 1921 r. w ten sposób, że poszczególne Departamenty pozostają w Poznaniu, jednakże od dnia 1 stycznia 1922 roku podlegać już będą resortowym Ministrom. Wyjątek stanowi Departament Sprawiedliwości, który będzie zunifikowany przed przejściem Górnego Śląska. Termin oznaczy Pan Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej. Izba Obrachunkowa w dniu 1 października 1921 roku zostanie Oddziałem Najwyższej Izby Kontroli Państwa.

Rada Ministrów upoważnia Ministra b. Dzielnicy Pruskiej do opracowania po uzgodnieniu z resortowymi Ministrami całkowitego, szczegółowego planu unifikacyjnego poszczególnych Departamentów oraz do przedłożenia ustawy likwidacyjnej.

MINISTER
fDr J. Trzciniński

⁴⁴¹ Nie publikuje się.

[Wnioski Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie zamknięcia wschodnich granic Państwa]

Odpis.

Warszawa, dnia 2 września 1921 r.

Wniosek

Rada Ministrów raczy uchwalić:

I.

Ze względu na nadzwyczajną sytuację na wschodniej granicy państwa – całkowite kompetencje ochrony tej granicy na terenie województw: Nowogródzkiego, Poleskiego, Wołyńskiego i Tarnopolskiego obejmuje z dniem 10/IX 1921 r. aż do czasu nastania normalnych stosunków Minister Spraw Wewnętrznych.

II.

Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z zainteresowanymi Ministrami wyda zarządzenie zmierzające do zupełnego zamknięcia granicy z wyjątkiem ściśle określonych punktów, przez które jedynie odbywać się może cały ewentualny ruch graniczny, oraz do stworzenia jednolitego pasa granicznego – przy czym kordony celny, policyjny, sanitarny pozostawać będą pod jednolitą komendą.

III.

Celem umożliwienia skutecznej ochrony granicy Minister Spraw Wewnętrznych na najbliższe posiedzenie Sejmu przedłoży projekt Ustawy w przedmiocie wprowadzenia w powiatach przyległych do granic wymienionych w punkcie I-ym zarządzeń wyjątkowych z zastosowaniem poszczególnych z nich w całym kraju, a zmierzających do skutecznego zwalczania napływu elementów obcych ze wschodu i przemytnictwa, oraz postępowania doraźnego za pewne kategorie przestępstwa.

IV.

Celem ochrony granic zostają Ministrowi Spraw Wewnętrznych przekazane:

- a) 12 Baonów Celnych (Nr Nr 22–33) obsadzających obecnie rzezione granice. Przekazanie tych baonów z dniem 10/IX–21 zarządzi Minister Skarbu,
- b) 10 Baonów Celnych (Nr Nr 34–43); formujących się obecnie. Oddanie tych baonów do dyspozycji Min. Spr. Wewn. zarządzi Minister Spraw Wojskowych najdalej do 15/IX br.,

- c) Minister Spraw Wojskowych wyda rozkazy, mocą których Dcy garnizonów pogranicznych będą obowiązani udzielać każdorazowo na żądanie władz cywilnych I-ej i II-ej Instancji żądanej pomocy asystencyjnej,
- d) Celem jednolitej ochrony granicy dzieli się granicę polsko-bolszewicką na cztery odcinki – odpowiadające poszczególnym województwom wschodnim. Odcinki te pozostają pod wyłączną ingerencją odnośnego wojewody, do którego dyspozycji w tym celu stoi oficer odkomenderowany przez Ministerstwo Spraw Wojskowych.

Odcinki dzielą się na części odpowiadające terytorialnie zewnętrznej granicy poszczególnych starostw. Części te pozostają pod wyłączną ingerencją odnośnego starosty, do którego dyspozycji w tym celu stoi oficer odkomenderowany przez Min. Spr[aw] Wojsk[owych].

Do dyspozycji Ministra Spraw Wewnętrznych odda Minister Spraw Wojskowych dwóch oficerów dla sprawowania funkcji inspekcyjnych oraz referowania spraw związanych z akcją ochrony granicy.

Główna Komenda B[aonu] C[elnego] pozostaje i nadal w swym dotychczasowym stosunku do Baonów Celnych na wschodzie z wyjątkiem ich zależności dyspozycyjnej.

V.

- a) Minister Spraw Wewnętrznych wyda niezwłocznie zarządzenia dotyczące technicznego zamknięcia granicy oraz zarządzi w porozumieniu z Ministrem Skarbu budowę baraków mieszkalnych dla obsady granicznej.
- b) Minister Spraw Wojskowych zarządzi w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych oraz Ministrem Poczt i Telegrafów budowę niezbędnych urządzeń telegraficznych i telefonicznych na obszarze województw wschodnich. Całkowity rozporządzalny i potrzebny w tym celu personel kierowniczy oraz materiał dostarczy MSWojsk. oraz Min. Poczt i Telegrafów.

VI.

Rada Ministrów poleca Ministrowi Skarbu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych oraz Ministrem Poczt i Telegrafów przedłożyć do 10/IX 1921 konkretne wnioski odnośnie pokrycia budżetowych wydatków związanych z ochroną granicy wsch[odniej] Państwa, a to w zakresie:

- a) Utrzymania Baonów Celnych,
- b) Technicznego zabezpieczenia granicy, między innymi budowę prowizorycznych pomieszczeń dla obsady granicznej oraz tych oddziałów wojskowych, które ze względu na stosunki graniczne będą musiały być rozmieszczone w pobliżu granicy etc.,
- c) Budowy niezbędnych połączeń telegraficznych i telefonicznych.

VII.

Rada Ministrów Poleca Ministrom Kolei, Poczty i Telegrafów, Ministerstwu Oświaty oraz Sprawiedliwości przystąpienie do natychmiastowej sanacji składu osobowego w podległych urzędach na Kresach Wschodnich, szczególnie w powiatach granicznych, a to przez usunięcie z nich elementów szkodliwych dla interesów Państwa.

VIII.

Powyższe zarządzenia nie mają opóźniać akcji przygotowań do objęcia ochrony granicy przez Straż Celną organizowaną przez Ministerstwo Skarbu.

IX.

Minister Skarbu przedłoży na najbliższe posiedzenie Sejmu wniosek dotyczący noweli do Ustawy o nagrodach za pomoc w zwalczaniu przemytnictwa, mającej na celu uproszczenie i przyspieszenie wypłaty tych nagród.

Załącznik [3a]

Uzasadnienie [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie statutu organizacyjnego Stałego Komitetu Międzyministerialnego przy Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej dla uregulowania opieki państwowej nad Reemigrantami z Rzeszy Niemieckiej]

Uzasadnienie.

W obrębie Rzeszy Niemieckiej zamieszkuje dotąd jeszcze około 80–100 tysięcy rodzin polskich tj. ca 500 tysięcy Polaków, pochodzących przeważnie z b. Dzielnicy Pruskiej i pragnących obecnie skutkiem wrogiej polityki niemieckiej powrócić do Kraju.

Są to przeważnie robotnicy (w większej części górnicy) a najliczniejsze skupienie tworzą w Westfalii, Nadrenii, Łużycach, Saksonii, Berlinie etc. Największa liczba uchodźców przypada na zagłębie węglowe nadreńsko-westfalskie. Wychodźcy ci, to element uspołeczniiony, posiadający dość znaczne zasoby materialne.

W ostatnich miesiącach skutkiem zaostrzenia się stosunków politycznych na tle G[órnego] Śląska, tudzież podjętej akcji niemieckich związków zawodowych, zmierzającą do pozbawienia pracy robotników polskich w Niemczech jako niepożądanych, obniżających płacę konkurentów, jak niemniej podejrzenie ich w zagłębiu rzeki Ruhry o sprzyjanie wojskom Koalicji przy wykonywaniu sankcji przyczyniło się do tego, że liczne rzesze powracają pod przymusem i terrorem do Kraju. Wszyscy reemigranci pozostają w b. Dzielnicy Pruskiej, skąd wyszli i dopominają się pomieszczenia i pracy, co jest z braku funduszy

na roboty publiczne oraz licznego napływu i zajęcia mieszkań przez ludność innych dzielnic, absolutnie niemożliwe. Ogólne położenie tej dzielnicy, jakie się na tym tle wytworzyło przysparza dalsze zawiłania i trudności wewnętrzny[ch], które już znalazły swój wyraz w różnych zaburzeniach, skierowanych przeciwko Niemcom tam zamieszkałym.

Wobec tego, że sprawa uregulowania powrotu robotników polskich z Niemiec, jak również zapewnienia im w Kraju (na całym obszarze Państwa Polskiego) niezbędnych środków i warunków utrzymania, nosi charakter ogólnopaństwowy i przerasta siły jednej dzielnicy, stworzenie organu przy władzach centralnych, mającego powierzoną opiekę nad reemigrantami na obszarze całego Państwa Polskiego, wydaje się być rzeczą niesłychanie pilną. Po odbytych w tej kwestii z inicjatywy Minist[erstwa] b. Dzielnicy Pruskiej 2 konferencjach międzyministerialnych w Warszawie (w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej i Urzędzie Emigracyjnym) przedstawiciele poszczególnych władz centralnych wypowiedzieli się za przygotowaniem odpowiedniego rozporządzenia, które przy niniejszym załącza się.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

PROTOKÓŁ

104-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 6 września 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Za Ministra Spraw Zagranicznych	
Podsekretarz Stanu	Jan Dąbski
Za Ministra Wojskowych Podsekretarz Stanu	generał-porucznik Eugeniusz Michaelis
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Za Ministra Sprawiedliwości	
Podsekretarz Stanu	Zygmunt Rymowicz
Minister Wyznań Religijnych	
i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	Witold Chodźko
Minister Apropowizacji	Władysław Grzędzielski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	dr Juliusz Trzcziński
Prezes Głównego Urzędu Ziemińskiego	dr Władysław Kiernik
Dyrektor Departamentu w Prezydium	
Rady Ministrów	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu w Prezydium	
Rady Ministrów	Edward Lechowicz
St. Referent w Prezydium Rady Ministrów	Władysław Paczoski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 4 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 3 września 1921 r.
2. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych referuje wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie przeistoczenia Delegacji polskich w Sofii, Budapeszcie i Wiedniu na Poselstwa⁴⁴² (załącznik 1), a zarazem oświadcza, że przeistoczenie to nie pociągnie za sobą żadnych nowych wydatków.

⁴⁴² Były to pierwotnie placówki zagraniczne rządu z nominacji Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego, następnie przybrały charakter misji dyplomatycznych ad interim odradzającego się państwa.

Rada Ministrów wniosek uchwaliła i przyjęła powyższe oświadczenie do wiadomości.

3. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych o wstrzymaniu 30%-wej redukcji policji państwowej (załącznik 2), z tym jednak zastrzeżeniem, że redukcja ta zastanowioną zostaje tylko na czas przejściowy, w którym część policji z innych dzielnic będzie użyta do strzeżenia wschodniej granicy Państwa.

Obrady nad dalszymi wnioskami Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawach policji państwowej odroczone.

4. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego w przedmiocie oznaczenia części Państwa, w których nadwyżki gruntu ponad 60 ha i 400 ha podlegają przymusowemu wykupnu na rzecz reformy rolnej (załącznik 3) – z następującymi zmianami:

- a) w ustępie pierwszym § 1 pomiędzy słowa: „w myśl l.8 art. 1” a „też ustawy” wstawiono wyrazy „art. 3”;
- b) w § pierwszym I ustęp c. ma być przez Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego uzgodniony z Ministrem Przemysłu i Handlu. Gdyby do dni pięciu nie nastąpiło porozumienie w tej mierze, rozstrzygnie sprawę Rada Ministrów;
- c) w § pierwszym II ustęp b. po wyrazie „ostrowskiego” wstawiono słowa: „średzkiego, wrzesińskiego, witkowskiego, mogileńskiego, strzelińskiego, inowrocławskiego”;
- d) § 2 rozporządzenia brzmi:
„Zgodnie z art. 2 lit. b. cytowanej w § 1 niniejszego rozporządzenia ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej na pozostałym terenie Rzeczypospolitej Polskiej podlegają przymusowemu wykupowi – w myśl ustępu lit. 8 art. 1 tejże ustawy – nadwyżki gruntów ponad 180 ha obszaru”;
- e) dodano do rozporządzenia § 3, który zachowuje brzmienie § 2-go projektu.

W związku z obradami nad powyższym wnioskiem Głównego Urzędu Ziemskiego powzięła Rada Ministrów następującą uchwałę:

Rada Ministrów poleca Głównemu Urzędowi Ziemskiemu przy zastosowaniu ustawy o parcelacji większej własności mieć na względzie konieczności strategiczne, które wymagają, by kolonizowano przede wszystkim ludnością polską pas przyfrontowy i punkty posiadające znaczenie strategiczne; odpowiednie wskazania Główny Urząd Ziemski otrzyma od Sztabu Generalnego.

5. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego, Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz Ministra Spraw Wojskowych w przedmiocie utworzenia Międzyministerialnej Komisji do spraw osadnictwa wojskowego (załącznik 4).

6. Rada Ministrów uchwaliła upoważnić Prezydium Rady Ministrów do rozpatrzenia sprawozdania Generalnego Komisarza Państwowego Urzędu dla spraw JUR i wystawienia mu dekretu zwalniającego.

7. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie przyznania miastu Ostrowiec pożyczki ze Skarbu Państwa w sumie 500 000 marek (załącznik 5).

8. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie przyznania miastu Tomaszów mazowiecki pożyczki ze Skarbu Państwa w sumie 1 500 000 marek (załącznik 6).

9. Przedstawioną przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej sprawę wydalenia z fabryki „Parowóz” 400 robotników przekazano do załatwienia Ministrom: Skarbu, Spraw Wojskowych oraz Pracy i Opieki Społecznej.

10. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Skarbu w sprawie udzielenia zezwolenia obywatelowi Stanów Zjednoczonych Franciszkowi Forysiowi na nabycie nieruchomości w Polsce (załącznik 7).

Posiedzenie zamknięto o 9 wieczorem.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie przeistoczenia Delegacji Polskich w Sofii, Budapeszcie i Wiedniu na Poselstwa Rzeczypospolitej Polskiej].
2. [Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych o wstrzymanie wprowadzenia w życie uchwały Rady Ministrów z dnia 4, 20 i 21 lipca 1921 r. o dalszej 30% redukcji Policji Państwowej].
3. Wniosek nagły Prezesa Głównego Urzędu Ziemiańskiego w przedmiocie oznaczenia części Państwa, w których nadwyżki gruntu ponad 60 ha i 400 ha podlegają przymusowemu wykupowi na rzecz reformy rolnej⁴⁴³.
- [3a]. Uzasadnienie [wniosku nagłego Prezesa Głównego Urzędu Ziemiańskiego w przedmiocie oznaczenia części Państwa, w których nadwyżki gruntu ponad 60 ha i 400 ha podlegają przymusowemu wykupowi na rzecz reformy rolnej].
4. Wniosek nagły Prezesa Głównego Urzędu Ziemiańskiego, Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz Ministra Spraw Wojskowych w przedmiocie utworzenia Międzyministerialnej Komisji do spraw osadnictwa wojskowego.
5. Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie udzielenia gminie miasta Ostrowca pożyczki ze Skarbu Państwa w kwocie 500 000 marek⁴⁴⁴.
6. Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie pomocy finansowej ze Skarbu Państwa dla gm[iny] m. Tomaszowa Mazowiec.⁴⁴⁵
7. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie udzielenia zezwolenia na nabycie nieruchomości we wsi Teklówce obywatelowi Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej Franciszkowi Forysiowi⁴⁴⁶.

⁴⁴³ Treści wniosku nie publikuje się.

⁴⁴⁴ Nie publikuje się.

⁴⁴⁵ Nie publikuje się.

⁴⁴⁶ Nie publikuje się.

**[Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie przeistoczenia Delegacji
Polskich w Sofii, Budapeszcie i Wiedniu na Poselstwa Rzeczypospolitej Polskiej]**

RZECZPOSPOLITA POLSKA

MINISTERSTWO SPRAW ZAGRANICZNYCH

№ A.I. 4370

WARSZAWA, Dn. 30 lipca 1921 r.

Do czasu obecnego w trzech Państwach, z którymi zwiążują Polskę stosunki polityczne i dyplomatyczne a mianowicie na Węgrzech, w Austrii i w Bułgarii nie ma jeszcze poselstw Polskich, lecz istnieją tylko Przedstawicielstwa Rzeczypospolitej Polskiej.

Ta forma naszej reprezentacji we wskazanych Państwach była dotąd dostosowana do okresu przejściowego, w jakim te Państwa pozostawały; obecnie jednak na skutek nowych warunków politycznych formy te wymagają konkretnych zmian w kierunku utrwalenia naszych reprezentacji w tych trzech Państwach.

Skład naczelny obcych Przedstawicielstw dyplomatycznych w tych Państwach stanowią obecnie prawie wyłącznie już przedstawiciele dyplomatyczni o charakterze Ministrów Pełnomocnych, którzy używają druków i pieczęci Poselstw i korzystają z praw i przywilejów, przynależnych posłom faktycznym.

Wobec takiego stanu rzeczy przedstawicielstwa polskie ustępują miejsca innym przedstawicielstwom Państw obcych, co jest wysoce niepożądanym w interesie powagi Polski.

Przyjmując pod uwagę utrzymanie i pogłębienie sympatii, które Polska posiada w tych krajach, jak również zadanie zdobycia sobie w nich wpływów politycznych, które byłoby znacznie ułatwione przez utworzenie Poselstw

mam zaszczyt wnosić

aby Rada Ministrów raczyła uchwalić:

przeistoczenie Delegacji Polskich w Sofii, Budapeszcie i Wiedniu – na Poselstwa Rzeczypospolitej Polskiej.

^fSkirmunt^f
Minister.

[Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych o wstrzymanie wprowadzenia w życie uchwały Rady Ministrów z dnia 4, 20 i 21 lipca 1921 r. o dalszej 30% redukcji Policji Państwowej]

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH Warszawa, dnia 17 sierpnia 1921 r.

DO
RADY MINISTRÓW

Rada Ministrów uchwalić raczy następujący wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych:

WNIOSEK: Wprowadzenie w życie uchwały Rady Ministrów z dnia 4, 20 i 21 lipca 1921 r. o dalszej 30% redukcji Policji Państwowej zostaje wstrzymane.

UZASADNIENIE: W myśl uchwały Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia br. zarządzono przesłanie do województw wschodnich 3000 pieszych i 500 konnych policjantów. Ludzie ci zostali wzięci z okręgów: Warszawskiego, Łódzkiego, Kieleckiego, Lubelskiego, Krakowskiego i Lwowskiego; stan etatowy policji w tych okręgach, po przeprowadzeniu redukcji 13%, w myśl wskazówek Ministerstwa Skarbu z kwietnia br., ma wynosić 16 642 ludzi. Jeżeliby uchwałę Rady Ministrów z dnia 4 lipca br. o dalszej 30% redukcji zastosować tylko do tych okręgów, to należałoby zmniejszyć etat o 5000 ludzi, czyli razem z wyżej wspomnianymi 3500 ogółem o 8500; ilość policji w tych sześciu okręgach, do których należą między innymi takie miasta, jak Łódź, Lwów, Kraków, Lublin oraz tak ważny powiat, jak Będziński wyniosłaby 8100 ludzi, co jest absolutnie niewystarczające dla pełnienia służby bezpieczeństwa nawet w zupełnie normalnych czasach.

Załącznik [3a]

Uzasadnienie [wniosku nagłego Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego w przedmiocie oznaczenia części Państwa, w których nadwyżki gruntu ponad 60 ha i 400 ha podlegają przymusowemu wykupowi na rzecz reformy rolnej]

UZASADNIENIE.

Wobec tego że już w najbliższym czasie urzędy ziemskie przystąpią do przymusowego wykupu majątków ziemskich, podlegających działaniu 8 punktu 1 art. – ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej, zachodzi

potrzeba oznaczenia okręgów i części Państwa, w których mają być pozostawiane maksymalne normy gruntu 60, względnie 400 ha.

Zgodnie z lit. a art. 2 ustawy o wykonaniu reformy rolnej okręgi te [należy] oznaczyć na rozporządzeniu Rady Ministrów na wniosek Głównego Urzędu Ziemskiego.

W przedstawionym projekcie rozporządzenia do ust. I. § 1 zaliczono ziemie, powiaty i gminy powiatowe położone w sąsiedztwie i pobliżu centrów przemysłowych, a przede wszystkim w rejonie krakowsko-sosnowieckiego zagłębia węgla kamiennego terenów rudonośnych i kopalinowych. Okręgi przemysłu hutniczego, metalurgicznego, naftowego i przędzalnego. Są to okręgi często zaludnione ludnością robotniczą, robotniczo-rolniczą i rolniczą. Wśród ludności rolniczo-wiejskiej większość bezrolna lub małorolna. Okręgi te cechują wadliwe stosunki agrarne, a nade wszystko daleko posunięte rozdrobnienia ziemi.

Przy oznaczaniu okręgów o maksymalnej normie 400 ha, brano pod uwagę stosunki przyrodniczo-gospodarcze oraz stosunki agrarne. Województwa i powiaty zaliczone do tych okręgów, znamionuje słaby stosunkowo rozwój postępu kultury rolnej w ogóle. Wśród użytków rolnych tych okręgów, znajdują się w znacznym bardzo odsetku tereny bagniste, kwaśne łąki, zaś grunty gorszej jakości i niższych klas. Dodając do tego słaby rozwój dróg bitych i kolejowych, odległość rynków zbytu, wszystko to w sumie wytwarza warunki naturalne, ekstensywnego gospodarowania. Gospodarstwa wiejskie typu folwarcznego, w warunkach powyższych egzystować jedynie mogą na stosunkowo większych obszarach. Zaludnienie wiejskie tych okręgów jest stosunkowo rzadkie.

Zważywszy na powyższe, przedstawiony podział na okręgi, zgodny jest z ustalonymi przez Sejm zasadami reformy rolnej i z lit. a art. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej.

Załącznik ^c4^c
№ Aktu ^c19938^c

Wniosek nagły Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego, Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz Ministra Spraw Wojskowych w przedmiocie utworzenia Międzyministerialnej Komisji do spraw osadnictwa wojskowego

N 5223/R.T.

Wniosek nagły Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego, Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz Ministra Spraw Wojskowych w przedmiocie utworzenia Międzyministerialnej Komisji do spraw osadnictwa wojskowego.

Rada Ministrów uchwalić raczy:

1. W celu nadania jednolitego kierunku akcji wykonania ustaw z 17 grudnia 1920 r. o przyjęciu ziemi na własność Państwa i nadania ziemi żołnierzom WP z ramienia władz, powołanych do wykonania tych ustaw zostaje utworzona „MIĘDZYMINISTERIALNA KOMISJA DO SPRAW OSADNICTWA WOJSKOWEGO”.

2. Komisja jest wspólnym organem interesowanych władz w kierownictwie i kontroli akcji przejęcia i nadania ziemi.

Do Komisji należy w szczególności:

- a) nadzór i kontrola nad działalnością Powiatowych Komitetów Nadawczych i Wojewódzkich Komisji Odwoławczych,
- b) rozpatrywanie i uzgadnianie wniosków i projektów interesowanych Ministerstw;
- c) inicjatywa w kierunku wydać się mających zarządzeń, jak również w kierunku uzgodnienia zarządzeń już wydanych (projekty ustaw, rozporządzeń, instrukcji, okólników itp.);
- d) opracowywanie zarządzeń projektowanych lub przekazanych Komisji przez interesowane Ministerstwa, bądź powstałych z własnej inicjatywy;
- e) utrzymywanie kontaktu z organizacjami społecznymi.

Ministrowie określą w szczegółowych instrukcjach, opracowanych na jednolitych zasadach, uprawnienia przesłane na delegatów swych do Komisji i na przewodniczącego Komisji w powyższym zakresie działania lub zastrzeżone dla siebie.

3. W skład Komisji wchodzi:

- a) jako stali członkowie: delegaci Prezesa GUZ, Ministra Rolnictwa i D[óbr] P[aństwowych] i Ministra Spr[aw] Wojsk[owych] zależni bezpośrednio od Ministrów względnie Prezesa, ^ez tym że w sprawach dotyczących ustawy o przejęciu ziemi na własność Państwa – delegatowi Ministerstwa Spraw Wojskowych służy tylko głos doradczy^e.
- b) jako niestali członkowie: delegaci innych interesowanych Ministerstw, powoływani w miarę potrzeby w sprawach bezpośrednio dotyczących dany resort.

Przewodniczącym Komisji jest delegat Prezesa Gł[ównego] Urz[ędu] Ziemskiego. Przewodniczący jest kierownikiem prac Komisji i wykonuje jej uchwały w imieniu reprezentowanych Komisji Ministrów.

Komisja funkcjonuje przy Gł.U.Z.

Komisja opracowuje dla siebie szczegółowy regulamin prac i obrad.

4. Przy Komisji funkcjonuje biuro złożone z stale przydzielonych urzędników GUZ, M[in]. R[olnictwa] i D[óbr] P[ublicznych] i MSWojsk. lub wyłącznie z urzędników GUZ.

5. Porozumiewanie Komisji z zainteresowanymi Ministerstwami odbywa się w zasadzie przez delegatów do Komisji.

Wszelkie zarządzenia wykonawcze w sprawach objętych ustawami z 17 grudnia 1920 r. (Dz.Ust. Nr 4 1921 r. pp. 17 i 16/, które nie należą do zakresu działania^c Komisji Odwoławczych dla spraw przejęcia ziemi lub Pow[iatowych] Kom[itetów] Nadawczych, projekty ustawodawcze oraz rozporządzenia wychodząc będą od właściwych Ministrów na podstawie opinii, wniosku lub opracowania dokonanego przez Komisję.

6. Wykonanie niniejszej uchwały powierza się Prezesowi Głównego Urzędu Ziemskiego w porozumieniu z Ministrami Rolnictwa i D[óbr] P[aństwowych] oraz Spraw Wojskowych.

UZASADNIENIE.

Skoordynowanie działalności władz powołanych do wykonywania ustaw z 17 grudnia 1920 r. o przyjęciu ziemi na własność Państwa i nadania ziemi żołnierzom WP jest konieczne ze względu na doniosłość całej akcji.

Ponadto rezolucje Sejmu Ustawodawczego z dn. 29 lipca 1921 r. domagają się „przeprowadzenia ścisłego skoordynowania czynności Ministrów, którym wykonanie ustaw z 17 grudnia 1920 r. powierzono”.

Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego:

^fDr Kiernik^f

Minister Rolnictwa i Dóbr

Państwowych:

^fJ. Raczyński^f

Minister Spraw Wojskowych:

^fSosnkowski g.por.^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

PROTOKÓŁ
105-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 12 września 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	gen.-por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Za Ministra Sprawiedliwości Podsekretarz Stanu	Zygmunt Rymowicz
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publ[icznego]	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Za Ministra Robót Publicznych Podsekretarz Stanu	inż. ^a Józef ^a Rybczyński
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Za Ministra Pracy i Opieki Społecznej Podsek[retarz] Stanu	Gustaw Simon
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister Apropowizacji	Władysław Grzędzielski
Dyrektor Depart[amentu] w Prezydium Rady Ministrów	dr Władysław Studziński
Dyrektor Depart[amentu] w Prezydium Rady Ministrów	Edward Lechowicz
St. Referent w Prezydium Rady Ministrów	Władysław Paczoski

Posiedzenie rozpoczęło o godz. 5 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z dnia 6 września 1921 roku.
2. Rada Ministrów przyjęła wniesiony przez Ministra Skarbu projekt ustawy o łączeniu się spółdzielni (zał. 1).
3. W sprawie sporu między Ministerstwem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego a Ministerstwem Zdrowia Publicznego co do zwrotu państwowej szkole włókienniczej w Łodzi⁴⁴⁷ inwentarza i przyborów laboratoryjnych –

⁴⁴⁷ Placówka powstała w 1869 r. jako Łódzka Wyższa Szkoła Rzemieślnicza (przy pl. Wolności). W 1919 r. otrzymała nazwę Państwowej Szkoły Włókienniczej.

oświadcza Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego, że potrzebny inwentarz i aparatura laboratoryjna zostanie szkole przez państwowy Zakład badania żywności w Łodzi oddaną i że odnośne zarządzenie już Ministerstwo Zdrowia Publicznego wydało.

Oświadczenie to Rada Ministrów przyjęła do wiadomości.

4. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Apropowizacji w przedmiocie przekazania agend solnych Ministerstwa Apropowizacji i PUZAPP-u⁴⁴⁸ – Ministerstwu Skarbu (zał. 2).

5. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w przedmiocie likwidacji milicji utworzonej na obszarze pasa neutralnego na wschodniej granicy Rzeczypospolitej (zał. 3).

6. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie udzielenia miastu Płock pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 2 miliony marek (zał. 4).

7. W sprawie przygotowania Zarządu części Górnego Śląska, która zostanie przyznana Polsce, powzięła Rada Ministrów następującą uchwałę:

Przeprowadzenie dalszych prac związanych z przygotowaniem administracji w przyszłym województwie śląskim zleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Sumy już wypłacone oraz jeszcze asygnować się mające na ten cel wstawia się w budżet Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

W akcji swej kierować się będzie Minister Spraw Wewnętrznych jak najdalej idącą oszczędnością. W pierwszym rządzie zajmie się przygotowaniem personelu dla przyszłych władz i urzędów wojewódzkich.

Poszczególne Ministerstwa wyślą dla pomocy w pracach organizacyjnych, wchodzących w zakres ich resortów – specjalnych delegatów.

8. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Głównego Urzędu Statystycznego w sprawie podwyższenia opłat 5 fenigowych za wypełnianie kart statystycznych przez urzędników stanu cywilnego (zał. 5).

9. Rada Ministrów uchwaliła odroczyć, będącą przedmiotem złożonego przez Prezydium Rady Ministrów wniosku, sprawę utworzenia Urzędu Marynarki handlowej w Gdańsku⁴⁴⁹. (zał. 6).

10. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie przyznania zasiłku Emilii Minkiewiczowej, żonie b. Naczelnego Komisarza Zarządu Cywilnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego⁴⁵⁰ – z tą zmianą,

⁴⁴⁸ Państwowy Urząd Zaopatrzenia Pierwszej Potrzeby działał od grudnia 1918 r. i działał jako jedna z agend Ministerstwa Apropowizacji. Uchwałą Rady Ministrów z 21 lipca 1921 r. postawiono urząd w stan likwidacji.

⁴⁴⁹ Urząd Marynarki Handlowej w Gdańsku powołano 5 maja 1922 r., a jego główne zadania były następujące: a) rejestracja statków polskich handlowych morskich, b) pomiar statków, c) inspekcja techniczna statków i ich urządzeń mechanicznych.

⁴⁵⁰ Antoni Minkiewicz.

że zasiłek przyznany zostaje w wysokości połowy płacy zasadniczej i dodatku drożyznianego przypadających jej mężowi ^c(zał. 7)^c.

Posiedzenie zamknięto o godzinie 7 wieczór.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek [Ministra Skarbu o zatwierdzenie projektu ustawy o łączeniu się spółdzielni].
2. [Wniosek nagły Ministra Aprowizacji w sprawie przekazania Ministerstwu Skarbu niektórych agend likwidowanego Ministerstwa Aprowizacji i Państwowego Urzędu Zakupu Artykułów Pierwszej Potrzeby].
3. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie likwidacji milicji utworzonej na obszarze pasa neutralnego na wschodniej granicy Rzeczypospolitej.
4. Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie gminie m. Płocka pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 2 000 000 marek⁴⁵¹.
5. [Wniosek Głównego Urzędu Statystycznego w sprawie podwyższenia opłat 5-fenigowych za wypełnianie kart statystycznych przez urzędników stanu cywilnego]⁴⁵².
6. Wniosek Prezydium Rady Ministrów [o zbadanie pod względem celowości i prawnym sprawy przekazania Urzędowi Marynarki Handlowej w Gdańsku rejestracji statków rzecznych] wraz z rozporządzeniem Rady Ministrów w przedmiocie utworzenia Urzędu Marynarki Handlowej w Gdańsku⁴⁵³.
7. Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w przedmiocie przyznania Emilii Minkiewiczowej żonie b. Naczelnego Komisarza Zarządu Cywilnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego miesięcznego zasiłku⁴⁵⁴.

^cZałącznik] 1^c

[N^o Aktu] ^c14346/21^c

Wniosek [Ministra Skarbu o zatwierdzenie projektu ustawy o łączeniu się spółdzielni]

MINISTERSTWO SKARBU
DEPARTAMENT KREDYTOWY
RADA SPÓŁDZIELCZA
NR 7633/DK.

⁴⁵¹ Nie publikuje się.

⁴⁵² Nie publikuje się.

⁴⁵³ Treści rozporządzenie nie publikuje się.

⁴⁵⁴ Nie publikuje się.

WNIOSEK
na Radę Ministrów
Rzeczypospolitej Polskiej.

Rada Ministrów raczy zatwierdzić projekt ustawy o łączeniu się spółdzielni wraz z motywami i upoważnić Ministra Skarbu do wniesienia go do Sejmu Ustawodawczego w trybie nagłym.

UZASADNIENIE

W dniu 29 października 1920 r., uchwalając w 3-m czytaniu projekt rządowy ustawy o spółdzielniach, Sejm Ustawodawczy powziął zarazem rezolucję, wzywającą Rząd do przedłożenia Sejmowi w ciągu 4 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy o spółdzielniach projektu ustawy o łączeniu się spółdzielni.

Termin ten upłynął w dn. 1 maja rb.

Opóźnienie w złożeniu projektu nastąpiło z tego powodu, że w myśl art. 108 punkt 1 ustawy o spółdzielniach projekt winien był ulec rozpatrzeniu przez Kasę Spółdzielczą, ta zaś (po wydaniu przepisów wykonawczych o organizacji Rady, dokonaniu zgłoszeń kandydatów ze strony związków i zamianowaniu członków Rady) ukonstytuować się mogła dopiero 14 marca rb., a 9 kwietnia odbyła pierwsze posiedzenie. Na posiedzeniu tym wyłoniona została specjalna komisja, złożona z członków Rady pp: d-ra Bobrowskiego (posła), d-ra Dębskiego, prof. d-ra Dolińskiego, Mielczarskiego, Twareckiego, d-ra Seydlitza i D-ra Rządu /(posła), która to komisja projekt rozpatrzyła i z wnioskami swymi złożyła Radzie. Ostateczne przyjęcie projektu ustawy przez Radę Spółdzielczą nastąpiło dn. 20 maja rb.

Resztę czasu zajęło przygotowanie motywów.

Aprobując projekt, Rada wyraziła zarazem prośbę pod adresem Rządu i Sejmu o możliwe szybkie przeprowadzenie uchwalenia ustawy z uwagi na nader pilną potrzebę stworzenia podstaw prawnych, umożliwiających spółdzielniom łączenie się, co jedynie w wielu z nich zapobiec może likwidacji, wywołanej trudnościami finansowymi, uniemożliwiającymi im wypełnienie zadań.

Na nagłość wniosku wskazuje również krótki termin pozostawiony Rządowi na przygotowanie projektu ustawy w rezolucji sejmowej.

Załącznik –
egzemplarz projektu
ustawy o łączeniu
się spółdzielni wraz
z motywami⁴⁵⁵.

Warszawa, dnia 15^c czerwca 1921 roku

Minister Skarbu:
Steczkowski^f

⁴⁵⁵ Nie publikuje się.

[Wniosek nagły Ministra Apropowizacji w sprawie przekazania Ministerstwu Skarbu niektórych agend likwidowanego Ministerstwa Apropowizacji i Państwowego Urzędu Zakupu Artykułów Pierwszej Potrzeby]

MINISTERSTWO APROWIZACJI

Do
RADY MINISTRÓW

Ministerstwo Apropowizacji wnosi o uchwalenie następującego wniosku nagłego:

Treść wniosku:

Wobec likwidacji Ministerstwa Apropowizacji i Państwowego Urzędu Zakupu Artykułów Pierwszej Potrzeby Rada Ministrów uchwała z dniem 30 września 1921 r. przekazać Ministerstwu Skarbu agendy rolne Ministerstwa Apropowizacji i Wydział Soli Państwowego Urzędu Zakupu Artykułów P[ierwszej] Potrzeby wraz z jego agendami oraz pasywami i aktywami, pozostawiając nadal charakter handlowy tego Wydz. i kasowość jego.

Jednocześnie Rada Ministrów uchwała utrzymać dotychczasowy Państwowy Monopol Handlu solą oraz utrzymać koncesjonowanie hurtowych odbiorców soli.

Motywy wniosku.

Wobec konieczności rozdziału soli pomiędzy ludność w granicach kontyngentu i normy spożycia, Ministerstwo Apropowizacji było odbiorcą soli w zastępstwie Min. Skarbu. Obecnie wobec zwiększonej produkcji soli, która przewyższa zapotrzebowanie wewnętrzne, gospodarka solą, winna wrócić we właściwe ręce tj. do Ministerstwa Skarbu, gdyż ludność może zaopatrywać się sama w sól w ilościach dowolnych. Należy tylko pozostawić ludności te ułatwienia, jakie są obecnie w sposobie pobierania opłat za sól, w dokonywaniu zamówień, dyspozycji i ekspedycji. Powyższe możliwe jest wtedy, kiedy przyszła instytucja będzie i nadal nosiła charakter handlowy.

Utrzymanie jakiegokolwiek Centrali Solnej w ogóle, niekasowanie zatem obecnego Wydziału Soli PUZAPP-u, konieczne jest z następujących względów:

- 1) dla uniknięcia tworzenia handlowych organów ^hdo^h odsprzedaży soli przy każdej salinie;
- 2) dla uniknięcia skupienia się zamówień w niektórych tylko salinach;
- 3) dla możliwości regulowania kosztów i transportów.

Utrzymanie Państwowego Monopolowego Handlu Solą ściśle uzależnia się od tego, że wszystkie saliny w Małopolsce i salina „Ciechocinek” są własnością

Rządu, i odsprzedaż z nich soli, jak również wszelki import, eksport i tranzyt soli winny z natury rzeczy pozostawać w rękach Rządu.

Co do utrzymania koncesjonowania hurtowych odbiorców soli, to obowiązuje uchwalona rezolucja Sejmu Ustawodawczego z dn. 19/V 1920 r. i przemawiają za tym następujące jeszcze względy:

- 1) nabyta sprawność dotychczasowych instytucji odbiorczych;
- 2) obawa przed oddaniem handlu solą w niepowołane ręce i
- 3) możliwość łatwego powrotu do systemu rozdziału w razie koniecznym.

MINISTER APROWIZACJI

^fGrzędzielski^f

Uchwała Rady Ministrów

zapadła w dn. ... 1921 r.

zgodnie z powyższym wnioskiem.

PREZYDENT MINISTRÓW

^cZałącznik] 3^c

[N^o Aktu] ^c19107/21^c

Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie likwidacji milicji utworzonej na obszarze pasa neutralnego na wschodniej granicy Rzeczypospolitej

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia ... 1921 r.

w przedmiocie likwidacji milicji utworzonej na obszarze pasa neutralnego na wschodniej granicy Rzeczypospolitej.

Na mocy art. 3 przepisów przejściowych do ustawy z dnia 14 lipca 1919 r. o policji państwowej (Dz.Pr. Nr 61 poz. 363) oraz art. II i III traktatu pokoju między Polską a Rosją i Ukrainą, podpisanego w Rydze dnia 18 marca 1921 r. (Dz.Ust. RP Nr 49 poz. 300), ratyfikowanego ustawą z dnia 15 kwietnia 1921 r. (Dz.Ust. RP Nr 49 poz. 299) i uprawomocnionego przez wymianę dokumentów ratyfikacyjnych dnia 30 kwietnia 1921 r. (Dz.Ust. RP Nr 49 poz. 301) zarządza się co następuje:

§ 1.

Rozwiązuje się milicję, utworzoną na zasadzie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1921 r. (Dz.Ust. RP Nr 12 poz. 65) na obszarach, stanowiących pas neutralny na wschodniej granicy Rzeczypospolitej w myśl 6 załącznika nr 21 umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r. (Dz.Ust. RP z 1921 r. Nr 28 poz. 161).

§ 2.

W miejsce wymienionej w § 1 niniejszego rozporządzenia milicji obejmie służbę bezpieczeństwa na terenach, wchodzących w skład b. pasa neutralnego, policja państwowa, zorganizowana na terenach wschodnich na mocy rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 grudnia 1920 r. w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej ustawy o policji państwowej z dnia 24 lipca 1919 r., na obszarach okręgów administracyjnych Wołyńskiego, Poleskiego i Nowogródzkiego (Dz.Ust. RP z 1921 r. Nr 3 poz. 15).

§ 3.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

§ 4.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem jego ogłoszenia.

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH
w.z. Kuczyński w.r.

°Załącznik] 6°
[№ Aktu]°17922/21°

Wniosek Prezydium Rady Ministrów [o zbadanie pod względem celowości i prawnym sprawy przekazania Urzędowi Marynarki Handlowej w Gdańsku rejestracji statków rzecznych]

**WNIOSEK PREZYDIUM RADY MINISTRÓW
NA RADĘ MINISTRÓW**

Rada Ministrów, zatwierdzając projekt rozporządzenia w przedmiocie utworzenia Urzędu Marynarki Handlowej w Gdańsku poleca równocześnie Ministerstwu Robót Publicznych w porozumieniu z Ministerstwem Sprawiedliwości i Ministerstwem Spraw Wojskowych zbadanie, zarówno pod względem celowości jak prawnym, sprawy przekazania temu urzędowi rejestracji statków rzecznych, których portem ojczystym jest Gdańsk. O wynikach tego badania złoży Ministerstwo Robót Publicznych Radzie Ministrów sprawozdanie w przeciągu miesiąca.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

P R O T O K Ó Ł

106-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 15 września 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Za Ministra Sprawiedliwości	
Podsekretarz Stanu	Zygmunt Rymowicz
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Za Ministra Pracy i Opieki Społecznej	
Podsekretarz Stanu	Gustaw Simon
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister Aprowizacji	Władysław Grzędzielski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	dr Juliusz Trzcński
Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego	dr Władysław Kiernik
Dyrektor Departamentu w Prezydium Rady Ministrów	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu w Prezydium Rady Ministrów	Edward Lechowicz
St. Referent w Prezydium Rady Ministrów	Władysław Paczowski

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 12 września 1921 r.

2. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego projekt rozporządzenia w przedmiocie rozciągnięcia ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej na województwa: nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty: grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego (załącznik 1) – z następującymi zmianami:

- a) nagłówek rozporządzenia brzmi:
„Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej na województwa: nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty: grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego”;
- b) § 1 rozporządzenia brzmi:
„Na województwa nowogrodzkie, poleskie i wołyńskie oraz na powiaty grodzieński, wołkowyski i białowieski województwa białostockiego rozciąga się moc obowiązującą ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej (Dz.U. Rz.P. Nr 70, poz. 462)”;
- c) w § 2 skreślono końcowe słowa:
„i odnoszących się do nich rozporządzeń wykonawczych”.

3. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości sprawozdanie Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego o dokonanych przez Główny Urząd Ziemski i Ministra Przemysłu i Handlu – w myśl uchwały Rady Ministrów z dnia 6 września br. – uzgodnieniu tekstu punktu c) w § 1 projektu rozporządzenia w przedmiocie oznaczenia części Państwa, w których nadwyżki gruntu ponad 60 ha i 400 ha podlegają przymusowemu wywłaszczeniu na rzecz reformy rolnej.

4. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej w sprawie przyznania Urzędowi emigracyjnemu kredytu dodatkowego 198 688 800 marek na repatriację jeńców, uchodźców i robotników w Rosji i uprawnienia Urzędu emigracyjnego do pobierania od uchodźców po 50 marek od bagażu (załącznik 2);

5. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie włączenia folwarku Młodzieniaszek, folwarku Pabianice, wsi Pabianice, wsi Jutrzkowice Poduchowne i części wsi Nowo-Karniszewic do miasta Pabianic (załącznik 3).

6. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Spraw Wojskowych w przedmiocie przyznania jednorazowej zapomogi dla zdemobilizowanych oficerów rezerwy (załącznik 4).

7. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w przedmiocie przedstawienia Naczelnikowi Państwa do zamianowania prof. Jana Owińskiego kuratorem okręgu szkolnego w Krakowie (załącznik 5).

8. Rada Ministrów obradowała nad wnioskiem Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w przedmiocie przyznania ze Skarbu Państwa kredytów na podtrzymanie akcji obniżenia cen chleba w b. dzielnicy pruskiej (załącznik 6).

Dalsze obrady w tej sprawie odroczone.

Posiedzenie zamknięto o 7 wieczorem⁴⁵⁶.

⁴⁵⁶ Brak podpisu premiera rządu.

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego w przedmiocie rozciągnięcia ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej (Dz.Ust. RP Nr 70 1920 r. poz. 462) na ziemię, przyłączone do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie Traktatu Pokoju, podpisanego w Rydze dnia 18 marca 1921 r. między Polską a Rosją i Ukrainą⁴⁵⁷.
- [1a]. Uzasadnienie [wniosku Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego w przedmiocie rozciągnięcia ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej (Dz.Ust. RP Nr 70 1920 r. poz. 462) na ziemię, przyłączone do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie Traktatu Pokoju, podpisanego w Rydze dnia 18 marca 1921 r. między Polską a Rosją i Ukrainą].
2. [Wniosek nagły Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej o przyznanie Urzędowi Emigracyjnemu kredytu dodatkowego na repatriację jeńców, uchodźców i robotników z Rosji].
3. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie włączenia folwarku Młodzieniażek, folwarku Pabianice, wsi Pabianice, wsi Jutrzkowice Poduchowne i części wsi Nowo-Karniszewic do m. Pabianic⁴⁵⁸.
4. Wniosek nagły [Ministra Spraw Wojskowych o uchwalenie rozporządzenia w przedmiocie jednorazowej zapomogi dla zdemobilizowanych oficerów (równorzędnych) rezerwy].
5. [Wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie mianowania Jana Owińskiego kuratorem Okręgu Szkolnego Krakowskiego].
6. Wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej [o bezzwrotną dotację na podtrzymanie akcji obniżenia cen chleba].

Załącznik [1a]

Uzasadnienie [wniosku Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego w przedmiocie rozciągnięcia ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej (Dz.U. RP Nr 70 1920 r. poz. 462) na ziemię, przyłączone do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie Traktatu Pokoju, podpisanego w Rydze dnia 18 marca 1921 r. między Polską a Rosją i Ukrainą]

UZASADNIENIE

Na posiedzeniu w dniu 29 lipca br. Sejm Ustawodawczy uchwalił pod punktem 10 następującą rezolucję:

„Sejm wzywa Rząd do natychmiastowego stosowania uchwał i ustaw Sejmowych o reformie rolnej, a mianowicie z dn. 10 lipca 1919 r. i 15 lipca 1920 r. na Kresach Wschodnich Rzeczypospolitej Polskiej, oraz do nadawania ziemi mieszkającym na kresach robotnikom rolnym i włościanom małorolnym, rugowanym z ziemi i z dzierżaw przez tamtejszych właścicieli ziemskich”.

⁴⁵⁷ Treści wniosku nie publikuje się.

⁴⁵⁸ Nie publikuje się.

Czyniąc zadość powyższej uchwale przedkłada się powyższy wniosek Radzie Ministrów.

Załącznik ^cc
№ Aktu ^c20307^c

[Wniosek nagły Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej o przyznanie Urzędowi Emigracyjnemu kredytu dodatkowego na repatriację jeńców, uchodźców i robotników z Rosji]

Do
RADY MINISTRÓW

Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej prosi o uchwalenie wniosku nagłego:

TREŚĆ WNIOSKU

Rada Ministrów uchwalić raczy:

1. Przyznać Urzędowi Emigracyjnemu przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej mk 198 688 800 tytułem kredytu dodatkowego na repatriację jeńców, uchodźców i robotników z Rosji.
2. Uprawnić Urząd Emigracyjny do pobierania od uchodźców po mk 50 od 1-ej sztuki bagażu w równowartości w rublach sowieckich.

Uzasadnienie.

W zatwierdzonym przez Ministerstwo Skarbu preliminarzu budżetowym Urzędu Emigracyjnego w Nr 13 repatriacji rosyjskiej figurowały pozycje następujące: poz. 1. – mk 400 000 000 na żywienie repatriantów, mk 25 000 000 dla Komisji w Moskwie, mk 500 000 dla Komisji Mieszanej w Warszawie.

Jeżeli chodzi o poz. 1 utrzymanie repatriantów, to do dnia, w którym budżet został wniesiony, a więc w przybliżeniu do maja faktyczny wydatek na wyżej wspomniany cel przekraczał 300 000 000 Mk tak, iż około 100 000 000 Mk pozostawało Urzędowi jako rezerwa na dalsze zakupy.

Przy znacznych zapasach posiadanych przez Urząd, gdyby fala uchodźców nie wykraczała poza rozmiary, przewidywane przez Urząd i gdyby poza tym nie nastąpiła dalsza katastrofalna zniżka naszej waluty oraz towarzyszący jej wzrost drożyzny⁴⁵⁹, Urząd mógłby przeprowadzić nadal [akcję] repatriacyjną w zakresie pozostających mu do rozporządzenia około 100 000 000 Mk.

⁴⁵⁹ W końcowej fazie gabinetu Witosa nastąpiło przyspieszenie inflacji. Deficyt finansów państwa osiągnął ok. 60 proc. wydatków budżetowych.

Jednak już w preliminarzu drukowanym pozycja 1-a uległa redukcji do 298 milionów marek, kosztem zaś pozycji 1-ej powiększoną została pozycja druga paragrafu. Jednocześnie w sposób nieoczekiwany wzrósł się ruch uchodźczy.

Urząd przewidywał, iż w ciągu okresu repatriacyjnego, którego trwanie określał na 1 rok, przez etapy Urzędu powróci 500 000 osób. Tymczasem według danych Urzędu od 14 listopada r. 1920 do 31 lipca r. 1921 na etapach Urzędu zarejestrowano 713 019 osób, ruch ten wzrasta się niemal z dniem każdym, tak, iż etapy w Baranowiczach i Równem, przygotowane na jednoczesny pobyt paru tysięcy repatriantów, mieszczą niekiedy po kilkanaście tysięcy.

W tych warunkach, biorąc w dalszym ciągu pod uwagę olbrzymi wzrost cen, Urząd wyczerpał wszelkie posiadane zapasy żywności, w mniemaniu, iż posiada jeszcze rezerwę około 100 000 000 Mk zakontraktował cały szereg zakupów.

Do samych Baranowicz posyła Urząd dziennie 4–5 wagonów, do Równego 2 wagony, do Moskwy z powodu panującego głodu 3 wagony, na inne etapy 1 wagon.

Obecnie Komisja repatriacyjna awizuje przybycie 236 000 uchodźców, dla których Urząd nie posiada zupełnie zapasów. Ilości zapasów podane są w załączeniu przy niniejszym zestawieniu⁴⁶⁰.

Jednocześnie celem częściowego choćby pokrycia kosztów, wynikających z repatriacji Urząd proponuje zgodnie z wnioskiem Ministerstwa Skarbu pobieranie opłat od bagażu repatriantów w kwocie 50 mk od sztuki bagażu, z czego oczekuje około 50 milionów marek. Opłaty te Urząd pobierać zamierza w rublach sowieckich, wobec tego, iż uchodźcy najczęściej innych walut nie posiadają.

Warszawa, dn. 5 września 1921 roku.

^fMinister
/-/ Darowski^f

Wpłynęło na Radę Ministrów

dn. ... 1921 r.

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.

Prezydent Ministrów

⁴⁶⁰ Do wniosku został dołączony „Wykaz środków żywności potrzebnych do wyżywienia zaawizowanych 236 000 ludzi wraz z aproksymatywnymi cenami”, którego nie publikuje się.

**Wniosek nagły [Ministra Spraw Wojskowych o uchwalenie rozporządzenia
w przedmiocie jednorazowej zapomogi dla zdemobilizowanych oficerów
(równorzędnych) rezerwy]**

O d p i s

^cWarszawa dn. 15. IX. r. 1921.^c

^cM.S.Wojsk.
Gabinet Ministra
L.5217 G.M.Z.^c

Wniosek nagły

Rada Ministrów raczy uchwalić
ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW
z dnia 1921.

w przedmiocie jednorazowej zapomogi dla zdemobilizowanych
oficerów (równorzędnych) rezerwy.

- § 1. Demobilizowanym oficerom (równorzędnym) rezerwy przyznaje się prócz
odprawy przysługującej im po myśli art. 50 Ustawy tymczasowej z dnia
29/X 1920. (Dz.U. Rz.P. Nr 106/20 poz. 699) jednorazową zapomogę,
a mianowicie:
- a) dla oficerów (równorzędnych), którzy przesłużyli w WP ponad 1 rok –
w wysokości jednomiesięcznego uposażenia,
 - b) dla oficerów (równorzędnych), którzy przesłużyli w WP ponad 2 lata –
w wysokości dwumiesięcznego uposażenia.
- § 2. Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Spraw
Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.
- § 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Min. Spraw Wojsk[owych] przystępuje w bieżącym miesiącu do demobili-
zacji oficerów przeznaczonych do rezerwy według spisu podanego przez Ogólną
Komisję Weryfikacyjną⁴⁶¹.

Stosunki życia stały się od dłuższego czasu nader trudne, a trudności te
zamiast ulec poprawie, w ostatnich miesiącach się zaostrzyły. Porównując popyt

⁴⁶¹ W marcu 1920 r. powołano Ogólną Komisję Weryfikacyjną, która za początek swej
działalności przyjęła 1 stycznia 1921 r.

i podaż pracy w roku ubiegłym a obecnym, przekonujemy się, że stosunek ich względem siebie uległ w roku obecnym zmianie odwrotnej i nie rokuje na najbliższą przyszłość poprawy. Procent poszukujących pracy zwiększył się w tym roku tak, że wielu z nich musi niejednokrotnie dłuższy czas czynić usilne starania, zanim znajdzie odpowiednie swym zdolnościom i kwalifikacjom pole pracy. To samo będzie i ze zdemobilizowanymi oficerami, którzy mimo ukończenia wojny jeszcze na początku br., przymusowo zostali zatrzymani w szeregach, nie wiedząc kiedy i czy będą zdemobilizowani. Trzeba wziąć pod uwagę i to, że wielu z tych oficerów znajduje się w służbie wojskowej od początku wojny światowej, że stracili prawie kontakt ze swym zawodem przedwojennym, że będą zatem musieli dłuższy czas poświęcić staraniom, zanim albo znajdą się w swych dawnych zajęciach, albo nowe wyszukają. Przepuszczalna cyfra dotkniętych demobilizacją oficerów wyniesie około 8000 osób. Są to ludzie inteligentni z wykształceniem szkół średnich lub akademickim. O wyszukaniu natychmiast odpowiedniego pola pracy i zajęcia dla tak znacznej ilości pracowników inteligentnych, nie można nawet marzyć. Same starania zajmą czas dłuższy i będą nastęrczały poważne trudności dla szukających. Wobec tego, o ile nie wszyscy, to na pewno bardzo wielu z pomiędzy demobilizowanych oficerów, nierzadko obarczonych rodzinami, znajdzie się na razie bez żadnego zajęcia i utrzymania. Wielu zaś z nich osiędzie nieomal na bruku. Dodać do tego należy jeszcze dwie ważne kwestie: ubrania i mieszkania. Cena jednego ubrania cywilnego przynosi niemal dwukrotnie uposażenie miesięczne podporucznika, a bądź co bądź sprawić je będzie musiał po zdemobilizowaniu. Obecnie znikoma tylko część demobilizantów posiada takowe. Co do mieszkań, to wielu z mających być teraz zdemobilizowanymi korzysta z kwater rządowych (i to nierzadko rodzinnych), które w myśl obowiązujących rozporządzeń muszą natychmiast opróżnić. Kwestia ta będzie jedną z najbardziej piekących i pociągających koszta.

Reasumując powyższe motywy MSWojsk. zdając sobie sprawę, że nie dość sprawiedliwe rozwiązanie stosunku służbowego ze zdemobilizowanymi oficerami może spowodować poważne zaburzenia wewnętrzne państwowe, prosi usilnie o wyrażenie zgody na wypłacenie zdemobilizowanym – na podstawie spisu oficerów rezerwowych – oficerskie zapomogi jak powyżej.

[Wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie mianowania Jana Owińskiego kuratorem Okręgu Szkolnego Krakowskiego]

Odpis

MINISTERSTWO
WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA
PUBLICZNEGO

Dn. 15 września 1921 r.
№ 623/2 P.

Do
NACZELNIKA PAŃSTWA

W celu wykonania ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. (Dz.U. RP Nr 50 poz. 304) o tymczasowym ustroju władz szkolnych Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przystępuje do utworzenia okręgu szkolnego Krakowskiego.

Na Kuratora tego okręgu Ministerstwo zamierza powołać prof. Jana Owińskiego.

Profesor Jan Owiński urodził się 5 marca 1884 r. w Podgórzu – w r. 1913 złożył egzamin profesorski w Uniwersytecie we Lwowie. Od roku 1908 pracuje w szkolnictwie średnim – początkowo jako suplent, następnie nauczyciel główny, ostatnio jako profesor w gimnazjum św. Anny w Krakowie.

Wobec owocnej pracy prof. Owińskiego na polu szkolnictwa a zarazem wysokich jego kwalifikacji umysłowych mam zaszczyt wnosić, aby Naczelnik Państwa raczył

mianować prof.
Jana Owińskiego
Kuratorem Okręgu
szkolnego Krakowskiego.
NACZELNIK PAŃSTWA

PREZYDENT MINISTRÓW

MINISTER
Wyznań Religijnych i Oświecenia
Publicznego
(podp.) M. Rataj

Wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej [o bezzwrotną dotację na podtrzymanie akcji obniżenia cen chleba]

MINISTERSTWO
B. DZIELNICY PRUSKIEJ

Warszawa, dn. 15.9.21.

Wydział Prezydyalny

Nr Dz. W.a.I.a.

2176/21

WNIOSEK MINISTRA B. DZIELNICY PRUSKIEJ
na Radę Ministrów

Rada Ministrów uchwalić raczy:

- 1) na cele podtrzymania akcji obniżenia cen chleba dla niezamożnej ludności nierolnej b. Dzielnicy Pruskiej przyznaje się ze Skarbu Państwa tytułem bezzwrotnej dotacji sumę 150 milionów do rozdziału między Związki Komunalne tejeż dzielnicy pod nadzorem Ministerstwa b. dzielnicy pr[uskiej] według uznania urzędów wojewódzkich;
- 2) na tenże sam cel do podobnego rozdziału przyznaje się z funduszy państwowych tytułem w ciągu roku spłacalnej pożyczki dla Związków Komunalnych tejeż dzielnicy sumę 150 milionów.

Motywy:

Fundusze, jakimi była dzielnica pruska rozporządzała na cel obniżenia cen chleba dla niezamożnej ludności nierolnej, wyczerpały się obecnie. Wskutek tego wydawanie kart na chleb o niższej cenie ukończone by musiało zostać w przeważnej części związków komunalnych b. dzielnicy pruskiej z dniem 1 października 1921 r.

Zaprzestanie wydawania kart na chleb o niższej cenie wywołać by mogło znaczne rozgoryczenie między ludnością, która ten chleb dotychczas pobierała. Następstwem tego niezadowolenia mogłyby być strajki robotnicze i ewent. nawet może otwarte rozruchy – jak to oświadczyli wyraźnie wobec władz reprezentanci sfer robotniczych. Wstrząśnieniom, jakie by z tego powodu powstać mogły, należy koniecznie zapobiec. Ministerstwo b. dzielnicy pruskiej zamierza dla tego przejścia od ceny chleba kartkowego⁴⁶² (circa 22 mk) do ceny chleba rynkowej skutecznie stopniowo – a mianowicie w ten sposób, że postanowiło

⁴⁶² Reglamentację chleba na kartki wprowadziły władze zaborcze. W Krakowie np. ustalono 700 gramów mąki tygodniowo na jednostkę. W 1915 r. w Warszawie wprowadzono tzw. Brot-

czas poboru chleba kartkowego przedłużyć mniej więcej do końca października, podwyższając równocześnie cenę tego chleba z 22 na 30 mk za funt. Pociągnięto za sobą wydatek przeszło 300 milionów mk, która to kwota jest sumą obu kwot wyżej proponowanych.

Warszawa, dnia 12 września [19]21.

Minister b. dzielnicy pruskiej

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

-Karte. (Trudności aprowizacyjne przyniosła rabunkowa gospodarka okupacyjna, co wymagało reglamentacji żywności – nie tylko chleba, ale także cukru, mięsa i ziemniaków).

PROTOKÓŁ
107-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z 19 września 1921 r.

Obecni Panowie:

Prezes Rady Ministrów	Wincenty Witos
Minister Spraw Wewnętrznych	Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Zagranicznych	Konstanty Skirmunt
Minister Spraw Wojskowych	generał-porucznik Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	Bronisław Sobolewski
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	dr Józef Raczyński
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Robót Publicznych	inż. Gabriel Narutowicz
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Ludwik Darowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Minister Aprowizacji	Władysław Grzędzielski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	dr Juliusz Trzcziński
Dyrektor Departamentu w Prezydium Rady Ministrów	dr Władysław Studziński
Dyrektor Departamentu w Prezydium Rady Ministrów	Edward Lechowicz
Radca ministerialny w Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie rozpoczęło o godzinie 5 po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia z 16 września 1921 r.
2. Rada Ministrów zatwierdziła załączony preliminarz budżetowy Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarjatu do walki z epidemiami na czas od 1 lipca 1921 r. do 1 stycznia 1922 r. (załącznik 1).
3. Rada Ministrów uchwaliła załączony wniosek Ministra Skarbu w przedmiocie utworzenia komisji oszczędnościowej przy Ministerstwie Skarbu (załącznik 2).

W § 1 wniosku skreślono wyrazy: „jako władzę na zasadzie kolegiałności opartą”.

4. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Prezesa Poczтовой Kasy Oszczędności⁴⁶³ w sprawie podwyższenia o 100% dotychczasowego wynagrodzenia członków Komitetu Dyrekcyjnego, przewidzianego w art. 3 ustawy z 3 maja 1920 r. (Dz.U.P. Nr 48, poz. 297) (załącznik 3).

5. Rada Ministrów nie rozpatrując wniosków Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:

a) w sprawie zaliczenia wszystkich urzędów i posad urzędowych w bibliotekach uniwersyteckich na obszarze całej Rzeczypospolitej Polskiej do stopni służbowych (załącznik 4) oraz

b) w sprawie zaliczenia urzędników administracyjnych szkół akademickich do stopni służbowych, przewidzianych ustawą o uposażeniu urzędników i niższych funkcjonariuszów państwowych (załącznik 5)

uchwaliła upoważnić Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, by w porozumieniu z Ministrem Skarbu i Prezydium Rady Ministrów przedłożył konkretne wnioski w sprawie ewentualnych zmian w etatach tych instytucji.

6. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra b. Dzielnicy Pruskiej rozporządzenie w przedmiocie zaliczek na poczet podatku obrotowego, obowiązującego w b. dzielnicy pruskiej (załącznik 6).

7. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra b. Dzielnicy Pruskiej rozporządzenie w przedmiocie o zmianie niemieckiej ustawy z dnia 26 lipca 1918 r. (Dz. Ustaw Rzeszy str. 863 o opodatkowaniu piwa) (załącznik 7).

8. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenia

a) w przedmiocie zmian w opodatkowaniu piwa na obszarze b. zaboru rosyjskiego (załącznik 8) oraz

b) w przedmiocie zmian w opodatkowaniu piwa na obszarze b. zaboru austriackiego (załącznik 9).

9. Rada Ministrów uchwaliła załączony przez Ministra Skarbu wniosek w przedmiocie wydania Stanisławie z Perehincow Sołowjowej zezwolenia na nabycie w gminie Różniatów nieruchomości w trzech parcelach o przestrzeni 566 kw[adratów] sąż[ni] (załącznik 10).

10. Rada Ministrów przyjęła załączony przez Ministra Skarbu wniosek w sprawie wydania zezwolenia na przepisanie tytułu własności na imię obywatela Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej inż. Tadeusza Ksawerego Mieczkowskiego na nieruchomości, zapisaną w księdze hipotecznej Suczyna pow[iatu] bydgoskiego tom II str. 48 (załącznik 11).

11. Rada Ministrów przyjęła załączony przez Ministra Skarbu wniosek w sprawie udzielenia zezwolenia na nabycie przez Waleriana Juliana Nowickiego majątku ziemskiego Wielka i Mała Starołęka pod Poznaniem (załącznik 12).

⁴⁶³ Poczтовая Kasa Oszczędności – instytucja bankowa powołana dekretem Naczelnika Państwa z 7 lutego 1919 r.

12. Rada Ministrów przyjęła opracowane przez Komisję Kodyfikacyjną projekty ustaw w przedmiocie prawa prywatnego międzynarodowego i międzynarodelnicowego (załącznik 13) wraz z wnioskiem Ministra Sprawiedliwości do tych projektów (załącznik 14).

13. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Kierownika Ministerstwa Zdrowia Publicznego w przedmiocie rozciągnięcia na Ziemię Wschodnie mocy ustaw sanitarnych (załącznik 15) z następującymi zmianami:

w § 1 skreślono punkt 2 i 9;

w § 3 skreślono wyrazy: „z dnia 14 maja 1919 r. o ochronie lokatorów (Dz.U. Nr 4, poz. 27)”;

na końcu § 3 dodano wyrazy: „z dnia 18 sierpnia 1919 roku, dotyczące przepisów obowiązujących przy wydawaniu koncesji i przy eksploatacji aptek (Dz.U. Nr 13, poz. 114)”.

14. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Kolei Żelaznych w przedmiocie wywłaszczeń nieruchomości i ograniczenia praw własności, dokonanych przez b. władze okupacyjne na użytek dróg komunikacyjnych w redakcji złożonej przez Departament legislacyjny Prezydium Rady Ministrów (załącznik 16).

15. Rada Ministrów zatwierdziła wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o kredyt dodatkowy na podniesienie funduszu inwestycyjnego placówki w Charkowie do 22% milionów marek (załącznik 17).

16. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu wniosek o udzielenie miastu Łodzi pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 24 000 000 marek (załącznik 18).

17. Rada Ministrów uchwaliła złożony przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu wniosek o udzielenie gminie miasta Lwowa pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 27 500 000 marek (załącznik 19).

18. Rada Ministrów odrzuciła złożony przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i Ministrem Skarbu wniosek o wypłacenie robotnikom fabryki „Parowóz”, zwolnionym z powodu likwidacji odprawy (załącznik 20).

Plan dalszej redukcji robotników fabryki zostanie poddany rewizji i ustaleniu przez Ministerstwa Spraw Wojskowych, Skarbu oraz Pracy i Opieki Społecznej.

19. Rada Ministrów przyjęła załączony wniosek Ministra Spraw Wojskowych w sprawie przekazania do dyspozycji Ministerstwa Spraw Wojskowych koni typu wierzchowego z liczby koni rewindykowanych z Niemiec (załącznik 21) z trzema poprawkami uwidocznionymi w tekście.

20. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Ministra Robót Publicznych rozporządzenie w sprawie zniesienia Urzędu elektryfikacyjnego (załącznik 22).

Posiedzenie zakończono o godzinie 10 wieczorem⁴⁶⁴.

⁴⁶⁴ Brak podpisu premiera rządu.

Załączniki

Wykaz:

1. Projekt preliminarza budżetowego Naczelnego Nadzwyczajnego Komisariatu [do Walki z Epidemiami].
2. Wniosek w przedmiocie utworzenia Komisji Oszczędnościowej przy Ministerstwie Skarbu.
3. Wniosek Prezesa Pocztovej Kasy Oszczędności w sprawie podwyższenia o 100% dotychczasowego wynagrodzenia członków Komitetu Dyrekcyjnego, przewidzianego w art. 3 Ustawy z dnia 19 maja 20 r. (Dz.U.P. Nr 48 poz. 297).
4. [Wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie zaliczenia dyrektorów i urzędników bibliotek uniwersyteckich do stopni służbowych przewidzianych ustawą z dnia 13 lipca 1920 r. o uposażeniu urzędników i niższych funkcjonariuszów państwowych].
5. [Wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie ustalenia stopni służbowych dla urzędników administracyjnych szkół akademickich wraz z pismem Prezydium Rady Ministrów w sprawie uregulowania uposażenia urzędników bibliotek uniwersyteckich oraz urzędników administracyjnych szkół akademickich].
6. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie zaliczek na poczet podatku obrotowego, obowiązującego w b. dzielnicy pruskiej [wraz z odpisem niemieckiego tekstu Umsatzsteuergesetz von 26 Juli 1918 (R.G.B.L.S. 779)]⁴⁶⁵.
7. Rozporządzenie Rady Ministrów o zmianie niemieckiej ustawy z dnia 26 lipca 1918 r. Dz. Ustaw Rzeszy str. 863 o opodatkowaniu piwa⁴⁶⁶.
8. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie zmian w opodatkowaniu piwa na obszarze b. zaboru rosyjskiego⁴⁶⁷.
- [8a] Motywy [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie zmian w opodatkowaniu piwa na obszarze b. zaboru rosyjskiego].
9. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie zmian w opodatkowaniu piwa na obszarze b. zaboru austriackiego⁴⁶⁸.
- [9a] Motywy [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie zmian w opodatkowaniu piwa na obszarze b. zaboru austriackiego].
10. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w przedmiocie wydania Stanisławie z Pehincow Sołowjowej zezwolenia na nabycie w gm[inie] Różniatów nieruchomości w trzech parcelach o przestrzeni 566 kw[adratowych] sąż[ni]⁴⁶⁹.
11. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie wydania zezwolenia na przepisanie tytułu własności na imię obywatela Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej inżyniera p. Tadeusza Ksawerego Mieczkowskiego nieruchomości, zapisaną w księdze hipotecznej Bucyzna pow[iatu] Bydgoskiego Tom II str. Nr 48⁴⁷⁰.

⁴⁶⁵ Nie publikuje się.

⁴⁶⁶ Rozporządzenia nie publikuje się.

⁴⁶⁷ Rozporządzenia nie publikuje się.

⁴⁶⁸ Rozporządzenia nie publikuje się.

⁴⁶⁹ Nie publikuje się.

⁴⁷⁰ Nie publikuje się.

12. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie udzielenia zezwolenia na nabycie przez Waleriana Juliana Nowickiego majątku ziemskiego Wielka i Mała Starołęka pod Poznaniem⁴⁷¹.
13. Projekty ustaw w przedmiocie prawa prywatnego międzynarodowego i międzydzielnicowego uchwalone przez Komisję Kodyfikacyjną Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 9 kwietnia 1921 r.⁴⁷²
- [13a]. Sprawozdanie [dotyczące projektów ustaw w przedmiocie prawa prywatnego międzynarodowego i międzydzielnicowego uchwalonych przez Komisję Kodyfikacyjną Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 9 kwietnia 1921 r.] .
14. [Wnioski Ministra Sprawiedliwości do opracowanych przez Komisję Kodyfikacyjną projektów ustaw o prawie prywatnym, międzynarodowym i międzydzielnicowym].
15. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie rozciągnięcia na Ziemie Wschodnie mocy ustaw sanitarnych⁴⁷³.
16. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie wywłaszczeń nieruchomości i ograniczenia praw własności, dokonanych przez b. władze okupacyjne na użytek dróg komunikacyjnych⁴⁷⁴.
17. [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o kredyt dodatkowy na podniesienie funduszu inwestycyjnego placówki w Charkowie].
18. Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie udzielenia m. Łodzi pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 26 milionów marek na wypłacenie robotnikom i urzędnikom w Łodzi jednorazowego zasiłku za m[ie-
siąc] wrzesień 1921 roku.
19. Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o udzielenie gm[inie] m. Lwowa pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 27 500 000 mk.
20. [Wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i Ministrem Skarbu o wypłacenie robotnikom fabryki „Parowóz”, zwolnionym z powodu likwidacji, odprawy w wysokości pełnego (tj. wraz z premią) czterotygodniowego zarobku]⁴⁷⁵.
- [20a]. Uzasadnienie projektu ustawy o wykonaniu reformy rolnej na obszarze b. Zaboru pruskiego].
21. [Wniosek Ministra Spraw Wojskowych] w sprawie przekazania do dyspozycji MSWojsk. koni typu wierzchowego z liczby koni rewindykowanych z Niemiec].
22. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie zniesienia Urzędu Elektryfikacyjnego⁴⁷⁶.

⁴⁷¹ Nie publikuje się.

⁴⁷² Projektów nie publikuje się.

⁴⁷³ Nie publikuje się.

⁴⁷⁴ Nie publikuje się. Dokument został ogłoszony w: „Dziennik Ustaw RP” 1921, nr 85, poz. 614.

⁴⁷⁵ Nie publikuje się.

⁴⁷⁶ Nie publikuje się.

**Projekt preliminarza budżetowego Naczelnego Nadzwyczajnego Komisariatu
[do Walki z Epidemiami]**

PROJEKT PRELIMINARZA BUDŻETOWEGO
NACZELNEGO NADZWYCZAJNEGO KOMISARIATU
na okres 1-y lipca 1921 roku – 1-y stycznia 1922 roku⁴⁷⁷.

ZESTAWIENIE OGÓLNE
podług działów preliminarza budżetowego

Nr	Dział	WYSZCZEGÓLNIENIE	Kwota
1	I	Zarząd Centralny	Mk 24 904 975,-
2	II	Ekspozytury	Mk 11 448 807,-
3	III	Szpitalnictwo	Mk 324 372 225,-
4	IV	Dezynfekcja	Mk 44 803 792,-
5	V	Kąpielnictwo	Mk 48 545 128,-
6	VI	Środki lokomocji	Mk 76 132 156,-
		Ogółem	<u>Mk 530 207 083,-</u>

^fDr E. Godlewski^f
NACZELNY NADZWYCZAJNY KOMISARZ
DO SPRAW WALKI Z EPIDEMIAMI
PUŁKOWNIK LEKARZ

PROJEKT PRELIMINARZA BUDŻETOWEGO
NACZELNEGO NADZWYCZAJNEGO KOMISARIATU
na okres 1-y lipca 1921 roku – 1-y stycznia 1922 roku.

ZESTAWIENIE OGÓLNE
podług działów preliminarza budżetowego

Nr	Dział	WYSZCZEGÓLNIENIE	Kwota
1	I	Zarząd Centralny	Mk ^h 30 937 832 ^h ^c 24 904 975 ^c
2	II	Ekspozytury	Mk ^h 11 703 206 ^h ^c 11 448 807 ^c
3	III	Szpitalnictwo	Mk ^h 328 206 843 ^h ^c 324 372 225 ^c

⁴⁷⁷ Pomija się obszerne zestawienia liczbowe w formie tabelarycznej sporządzone w rozbiciu na poszczególne wydziały Naczelnego Nadzwyczajnego Komitetu do Walki z Epidemiami.

4	IV	Dezynfekcja	Mk ^h 46 353 802 ^h ^c 44 803 792 ^c
5	V	Kąpielnictwo	Mk ^h 57 284 528 ^h ^c 48 545 128 ^c
6	VI	Środki lokomocji	Mk ^h 79 307 289 ^h ^c 76 132 156 ^c
O g ó ł e m			<u>Mk ^h553 793 500^h ^c530 207 083^c</u>

Uwaga: poprawki czerwone oznaczają redukcję poczynioną przez Ministerstwo Skarbu.

^fWiśniewski^f
Kierownik Wydziału Adm[inistracyjno-]Rachunkowego
N[aczelnego] N[adzwyczajnego] K[omisariatu]

Załącznik ^c2^c
№ Aktu

Wniosek w przedmiocie utworzenia Komisji Oszczędnościowej przy Ministerstwie Skarbu

WNIOSEK

w przedmiocie utworzenia Komisji Oszczędnościowej
przy Ministerstwie Skarbu

Rada Ministrów uchwalić raczy:

§ 1.

Przy Ministerstwie Skarbu ustanawia się Komisję oszczędnościową, ^hjako władzę na zasadzie kolegiałości opartą^h, Ministrowi skarbu podległą.

§ 2.

1. Komisja oszczędnościowa:

- a) przedkłada wnioski dyktowane potrzebą oszczędności;
- b) opiniuje ze stanowiska finansowo-gospodarczego, udzielone jej przez Prezydium Rady Ministrów projekty organizacji i reorganizacji władz oraz urzędów państwowych,
- c) udziela opinii w sprawach utworzenia, zwiększenia, obniżenia lub zwinięcia etatów władz i urzędów państwowych;
- d) opiniuje wnioski Ministerstw w przedmiocie użycia kredytów, ustalonych w budżecie w kwotach ryczałtowych, nie opartych na szczegółowym planie ich zużycia;
- e) opracowuje przy udziale posłów wyznaczonych przez sejmową komisję skarbowo-budżetową i wojskową aż do czasu uchwalenia przez Sejm

szczegółowego normalnego budżetu Ministerstwa Spraw Wojskowych
każdoczesne kredyty wojskowe w formie periodycznych preliminarzy.

2. Zrealizowanie kredytów ryczałtowych całkowite lub częściowe (przewidzianych w punkcie d) wymaga uprzedniej zgody Komisji oszczędnościowej.

§ 3.

W skład Komisji oszczędnościowej wchodzi:

- a) Prezes, mianowany przez Naczelnika Państwa, na wniosek Ministra Skarbu;
- b) Zastępca Prezesa, mianowany przez Ministra Skarbu;
- c) Delegat, wyznaczony przez Prezydenta Ministrów;
- d) Dyrektor Departamentu Budżetowego Ministerstwa Skarbu lub jego zastępca;
- e) Delegat Prokuraturii Generalnej;
- f) Delegat Najwyższej Izby Kontroli, zależnie od wniosku Prezesa Najwyższej Izby Kontroli.

§ 4.

Tok urzędowania i regulamin obrad ustali Minister Skarbu w porozumieniu z Prezydium Rady Ministrów.

§ 5.

Personel biurowy przydzieli Komisji oszczędnościowej Minister Skarbu, ewentualnie za zgodą odnośnych pp. Ministrów spośród urzędników danych Ministerstw.

§ 6.

Komisji oszczędnościowej przekazuje się do załatwienia wnioski przedkładane Prezydium Rady Ministrów przez wojewódzkie komisje oszczędnościowe w myśl rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 marca 1921 r.

§ 7.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Skarbu.

§ 6.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Wniosek Prezesa Pocztowej Kasy Oszczędności w sprawie podwyższenia o 100% dotychczasowego wynagrodzenia członków Komitetu Dyrekcyjnego, przewidzianego w art. 3 Ustawy z dnia 19 maja 20 r. (Dz.U.P. Nr 48 poz. 297)

PREZES
Pocztowej Kasy Oszczędności
L. 1338/Pr.

Warszawa, dnia 2 sierpnia 21 r.

Wniosek
Prezesa Pocztowej Kasy
Oszczędn. na Radę Ministrów
w sprawie podwyższenia o 100%
dotychczasowego wynagrodzenia
członk[ów] Komitetu Dyrekcyjnego,
przewidzianego w art. 3 Ustawy z dnia
19 maja 20 r. (Dz.U.P. Nr 48 poz. 297).

Do
Prezydium Rady Ministrów
w miejscu

Wnoszę o podwyższenie o 100% dotychczasowego wynagrodzenia członków Komitetu Dyrekcyjnego P[ocztowej] K[asy] O[szczędności], wynoszącego dotąd kwotę Mk 3000,- jako wynagrodzenie stałe i tzw. marki prezencyjnej za udział w każdym posiedzeniu w kwocie 300 Mk.

Uzasadnienie

Rada Ministrów w dniu 5 kwietnia br. ustaliła wysokość wynagrodzenia dla członków Komitetu Dyrekcyjnego w kwocie stałej miesięcznej 3000 Mk i 300 Mk tytułem marki prezencyjnej.

Wobec panującej obecnie drożyzny i znacznego spadku wartości rynkowej marki – okazuje się słuszną rzeczą podwyższenie wynagrodzenia o 100%.

Wydatek ten znajdzie pełne pokrycie w budżecie na rok 1921.

3Zast.3 PREZES
g...g

[Wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie zaliczenia dyrektorów i urzędników bibliotek uniwersyteckich do stopni służbowych przewidzianych ustawą z dnia 13 lipca 1920 r. o uposażeniu urzędników i niższych funkcjonariuszów państwowych]

MINISTERSTWO
WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA
PUBLICZNEGO
SEKCJA NAUKI I SZKÓŁ WYŻSZYCH

WARSZAWA

DN. 1921 r.

№ 1302-IV/21./425/21

Do

PREZYDIUM RADY MINISTRÓW

W myśl artykułu 20 Ustawy z dnia 13-go lipca 1920 r. o uposażeniu urzędników i niższych funkcjonariuszów państwowych (Dz.Ust. Nr 65 poz. 429, str. 1116), w którym zaznaczono, że „Rada Ministrów postanowi na wniosek szefów właściwych władz centralnych, do których stopni służbowych i stopni płacy należy zaliczyć urzędy lub posady urzędowe na obszarze Rzeczypospolitej”, mam zaszczyt przedstawić sprawę zaliczenia dyrektorów i urzędników ^dbibliotek uniwersyteckich do ^dstopni służbowych, przewidzianych powyższą Ustawą. Według brzmienia tej Ustawy, do czasu tego zaliczenia urzędnicy pobierać będą uposażenie tej klasy rangi, lub płacy, jaką dotychczas posiadali. W myśl tego postanowienia ^ddyrektorzy bibliotek uniwersyteckich w Wielkopolsce pobierają płace ^{V^d}, w Małopolsce ^{VI}, w byłym zaborze ^drosyjskim ^{VIII} stopnia ^dsłużbowego, a urzędnicy biblioteczni w tym samym stosunku. Jasnym jest, że podobna różnica w poborach urzędników, pełniących te same obowiązki i zajmujących te same stanowiska, musi być usunięta podobnie jak różnica, zachodząca w poborach profesorów uniwersytetów, a wyrównana obecnie przez Ustawę o uposażeniach profesorów w państwowych szkołach akademickich (Dz.Ust. Nr 65 poz. 432, str. 1126) i nadająca profesorom zwyczajnym uposażenie równe uposażeniu państwowych urzędników stałych ^{IV} stopnia służbowego.

Dyrektorowie jedynych polskich bibliotek uniwersyteckich w b. zaborze austriackim zostali równi co do rangi profesorom zwyczajnym podobnie jak w innych państwach europejskich. Utrzymanie nadal tej równości jest konieczne ze względu na znaczenie bibliotek, jak wykładów uniwersyteckich, jak również na stosunek dyrektorów do profesorów uniwersyteckich. Podwyższając płace profesorskie nie można obniżyć równych profesorom pod względem stanowiska urzędowego, społecznego i naukowego dyrektorów bibliotek uniwersyteckich,

od których wymaga się obok zdolności administracyjnych – wysokich kwalifikacji naukowych i wyższego stopnia akademickiego, jakim jest stopień doktorski. Dzieje bibliotek polskich w czasach porozbiorowych wykazują cały szereg świetnych nazwisk uczonych, zaliczonych do najwybitniejszych w narodzie polskim, jak Lelewela, Bandtkiego, Lindego, Estreichera, Semkowicza i wielu innych. Obniżenie stanowiska dyrektorów bibliotek uniwersyteckich przez niezaliczenie ich do tego samego stopnia służbowego, co profesorów zwyczajnych uniwersytetu wpłynęłoby bardzo ujemnie na dobór tych kierowników, a tym samym na dalszy rozwój bibliotek. Biblioteki uniwersyteckie, znajdując się obecnie w stadium reorganizacji, potrzebować będą bibliotekarzy fachowych, z powołania i poświęcenia się, muszą oni jednak być przekonani, że praca ich będzie należycie oceniona przez państwo i społeczeństwo.

Doniosłe znaczenie bibliotek uniwersyteckich i ich dyrektorów wynika z samej Ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. o szkołach akademickich, według której dyrektorowie bibliotek mają być mianowani przez zwierzchnią władzę państwową na wniosek senatu, zatwierdzony przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, a więc podobnie jak profesorowie uniwersytetu.

Nie można jednak ograniczyć się tylko do posunięcia dyrektora biblioteki z dotychczasowej rangi do IV stopnia uposażenia. Równorzędnie z tą reformą i analogicznie do niej należy podnieść również stanowisko służbowe wszystkich urzędników bibliotecznych, dzieląc ich na trzy kategorie: 1. urzędników naukowych z pełnym akademickim wykształceniem (doktorat lub egzamin, będący dowodem ukończenia szkoły akademickiej). 2. urzędników ze średnim wykształceniem (pełny kurs gimnazjów męskich lub żeńskich). 3. urzędników administracyjnych, rachunkowych lub kancelaryjnych z odpowiednim dla tej grupy wykształceniem szkolnym.

^dUrzędnicy^d naukowci powinni rozpoczynać służbę od 8 stopnia służbowego i stopniowo dochodzić aż do ^d4-go^d, jako dyrektorowie bibliotek; urzędnicy ze średnim wykształceniem – od 10 stopnia służbowego z prawem dosługi do 7-go, a urzędnicy administracyjni, rachunkowi i kancelaryjni – od 11 stopnia służbowego do 9-go, a w razie szczególnych zasług – do 8-go.

Ilość pracowników każdej biblioteki powinna być uzależniona od jej zasobności; w bibliotekach zagranicznych na każde 20 000 tomów wypada jeden pracownik. Stosunek pracowników naukowych do pozostałych ma się jak 1 do 3.

Funkcjonariusze niżsi mogą być podzieleni na dwie kategorie:

Pierwszą stanowią właściwi służący biblioteczni, zajęci bądź to w magazynach, bądź to przy usłudze korzystających z biblioteki. Drugą kategorię stanowią odźwierni, stróże, maszyniści, palacze, gońcy itp.

Od kandydatów do pierwszej kategorii wymaga się większego wykształcenia niż od zwykłej służby, ponieważ muszą oni nabrać z czasem pewnej znajomości książek, ich podziału, znać układ katalogów itp., z tego względu, rozpoczynając

służbę od 6 stopnia powinni mieć możność dojścia do 9 stopnia. W drugiej kategorii odźwierni mogą zaczynać służbę od 5 stopnia z prawem dojścia do 6-go; maszyniści mogliby zaczynać od 4-go do 5-go; palacze od 3 do 4-go.

Wobec powyższych motywów przedstawiam Radzie Ministrów następujący wniosek:

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

w sprawie zaliczenia wszystkich urzędów
i posad urzędowych w bibliotekach uniwersyteckich
na obszarze całej Rzeczypospolitej Polskiej do stopni służbowych:

Art. 1. W myśl art. 20 ustawy o uposażeniu urzędników i niższych funkcjonariuszów państwowych z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. RP Nr 65 poz. 429) przyznaje się pracownikom bibliotek uniwersyteckich płacę następujących stopni płac z odpowiednim dodatkiem drożyznianym:

I. Personelowi naukowemu:

- a) Dyrektorom bibliotek stopnia 4,
- b) Wicedyrektorom ” 5,
- c) Kierownikom działów ” 6,
- d) Starszym bibliotekarzom ” 7,
- e) Bibliotekarzom ” 8,

II. Personelowi ze średnim wykształceniem

- f) Sekretarzom stopnia 9,

III. Personelowi kancelaryjnemu:

- g) Starszym kancelistom 10,
- h) Kancelistom 11.

Art. 2. Funkcjonariusze niżsi (gońcy, palacze, maszyniści, odźwierni, służący biblioteczni, magazynierzy) pobierają uposażenie według norm obowiązujących (Dziennik Ust. RP Nr 77 poz. 520).

Minister

Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

^fw.z. T. Łopuszański^f

[Wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie ustalenia stopni służbowych dla urzędników administracyjnych szkół akademickich wraz z pismem Prezydium Rady Ministrów] w sprawie uregulowania uposażenia urzędników bibliotek uniwersyteckich oraz urzędników administracyjnych szkół akademickich]

dnia 23 marca, 1921 r.
Nr 3011-W/21 636/21

Do
Prezydium Rady Ministrów.

Ustalenie stopni służbowych
dla urzędników administracyjnych
szkół akademickich.

Powołując się na Art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. Dz.Ust. RP Nr 65 poz. 429 mam zaszczyt przedłożyć Radzie Ministrów poniżej wnioski w sprawie zaliczenia urzędników administracyjnych Szkół akademickich do poszczególnych stopni służbowych urzędników państwowych z prośbą o zatwierdzenie tych wniosków, przy czym zauważam, że sekretarz Uniwersytetu lub Politechniki ze względu na wymagane od niego kwalifikacje naukowe i zawodowe, szeroki zakres działania przepisany nową ustawą o szkołach akademickich, oraz odpowiedzialne stanowisko, jakie w obrębie personelu administracyjnego tych szkół piastuje, jak wreszcie także wobec tego, że urząd ten w b. zaborze austriackim był już poprzednio traktowany co do stopnia służbowego mniej więcej na równi z nadzwyczajnym profesorem, winien otrzymać co najmniej VI stopień służbowy. Ponieważ jednak rozmiar czynności sekretarza i innych urzędników administracyjnych nie jest we wszystkich szkołach akademickich równym, wymagają względy słuszności, ażeby wyższe pobory przyznać urzędnikom w tych szkołach, które mają większą ilość wydziałów i słuchaczy, w szkołach zaś pozostałych wymagających od urzędników mniejszego nakładu pracy przyznać im stopień służbowy i związane z nim pobory stosunkowo niższe. Te same względy przemawiają za tym, a że nie we wszystkich szkołach akademickich tworzyć wszystkie urzędy przewidziane ustawą z dnia 13 lipca 1920 r. Nr 72 Dz.Ust. Rzp.P. poz. 494, a za to silniej obsadzić kancelarie tych szkół, których potrzeby tego wymagają. Hierarchiczne ustosunkowanie urzędników administracyjnych musi pozostawać w zależności od stanowiska sekretarza. Oprócz wyższych urzędników administracyjnych, których ustanawia Ministerstwo, istnieje cały szereg urzędników kancelaryjnych niższych, których mianowanie należy do zakresu działania Senatu Akademickiego.

Prócz tego istnieją w poszczególnych szkołach posady fachowe odpowiednie do specjalnych potrzeb danej Szkoły, których nie uwzględnia się w ogólnym schemacie urzędniczym stanowisk służbowych istniejących we wszystkich lub w przeważnej części tych szkół, ale które się traktuje indywidualnie. Wnioski w sprawie urzędników bibliotecznych przedłożyłem Radzie Ministrów odrębnym sprawozdaniem z 22 marca 1921 r. Nr IV.1302/21.

Opierając się na wyłuszczonej sprawie mam zaszczyt przedłożyć do zaakceptowania projekt rozporządzenia wykonawczego do powołanego na wstępie artykułu ustawy o uposażeniu:

ROZPORZĄDZENIE

Rady Ministrów w sprawie zaliczenia urzędników administracyjnych szkół akademickich do stopni służbowych przewidzianych ustawą o uposażeniu urzędników i niższych funkcjonariuszów państwowych.

Art. 1.

Na podstawie art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. Dz.U. Rzp.P. Nr 65 poz. 429 zalicza się posady urzędników administracyjnych w szkołach wyższych do następujących stopni służbowych: Sekretarz Uniwersytetu lub Politechniki VI stopień służbowy, Sekretarz innej szkoły wyższej VII stopień służbowy, Wicesekretarz (koncypient) VII stopień służbowy, Kwestor Uniwersytetu lub Politechniki – VII stopień służbowy, Kwestor innej szkoły wyższej VIII stopień służbowy, Skarbnik VIII–IX stop[ień] służ[owy], Księgowy IX stop[ień] służ[owy], Urzędnicy kancelaryjni (oficjałowie kanceliści) i zarządca IX–XII stopień służbowy.

Art. 2.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 kwietnia 1921 r.

Minister
Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
(podp.) M. Rataj

PREZYDIUM
RADY MINISTRÓW
№ 14702

Warszawa, dn. 6 września 1921 r.

W sprawie uregulowania uposażenia
urzędników bibliotek uniwersyteckich

oraz urzędników administracyjnych
szkół akademickich

Sekretariatowi Rady Ministrów
w miejscu
przesyła się z prośbą o przedłożenie Radzie Ministrów.

Wydział organizacyjny zauważa odnośnie do obu projektów Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego co następuje:

Ustawa o uposażeniu urzędników i niższych funkcjonariuszów państwowych z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. RP Nr 65 poz. 429) musiała z konieczności liczyć się z dotychczasowym ustrojem służby cywilnej, a stwarzając odmienną zasadę uposażenia, przywiązanego do stopni służbowych, nie istniejących poprzednio, musiała zawierać postanowienie będące niejako pomostem między ówczesnymi różnymi sposobami oznaczenia wysokości uposażenia nie tylko w poszczególnych dzielnicach Państwa – ale i poszczególnych działach administracji państwowej.

Normując uposażenie funkcjonariuszów państwowych zależnie od stopni służbowych urzędów przez nich zajmowanych, ustawa zawiera postanowienie, iż zaliczenia urzędów i posad urzędowych na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej do stopni służbowych dokona Rada Ministrów.

Zdając sobie sprawę, że zaliczenie takie będzie być mogło dokonane po unormowaniu stosunku służbowego funkcjonariuszów państwowych na zasadach przewidzianych projektem ustawy o państwowej służbie cywilnej (pragmatyki służbowej) – ustawa postawiła na czas przejściowy zasady wyszczególnione w punktach 13 art. 20 ustawy.

Do czasu określenia ustawowego stosunków służby cywilnej obowiązują powołane powyżej zasady – a postanowienie ustępu pierwszego art. 20 ustawy o uposażeniu z 13 lipca 1920 r. stałoby się aktualne i mogłoby być w życie wprowadzone dopiero z chwilą ustalenia organizacji urzędów i służby cywilnej, co czynią odnośnie artykuły ustawy o służbie cywilnej przyjętej już w drugim czytaniu przez administracyjną komisję sejmową.

Cytowana komisja usunęła z ustawy o służbie cywilnej zasadę wyłącznej hierarchii urzędów – a wprowadziła natomiast hierarchię urzędników.

Z powyższych motywów wydział organizacyjny wypowiada się przeciwko wnioskowi Ministerstwa Oświecenia Publicznego, stojąc na stanowisku niemożności dokonania zaliczenia urzędów do stopni służbowych, nie będących ustawowo określonymi i nie mających dla swego istnienia żadnej podstawy prawnej.

Zważywszy, że etaty urzędników administracyjnych jak i urzędników w b. bibliotekach szkół akademickich przewidziane na rok 1921, odpowiadają w znacznej części proponowanym dla odnośnych funkcjonariuszów przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, stopniom służbowym

(załączona tabela), że więc przedłożone wnioski nie są podyktowane względami nieodzownej potrzeby praktycznej – należy się wstrzymać z merytorycznym ich rozpatrzeniem do czasu uchwalenia pragmatyki służbowej i przedłożenia wniosków, obejmujących całokształt organizacji służby cywilnej w zarządzie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

UNIwersytety								
Stopień służ-b[owy]	Jagielloński		Jana Kazimierza		Warszawski		Stefana Batorego	
	Biblio teka	Kwestura admin[i-stracyjna]	Biblio teka	Kwestura admin[i-stracyjna]	Biblio teka	Kwestura admin[i-stracyjna]	Biblio teka	Kwestura admin[i-stracyjna]
IV	1	–	1	–	–	–	–	–
V	–	–	–	–	1	–	1	–
VI	1	1	1	1	–	1	1	1
VII	1	3	2	1	1	2	1	6
VIII	3	2	2	1	2	6	3	–
IX	3	5	2	5	6	7	7	5
X	6	11	4	4	5	9	2	7
XI	2	8	2	3	3	7	–	2
XII	–	17	–	4	–	–	–	2

Załącznik [8a]

Motywy [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie opodatkowania piwa na obszarze b. zaboru rosyjskiego]

MOTYWY.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 maja 1921 r. wydanym na zasadzie artykułu 1 i 2 ustawy z dnia 10 maja 1921 r. (Dz.U. RP Nr 41 poz. 218) podwyższono opłatę od słoðu przerobionego na piwo na obszarze b. zaboru rosyjskiego do kwoty 480 marek polskich od każdych 16,38 kg (1 puda) wagi słoðu przeznaczonego do przerobu na piwo.

Dla browarów, które, równie przerabiają na piwo nie więcej niż 2000 pudów słoðu, przyznano zniżkę wspomnianej opłaty o 80 marek i określono tę opłatę na 400 marek od każdego puda wagi słoðu.

Przy określaniu wspomnianej wyżej, podwyższonej opłaty wychodziło Ministerstwo Skarbu z założenia, iż przed wojną w roku 1914, – obciążenie podatkowe piwa wynosi około 10% ceny sprzedażnej tego trunku.

Przez zaprowadzenie opłaty od słoðu w kwocie 480 marek od puda, – obciążenie piwa podatkiem wyniosło 2 mk na litrze piwa czterostopniowego, zatem około 10% hurtowej ceny sprzedażnej piwa (stosunek przedwojenny).

Od chwili wydania powołanego na wstępie rozporządzenia upłynął okres trzech miesięcy, w którym to okresie wzrost cen wszelkich artykułów, surowców, opału, a także wzrost kosztów robocizny oraz spadek wartości nabywczej marki polskiej spowodowały także podrożenie piwa (litr piwa w handlu hurtowym kosztuje obecnie około 50 marek); w tym samym zmienił się na niekorzyść dochodów Państwa stosunek między ceną sprzedażną piwa a podatkiem skarbowym od tego piwa pobieranym.

By stosunek ten wyrównać do przedwojennej normy należałoby podnieść obciążenie podatkowe na 1 litrze piwa z kwoty wynoszącej obecnie 2 mk do kwoty 5 marek.

Przy systemie opodatkowania piwa według wagi słoðu obowiązującym na obszarach b. zaboru rosyjskiego pociągnie to za sobą podwyżkę opłaty akcyzowej od słoðu określonej rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 maja br. do kwoty 1200 mk od każdych 16,38 kg (jednego puda) wagi słoðu przeznaczonego do przerobu na piwo.

Wprowadzoną wspomnianym rozporządzeniem zniżkę opłaty akcyzowej dla browarów o mniejszej zdolności produkcji o 1/6 części opłaty, należałoby zatrzymać, i dla takich browarów podwyższyć obecnie obowiązującą opłatę tylko do kwoty 1000 marek od 1 puda słoðu.

Zapasy piwa, jakie w pierwszym dniu obowiązywania podwyższonej opłaty znajdować się będą w browarach i w hurtowych składach, podlegają dodatkowemu opodatkowaniu analogicznie do postanowień rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 1921 r.

Opłatę od piwa sporządzanego z zagranicy należałoby podwyższyć w tym samym stosunku co opłatę od słoðu.

W b. zaborze pruskim obowiązuje obecnie ciągle jeszcze opłata w kwocie 12 mk 50 fen. od 100 litr[ów] piwa, przeto od piwa stamtąd do b. zaboru rosyjskiego sprowadzanego pobieraną być musi opłata wyrównawcza do kwoty 500 marek od hektolitrów piwa.

Efekt finansowy

Przyjmując, że na przyszłość browary wyrobią tylko 456 400 h[ekto]l[itrow] piwa – podobnie jak w przeszłej kampanji – wyniesie podatek spożywczy od piwa rocznie 228 240 000 Mk, licząc stawki dotychczasowe dochód wyniosłby tylko 91 296 000 Mk.

Motywy [rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie zmian w opodatkowaniu piwa na obszarze b. zaboru austriackiego]

MOTYWY.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 30 maja 1921 r. (Dz.U. Rz.P. z r. 1921 Nr 50 poz. 306) podwyższono na obszarze b. zaboru austriackiego stopę podatku od piwa, pobieranego wedle ilości brzezki piwnej oraz zawartości w niej ekstraktu w takiej mierze, iż obciążenie podatkowe wynosi obecnie 2 marki od litra, co w chwili wydania wspomnianego rozporządzenia stanowiło 10% ceny sprzedażnej piwa i równało się stosunkowi z czasu przed wojną.

Nowa fala drożyzny, jaka odczuć się dała w ostatnich miesiącach, wpłynęła także na podrożenie kosztów produkcji piwa, a zatem spowodowała także podwyżkę cen piwa, które obecnie dochodzą do 50 marek za litr piwa w hurcie.

By wyrównać stosunek przedwojenny podatku od piwa do ceny tego trunku – należy ponownie podnieść w b. zaborze austriackim obciążenie piwa podatkiem, a mianowicie z kwoty 2 do 5 marek na litrze piwa, podobnie jak to zaproponowano równocześnie na obszarze b. zaboru rosyjskiego.

Przy obowiązującym na obszarze b. zaboru austriackiego systemie opodatkowania piwa według ilości brzezki piwnej i zawartego w niej ekstraktu, pociągnie to za sobą podwyższenie obecnie obowiązującej stawki podatku określonej dla browarów o produkcji rocznej wyż 70 000 hektolitrów brzezki z 50 mk do 125 mk zatem o 150% przy zachowaniu tej samej co dotąd skali zniżki dla browarów o mniejszej produkcji.

Dodatkowe opodatkowanie zapasów piwa, jakie by w chwili wejścia w życie nowego rozporządzenia nie dostały się jeszcze do drobnej sprzedaży nastąpi analogicznie do postanowień zawartych w powołanym na wstępie rozporządzeniu; to samo dotyczy opłaty wyrównawczej od piwa wprowadzanego z zaboru pruskiego oraz określenia zwrotów uiszczonych opłat od piwa wywożonego za granicę.

Efekt finansowy

Przyjmując, że na przyszłość browary małopolskie wyrobią tylko 2 151 049 stopni hektolitrowych brzezki piwnej; podobnie jak w ubiegłej kampanii – wyniesie podatek spożywczy od piwa przy podniesionej stopie podatkowej – rocznie kwotę 258 125 880 mk zamiast – 103 250 352 mk czyli więcej o 154 875 528 mk.

Sprawozdanie [dotyczące projektów ustaw w przedmiocie prawa prywatnego międzynarodowego i międzydzielnicowego uchwalonych przez Komisję Kodyfikacyjną Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 9 kwietnia 1921 r.]

SPRAWOZDANIE

Dnia 14 listopada 1919 roku Sekcja prawa cywilnego Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej postanowiła na pierwszym swym programowym posiedzeniu, ażeby przede wszystkim zająć się opracowaniem projektów prawa międzynarodowego i międzydzielnicowego prywatnego, uważając tę pracę za najpilniejszą. Projekty tych ustaw opracował członek Sekcji prof. Fryderyk Zoll i przedłożył je Sekcji w dniu 15/3 1920 r. (ogłoszone drukiem w dołączonym jako załącznik Nr 1 zeszycie 14 „Czasopisma prawniczego i ekonomicznego” z roku 1920 str. 37–100). Pierwsze czytanie tego projektu przez Sekcję prawa cywilnego odbyło się pod przewodnictwem prezesa prof. Władysława Leopolda Jaworskiego w dniach od 25 marca do 2 kwietnia 1920 r. w Krakowie. Protokoły z tych posiedzeń zredagowane przez sekretarza Sekcji prof. Stan. Gołąba, zawiera załącznik Nr 2 str. 1–69. Równoległe z projektami Zolla rozpatrywała Sekcja i drugi projekt prawa międzydzielnicowego, opracowany przez członka Sekcji Konica (wydrukowany w tymże załączniku Nr 2 str. 69–72). Rezultatem uchwał, powziętych na tych posiedzeniach, był nowy projekt, opracowany przez Komisję redakcyjną, złożoną z członków Sekcji: Glassa, Konica i Zolla (wydrukowany w załączniku Nr 2 str. 83–91).

Drugie czytanie na podstawie tego projektu rozpoczęło się w Warszawie i trwało od 14–16 maja 1920 r. również pod przewodnictwem prezesa Sekcji prof. Jaworskiego (protokoły z tych posiedzeń zawarte są w załączniku Nr 2 str. 72–83), po czym pracę przerwano, gdyż rozpoczęło się plenarne posiedzenie Komisji.

Z chwilą wstąpienia do Komisji Kodyfikacyjnej prof. Michała Rostworowskiego objął tenże koreferat i opracował swoje własne projekty prawa międzynarodowego i międzydzielnicowego prywatnego wraz z motywami (załączniki Nr 3 i 4). Nadto opracowali uwagi do obu projektów prof. M. Allerhand (załącznik Nr 5), prof. Ignacy Łyskowski (załącznik Nr 6) i prof. Stan. Wróblewski (załącznik Nr 7).

Cały ten materiał był przedmiotem obrad Sekcji, która przez przeszło dwa tygodnie w czasie od 20 listopada do 7 grudnia 1920 r. odbyła pod przewodnictwem prof. Jaworskiego w Poznaniu drugie, a następnie i trzecie czytanie obu projektów. Protokoły tych posiedzeń, zeszyt II, zredagowane również przez prof. St. Gołąba, zawiera załącznik Nr 8 str. 1–113. Na podstawie uchwał, powziętych w drugim i trzecim czytaniu, ustalono nowy tekst projektów. (W załączniku Nr 8 str. 123–136). Nowy ten projekt poleciła Sekcja obu referentom: Rostworowskiemu

i Zolłowi przetłumaczyć na języki francuski i niemiecki. Przy tym tłumaczeniu dostrzegli referenci szereg usterek i dlatego zgłosili w dniu 20 grudnia 1920 r. odpowiednie poprawki na ręce prezydium Sekcji (załącznik Nr 8 str. 136–137).

Aby dać wszystkim członkom Komisji kodyfikacyjnej możliwość wypowiedzenia swoich uwag o uchwalonych przez Sekcję w trzecim czytaniu projektach i zgłoszenia do nich poprawek, a zarazem w celu otrzymania tych uwag i poprawek w takim czasie, by referenci i Sekcja mogli je rozpatrzyć jeszcze przed plenarnym posiedzeniem Komisji, projekty te rozesłano wszystkim jej członkom, a zarazem oznaczyło prezydium Komisji na wniosek prezesa Sekcji jako termin zgłaszania tych uwag i poprawek dzień 14 marca 1921 r. Przed tym terminem wpłynęły następujące wnioski: 1) prof. Parczewskiego (w załączniku Nr 8 str. 137–139), 2) prof. Allerhanda (w załączniku Nr 8 str. 139–141), 3) p. Babińskiego, przedstawione przez członka Sekcji J.J. Litauera, 4) dra Mańkowskiego, 5) prof. Parczewskiego (drugi wniosek) i 6) prof. Stefki.

Wszystkie te poprawki i wnioski do projektów, uchwalonych w trzecim czytaniu przez Sekcję, były przedmiotem jej obrad, odbytych w Warszawie w dniach 30 i 31 marca oraz 1 kwietnia 1921 r. pod przewodnictwem wiceprezesa prof. Ignacego Łyskowskiego. Nadto rozpatrzyła Sekcja na tych posiedzeniach także poprawki stylistyczne, przedstawione przez prof. Lutostańskiego, oraz uwagi i wnioski z powodu projektu prawa międzynarodowego, przedstawione przez prezesa Nowodworskiego – już po terminie 14 marca 1921 r. Rezultatem tych obrad było wprowadzenie do projektu pewnych zmian zarówno merytorycznych, jak – i to przeważnie – redakcyjnych tylko, które unaoczną się przez porównanie tekstu, uchwalonego w trzecim czytaniu (załącznik Nr 8), z tekstem obecnym.

Opracowane przez Sekcję prawa cywilnego projekty przedyskutowano i przyjęto z jedną zmianą w art. 39 prawa międzynarodowego przez Wydział Cywilny Komisji kodyfikacyjnej na posiedzeniach odbytych w dniach 6, 7 i 8 kwietnia 1921 r. w Warszawie pod przewodnictwem prezesa Wydziału Henryka Konica, następnie zaś zatwierdziła je pełna Komisja kodyfikacyjna na posiedzeniu, odbytym pod przewodnictwem prezydenta prof. Xawerego Friericha⁴⁷⁸ w dniu 9 kwietnia 1921 r. w Warszawie. Protokoły obrad Wydziału cywilnego i pełnej Komisji kodyfikacyjnej ogłosi drukiem pismo „Komisja Kodyfikacyjna”, które będzie przesłane w odpowiedniej ilości egzemplarzy Sejmowi ustawodawczemu. – Nadto uchwała Komisja kodyfikacyjna na tymże posiedzeniu rezolucję w sprawie odwetu. Pierwotnie projektowano sprawie odwetu poświęcić osobny artykuł ustawy o prawie międzynarodowym, następnie jednak uznano za bardziej wskazane wniesienie do Sejmu ustawodawczego projektu odpowiedniej rezolucji. Postanawiając już na pierwszym swym posiedzeniu zająć się przede wszystkim opracowaniem omawianych projektów, miała Sekcja prawa cywilnego Komisji kodyfikacyjnej

⁴⁷⁸ Tak w tekście. Powinno być: Fiericha.

bardzo poważne przyczyny uznania tej pracy za szczególnie pilną. Jakkolwiek problemat rozgraniczenia zakresu działania praw różnomiejscowych istnieje wszędzie, to jednak istnieje przeważnie w formie o wiele bardziej uproszczonej, aniżeli w Polsce, a mianowicie o tyle, że jednolitość ustawodawstwa wewnętrznego pozwala na ujęcie go tylko ze strony zewnętrznej, tj. dla użytku obrotu międzynarodowego. Tymczasem wobec faktu, że w poszczególnych dzielnicach Polski obowiązują różne kodeksy, problemat ma tu i stronę wewnętrzną, polegającą na potrzebie rozgraniczenia tych kodeksów w ich wzajemnym stosunku. Jeżeli mimo tego względnego ułatwienia ustawodawcy nie wszystkich krajów wstąpili na drogę kodyfikacji, to przyznać trzeba, że ich wstrzeźliwość w tej mierze znajdowała swoje wytłumaczenie w bogato rozwiniętej literaturze i jurysprudence. We Francji np. obok nielicznych postanowień kodeksu cywilnego istnieje za to wyrobiona doktryna (kilkadziesiąt roczników pisma *Clunet* i *Lapradella*⁴⁷⁹). W tych warunkach mogą sądy i klientela cywilna czekać swobodnie na kodyfikację. Podobnie w Belgii, gdzie wprowadzie powstał projekt skodyfikowania tych przepisów, ale dotąd pozostał projektem, gdyż praktyka sądowa i literatura, oparta w znacznym stopniu na przykładach i sugestiach francuskich, wytworzyła podobną jak we Francji sytuację.

W naszym świeżo odzyskanym państwie nie istniał ten proces stopniowego dostosowywania prawa do stale i szybko rozwijających się od lat stu kilkudziesięciu stosunków międzynarodowych. Z chwilą odzyskania niepodległości oraz zjednoczenia rozerwanych rozbiorami dzielnic, które to dwa fakty zbiegły się niemal równocześnie, z jednej strony znalazła się Polska nagle wobec ogromu stosunków międzynarodowych, związanych z epoką powojenną, z ogólnym dążeniem krajów obcych do zetknięcia się gospodarczego z nowo powstałym wielkim państwem naszym, z wielkim rynkiem zbytu i zakupów – z drugiej zaś strony rozpoczął się natychmiast żywy obrót prawny między Polakami z różnych dzielnic, podlegający różnym prawom, obrót, tamowany dotąd w znacznej mierze kordami granicznymi. Dla tych nowo powstałych potrzeb należy stworzyć od razu nowe i jednolite dla wszystkich dzielnic Polski prawo, które by dało naszym sądom oraz naszej i obcej klienteli cywilnej wyraźne linie wytyczne tego systemu prawnego, w duchu którego pójdzie rozwój naszego obrotu międzynarodowego i wewnętrznego.

W obrocie międzydzielnicowym brak takich jasnych wytycznych odczuwać się daje szczególnie dotkliwie, gdyż traktaty między państwami zaborczymi straciły moc prawną, zaś normy prawa międzynarodowego prywatnego, zawarte w kodeksach dzielnicowych, które w drodze analogii należałoby stosować w stosunkach międzydzielnicowych, są i nieliczne i przeważnie przestarzałe. Zwłaszcza przepisy kod[eksu] cyw[ilnego] Królestwa Polskiego (art. 3, 9, 11 itd.) oraz kod[eksu]

⁴⁷⁹ „Revue critique de Droit international privé”.

cyw[ilnego] austriackiego (§§ 4, 33–39, 300 itd.) dawno już nie odpowiadają obecnym potrzebom, od dawna już wymagają reformy i uzupełnień. Z punktu widzenia teorii nowszej i nowszych potrzeb znacznie lepiej przedstawiają się przepisy ustawy zaprowadzającej kod[eks] cyw[ilny] niemiecki (art. 7 i nast[ępne]), chociaż w wielu punktach prześcignął je znacznie rozwój międzynarodowego prawa prywatnego w XX wieku.

Należyte skodyfikowanie prawa międzynarodowego prywatnego jest również rzeczą bardzo pilną. Już sam fakt, że przepisy z tej dziedziny, zawarte w kodeksach dzielnicowych, są przestarzałe, o czym wspomniano wyżej, wskazuje na potrzebę reformy. Nadto jednak wchodzi w grę ten jeszcze moment, że są to przepisy dzielnicowe, kolizje przeto, jakie sędzia polski usunąć ma w stosunkach międzynarodowych prywatnych, podlegają trzem względnie nawet pięciu kategoriom różnych przepisów prawa międzynarodowego. Sędzia musi zatem rozstrzygać przede wszystkim, które z tych norm są właściwe, by usunąć kolizję między jednym z praw obowiązujących w Polsce a prawem zagranicznym. I jeszcze z innej przyczyny wydanie jednolitego prawa międzynarodowego jest koniecznością. Wkrótce zapewne przystąpi Polska w drodze dyplomatycznej do zawierania konwencji i traktatów z innymi państwami cywilizowanymi, z którymi łączy ją tyle stosunków (np. zechce zapewne przystąpić do konwencji haskich, wszak już podpisała konwencję berneńską). Będzie zatem państwo nasze musiało swym kontrahentom powiedzieć, jakie obecnie normy obowiązują w nim w przedmiocie stosunków międzynarodowych prywatnych. Czyż miałoby wskazywać nadal na te trzy względnie pięć różnych grup norm międzynarodowych? Czy dla ułatwienia traktatów międzypaństwowych, którymi swoje jednostronne normy będzie uzupełniało i utwierdzało, nie powinno postarać się o jedno prawo międzynarodowe, jednolite dla wszystkich dzielnic?

Zaznaczyć należy, że przedstawiony obecnie projekt prawa międzynarodowego uważa Komisja kodyfikacyjna jedynie za pierwszy etap, za pierwszy krok, niezbędny na dalszej długiej jeszcze drodze wykończenia wysiłkami zbiorowymi i indywidualnymi systemu prawa międzynarodowego prywatnego – systemu prawdziwie międzynarodowego, tj. jednego i ogólnie obowiązującego. Pierwszy ten krok niezbędny jest dla zmanifestowania wobec całego świata naszej gotowości, by zdążyć z nim razem *pari passu* ku udoskonaleniu prawa, jakim się ma rządzić społeczność międzynarodowa. Bez tego pierwszego kroku – bez tych najogólniejszych linii wytycznych i praktyka nasza i doktryna błąkałyby się przez długie lata w chaosie i sprzecznościach, uniemożliwiających wszelki prawidłowy rozwój naszych stosunków z zagranicą.

Przeszkód rzeczowych dla wydania takiego prawa jednolitego dla całej Polski nie ma żadnych. Prawo międzynarodowe prywatne to tylko przepisy kolizyjne, określające moc obowiązującą wewnętrznych norm państwowych wobec norm państw innych – to tylko ramy, w które, jeżeli są dość rozległe i podatne, wsunąć

można tak dobrze kodeks cywilny polski i kodeks Napoleona, jak kodeks austriacki i niemiecki, a nawet może i przyszyły, kodeks polski.

Jakie były myśli przewodnie, którymi kierowano się w pracy nad obu projektami? Punktem wyjścia było stwierdzenie, że jeśli chodzi o prawo międzynarodowe, nie należy się kusić o skodyfikowanie jakichś zasad rodzimych. Polska nie stworzyła żadnego prawa międzynarodowego w okresie przedrozbiorowym, ani też nie mogła go stworzyć w wieku XIX i XX, gdy rozwój prawa międzynarodowego był najsilniejszy, skoro w tym czasie nie miała własnej państwowości. Chodziło więc tylko o to, by oprzeć się na zasadach, które przedstawiają drogę najdalej na Zachodzie uzyskanego postępu. O pierwiastki rodzime tu nie chodzi. Prawo międzynarodowe prywatne jest na wskroś międzynarodowe, i jest objawem szczególnym praw narodu. Nie tracąc więc z oczu interesów naszych obywateli, możemy tu przyjmować najlepsze wzory zagraniczne, a między nimi głównie myśli przewodnie konwencji haskich i uchwał instytutu prawa międzynarodowego prywatnego, zwłaszcza jego uchwał florenckich z 1908 r., dalej projektu belgijskiego, bardzo znamienego i ciekawego, projektu austriackiego, opracowanego przez wiedeńskie Ministerstwo sprawiedliwości i zwołaną ad hoc w latach 1912 i 1913 komisję, a nade wszystko bogatej literatury zwłaszcza z XX wieku, głównie francuskiej, włoskiej i niemieckiej. Zupełnie zarzucić trzeba naiwne i nierozwinięte przepisy, zawarte w kodeksie cywilnym polskim z 1825 r. i w kodeksie austriackim. Wszystkie prawie postanowienia projektu nie są niczym innym, jak skryształowanym, konkretnym ujęciem tej doktryny i praktyki, jaka na tym polu rozwinęła się zwłaszcza w XX wieku. Dlatego też mógł André Weiss, profesor Uniwersytetu paryskiego i wybitny znawca prawa międzynarodowego powiedzieć o tym projekcie: „Le double projet est tout à fait intéressant tant par les principes généraux dont il s'inspire, que par les développements qu'il leur donne dans les diverses matières traitées. A quelques nuances près, ces principes sont exactement ceux que j'ai toujours professés et c'est avec un très grand plaisir que je les vois sur le point de pénétrer dans la législation positive de la Pologne réssuscitée”⁴⁸⁰. W tym znaczeniu jednak nie zawiera projekt prawie nic nowego. W innym znaczeniu jednak jest on zupełną nowością. Nie ma bowiem dotąd nigdzie ustawy, która by tak obszernie i wyczerpująco skodyfikowała prawo międzynarodowe.

Pracy nad projektami przyświecała myśl, by ogarnąć całokształt stosunków prawnych, tj.: a) stosunki rodzinne, b) prawo spadkowe, c) prawo rzeczowe i d) zobowiązania.

⁴⁸⁰ „Podwójny projekt jest bardzo interesujący zarówno ze względu na ogólne zasady, na których się opierają, jak i na rozwinięcie tychże zasad w zakresie rozmaitych poruszanych tematów. Poza kilkoma niuansami są to dokładnie te zasady, które zawsze wyznawałem i z wielką przyjemnością widzę, że przenikają one do korzystnego dla zmartwychwstałej Polski prawodawstwa”.

Jak jednak rozdzielić tę całość, ten skomplikowany materiał, jak go rozgraniczyć, by wcisnąć go w ramy dwóch ustaw? Logicznym węzłem stało się tu pojęcie obrotu prawnego. Pojęciem różniącym stał się charakter międzynarodowy tego obrotu w przeciwstawieniu do obrotu ściśle wewnętrznego. Do obrotu międzynarodowego weszły te stosunki prawne, w których choćby jeden z ich czynników składowych jest obcy: czy to któryś z podmiotów zainteresowanych, czy to miejsce sporządzenia czynności prawnej lub jej wypełnienia, czy też miejsce położenia rzeczy. Do obrotu wewnętrznego natomiast weszły te stosunki prawne, w których wszystkie czynniki składowe są polskie, ale tak połączone czynniki polskie, że są znowu jeden w stosunku do drugich nawzajem odrębne i związane z obszarami działania różnych kodeksów cywilnych – gdzie więc znowu analogicznie czy to przez podmioty, czy przez miejsce sporządzenia względnie wypełnienia czynności prawnej, czy przez miejsce położenia rzeczy stosunki te podobne są do stosunków międzynarodowych, gdzie przeto powstaje problemat rozgraniczenia wpływu poszczególnych ustawodawstw obowiązujących. Trzecim ugrupowaniem osiągniętym w drodze eliminacji, pozostanie ogół stosunków prawnych, których wszystkie czynniki składowe związane są z jednym tylko z obszarów prawnych polskich i z jednym kodeksem, gdzie nie powstaje żaden już problemat zbiegu norm prawnych i nie potrzeba też żadnego ich rozgraniczenia.

Mimo rozgraniczenia i podziału na obrót międzynarodowy i obrót wewnętrzny polski, mechaniczny ten podział nie jest jednak bezwzględny. Przede wszystkim obywatele polscy w swych działaniach prawnych zależnie od tego, czy wezmą udział w obrocie międzynarodowym, czy ściśle wewnętrznym, podlegać będą *primo loco* już to jednej, już to drugiej ustawie. Ale w obrocie międzynarodowym, gdy dotycząca ustawa wskaże, że właściwe jest dla nich prawo polskie, sięgnąć trzeba do drugiej ustawy, ażeby się dowiedzieć, która z ustaw obowiązujących w Polsce będzie w tym stosunku międzynarodowych dla nich właściwa. Inaczej mówiąc, obywatele polscy podlegać będą raz ustawie o prawie międzynarodowym prywatnym, a dwukrotnie: raz *primo loco*, a raz *secundo loco* ustawie o prawie międzydzielnicowym prywatnym. Podobnie ma się rzecz z cudzoziemcami. Ci oczywiście *primo loco* podlegać będą ustawie o prawie międzynarodowym prywatnym, ale gdy będą mieć do czynienia z obywatelami polskimi, albo gdy ustawa o prawie międzynarodowym stwierdzi właściwość prawa polskiego, znowu w tej drugiej ustawie znajdą wskazówkę, które prawo polskie ma być dla nich obowiązujące. Podlegać więc będą pierwszej ustawie *primo loco*, ale drugiej – podobnie jak obywatele polscy – *secundo loco*. Ustawa druga, międzydzielnicowa odgrywa więc rolę podwójną, polegającą na tym, że służy: 1) dla użytku obrotu wewnętrznego, 2) dla użytku obrotu międzynarodowego jako uzupełnienie pierwszej.

Wytwarza to między obu ustawami węzły nierozzerwalne, co tłumaczy też, dlaczego projekty tych ustaw tak są do siebie zbliżone. Mimo różnic, jakie zachodzą między stosunkami międzynarodowymi a międzydzielnicowymi,

potrzeby obrotu prawnego czy to międzynarodowego, czy też międzydzielnicowego są takie same. Stąd też zasady, czyli reguły o zahaczeniu stosunków życiowych o pewne stałe punkty, zwane też punktami zahaczenia, są w obu ustawach identyczne. Przy przyjęciu zaś tych samych reguł redakcja ich musiała w obu ustawach stać się podobną, ażeby tak wśród klienteli, jak i personelu sądowego nie budzić wątpliwości, czy pod różnymi redakcjami nie kryją się inne myśli. Ani jednak ustawa o prawie międzynarodowym nie jest kopią ustawy o prawie międzydzielnicowym, ani odwrotnie. Obie ustawy są wyrażeniem tej samej idei: oparcia obrotu czy to międzynarodowego, czy też międzydzielnicowego na tych samych z reguły zasadach, które są wspólne obu obrotom prawnym i których najważniejszą cechą wspólną jest myśl zabezpieczenia dla obu obrotów pewności, stałości, jednolitości norm prawnych bez względu na forum, wreszcie słusznego i jasnego rozgraniczenia sfer współzawodniczących porządków prawnych.

Jak w pierwszej pojęciu naczelnym jest pojęcie *comitatus gentium*, a więc respekt dla państw i praw obcych – jedyny zresztą sposób, by pobudzić inne państwa do podobnego respektu dla państwa i prawa polskiego – tak w drugiej pojęciu naczelnym jest pojęcie równorzędności formalnej kodeksów obowiązujących na ziemiach polskich, równorzędności, posuniętej tak daleko, że nawet ekscypcja porządku publicznego nie może być przeciw żadnemu z nich zastosowana. Ten respekt dla obcych państw suwerennych i obcych ustawodawstw nadaje też przedłożonemu projektowi charakter wybitnie nowożytny. Znajduje on wyraz w szerokim traktowaniu nasuwających się zagadnień i w rozwiązywaniu ich w drodze ogólnie przyjętych zasad. Projekt nie idzie drogą obraną w ostatnich czasach przez ustawę zaprowadzającą kodeks cywilny niemiecki, która zadowolniała się w wielu przypadkach zaznaczeniem wyraźnym woli ustawodawcy tylko w kierunku zastosowania prawa niemieckiego, pozostawiając otwartą kwestię, czy w analogicznych a odwróconych przypadkach wypadnie zastosować ustawy obce i które mianowicie. Wynika stąd różnica tonu między tym projektem a ustawą niemiecką. Tam ton autorytatywny – jednostronny, zdradzający tym samym pewną tendencję do dowolności – tu ton spokojny, odpowiedni do dania wyrazu zasadzie ogólnej, z której wyciąga się konsekwencje te same na korzyść obcego prawa, co dla prawa własnego. Zajęcie stanowiska uniwersalnego, a nie jednostronnego było wskazane także i dlatego, że prawo międzynarodowe nie jest jeszcze dostatecznie ustalone, sędzia przeto powinien znaleźć w tej ustawie dobre podstawy dla wykładni, a nadto wyraźną wskazówkę, jak się ma zachować wobec orzeczeń władz obcych.

W przedłożonym projekcie o prawie międzynarodowym jest co prawda mowa także o Polsce lub o prawie polskim – a więc zjawiają się przepisy o charakterze partykularystycznym, polskim, ale tylko wyjątkowo:

1) Gdy odpowiada to przepisom konwencji haskich, które pozwalają się liczyć z tymi partykularystycznymi względami. Ma to miejsce: a) w art. 12 ust. 2

i 3 – co do zawarcia małżeństwa w Polsce przez obcokrajowca; b) w art. 13, gdy mowa o formie małżeństwa zawartego za granicą, a konwencja toleruje przestrzeganie legis patriae obu nupturientów; c) w art. 17 ust. 3, który zastrzega wyłączność jurysdykcji polskiej dla małżonków, mających obywatelstwo polskie; d) w art. 17 ust. 4, który zezwala na orzecznictwo władz polskich w sprawach rozvodu i separacji cudzoziemców.

2) Gdy mowa o nieruchomościach położonych w Polsce (art. 6 ust. 3), gdy więc najprostsza ostrożność zabrania w podobny sposób stanowić o nieruchomościach, położonych za granicą. Projekt nasz uznaje podobną możliwość dla państw obcych, ale nie chce im narzucać wprost naszego punktu widzenia.

3) Gdy projekt chce rozciągnąć na cudzoziemców dobrodziejstwa ustawy polskiej, jak to zachodzi w art. 21, gdy mianowicie każe stosować korzystniejsze dla dziecka nieślubnego prawo polskie.

4) Gdy równolegle i obopólnie reguluje administrację spraw opiekuńczych lub spadkowych w art. 25–26 oraz 32–35 i gdzie, dyktując obowiązki władz polskich, oczywiście do nich tylko się zwraca. Podobnie ma się rzecz przy uznaniu za zmarłego (art. 4 ust. 2).

5) Gdy przy zobowiązaniach (art. 8 p. 5) wskazuje ius dispositivum dla umów o ubezpieczenie, zawieranych z przedstawicielstwem obcego zakładu ubezpieczającego. Jest to tylko domniemanie iuris tantum – samo przez się zrozumiałe i niewykluczające dowodu przeciwnego.

6) Gdy chodzi o favorem negotii, jak w ogólnie ułożonym art. 3, gdzie cudzoziemca niezdolnego uważa się za zdolnego, jeżeliby posiadał warunki odpowiadające prawu polskiemu. Jest to wyjątek – ale wyjątek, znany i jurysprudencji francuskiej i licznym skodyfikowanym przepisom świata zachodniego, obliczony na bezpieczeństwo krajowego obrotu.

Pozostałe przepisy, jak art. 38 o ekscypcji porządku publicznego i dobrych obyczajów, który jest klasyczną klauzulą wszystkich kodyfikacji, i art. 39 o posiłkowym stosowaniu prawa obowiązującego w Polsce, gdy sędzia nie jest w stanie stwierdzić tenoru obcego prawa – nie powinny nastęrczać żadnych wątpliwości.

Poza tymi wyliczonymi i nader ogólnie sformułowanymi przepisami specjalnymi, które były uzasadnione szczególnymi względami praktycznymi, projekt w najliberalniejszy sposób traktuje obce państwa i obce prawa. Poczynione zastrzeżenia czy bliższe wyjaśnienia na użytek sądów polskich w niczym nie zmieniają zasadniczego i zgodnego z dzisiejszym stanem sprawy stanowiska wobec idei prawa w porządku międzynarodowym, a stwierdzają jedynie, że projekt nie jest doktrynerski, książkowy, lecz że jest obliczony na istotne potrzeby rzeczywistego życia.

Po ustaleniu tych najogólniejszych ram, w które należało wtłoczyć wszystkie stosunki obrotu międzynarodowego i międzydzielnicowego, główne zadanie polegało na znalezieniu właściwego punktu zahaczenia dla każdego z tych stosunków.

Nie było potrzeby szukania jakichś nowych, nieznanych jeszcze punktów zahaczenia. Należało się oprzeć na starych, znanych bądź już w średniowieczu jak *lex domicilii*⁴⁸¹, *lex rei sitae*⁴⁸², *lex loci actus*⁴⁸³, *lex fori*⁴⁸⁴, bądź nowszych, jak *lex patriae*⁴⁸⁵ i *lex solutionis*⁴⁸⁶.

Jeśli chodzi o prawo międzynarodowe, głównym węglem jego struktury w nowszych czasach stało się *lex patriae*. Idąc przeto za nowszymi wzorami oparto na niej następujące prawne instytucje:

I. Tzw. *statuta personalia*:

1) Osobowość wraz z zdolnością prawną i zdolnością do działania. Zdolność osobista Polaka podlega zatem prawu polskiemu, cudzoziemca jego prawu ojczystemu. Te ustawy są też właściwe dla uznania osoby za zmarłą, zaginioną lub znikłą. Jedynie posiłkowo wchodzi w zastosowanie *lex domicilii*, tj. o tyle, o ile nie ma dostatecznych podstaw do ustalenia przynależności państwowej. Dlatego i dla osób prawnych i różnych tworów związkowych właściwe jest prawo obowiązujące w miejscu siedziby ich zakładów.

2) Prawo małżeńskie. Małżonkowie zawrzeć mogą związek małżeński jedynie, gdy ich *leges patriae* nie stawiają przeszkód. Skutki związku małżeńskiego zarówno osobiste, jak i majątkowe ocenia się według wspólnej ich ustawy ojczystej, a gdy te ustawy są potem różne, według ostatniej wspólnej ustawy ojczystej. Układy majątkowe nupturientów i małżonków ocenia się według ustawy ojczystej męża z czasu zawarcia układu, rozwód lub rozdział – według ustawy ojczystej małżonków z czasu rozvodu lub rozdziału, przy czym jednak ze względu na zasady konwencji haskiej muszą istnieć także warunki, wskazane przez *lex fori*. Jedynie forma zawarcia związku małżeńskiego, tudzież forma układów majątkowych uważa się za wystarczającą także wtedy, gdy odpowiada tylko przepisom obowiązującym w miejscu celebrowanego ślubu (*lex loci actus*).

3) Stosunki między rodzicami i dziećmi. Dla oceny ślubnego pochodzenia dziecka właściwa jest ustawa ojczysta męża jako głowy rodziny. To prawo rozstrzyga także o stosunkach osobistych i majątkowych dzieci do rodziców i na odwrót. Stanowisko dziecka nieślubnego podlega ojczystemu prawu matki nieślubnej – w szczególności i stosunek dziecka nieślubnego i matki do ojca. Dla legitymacji i adopcji właściwe jest prawo ojczyste legitymującego i przysposabiającego.

4) Dla wszelkiego rodzaju opiek[i] właściwe jest prawo ojczyste osoby, potrzebującej pieczy.

⁴⁸¹ Prawo miejsca zamieszkania (łac.).

⁴⁸² Prawo miejsca położenia przedmiotu praw rzeczowych lub posiadania (łac.).

⁴⁸³ Prawo miejsca sporządzenia (dokonania) czynności (łac.).

⁴⁸⁴ Prawo miejsca siedziby władzy orzekającej (łac.).

⁴⁸⁵ Prawo ojczyste (łac.). Jeżeli osoba nie ma obywatelstwa żadnego państwa, wówczas prawem ojczystym dla niej jest prawo państwa, na terytorium którego zamieszkuje.

⁴⁸⁶ Powinno być: *lex loci solutionis* (prawo miejsca zawarcia umowy).

5) Dla praw spadkowych właściwe jest prawo ojczyznie spadkodawcy, czy chodzi o majątek ruchomy, czy nieruchomy. Jest to jedna ze zdobyczy najnowszego rozwoju prawa międzynarodowego, że w prawie spadkowym wprowadza się właściwość jednej ustawy, że nie rozbija się spuścizny przez odrębne traktowanie nieruchomości według *lex rei sitae* i ruchomości według zasady: *mobilia ossibus inhaerent*⁴⁸⁷. W ten sposób usuwa się nierozwiązalne dawniej kolizje w prawach dziedziców koniecznych i wierzycieli spadkowych. Zasada *legis patriae* musi jednak dopuścić pewnych wyjątków na rzecz *legis rei sitae*, gdy chodzi o majątki, którymi spadkodawca nie mógł dowolnie rozporządzać na przypadek śmierci, jak ordynacje lub posiadłości, podlegające co do obrotu ograniczeniom publiczno-prawnym.

Rozporządzenia ostatniej woli i umowy o prawa spadkowe ocenia się według ojczyzniego prawa spadkodawcy z czasu sporządzenia tych aktów prawnych, ale i tu, jak co do czynności prawnych w ogóle, wystarczy – co do formy – przestrzeganie przepisów, obowiązujących w miejscu sporządzenia aktu (*lex loci actus*)⁴⁸⁸.

II. *Lex rei sitae*⁴⁸⁹ ma według nowszych poglądów znaczenie pełne, ale tylko co do praw rzeczowych – tu jednak zarówno co do nieruchomości, jak i ruchomości (*statuta realia*). Zasada *legis patriae* nie ma tu zastosowania (*mobilia personam non sequuntur*⁴⁹⁰).

III. *Lex loci actus* zeszyła w nowszym rozwoju prawa międzynarodowego na plan drugi. Nawet w stosunkach obowiązkowych właściwa jest głównie *lex domicilii* dłużnika. *Lex loci actus* ma jednak znaczenie, gdy stosunek obowiązuje dwustronnie, a strony mieszkają w różnych państwach, a nadto, gdy zobowiązanie powstało nie z czynności prawnej, ale z występku lub z innego zdarzenia prawnego.

W dziedzinie zobowiązań były w ogóle do pokonania największe trudności, które rozwiązano po raz pierwszy w tym projekcie w sposób wyczerpujący i nowy. Powodem, dla którego zagadnienie to i dla literatury i dla judykatury jest tak trudne, było to, że doktryna przez długie lata poszukiwała jakiejś jednej ustawy, która miała być właściwa dla zobowiązań. I w tym jej dążeniu, w tym poszukiwaniu „siedziby stosunku prawnego” tkwił błąd zasadniczy, którego istnienie ciągle wykazywało życie. Obrót, czy to wewnętrzny, czy też międzynarodowy nie godził się z takim umiejscowieniem ciasnym i jednostronnym. Żadne z wysuwanych rozwiązań nie było pozbawione racji bytu, ale żadne też nie mogło pretendować do wyłączności. I *lex patriae* i *lex domicilii* i *lex loci*

⁴⁸⁷ Nieruchomości należą do rodu.

⁴⁸⁸ Doktryna głosząca prawo miejsca sporządzenia danej umowy (albo dokonania) danej czynności prawnej.

⁴⁸⁹ Łącznik miejsca położenia rzeczy (łac.).

⁴⁹⁰ Ruchomości podążają za osobą (łac.).

contractus i lex solutionis – każda z nich w pewnych warunkach – miała swe uzasadnienie. Wśród tych sporów i dyskusji powiększyło chaos wprowadzenie kwestii charakteru i funkcji, jakie miały przysługiwać tej jedynej poszukiwanej ustawie: czy ma posiadać cechę *juris cogentis*, czy też *juris dispositivi*. Sesja Instytutu dla prawa międzynarodowego w Edynburgu w r. 1904, a w jeszcze wyższym stopniu we Florencji w r. 1908 przyczyniły się do wyświecenia kwestii przez rzucenie hasła: *est distinguendum!* Wtedy okazało się, że można i trzeba w zasadzie poddać zobowiązanie konkretne jednej ustawie, ale bez stwarzania jakiegokolwiek normy abstrakcyjnej, bezwzględnej na korzyść jednej z góry oznaczonej ustawy. Wtedy okazało się, że w materii zobowiązań w ślad za całym bogactwem, jakie niosło życie, można i trzeba stworzyć system syntetyczny, który by objął wszystkie możliwości i rozróżnienia z punktu widzenia obrotu międzynarodowego, kierując je niemniej w trzy odrębne łożyska:

1) w łożysko *juris cogentis*, a więc tych przepisów, które nie dadzą się pominąć, ani obejść, ani uchylić w drodze samowolnej decyzji stron;

2) w łożysko autonomii stron, a więc tych ustaw, których wybór i spomiędzy których wybór pozostawia się woli strony;

3) w łożysko *juris dispositivi*, a więc tych ustaw, które zastosuje sędzia w braku wyraźnej woli stron, jako wyraz ich woli „dorozumianej”.

Przy tym systemie syntetycznym wszystkie dawniejsze systemy znajdują sobie miejsce w niezakłóconej harmonii. I ten system syntetyczny wprowadziła Komisja kodyfikacyjna do obu projektów. Ciężar główny materii spoczywa więc na autonomii stron, która jest skrępowana dwojako: 1) raz przez pewne zakazy bezwzględne, wychodzące od ojczyzny kontrahenta, od kraju, gdzie ma miejsce zamieszkania i od kraju, gdzie zobowiązanie ma być wypełnione (art. 10), 2) po wtóre przez wyliczenie taksatywne tych ustaw, spomiędzy których stronom wolno wybrać jedną (art. 7). Poza tym inne przepisy (zawarte w art. 8 i 9) mają teoretycznie znaczenie podrzędne, skoro mają charakter *juris dispositivi*, praktycznie – znaczenie nader doniosłe, gdyż dają sędziemu cały szereg wskazówek już to ułożonych kazuistycznie, już też ujętych bardziej ogólnie. Przy tym florencko-polskim systemie ustaje niepewność i dla stron, które wiedzą, co im wolno, a czego nie wolno i co je czeka, jeżeli nie dokonają wyraźnie wyboru prawa, i dla sędziego, który nie potrzebuje gubić się w wątpliwościach i domysłach. Dla prawa międzydzielnicowego system ten jest jeszcze bardziej uproszczony, gdyż skrępowanie autonomii stron przez *lex cogens* zupełnie odpadło wobec równorzędności ustaw krajowych – natomiast pozostawiono im wolny wybór tylko na korzyść jednej z tych ustaw (art. 9).

Jeśli chodzi o całokształt prawa międzydzielnicowego, to oparto je na tych samych punktach zahaczenia, co prawo międzynarodowe, poza jedną, ale za to bardzo zasadniczą zmianą: *lex patriae* zastąpiono tu przez *lex domicilii*. Zagadnienie, czy w prawie międzydzielnicowym nie istniejącą właściwie *legem*

patriae zastąpić odpowiadającą jej formalnie przynależnością dzielnicową, czy też jakimś innym punktem zahaczenia, przechodziło w toku prac nad tym projektem dość zmienne koleje; ostatecznie jednak zwyciężył pogląd, że za punkt zahaczenia dla statutów personalnych musi być w tej ustawie przyjęta *lex domicilii*. Stało się to zarówno ze względów natury ogólnej – prawa publicznego, jak i ze względów ściśle prawniczych. Ze względów prawnopublicznych dlatego, że nie można było zawiesić całej ustawy międzydzielnicowej na gwoździu, którego nie było, gdyż „przynależności dzielnicowej” nie zna i nie uznało nasze prawo publiczne, oraz że nie wydawało się właściwe, by ten punkt zahaczenia ad hoc fabrykować i w drodze przepisów ustawy cywilnej stwarzać instytucję, której działanie społeczne szkodliwe pod względem narodowym byłoby przekroczyło niewątpliwie dziedzinę stosunków prywatnych. Ze względów ściśle prawniczych porzucono zasadę przynależności dzielnicowej dlatego, że dla pojęcia tego zabrakło jasnej i niewątpliwej podstawy, której nie mogła dostarczyć nasuwająca cały szereg wątpliwości ustawa o obywatelstwie polskim z roku 1920⁴⁹¹, operująca fikcyjnym „osiedleniem”, oraz że pozostawała niewyjaśnioną kwestia, czy tak niewyraźnie określona przynależność dzielnicowa może być zmieniona i w jaki sposób.

W miejsce odrzuconej przynależności dzielnicowej przyjęła Komisja kodyfikacyjna jako punkt zahaczenia dla statutu osobistego miejsce zamieszkania (*legem domicilii*). Licząc się jednak z niedogodnością i ujemnymi skutkami zbyt łatwego emancypowania się spod wiążących przepisów jednej ustawy za pomocą przenoszenia się do obszaru działania odmiennego prawa, wprowadzono art. 2, opóźniający działanie ustaw nowego miejsca zamieszkania o lat dwa. Termin ten wydał się i konieczny i wystarczający, ażeby zapewnić stosunkom osobistym i rodzinnym należytą stałość i uchronić je od zbyt łatwych i częstych zmian czy to in fraudem legis domesticae, czy też wypływających z przenoszenia osób, choćby w drodze służbowej, z jednego posterunku na drugi.

Układ obu projektów jest zupełnie identyczny. Ma on na oku potrzeby międzynarodowego względnie międzydzielnicowego obrotu prawnego, wymagające grupowania poszczególnych materii według wspólnych punktów zahaczenia. Z tego względu nie można było wziąć na wzór układu kodeksu Napoleona ani bardzo do niego pod względem układu zbliżonego kodeksu austriackiego, które w grupowaniu materiału kierują się starym, bo pochodzącym jeszcze od Gajusa podziałem całego prawa na tzw. statuta personalia, realia i mixta. Chcąc się tego podziału trzymać, należałoby np. kwestię tak ściśle związaną z prawem rodzinnym, jak układy majątkowe małżeńskie, przenieść do działu obligacji, należałoby kwestię przedawnienia przerzucić na koniec ustawy, a kwestię zastawu, przywilejów i hipoteki przenieść do działu zobowiązań. Specjalnie dla prawa międzynarodowego i międzydzielnicowego byłoby to zupełnie niewłaściwe: zarówno dla

⁴⁹¹ Ustawa z 20 stycznia 1920 r. („Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 7, poz. 44).

całego prawa małżeńskiego, jak i dla układów majątkowych małżeńskich jako punkt zahaczenia musi być przyjęte prawo osobiste małżonków, dla przedawania oraz dla zastawu, przywilejów i hipoteki za takiż punkt zahaczenia musi być uznana – jak i dla całego prawa rzeczowego – *lex rei sitae*, podczas gdy dla zobowiązań punkty zahaczenia są zupełnie inne. Nie wzięto również za wzór układu kodeksu niemieckiego, zawierającego bardzo obszerną część ogólną, której brak w projektach, i mieszczącego przepisy o prawie rzeczowym po przepisach o zobowiązaniach. Wzorem dla projektów był system teorii pandektów, taki jakim go wykształciła nauka niemiecka XIX wieku, przyjęty również przez niektórych wybitnych teoretyków francuskich, jak Saleilles i Lambert, oraz w wykładach prawa cywilnego na wyższych uczelniach francuskich. System ten ułożony jest pod kątem widzenia praw majątkowych i przechodzi kolejno od zjawisk podstawowych do pochodnych, od stosunków prostych do bardziej skomplikowanych. A więc najpierw jest mowa o podmiotach prawnych, to jest o osobach, później o przedmiotach praw majątkowych i o prawach tych w stanie statycznym, tj. o rzeczach i prawach rzeczowych, dalej o prawach tych w stanie dynamicznym, tj. o zobowiązaniach, wreszcie o bardziej skomplikowanych stosunkach prawnych, jakie wytwarzają w sferze tych praw stosunki rodzinne, na końcu zaś o tym stosunkowo najrzadszym wypadku w życiu prawnym, jakim jest śmierć, i o skutkach, jakie ona wywiera w sferze praw majątkowych, tj. o prawie spadkowym.

W kwestii, czy przepisy należy formułować szczegółowo, kazuistycznie, czy też przeciwnie winny być zredagowane krótko, przejrzysto i elastycznie, stanęła Komisja kodyfikacyjna stanowczo na tym drugim stanowisku. Uznano, że ustawa nie powinna zapuszczać się w szczegóły i kazuistyczne przepisy, ale pozostawiać musi, jeżeli chce być dobrą, szeroki zakres wykładni, że winna być tylko rodzajem łożyska, z którego życie prawne wraz z prawem tryska, płynie i ciągle się rozwija. Nie jest więc rzeczą pożądaną krępować ten rozwój prawa zbyt ciasnym łożyskiem ustawy i owszem należy to łożysko uczynić jak najszerszym, zwłaszcza, że ustawodawca nigdy z góry przewidzieć nie może, jakie potrzeby stworzy życie prawne i jakie zadania powstaną wobec prawa. Jeżeli jednak takie ogólne rozważania przemawiają z reguły za ogólnikową i elastyczną redakcją ustaw, to o ileż więcej jest taka redakcja wskazana w zakresie prawa międzynarodowego, a zwłaszcza polskiego, które w swych normach kolizyjnych liczyć się musi z różnymi prawami swoistymi, jakie dzisiaj w Polsce obowiązują, a nadto przewidywać i to prawo swoiste i zapewne swojskie, które w przyszłości ma powstać w Polsce.

W końcu wspomnieć jeszcze wypada o pewnych merytorycznych zmianach, jakie wprowadziła do obu projektów Sekcja prawa cywilnego na posiedzeniach w dniach 30 i 31 marca oraz 1 kwietnia br. Przyczyny tych zmian były następujące.

Nowa redakcja ust. 3 art. 6 prawa międzynarodowego i analogicznego ust. 3 art. 8 prawa międzydzielnicowego znajduje się w ścisłym związku ze skreśleniem

art. 17 i ust. 3 art. 20 (obecnie 19) prawa międzydzielnicowego. Wprowadzenie tych zmian na wniosek referentów podyktowało przekonanie, iż jeśli chodzi o tytuły nabywania praw rzeczowych na nieruchomości, mające swe źródło w stosunkach rodzinnych, nie może decydować *lex rei sitae*, lecz prawo osobiste danych podmiotów prawnych, a więc w stosunkach małżeńskich – małżonków, w stosunkach zaś między rodzicami i dziećmi – rodziców i dzieci, podobnie jak w prawie spadkowym za wyłącznie miarodajne uznano już poprzednio prawo osobiste spadkodawcy, zarówno gdy chodzi o wchodzące w skład spadku ruchomości, jak i nieruchomości.

Nową redakcję ust. 1 i 2 art. 9 prawa międzynarodowego i analogicznych ust. 1 i 2 art. 10 prawa międzydzielnicowego zawdzięczać należy odpowiedniemu wnioskowi referentów (załącznik Nr 8 str. 136–137), zmierzającemu do uchylenia dystynkcji, zawartych w poprzedniej redakcji tych artykułów na wypadek, gdy strony mieszkają w różnych państwach, a zobowiązanie jest obustronne – dystynkcji, nieposiadających tak głębokiego teoretycznego uzasadnienia, by nie należało go poświęcić dla wprowadzenia jednolitej i łatwo uchwytej zasady, iż w tym przypadku obowiązywać ma zawsze *lex loci actus*. Nadto nowa redakcja tych przepisów przechyliła się w przedmiocie umów zawieranych między nieobcymi do teorii, iż umowa taka uchodzi za zawartą w miejscu, w którym oferent otrzymał przyjęcie oferty (tzw. *Empfangstheorie*), a nie w miejscu, skąd wysłano przyjęcie oferty (tzw. *Absendungstheorie*), która to teoria przyświecała pierwotnej redakcji tych ustępów.

Wreszcie skreślenie ust. 5 art. 17 prawa międzynarodowego spowodował wniosek prof. Stefki, który podniósł, iż unieważnienie małżeństwa nie może być w prawie międzynarodowym traktowane analogicznie do rozwodu lub separacji. Nie można mianowicie procesu o unieważnienie małżeństwa poddawać bezwzględnie właściwości władz i prawa państwa, któremu małżonkowie podlegają osobiście w czasie żądania unieważnienia względnie w czasie zawarcia małżeństwa, tj. z reguły państwa, którego obywatelem był w tej chwili mąż, skoro w razie unieważnienia tego małżeństwa żona tym samym odzyskuje swoje dawne obywatelstwo, i skoro, kwestionując ważność małżeństwa, kwestionuje się też, uzyskane przez żonę w chwili zawarcia małżeństwa, jej nowe obywatelstwo. Ze względu na trudność pozytywnego unormowania tej sprawy postanowiono nie poruszać jej w ustawie i pozostawić otwartą drogę dla interpretacji.

[Wnioski Ministra Sprawiedliwości do opracowanych przez Komisję Kodyfikacyjną projektów ustaw o prawie prywatnym, międzynarodowym i międzydzielnicowym]

Uchwalone przez Komisję Kodyfikacyjną projekty ustaw
o prawie prywatnym międzynarodowym i międzydzielnicowym.

I.

Wnioski Ministra Sprawiedliwości do opracowanych przez Komisję Kodyfikacyjną projektów ustaw o prawie prywatnym, międzynarodowym i międzydzielnicowym.

Wnoszę o przyjęcie tych projektów i wniesienie ich do Sejmu z następującymi zmianami:

- 1) W zdaniu końcowym art. 34 projektu prawa prywatnego międzynarodowego należy skreślić słowo „zmarłego”;
- 2) po art. 39 w tymże projekcie należy ustawić jako artykuł następny „Odwet”.

Art.

„Przeciw Państwu, które w zakresie prawa prywatnego traktuje obywateli polskich gorzej niż własnych albo gorzej niż obywateli innych państw obcych, lub w ogóle odmawia im ochrony prawnej udzielanej obopólnie wśród państw cywilizowanych, Rada Ministrów może wydać rozporządzenie, które określi materię, kierunek i rozmiary, w jakich w stosunku do tego obcego państwa i jego obywateli zasada odwetu ma być zastosowana”.

Ad.1). Chodzi jedynie o sprostowanie omyłki redakcyjnej; określenie „zmarłego spadkodawcy” wynikało tylko z niedopatrzienia.

Ad.2). Komisja Kodyfikacyjna uznaje sama w uchwalonej rezolucji potrzebę klauzuli o odwecie. Zamieszczenie takiego postanowienia w ustawie o prywatnym prawie międzynarodowym jest niezbędne. Gdyby ta ustawa zajmująca się właśnie dziedziną prawa, do której także instytucja odwetu należy, o tej instytucji zamilczała, mogłoby to być tłumaczonym w ten sposób, iż nasze prawo prywatne międzynarodowe w ogóle nie uznaje odwetu i że zawsze winny być stosowane przepisy tej ustawy, przyjęte duchem lojalności, i względności wobec państw obcych i ich obywateli, a to nawet wtedy, gdy państwo obce daje słuszną przyczynę do stosowania odwetu.

W ten sposób bylibyśmy pozbawieni środka, który jest wprawdzie ostatecznym, ale w stosunkach międzypaństwowych powszechnie uznany i niezbędny. Szczególnie nieodzowną wydaje się ta broń w obecnych częstokroć nieuregulo-

wanych i chaotycznych stosunkach między państwami oraz ze względu na nie dość jeszcze utrwalone stanowisko Państwa Polskiego w stosunkach między-państwowych.

Załącznik ^c17^c
№ Aktu ^c21561^c

[Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o kredyt dodatkowy na podniesienie funduszu inwestycyjnego placówki w Charkowie]

19 września [19]21.

A. I.

Rada Ministrów zatwierdziła uchwałę z dnia 30 sierpnia, budżet dla Poselstwa i Konsulatu Jeneralnego w Charkowie. – Prace organizacyjne około stworzenia tej placówki wykazały jednak, że preliminowana w budżecie kwota na fundusz inwestycyjny jest zupełnie niewystarczająca. W ciągu ostatnich tygodni nastąpił tak gwałtowny wzrost cen na wszystkie artykuły, równoległe z tak gwałtownym spadkiem waluty polskiej nawet wobec rubla sowieckiego, że Poselstwo nie jest w stanie pokryć z przyznanej mu sumy 15 milionów, wydatków połączonych z najskromniejszym urządzeniem placówki.

Wobec powyższego, wnoszę,

by Rada Ministrów uchwalić raczyła:

Przyznaje się kredyt dodatkowy na podniesienie funduszu inwestycyjnego placówki w Charkowie do 22 i ½ milionów marek.

Minister Spraw Zagranicznych
/-/ ^fSkirmunt^f

Załącznik ^c18^c
№ Aktu ^c21562^c

Wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie udzielenia m. Łodzi pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 26 milionów marek na wypłacenie robotnikom i urzędnikom w Łodzi jednorazowego zasiłku za m[iesiąc] wrzesień 1921 r.

WNIOSEK NAGŁY

Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu
z Ministrem Skarbu w sprawie udzielenia m. Łodzi

pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 26 milionów marek na wypłacenie robotnikom i urzędnikom w Łodzi jednorazowego zasiłku za m[iesiąc] wrzesień 1921 r o k u.

Uzasadnienie

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Ministerstwo Skarbu stoją na stanowisku dostosowania poborów urzędników miejskich do poborów urzędników państwowych.

Wobec podniesienia od 1 IX rb. mnożnika dla oznaczenia dodatku drożyznianego dla urzędników państwowych do 1000, płace urzędników państwowych na tyle się podniosły, że we wrześniu przewyższyły już płace urzędników miejskich w Łodzi.

Ponieważ ponadto urzędnikom państwowym został przyznany we wrześniu jednorazowy zasiłek, różnica między dotychczasowymi zasadniczymi uposażeniami (płaca miesięczna bez zasiłku jednorazowego) urzędników miejskich w Łodzi i uposażeniami urzędników państwowych łącznie z jednorazowym zasiłkiem za wrzesień wynosi 100%.

Urzednicy miejscy w Łodzi otrzymali w sierpniu rb. oprócz zasadniczych płac jeszcze jednorazowy zasiłek, na co ze Skarbu Państwa została udzielona m. Łodzi pożyczka; obecnie Magistrat m. Łodzi, opierając się na powyżej uwidocznionym stanie rzeczy występuje z prośbą o udzielenie miastu pożyczki ze Skarbu Państwa na wypłacenie jednorazowego zasiłku za wrzesień urzędnikom miejskim w wysokości 100% dotychczasowych zasadniczych poborów.

Co się tyczy robotników miejskich w Łodzi to ich dotychczasowe zasadnicze płace (płaca faktyczna bez jednorazowego zasiłku) niższe są od płac robotników miejskich w Warszawie. Nawet w razie przyznania robotnikom miejskim w Łodzi jednorazowego zasiłku za wrzesień w wysokości 100% płac zasadniczych, jak to projektuje Magistrat m. Łodzi, płace robotników miejskich w Łodzi we wrześniu, łącznie z tym jednorazowym zasiłkiem będą nadal niższe od płac robotników miejskich w Warszawie. Niewykwalifikowany robotnik miejski w Łodzi otrzyma w tym wypadku we wrześniu mniej niż otrzyma urzędnik miejski najniższej kategorii, co jest wręcz odmiennym zjawiskiem w stosunku do m.st. Warszawy.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zażądało od Magistratu m. Łodzi jak najszybszego uregulowania sprawy poboru urzędników i robotników miejskich. Poczynając od m[iesiąca] października rb., pobory urzędników miejskich w Łodzi mają odpowiadać poborom urzędników państwowych, zaś płace robotników zostaną podzielone na składowe części (płaca zasadnicza, dodatek drożyzniany, dodatek rodzinny), czego nie ma w Łodzi dotychczas.

Obecnie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu uważa za potrzebne przyznanie zarówno robotnikom, jak i urzędnikom w Łodzi jednorazowego zasiłku za m[iesiąc] wrzesień w wysokości 100%

dotychczasowych płac zasadniczych z tym zastrzeżeniem, że w żadnej kategorii urzędników miejskich w Łodzi płace łącznie ze 100% zasiłkiem za wrzesień nie przewyższą płac, które urzędnik miejski otrzymałby przy zastosowaniu do niego poborów urzędników państwowych łącznie z jednorazowym zasiłkiem za wrzesień.

Zastrzeżenie powyższe dotyczyć będzie kilku wyższych urzędników miejskich w Łodzi, nienależących obecnie do żadnej kategorii płac i pobierających uposażenie wyższe od uposażenia urzędników państwowych. Zasiłek dla tych urzędników ma wynieść tylko różnicę między uposażeniem urzędnika państwowego łącznie z jednorazowym zasiłkiem za wrzesień, a zasadniczymi poborami tego urzędnika miejskiego.

W m[iesiącu] sierpniu rb. przyznana została m. Łodzi pożyczka ze Skarbu Państwa na wypłacenie jednorazowego zasiłku urzędnikom i robotnikom miejskim, którego wysokość przeciętnie wyniosła 50%; na ten cel m. Łodzi została udzielona pożyczka ze Skarbu Państwa w wysokości 12 000 000.

Ponieważ zasiłek za wrzesień ma wynosić 100% dotychczasowych poborów zasadniczych konieczna jest pożyczka ze Skarbu Państwa w wysokości Mk 24 000 000.

Wobec powyższego

RADA MINISTRÓW

uchwalić r a c z y:

Upoważnia się Ministra Skarbu do udzielenia m. Łodzi pożyczki ze Skarbu Państwa w wys. 24 000 000 Mk na wypłatę jednorazowego zasiłku urzędnikom i robotnikom miejskim w Łodzi za m[iesiąc] wrzesień w wysokości 100% dotychczasowych płac zasadniczych (faktycznie pobierane miesięcznie płace bez jednorazowych zasiłków) z tym zastrzeżeniem, że płace urzędników miejskich w m. Łodzi za wrzesień łącznie z jednorazowym zasiłkiem nie przewyższą w żadnym wypadku poborów odnośnych kategorii urzędników państwowych łącznie z jednorazowym zasiłkiem za m[iesiąc] wrzesień.

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH

/-/ Raczkiewicz

**Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu
o udzielenie gm[inie] m. Lwowa pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości
27 500 000 mk**

WNIOSEK NAGŁY

Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu o
udzielenie gm[inie] m. Lwowa pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości
27 500 000 mk.

Uzasadnienie

Zarząd gm[iny] m. Lwowa zwrócił się o dalszą pożyczkę ze skarbu Państwa w wysokości 38 500 000 mk pol., z której to sumy pokryty ma być niedobór z tytułu podniesienia płac funkcjonariuszom miejskim za wrzesień i październik, oraz wypłacony zasiłek za wrzesień w łącznej kwocie 18 500 000 mk, kwota zaś 20 milionów służyć ma na pokrycie zaległych należności za opał, za wydane robotnikom bezpłatne deputaty, za węgiel dla zakładu wodociągowego i za remont szkół.

Ponieważ niedobór wykazany na dz. 1 września rb. w kwocie około 9 mil[ionów] marek powstał wskutek wstrzymania wypłat przedsiębiorcom miejskim za remont szkół i za inne dostawy, aby uzyskać środki potrzebne w dn. 1 IX dla wypłaty płac, wydatki zaś miasta w związku z podwyżką poborów za miesiące wrzesień i październik wynoszą 18 500 000 mk; przeto udzielenie pożyczki w wysokości 27 500 000 mk znajduje uzasadnienie. Natomiast pomoc finansowa na całkowite uregulowanie zaległych należności w ogólnej sumie 20 mil[ionów] marek – może być wzięta pod rozagę tylko po przedstawieniu szczegółowego wykazu tych należności, stwierdzonych przez władze skarbowe we Lwowie.

RADA MINISTRÓW

uchwalić raczy:

Upoważnia się Ministra Skarbu do udzielenia gm[inie] m. Lwowa pożyczki ze Skarbu Państwa w wysokości 27 500 000 mk na pokrycie niedoboru administracyjnego po koniec października 1921 r.

Minister:
/podp./ ^fRackiewicz^f

[Uzasadnienie projektu ustawy o wykonaniu reformy rolnej na obszarze
b. zaboru pruskiego]⁴⁹²

UZASADNIENIE.

Zasady sejmowej uchwały z dnia 10 lipca 1919 r. o reformie rolnej wyrażają dążenie do utworzenia mniejszych gospodarstw rolnych. Z dążeniem tym nie da się pogodzić istnienia dóbr rodzinnych, (fideikomisy⁴⁹³ i lenna) jako skupiających większe obszary gruntów w jednym ręką.

Projektowana ustawa idąc śladem powyższych dążeń, nie zapoznaje jednak dodatnich stron, jakie w wyjątkowych warunkach przedstawiają dobra rodzinne dla popierania kultury lub interesów gospodarczych już to przez to, iż gromadzą zbiory o muzealnej i historycznej wartości, już to, że prowadzi się w nich racjonalne z ogólnym dobrem połączone gospodarstwo leśne itp.

W tym wypadku daje ustawa w art. 8 punkt 1 litera c) władzy nadzorczej możliwość odmówienia zatwierdzenia uchwały rodzinnej postanawiającej wniesienie dóbr rodzinnych.

W ustawie uwzględniono także wytyczne zasady obowiązującego dotąd poza linią demarkacyjną pruskiego rozporządzenia o dobrach rodzinnych z dnia 10 marca 1910 r. (Zbiór ustaw pruskich str. 39) oraz zmiany tegoż rozporządzenia, wprowadzone w Prusach mianowicie rozporządzenie uzupełniające z dnia 22 września 1920 r. i rozporządzenie o zniesieniu przywilejów stanu szlacheckiego i o rozwiązaniu majątku rodzinnego z dnia 23 czerwca 1920 r. (Zbiór ustaw pruskich 1920 r. str. 331 i 367).

W przyjęciu zasad wyrażonych w powyższych pruskich rozporządzeniach kierowano się względem, że rozporządzenia te mają z obecnym projektem wspólną podstawę i ten sam cel; mianowicie podstawą wspólną jest obowiązujący w b. dzielnicy pruskiej Allgemeine Landrecht⁴⁹⁴ (Część II, rozdział 4), a celem ich jest również dążenie do wytworzenia mniejszej prywatnej własności; za przyjęciem najgłówniejszych zasad powyższych rozporządzeń przemawia również i to, iż okazują się one praktycznymi, dają bowiem dzierżycielom fideikomisów

⁴⁹² W tekście protokołu brak mowy o sprawie, której dotyczy załącznik. Możliwe, że znalazł się on wśród akt posiedzenia z 19 września 1921 r. przypadkowo, w każdym razie jest to istotny dokument rządowy dotyczący reformy rolnej.

⁴⁹³ *Fideicommissum* – zapis w prawie rzymskim, który polega na zleceniu przez testatora wydania części majątku spadkowego osobie trzeciej. Nazywa się ją fideikomisariuszem.

⁴⁹⁴ Kodeks powszechny w Prusach. Wprowadzony w 1794 r., pozostawał w mocy obowiązującej do 1900 r.

i państwu łatwą możliwość zmienienia w krótkim czasie fideikomisu na wolną własność i nabycia gruntu przez państwo lub trzecie osoby w drodze kupna.

Nie jeden dzierżyciel, który obecnie na mocy dawniejszych przepisów ma ręce związane, chętnie sprzeda fideikomisowe grunta, gdy mu nowa ustawa ułatwi ich sprzedaż.

Nie chcąc przesądzać kwestii ogólnego przymusowego zniesienia dóbr rodzinnych, projektowana ustawa nie wprowadza przymusu zniesienia dóbr rodzinnych, lecz ogranicza się do ustanowienia możliwości przymusowego zniesienia, wychodząc z założenia, że sama ta możliwość wystarczy do osiągnięcia zamierzonego celu.

Stojąc na straży zasad reformy rolnej wyklucza projektowana ustawa możliwość naruszenia tych zasad, zabraniając rozdzielania obszaru na części nie podlegające przymusowej parcelacji (art. 8b projektu).

Ponieważ sąd apelacyjny w Poznaniu w czasie przejściowym, w którym obowiązki sędziów sprawowali jeszcze Niemcy, uznał mylnie pruskie rozporządzenie z dnia 10 marca 1919 r. za obowiązujące także w obrębie byłej linii demarkacyjnej i uskutecznił na mocy tego rozporządzenia spisanie uchwał zezwalających na rozwiązanie niektórych fideikomisów położonych w obrębie byłej linii demarkacyjnej, uważa się za leżące w interesie uniknięcia niepewności prawnej i zapobieżenia procesom, aby takie spisanie utrzymać w mocy.

Następstwem tego będzie, że ważność powziętych w czasie przejściowym przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu prawomocnych zatwierdzeń uchwał rodzinnych postanawiających zniesienie dóbr rodzinnych, nie będzie mogła ulegać wątpliwości oraz, że co do nieprawomocnych zatwierdzeń nie będzie można oprzeć zażalenia na tej podstawie, że w czasie przejściowym Sąd Apelacyjny w Poznaniu mylnie zastosował pruskie rozporządzenie. Zasadom tym czyni zadość art. 12 projektowanej ustawy.

Załącznik ^c21^c
№ Aktu ^c20903^c

[Wniosek Ministra Spraw Wojskowych] w sprawie przekazania do dyspozycji MSWojsk. koni typu wierzchowego z liczby koni rewindykowanych z Niemiec

Do
RADY MINISTRÓW
Minister Spraw Wojskowych wnosi o uchwalenie następującego
wniosku

w sprawie przekazania do dyspozycji MSWojsk. koni typu wierzchowego z liczby koni rewindykowanych z Niemiec.

RADA MINISTRÓW

uchwała poniższe:

1. Komisje, wyznaczone dla przyjęcia przez Rząd Polski rewindykowanych z Niemiec koni, winny być uzupełnione przez przedstawicieli Min. Spr[aw] Wojskowych.

2. Wszystkie konie wałachy i ogiery poza nadającymi się do celów reprodukcji uznane przez powyższe komisje, jako typu wierzchowego w wieku od lat 3 do 8 mają być oddane do dyspozycji MSWojsk. na potrzeby armii.

3. Min. Spr[aw] Wojsk[owych] w zamian za otrzymane z tego źródła konie wierzchowe, wycofa z oddziałów wojskowych i odda do dyspozycji Min. Roln[ictwa] i D[óbr P[a]ństwowych] poza kontyngentem przewidzianym do demobilizacji równą ilość klaczy, nieodpowiedniego typu i mniej zdatnych do służby wojskowej.

4. Różnica ceny koni, jaka ewentualnie wypadnie z powodu różnej wartości wymienianych koni, ma być przelana później z budżetu MSWojsk. na budżet Min. Roln[ictwa] i D[óbr P[a]ństwowych] w drodze refundacji i odwrotnie.

5. Przepisy wykonawcze wydadzą wspólnie Min. Roln[ictwa] i D[óbr P[a]ństwowych] i Min. Spr[aw] Wojsk[owych] po uprzednim porozumieniu się między sobą.

MOTYWY:

1. Znajdujące się obecnie w armii konie wierzchowe w znacznej większości nie są końmi wierzchowymi w ścisłym znaczeniu, lecz końmi typu taborowego i więcej lub mniej zdatnymi pod siodło. Koni prawdziwie wierzchowych w armii jest nie więcej nad 20% na ogólną ich ilość 49 866 koni wierzchowych, jaką armia ma posiadać według etatów pokojowych.

Taki stan rzeczy odbija się bardzo ujemnie na sprawności armii, a w szczególności pułków jazdy, szkół kawaleryjskich i taborowych itp. formacji.

2. Poprawienie stanu koni wierzchowych w armii za pomocą zakupów z wolnej ręki nastęrcza znaczne, poniekąd niemożliwe do przewyciężenia, trudności ze względu na brak koni odpowiedniego typu w kraju i trudności w uzyskaniu potrzebnych kredytów ze względu na stan Skarbu Państwa.

3. W liczbie koni rewindykowanych, które nadchodzą z Niemiec jest b. duża ilość koni typu wierzchowego, które doskonale nadawałyby się do służby w armii, natomiast są mniej przydatne do pracy na roli.

Konie te oddane rolnikom natychmiast stają się przedmiotem handlu i mogą być przeszmuglowane z powrotem do Niemiec.

Obecnie nastęrcza się wyjątkowa sposobność łatwego zaopatrzenia armii w konie typu zupełnie odpowiedniego, nie narażając Skarbu na nieuniknione inaczej w przyszłości wydatki.

Wniesiono na Radę Ministrów dn. ... 1921 r.
Uchwalono zgodnie z wnioskiem dn. ... 1921 r.

PREZES RADY MINISTRÓW

MINISTER SPRAW WOJSKOWYCH

†Sosnkowski†

Generał-porucznik

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 15.

Indeks osób*

DOG – Dowództwo Okręgu Generalnego, DOK – Dowództwo Okręgu Korpusu, GO – Grupa Operacyjna, GUL – Główny Urząd Likwidacyjny, GUS – Główny Urząd Statystyczny, GUZ – Główny Urząd Ziemski, KNP – Komitet Narodowy Polski, KP(b)U – Komunistyczna Partia (bolszewików) Ukrainy, KPRP – Komunistyczna Partia Robotnicza Polski, KUL – Katolicki Uniwersytet Lubelski, LN – Liga Narodów, MBP – Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego, MKiS – Ministerstwo Kultury i Sztuki, MPiH – Ministerstwo Przemysłu i Handlu, MPiT – Ministerstwo Poczty i Telegrafów, MRiDP – Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych, MRP – Ministerstwo Robót Publicznych, MSW – Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, MSWojsk. – Ministerstwo Spraw Wojskowych, MSZ – Ministerstwo Spraw Zagranicznych, MWRIOP – Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, NDWP – Naczelne Dowództwo Wojsk Polskich, OGen. – Okręg Generalny, OK – Okręg Korpusu, pap – pułk artylerii polowej, PAU – Polska Akademia Umiejętności, PKL – Polska Komisja Likwidacyjna, PKO – Poczta Kasa Oszczędności, PRM – Prezydium Rady Ministrów, PPS – Polska Partia Socjalistyczna, PSL – Polskie Stronnictwo Ludowe, RKKA – Robotniczo-Chłopska Armia Czerwona, RKP(b) – Rosyjska Komunistyczna Partia Bolszewików, RL – Republika Litewska, SG – Sztab Generalny, SGGW – Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, SGH – Szkoła Główna Handlowa, TRS – Tymczasowa Rada Stanu, UAM – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, UJ – Uniwersytet Jagielloński, URL – Ukraińska Republika Ludowa, USRS – Ukraińska Socjalistyczna Republika Sowiecka, WKP(b) – Wszechzwiązkowa Komunistyczna Partia (bolszewików), W.M. – Wolne Miasto, WP – Wojsko Polskie, ZCZW – Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich, ZHP – Związek Harcerstwa Polskiego.

Abernon Edgar Vincent d' (1857–1941), dyplomata i pisarz brytyjski, ambasador w Berlinie (1920–1926); członek Misji Międzysojuszniczej do Polski (VII–VIII 1920) I: 87

Abraham Roman (1891–1976), gen. bryg. WP, w 1921 w stopniu majora oddelegowany na Górny Śląsk jako pełnomocnik przy komisarzu plebiscytowym Wojciechu Korfantom II: 574, 575, 632; III: 172

Adamowski (Adamowsky) Agenor (1887–

1961), prawnik, adwokat we Lwowie, sędzia okręgowy w Piotrkowie, radca Prokuraturii Generalnej w Warszawie (od IX 1919), następnie adwokat we Lwowie i (od 1922) w Warszawie, po 1945 prowadził kancelarię adwokacką w Piotrkowie I: 317

Adamski Jan Władysław (1882–1958), lekarz i społecznik, od 1918 urzędnik Ministerstwa Zdrowia, następnie naczelnik i dyrektor Departamentu w Ministerstwie Zdrowia Publicznego, prezes

* Indeks zawiera notki biograficzne osób występujących w dokumentach publikowanych w tomach piątym, szóstym i siódmym protokołów posiedzeń gabinetu Wincentego Witosa. Kursywą wyróżniono nazwiska autorów i redaktorów dzieł przywoływanych w przypisach.

- Polskiego Towarzystwa Przeciwgruźliczego, po 1945 aresztowany przez MBP III: 478, 486, 492, 502, 511, 513, 528, 530
- Adamski Stanisław (1875–1967), duchowny rzymskokatolicki, działacz polityczny i społeczny, biskup diecezjalny diecezji katowickiej (1930–1967), komisarz Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu (1918–1919), poseł na Sejm Ustawodawczy (1919–1922), senator (1922–1927) I: 396; II: 358
- Adamus Henryk (1880–1950), muzyk, dyrygent i kompozytor, dyrektor chóru Opery Warszawskiej (VII 1919–1922), autor opery „Rey w Babinie” (1922) III: 315
- Adlercreutz (Adlercreu) Patrick (1871–1955), dyplomata szwedzki, minister pełnomocny, następnie poseł w Bernie i przedstawiciel Szwecji przed Ligą Narodów (1918–1921), poseł w Hadze (1922) I: 286; II: 372
- Ajnenkiel Andrzej* I: 24, 53
- Albert Eugen d’ (1864–1932), pianista i kompozytor niemiecki, autor m.in. opery „Zamarłe oczy” III: 315
- Aldona (ok. 1311/1313–1339), córka wielkiego księcia litewskiego Giedymina, żona Kazimierza Wielkiego III: 139
- Aleksander I Romanow (1777–1825), cesarz Rosji od 1801 I: 486
- Aleksander III Romanow (1845–1894), cesarz Rosji od 1881 III: 140
- Allerhand Maurycy (1868–1942), prawnik, adwokat, prof. na Wydziale Prawa Uniwersytetu Lwowskiego, członek Komisji Kodyfikacyjnej RP (od VII 1919) i Trybunału Stanu III: 581, 582
- Allizé Henri (1860–1930), dyplomata francuski, m.in. ambasador Republiki Francuskiej przy Konfederacji Szwajcarskiej (III 1920–XII 1924) I: 286; II: 372, 373
- Almquist Helge (1880–1944), historyk i polityk szwedzki, prof. historii powszechnej na Uniwersytecie w Göteborgu, członek zagraniczny PAU (od V 1921) III: 524
- Amrozińska Helena, córka Jana i Stanisławy Amrozińskich I: 519
- Amrozińska Stanisława, wdowa po Janie Amrozińskim I: 519
- Amrozińska Wanda, córka Jana i Stanisławy Amrozińskich I: 519
- Amroziński Jan, posterunkowy policji państwowej w pow. brzezińskim I: 519
- Arałow Siemion (1880–1969), dyplomata i wojskowy sowiecki, poseł RFSRR w Kownie (V 1921–1922), następnie w Turcji (1922–IV 1923) i na Łotwie (V 1923–III 1925) III: 126
- Arct Stanisław (1884–1963), wydawca i księgarz, szef sekcji w Ministerstwie Aproprowizacji, w 1920 delegat rządu polskiego ds. aproprowizacji i zakupów na USA i Kanadę III: 403, 409, 410
- Askenazy Szymon (1867–1935), historyk i dyplomata, prof. Uniwersytetu Lwowskiego i Warszawskiego, II delegat RP na I Zgromadzenie Ligi Narodów, zastępca stałego Przedstawiciela Rządu Polskiego przy LN w randze posła nadzwyczajnego i ministra pełnomocnego, delegat (minister pełnomocny) przy LN (1920–1923) I: 144; II: 144, 379; III: 122, 124, 309
- Attolico Bernardo (1880–1942), dyplomata włoski, wykładowca akademicki, Tymczasowy Komisarz Ligi Narodów w Gdańsku (1920–1921), zastępca sekretarza generalnego Ligi Narodów (1922–1927), ambasador Włoch w Brazylii, w Moskwie, Berlinie i przy Watykanie II: 186
- August II, zw. Mocnym z dynastii Wettynów (1670–1733), elektor saski od 1694 (jako Fryderyk August I), król Polski 1697–1706 i od 1709 I: 457
- Augustyn Stanisław Marian (1870–?), wojskowy, artylerzysta, płk SG, w 1923 w Generalnym Inspektoracie Artylerii oraz 6 pap III: 172
- Averescu (Avaresco) Alexandru (1859–1938), gen. i polityk rumuński, trzykrotny

- premier Rumunii (1918, 1920–1921, 1926–1927) II: 541; III: 503, 504, 508, 509
- Babiński Leon Władysław (1891–1973), prawnik, wykładowca akademicki, w służbie zagranicznej od 1919, m.in. jako radca prawny MSZ i przedstawiciel Państwa Polskiego przy Komisji Mieszanej i Trybunale Rozjemczym dla Górnego Śląska, prof. Wolnej Wszechnicy Polskiej i Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie III: 582
- Balfour Arthur James (1848–1930), polityk brytyjski, premier rządu, minister spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii (1916–1919), uczestnik Rady Dziesięciu konferencji pokojowej w Paryżu, członek Izby Gmin z ramienia Partii Konserwatywnej I: 383
- Baliński Ignacy (1862–1951), prawnik, wykładowca akademicki, wieloletni radny m.st. Warszawy, Prezes Rady m.st. Warszawy (1918–1927), sędzia Sądu Najwyższego, senator (1922–1927) III: 316
- Baltrušaitis (Baltrusaitis) Jurgis (1873–1944), poeta, polityk i dyplomata litewski, od 1920 przedstawiciel Litwy w Moskwie, następnie w randze chargé d'affaires (od IV 1921) i posła pełnomocnego (1922–1939) III: 126
- Balzer Oswald (1858–1933), prawnik, historyk prawa, prof. Uniwersytetu Lwowskiego, prezydent Trybunału Obrony Państwa, członek Międzynarodowego Trybunału Rozjemczego I: 36, 69, 223, 331, 333; III: 41, 66
- Balachowicz-Bułak Stanisław (1883–1940), gen. rosyjskiej armii carskiej, dowódca ochotniczych wojsk białoruskich walczących po stronie armii polskiej w wojnie polsko-bolszewickiej I: 156, 490, 498, 499, 545; II 403
- Bardel Franciszek (1869–1941), prawnik, działacz ruchu ludowego, poseł na Sejm Ustawodawczy (1919–1921), wiceprezes ZG PSL „Piast” (1918–1920), minister rolnictwa i dóbr państwowych (16 XII 1919–9 VI 1920), w XI 1921 zrzekł się mandatu poselskiego, ustąpił z władz PSL „Piast” i wycofał się z życia publicznego I: 305, 306, 585
- Barlicki Norbert (1880–1941), prawnik, działacz socjalistyczny, podsekretarz stanu w MSW, członek Rady Obrony Państwa w 1920, poseł na Sejm RP (1919–1933), członek władz PPS, uczestnik rokowań z bolszewikami w Mińsku i w Rydze I: 40, 41, 221, 222, 369–373, 380
- Bartel Kazimierz (1882–1941), matematyk i polityk, prof. i rektor Politechniki Lwowskiej, związany z PSL „Wyzwolenie” (od 1922), minister kolei żelaznych (13 XII 1919–13 XII 1920, 15 V–14 VI 1926), minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego (2 X 1926–9 I 1927), poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm RP (1919–1930), trzykrotnie premier i dwukrotnie wicepremier (1926–1929), senator (1935–1939) I: 31, 34, 86, 89, 91, 101, 104, 113, 115, 116, 140, 143, 146, 151, 153, 157, 162, 163, 166, 168, 171, 184, 189, 202, 221, 225, 234, 238, 245, 252, 271, 287, 310, 311, 318, 323, 324, 327, 330, 333, 344, 351, 357, 363, 365, 385, 392, 393, 411, 420, 422, 423, 443, 446, 449, 454, 469, 470, 474; II: 80, 82, 90
- Barthou Jean-Louis (1862–1934), prawnik i polityk francuski, premier (1913), minister wojny (I 1921–I 1922) I: 69; II: 325; III: 249–251
- Baum Wilhelm, dziennikarz „Akademische Rundschau”, korespondent „Frankfurter Zeitung” w Warszawie III: 107
- Baumgart Marek* I: 33
- Beauchamp William Benjamin (1869–1931), biskup ewangelicki, przedstawiciel Amerykańskiej Misji Metodystów Pomocy Polsce, zwierzchnik Kościoła ewangelicko-metodystycznego w Polsce (1922–1926) I: 526; II: 541, 542
- Beck Józef (1894–1944), wojskowy, dyplomata i polityk, wiceminister (od 1930)

- i minister spraw zagranicznych (1932–1939) III: 309
- Beckerath Rudolf von (1863–1945), niemiecki gubernator Zarządu Cywilnego Wilna (1915–1918) III: 144
- Beethoven Ludwig van (1770–1827), pianista i kompozytor niemiecki III: 315
- Benedykt XV (Giacomo della Chiesa, 1854–1922), włoski prawnik i teolog, dyplomata w służbie Stolicy Apostolskiej, zastępca sekretarza stanu (1901–1907), arcybiskup Bolonii (1907–1914), kardynał, papież (IX 1914–I 1922) I: 577; III: 308
- Benis Artur (1865–1932), prawnik, ekonomista, historyk, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek Biura Prac Kongresowych w Paryżu, pełnomocnik rządu ds. górnośląskich (1920), uczestnik pol.-franc. rokowań gospodarczych III: 258, 259
- Bernhard Antoni, obywatel francuski, właściciel nieruchomości w Gdyni I: 563, 567
- Bernhard Józefa z Klukaczewskich (?–1955), żona Antoniego Bernharda I: 567
- Berthelot Philippe (1866–1934), dyplomata francuski, sekretarz generalny francuskiego MSZ (1920–1933) III: 194
- Bertoni Karol (1876–1967), prawnik, dyplomata, dyrektor Departamentu Prawno-Administracyjnego w MSZ (1919–1923), kierownik MSZ (19 XII 1923–19 I 1924), prof. Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie (od 1924) II: 76; III: 291
- Bertram Adolf Maria (1859–1945), niemiecki teolog katolicki, biskup (od 1930 arcybiskup) wrocławski, kardynał I: 60, 524, 554, 555, 575, 577, 578
- Beseler Hans Hartwig von (1850–1921), wojskowy niemiecki, generał-gubernator warszawski (1915–1918) III: 53, 422
- Białobrzeski Michał, współwłaściciel nieruchomości w Pruszkowie zw. hip. „osada Jozefów 9” I: 563
- Biechoński Wojciech (1839–1926), działacz niepodległościowy i społeczny, weteran powstania 1863, sekretarz stanu w Rządzie Narodowym III: 404, 419
- Biesiadecki Maciej (1864–1935), prawnik, dyplomata, Komisarz Generalny RP w Wolnym Mieście Gdańsku (1920–1921) II: 186, 444
- Bilczewski Józef (1860–1923), duchowny katolicki, prof. teologii dogmatycznej na Uniwersytecie Lwowskim, arcybiskup lwowski obrządku łacińskiego (od 1900) I: 578
- Biłski Mieczysław (1875–po 1938), urzędnik, prawnik, inspektor w Sekcji Administracji Ogólnej MSW (1918–1923), następnie dyrektor Departamentu Bezpieczeństwa Publicznego MSW, wojewoda kielecki, śląski (do IX 1926) I: 670; II: 111
- Binder Wilhelm (1853–1928), prawnik i polityk, konserwatysta, poseł do galicyjskiego Sejmu Krajowego (1898–1901) i austriackiej Rady Państwa (1899–1907), radca sądowy w wiedeńskim Trybunale Administracyjnym 1908–1918), sędzia Sądu Najwyższego (1919–1922), sędzia Najwyższego Trybunału Administracyjnego (1922–1927), po 1927 adwokat w Krakowie II: 387
- Biniszkievicz Józef (1875–1940), polityk, zastępca W. Korfatego w Polskim Komisariacie Plebiscytowym, poseł i wice-marszałek Sejmu Śląskiego (1922–1929), poseł na Sejm RP (1922–1927) I: 470
- Birkfellner (właśc. Birgfellner) Karol Jan (1880–1950), prawnik, wieloletni pracownik austro-węgierskiego Ministerstwa Skarbu, naczelnik PKL w Krakowie (1918), naczelnik Wydziału w Ministerstwie Skarbu (1918–1919), sędzia Sądu Najwyższego (1921–1939) II: 437
- Biskupski Wasilij (1878–1945), rosyjski wojskowy, gen. mjr armii carskiej (od 1916), od 1919 w Niemczech, uczestnik antysowieckiego ruchu białej emigracji, zwolennik współpracy z Niemcami II: 403
- Bismarck Otto von (1815–1898), niemiecki polityk, premier Prus (1862–1890),

- kanclerz Rzeszy Niemieckiej (1871–1890) I: 367, 402; III: 515
- Blanc Louis (1811–1882), francuski historyk i polityk, działacz rewolucyjny (podczas rewolucji lutowej 1848), poseł do Zgromadzenia Narodowego (1871) I: 37
- Blanchard Georges (1877–1954), wojskowy francuski, gen., powiatowy inspektor Międzysojuszniczej Komisji Plebiscytowej na Górnym Śląsku, dowódca francuskiej Armii Renu (1927–1930) oraz Inspektor Generalny Centrów Wyższego Wykształcenia Wojskowego II: 521
- Błęszyńska Zofia, właścicielka nieruchomości w Sosnowcu III: 319
- Bobrowski Emil Zygmunt Wiktor (1876–1938), lekarz i polityk, działacz socjalistyczny, poseł na Sejm RP (1919–1929), senator (1930–1939), członek Rady Spółdzielczej przy ministrze skarbu III: 549
- Bocheński Feliks (1872–1925), prawnik, komisarz Rządu Polskiego przy Komisji Delimitacyjnej dla Śląska Cieszyńskiego, Spisza i Orawy, prezes Sądu Okręgowego w Cieszynie, od 1922 prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach I: 406, 479, 504; II: 632
- Bogolepow (Bugolepow) Dymitr (1885–1941), polityk i ekonomista sowiecki, zastępca komisarza ludowego finansów (1917–1918), rektor Uniwersytetu Moskiewskiego (1920–1921), członek sowieckiej delegacji na konferencję w Rydze I: 660
- Bogusławski Wojciech (1757–1829), aktor, reżyser, śpiewak operowy i autor dramatyczny, dyrektor Teatru Narodowego w Warszawie II: 117
- Borensztadt (Berensztadt) Władysław (1886–1970), kotlarz, działacz SDKPiL i KPRP, zastępca kierownika Wydziału Kolejowego w Komisariacie Polskim w Piotrogradzie (1 XII 1917–III 1918), członek Związku Zawodowego Pracowników Kolejowych RP (od XII 1918), w III 1919 aresztowany za udział w strajku, następnie zwolniony po naciskach kolejarzy II: 86
- Borkowski Jan* I: 27
- Borzęcki Jerzy* I: 42
- Borzęcki Tadeusz Marian (1877–1964), lekarz, dyrektor departamentu w Ministerstwie Zdrowia Publicznego, ordynator Szpitala św. Ducha w Warszawie III: 39
- Bossak Dawid, współwłaściciel fabryki maszyn „Bracia Bossak” we Włocławku, członek Rady Miejskiej Włocławka (1917–1919) II: 181
- Bossak Maksymilian, współwłaściciel fabryki maszyn „Bracia Bossak” we Włocławku, dyrektor Banku Handlowo-Przemysłowego SA we Włocławku (od 1923) II: 181
- Bossak Maurycy, współwłaściciel fabryki maszyn „Bracia Bossak” we Włocławku II: 181
- Bożedaj Edward Józef (1876–?), przedsiębiorca, członek zarządu fabryki, mieszkaniec Warszawy III: 428, 430
- Bożedaj Stefan (1888–1957), technik budowlany, mieszkaniec Warszawy III: 428, 430
- Brachet Albert (1869–1930), belgijski biolog, prof. anatomii na Uniwersytecie w Brukseli, członek zagraniczny PAU (od 1921) III: 524
- Bratkowski Stefan (1890–1941), dyplomata, starszy referent MSZ, konsul RP w Morawskiej Ostrawie (1921), w centrali MSZ (1921–1927) I: 689, 706, 708
- Brauns Heinrich (1868–1939), niemiecki duchowny rzymskokatolicki i polityk, wieloletni poseł do Reichstagu i minister pracy (1920–1928) III: 389
- Braunseis Marian, właściciel nieruchomości w Krośnie II: 584
- Briand Aristide (1862–1932), polityk francuski, socjalista, wielokrotny premier Francji (1909–1911, 1913, 1915–1917, 1921–1922, 1925–1926, 1929) i minister spraw zagranicznych (1926–1932) II: 634; III: 34, 194, 195, 249, 400, 438, 476, 488

- Briesewitz, kierownik Urzędu Gospodarczego w W.M. Gdańsku II: 442
- Brioir Louis, obywatel francuski, właściciel nieruchomości w Inowrocławiu II: 483, 484
- Broniewski Bohdan (1855–1922), przemysłowiec i działacz gospodarczy, minister przemysłu i handlu oraz wiceprezydent Rady Ministrów Królestwa Polskiego w rządzie J.K. Steczkowskiego (1918), właściciel nieruchomości w Warszawie III: 505
- Brzeziński Czesław (1873–1950?), samorządowiec, sekretarz i radny, a następnie wiceprezes Rady Miejskiej m.st. Warszawy III: 473
- Brzoza Czesław I: 69*
- Brzuska (Brzuzka) Eugeniusz (1885–1938), duchowny katolicki, członek Tymczasowej Rady Wojewódzkiej Województwa Śląskiego, poseł na Sejm Śląski (od 1922) I: 479
- Buckenmayer E.Z., wierzyciel Polskiego Komisariatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 521
- Budionnyj Siemion (1883–1973), rosyjski i sowiecki wojskowy, m.in. dowódca I Armii Konnej w czasie wojny polsko-bolszewickiej I: 312, 390
- Bukowiecki Stanisław (1867–1944), prawnik, ekonomista i publicysta, działacz polityczny i społeczny, współzałożyciel Związku Młodzieży Polskiej „Zet”, dyrektor Departamentu Sprawiedliwości w Tymczasowej Radzie Stanu (1917), minister sprawiedliwości (1918), współorganizator sądownictwa po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, prezes Prokuratury Generalnej (28 III 1919–1939) I: 106, 238, 665; III: 197
- Bułak-Bałachowicz Stanisław zob. Bałachowicz-Bułak Stanisław
- Bursche Juliusz (1862–1942), duchowny protestancki, działacz niepodległościowy, biskup Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, przewodniczący Mazurskiego Komitetu Plebiscytowego I: 235
- Burton Thomas, oficer brytyjskiej marynarki handlowej, w czasie I wojny światowej służył w brytyjskiej marynarce wojennej, od 1921 oficer kontraktowy Polskiej Marynarki Wojennej, m.in. instruktor na „Lwowie” II: 404
- Buzek Jerzy (1884–?), prawnik, adiunkt Prokuratury Skarbu we Lwowie, referent, następnie radca i sekretarz Prezydium Rady Ministrów I: 76, 85, 91, 101, 104, 113–115, 140, 157, 163, 171, 184, 193, 198, 202, 221, 225, 234, 238, 252, 271, 287, 318, 351, 357, 363, 365, 369, 385, 411, 443, 446, 449, 453, 467, 470, 473, 474, 479, 492, 495, 503, 519, 523, 533, 544, 550, 552, 557, 595, 611, 623, 643; II: 23, 31, 46, 49, 76, 80, 96, 101, 110, 116, 149, 168, 173, 178, 192, 202, 212, 219, 230, 233, 239, 248, 258, 279, 323, 335, 337, 347, 366, 382, 390, 408, 437, 449, 469, 481, 494, 505, 527, 540, 547, 561, 582, 608, 636, 658; III: 23, 35, 67, 86, 93, 103, 115, 157, 174, 196, 208, 212, 217, 221, 268, 273, 302, 306, 317, 354, 377, 397, 402, 426, 440, 455, 476, 497, 511, 563
- Buzek Józef (1873–1936), prawnik i polityk, statystyk, wykładowca akademicki, prof. na Uniwersytetach Lwowskim i Warszawskim, ekspert delegacji polskiej na konferencję pokojową w Paryżu, poseł na Sejm Ustawodawczy (1919–1922) i senator (1922–1927), współzałożyciel i dyrektor Głównego Urzędu Statystycznego (1918–1929) I: 366; II: 469; III: 93
- Bywalcówna Maria, wierzycielka Polskiego Komisariatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 521
- Cambon Jules (1845–1935), francuski polityk i dyplomata, m.in. sekretarz generalny francuskiego MSZ (1915–1920), przewodniczący do spraw polskich na konferencji pokojowej w Paryżu, przewodniczący konferencji ambasadorów II: 652
- Car Stanisław (1882–1938), prawnik, polityk, szef Kancelarii Cywilnej Naczelnika

- Państwa i Prezydenta RP (1922–1923, 1926), minister sprawiedliwości (1928–1930), marszałek Sejmu (1935–1938) II: 474; III: 419, 420
- Caraman-Chimay Joseph de Riquet de (1836–1892), książę de Chimay, polityk i dyplomata belgijski, minister spraw zagranicznych (1884–1892) II: 298, 299
- Cartan Elie Joseph (1869–1951), matematyk francuski, prof. Sorbony w Paryżu, członek zagraniczny PAU (od 1921) III: 524
- Castiglioni Camillo (1879–1961), bankier, finansista wiedeński, obywatel włoski, właściciel dóbr ziemskich Włoszczakowice w woj. poznańskim II: 250, 251
- Cedergren Henrik Tore (1853–1909), szwedzki inżynier i wynalazca, właściciel spółki zajmującej się komunikacją telefoniczną, m.in. miasta Warszawy III: 249
- Chaciński Józef (1889–1954), adwokat i polityk, działacz i prezes Stronnictwa Pracy, poseł na Sejm RP (1922–1930) I: 33
- Charley L.E., kapitan brytyjski, doradca ds. handlowych Wysokiego Komisarza R. Towera w Gdańsku II: 441
- Chilarski Eugeniusz (1888–1943), oficer armii austriackiej i WP, polski działacz niepodległościowy, od 1918 w WP, m.in. w stopniu majora szef wydziału mobilizacyjnego w SG (od VIII 1919) III: 173
- Chmielewski Zygmunt (1873–1939), chemik, działacz spółdzielczy, kierownik Departamentu Rolnictwa i Dóbr Koronnych (1917) oraz resortu rolnictwa i dóbr państwowych (1919), podsekretarz stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Dóbr Państwowych (1920–1922) I: 184, 193, 225, 454, 459, 467, 470, 474, 518, 533, 643, 665; II: 382, 408; III: 252, 302
- Chodźko Witold (1875–1954), lekarz, działacz społeczny, podsekretarz stanu w Ministerstwie Zdrowia Publicznego i Opieki Społecznej (XII 1918–XII 1919), kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego (XII 1919–VI 1922), minister zdrowia publicznego (1922–1923), wielokrotny delegat Rządu Polskiego w Lidze Narodów I: 33, 34, 72, 85, 89, 91, 101, 104, 113, 115, 140, 143, 146, 151, 153, 157, 163, 171, 184, 193, 198, 202, 221, 225, 234, 238, 245, 252, 261, 271, 287, 305, 318, 323, 330, 344, 351, 363, 454, 474, 479, 489, 492, 544, 550, 623, 643, 655, 665; II: 76, 80, 96, 101, 110, 116, 173, 178, 192, 202, 212, 219, 230, 233, 239, 242, 248, 258, 279, 323, 335, 337, 347, 366, 379, 382, 390, 408, 437, 449, 469, 481, 494, 505, 527, 540, 582, 608, 629, 631, 636, 658, 669; III: 29, 67, 86, 93, 103, 115, 157, 174, 196, 208, 247, 252, 273, 302, 306, 317, 354, 357, 377, 397, 538, 546, 553, 563
- Chojnowski Andrzej* I: 24, 28
- Chorzelski Czesław (1884–?), ekonomista, szef sekcji skarbowej ZCZW (1919–1920), zastępca Komisarza Cywilnego ZCZW, później urzędnik Państwowego Monopolu Spirytusowego III: 55
- Chorzewski Maurycy (1862–1944), ekonomista, wykładowca akademicki, naczelnik wydziału szkół handlowych i zastępca szefa sekcji szkolnictwa zawodowego w MWRiOP, założyciel, prof. i wieloletni rektor WSH w Warszawie II: 583, 593
- Chrienow Iwan Aleksandrowicz* I: 88, 360
- Chrobok (Chorbok) Paweł, pseud. „Kunowski” (1873–1957), polski działacz narodowy, powstaniec śląski, oficer armii niemieckiej i (od 1918) WP, dowodził 58 i 59 pułkiem piechoty w stopniu pułkownika, pod koniec 1920 powrócił na Śląsk, szef Dowództwa Obrony Plebiscytu, brał udział w III powstaniu śląskim, po przyłączeniu części Górnego Śląska do Polski w 1921 zamieszkał w Katowicach II: 520
- Chrzanowski Bernard (1861–1944), działacz społeczny i polityczny, adwokat, podsekretarz stanu w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej, kurator szkolny poznańskiego okręgu szkolnego (1921–1928), prezes Związku Sokołów Wielkopolskich, senator IV kadencji I: 670; III: 419, 420

- Chrzanowski Wiesław (1880–1940), inżynier, prof. Politechniki we Lwowie i Politechniki w Warszawie, minister przemysłu i handlu w rządzie W. Grabskiego, a potem w rządzie W. Witosy (26 VI–26 XI 1920) I: 33, 46, 85, 89, 91, 101, 104, 113, 115, 140, 143, 163, 171, 184, 193, 198, 202, 221, 225, 234, 238, 245, 252, 271, 287, 310, 318, 323, 330, 344, 351, 357, 363, 365, 369, 381, 443, 462, 466, 467, 470, 474, 479, 489, 492, 495, 503, 607, 610; II: 282, 287, 288
- Chrzanowski Zygmunt (1872–1936), ziemianin, polityk, dyrektor Warszawskiego Syndykatu Rolniczego (od 1909), prezes Banku Towarzystw Spółdzielczych (1910), członek Ligi Narodowej (od 1914), podczas I wojny światowej przewodniczący Wydziału Gospodarczego Centralnego Komitetu Obywatelskiego oraz członek Rady Głównej Opiekuńczej i Związku Samopomocy Ziemian, członek Rady Stanu (1918), minister spraw wewnętrznych w rządzie J. Świeżyńskiego (23 X–4 XI 1918), ekspert delegacji polskiej na konferencji pokojowej w Paryżu (1919), członek Komitetu Odbudowy Ziemi Wschodnich III: 55
- Chutkowski Stanisław (1892–?), naczelnik wydziału w Departamencie Celnym Ministerstwa Skarbu, później zastępca prezesa Dyrekcji Cel III: 461
- Chwalba Andrzej* I: 31
- Ciechanowska Felicja, wdowa po Antonim Ciechanowskim I: 93
- Ciechanowski Antoni, starszy wywiadowca urzędu śledczego w Warszawie I: 93
- Ciechanowski Jan (1887–1973), polityk i dyplomata, chargé d'affaires i radca ambasady RP w Londynie (1919–1925), poseł (1925–1929), następnie ambasador RP w Waszyngtonie (1940–1945) I: 195, 558
- Cisek Janusz* I: 26, 44
- Clive George Sidney (1874–1959), gen. brytyjski, przedstawiciel wojskowy Wielkiej Brytanii w Komisji Doradczej dla Spraw Wojskowych przy Lidze Narodów III: 75–78
- Clunet Edouard (1845–1922), francuski prawnik, twórca czasopisma „Journal du droit international privé et de la législation comparée” utworzonego w 1874 (od 1915 ukazuje się pod tytułem: „Journal du droit international”) III: 583
- Coolidge John Calvin (1972–1933), amerykański polityk, prawnik, gubernator stanu Massachusetts (1918–1920), wiceprezydent u boku W.G. Hardinga (1921–1921), po jego śmierci, prezydent USA z Partii Republikańskiej (1923–1929) I: 347
- Corazzi Antonio (1792–1877), architekt włoski, przedstawiciel późnego klasycyzmu europejskiego III: 314
- Crusen Georg (1867–1949), prawnik niemiecki, tajny radca w niemieckim Ministerstwie Sprawiedliwości (od 1 I 1920), kierownik referatu ds. rozmów pokojowych i realizacji postanowień traktatu wersalskiego, prezydent Sądu Najwyższego i Sądu Krajowego Wolnego Miasta Gdańska (1925–1932) I: 478
- Curzon George Nathaniel (1959–1925), polityk brytyjski, członek Partii Konserwatywnej, m.in.: wicekról Indii (1899–1905), członek Gabinetu Wojennego D. Lloyd George’a (1916–1918), minister spraw zagranicznych Zjednoczonego Królestwa (1919–1924), przewodniczący Izby Lordów (1916–1924) I: 25, 39, 87; II: 565; III: 119
- Cybichowski Zygmunt (1879–1946), prawnik, wykładowca akademicki, sędzia Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej w Hadze, prof. prawa międzynarodowego na Uniwersytecie Warszawskim III: 41, 66, 229
- Cywińska Józefa, wdowa po Józefie Cywińskim I: 239
- Cywiński Józef, posterunkowy policji państwowej pow. sochaczewskiego I: 239
- Cywiński Tadeusz, syn Józefy i Józefa Cywińskich I: 239

- Czerniawska Helena, wdowa po Antonim Czerniawskim I: 198
- Czerniawska Stanisława, córka Heleny i Antoniego Czerniawskich I: 198
- Czerniawski Antoni, posterunkowy policji państwowej pow. suwalskiego I: 198
- Cziczerin Georgij (1872–1936), dyplomata sowiecki, zastępca, następnie komisarz ludowy spraw zagranicznych Rosji Sowieckiej (1918–1930) I: 546; III: 126, 147, 253
- Czikel (Czikiel) Józef (1878–1973), oficer armii austriackiej i (od 1919) WP, gen. dyw., zastępca (od VI 1920), a potem szef (XII 1920–VIII 1921) Departamentu I MSWojsk., dowódca Okręgu Korpusu V (Kraków) II: 547; III: 357, 360
- Czyński Edward zob. Merczyng Henryk
- Daczko Karol (1860–1928), działacz mniejszości niemieckiej w Polsce, poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm RP (1919–1927), członek Klubu Zjednoczenia Niemieckiego w Warszawie I: 334; III: 115, 117
- Dadej Kazimierz (1886–1940), lekarz, działacz niepodległościowy, specjalista w zakresie leczenia gruźlicy, oficer rezerwy WP I: 334
- Dalbor Edmund (1869–1926), duchowny katolicki, arcybiskup-metropolita gnieźnieński i poznański, kardynał (od 1918), prymas Polski (1915–1926) I: 69, 524, 575–578
- Darowski Ludwik (1881–1948), działacz niepodległościowy, urzędnik, kierownik wydziału, następnie dyrektor departamentu i minister pracy i opieki społecznej (1 VI 1921–1 IX 1923, 19 XII 1923–19 I 1924, 17 VI–18 XI 1924), później kierownik MSW (1922), poseł RP w ZSRR (1924–1925), wojewoda łódzki i krakowski I: 32, 72; III: 67, 86, 93, 103, 115, 157, 174, 196, 208, 212, 217, 221, 235, 247, 252, 261, 268, 273, 302, 317, 357, 361, 377, 397, 402, 426, 440, 455, 476, 478, 486, 492, 497, 502, 511, 513, 528, 530, 538, 557, 563
- Daszyński Ignacy (1866–1936), działacz niepodległościowy, polityk socjalistyczny, premier Tymczasowego Rządu Ludowej Republiki Polskiej (1918), wicepremier (2 VII 1920–4 I 1920), poseł na Sejm (1919–1935), marszałek Sejmu (1928–1930), wieloletni członek władz PPS I: 26, 28, 29, 31, 34, 35, 37, 38, 40, 41, 43, 46, 47, 60, 65, 73, 75, 85, 88–91, 101, 104, 113, 115, 131, 140, 143, 146, 147, 151, 153, 157, 163, 171, 184, 186, 193, 198, 202, 221, 222, 225, 234, 238, 243, 245, 252, 271, 287, 289, 310, 311, 318, 323, 330, 344, 348, 351, 357, 358, 363, 365, 369, 370, 381, 385, 411, 420, 421, 443, 446, 449, 454, 467, 470, 474, 479, 489, 492, 495, 519, 523, 533, 535, 544, 550, 552, 557, 562, 564, 575, 595, 611, 666; II: 31, 143, 146, 147
- Dąbrowski Stefan (1877–1947), chemik, lekarz, działacz narodowy, prof. chemii fizjologicznej na Uniwersytecie w Poznaniu, przedstawiciel rządu I.J. Paderewskiego przy misji koalicyjnej gen. J. Barthélemy'ego (1919), podsekretarz stanu w MSZ (1920–1921), poseł na Sejm (1922–1935) I: 246, 287, 323, 446, 454, 457, 503, 643, 655, 665; II: 80, 96, 110, 178, 212, 219, 239, 248, 249, 258, 279, 297, 317, 323, 335, 337, 481
- Dąbski Jan (1880–1931), działacz ludowy, dziennikarz, przewodniczący delegacji polskiej na rokowania w Mińsku i Rydze (1920–1921), sygnatariusz polsko-sowieckiego traktatu pokojowego (18 III 1921), kierownik MSZ (24 V–11 VI 1921) I: 26, 30, 39–41, 43, 44, 48, 138, 155, 195, 221, 222, 227, 342, 343, 369–371, 373, 380, 450, 495–497, 501, 521, 545; II: 149, 150, 469, 547, 561–563, 565–567, 569, 570, 572, 573, 577, 579, 580, 582, 585, 586, 629, 631, 632, 636, 650; III: 29, 32, 35, 37, 39, 65–67, 75, 78, 86, 92–94, 103, 108–110, 113, 115, 157, 196, 221, 229, 247, 261, 285,

- 338, 403, 407, 409, 419, 440, 528–530, 538
- Delacroix Léon (1867–1929), prawnik i polityk belgijski, sędzia sądu kasacyjnego, premier i minister finansów (1918–1920) I: 347
- Delagneau Frédéric (1872–1939), wojskowy i dziennikarz francuski, major rezerwy, dyrektor pism „Armée et Marine” i „Armée et Sports”, w Polsce od 1919, twórca i dyrektor dziennika „Le Journal de Pologne” wydawanego w Warszawie (1919–1925) II: 659
- Dembiński Bronisław (1858–1939), historyk, prof. Uniwersytetu Lwowskiego i Uniwersytetu Poznańskiego, zatrudniony w Departamencie Spraw Politycznych Tymczasowej Rady Stanu, dyrektor departamentu i podsekretarz stanu w MWRiOP, poseł na Sejm Ustawodawczy I: 125
- Dembiński Jan (1878–?), prawnik, adwokat i urzędnik, urzędnik Komisariatu Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu (od 18 VIII 1919), naczelnik wydziału w Departamencie Sprawiedliwości Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej (od 19 XI 1919), sędzia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu (od 6 VII 1920), sędzia Sądu Najwyższego (od 6 VI 1922) I: 171, 365
- Dębski Jan (1886–1941), prawnik, adwokat we Lwowie i działacz spółdzielczy, działacz Związku Rewizyjnego Spółdzielni Kółek Rolniczych, członek Rady Spółdzielczej przy ministrze skarbu I: 370; III: 549
- Dirksen Herbert von (1882–1955), niemiecki urzędnik i dyplomata, m.in. chargé d'affaires poselstwa Niemiec w Warszawie (1920–1921) III: 107, 110
- Długołęcki, wierzyciel Polskiego Komisariatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 520
- Dmowski Roman (1864–1939), polityk, działacz niepodległościowy, czołowy ideolog i przywódca Narodowej Demokracji, delegat Polski na konferencję pokojową w Paryżu 1919, poseł na Sejm Ustawodawczy, członek Rady Obrony Państwa (1920), minister spraw zagranicznych (1923) I: 26, 30, 44, 683, 684; III: 131
- Dobrowolski Włodzimierz Feliks (1872–1937), inżynier, prezydent Dyrekcji Poczty i Telegrafów w Warszawie, podsekretarz stanu w MPiT, prezes Stowarzyszenia Techników Polskich (od 1936) III: 354, 357, 502, 511, 513
- Doerman Antoni (1879–1931), prawnik, ekonomista, sekretarz Towarzystwa Wzajemnych Ubezpieczeń w Krakowie, podsekretarz stanu ds. handlu i przemysłu Galicji, ekspert ds. gospodarczych delegacji polskiej na konferencję pokojową w Paryżu I: 449, 451
- Doleżał Franciszek (1880–1947), ekonomista, radca handlowy Ambasady RP w Paryżu (1919–1925), podsekretarz stanu w MPiH (1925–1936), wiceprzewodniczący i przewodniczący Komitetu Ekonomicznego Ligi Narodów I: 346, 557
- Donath, bracia, wierzyciele Polskiego Komisariatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 521
- Donimirski Kazimierz (1880–1947), polski działacz narodowy i społeczny na Powiślu i Warmii, m.in. przewodniczący Warmińskiego Komitetu Plebiscytowego I: 235
- Dowbor-Muśnicki Józef (1867–1937), wojskowy rosyjski i polski, dowódca I Korpusu Polskiego w Rosji (1917–1918), następnie dowódca sił zbrojnych w powstaniu wielkopolskim III: 90
- Downarowicz Medard (1878–1934), działacz PPS, legionista, minister ochrony kultury i sztuk pięknych (1918–1919), minister skarbu w rządzie Republiki Polskiej I. Daszyńskiego I: 72
- Downarowicz Stanisław Józef (1874–1941), działacz niepodległościowy, urzędnik w Tymczasowej Radzie Stanu, szef administracji ZCZW, mianowany wojewodą

- wołyńskim (13 VIII 1921) nie podjął urzędowania, zostając ministrem spraw wewnętrznych (19 IX 1921–5 III 1922), wojewoda poleski (1922–1924) i urzędnik samorządowy III: 403, 404, 413
- Dowoyno-Sołłohub zob. Sołłohub-Dowoyno
- Drozdowski Marian Marek* I: 72, 74, 77
- Drucki-Lubecki Franciszek Ksawery (1779–1846), polityk, działacz gospodarczy, m.in. minister skarbu Królestwa Polskiego (1821–1830) III: 169
- Drummond James Eric (1876–1951), dyplomata brytyjski, sekretarz generalny Ligi Narodów (1919–1933) II: 186
- Drzewiecki Piotr Stanisław (1865–1943), inżynier, przemysłowiec, działacz społeczno-gospodarczy, członek Rady Miejskiej Warszawy, prezydent m.st. Warszawy (22 III 1918–28–XI 1921) I: 644; III: 316, 473
- Drzewiecki Stefan (1844–1938), inżynier, wynalazca w zakresie żeglugi morskiej i lotnictwa II: 348, 349, 353, 354; III: 515
- Dubanowicz Edward (1881–1943), prawnik i polityk, prof. Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, działacz narodowy, poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm RP (1919–1927), przewodniczący Komisji Konstytucyjnej I: 28, 70
- Duber Paweł* I: 26
- Dubiecki Marian Karol (1838–1926), historyk, sekretarz Rusi w Rządzie Narodowym powstania styczniowego, zesłany na katorgę na Syberię, weteran powstania 1863 III: 404, 419, 420
- Duchesne Louis (1843–1922), francuski duchowny katolicki, filolog i historyk chrześcijaństwa, dyrektor Ecole Française w Rzymie, członek zagraniczny PAU (od 1921) III: 524
- Dudek Henryk (1878–?), inżynier, oficer, delegat przy Generalnym Delegacie w Krakowie (1919), podsekretarz stanu w Ministerstwie Robót Publicznych (1920), szef Okręgowej Dyrekcji Robót Publicznych w Krakowie I: 91, 101, 104, 113, 115, 140, 146, 151, 153, 157, 163, 171, 193, 198, 202, 221, 238, 310, 318, 369, 446, 449, 467, 595
- Dudowa Józefa, wdowa po dozorczy więzienia w Radomiu II: 583, 586
- Dudziak Anna (1919–?), córka Leona Dudziaka (1891–1920), posterunkowego policji w pow. białskim i Heleny Dudziak (zm. 1920) II: 494, 497
- Dumesnil Henri Auguste (1864–1942), lotnik francuski, gen. bryg., francuski delegat wojskowy przy Lidze Narodów III: 479, 482, 483
- Dunajecki Aleksander (1884–1938), konsul i dyplomata, attaché handlowy w MSZ, następnie konsul RP w Paryżu (1919–1927) oraz w Wiedniu, i Wrocławiu I: 317
- Dunikowski Juliusz (1879–1941), urzędnik, inspektor w Sekcji Administracji Ogólnej MSW, a następnie podsekretarz stanu w MSW (6 III 1920–23 X 1922), sędzia Najwyższego Trybunału Administracyjnego, notariusz w Krakowie (1932–1941) I: 99, 503, 595, 623; II: 202
- Dupont Charles Joseph (1863–1935), wojskowy francuski, gen., szef Francuskiej Misji Wojskowej w Polsce (16 XII 1921–V 1926) I: 512
- Dušek (Ducek) Cyrill (1891–1924), pisarz czeski, polityk i dyplomata, m.in. przedstawiciel Czechosłowacji w Szwajcarii (1920–1921) I: 286; II: 373
- Dwernicki Tadeusz (1868–1946), prawnik, działacz niepodległościowy, członek Tymczasowego Wydziału Samorządowego we Lwowie (od 30 VI 1921), adwokat III: 222
- Dybowski Benedykt (1830–1933), lekarz, przyrodnik, podróżnik i odkrywca, komisarz Rządu Narodowego na Litwę i Białoruś, weteran powstania 1863 III: 404, 419, 420
- Dyląg Jan, inżynier, radca ministerialny w Prezydium Rady Ministrów prezes Rządowej Komisji Likwidacyjnej ds. plebiscytowych I: 395; II: 513, 672, 675, 677

- Dymowski Tadeusz (1885–1961), ekonomista i polityk, działacz narodowy i chadeccki, poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm RP (1919–1927), współorganizator próby zamachu stanu płk. M. Żegoty-Januszajtisa w 1919 I: 29
- Eberhardt Julian (1866–1939), inżynier kolejnictwa, działacz polityczny, minister kolei żelaznych w gabinecie I.J. Paderewskiego (16 I–9 XII 1919), podsekretarz stanu w Ministerstwie Komunikacji (1920–1926), tymczasowy kierownik tego resortu (7 II–5 III 1922) I: 196, 356, 369, 381, 382, 479, 489, 492, 493, 503, 519, 523, 533, 544, 550, 552, 557, 562, 595, 611; II: 73, 81, 85, 86, 90, 347, 561, 563; III: 252, 268, 302, 317, 354, 357, 377, 402, 426
- Elsner Józef (1769–1854), muzyk i kompozytor, współzałożyciel Szkoły Głównej Muzyki w Warszawie II: 117
- Ernst Elza (1916–?), córka Emmy i Jana Ernstów I: 520
- Ernst Emma, wdowa po Janie Ernście I: 520
- Ernst Jan Paweł (1913–?), syn Emmy i Jana Ernestów I: 520
- Ernst Jan, dozorca więzienny w Piotrkowie I: 520
- Ernst Janina (1903–?), córka Emmy i Jana Ernstów I: 520
- Ernst Lidia (1910–?), córka Emmy i Jana Ernstów I: 520
- Ernst Olga (1912–?), córka Emmy i Jana Ernstów I: 520
- Eschert Paul (1865–1931), przedsiębiorca i polityk niemiecki, senator W.M. Gdańska (1920–1924) II: 442
- Evert Alfred (1880–1933), prawnik i niemiecki radny miejski w Gdańsku (1910–1921), członek Niemieckiej Partii Liberalnej, senator ds. sprawiedliwości W.M. Gdańska (1929–1930), przewodniczący strony gdańskiej w komisji dla spraw portowych II: 664
- Faryś Janusz I: 27, 57
- Fayolle Emile (1852–1928), wojskowy francuski, artylerzysta, marszałek Francji (od 1921) III: 479, 482, 483
- Feliński Zygmunt Szczęsny (1822–1895), duchowny katolicki i polityk, arcybiskup metropolita warszawski (1862–1883), stały członek trzeciej Rady Stanu Królestwa Polskiego (1862–1867) II: 495
- Ferdynand I Hohenzollern-Sigmaringen (1865–1927), król Rumunii od 1914 III: 479–481
- Ferreira António Maria Bartolomeu de Cisneiros (1863–1944), dyplomata portugalski, przedstawiciel Portugalii przed Ligą Narodów II: 372
- Fetchenko (włśc. Feszczenko-Czopiowski) Iwan (1884–1952), inżynier i polityk ukraiński, członek Ukraińskiej Rady Centralnej, minister i wicepremier URL, prezes ukraińskiej Misji Handlowo-Ekonomicznej w Polsce I: 282
- Fierich (Frierich) Franciszek Ksawery (1860–1928), prawnik cywilista, związany z UJ, członek i przewodniczący Komisji Kodyfikacyjnej RP III: 582
- Fierlinger Zdenek (1981–1976), polityk i dyplomata czecosłowacki, naczelnik wydziału gospodarczego w centrali MSZ (1919–1921) I: 317
- Filip Fryderyk, wierzyciel Polskiego Komisariatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 520
- Filipowicz Tytus (1873–1953), działacz niepodległościowy, polityk i dyplomata, poseł RP w Moskwie (1873–1953), kierownik MSZ (1918), poseł RP w Finlandii (1922–1927), Belgii (1927–1929) i ambasador w Stanach Zjednoczonych (1929–1932) III: 529
- Flak Antoni, przodownik policji w Bełchatowie I: 239
- Flak Stefania, wdowa po Antonim Flaku I: 239
- Foch Ferdinand (1851–1929), wojskowy francuski, marszałek Francji (1918),

- marszałek polny Wielkiej Brytanii (1919) i marszałek Polski (1923), szef SG, przewodniczący Rady Wojennej Sprzymierzonych, naczelny wódz Sił Sprzymierzonych w I wojnie światowej I: 38; II: 601; III: 194, 246
- Foryś Franciszek, obywatel amerykański III: 540
- François-Marsal Frédéric (1874–1958), polityk francuski, minister skarbu (20 I 1920–16 I 1921, 29 III–14 VII 1924), premier Francji (8–14 VI 1924) I: 54, 345
- Franieł Józef, wierzyciel Polskiego Komisarjatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 520
- Fromageot Henri (1864–1929), francuski prawnik i sędzia, sędzia Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (1929–1942) I: 452; III: 399
- Fryderyk II Hohenzollern, zw. Wielkim (1712–1786), król Prus od 1740 II: 651, 652
- Fryze Feliks Ludwik (1874–1948), dziennikarz i wydawca, wieloletni redaktor „Kuriera Porannego”, członek Związku Wydawców Pism Polskich II: 553
- Fuhl J., wierzyciel Polskiego Komisarjatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 520
- Fulman Marian (1864–1945), duchowny katolicki, działacz społeczny, biskup ordynariusz lubelski, kanclerz KUL (od 1918) I: 578
- Gabcke Agata, z domu Kilian, właścicielka nieruchomości w Berlinie II: 349, 352
- Gadomski Władysław (1898–?), inżynier, dyrektor Departamentu w Ministerstwie Poczty i Telegrafów III: 478, 486, 492, 497
- Gajusz, Gaius (II w. n.e.), jurysta rzymski, autor *Instytucji Gajusza* – podręcznika do nauki prawa III: 592
- Gallwitz Max von (1852–1937), gen., wojskowy i polityk niemiecki, poseł do Reichstagu (1920–1924) III: 313
- Galvanauskas Ernestas (1882–1967), polityk i dyplomata litewski, dwukrotny premier Litwy (7 X 1919–19 VI 1920 i 2 II 1922–18 VI 1924), przewodniczący Delegacji Litewskiej przy Lidze Narodów (od 21 I 1921) III: 124
- Gałęcki Kazimierz (1863–1941), prawnik i polityk, minister w rządach austriackich, delegat RP w Wiedniu (1919), delegat rządu dla b. Królestwa Galicji i Lodomerii (7 III 1919–1 IX 1921), wojewoda krakowski (1 XI 1921–19 XII 1923) II: 439; III: 489
- Garlicki Andrzej* I: 25
- Garnuszewski Antoni (1886–1964), inżynier, dyrektor Szkoły Morskiej w Tczewie (1920–1929), naczelnik i zastępca dyrektora Urzędu Morskiego w Gdyni (1929–1939) II: 393
- Gasparri Pietro (1852–1934), hierarcha katolicki, kardynał (od 1907), sekretarz stanu w Watykanie (1914–1929) I: 577
- Gąsiorowska-Grabowska Natalia* I: 88, 360
- Gąsiorowski Zygmunt (1875–1939), nauczyciel, działacz oświatowy, szef Sekcji Szkół Powszechnych w MWRiOP, kurator okręgów szkolnych: pomorskiego (1921–1922), wileńskiego (1922–1925) i poleskiego (1927–1930) I: 670
- Gelberg Ludwik* I: 103
- Geouffre de la Pradelle Albert de (1871–1955), francuski prawnik, specjalizujący się w prawie międzynarodowym publicznym, prof. na Wydziale Prawa w Paryżu, współzałożyciel Instytutu Wyższych Studiów Międzynarodowych (1921), założyciel i redaktor kilku czasopism, m.in. „Revue generale de droit international public” (1919–1926) III: 583
- Giedymin (Gedymin) (ok. 1275–1341), wielki książę litewski (od 1314), założyciel dynastii Giedyminowiczów i twórca potęgi Wielkiego Księstwa Litewskiego III: 124, 135
- Glass Jakub (1864–1942), prawnik, sędzia Sądu Najwyższego, prokurator Sądu Najwyższego, prof. Uniwersytetu Warszawskiego, członek Sekcji Prawa Cywilnego Komisji Kodyfikacyjnej RP III: 581

- Glatmann Feliks, urzędnik administracji austriackiej i polskiej, radca budowlany w Przemysłu, następnie starszy radca budownictwa w sekcji technicznej namiestnictwa we Lwowie II: 609
- Głabiński Stanisław (1862–1941), prawnik, ekonomista i polityk, prof. Uniwersytetu Lwowskiego, działacz Narodowej Demokracji, minister spraw zagranicznych w rządzie J. Świeżyńskiego (26 X–4 XI 1918), wicepremier i minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego w rządzie W. Witosa (28 V–14 IX 1923), poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm RP (1919–1927), senator (1928–1935) I: 29, 46, 72, 202
- Gmitruk Janusz I: 74
- Gmurczyk-Wrońska Małgorzata III: 343
- Goclon Jacek Arkadiusz I: 24, 26, 34, 39, 43, 45, 53, 56, 66, 71, 72
- Godek Jan (1865–1930), prawnik i polityk, działacz ruchu narodowego, poseł do Rady Państwa w Wiedniu (1912–1918), poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm RP (1919–1930) I: 218
- Godlewski Emil jr (1875–1944), lekarz, embriolog, biolog i działacz społeczny, związany z ruchem narodowym, płk lekarz WP, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, m.in. naczelny nadzwyczajny komisarz do walki z epidemiami (1920), naczelnik komisariatu do walki z epidemiami (1922), senator RP (1922–1927) I: 148, 330, 331, 333, 334; III: 478, 479, 568
- Godlewski Witold (1873–1920), naczelnik wydziału w Ministerstwie Aprowizacji II: 390, 392
- Goede Edmund, kupiec i właściciel nieruchomości w Warszawie II: 541
- Gogojewicz Maria z Barów, żona Wincetego, właścicielka nieruchomości w Niżatycach III: 319
- Gogojewicz Wincent, masarz i handlarz w pow. przeworskim, właściciel nieruchomości w Niżatycach III: 319
- Gołąb Stanisław (1879–1939), prawnik i wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek Komisji Kodyfikacyjnej RP (sekretarz Sekcji Prawa Cywilnego) III: 581
- Gołogórski Emil (1862–1921), oficer armii austriackiej i WP, dowódca Okręgu Generalnego „Kraków” (XI 1918–V 1919), Okręgu Generalnego „Lwów” (VI 1919–II 1920), szef Departamentu II Wojsk Technicznych MSWojsk. (III 1920–VIII 1920), szef Grupy Technicznej MSWojsk. (IX 1920–II 1920) I: 222
- Gonzaga-Iwanicki Henryk zob. Iwanicki-Gonzaga Henryk
- Gorczyńska, mieszkanka Poznania II: 181
- Gostyńska Weronika II: 250
- Górzyńska Wanda, mieszkanka Poznania II: 181
- Grabowski Kazimierz (1866–1932), prawnik, urzędnik państwowy w Galicji, wojewoda lwowski (23 IV 1921–30 VI 1924), sędzia Najwyższego Trybunału Administracyjnego i Sądu Najwyższego II: 439
- Grabski Stanisław (1871–1949), ekonomista i polityk, wykładowca akademicki, prof. ekonomii politycznej na Uniwersytecie Lwowskim, polityk Narodowej Demokracji, członek Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu, poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm RP (1919–1927), minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego (27 X 1923–14 XII 1923, 25 III 1925–15 V 1926), przewodniczący Rady Narodowej RP na uchodźstwie (1942–1944), wiceprzewodniczący Krajowej Rady Narodowej (1945–1947) I: 40, 41, 44, 48, 221, 222, 369, 371–373, 380; III: 116, 195, 196, 397
- Grabski Władysław (1874–1938), polityk, ekonomista, historyk i wykładowca akademicki, delegat Polski na konferencję pokojową w Paryżu (1919), minister skarbu (13 XII 1919–25 XI 1920, 13 I–1 VII 1923, 19 XII 1923–14 XI 1924), dwukrotny premier (27 VI–24 VII 1920 i 1923–1925), rektor warszawskiej SGGW (1926–

- 1928), poseł na Sejm Ustawodawczy I: 23, 25, 26, 30, 31, 33, 34, 36, 38, 40, 46, 53, 54, 76, 85–87, 89, 91, 92, 94, 95, 100, 101, 104, 105, 113–115, 140, 146, 151, 153, 157, 163, 171, 184, 193, 197, 198, 203, 210, 215, 223, 230, 246, 344, 345, 351, 357, 363, 365, 369, 382, 385, 411, 416, 419, 443, 446, 449, 467, 489, 492, 495, 715; II: 144, 639, 650; III: 119
- Gralicka Katarzyna, wdowa po Antonim Gralickim I: 93
- Gralicki Antoni, starszy kancelista urzędu prokuratorskiego przy sądzie okręgowym w Warszawie I: 93
- Gravier Alfons (1871–1953), architekt polski i wykładowca akademicki I: 444
- Greenwood Stefan A., poddany brytyjski, ubiegający się o nabycie majątku Kłęk w pow. brzezińskim III: 217–220
- Grendyszyński Ludomir (1859–1922), polityk, publicysta, działacz społeczny, konserwatysta, od 1919 pierwszy sekretarz Rady Ministrów, członek Komisji Oszczędnościowej przy premierze, naczelnik Wydziału Organizacyjnego Prezydium Rady Ministrów, dyrektor Departamentu Ubezpieczeń w Ministerstwie Skarbu I: 93, 323, 324, 330, 344, 420
- Grocholska Maria (1889–1968), żona Zdzisława Grocholskiego III: 457, 459
- Grocholski Zdzisław Henryk (1881–1968), przedsiębiorca, działacz społeczny i gospodarczy na Podolu, komisarz rządu RP na Podolu (1917–1920), przewodniczący Koła Polaków Ziemi Ruskich III: 457, 459
- Grodziecki Bolesław (1875–1969), działacz gospodarczy i polityk, założyciel Unii Narodowo-Państwowej (1922), minister aprowizacji (12 I–7 V 1921) I: 31, 32; II: 110, 116, 149, 168, 173, 178, 192, 202, 212, 219, 230, 233, 239, 248, 258, 279, 323, 335, 337, 347, 366, 379, 382, 390, 408, 437, 449, 469, 481, 494, 505, 527, 532, 535, 540, 547, 555, 556, 561, 563, 579, 582, 608, 629, 631, 636, 658, 669; III: 29
- Grzegorski Stanisław, właściciel nieruchomości w Chełmży II: 410
- Grzegorzyc Antoni, wierzyciel Polskiego Komisariatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 520
- Grzędzielski Władysław Leon (1864–1925), prawnik i polityk, sędzia, poseł do austriackiej Rady Państwa, działacz ludowy (PSL „Piast”), współorganizator Polskiej Komisji Likwidacyjnej, członek Komisji Rządzącej dla Galicji, Śląska Cieszyńskiego, Górnej Orawy i Spisza (1918–1919), minister aprowizacji (VI–IX 1921) i likwidator tego ministerstwa, poseł na Sejm Ustawodawczy, członek Trybunału Stanu (od 1924) I: 31, 32; III: 273, 302, 306, 317, 354, 377, 397, 402, 426, 440, 455, 460, 469, 476, 478, 486, 497, 502, 511, 513, 528, 530, 538, 546, 551, 553, 563
- Gwizner Adolfina, wdowa po Ignacym Gwiznerze I: 520
- Gwizner Ignacy, posterunkowy policji państwowej w pow. częstochowskim I: 520
- Gwizner Janina, córka Adolfiny i Ignacego Gwiznerów I: 520
- Haakon VII Glücksburg (1872–1957), król Norwegii od 1905 III: 108
- Habsburg Rainer Karol (1895–1930), arcyksiążę z żywieckiej linii Habsburgów, właściciel dóbr Lanckorona-Izdebnik (1891–1919) I: 212
- Habsburgowie, dynastia I: 633–636
- Hajduk Helena, wdowa po Stanisławie Hajduku I: 520
- Hajduk Stanisław, posterunkowy policji państwowej w pow. łódzkim I: 520
- Haking Richard (1862–1945), wojskowy brytyjski, gen., szef brytyjskiej misji wojskowej w Rosji i obszarze nadbałtyckim (1919), dowódca sił mocarstw sprzymierzonych w Gdańsku i na obszarze plebiscytowym w Prusach Wschodnich (1920), pierwszy stały Wysoki Przedstawiciel Ligi Narodów w Wolnym Mieście Gdańsku

- (24 I 1921–3 II 1923) II: 438, 441, 443, 664, 666; III: 482
- Halban Alfred (1865–1926), prawnik i polityk, wykładowca akademicki, działacz konserwatywny, prof. historii porównawczej prawa na Uniwersytecie Lwowskim, poseł do austriackiej Rady Państwa oraz na Sejm Ustawodawczy RP, członek Międzynarodowego Trybunału Rozjemczego III: 41, 66
- Haller Józef (1873–1960), wojskowy i polityk, gen. broni, dowódca II brygady Legionów Polskich (od 1916), dowódca naczelny Armii Polskiej we Francji (1918–1919), w wojnie polsko-sowieckiej dowódca Frontu Północnego, a w szczytowej jej fazie Generalny Inspektor Armii Ochotniczej, członek Rady Obrony Państwa (VII–VIII 1920), generalny inspektor artylerii (1921–1926) I: 69, 86, 264, 667, 671, 682, 683; II: 656
- Hankey Maurice (1877–1963), polityk brytyjski, sekretarz gabinetu kolejnych premierów Wielkiej Brytanii (1916–1938) I: 87
- Harding Warren (1865–1923), polityk amerykański, prezydent Stanów Zjednoczonych (4 III 1921–2 VIII 1923) I: 347
- Hebda Karol (1867–1920), rejent, kierownik oddziału opłat skarbowych w Izbie Skarbowej w Warszawie III: 40
- Hebdowa Janina, wdowa po Karolu Hebdzie III: 40, 42
- Hellwig Bronisław (1889–1944), agronom, specjalista zagadnień migracyjnych i kolonialnych, dyrektor Departamentu Apropowizacyjnego w Ministerstwie Apropowizacji III: 261, 264
- Hemm Józef, obywatel jugosłowiański III: 319
- Hemm Józefa z Czyżów, obywatelka jugosłowiańska III: 319
- Hempel Jan Marian (1879–1932), wojskowy armii austriackiej i (od 1918) WP, gen. bryg. (od 1924), m.in. zastępca szefa Oddziału I SG, szef Sekcji Traktatowej MSWojsk. (1919), przewodniczący Polskiej Delegacji Komisji Rozjemczej w Mińsku Litewskim (1920–1923), zastępca przewodniczącego Polskiej Mieszanej Komisji Granicznej na Wschodzie II: 508, 509, 523, 524
- Henning de Michaelis Eugeniusz (1863–1939), oficer armii rosyjskiej i (od I 1919) WP, gen. dyw., dowódca III Korpusu Polskiego, przewodniczący Rady Wojennej, wiceminister spraw wojskowych i szef Administracji Armii I: 271, 310, 385, 411, 495, 611, 655, 717; II: 80, 96, 101, 102, 168, 173, 185, 202, 212, 219, 230, 233, 239, 248, 258, 279, 337, 390, 401, 403, 404, 449, 450, 561, 563, 567, 570, 579, 582, 608, 629, 631; III: 115, 208, 302, 306, 426, 476, 497, 502, 511, 513, 528
- Henrys Paul Prosper (1862–1943), wojskowy francuski, gen. bryg., szef francuskiej misji wojskowej w Warszawie (IV 1919–X 1920) III: 153
- Heurich Jan Fryderyk (1873–1925), architekt i działacz społeczny, szef Sekcji Sztuk Plastycznych w Ministerstwie Sztuki i Kultury (XII 1918), podsekretarz stanu w tym resorcie w gabinecie I.J. Paderewskiego (I 1919), kierownik MKiS (VII 1920–VII 1921) I: 85, 89, 91, 101, 113, 115, 140, 143, 146, 151, 153, 157, 163, 161, 184, 193, 198, 202, 221, 225, 234, 238, 245, 252, 271, 287, 310, 318, 323, 330, 344, 351, 357, 363, 365, 369, 381, 385, 411, 420, 443, 446, 449, 454, 470, 474, 479, 485, 489, 492, 495, 503, 519, 523, 533, 544, 552
- Hierowski Stanisław (1891–1935), prawnik, adwokat, referent i starszy referent w Prezydium Rady Ministrów II: 23, 669; III: 23, 39, 235, 247, 252, 261
- Higersberger Józef (1856–1921), prawnik i polityk, członek Rady Departamentu Sprawiedliwości Tymczasowej Rady Stanu, prezes Sądu Apelacyjnego w Lublinie (od 1917), a następnie w Warszawie, minister sprawiedliwości w rządzie J.K.

- Steczkowskiego i J. Świerzyńskiego (4 II–4 XI 1918), pierwszy prezes Najwyższej Izby Kontroli Państwa (19 II 1919–18 V 1921) I: 147; III: 44
- Higersbergerowa Wanda (zm. 1944), wdowa po Józefie Higersbergerze (1856–1921), prezesie Najwyższej Izby Kontroli Państwa III: 379, 380
- Hobza Antonín (1876–1954), prawnik czechosłowacki, wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu Karola w Pradze, szef Sekcji Prawnej MSZ I: 667, 689, 706, 708
- Hoefler Karl (1862–1939), wojskowy niemiecki, gen., odpowiedzialny za terror i represje wobec polskich powstańców na Śląsku, m.in. dowódca niemieckiej Straży Granicznej na Górnym Śląsku, podczas III powstania śląskiego jako emeryt dowodził oddziałami Selbstschutzu III: 171, 194, 195
- Hoersing Otto (1874–1937), działacz niemieckiego ruchu robotniczego, socjaldemokrata, działacz niemieckich związków zawodowych na Śląsku, przewodniczący Rady Robotniczo-Żołnierskiej dla Górnego Śląska (1918), następnie komisarz Rzeszy oraz Prus na Śląsku (1919–1920), odpowiedzialny za terror wobec polskiego ruchu oporu i ludności polskiej, poseł do Reichstagu (1919–1922) II: 576, 606
- Hoffman K., delegat rządu RP na rokowania w Krakowie (27 IX 1920) w sprawie ugody z rządem Czecho-Słowacji dotyczącej uregulowania kwestii wzajemnych dostaw węgla i koksów oraz ropy i przetworów ropnych I: 317
- Hohenlohe Christian, właśc. Christian Kraft, Fürst zu Hohenlohe-Öhringen, Herzog von Ujest (1848–1926), książę niemiecki, gen.-major, właściciel dóbr na Śląsku, na Węgrzech i w Tatrach II: 526
- Hohenzollernowie, dynastia II: 153; III: 499
- Holc Tadeusz I: 388
- Holsti Rudolf (1881–1945), dziennikarz, polityk i dyplomata fiński, dwukrotny minister spraw zagranicznych Finlandii (28 IV 1919–2 VI 1922, 7 X 1936–16 XI 1938) III: 407, 409
- Holzer Jerzy* I: 70
- Hoover Herbert Clark (1874–1964), amerykański polityk i działacz społeczny, m.in. dyrektor Amerykańskiej Administracji Pomocy (Amerykańskiego Wydziału Ratunkowego), prezydent USA (1929–1933) I: 253, 260; III: 427
- Horszowski Józef (1863–?), prawnik i urzędnik, naczelnik wydziału w Ministerstwie Skarbu, delegat Ministerstwa Skarbu i Krajowej Kasy Pożyczkowej w Wiedniu (1920) II: 387
- Hymans Paul (1865–1941), polityk belgijski, działacz Partii Liberalnej, wielokrotny minister spraw zagranicznych (m.in. 1919–1920), minister sprawiedliwości, przewodniczący Zgromadzenia Ogólnego Ligi Narodów (1920–1921 i 1932–1933), mediator w konflikcie polsko-litewskim z mandatu Rady Ligi (1921) I: 62; III: 116, 117, 119, 121–124, 402
- Ionescu (Jonesco) Take, polityk i dyplomata rumuński, minister spraw zagranicznych Rumunii (13 VII 1920–16 XII 1921), premier Rumunii (17 XII 1921–19 I 1922) I: 421; III: 79, 81–83, 503, 504, 508, 509
- Ishii Kikujirō (1866–1945), wicehrabia, polityk i dyplomata japoński, minister spraw zagranicznych (1915–1916), ambasador w Paryżu (1912–1914) i Waszyngtonie (1918–1919), uczestnik obrad konferencji pokojowej w Paryżu (1919), delegat Japonii do Ligi Narodów, przewodniczący Rady i Zgromadzenia LN (1923–1926) II: 186
- Iwanicki Jan, agent policji państwowej III: 107
- Iwanicki-Gonzaga Henryk (1893–1921), por. armii rosyjskiej, a następnie I Korpusu Polskiego gen. Dowbora, oskarżony i skazany za szpiegostwo, rozstrzelany III: 90, 91
- Iwazkiewicz-Rudoszański Wacław (1871–1922), oficer armii rosyjskiej i (od 1918) WP, gen. dyw. WP, dowódca Okręgu

- Generalnego „Kielce”, organizator i dowódca 1. Dywizji Litewsko-Białoruskiej, w czasie wojny polsko-sowieckiej dowódca Frontu Galicyjskiego, Frontu Podolskiego i 6. Armii Frontu Południowego, dowódca Okręgu Generalnego Warszawa (23 IX 1920–28 V 1921), zastępca generalnego komisarza ZCZW III: 55
- Jabłonowski Marek* I: 28, 31, 180
- Jabłoński Adam (1883–1935), polski działacz komunistyczny, sowiecki działacz partyjny, adwokat, m.in. w Zarządzie Politycznym Frontu Zachodniego (1919–1921) I: 132, 137
- Jabłoński Ignacy (1865–1937), inżynier technolog, główny inżynier, następnie dyrektor zakładów budowy statków w Mikołajewie (1906–1918), dyrektor Głównego Urzędu Zaopatrywania Armii (1920–XII 1920) I: 670
- Jachimek Alojzy, syn Marcjanny i Kazimierza Jachimków I: 332
- Jachimek Hieronim, syn Marcjanny i Kazimierza Jachimków I: 332
- Jachimek Kazimierz, posterunkowy policji państwowej w Pabianicach I: 332
- Jachimek Kazimierz, syn Marcjanny i Kazimierza Jachimków I: 332
- Jachimek Konrad, syn Marcjanny i Kazimierza Jachimków I: 332
- Jachimek Marcjanna, wdowa po Kazimierzu Jachimku I: 332
- Jahl Władysław (1837–1925), prawnik, polityk i adwokat, poseł do galicyjskiego Sejmu Krajowego, członek Wydziału Krajowego w Galicji (1895–1918), poseł do Rady Państwa w Wiedniu (1891–1918), członek (III lub V 1920–1 VII 1921) i zastępca przewodniczącego Tymczasowego Wydziału Samorządowego we Lwowie (19 VI 1920–9 X 1920), prezes Polskiego Banku Przemysłowego (1918–1921) III: 222
- Jakimowicz Konstanty (1879–1960), architekt, szef Sekcji Budowlano-Tech-
nicznej w MSW, dyrektor Departamentu Budowlanego w Ministerstwie Robót Publicznych, członek Komitetu Nadzorczego Gmachów Reprezentacyjnych RP, członek Prymasowskiej Rady ds. Budownictwa Sakralnego I: 395, 454, 471; III: 168
- Jałowicki Mieczysław (1876–1962), urzędnik i dyplomata, do 1918 w służbie rosyjskiej, następnie generalny delegat Ministerstwa Aprowizacji w Wolnym Mieście Gdańsku oraz przedstawiciel rządu RP tamże (1919–1920) I: 449
- Janicki Józef, urzędnik, delegat Ministerstwa Aprowizacji w Wiedniu II: 387
- Janikowski Stanisław (1891–1965), urzędnik i dyplomata, działacz niepodległościowy, po odzyskaniu niepodległości w Departamencie Polityczno-Ekonomicznym MSZ (15 XI 1918–1 IX 1922), m.in. sekretarz Polskiej Delegacji na rozmowy pokojowe polsko-bolszewickie w Rydze I: 498
- Jankowski Jan Stanisław (1882–1953), działacz niepodległościowy i polityk, inżynier, urzędnik w Ministerstwie Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz w Głównym Urzędzie Ziemskim (1919–1921), minister pracy i opieki społecznej (10 III–11 V 1921), następnie powrócił do MRiDP, podsekretarz stanu w Ministerstwie Opieki Społecznej (1925–1926), w czasie II wojny światowej Delegat Rządu na Kraj (1943–1945) I: 32; II: 366, 379, 382, 390, 408, 437, 449, 469, 481, 505, 527, 540, 547, 561–563, 565, 566, 589; III: 70, 99
- Janoszewski, dr, urzędnik państwowy, uczestnik rokowań w sprawie optantów z państwami bałtyckimi III: 446
- Janowska Halina* I: 41, 77
- Janowski Włodzimierz* I: 31, 180
- Janta-Połczyński Leon (1867–1961), prawnik, rolnik i działacz społeczny, podsekretarz stanu w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej (1919–1921), minister rolnictwa i dóbr państwowych (1930–1932), sena-

- tor RP (1922–1927, 1930–1935) I: 544, 550
- Januszajtis Marian (1889–1973), działacz niepodległościowy i wojskowy, gen., dowódca 12 DP w Tarnopolu (19 III 1920–VIII 1924), wojewoda nowogródzki (VIII 1924–24 VIII 1926), organizator zamachu stanu z 4 na 5 I 1919 I: 29
- Januszewska Jadwiga, sekretarka w sekcji szkolnictwa średniego w MWRiOP II: 592
- Jarosz Jan (1877–?), nauczyciel i wykładowca akademicki, wieloletni dyrektor szkół w Małopolsce i na Śląsku Cieszyńskim, wizytator szkół średnich w MWRiOP (1918–1921), kurator okręgu szkolnego łódzkiego (1921–1925), następnie wykładowca paleontologii na Akademii Górniczej w Krakowie III: 514, 516
- Jaroszyński Feliks (1870–1940/1941), lekarz weterynarz, kierownik Wydziału Serologii Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach (1918–1920), kierownik stacji antyksięgosuszowej i wytwórni surowicy Puławach-Michałowce (1920–1923), dyrektor Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach (1922–1925) I: 409
- Jaroszyński Karol (1878–1929), przedsiębiorca i finansista, założyciel i jeden z organizatorów Katolickiego Uniwersytetu w Lublinie III: 268
- Jasiński Zygmunt (1860–1939), inżynier budownictwa i polityk, projektant linii kolejowych w Galicji, delegat rządu RP do Wiednia ds. przejęcia majątku kolejowego Galicji, szef Sekcji Budowy i Sekcji Eksploatacyjnej w Ministerstwie Kolei Żelaznych (1920), minister kolei żelaznych (13 XII 1920–13 IX 1921) I: 31, 623, 643, 655, 665; II: 31, 46, 49, 76, 80, 96, 101, 110, 116, 149, 168, 173, 178, 202, 212, 219, 230, 233, 239, 248, 258, 279, 323, 335, 337, 366, 379, 382, 390, 408, 437, 449, 469, 481, 494, 505, 527, 540, 547, 567, 570, 572, 579, 582, 608, 629, 636, 658, 669; III: 29, 32, 35, 39, 67, 86, 93, 103, 115, 157, 174, 196, 208, 212, 217, 221, 235, 247, 397, 440, 455, 476, 478, 486, 492, 497, 502, 511, 513, 528, 530, 538, 546, 553, 563
- Jasiński, por., pracownik Ministerstwa Spraw Wojskowych III: 422
- Jastrzębski Michał (1872–1930), ziemianin, prezes Polskiego Towarzystwa Łowieckiego, członek Zarządu spółki akc. Drzewnego Przemysłu i Handlu, współzałożyciel spółki akc. „Len Kresowy”, pomocnik komisarza generalnego ZCZW w Warszawie III: 55
- Jaworowski Rajmund (1885–1941), działacz niepodległościowy i polityk, socjalista, radny Warszawy (1917–1931), wiceprezes Rady Miejskiej m.st. Warszawy, od 1927 przewodniczący Rady Miejskiej Warszawy, poseł na Sejm RP (1922–1930) III: 473
- Jaworski Józef (1859–1920), lekarz ginekolog, higienista, organizator służby zdrowia, 1919–1920 sekretarz generalny w Ministerstwie Zdrowia Publicznego, następnie szef Sekcji Ogólnej i wreszcie dyrektor departamentu i szef Sekcji Higieny Publicznej I: 310, 357, 365, 420
- Jaworski Władysław Leopold (1865–1930), prawnik i polityk, konserwatysta, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, poseł do galicyjskiego Sejmu Krajowego i austriackiej Rady Państwa, członek Naczelnego Komitetu Narodowego, członek Komisji Kodyfikacyjnej RP i prezes Sekcji Prawa Cywilnego (od 1919) III: 581
- Jewelowski (Jewelowsky) Juliusz (1874–1951), gdański polityk orientacji liberalnej, członek Senatu Wolnego Miasta Gdańska (XII 1920–1930), deputowany do gdańskiego Volkstagu (1920–1923, 1928–1930) II: 442; III: 479
- Jędruszczak Tadeusz I: 40, 41, 69, 77; III 218
- Jędrzejewicz Wacław I: 26, 44
- Joffe Adolf (1883–1927), polityk i dyplomata sowiecki, przedstawiciel bolszewicki w Berlinie (1918), a następnie w Chinach

- i Austrii (1922–1925), brał udział w negocjowaniu licznych porozumień międzynarodowych, m.in. delegat ZSRR na konferencję pokojową w Rydze I: 374, 380, 497–500, 660, 661
- Jonesco Take zob. Ionescu Take
- Jossé Franciszek (1861–1941), prawnik, wykładowca Uniwersytetu Lwowskiego, specjalista prawa skarbowego, pracownik Ministerstwa Skarbu (1918–1919), właściciel nieruchomości we Lwowie I: 563
- Joteyko (Jotejko) Tadeusz (1872–1932), muzyk, kompozytor i dyrygent, autor m.in. opery „Grajek” III: 315
- Jurjew Jan, urzędnik samorządowy, pełnomocnik referenta województwa kieleckiego II: 591
- Jurystowski Edmund (1873–1956), prawnik, urzędnik państwowy, wieloletni pracownik Namiestnictwa we Lwowie, starosta (1920–1921) i wojewoda tarnopolski (1 X 1921–18 VIII 1925) II: 439
- Jusserand Jules (1855–1932), filolog i dyplomata francuski, ambasador Francji w Waszyngtonie (1902–1925), członek Misji Międzysojusznicy w Polsce (1920) I: 87
- Kaczmarek Ignacy, właściciel nieruchomości w Inowrocławiu II: 483
- Kaczmarek Katarzyna, właścicielka nieruchomości w Inowrocławiu II: 483
- Kakowski Aleksander (1862–1938), duchowny katolicki, działacz polityczny i społeczny, kardynał (1919), arcybiskup metropolita warszawski (1913–1938), członek Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego (1917–1918) I: 72, 577, 578
- Kamieniecki Witold (1883–1964), historyk, polityk i dyplomata, wykładowca akademicki, wicedyrektor Departamentu Spraw Politycznych w Tymczasowej Radzie Stanu (1917–1918), zastępca szefa Departamentu Ogólnego Rady Regencyjnej (1918), delegat RP na konferencję pokojową w Rydze (1921), minister pełnomocny RP na Łotwie (1920–1922), poseł na Sejm Ustawodawczy (1919–1922) i senator RP (1928–1935) I: 373, 380
- Kamieniew Lew (1883–1936), polityk i dyplomata sowiecki, przewodniczący Centralnego Komitetu Wykonawczego RFSRR (1917), członek Biura Politycznego KC WKP (b) (od 1919) I: 155
- Kandora, płatnik kaucji sądowej na rzecz uwięzionych działaczy plebiscytowych na Górnym Śląsku II: 520
- Kapelański Walenty, obywatel amerykański III: 175, 176
- Karliński Leon (1863–1943), urzędnik, wieloletni pracownik kolei austro-węgierskich, przedstawiciel delegata polskiego w Polskiej Komisji Likwidacyjnej, delegat Ministerstwa Kolei Żelaznych w Wiedniu, delegat ds. likwidacji spraw kolejowych (1919–1923), minister kolei żelaznych (28 V–14 IX 1923) II: 387
- Karśnicki Józef (1878–1944), urzędnik państwowy i działacz gospodarczy, inżynier, pracownik, a potem prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego (1919–1928), prezes Delegacji Polskiej w Mieszanej Komisji Rozrachunkowej (1921–1924), wiceminister skarbu (1925–1926), przewodniczący ZHP (1926–1927), sędzia handlowy w Sądzie Okręgowym w Warszawie (1929–1932) I: 111, 420, 435, 442, 533, 538; II: 295, 505, 588; III: 162
- Kaufmann Ludwik Klemens, obywatel francuski III: 319, 322
- Kauzik Stanisław (1891–1959), prawnik i polityk, sekretarz Biura Prac Kongresowych MSZ (od XII 1918), naczelnik wydziału i członek rady Głównego Urzędu Likwidacyjnego (1919–1923), sekretarz generalny Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów (1920–1921), uczestnik rokowań pokojowych w Rydze, członek polsko-radzieckiej Mieszanej Komisji Rozrachunkowej (1921–1927), od 1923 ponownie w GUL i w Ministerstwie Skarbu I: 40, 450; II: 469; III: 221

- Kazanow, komisarz wojenny bolszewickiej Zachodniej Armii I: 137
- Kazimierz III Wielki (1310–1370), król Polski od 1333 III: 139
- Kątkowski Eugeniusz (1861–1943), gen. mjr armii carskiej, członek Wydziału Wojskowego Komisji Likwidacyjnej ds. Królestwa Polskiego, w sztabie DOG Wilno (od 3 I 1919), następnie w Naczelnym Dowództwie WP (od 4 IV 1919), szef Polskiej Misji Wojskowej w Rzymie (od 3 V 1919) III: 421
- Keller Emil, obywatel szwajcarski III: 480
- Kenyon Frederic George (1863–1952), historyk i paleograf brytyjski, wieloletni pracownik, następnie (od 1909) dyrektor British Museum w Londynie III: 524
- Kęszycki Daniel (1884–1936), urzędnik i ziemianin, działacz narodowy, uczestnik powstania wielkopolskiego, konsul generalny RP w Opolu (1920–1921) III: 116, 117
- Kętrzyński Stanisław (1876–1950), historyk i dyplomata, wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Jagiellońskiego, dyrektor Departamentu Politycznego MSZ (1922–1923), poseł w Moskwie (1925–1927) i w Hadze (1927–1931) I: 689, 706, 708
- Kierbedź Eugenia (1855–1946), filantropka, fundatorka gmachów użyteczności publicznej w Warszawie I: 444
- Kiernik Władysław (1879–1971), prawnik i polityk, działacz ruchu ludowego (PSL „Piast”), poseł na Sejm Ustawodawczy, prezes Głównego Urzędu Ziemskiego (1921–1922), minister spraw wewnętrznych (1923) oraz rolnictwa i dóbr państwowych (1925–1926), w IX 1930 aresztowany i osadzony w więzieniu w Brześciu I: 40, 211, 221, 222, 369–372, 374, 380, 499; III: 379, 380, 383, 528, 538, 545, 553
- Kiersnowski Witold (1875–1951), lekarz i wojskowy, płk, szef sanitarny w Lidzie (1920), kierownik Rejonu Sanitarnego Wilno (1923), następnie szef sanitarny DOK IX (od 1925) I: 335
- Kirkor Stanisław* I: 25
- Kirow Siergiej (1886–1934), sowiecki działacz partyjny i państwowy, m.in. delegat ZSRR na konferencję pokojową w Rydze I: 374, 380
- Klein Izidor, przedsiębiorca, właściciel szybu „Fryderyk” w Tustanowicach I: 626, 629
- Klimecki Michał* I: 29
- Kłos Józef, syn Marii i Wojciecha Kłosów I: 93
- Kłos Maria, wdowa po Wojciechu Kłosie I: 93
- Kłos Wojciech, starszy posterunkowy policji państwowej w pow. łaskim I: 93
- Kłowski, referent ekonomiczny Konsulatu RP w Wiedniu II: 387
- Kochanowski Jan Karol (1869–1949), historyk, prof., rektor Uniwersytetu Warszawskiego (1921–1921), kanclerz Kapituły Orderu „Odrodzenia Polski” (1921–1935) III: 419, 420
- Köcher Otto Carl (1884–1945), prawnik i dyplomata niemiecki, radca poselstwa w Bernie (1918–1923), następnie poselstwa w Meksyku (1924–1930), konsul generalny w Barcelonie (1933–1937), ambasador w Szwajcarii (1937–1945) I: 286; II: 372
- Kohman Eugeniusz, dyrektor Okręgu Skarbowego w Samborze, komisarz dla strzeżenia granic przed przemytnictwem towarów (1920) I: 229, 230
- Komar Edward (1872–1943), duchowny katolicki, biskup sufragan tarnowski (1921–1940), administrator apostolski diecezji tarnowskiej (1940–1943) III: 308
- Komarnicki Jan, naczelnik Działu Statystyki Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej III: 327
- Komarnicki Tytus (1896–1967), prawnik, historyk i dyplomata, w okresie międzywojennym w Centrali MSZ (20 X 1920–1 II 1924, 1 XII 1924–1 I 1928) i na placówkach w Belgradzie, Berlinie, Watykanie, Hadze, przy Lidze Narodów i w Bernie III: 446

- Komza Jadwiga Helena, córka Ludwiki i Józefa Komzów I: 163
- Komza Jan Feliks, syn Ludwiki i Józefa Komzów I: 163
- Komza Józef, sekretarz sądu pokoju w Tyńcu I: 163
- Komza Ludwika, wdowa po Józefie Komzie I: 163
- Komza Zofia Zdzisława, córka Ludwiki i Józefa Komzów I: 163
- Konic Henryk (1860–1934), prawnik, adwokat i polityk, wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu Warszawskiego, członek Komisji Kodyfikacyjnej RP, prezes Wydziału Cywilnego tejże Komisji III: 581, 582
- Konieczny Ludwik, wierzyciel Polskiego Komisariatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 520
- Koniuszewska Bogumiła, córka Kazimierzy i Kazimierza Koniuszewskich II: 222
- Koniuszewska Jadwiga, córka Kazimierzy i Kazimierza Koniuszewskich II: 222
- Koniuszewska Kazimiera, wdowa po Kazimierzu Koniuszewskim II: 222
- Koniuszewski Adam, syn Kazimierzy i Kazimierza Koniuszewskich II: 222
- Koniuszewski Jan, syn Kazimierzy i Kazimierza Koniuszewskich II: 222
- Koniuszewski Kazimierz (1869–1921), dyrektor Głównego Urzędu Kasowego Ministerstwa Skarbu II: 222
- Koniuszewski Kazimierz, syn Kazimierzy i Kazimierza Koniuszewskich II: 222
- Konstanty Pawłowicz Romanow (1779–1831), wielki książę rosyjski, następca tronu rosyjskiego (1801–1823), naczelny wódz armii Królestwa Polskiego I: 486
- Kopczyński Jan (1876–1939), prawnik, adwokat i sędzia, działacz narodowy, naczelnik Wydziału Wniosków Ustawodawczych w Sekcji, następnie Departamencie Legislacyjnym w Prezydium Rady Ministrów (VII 1919–1922), sędzia (od 1922), prezes Najwyższego Trybunału Administracyjnego (od 1924) I: 533, 562; II: 49, 168, 178, 192, 202, 248, 337, 382, 390
- Korewo Anton (1828–1876), rosyjski inżynier wojskowy i statystyk, gen. mjr (1872), autor opracowania: *Военно-статистическое описание Виленской губернии* (1861) III: 129, 141
- Korfanty Wojciech (1873–1939), polityk i działacz niepodległościowy, działacz ruchu chadeckiego, poseł do Reichstagu (1903–1912, 1918) i Landtagu (1903–1918), polski komisarz plebiscytowy na Górnym Śląsku (III 1921), dyktator III powstania śląskiego, poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm I kadencji (1919–1930) I: 33, 70, 396, 470, 473, 550, 551, 554; II: 358, 437, 562, 565, 566, 570, 571, 574–577, 579, 580, 604, 632, 660, 675–677; III: 30, 31, 38, 116, 117, 119, 195, 259, 261–265, 308, 399, 400
- Kornat Marek I: 32; II: 183
- Korniłow Iwan (1811–1901), urzędnik, wojskowy i polityk rosyjski, brał udział w tłumieniu powstania listopadowego, autor m.in. *Русское дело в Северо-западном крае. Материалы для истории Виленского учебного округа, преимущественно в Муравьевскую эпоху*, Санкт-Петербург 1901 III: 140
- Korwin-Milewski Hipolit zob. Milewski-Korwin Hipolit
- Koryn Andrzej I: 38
- Koschembahr-Łyskowski Ignacy (1864–1945), prawnik cywilista, romanista, wykładowca akademicki, prof. i rektor Uniwersytetu Warszawskiego (1923–1924), członek Komisji Kodyfikacyjnej RP III: 581, 582
- Koseski Adam I: 180
- Kostanecki Kazimierz (1863–1940), lekarz, anatom i cytolog, prof. i rektor (1913–1916) Uniwersytetu Jagiellońskiego, sekretarz generalny (1919–1921) i prezes PAU (1929–1934) II: 613, 622

- Kostrzewa Marianna z Gajców, wdowa po posterunkowym policji państwowej pow. radzymińskiego III: 40, 42
- Kościński Lucjan, agent policji państwowej III: 107
- Kościuszko Tadeusz (1746–1817), wojskowy i polityk polski i amerykański, wódz naczelny i dyktator insurekcji kościuszkowskiej III: 136
- Kotrzyba Helena, płatniczka kaucji sądowej na rzecz uwięzionych działaczy plebiscytowych na Górnym Śląsku II: 520
- Kowalczuk Józef (1885–1980), polityk i rolnik, działacz ludowy (PSL „Piast”), poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm RP (1919–1928) I: 587, 588, 591
- Kowalczyk Władysław, posterunkowy b. milicji miejskiej III: 40, 42
- Kowalski-Wierusz Józef (1866–1927), fizyk, wykładowca akademicki, dyplomata, prof. i rektor Uniwersytetu we Fryburgu, poseł RP przy Stolicy Apostolskiej (1 VII 1919–19 X 1921), w Hadze (19 X 1921–1 XII 1924), w Wiedniu (1 XII 1924–30 IX 1926) i w Ankarze (26 X 1926–30 XI 1927) I: 60, 555
- Kowerski Bronisław (1872–1958), prawnik i dyplomata, adwokat w Wilnie, w 1918 podprokurator w Sądzie Okręgowym w Łowiczu, kandydat na sekretarza Delegacji Polskiej Mieszanej Komisji Granicznej na Wschodzie, wicekonsul w Odessie II: 508, 509, 523, 524
- Kozioł Hugon, wierzyciel Polskiego Komisariatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 520
- Krasnow Piotr (1869–1947), wojskowy i polityk rosyjski i kozacki, generał lejtnant, jeden z organizatorów oporu przeciwko bolszewikom w czasie wojny domowej, na emigracji w Niemczech (1920–1923 i 1936–1944) i we Francji (1923–1936) II: 403
- Krause Franciszek z Opola, wierzyciel Polskiego Komisariatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 520
- Kraushar Aleksander (1843–1931), prawnik, historyk i działacz społeczny, adwokat i weteran powstania 1863, wieloletni prezes Towarzystwa Miłośników Historii (1911–1931) III: 404, 419, 420
- Krawczyk Antoni, posterunkowy policji państwowej w pow. będzińskim I: 520
- Krawczyk Paulina, matka Antoniego Krawczyka I: 520
- Królikiewicz Janusz, ppor., lekarz wojskowy I: 335
- Krupski, dr, radca handlowy przy Poselstwie RP w Wiedniu II: 387
- Kruszewski Stanisław (1872–1944), inżynier kolejowy, działacz związkowy i socjalistyczny, m.in. przewodniczący Związku Zawodowego Pracowników Kolejowych RP (1918–1921) I: 656; II: 76, 87
- Krzakowski Jan (1883–1936), prawnik, urzędnik, naczelnik okręgu administracyjnego wołyńskiego, następnie wojewoda wołyński (14 III–7 VII 1921) II: 111
- Krzywicki Ludwik (1859–1941), socjolog, ekonomista i działacz społeczny, prof. Uniwersytetu Warszawskiego, Wyższej Szkoły Handlowej i Wolnej Wszechnicy Polskiej (od 1918), członek PAU (od 1921) I: 366
- Krzywobłocki Bolesław (1885–?), nauczyciel i pedagog, inżynier, wieloletni inspektor szkolny i wizytator, m.in. w Ostrowiu (od 1 IX 1919), następnie (od 1 IX 1922) w Kuratorium Okręgu Szkolnego Łódzkiego III: 331
- Krzyżankiewicz Stanisław (1879–1922), chemik i historyk, powstaniec wielkopolski, wierzyciel Polskiego Komisariatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 521
- Krzyżanowski Stanisław (1848–1932), architekt, uczestnik powstania styczniowego 1863, prezes Związku Weteranów Powstania 1863–1864 III: 419, 420
- Kucharski Władysław (1884–1964), inżynier, ekonomista, zastępca kierownika Wydziału Apropowizacji Polskiej Komisji

- Likwidacyjnej, w Komisji Rządzącej dla Galicji, Śląska Cieszyńskiego, Orawy i Spiszu (1918/1919), szef departamentu (23 VI–24 VII 1920), następnie kierownik Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej (24 VII 1920–17 VII 1921), minister przemysłu i handlu (28 V–1 IX 1923), minister skarbu (1 IX–14 XII 1923), poseł na Sejm RP (1922–1927) I: 34, 46, 85, 89, 91, 101, 115, 140, 143, 151, 163, 193, 198, 202, 221, 225, 234, 238, 245, 252, 271, 287, 310, 318, 323, 326, 330, 344, 351, 357, 363, 369, 381, 388, 389, 401, 402, 443, 449, 454, 461, 467, 470, 495, 503, 519, 552, 557, 562, 575, 623; II: 80, 96, 149, 168, 173, 178, 192, 202, 212, 219, 233, 279, 323, 335, 347, 379, 408, 449, 469, 494, 527, 547, 567, 570, 572, 579, 608, 658, 669
- Kucharzewski Jan (1876–1952), historyk i polityk, premier rządu Królestwa Polskiego (26 XI 1917–27 II 1918, 2–9 X 1918) I: 33
- Kuczyński Józef (1871–1931), prawnik i urzędnik państwowy, kierownik resortu spraw wewnętrznych (23 VI–24 VII 1920), II podsekretarz stanu w MSW (2 VIII 1920–31 X 1921) I: 105, 252, 271, 446, 474, 523; II: 46, 202, 212, 382, 449, 469, 505, 582
- Kudrewicz Józef, pisarz hipoteczny w Słupcy I: 520
- Kudrewicz Maria Zofia Aleksandra, wdowa po Józefie Kudrewiczu I: 420
- Kukułka Józef* I: 62
- Kulerski Wiktor (1865–1935), wydawca, działacz polityczny i społeczny, działacz ruchu ludowego (PSL „Piast”), założyciel i wieloletni wydawca „Gazety Grudziądzkiej” (1894–1939), poseł do Reichstagu (1903–1911), podkomisarz graniczny przy komisji dla wytyczenia granicy polsko-niemieckiej, senator RP (1928–1935) III: 514
- Kuliński Michał, obywatel amerykański II: 410, 413
- Kuliński Mieczysław (1871–1958), oficer armii austriackiej i (od 1 XI 1918) WP, dowódca Okręgu Wojskowego Tarnów, dowódca samodzielnej brygady piechoty w GO „Bug” (od 3 I 1919), I zastępca szefa SG (18 IV 1919–1 I 1921), członek delegacji wojskowej na konferencję pokojową w Rydze, dowódca DOG Warszawa (2 VI 1921–30 III 1923), DOG Kraków (od 30 III 1923) I: 369, 374, 380
- Kulski Władysław* I: 111
- Kumaniecki Kazimierz Władysław* I: 25, 37, 88, 141, 382
- Kuncman Czesława Julia, wdowa po Włodzimierzu Kuncmanie I: 454
- Kuncman Witold Włodzimierz, syn Czesławy Julii i Włodzimierza Kuncmanów I: 455
- Kuncman Włodzimierz (1882–1920), prawnik i duchowny ewangelicki, sędzia śledczy (od IX 1918), następnie sędzia (od XII 1919) Sądu Okręgowego w Mławie I: 454
- Kurczyk Zofia, płatniczka kaucji sądowej na rzecz uwięzionych działaczy plebiscytowych na Górnym Śląsku II: 520
- Kwaśniewska Maria, właścicielka domu we Lwowie I: 426
- Kwela, członek Związku Zawodowego Pracowników Kolejowych RP w Jabłonowej II: 86
- Kwiatkowski Michał (1883–1966), wydawca i dziennikarz, działacz polityczny chadecki, drukarz w Gliwicach (od 1909), założyciel (1909) i wieloletni wydawca „Narodowca” (od 1927 we Francji), poseł na Sejm RP (1922–1927) II: 515, 519
- Kwiring Emmanuel (1888–1937), sowiecki działacz partyjny, I sekretarz 7 (1918–1919, 1923–1925), członek bolszewickiej delegacji pokojowej w Rydze I: 660
- Lacaze Lucien (1860–1955), wojskowy i polityk francuski, admirał, dowódca różnych jednostek floty francuskiej, czterokrotny minister marynarki wojennej (X 1915–VIII 1917), prefekt morski

- w Tulonie (1917–1919), przedstawiciel morski Francji w Lidze Narodów (1919–1922) III: 479, 482, 483
- Lambermont François (1819–1905), polityk i urzędnik belgijski, wieloletni urzędnik (od 1842) i sekretarz generalny belgijskiego MSZ (1859–1904) II: 298, 299
- Lambert Edouard (1866–1947), prawnik francuski, wykładowca, prof. Uniwersytetu w Lyonie, teoretyk prawa i jeden z twórców teorii komparatystyki prawniczej III: 593
- Lapradelle zob. Geouffre de la Pradelle Albert de
- Lardelle Jan Jakub, obywatel szwajcarski II: 181, 182
- Laskowski Kazimierz (1850–1922), działacz społeczny i polityk, urzędnik i poseł do galicyjskiego Sejmu Krajowego, działacz i prezes Galicyjskiego Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego (1921–1922) III: 40, 42
- Lasocki Wacław Ignacy (1837–1921), lekarz i społecznik, uczestnik powstania styczniowego 1863, naczelny lekarz Kolei Nadwiślańskich i jeden z założycieli Zakładu Leczniczego w Nałęczowie III: 404, 419, 420
- Lasocki Zygmunt (1867–1948), prawnik, polityk polskiego ruchu ludowego, dyplomata, członek i przewodniczący Tymczasowego Wydziału Samorządowego we Lwowie, poseł w Wiedniu (1921–1924) i w Pradze (1924–1927) III: 487–490
- Laszczka Konstancy (1865–1956), rzeźbiarz, malarz i grafik, prof. rzeźby w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie II: 609
- Latinik Franciszek Ksawery (1864–1949), oficer armii austriackiej i WP, wojskowy przedstawiciel rządu polskiego przy polsko-czechosłowackiej Komisji Delimitacyjnej w Opawie i Międzysojuszniczej Komisji Plebiscytowej w Cieszynie, w czasie wojny polsko-bolszewickiej dowódca I Armii i gubernator wojskowy Warszawy, po wojnie dowódca Okręgu Generalnego Kielce (od V 1921), następnie Okręgu Generalnego Przemysł (15 IX 1921–24 XI 1925) I: 113, 144
- Lax Bernard, właściciel nieruchomości w Porębie Mrzygłodzkiej pod Zawierciem II: 281
- Lazar, płatnik kaucji sądowej na rzecz uwiezionych działaczy plebiscytowych na Górnym Śląsku II: 520
- Le Rond Henri Louis Edouard (1864–1949), francuski wojskowy, gen. dywizji, m.in. członek Komisji ds. Polskich na konferencji pokojowej w Paryżu (1919), przewodniczący Międzysojuszniczej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej na Górnym Śląsku (1920–1922) II: 575, 579, 580; III: 195, 262
- Lebiediew Paweł (1872–1933), wojskowy rosyjski i sowiecki, gen., naczelnik Sztabu Armii Czerwonej (1921–1924), członek Rewolucyjnej Rady Wojskowej (1923–1924) I: 132, 137
- Lebiedkin (Lebiadkin) Michaił O., członek Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego III: 141
- Lechowicz Edward (1858–1938), prawnik, urzędnik, szef Sekcji Legislatywnej w Prezydium Rady Ministrów, dyrektor Departamentu Legislacyjnego oraz prezes Najwyższej Komisji Dyscyplinarnej w PRM I: 85, 89, 91, 101, 104, 113, 115, 140, 143, 146, 151, 153, 157, 163, 171, 184, 193, 198, 202, 221, 225, 234, 238, 245, 252, 271, 287, 310, 318, 323, 330, 344, 351, 357, 363, 365, 385, 411, 420, 443, 446, 449, 454, 457, 467, 470, 474, 479, 489, 495, 503, 519, 523, 643, 655, 656, 665; II: 31, 46, 437, 449, 469, 481, 494, 505, 527, 540, 547, 561, 572, 582, 608, 629, 636, 658; III: 23, 39, 67, 86, 103, 115, 174, 196, 208, 217, 221, 235, 247, 252, 273, 306, 357, 426, 440, 478, 486, 492, 502, 511, 513, 528, 530, 538, 546, 553, 563
- Leinwand Artur I: 26, 35, 36, 40, 247
- Leitgeber Leon (1882–1968), prawnik, działacz niepodległościowy, radca

- Prokuratorii Generalnej (od 1 IX 1920), następnie starszy radca Prokuratorii Generalnej w Poznaniu I: 106
- Lenin Włodzimierz (właśc. Włodzimierz Uljanow, 1870–1924), działacz bolszewicki, założyciel partii bolszewików, przewodniczący Rady Komisarzy Ludowych RFSRS/ZSRS (1917–1924) I: 133
- Leroy-Beaulieu Anatole (1842–1912), francuski historyk i pisarz polityczny, wieloletni wykładowca (od 1881) i dyrektor École libre des sciences politiques w Paryżu (1906–1912) III: 131
- Leski Józef Stanisław (1854–1921), chemik i działacz społeczny, weteran powstania styczniowego 1863 III: 419, 420
- Leszczyński Julian (1889–1937), polski działacz komunistyczny, szef Komisariatu ds. Polskich w Ludowym Komisariacie ds. Narodowości (1918–1919), członek Biura Polskiego KC RKP (b), członek bolszewickiej delegacji pokojowej w Rydze I: 660
- Leśniewski Józef Krzysztof (1867–1921), rosyjski i polski wojskowy, gen., organizator i dowódca obrony Lwowa, minister spraw wojskowych (27 II 1919–9 VIII 1920), członek Rady Obrony Państwa I: 28, 29, 85, 89, 91, 97, 101, 104, 113, 115, 140, 143, 213, 221; II: 393, 405; III: 421
- Letki Jan, woźny w Archiwum Ziemskim we Lwowie III: 329
- Lewakowski Zygmunt (1865–1941), przemysłowiec i polityk, poseł na galicyjski Sejm Krajowy, senator RP (1922–1924) I: 212
- Lewandowski Józef I: 30, 57
- Libańska Maria, płatniczka kaucji sądowej na rzecz uwięzionych działaczy plebiscytowych na Górnym Śląsku II: 520
- Libera Paweł II: 183
- Limanowski Bolesław (1835–1935), historyk, publicysta, działacz socjalistyczny i niepodległościowy, weteran powstania 1863, senator RP (1922–1935) I: 406; III: 404, 419, 420
- Linda Maksymilian (1860–1945), oficer armii rosyjskiej i WP, gen. bryg. (1921), szef sztabu 4 Dywizji Strzelców, dowódca brygady piechoty w II Korpusie Polskim, wiceprzewodniczący i przewodniczący komisji kwalifikacyjnej dla urzędników wojskowych i oficerów w Departamencie Personalnym MSWojsk. (od 20 II 1919), komendant miasta i placu we Lwowie (5 VI 1919), komendant batalionów celnych przy Ministerstwie Skarbu (30 VI 1921–31 X 1922) III: 461
- Linde Hubert (1867–1926), prawnik, szef wydziału w Ministerstwie Poczty i Telegrafów, minister poczty i telegrafów (1919), prezes Pocztovej Kasy Oszczędności (1919–1923, 1925), następnie minister skarbu (VII–IX 1923) II: 457
- Lipińska Stefania, właścicielka nieruchomości w Warszawie III: 505
- Lipkowski Józef (1863–1949), inżynier, wynalazca, działacz gospodarczy i przemysłowiec, gen. ppor. (1921), szef wydziału w Polskiej Misji Wojskowej w Paryżu (1919), następnie w sekcji przemysłu wojskowego w Oddziale IV Sztabu MSWojsk., czasowy dyrektor Głównego Urzędu Zaopatrzenia Armii (1921) I: 670, 672
- Lipski, urzędnik Angielskiego Biura Paszportowego w Warszawie III: 91
- Litauer Jan Jakub (1873–1959), prawnik, wykładowca akademicki, sędzia Sądu Najwyższego, członek Sekcji Prawa Cywilnego w Komisji Kodyfikacyjnej RP III: 582
- Liwicki (Liwycy) Andrzej (Andrij) (1879–1954), polityk ukraiński, minister spraw zagranicznych (1919–1920) i premier (1920–1921) Ukraińskiej Republiki Ludowej, prezydent URL na emigracji (1926–1954) I: 282
- Lloyd George David (1863–1945), prawnik i polityk brytyjski, działacz partii liberalnej, premier Wielkiej Brytanii (1916–1922) I: 25, 38, 60, 89, 102, 103, 141, 383; II: 325, 632, 638, 651–657; III: 90, 91
- Lorraine Percy Lyham (1880–1961), dyplomata brytyjski, radca poselstwa i chargé

- d'affaires ad interim Wielkiej Brytanii w Warszawie (X 1920, XI 1920–I 1921) II: 573
- Lord Robert Howard (1885–1954), duchowny katolicki i historyk amerykański, prof. historii nowożytnej w Harvard University w Cambridge (USA), członek korespondent PAU (od 1921) III: 524
- Lorentz Jan (1890–1941), polski działacz komunistyczny i dyplomata sowiecki, sekretarz przedstawicielstwa bolszewickiego w Rydze (1920–1921), I sekretarz i radca przedstawicielstwa w Warszawie (1921–1923), przedstawiciel pełnomocny w Kownie (1923–1925) I: 660
- Loret Maciej (1880–1949), historyk i dyplomata, członek Misji Rzymskiej KNP (1919), radca poselstwa RP w Rzymie i przy Stolicy Apostolskiej (1919–1926) II: 573
- Lubomirski Kazimierz (1869–1930), dyplomata i działacz sportowy, poseł RP w Waszyngtonie (1919–1921), prezes Polskiego Komitetu Olimpijskiego (1922–1929) II: 144; III: 403, 404, 409, 410, 440
- Lubomirski Zdzisław (1865–1943), prawnik, polityk i działacz społeczny, prezydent Warszawy (1916–1917), członek Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego (1917–1918), senator RP (1928–1935) III: 313
- Ludwiczak Antoni (1872–1942), duchowny rzymskokatolicki, działacz społeczny i polityczny, przewodniczący Warmińskiego Komitetu Plebiscytowego (IV–11 VII 1920), poseł na Sejm Ustawodawczy (1919–1921) I: 235
- Luedecke (Lüdecke) Albrecht (1874–1944), polityk i działacz mniejszości niemieckiej w Polsce, poseł na Sejm Ustawodawczy (1920–1922), członek Klubu Zjednoczenia Niemieckiego w Warszawie III: 115, 117
- Lutostański Karol (1880–1939), prawnik, wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu Warszawskiego, członek i wiceprzewodniczący Komisji Kodyfikacyjnej RP (1933–1939) III: 582
- Ładoś Aleksander (1891–1963), dyplomata i urzędnik konsularny, uczestnik polsko-sowieckich rokowań pokojowych w Rydze (1920–1921), poseł RP w Rydze (1923–1926), konsul generalny RP w Monachium (1927–1931), chargé d'affaires w Bernie (1940–1945) I: 498, 660
- Łączyński Leon (?–1921), lekarz i działacz społeczny, wieloletni lekarz powiatowy w Turku (do 1919) III: 379, 380
- Łbow (Żbow) Sergiej (1885–1938), wojskowy rosyjski i sowiecki, sztabkapitan, kombryg (XII 1920), absolwent Mikołajewskiej Akademii Wojennej Sztabu Generalnego (1914), po 1917 w RKKa, m.in. w sztabie Frontu Zachodniego, pełnomocnik sowieckiego Sztabu Generalnego Frontu Zachodniego I: 138
- Łopuszański Tadeusz (1874–1955), pedagog i polityk, szef sekcji szkolnictwa średniego w MWRiOP (od XI 1918), następnie podsekretarz stanu i minister WRiOP (13 XII 1919–9 VI 1920), i ponownie podsekretarz stanu (do 1926) I: 116, 193, 474, 503; II: 219, 505, 582; III: 317, 354, 402, 574
- Łossowski Piotr I: 38
- Łoziński Zygmunt (1870–1932), duchowny katolicki, ordynariusz diecezji mińskiej, ordynariusz diecezji pińskiej (1925–1932) I: 69
- Łukasiewicz Juliusz (1892–1951), dyplomata, sekretarz A. Lednickiego w Polskiej Komisji Likwidacyjnej w Piotrogradzie, sekretarz poselstwa RP w Paryżu (1921–1922), poseł polski w Rydze i Wiedniu, ambasador w Moskwie (1933–1936) i Paryżu (1936–1939) III: 124
- Łukaszewicz (Łukaszewycz) Andrzej (1865–1944), polityk i działacz społeczny ukraiński, zastępca ministra komunikacji za Hetmanatu, radca Ukraińskiej Misji Dyplomatycznej w Warszawie (1919–1920), wiceminister komunikacji Ukraińskiej Republiki Ludowej I: 282
- Łyskowski Ignacy zob. Koschembahr-Łyskowski Ignacy

- Machej Józef (1885–1974), polityk i działacz socjalistyczny, członek Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego (1919), dyrektor Powiatowej Kasy Chorych w Cieszynie, poseł na Sejm Śląski (1922–1935) I: 480
- Macnamara Thomas James (1861–1931), nauczyciel i polityk brytyjski, działacz partii liberalnej, wieloletni członek Izby Gmin, minister pracy (1920–1922) III: 390
- Madajczyk Czesław* I: 24
- Maffei di Boglio Carlo Alberto (1834–1897), margrabia, dyplomata i polityk włoski, poseł w Belgii (1890–1895) II: 299
- Magła Nikodem, mieszkaniec Sosnowca II: 280
- Majewski Stefan (1867–1944), oficer armii austriackiej i WP, gen. ppor., wiceminister spraw wojskowych (3 III 1919–10 II 1920), dowódca Wojennej Szkoły SG (1920–1921), członek Rady Wojskowej (1920), szef Polskiej Misji Wojskowej we Francji (1 VIII–31 XII 1921), minister spraw wojskowych (XI 1925) III: 421
- Makowski Julian (1875–1959), prawnik i dyplomata, wykładowca akademicki, prof. i rektor SGH, wieloletni naczelnik Wydziału Traktatowego MSZ (od 24 VII 1919) I: 406, 514, 689, 706, 708
- Makulski Józef Stanisław (1879–1941), prawnik i polityk, szef sekcji legislatywnej w Głównym Urzędzie Ziemskim (1920), wiceprezes GUZ, członek Głównej Komisji Ziemskiej (od 1923), poseł na Sejm RP (1922–1927) III: 217, 221
- Malanowicz Józef, starszy referent w MWRIOP III: 325–327
- Malczewski Jacek (1854–1929), malarz, wykładowca akademicki, wieloletni prof. i rektor krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych, zastępca członka Kapituły Orderu „Odrodzenia Polski” III: 419
- Malczewski Juliusz (1872–1940), oficer armii austriackiej i (od 1 XI 1918) WP, inżynier, gen. dyw. WP, pełnił różne funkcje w SG, m.in. szef Oddziału IV Sztabu MSWojsk. (od 20 IX 1920), szef sztabu MSWojsk. (od 3 III 1921), kierownik MSWojsk. w gabinecie W. Witosa podczas przewrotu majowego 1926 II: 437
- Małkowski Bronisław, sekretarz Komisji ds. Lokomocji w Urzędach Państwowych i Armii III: 425
- Malinowski Antoni, właściciel nieruchomości w Sosnowcu III: 319
- Malinowski Piotr, właściciel nieruchomości w Pruszkowie III: 320
- Małkowski Stanisław (1884–?), prawnik, notariusz we Lwowie, III: 319
- Manuilski Dmitrij (1883–1959), polityk i dyplomata sowiecki, I sekretarz KP(b)U (1921–1923), wieloletni członek Prezydium Komitetu Wykonawczego Kominternu (1924–1943), delegat ZSRR na konferencję pokojową w Rydze I: 374, 380
- Mańkowski Wiktoryn (1857–1928), prawnik i działacz społeczny, wieloletni urzędnik sądów austriackich i galicyjskich różnego stopnia, po 1918 wieloletni radca, prezes senatu i wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, członek Komisji Kodyfikacyjnej RP (od 1919) III: 582
- Marek Zygmunt (1872–1931), prawnik i polityk, socjalista, poseł do austriackiej Rady Państwa, członek Polskiej Komisji Likwidacyjnej i Komisji Rządzącej dla Galicji, Śląska, Spiszu i Orawy (1918–1919), poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm RP (1919–1930), wicemarszałek Sejmu (1928–1930), członek Rady Naczelnej PPS III: 73
- Marinowicz (Marinovič) Jovan (1821–1893), polityk i dyplomata serbski, minister finansów (1856–1858), premier (1861–1873), minister spraw zagranicznych (1873–1874), poseł w Paryżu (1879–1889) II: 299
- Markowski Bolesław (1862–1936), prawnik, ekonomista, polityk, uczonek i działacz samorządowy, przewodniczący Rady Miejskiej Kielc (1916–1918), członek Rady Stanu powołany przez Radę Regencyjną, przejmował od austriackich władz okupacyjnych administrację skarbową,

- wiceminister skarbu i dwukrotnie kierownik Ministerstwa Skarbu (1921–1926), profesor prawa skarbowego w Wyższej Szkole Handlowej oraz jej prorektor i rektor (1921–1931) III: 513
- Marshall, kapitan brytyjski (MI6) w Warszawie III: 91
- Marszałek Piotr Krzysztof* I: 35
- Marynowski (Niezgoda-Marynowski) Tomasz Adam (1881–1958), prawnik, urzędnik, praktykant adwokacki, starszy referent (od 22 VIII 1919), później radca (od 18 VII 1921) i wiceprezes (1933–1939) Prokuratury Generalnej w Warszawie, radca prawny PKO III: 233
- Marzec Józef, sekretarz powiatowy w Urzędzie Ziemskim w Kielcach III: 327
- Matejczyk Józef z Olesna II: 519
- Matejko Adam (ok. 1876–1934), nauczyciel szkół średnich, prof. w Gimnazjum VII w Krakowie III: 330
- Matt Aleksandra z Braciszewskich, mieszkanka Warszawy II: 203
- Matuszewski Ignacy (1891–1946), polityk, publicysta, działacz niepodległościowy i dyplomata, od 1918 w Oddziale II NDWP, szef Oddziału II NDWP (od VII 1920), brał udział w rokowaniach pokojowych z bolszewikami w Rydze, attaché wojskowy w Rzymie (1924–1926), dyrektor departamentu administracyjnego MSZ (1926–1928), poseł RP w Budapeszcie (1928–1929), kierownik Ministerstwa Skarbu i minister skarbu (1929–1931) I: 498, 660
- Max Muller William Grenfell (1867–1945), dyplomata brytyjski, poseł w Warszawie (1920–1928) II: 385, 388, 485, 580
- Maxa Prokop (1883–1961), czechosłowacki wykładowca akademicki, polityk i dyplomata, profesor filozofii, poseł w Holandii (1920–1921), w Polsce (1921–1924) i w Bułgarii (1931–1939) III: 506
- Mayrhofer Ernst, prawnik austriacki, specjalista w zakresie prawa administracyjnego III: 47
- Mazurowa Kazimiera* I: 62
- Mehoffer Józef (1869–1946), malarz, witrażysta, grafik, prof. i rektor Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie II: 609
- Meierovics Zygfryd (Zigfrīds) (1887–1925), polityk, minister spraw zagranicznych Łotwy (1918–1925) i premier rządu łotewskiego (1921–1924) III: 407, 409
- Meisel Tomasz, wierzyciel Polskiego Komisariatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 520
- Mercati Giovanni (1866–1957), włoski duchowny katolicki, prefekt Biblioteki Watykańskiej (od 23 X 1919), kardynał diakon (1936), członek-korespondent PAU III: 524
- Merczyng Henryk (1860–1916), fizyk, historyk i demograf, pod pseud. Edward Czyński ogłosił pracę *Etnograficzno-statystyczny zarys zaludnienia i rozsielenia ludności polskiej* III: 129
- Meyer A., delegat rządu RP na rokowania w Krakowie (27 IX 1920) w sprawie ugody z rządem Czecho-Słowacji dotyczącej uregulowania kwestii wzajemnych dostaw węgla i koksu oraz ropy i przetworów ropy I: 317
- Meysztowicz Aleksander (1864–1943), prezes Tymczasowej Komisji Rządzącej Litwy Środkowej (1920–1922), minister sprawiedliwości i naczelny prokurator RP w rządzie J. Piłsudskiego (1926–1928) I: 361, 484
- Miączyński Hieronim (1872–po 1929), nauczyciel i działacz społeczny, inspektor szkolny w Siedlcach, Radyminie, następnie dyrektor męskiego gimnazjum w Tczewie III: 331
- Michaelis de Henning Eugeniusz zob. Henning de Michaelis Eugeniusz
- Michajliw Leonid (1884–po 1939), ekonomista i działacz polityczny ukraiński, minister pracy w Centralnej Radzie (1918), następnie zastępca przewodniczącego Ukraińskiej Nadzwyczajnej Misji Dyplomatycznej w Warszawie (1919–

- 1921), członek dyrekcji Ukraińskiego Komitetu Centralnego (od VIII 1921) II: 84, 94
- Michalska Maria, wdowa po Klemensie Michalskim I: 332
- Michalski Jan (1875–1934), działacz polityczny i samorządowy, minister aprowizacji w rządzie W. Witosa (2–11 VI 1921), burmistrz Kalisza (1919–1921), Radomia (1926–1927) i Łowicza (1929–1934) I: 31, 32; III: 67, 86, 93, 103, 115
- Michalski Jerzy (1870–1956), ekonomista, wykładowca akademicki, minister skarbu (26 IX 1921–6 VI 1922) I: 72
- Michalski Klemens (?–1919), lekarz w Płocku, zmarł w trakcie walki z epidemią tyfusu plamistego I: 332
- Michlik Paweł, wierzyciel Polskiego Komisarjatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 520
- Mickiewicz Adam (1798–1855), poeta, działacz polityczny i emigracyjny III: 136
- Mickiewicz Władysław (1838–1926), literat i działacz społeczny emigracji polskiej, syn Adama Mickiewicza III: 524
- Mieczkowski Adam (1876–1953), prawnik i polityk, działacz ruchu narodowego, sędzia Sądu Okręgowego w Łomży (1918–1929), poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm RP (1919–1927), delegat RP na konferencję pokojową w Rydze I: 369, 374, 380
- Mieczkowski Tadeusz Ksawery, inżynier, obywatel amerykański III: 564, 566
- Miedziński Bogusław (1891–1972), wojskowy i polityk, działacz niepodległościowy, ppłk, szef Sekcji Politycznej SG (od IV 1919), szef II Departamentu MSWojsk. i Oddziału II SG, poseł na Sejm RP (1922–1938), senator RP (1938–1939) III: 90, 261, 263
- Mielczarski Romuald (1871–1926), działacz niepodległościowy i spółdzielczy, wykładowca akademicki, prezes Związku Spółdzielni Spożywców RP (1925–1926), członek Rady Spółdzielczej przy Ministrze Skarbu (1923) III: 549
- Mielżyński Maciej (1869–1944), działacz niepodległościowy i społeczny, ppłk WP, polski działacz narodowy w Wielkopolsce i na Górnym Śląsku, naczelny wódz III powstania śląskiego II: 562, 574, 632
- Mierzwa Józef, wierzyciel Polskiego Komisarjatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 521
- Mieszalski Józef, absolwent Instytutu Politechnicznego w Petersburgu, referent w Ministerstwie Skarbu II: 609
- Mikkola Jooseppi Julius (Józef Juliusz) (1866–1946), lingwista i dyplomata fiński, prof. filologii słowiańskiej na Uniwersytecie w Helsingforsie, znawca języków ugrofińskich i słowiańskich, współzałożyciel Fińskiej Akademii Nauk, członek Towarzystwa Naukowego Warszawskiego III: 524
- Mikołaj I Romanow (1796–1855), cesarz rosyjski od 1826 I: 488; III: 101
- Mikołaj II Romanow (1868–1918), cesarz Rosji (1894–1917) I: 37
- Mikołajewska Klara, wdowa po Julianie Mikołajewskim I: 520
- Mikołajewska Zofia Anna, córka Klary i Juliana Mikołajewskich I: 520
- Mikołajewski Julian, posterunkowy policji państwowej w pow. łaskim I: 520
- Milczarek W., wojskowy, sygnatariusz petycji demobilizowanych żołnierzy do premiera I: 528
- Milewski-Korwin Hipolit (1848–1932), ziemianin, działacz polityczny, publicysta poseł do rosyjskiej Rady Państwa (1906–1909) I: 481
- Millerand Alexandre (1859–1943), polityk francuski, socjalista, minister komunikacji (1909–1911), minister wojny (1912–1913, 1914–1915), minister spraw zagranicznych (20 I–23 IX 1920), premier (20 I–23 VIII 1920), prezydent (IX 1920–VI 1924), senator I: 38, 69, 103; III: 249, 250

- Minkiewicz Antoni (1881–1920), inżynier górnik, działacz społeczny, minister aprowizacji w rządach J. Świerzyńskiego, J. Moraczewskiego i I.J. Paderewskiego (23 X–4 XI 1918 i 17 XI 1918–30 IX 1919), naczelny komisarz Zarządu Cywilnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego (17 I–12 VII 1920) I: 222; III: 547
- Minkiewiczowa Emilia, żona Antoniego Minkiewicza, naczelnego komisarza Zarządu Cywilnego Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego III: 547, 548
- Młynarski Emil (1870–1935), dyrygent, skrzypek i kompozytor, współzałożyciel i dyrektor Filharmonii Warszawskiej (1901–1905) II: 117
- Modica di San Giovanni Giovanni, dyplomata włoski, chargé d'affaires w Warszawie II: 570, 658, 659
- Modrakowski Roman Lucjan, właściciel nieruchomości w Poznaniu II: 181, 182
- Molenda Jan* I: 35, 36, 40, 247
- Molenda Oswald (1878–1926), przemysłowiec z Bielska, członek Komisji Rządowej dla Śląska Cieszyńskiego jako reprezentant ludności niemieckiej (15 XI 1921–II 1921) I: 480; II: 185
- Moraczewski Jędrzej (1870–1944), polityk, działacz socjalistyczny, minister komunikacji w rządzie ludowym w Lublinie, premier i minister komunikacji (17 XI 1918–16 I 1919), poseł na Sejm RP i wicemarszałek Sejmu, minister robót publicznych (2 X 1926–28 XII 1929) I: 26, 29, 34; II: 81, 325
- Morawski Jan (1878–1940), prawnik, adwokat, podsekretarz stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (1919–1921), kierownik tego resortu (23 VI–24 VII 1920), sędzia Najwyższego Trybunału Administracyjnego, sędzia Sądu Najwyższego (od 1 VIII 1921) I: 245, 246, 385, 411, 523, 595, 623; II: 46, 110, 116, 202, 212, 437, 469, 481, 494, 505, 527, 540, 547, 561, 563, 567, 570, 572, 582, 608, 613, 622, 629, 631, 636, 658; III: 32, 35, 39, 67, 72, 73, 86, 93, 103, 115, 157, 174, 196
- Morawski Kazimierz (1852–1925), historyk i filolog klasyczny, wykładowca akademicki, działacz ruchu narodowego, prof. i rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, prezes PAU I: 344; II: 614
- Morawski S., ppor. I: 511
- Moreau Alphonse de (1840–1911), polityk belgijski, deputowany, następnie minister spraw zagranicznych (1884) i minister rolnictwa, przemysłu i robót publicznych (1884–1888) II: 298, 299
- Motta Giuseppe (1871–1940), polityk szwajcarski, działacz katolicki i konserwatywny, pięciokrotny prezydent Konfederacji (1915, 1920, 1927, 1932, 1937), przewodniczący Zgromadzenia Generalnego Ligi Narodów (1924–1925) I: 286; II: 373
- Motulewicz Eugeniusz, syn Jana Motulewicza II: 551
- Motulewicz Jan (?–1919), nauczyciel szkół powszechnych (1909–1919) II: 548
- Motulewicz Julianna, wdowa po Janie Motulewiczu II: 551
- Motulewicz Waclawa, córka Jana Motulewicza II: 551
- Moynier Gustave (1826–1910), prawnik szwajcarski, w 1864 współzałożyciel Międzynarodowego Komitetu Pomocy Rannym (od 1876 Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża) i w 1873 Instytutu Prawa Międzynarodowego w Londynie I: 705
- Mozart Wolfgang Amadeus (1756–1791), muzyk i kompozytor austriacki II: 315
- Mrozowski Jan (1864–1937), prawnik, sędzia (od 1918) i prezes Sądu Najwyższego (1923–1934), członek Komisji Kodyfikacyjnej RP (1934–1937), delegat rządu RP w Komisji Odszkodowań w Paryżu i delegat w Sekcji Międzynarodowej Komisji Odszkodowań w Wiedniu I: 106
- Müller Władysław, prawnik, dyrektor Departamentu Ustawodawczego w Ministerstwie Sprawiedliwości, przedstawiciel

- resortu w Komisji Kodyfikacyjnej RP III: 375
- Murkowski Mieczysław, właściciel nieruchomości w Poznaniu III: 175
- Musialik Zdzisław M. I: 38
- Nałęcz Daria* I: 71
- Nałęcz Tomasz* I: 71
- Napieralski Adam (1861–1928), wydawca i działacz społeczny, poseł do Reichstagu, wydawca prasy polskiej na Śląsku II: 594
- Napoleon I (1769–1821), polityk i wojskowy francuski, pierwszy konsul (1799–1804), cesarz Francuzów (1804–1814, 1815) III: 136, 246, 257, 272, 584, 592
- Narutowicz Gabriel (1865–1922), polityk, inżynier, prof. Politechniki w Zurychu, minister robót publicznych (23 VI 1920–26 VI 1922), minister spraw zagranicznych (28 VI 1922–XI 1922), prezydent RP (1922), zginął w zamachu (16 XII 1922) I: 33, 72, 85, 89, 143, 225, 234, 245, 252, 271, 287, 323, 330, 344, 351, 357, 363, 365, 381, 385, 411, 420, 423, 425, 457, 470, 474, 479, 489, 492, 495, 503, 519, 523, 533, 544, 550, 552, 557, 562, 575, 611, 623; II: 96, 110, 116, 149, 168, 173, 178, 212, 219, 230, 233, 248, 258, 279, 323, 335, 337, 347, 366, 379, 382, 390, 408, 437, 481, 491, 505, 527, 540, 547, 579, 582, 608, 629, 636, 658, 669; III: 29, 32, 35, 39, 86, 93, 103, 115, 157, 174, 196, 208, 212, 217, 221, 235, 247, 252, 261, 268, 295, 428, 440, 455, 476, 478, 486, 528, 530, 538
- Narzyńska Agnieszka (1883–1974), żona Leonarda, mieszkanka Gdyni II: 494
- Narzyński Leonard (1882–1952), budowniczy, mieszkaniec Gdyni II: 494
- Nastuła Bernard, wierzyciel Polskiego Komisariatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 520
- Natanson Władysław (1864–1937), fizyk, wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek czynny PAU II: 610, 614–616
- Nestorowicz Michał (?–1920), prawnik i urzędnik sądowy rosyjski (od 1889) i polski, sędzia pokoju w Dąbrowie Górniczej II: 494
- Nestorowiczowa Bronisława, wdowa po Michale Nestorowiczu II: 494, 497
- Neugebauer Norwid Mieczysław (1884–1954), działacz niepodległościowy i wojskowy, gen. dyw., w WP szef sztabu DOG Kielce (od 20 XI 1918), szef sztabu DOG Poznań (od 19 VIII 1919), w czasie wojny polsko-bolszewickiej zajmował różne stanowiska na froncie, następnie II zastępca szefa Oddziału IV SG i główny kwatermistrz (VII–XII 1920), szef Ekspozytury MSWojsk. ds. mobilizacji, wz. szefa Oddziału IV SG (od 1 V 1921–6 VIII 1921), członek Tymczasowej Rady Kolejowej przy Ministerstwie Kolei Żelaznych II: 76, 103, 109, 335
- Neuman Maksymilian, dyrektor Okręgu Skarbowego w Kołomyi, komisarz dla strzeżenia granic przed przemysłnictwem towarów (od IX 1920) I: 229, 230
- Niemczykiewiczowa Ernestyna, wdowa po zastępcy nauczyciela II szkoły realnej we Lwowie I: 239
- Niesiołowski Jan (1876–po 1936), oficer armii austriackiej i WP, gen. bryg., inżynier, w WP szef Departamentu X MSWojsk. (od II 1919), szef Sztabu MSWojsk. (VIII 1919–IX 1921) II: 192
- Niklewicz Mieczysław (1880–1948), działacz polityczny i społeczny, działacz ruchu narodowego, wydawca prasy ruchu narodowego, redaktor i wydawca, m.in. „Gazety Warszawskiej” (1918–1935) II: 553
- Noé Ludwik (1871–1949), przemysłowiec i polityk niemiecki, nauczyciel akademicki, dyrektor stoczni gdańskiej (1918–1940), przewodniczący Międzynarodowej Rady Portu w Gdańsku, senator Senatu Wolnego Miasta Gdańska (1920–1921) I: 452; III: 160
- Nowak Andrzej* I 38

- Nowak Antoni (1886–1920), posterunkowy policji państwowej w Łodzi II: 348
- Nowak Marcin, opiekun nieletnich sierot po Antonim Nowaku II: 348
- Nowak Roman, sierota po Antonim Nowaku II: 348
- Nowak Władysława Małgorzata, sierota po Antonim Nowaku II: 348
- Nowak-Kielbikowa Maria* I: 30, 40, 62, 63, 70
- Nowicka Maria, wdowa po Józefie Lubomirze Nowickim I: 147
- Nowicki Adam, dziennikarz, publicysta „Przeglądu Wieczornego” (1921) III: 107
- Nowicki Józef Lubomir, sędzia Sądu Apelacyjnego w Lublinie I: 147
- Nowicki Walerian Julian, właściciel majątku Wielka i Mała Starołęka pod Poznaniem III: 564, 567
- Nowodworski Stanisław (1873–1931), prawnik, polityk, działacz społeczny, minister sprawiedliwości (24 VII 1920–19 VI 1921, 28 V–15 XII 1923), prezydent m.st. Warszawy (28 XI 1921–7 XII 1922), sędzia Najwyższego Trybunału Administracyjnego (od 1922), senator RP (1922–1927) I: 33, 85, 89, 91, 101, 104, 113, 115, 140, 143, 146, 151, 153, 157, 163, 171, 184, 193, 198, 202, 221, 225, 234, 238, 252, 271, 287, 310, 318, 323, 330, 331, 351, 357, 363, 365, 369, 381, 420, 422, 443, 446, 449, 454, 467, 470, 479, 489, 492, 495, 503, 519, 533, 544, 552, 557, 562, 575, 611, 643, 655, 665; II: 31, 46, 49, 76, 80, 96, 101, 116, 149, 168, 173, 178, 192, 219, 224, 230, 233, 239, 248, 258, 279, 323, 335, 337, 347, 366, 379, 382, 390, 408, 449
- Noyes Frank B. (1863–1948), dziennikarz i wydawca amerykański, redaktor różnych tytułów prasowych w Waszyngtonie i w Chicago, prezydent rady zarządzającej amerykańskiej agencji telegraficznej „Associated Press” II: 553
- Nurzyńska Józefa (ok. 1876–?), wdowa po posterunkowym z pow. łukowskiego Franciszku Nurzyńskim II: 494
- Nyrsztgen, pracownik Wojskowego Instytutu Naukowo-Wydawniczego III: 168
- Oboleński Leonid (1873–1930), prawnik i muzykolog rosyjski, działacz partyjny i dyplomata sowiecki, przewodniczący Komisji Ekonomiczno-Finansowej ZSRR na konferencji pokojowej w Rydze, chargé d'affaires i przedstawiciel pełnomocny RFSRS w Warszawie (1922–1924) I: 374, 380, 660
- Odyniec Waclaw (1880–1944), lekarz, neurolog, w czasie wojny polsko-bolszewickiej w stopniu kapitana, kierownik szpitala w Grodnie, oficer III Batalionu Sanitarnego, później praktykował w Wilnie I: 335
- Ogińscy, właściciele pałacu w Siedlcach II: 391, 393, 395, 396
- Okęcki Zdzisław (1874–1940), urzędnik konsularny austriacki, dyplomata polski, dyrektor Departamentu Polityczno-Dyplomatycznego MSZ (od 1919), poseł w Belgradzie (22 IV 1921–1 II 1928) i w Tokio (1928–1930) I: 155
- Oksiński, ekspert delegacji polskiej do rokowań z bolszewikami w VIII 1920 I: 155
- Olewiński Władysław (ok. 1882–1923), wiceprezes Głównej Komisji Ziemskiej w Głównym Urzędzie Ziemskim III: 268
- Olgierd Giedyminowicz (ok. 1296/1304–1377), wielki książę litewski od 1345 III: 139
- Olivi Riccardo (?–1927), dziennikarz włoski, przedstawiciel agencji prasowej Stefani w Polsce II: 520
- Olpiński Karol (1876–1944), prawnik, urzędnik austriacki i polski, zastępca szefa i szef biura prezydalnego w b. Namieśnictwie we Lwowie (od 1916), wojewoda tarnopolski (23 IV 1921–23 I 1923), następnie podsekretarz stanu w MSW II: 439
- Olszewicz Waclaw (1888–1974), historyk i dyplomata, kierownik wydziału eko-

- nomicznego Departamentu Politycznego Tymczasowej Rady Stanu (1917–1918), szef Biura Ekonomicznego, następnie Wydziału Ekonomicznego MSZ (1918–31 XII 1924) III: 506
- Olszewski Antoni (1879–1942), polityk, przemysłowiec i dyplomata, minister przemysłu i handlu (13 XII 1919–9 VI 1920) i kierownik tego ministerstwa (23–26 VI 1920), minister pełnomocny do rokowań z Rosją i Ukrainą Sowiecką, polski przewodniczący Komisji Mieszanej Reewakuacyjnej i Specjalnej Komisji Mieszanej (1921–1922) II: 639, 650
- Olszewski Bronisław (1878–?), prawnik i urzędnik, wieloletni pracownik Prokuraturii Królestwa Polskiego (od 1904), sędzia pokoju w Sierpcu, starszy referent (od 14 VII 1919), następnie radca w Prokuraturii Generalnej (od 18 VII 1921) III: 223
- Olszewski Kajetan Bolesław (1858–1944), oficer armii rosyjskiej i WP, od 1923 tytularny gen. broni WP, członek Naczelny, dowódca II i III Korpusu, po 1918 dowódca OGen. w Łodzi, generalny inspektor piechoty (od IX 1919), brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej, a następnie dowódca OGen. Kraków (22 I 1921), szef Administracji Armii (od 25 VIII 1922), kierownik MSWoj. (28 V–13 VI 1923), sekretarz Kapituły Orderu „Odrodzenia Polski” (1921–1927), senator RP (1935–1939) III: 419
- Olszowski Kazimierz (1865–1930), prawnik i dyplomata, od 1920 w Centrali MSZ, potem poseł RP w Berlinie (1923–1928) i w Ankarze (1928–1930) I: 70
- Omont Henri (1857–1940), historyk i filolog francuski, m.in. członek Institut de France, dyrektor oddziału rękopisów Bibliothèquę Nationale w Paryżu, członek czynny zagraniczny PAU (od VIII 1921) III: 524
- Orlof Ewa I: 30
- Orzechowski Marian I: 70
- Osmołowski Jerzy Marcin (1872–1952), działacz społeczny i polityczny, generalny komisarz ZCZW (22 IV 1919–9 IX 1920) II: 55
- Osuchowski Antoni (1849–1928), prawnik, publicysta, adwokat przysięgły przy Sądzie Okręgowym w Warszawie (1876–1922), działacz narodowy na rzecz polskości Śląska, Warmii i Mazur, pierwszy prezes Polskiej Macierzy Szkolnej (1905–1908), współzałożyciel i prezes Komitetu Generalnego Pomocy Ofiarom Wojny w Polsce w Vevey, delegat Rządu do Trybunału Obrony Państwa (od IX 1920) I: 69, 222
- Oualid William (1880–1942), prawnik francuski, wykładowca akademicki i działacz społeczny, prof. prawa na Uniwersytetach w Dijon i w Paryżu, kierownik wydziału ds. pracowników we francuskim Ministerstwie Pracy III: 291
- Owiński Jan (1884–1933), nauczyciel, wieloletni pracownik szkół średnich (od 1908), m.in. prof. gimnazjum św. Anny w Krakowie, od 15 IX 1921 kurator okręgu szkolnego w Krakowie III: 554, 555, 560
- Pace Anton (1851–1923), prawnik i polityk austriacki, specjalista prawa administracyjnego III: 47
- Paczkowski Andrzej* I: 24, 28
- Paczowski Władysław (1897–1960), prawnik, urzędnik administracji austriackiej i polskiej, starszy referent w Prezydium Rady Ministrów, sekretarz Komitetu Politycznego Rady Ministrów (I 1922–1926), zastępca dyrektora, następnie dyrektor Biura Prawnego PRM (od 1933) III: 23, 478, 486, 492, 497, 502, 511, 513, 528, 530, 538, 546
- Paderewski Ignacy Jan (1860–1941), pianista i kompozytor, polityk, delegat Polski na konferencję pokojową w Paryżu w 1919, premier i minister spraw zagranicznych RP (16 I 1919–9 XII 1919), delegat Polski

- przy Lidze Narodów (1920–1921) I: 23, 26, 34, 36, 48, 66, 69, 73, 144, 146, 246; II: 144, 186, 187, 208; III: 64, 92, 489
- Pajewski Janusz* I: 24, 29
- Paluchiewicz Józefa, wdowa po posterunkowym policji państwowej pow. radomskiego I: 198
- Panafieu Hector André de (1865–1949), dyplomata francuski, poseł Francji w Warszawie (1919–1926) II: 570; III: 269, 271, 272, 291, 438
- Parczewski Alfons (1849–1933), prawnik, historyk, wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu Warszawskiego, prof. i rektor Uniwersytetu Stefana Batorego, członek Komisji Kodyfikacyjnej RP III: 582
- Pasiecka, właścicielka posiadłości pod Kwidzynom II: 382
- Paskiewicz Iwan (1782–1856), wojskowy i polityk rosyjski, m.in. feldmarszałek, namiestnik Królestwa Polskiego (1832–1856) I: 481, 488
- Paskiewiczze-Erywańscy, hr., książęta warszawscy I: 481, 482, 487, 488
- Pasternak Andrzej* I: 30
- Pawlikowski Kazimierz (1888–1948), oficer WP, zastępca, następnie komisarz generalny Państwowego Urzędu ds. Powrotu Jeńców Robotników i Uchodźców (XII 1918–1920) I: 384, 420
- Pawłita Antoni, radca, dyrektor cieszyńskiej Dyrekcji Skarbowej I: 480
- Pec Władysław (1866–1922), urzędnik administracji austriackiej i polskiej, dyrektor Okręgu Skarbowego w Krakowie, komisarz dla strzeżenia granic przed przemysłnictwem towarów I: 229, 230; II: 52, 75, 478
- Pedersen Holger (1867–1953), językoznawca duński, prof. filologii słowiańskiej na Uniwersytecie w Kopenhadze, członek korespondent (od 1921), następnie czynny PAU (od 1925) III: 524
- Pelczar Józef (1842–1924), duchowny katolicki, wykładowca akademicki, biskup pomocniczy (1899–1900) i diecezjalny (1900–1924) w Przemyśle, prof. i rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego I: 626, 629
- Penido José Maria (1872–1947), wojskowy brazylijski, kontradmirał, prezes stałej komisji doradczej Ligi Narodów ds. wojskowych, morskich i lotniczych III: 479, 482, 483
- Peplowski Edward (1880–1960), inżynier technolog i polityk, działacz ruchu narodowego, poseł do Dumy Państwowej, minister pracy i opieki społecznej (24 VII 1920–5 III 1921), senator RP (1928–1935) I: 32, 85, 89, 91, 101, 104, 109, 113, 115, 140, 143, 146, 151, 153, 157, 163, 171, 184, 193, 198, 202, 221, 225, 234, 238, 245, 252, 271, 287, 310, 318, 323, 326, 330, 344, 351, 357, 363, 365, 369, 381, 385, 411, 420, 449, 454, 467, 470, 474, 479, 489, 492, 495, 503, 519, 523, 533, 544, 550, 552, 557, 575, 595, 611, 623, 643, 655, 665; II: 31, 46, 49, 76, 80, 96, 101, 110, 149, 168, 173, 178, 184, 192, 200–202, 219, 230, 233, 239, 248, 258, 279, 323, 436; III: 283
- Pełowski Jan (1872–1941), dyplomata, szef gabinetu ministra spraw zagranicznych W. Skrzyńskiego, radca legacyjny poselstwa w Bernie i sekretarz delegacji RP przy Lidze Narodów w Genewie (od 6 VI 1919), radca legacyjny w poselstwie RP przy Stolicy Apostolskiej w Rzymie (od 1 VII 1922), poseł w Madrycie i Lizbonie (1927–1935) I: 286; II: 372
- Permykin Borys (1890–1971), wojskowy rosyjski, gen., dowódca 3 Armii Rosyjskiej (białych) u boku Wojska Polskiego, dowódca nieudanej operacji przebicia się na Krym jesienią 1920 I: 490
- Petlura Symon (1879–1926), polityk ukraiński, działacz socjaldemokratyczny, publicysta i krytyk, organizator ukraińskich sił zbrojnych, członek Sekretariatu Generalnego Ukraińskiej Centralnej Rady, główny ataman Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej (od 1918), przewodniczący Dyrektoriatu URL (9 V 1919–

- 25 V 1926) I: 90, 156, 313, 321, 490, 498, 499
- Petruszewycz Jewhen (1863–1940), adwokat i polityk ukraiński, przewodniczący Ukraińskiej Rady Narodowej, prezydent i dyktator Zachodnio-Ukraińskiej Republiki Ludowej (1918–1923) II: 95, 403
- Pękosławski Stanisław (1870–1934), inżynier technolog, działacz niepodległościowy, socjalista, wojewoda kielecki (1919–1923) III: 329
- Pfeifer Władysław, członek Tymczasowej Rady Kolejowej przy Ministerstwie Kolei Żelaznych II: 103, 109
- Piatakow (Pietakow) Jurij (1890–1937), rewolucjonista i rosyjski działacz komunistyczny, sekretarz KC KP(b)U i przewodniczący Tymczasowego Rządu Robotniczo-Chłopskiego Ukrainy (1918–1919) I: 130, 138
- Pichon Stephen (1857–1933), polityk francuski, trzykrotny minister spraw zagranicznych (1906–1911, 1913, 16 XI 1917–20 I 1920), senator (1906–1924) I: 683, 684
- Piechocki (Piechowski) Stefan (1883–1968), prawnik, adwokat, szef Departamentu Spraw Wewnętrznych i podsekretarz stanu w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej (IX 1919–IV 1922), minister sprawiedliwości (20 XI 1925–14 V 1926), poseł na Sejm RP (1922–1927) I: 665; II: 31, 46, 49, 101, 110, 230, 239, 248, 258, 366, 390, 505, 540, 561, 563, 582; III: 39
- Pieńkowska Julianna Aleksandra, wdowa po Leonie Pieńkowskim I: 332
- Pieńkowski Leon (?–1919), posterunkowy policji państwowej pow. chełmskiego I: 332
- Piesch Robert (1871–1954), nauczyciel i dziennikarz, działacz polityczny i społeczny mniejszości niemieckiej na Śląsku Cieszyńskim, poseł na Sejm RP (1922–1930) I: 480
- Pietrzak Michał I: 24, 45, 53, 69
- Piip (Pipp) Ants (1884–1942), prawnik, polityk i dyplomata estoński, prof. prawa międzynarodowego na uniwersytecie w Tartu (Dorpacie), wiceminister spraw zagranicznych Estonii (1919–1920), minister spraw zagranicznych (1921–1922, 1925–1926, 1933, 1939–1940), premier i minister wojny (26 X–20 XII 1920) i prezydent Estonii (20 XII 1920–25 I 1921) III: 407, 409
- Pikor Franciszek, urzędnik administracji austriackiej i polskiej, radca prawny w Urzędzie Ziemi w Kielcach III: 328
- Piltz Erazm (1851–1929), dziennikarz, publicysta, polityk, członek Stronnictwa Polityki Realnej, prezes Agencji Polskiej w Lozannie i Komitetu Generalnego Pomocy Ofiarom Wojny w Szwajcarii, członek Komitetu Narodowego Polskiego, ekspert przy delegacji polskiej na konferencję pokojową w Paryżu (1919), delegat rządu polskiego we Francji (16 IV–VI 1919), poseł w Belgradzie (VI 1919–20 III 1920), dyrektor Departamentu Politycznego MSZ (X 1920–IV 1921), wiceminister spraw zagranicznych (IV–V 1921), poseł w Pradze (1 VII 1921–31 XII 1922) II: 202, 230, 233, 323, 326, 370, 570, 659–661
- Pilatowicz Józef* I: 33
- Piłsudski Józef (1867–1935), polityk, działacz socjalistyczny i niepodległościowy, tymczasowy Naczelnik Państwa (22 XI 1918–22 II 1919), Naczelnik Państwa (22 II 1919–XII 1922), podczas wojny polsko-sowieckiej Naczelnym Wódcą, szef SG (1922–1923), po zamachu stanu w V 1926 minister spraw wojskowych i Generalny Inspektor Sił Zbrojnych oraz premier rządu I: 25–27, 29, 31, 38, 39, 44, 47, 61, 69–72, 106, 133, 309, 683; II: 280, 411; III: 136, 153, 337, 419, 420
- Piniński Leon (1857–1938), prawnik i polityk austriacki i polski, konserwatysta, poseł do galicyjskiego Sejmu Krajowego i Rady Państwa w Wiedniu, namiestnik

- Galicji, prof. i rektor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie III: 222, 225, 228, 229
- Piskor Tadeusz (1889–1951), działacz niepodległościowy, od XI 1918 w WP, gen., szef sztabu DOG Lublin, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej, adiutant generalny Naczelnego Wodza i Naczelnika Państwa (XI 1919–IV 1920), szef Oddziału III NDWP (od VII 1920), po zakończeniu działań wojennych szef Oddziału IIIa Biura Ścisłej Rady Wojennej, szef Sztabu Gł. III: 173
- Placek, płatnik kaucji sądowej na rzecz uwięzionych działaczy plebiscytowych na Górnym Śląsku II: 520
- Plantagenetowie, dynastia III: 139
- Plater Adam Alfred (1836–1909), ziemianin, ugodowiec, wieloletni marszałek szlachty guberni wileńskiej III: 130
- Pluciński Leon (1875–1935), polityk, działacz ruchu narodowego, członek Naczelnej Rady Ludowej w czasie powstania wielkopolskiego, podsekretarz stanu w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej (1919–1920), Komisarz Generalny RP w Wolnym Mieście Gdańsku (VII 1921–X 1923), poseł na Sejm RP (1922–1930), wicemarszałek Sejmu (1925–1927) I: 184; II: 76, 437, 438, 443, 446, 658, 660; III: 479
- Pobóg-Malinowski Władysław* I: 24, 28, 51
- Podgórski, ppłk, pracownik Ministerstwa Spraw Wojskowych III: 422
- Poincaré Raymond (1860–1934), polityk francuski, premier rządu i minister spraw zagranicznych (14 I 1912–21 I 1913, 15 I 1922–1 VI 1924), premier i minister finansów (1926–1929), prezydent Republiki (18 II 1913–18 II 1920) III: 524
- Polackówna Helena (1881–?), urzędniczka i archiwariuszka w Archiwum Grodzkim i Ziemskim we Lwowie (I 1911–IX 1919), następnie w Archiwum Ziemskim we Lwowie (od IX 1919) II: 593
- Polakiewicz Karol (1893–1962), prawnik, polityk i wojskowy, w stopniu kpt. służył w Oddziale II Sztabu Generalnego WP jako szef sekcji plebiscytowej, szef sztabu misji pokojowej w Rydze, zastępca szefa oddziału politycznego (VI 1919–I 1921), poseł na Sejm RP (1922–1935) I: 29
- Polkowska Zofia, wdowa po Teofilu Polkowskim, posterunkowym policji państwowej pow. sieradzkiego II: 438, 440
- Pomiankowski Józef Jan Klemens (1866–1929), oficer armii austriackiej i WP, gen. WP, szef Polskiej Misji Zakupów w Wiedniu (do VI 1919), szef Polskiej Misji Wojskowej dla Skandynawii (VII–XI 1919), szef Polskiej Wojskowej Misji Zakupów w Paryżu (XI 1919–IV 1921) I: 667, 671, 683
- Poniatowski Juliusz (1886–1975), polityk i działacz niepodległościowy, działacz ruchu ludowego, minister rolnictwa w Tymczasowym Rządzie Ludowym Republiki Polskiej (7–11 XI 1918), wielokrotny minister rolnictwa (24 VII 1920–17 II 1921, 1934–1939), poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm RP (1919–1927), wicemarszałek Sejmu (1922–1927) II: 31, 39, 46, 49, 76, 80, 96, 101, 110, 149, 168, 173, 178, 202, 212, 224, 236, 239, 247, 248, 258, 321
- Ponikiewski Stefan (1881–1941), ziemianin, polityk i działacz społeczny, szef Departamentu Politycznego w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej (1919–1922) I: 385, 388, 389, 411, 420
- Ponikowski Antoni (1878–1949), inżynier, polityk i działacz społeczny, premier i minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego (19 IX 1921–6 VI 1922), kierownik Ministerstwa Kultury i Sztuki (19 IX 1921–5 III 1922), poseł na Sejm RP (1930–1935), rektor Politechniki Warszawskiej (1921) I: 30, 32, 33, 72; II: 588
- Ponikowski Stanisław zob. Ponikiewski Stefan
- Popiołek Franciszek (1868–1960), historyk i bibliotekarz, działacz społeczny, nauczyciel, dyrektor gimnazjum w Cieszynie

- (1920–1932), oddelegowany przez PSL do Tymczasowej Komisji Rządowej Śląska Cieszyńskiego I: 480
- Porębski Andrzej, współpracownik Oddziału II Sztabu Generalnego III: 458
- Porębski Kazimierz (1872–1933), oficer armii rosyjskiej i WP, współtwórca struktur Polskiej Marynarki Wojennej, admirał, szef Departamentu ds. Morskich w MSW (1919–1922) i szef Kierownictwa Marynarki Wojennej (od 1922) I: 245, 449, 595; III: 77
- Porowski Mieczysław (1878–1967), działacz społeczny i polityczny, prezes Polskiej Macierzy Szkolnej Ziemi Mińskiej (1917–1918), szef sekcji, następnie wydziału gospodarczego ZCZW (1919), członek Komitetu Obrony Kresów, zastępca przedstawiciela komisarza generalnego ZCZW w Warszawie (do 1921) III: 55
- Poszwiński Adam (1881–1942), dziennikarz i polityk, uczestnik powstania wielkopolskiego i członek Naczelnej Rady Ludowej I: 396; II: 358
- Potulicki Michał* I: 111
- Poznańska Halina, obywatelka francuska, właścicielka willi w Skolimowie III: 480
- Prądzyński Witold (1882–1952), prawnik i wykładowca akademicki, kierownik Departamentu Sprawiedliwości w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej (1919), doradca prawny przewodniczącego delegacji polskiej do rokowań gdańskich L. Plucińskiego (1921), od VIII 1920 prezes oddziału poznańskiego Prokuratorii Generalnej, dyrektor Departamentu Ziem Zachodnich w Ministerstwie Sprawiedliwości (1921–1922), od 1925 notariusz na obwód Sądu Apelacyjnego w Poznaniu III: 262
- Prominaj Adela, Rosjanka, właścicielka kolonii Mokotów w Warszawie II: 181
- Próchnik Adam* I: 73
- Przanowski Stefan (1874–1938), inżynier, przemysłowiec i działacz gospodarczy, minister aprowizacji w rządzie J. Kucharzewskiego (7 XII 1917–11 II 1918), minister przemysłu i handlu (26 XI 1920–13 IX 1921) I: 33, 523, 533, 544, 550, 552, 557, 562, 575, 595, 611, 623, 643, 655, 665, 669; II: 31, 49, 76, 80, 96, 110, 116, 149, 168, 173, 178, 192, 202, 212, 219, 230, 233, 239, 248, 258, 337, 347, 366, 379, 382, 390, 408, 437, 449, 469, 481, 494, 527, 540, 547, 561, 563, 567, 570, 572, 579, 582, 608, 631, 636, 658, 669; III: 29, 32, 35, 39, 86, 93, 103, 115, 157, 174, 196, 202, 203, 208, 217, 221, 235, 247, 252, 259, 261, 268, 306, 343, 377, 397, 402, 426, 440, 455, 476, 478, 486, 492, 497, 502, 513, 528, 530, 538, 546, 553, 563
- Przeździecki Henryk (1873–1939), duchowny katolicki, biskup ordynariusz podlaski (1918–1924) i siedlecki (1924–1939), członek Tymczasowej Rady Stanu (od 11 XI 1916) I: 578; II: 396
- Ptaś Józef (1864–1942), prawnik i działacz ruchu narodowego, poseł do austriackiej Rady Państwa, członek (od 18 X 1918) i wiceprzewodniczący Prezydium Polskiej Komisji Likwidacyjnej w Krakowie, naczelnik Wydziału Sądownictwa (od 4 XI 1918), kierownik Wydziału Sprawiedliwości w Komisji Rządzącej dla Galicji i Śląska Cieszyńskiego (od I 1919), później prokurator przy Sądzie Najwyższym (od 9 VI 1919), sędzia Najwyższego Trybunału Administracyjnego (15 III 1923–31 III 1926) I: 600
- Puchalski Stanisław (1867–1931), gen., wojskowy austriacki i polski, komendant Szkoły Sztabu Generalnego (10 VI 1919–10 II 1920), członek Rady Wojskowej, szef Departamentu I MSWojsk. (10 III–XI 1920) III: 421
- Pużak Kazimierz (1883–1950), działacz niepodległościowy i socjalistyczny, jeden z przywódców PPS, sekretarz stanu w Ministerstwie Poczty i Telegrafów w rządzie J. Moraczewskiego, poseł na Sejm RP (1919–1935), zarządca

- przymusowy (kurator) Wydawnictwa Polskiego A. Napieralski i C. Zawilowski II: 594
- Raczkiewicz Władysław (1885–1947), polityk, działacz społeczny i wojskowy, szef zarządu terenów przyfrontowych i etapowych, naczelnik nowogrodzkiego okręgu administracyjnego, czterokrotny minister spraw wewnętrznych (1921, 1925–1926, 1935–1936), senator i marszałek Senatu III kadencji (1930–1935), wojewoda nowogrodzki (1921–1924), wileński (1926–1931), krakowski (1935), pomorski (1936–1939), prezes Światowego Związku Polaków z Zagranicy (1934–1939), prezydent RP na uchodźstwie (1939–1947) I: 28, 424, 467, 492, 670; II: 249, 252, 324, 330, 527, 528; III: 217, 221, 273, 302, 305, 306, 317, 336, 354, 357, 377, 397, 402, 412, 414, 419, 426, 478, 486, 490, 492, 493, 497, 502, 507, 511, 513, 527, 528, 530, 538, 546, 553, 563, 598, 599
- Raczyński Józef (1874–1931), prawnik, szef sekcji w Prezydium Rady Ministrów oraz w Ministerstwie Rolnictwa i Dóbr Państwowych (1920), wielokrotnie kierował MRiDP (17 II 1921–26 V 1923, 15 V–26 VI 1926), minister reform rolnych (15 V–26 VI 1926) I: 31, 72, 292, 293; II: 116, 192, 219, 230, 233, 323, 335, 337, 347, 366, 379, 390, 437, 449, 469, 481, 494, 505, 527, 540, 547, 561, 563, 567, 572, 579, 582, 608, 629, 631, 636, 658, 669; III: 29, 32, 35, 39, 67, 86, 93, 103, 115, 157, 174, 196, 208, 212, 217, 221, 235, 247, 261, 268, 273, 306, 317, 352–354, 357, 374, 376, 377, 397, 402, 440, 451, 453, 455, 476, 478, 486, 497, 502, 513, 523, 528, 530, 538, 545, 546, 553, 563
- Radcliffe Percy (1874–1934), gen. brytyjski, dyrektor wydziału operacji wojskowych w War Office (1918–1922) I: 87
- Raiffeisen Friedrich Wilhelm (1818–1888), niemiecki działacz społeczny, założyciel spółdzielni pożyczkowo-oszczędnościowych I: 396, 397, 401, 403, 404
- Rajchman Ludwik (1881–1965), bakteriolog i działacz społeczny, socjalista, dyrektor Państwowego Centralnego Zakładu Epidemiologicznego (od 1919), współorganizator Komisji Epidemiologicznej Ligi Narodów (1920–1921), Dyrektor Departamentu Zdrowia przy LN, pomysłodawca i współzałożyciel UNICEF I: 334; III: 455, 458–460
- Rakowski Christian (1873–1941), działacz komunistyczny, polityk i dyplomata sowiecki, przewodniczący ukraińskiej Rady Komisarzy Ludowych i komisarz ludowy spraw zagranicznych USRS (1919–1923) I: 133
- Ramułt Jerzy (1893–1933), właściciel pól naftowych na obszarze dóbr tabularnych Zwór i Wola Koblańska w pow. samborskim III: 319
- Ramułtowa Maria (1892–1976), właścicielka pól naftowych na obszarze dóbr tabularnych Zwór i Wola Koblańska w pow. samborskim III: 319
- Rappe Adolf (ok. 1880–1939), urzędnik i prawnik, naczelnik wydziału w MSW (1921), sędzia Najwyższego Trybunału Administracyjnego III: 446
- Rataj Maciej (1884–1940), polityk i nauczyciel, działacz ruchu ludowego, minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego (24 XI 1920–13 IX 1921), poseł na Sejm RP i marszałek Sejmu (1 XII 1922–26 III 1928) I: 33, 46, 85, 87, 89, 91, 101, 102, 104, 113, 115, 125, 140, 142, 143, 151, 153, 157, 163, 171, 184, 198, 202, 225, 234, 238, 245, 271, 287, 310, 318, 322, 323, 330, 344, 351, 357, 363, 365, 369, 381, 385, 411, 420, 426, 443, 446, 449, 454, 458, 467, 470, 479, 489, 492, 519, 523, 533, 544, 550, 552, 557, 562, 564, 575, 595, 611, 623, 643, 655, 665, 667, 670; II: 31, 46, 49, 76, 80, 96, 101, 110, 116, 149, 168, 173, 178, 192, 202, 212, 230, 233, 239, 248, 255, 258, 279,

- 323, 335, 347, 366, 379, 382, 390, 408, 437, 449, 463, 469, 481, 494, 527, 540, 547, 561, 563, 566, 567, 570, 572, 579, 608, 611, 629–632, 636, 658, 669; III: 32, 35, 38, 39, 72, 157, 174, 196, 208, 212, 217, 221, 230, 252, 268, 273, 281, 302, 306, 377, 397, 478, 486, 492, 497, 513, 524, 528, 530, 538, 546, 553, 560, 563, 576
- Ratti Ambrogio Damiano Achille (1857–1939), duchowny katolicki, arcybiskup i nuncjusz apostolski w Polsce (1919–1921), metropolita Mediolanu (1921–1922), kardynał (od IX 1921), papież Pius XI (1922–1939) I: 554
- Ratyński Mateusz* I: 74
- Reboul Constantine, wojskowy francuski, płk, szef francuskiej misji wojskowej w Kownie (od 1919) III: 153
- Reiski Paweł, wierzyciel Polskiego Komisarjatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 520
- Reiter Maria, płatniczka kaucji sądowej na rzecz uwięzionych działaczy plebiscytowych na Górnym Śląsku II: 520
- Renty Ernest Amédée de (1869–1934), wojskowy francuski, płk, specjalista od spraw kolonialnych i wschodnich, członek francuskiej misji wojskowej w Polsce I: 426, 427
- Reynier James de (1870–1932), wojskowy szwajcarski, płk, przewodniczący Rady Portu i Dróg Wodnych w Wolnym Mieście Gdańsku (1921–1925) II: 664
- Richart, przedstawiciel firmy Dunlop III: 423
- Robinson, komandor, oficer marynarki brytyjskiej II: 404
- Roderich Ekert von (1821–1900), etnograf niemiecki i oficer w służbie rosyjskiej, członek Cesarskiego Towarzystwa Geograficznego III: 129
- Rodich-Laskowski Daniel (Daniel von Berlinenkampf Rodich-Laskowski, 1884–1957), prawnik, urzędnik administracji austriackiej i polskiej, w administracji rządowej (po 1918), sekretarz ministra skar-
- bu W. Grabskiego, naczelnik wydziału w Prezydium Rady Ministrów (od 10 IX 1921) I: 77, 146, 245, 310, 323, 330, 344, 363, 369, 381, 420, 454, 562, 665; II: 408
- Rogalski Wojciech (1868–1940), lekarz wojskowy armii austriackiej i WP, oficer Legionów Polskich, gen. dyw. WP, od XII 1918 szef sanitarny przy SG, szef sanitarny Naczelnego Dowództwa (od II 1919), komendant Szpitala Ujazdowskiego (od pocz. 1921), szef sanitarny DOK I (od IX 1921), inspektor zakładów sanitarnych (od II 1924) i I inspektor służby zdrowia (X 1925–IV 1927) I: 334
- Rola Edward (ok. 1864–1919), sędzia Sądu Apelacyjnego w Warszawie I: 93
- Rola Lucjan, syn Eugenii i Edwarda Roli I: 93
- Rola Stanisława, córka Eugenii i Edwarda Roli I: 93
- Rolin-Jaequemyns Gustave (1835–1902), prawnik, dyplomata i polityk belgijski, minister spraw wewnętrznych (1878–1884), specjalista prawa międzynarodowego I: 705
- Rolowa Eugenia, wdowa po Edwardzie Roli I: 93
- Roman Walery (1877–1952), prawnik, działacz państwowy i społeczny, prezes Sądu Okręgowego w Suwałkach, naczelnik poleskiego okręgu administracyjnego (od 30 XII 1920), wojewoda poleski (1921–1922), delegat rządu na Litwę Środkową (1922–1924), senator RP (1928–1935) I: 670
- Romer Eugeniusz (1871–1954), geograf, wykładowca akademicki, działacz niepodległościowy, prof. Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, ekspert delegacji polskiej na konferencję pokojową w Paryżu (1919) II: 465; III: 143
- Romer Jan (1869–1934), oficer armii austriackiej i (od 1918) WP, gen. dyw. WP, m.in. dowódca DOG Lublin, brał udział w walkach o Lwów, szef Polskiej Misji Wojskowej Zakupów we Francji (III–XII 1919), członek delegacji rozejmowej

- z bolszewikami (VII–IX 1920), szef Naczelnej Kontroli Wojskowej (IX 1920–IX 1921), dowódca OK II w Lublinie (od 25 IX 1921) I: 102, 131–136; III: 421
- Roper Albert (1891–1969), prawnik i lotnik francuski, kpt., brał udział w negocjacjach licznych porozumień lotniczych, w 1920 przydzielony do francuskiej delegacji przy Lidze Narodów III: 479, 482, 483
- Rosenblatt Julian, ekonomista i publicysta sowiecki, redaktor czasopisma „Ekonomiczeskaja Żyżń”, ekspert delegacji rządu Rosji Sowieckiej na rokowania pokojowe w Rydze I: 660
- Rosinkiewicz Kazimierz (1865–1940), pisarz i urzędnik, pozaetatowy starszy referent w Departamencie Nauki Ministerstwa Oświecenia Publicznego (1921) III: 328, 329
- Rostek Józef (1859–1929), lekarz, działacz społeczny, Komisarz Rządu Polskiego przy Komisji Delimitacyjnej Cieszyńskiej, Spisza i Orawy (od XI 1920) I: 504, 505
- Rostworowski Michał (1864–1940), prawnik, prof. i rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek Komisji Kodyfikacyjnej RP (od 1920), sędzia Stałego Trybunału Arbitrażowego w Hadze (od 1923), sędzia Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej w Hadze (od 1930) III: 41, 66, 581
- Rotheim, nabywca pisma „Kreuzburger Zeitung” II: 515
- Rowecki Stefan (1895–1944), legionista, major WP (od 1920), ppłk (1924) i płk (1932), pracownik Wojskowego Instytutu Naukowo-Oświatowego, oficer Biura Ścisłej Rady Wojennej (1921–1926), podczas II wojny światowej Komendant Główny Armii Krajowej (gen. bryg. od 1940) III: 168
- Rozek, płatnik kaucji sądowej na rzecz uwięzionych działaczy plebiscytowych na Górnym Śląsku II: 520
- Rozwadowski Jan Michał (1867–1935), filolog i językoznawca, wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek czynny i dyrektor Wydziału Filologicznego PAU II: 614
- Rozwadowski-Jordan Tadeusz (1866–1928), oficer armii austriackiej i WP, gen., szef sztabu Generalnego WP, Naczelny Dowódca Wojsk Polskich w Galicji Wschodniej (1918/1919), szef Polskiej Misji Wojskowej w Paryżu (1919–1920), szef SG WP w 1920 w czasie bitwy warszawskiej, Generalny Inspektor Jazdy i Generalny Inspektor Kawalerii WP (1921–1926) I: 40, 42, 43, 87, 101, 102, 113, 144, 171, 173, 186, 198, 222, 245, 246, 310, 330, 342, 357, 359, 363, 385, 443, 446, 449, 489, 492, 501, 656; II: 408, 541; III: 68, 130, 508
- Rożnowski Kazimierz (1875–1939), zoolog, badacz Jakucji, działacz niepodległościowy, socjalista, zesłaniec, działacz organizacji polskich w Rosji, naczelnik Wydziału Generalnej Inspekcji Opieki Społecznej Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej (1919–1929), członek Delegacji Polskiej do Mieszanej Komisji Granicznej na Wschodzie II: 508, 509, 523, 524
- Różycki Ludomir (1883–1953), muzyk i kompozytor, autor m.in. baletu „Pan Twardowski” i opery „Eros i Psyche” III: 315
- Rumbold Horace (1869–1941), dyplomata brytyjski, poseł brytyjski w Warszawie (23 X 1919–8 XI 1920) II: 573
- Rundstein Szymon (1876–1942), prawnik, wykładowca akademicki, prof. Wolnej Wszechnicy Polskiej, zatrudniony w Departamencie Politycznym Tymczasowej Rady Stanu (od X 1917), radca i naczelnik wydziału prawnego MSZ (1918–1926), członek Komisji do Stopniowej Kodyfikacji Prawa Międzynarodowego przy Lidze Narodów (1923–1939) I: 660
- Rutkowska Maria z Chojnackich, wdowa po Ignacym Rutkowskim, przodowniku policji komunalnej, który zginął na służbie II: 494, 497

- Rybarski Roman (1887–1942), ekonomista, wykładowca akademicki, działacz ruchu narodowego, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Politechniki Warszawskiej i Uniwersytetu Warszawskiego, członek delegacji polskiej na konferencję pokojową w Paryżu (1919), podsekretarz stanu w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej (od jesieni 1919), następnie w Ministerstwie Skarbu (II 1920–VIII 1921), poseł na Sejm Ustawodawczy (1928–1935) I: 202, 217, 221, 225, 233, 234, 238, 252, 258, 271, 310, 323, 324, 464; II: 248, 337, 408, 478, 481, 540; III: 115
- Rybczyński Józef zob. Rybczyński Mieczysław
- Rybczyński Mieczysław (1873–1937), inżynier hydrotechniki, wykładowca akademicki, prof. Politechniki Warszawskiej, szef sekcji administracyjnej (8 II 1919–24 XII 1920), p.o. podsekretarza stanu i podsekretarz stanu w Ministerstwie Robót Publicznych (od 15 XII 1921), kierownik MRP (31 VII–30 IX 1922, 19 XII 1923–14 XI 1925, 7 II–12 II 1926, 20 IV–15 V 1926) I: 184, 655, 665; II: 31, 46, 49, 76, 80, 202, 239, 449, 469; III: 273, 302, 306, 317, 354, 357, 377, 426, 492, 497, 502, 511, 513, 546
- Rychłowski Franciszek (1878–1949), aktor, reżyser i dyrektor teatrów w różnych miastach na terenie Polski i Europy I: 484
- Rymer Józef (1882–1922), górnik, polityk, jeden z przywódców III powstania śląskiego, poseł na Sejm Ustawodawczy, wojewoda śląski (II–XII 1922) I: 470; II: 565; III: 38, 262, 308
- Rymowicz Zygmunt (1865–1939), prawnik, sędzia Sądu Najwyższego (1918–1921), podsekretarz stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (1921–1922) III: 478, 486, 492, 497, 502, 511, 513, 528, 530, 538, 546, 553
- Ryszels Lejba i Hancia, właściciele nieruchomości w Warszawie II: 173
- Ryszka Wiktor, wierzyciel Polskiego Komisarjatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 520
- Rząd Antoni (1865–1940), lekarz, działacz polityczny i społeczny, poseł do Dumy Państwowej, poseł na Sejm Ustawodawczy (1919–1922), członek Rady Spółdzielczej przy ministrze skarbu III: 549
- Rzedziecki T., wojskowy, sygnatariusz petycji demobilizowanych żołnierzy do premiera I: 528
- Sahlau, radny miejski w Poznaniu II: 52, 74
- Sahm Heinrich (1877–1939), polityk i działacz samorządowy niemiecki, nadburmistrz Gdańska, pierwszy (bezpartyjny) prezydent Senatu Wolnego Miasta Gdańska (1920–1930), nadburmistrz Berlina (1931–1935) II: 186
- Sakowski Bronisław, obywatel amerykański I: 563, 566
- Saleilles Raymond (1855–1912), prawnik francuski, wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu w Paryżu, teoretyk prawa III: 593
- Salvioni Filippo (1872–1932), wojskowy włoski, płk, dowódca włoskich oddziałów wchodzących w skład międzysojuszniczych sił rozjemczych na Śląsku II: 574
- Samolewicz Ewa (1914–?), córka Janusza Samolewicza II: 548
- Samolewicz Janusz (?–1920), urzędnik administracji austriackiej i polskiej, od II 1919 urzędnik, następnie radca w Ministerstwie Aprowizacji II: 548
- Samolewicz Janusz Jerzy (1906–?), syn Janusza Samolewicza II: 548
- Samolewiczowa Ludwika, wdowa po Januszu Samolewiczu II 548
- Sant'Anna de, baron, poseł nadzwyczajny i minister pełnomocny Portugalii w Królestwie Belgii II: 299
- Sapieha Adam Stefan (1867–1951), duchowny katolicki, działacz społeczny, szambelan papieża Piusa X (1906–1911), biskup (1911–1951) i arcybiskup metropolita

- krakowski (od 1926), senator RP (1922–1923) I: 577, 578
- Sapieha Eustachy (1881–1963), książę, polityk i dyplomata, współorganizator nieudanego zamachu stanu na rząd J. Moraczewskiego (4/5 I 1919), poseł RP w Londynie (16 VI 1919–23 VI 1920), minister spraw zagranicznych (23 VI 1920–20 V 1921), poseł na Sejm RP (1928–1929) I: 29, 30, 40, 41, 46, 47, 60, 62, 85, 87, 89, 91, 101, 104, 113, 115, 131, 132, 135, 140, 143, 146, 151, 153, 155, 157, 161, 163, 171, 184, 193, 198, 221, 225, 228, 234, 238, 245, 252, 271, 310, 318, 330, 341, 344, 351, 357, 363, 365, 369, 371, 380, 381, 383, 385, 411, 420, 428, 443, 446, 449, 467, 470, 474, 479, 489, 492, 495, 502, 503, 507, 508, 512, 519, 523, 527, 532, 533, 544, 550, 552, 557, 562, 623, 665, 683, 688, 709, 716; II: 23, 31, 46, 49, 80, 96, 101, 110, 116, 149, 168, 173, 330, 332, 337, 347, 352, 366, 379, 382, 388, 390, 408, 437, 449, 455, 469, 473, 485, 494, 499, 505, 524, 526, 527, 540, 544, 546, 565, 572, 586, 636, 658, 669; III: 69, 79, 81–83, 85, 445, 508
- Šaulys (Szaulis) Jurgis (1879–1948), polityk i dyplomata litewski, delegat rządu kowieńskiego do Warszawy w IV i V 1919 III: 151, 153
- Schlieffen Alfred von (1833–1913), feldmarszałek niemiecki, szef sztabu armii pruskiej (1891–1905) II: 655
- Schramm Tomasz I: 30
- Schuster Arthur (1851–1934), fizyk brytyjski, wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu w Manchesterze, sekretarz generalny Rady Międzynarodowej Badań Naukowych II: 614, 617
- Scialoja Vittorio (1856–1933), prawnik włoski, wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu w Rzymie, senator, uczestnik konferencji w Locarno, członek czynny zagraniczny PAU (od 1921) III: 524
- Seering, radca kolejowy w Gdańsku II: 585
- Semadeni Aleksandra, obywatelka szwajcarska II: 181, 182
- Semadeni Jan, obywatel szwajcarski II: 181, 182
- Sempołowska Stefania (1869–1944), nauczycielka, pisarka i działaczka społeczna, przedstawicielka organizacji powiązanych z Kominternem i opiekujących się więźniami komunistycznymi w Polsce I: 186
- Seyda Marian (1879–1967), prawnik, publicysta i polityk, działacz ruchu narodowego, współzałożyciel Centralnej Agencji Polskiej w Lozannie (1915), członek KNP w Paryżu (1917–1919), minister spraw zagranicznych (28 V–27 X 1923), poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm RP (1919–1927), senator (1928–1935) II: 483
- Seyda Władysław (1863–1939), prawnik i polityk, działacz ruchu narodowego, poseł do Reichstagu, członek i komisarz Naczelnej Rady Ludowej, minister b. Dzielnicy Pruskiej (17 VIII 1919–9 VI 1920), prezes Sądu Najwyższego (od 1922) i pierwszy prezes Sądu Najwyższego (1924–1929) I: 401, 402, 715; II: 358
- Seyda Zygmunt (1876–1925), prawnik, publicysta i polityk, działacz ruchu narodowego, poseł do Reichstagu, poseł na Sejm RP (1919–1925), wicemarszałek Sejmu (1922–1925) I: 478; III: 22
- Seydlitz Włodzimierz (1890–1940), prawnik i bankowiec, działacz ruchu spółdzielczego, członek Rady Spółdzielczej przy ministrze skarbu III: 549
- Sidorowicz Euzebiusz Konstanty (1889–?), prawnik, urzędnik (od 28 VI 1920), następnie radca ministerialny w Ministerstwie Skarbu (od 20 I 1927), później radca w Izbie Skarbowej w Warszawie (od 25 X 1929) II: 609
- Siedlecki Michał (1873–1940), zoolog, wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, pierwszy rektor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, członek Kapituły Orderu „Odrodzenia Polski” III: 419

- Siekierski Maciej* I: 57
- Siemenow Wiktor, Rosjanin, właściciel kolonii Mokotów w Warszawie II 181
- Sierakowski Stanisław (1889–1949), bakteriolog, lekarz wojskowy, dr, por., w 1923 w IX batalionie sanitarnym I: 334
- Sikorska Karjory (Karyory) Helena (1873–1965), lekarka, kierowniczka szpitala w Lidzie I: 335
- Sikorski Tomasz* I: 27
- Sikorski Władysław (1881–1943), oficer armii austriackiej i WP, polityk, gen., szef SG WP, premier (XII 1922–V 1923), minister spraw wojskowych (1924–1925), premier i Naczelnny Wódz na uchodźstwie (1939–1943) I: 23, 72; II: 561; III: 497
- Simon Gustaw (1878–1941), ekonomista i polityk, podsekretarz stanu w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej (1921–1925), kierownik resortu pracy i opieki społecznej (19 I–18 VI 1924), prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (1926–1928), przywódca Ligi Państwowości Polskiej II: 494, 636, 658, 669; III: 33, 39, 206, 299, 354, 546, 553
- Simpson James Young (1873–1934), zoolog, pisarz i dyplomata brytyjski, prof., współpracownik brytyjskiej delegacji na konferencję pokojową w Paryżu III: 151
- Skierski Leonard (1866–1940), oficer armii rosyjskiej i (od V 1919) WP, gen. dyw. WP, przydzielony do armii gen. Hallera, brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej i dowodził m.in. 4 Armią, inspektor armii w Toruniu (II 1921–X 1926) III: 172
- Skirmunt Konstanty (1866–1949), dyplomata i polityk, minister spraw zagranicznych (11 VI 1921–6 VI 1922), poseł RP w Rzymie (1919–1922), poseł (1922–1929) i ambasador RP w Londynie (1929–1934) I: 30, 57, 63, 69, 70, 72, 444; III: 116–118, 208, 212, 217, 218, 235, 252, 261, 268, 272, 273, 302, 306, 310–312, 317, 324, 354, 377, 381–383, 397, 402, 426, 437, 455, 476, 478, 481, 483, 485, 486, 492, 497, 502, 509, 511, 513, 517, 519, 541, 546, 553, 563, 596
- Skoropadski Pawło (1873–1945), ukraiński polityk i wojskowy, generał lejtnant Armii Imperium Rosyjskiego, samozwańczy hetman – głowa Państwa Ukraińskiego (29 IV–14 XII 1918) II: 403
- Skrzyński Aleksander (1882–1931), dyplomata i polityk, poseł RP w Rumunii (1919–1922), premier (XI 1925–V 1926), minister spraw zagranicznych w trzech rządach (1922–1923, 1924–1926) III: 67, 78
- Skrzyński Władysław (1873–1937), dyplomata austriacki i polski, podsekretarz stanu w MSZ (11 IV–24 XI 1919), poseł w Madrycie (11 III 1920–31 VIII 1921), delegat pełnomocny Rządu Polskiego na Międzynarodową Konferencję w Barcelonie, poseł i ambasador RP przy Stolicy Apostolskiej (31 VIII 1921–27 XII 1937) I: 48; II: 323, 326, 327
- Skulski Leopold (1877–po 1939), inżynier chemik, farmaceuta, nadburmistrz m. Łodzi (29 IX 1917–22 II 1919), premier (13 XII 1919–9 VI 1920), minister spraw wewnętrznych (24 VII 1920–28 VI 1921), poseł na Sejm Ustawodawczy (1919–1922) I: 25, 26, 28, 30, 31, 34, 35, 40, 48, 66, 85–87, 89, 91, 101, 104, 113, 115, 140, 143, 146, 147, 151, 153, 157, 163, 171, 184, 193, 198, 202, 221, 222, 225, 238, 245, 287, 310, 318, 323, 324, 330, 333, 344, 351, 357, 363, 365, 368, 369, 381, 385, 411, 420, 423, 425, 426, 443, 449, 454, 457, 467, 470, 479, 489, 492, 495, 519, 533, 544, 550, 552, 557, 562, 566, 575, 611, 617, 623, 640, 643, 655, 665, 666, 715; II: 31, 49, 76, 80, 96, 101, 110, 116, 120, 144, 149, 168, 171, 173, 177, 178, 212, 219, 230, 239, 240, 244, 248, 258, 279, 295, 323, 335, 337, 339, 341, 347, 366, 368, 378–381, 386, 390, 395, 397, 408, 437, 448, 477, 481, 494, 527, 540, 547, 561, 563, 567, 570, 572, 579, 580, 594, 608, 629–632, 636, 658, 669; III: 29,

- 32, 35, 38, 39, 67, 86, 93, 102, 103, 115, 157, 196, 212, 334, 343
- Sleževičius Mykolas (1882–1939), polityk i dyplomata litewski, premier (26 XII 1918–12 III 1919, 12 IV 1919–7 X 1919), premier, minister spraw zagranicznych i sprawiedliwości Litwy (15 VI–17 XII 1926), poseł na Sejm RL III: 153
- Smetona Antanas (1874–1944), prezes Litewskiej Rady Państwowej (Taryby) (2 XI 1918–4 IV 1919), prezydent Litwy (4 IV 1919–19 VI 1920, 19 XII 1926–15 VI 1940) I: 545; III: 137
- Smoluchowski Tadeusz (1868–1936), chemik, działacz sportowy i alpinista I: 629
- Snarski S., kierownik ekspozytury warszawskiego Wydziału V MSW III: 458
- Sobiński Stanisław (1872–1926), nauczyciel, społecznik, dyrektor VI Gimnazjum we Lwowie (1917–1918), delegat MWRiOP ds. szkolnych na terenie Małopolski (1918–1921), kurator lwowskiego okręgu szkolnego (1921–1926) I: 670
- Sobolewski Bronisław (1870–1924), prawnik, prezes Sądu Apelacyjnego w Warszawie (od X 1918), generalny komisarz wyborczy podczas wyborów do Sejmu Ustawodawczego (od 28 XI 1918), minister sprawiedliwości (2 IX–9 XII 1919 i 19 VI 1921–6 VI 1922), zastępca Prezydenta Trybunału Obrony Państwa I: 34, 72, 223, 331, 333, 334; III: 208, 212, 217, 221, 235, 247, 252, 261, 268, 273, 302, 306, 317, 354, 357, 377, 397, 402, 426, 440, 455, 476, 563
- Sobolewski Tadeusz (1875–?), prawnik, wieloletni urzędnik Prokuraturii Skarbu we Lwowie, następnie radca Prokuraturii Generalnej (od 16 IV 1920) oraz zastępca delegata Rządu Polskiego w Sekcji Międzynarodowej Komisji Odszkodowań w Wiedniu I: 106
- Sokal Franciszek (1881–1932), inżynier, polityk, dyplomata, szef Sekcji Ochrony Pracy w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej i główny inspektor pracy (28 I 1918–1920), kierownik tego resortu w prowizorium rządowym W. Wróblewskiego (5–14 XI 1918), minister pracy i opieki społecznej (17 XI 1924–14 XI 1925), delegat rządu polskiego do Rady Administracyjnej Międzynarodowego Biura Pracy przy Lidze Narodów (1926–1932) II: 180, 183, 187, 188
- Sołłohub-Dowoyno (1885–1939), oficer armii rosyjskiej i WP, gen. bryg. WP, szef sztabu 4 Dywizji Strzelców Polskich (1917–1918), następnie II Korpusu Polskiego w Rosji (1918), pełnomocnik gen. J. Hallera i szef misji wojskowej w Archangielsku (1919), uczestnik rokowań z bolszewikami w Baranowiczach i Rydze (1920), oficer łącznikowy NDWP przy misji rosyjskiej w Warszawie I: 102, 131–137
- Sołowjowa Stanisława z Perehincow, właścicielka nieruchomości w gminie Różniatów III: 564, 566
- Sołtan Władysław (1870–1943), prawnik i polityk, wojewoda warszawski (19 XI 1919–19 XII 1923, 22 III 1924–24 XI 1927), delegat rządu RP na Litwie Środkowej (4 II–6 IV 1922) II: 252
- Sołtysiak Grzegorz* I: 31
- Sonntag Leon (1884–?), nauczyciel, dyrektor Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego (1919–1920) i Męskiego (1919–1921) w Zamościu I: 484
- Sosnkowski Kazimierz (1885–1969), wojskowy i polityk, gen., szef sztabu i zastępca dowódcy I Brygady Legionów Polskich (1914–1916), wiceminister spraw wojskowych (3 III 1919–9 VIII 1920), minister spraw wojskowych (10 VIII 1920–19 II 1924), Naczelnny Wódz na uchodźstwie (1943–1944) I: 29, 30, 40, 52, 71, 72, 94, 146, 151, 153, 157, 163, 171, 176, 184, 193, 198, 200, 202, 216, 222, 225, 234, 238, 245, 252, 287, 318, 323, 330, 351, 357, 365, 369, 381, 420, 424, 443, 446, 448, 449, 454, 457, 467, 469, 470, 479, 489, 492, 503, 519, 523, 529, 544, 552, 557, 562, 564, 575,

- 605, 623, 665, 668, 669, 682, 683; II: 31, 46, 49, 110, 116, 149, 195, 279, 323, 325, 343, 347, 366, 399, 408, 414, 469, 473, 481, 494, 502, 505, 527, 540, 601, 602, 632, 636, 658, 669; III: 29, 32, 35, 39, 67, 77, 86, 93, 103, 157, 172, 196, 207, 217, 221, 233, 235, 247, 250, 252, 268, 273, 301, 317, 338, 354, 377, 397, 402, 423, 440, 455, 460, 478, 486, 491, 492, 545, 546, 553, 563, 603
- Sotecki Jan, sekretarz sądu powiatowego w Śremie II: 592
- Sowa Andrzej Leon* I: 69
- Stamirowski Kazimierz (1884–1943), działacz niepodległościowy i wojskowy, oficer do zleceń i adiutant Naczelnika Państwa, w latach 1919–1922: szef Wydziału IV Biura Wywiadowczego SG WP, szef Oddziału II 2 Armii, w centrali Oddziału II SG I: 155
- Staniewski Maurycy (1882–1954), chemik, nauczyciel, inspektor szkolny w Kaliszu III: 331
- Staniszewski Stanisław (1864–1925), prawnik, adwokat, działacz społeczny i polityczny, delegat Rządu Polskiego na Litwę (V 1919) III: 153
- Staniszki Witold Teofil (1881–1941), agrotechnik, działacz społeczny i polityczny, działacz ruchu narodowego, prof. SGGW, poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm RP (1919–1935) I: 576, 588, 591
- Stankiewicz Witold* II: 196
- Stankiewicz Władysław (1837–1929), lekarz chirurg i urolog, uczestnik powstania styczniowego 1863 II: 404, 419, 420
- Statkowski Roman (1859–1925), kompozytor, prof. Konserwatorium Warszawskiego, autor m.in. opery „Maria” III: 315
- Stawecki Piotr* I: 38
- Steczowski Jan Kanty (1862–1929), ekonomista, prawnik, polityk, bankowiec, premier Królestwa Polskiego (4 IV–2 X 1918), minister skarbu (1917–1918 i 1920–1921) I: 30, 55, 71, 346, 519, 523, 533, 544, 550, 552, 557, 562, 575, 595, 601, 611, 623, 630, 643, 655, 665, 683, 716; II: 31, 39, 46, 49, 75, 76, 80, 94, 96, 101, 110, 116, 149, 168, 173, 178, 192, 202, 258, 279, 323, 335, 347, 355, 366, 379, 382, 390, 432, 449, 460, 462, 469, 489, 494, 505, 527, 547, 561, 563, 567, 572, 579, 582, 608, 636, 658, 669; III: 29, 32, 39, 67, 86, 93, 103, 113, 196, 208, 212, 217, 235, 247, 252, 259, 268, 273, 317, 343, 354, 377, 397, 421, 492, 497, 502, 511, 528, 530, 538, 546, 549, 553, 563
- Stefan I Batory (1533–1586), król Polski od 1576 III: 137
- Stefanowicz Grzegorz, inżynier, płk WP, p.o szefa Departamentu Budownictwa MSWojsk (od 1920), od 1928 w stanie spoczynku III: 168
- Stefko Kamil (1875–1966), prawnik, wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, członek Komisji Kodyfikacyjnej RP III: 582, 594
- Stesłowicz Władysław (1867–1940), prawnik, polityk, członek Tymczasowego Komitetu Rządzącego we Lwowie, minister poczt i telegrafów (24 VII 1920–6 VI 1922), poseł na Sejm Ustawodawczy (1919–1922), założyciel Unii Narodowo-Państwowej (1922), członek „Lewiatana” I: 32, 33, 72, 85, 89, 91, 101, 104, 113, 115, 140, 143, 146, 151, 153, 157, 163, 171, 184, 192, 193, 198, 202, 221, 225, 234, 238, 245, 252, 271, 287, 310, 318, 323, 324, 330, 333, 344, 351, 357, 363, 365, 369, 381, 385, 411, 420, 422, 443, 446, 449, 454, 458, 467, 470, 474, 479, 489, 492, 495, 503, 519, 523, 533, 540, 543, 544, 550, 552, 557, 562, 575, 595, 611, 623, 637, 643, 655; II: 31, 46, 49, 76, 80, 96, 101, 110, 116, 149, 168, 173, 178, 202, 212, 219, 230, 233, 239, 248, 258, 279, 323, 335, 337, 347, 366, 379, 382, 390, 408, 437, 449, 469, 481, 494, 505, 527, 540, 547, 561, 563, 567, 570, 572, 579, 582, 608, 629, 631, 636
- Stobbe Georg, niemiecki urzędnik konsularny, dr, konsul generalny Rzeszy

- Niemieckiej w Poznaniu (od 1921) I: 504, 508
- Stoiński Jan Stefan (1884–1926), ekonomista, urzędnik państwowy, urzędnik Ministerstwa Apropowizacji, następnie tymczasowy kierownik resortu aprowizacji (21 VI–11 VII 1921), minister aprowizacji (24 IX 1921–5 III 1922), dyrektor Biura Statystycznego Polskiej Dyrekcji Ubezpieczeń I: 31, 32; III: 217, 221, 235, 247, 252, 261, 357, 492
- Stolarski Tomasz I: 455
- Strakacz Sylwin (1892–1973), dziennikarz, kompozytor, dyplomata, wieloletni sekretarz Ignacego J. Paderewskiego (od 1918), redaktor naczelny „Rzeczpospolitej” (1923–1925) I: 48
- Strasburger (Strassburger) Henryk (1887–1951), prawnik, ekonomista, polityk, podsekretarz stanu w MPiH (X 1918–1922), kierownik MPiH (4–14 XI 1918, 19 IX 1921–5 III 1922, 31 VII–14 XII i 16 XII 1922–13 I 1923), komisarz generalny RP w Wolnym Mieście Gdańsku (1924–1932), minister skarbu (9 XII 1939–14 VII 1943) I: 40, 146, 151; II: 469, 470, 505, 629; III: 205, 245, 273, 302, 317, 354
- Stroka Jan, radca ministerialny w Ministerstwie Robót Publicznych II: 609
- Stroński Stanisław (1882–1955), filolog, polityk, działacz ruchu narodowego, wykładowca akademicki, prof. UJ i KUL, poseł na galicyjski Sejm Krajowy, członek KNP w Paryżu, poseł na Sejm RP (1922–1935), wiceprezes Rady Ministrów (1939), minister bez teki (1939–1940) i minister informacji i dokumentacji w rządzie RP na uchodźstwie (1940–1943) III: 92
- Strowski Fortunat Joseph (1866–1952), francuski historyk literatury, krytyk literacki, eseista, prof. Sorbony w Paryżu, członek czynny zagraniczny PAU (od 1921) III: 524
- Strzałecki Antoni (1844–1934), malarz, konserwator zabytków i kolekcjoner, uczestnik powstania styczniowego 1863 III: 419, 420
- Stuart Harold (1860–1923), przedstawiciel Wielkiej Brytanii w Międzysojuszniczej Komisji Rządzącej na Śląsku (od VI 1919) III: 195, 397–400
- Studziński Władysław (1879–1963), prawnik, urzędnik administracji austriackiej i polskiej, sekretarz Rady Obrony Państwa (1920), podsekretarz stanu w PRM (1920–1926), naczelnik wydziału, następnie szef Sekcji Administracyjnej w Prezydium Rady Ministrów (od 1920) I: 77, 85, 89, 91, 101, 104, 113, 115, 140, 143, 146, 151, 153, 157, 163, 171, 193, 198, 202, 221, 225, 234, 238, 245, 310, 318, 330, 344, 351, 357, 363, 449, 454, 495, 519, 523, 544, 552, 562, 575, 623, 643, 665; II: 31, 46, 49, 76, 101, 178, 192, 202, 337, 347, 382, 390, 437, 449, 469, 481, 494, 505, 527, 540, 547, 561, 563, 567, 570, 572, 579, 582, 608, 629, 631, 636, 658, 669; III: 23, 29, 32, 35, 39, 67, 86, 93, 103, 115, 174, 196, 208, 217, 221, 235, 247, 252, 273, 306, 440, 478, 486, 492, 502, 513, 528, 530, 538, 546, 553, 563
- Sukiennicki Wiktor I: 57
- Suleja Włodzimierz I: 26, 38
- Suligowski Adolf (1849–1932), prawnik i polityk, adwokat, wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu Warszawskiego, poseł na Sejm Ustawodawczy (1919–1922) III: 223
- Sułkowski Mieczysław, sekretarz generalny Związku Zawodowego Pracowników Kolejowych RP II: 229
- Swolkień Marian (1883–1971), urzędnik i policjant, naczelnik Wydziału V MSW III: 458
- Sygit Bogusław I: 27
- Syrek, mieszkanka Sosnowca II: 280
- Syroczyński Leon (1844–1925), inżynier naftowy, wykładowca akademicki, weteran powstania styczniowego 1863 III: 404, 419, 420
- Szapiro Chaim (?–1920), duchowny wyznania mojżeszowego, rabin z Płocka, w 1920

- oskarżony o współpracę z bolszewikami i wyrokiem Wojskowego Sądu Doraźnego skazany na karę śmierci i stracony II: 143
- Szarota Marceli (1876–1951), dziennikarz i dyplomata, chargé d'affaires w Wiedniu (1919–1921), delegat rządu RP przy Komisji Międzysojuszniczej w Kłajpedzie (1921–1923), zastępca chargé d'affaires w Charkowie (1923–1924) II: 388
- Szczepanik Stanisław Kazimierz, rotmistrz WP, szef ekspozytury Oddziału II Naczelnego Dowództwa w Poznaniu, komisarz dla wymiany aresztowanych i internowanych (III 1921) II: 349, 351, 352
- Szembek Aleksander (1886–1928), działacz polityczny i społeczny, poseł do Reichstagu, kierownik resortu rolnictwa w Komisariacie Naczelnej Rady Ludowej w trakcie powstania wielkopolskiego (1919), komisarz Rządu przy Komisji dla Wytyczenia granicy polsko-niemieckiej, naczelnik Wydziału Północnego w MSZ, radca poselstwa i ambasady RP w Paryżu (1923–1926) III: 514
- Szeptycki Stanisław (1867–1950), oficer armii austriackiej i WP, gen. broni, komendant Legionów Polskich, szef SG (16 XI 1918–13 III 1919), dowódca Litewsko-Białoruskiej Dywizji i Frontu Litewsko-Białoruskiego, dowódca 4 Armii, szef Inspektoratu Armii nr IV w Krakowie (od III 1921), minister spraw wojskowych (13 VI–15 XII 1923) III: 172
- Szmidecki Wincenty, starszy radca i kierownik wydziału w Prokuraturii Generalnej II: 277
- Szmit, dyżurny w armii bolszewickiej I: 137
- Szmyd Franciszek (1883–?), urzędnik austriacki i nauczyciel, zastępca nauczyciela w Gimnazjum Jana Długosza we Lwowie III: 330
- Szopski Felicjan (1865–1939), muzyk, kompozytor i krytyk muzyczny, m.in. autor opery „Lilia”, naczelnik Wydziału Muzyki w Ministerstwie Kultury i Sztuki (od 1919) i w MWRiOP (1925–1929) III: 315
- Szowa August, urzędnik austriacki i nauczyciel (od 1911), prof. w Gimnazjach w Czortkowie i Mielcu (1917–1921) III: 330
- Szutko Kirył (1884–1941), sowiecki działacz partyjny i dyplomata, naczelnik oddziału politycznego Frontu Zachodniego (1920), pełnomocnik Rewolucyjnej Rady Wojennej Frontu Zachodniego, delegat sowiecki w komisji rozejmowej, przedstawiciel handlowy w Pradze (1921–1922) I: 130, 132–134, 138
- Szymanowski Karol (1882–1937), kompozytor, pianista i pisarz, autor opery „Hagith op. 25” III: 315
- Szymański, ppor., pracownik Ministerstwa Spraw Wojskowych III: 422
- Szyporz Józef (?–1920), naczelnik Zakładu Wychowawczo-Poprawczego w Spale II: 179, 181
- Szyporzowa Maria, wdowa po Józefie Szyporzu II: 179, 181
- Ślaski (Slaski) Jan, obywatel amerykański, właściciel nieruchomości w Warszawie II: 173, 174, 203, 206
- Ślaski Bolesław, prawnik, radca Prokuraturii Generalnej RP (od 2 XI 1920), notariusz w Wieruszowie (1925–1931) I: 455
- Śliwiński Artur (1877–1953), historyk i publicysta, działacz niepodległościowy, polityk, premier (28 VI–7 VII 1922), senator (1935–1939), wiceprezes Warszawskiej Rady Miejskiej (1917–1919) i wiceprezydent m.st. Warszawy (1919–1922) III: 473
- Śliwiński Stanisław (1869–1929), inżynier rolnik, działacz gospodarczy, poseł do Dumy Państwowej, członek Zarządu Straży Kresowej (1920), kierownik resortu aprowizacji (5 XI 1919–9 XII 1919) i minister aprowizacji (9 XII 1919–12 I 1921) I: 31, 32, 34, 46, 85–87, 89, 91, 101, 115, 125, 140, 153, 157, 171, 184, 193, 198, 201, 203, 222, 225, 234, 237, 238, 244, 287, 310, 318, 323, 330, 344, 351, 357, 363, 365, 369, 381, 385, 411, 420, 449,

- 454, 479, 489, 492, 495, 503, 519, 541, 544, 550, 552, 557, 562, 575, 595, 611, 623, 643; II: 31, 46, 49, 76, 80, 96
- Średnicki, inżynier, przedstawiciel francuskiego konsorcjum fabryk samolotów II: 423
- Świda Adolf (1855–1922), prawnik, ziemianin, poseł na Sejm Ustawodawczy (1919–1922), przewodniczący Sejmowej Komisji ds. Lokomocji w Urzędach Państwowych i Armii III: 404, 421–423, 425
- Świder Augustyn, płatnik kaucji sądowej na rzecz uwięzionych działaczy plebiscytowych na Górnym Śląsku II: 520
- Święcicki Heliodor (1854–1923), lekarz ginekolog, działacz społeczny, współorganizator, prof. i pierwszy rektor Wszechnicy Piastowskiej (późniejszy UAM), zastępca członka Kapituły Orderu „Odrodzenia Polski” III: 419
- Święcicki Julian Adolf (ok. 1850–1932), pisarz, tłumacz i działacz społeczny, uczestnik powstania styczniowego 1863 III: 420
- Święcicki Zygmunt II: 592
- Świętek Ryszard I: 25
- Świętochowski Stanisław (1879–1958), inżynier górniczy, szef sekcji, następnie Departamentu Górniczo-Hutniczego w MPiH (1921–1927) I: 454; II: 46, 279, 323, 335; III: 67
- Świtalski Kazimierz (1886–1962), nauczyciel, urzędnik państwowy i polityk, sekretarz J. Piłsudskiego w ROP (VII–X 1920), minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego (1926–1929), premier (IV–XII 1929), marszałek Sejmu RP (1930–1935) I: 25–28, 71, 72
- Targowski Józef (1883–1952), polityk i dyplomata, chargé d'affaires w Japonii (7 IV 1919–31 I 1921), poseł na Sejm RP (1922–1930), senator RP (1930–1935) III: 307
- Tavira José M. de, dyplomata hiszpański, chargé d'affaires w Brukseli II: 299
- Taylor, przedstawiciel firmy „Serwis” III: 422, 423, 425
- Teodorowicz Feliks (1878–1944), nauczyciel, mikrobiolog, urzędnik bankowy, nauczyciel w Gimnazjum V w Krakowie (1920), później w Gimnazjum w Golicach i w Poznaniu III: 331
- Teodorowicz Józef (1864–1938), duchowny katolicki obrządku ormiańskiego, teolog, polityk, arcybiskup lwowski obrządku ormiańskiego (od 1902), poseł na Sejm Ustawodawczy (1919–1922), wybrany senatorem I kadencji zrzekł się mandatu (1922–1923) I: 577, 578
- Tetmajer Włodzimierz (1861–1923), malarz i grafik, członek Kapituły Orderu „Odrodzenia Polski” III: 419
- Thieme Witold, inżynier, absolwent instytutu inżynieryjnego dróg lądowych w Piotrogradzie, działacz na rzecz sprawy polskiej, współpracownik Dyrekcji Budowy Państwowych Kolei Żelaznych II: 609
- Thomson Joseph John (1856–1940), fizyk brytyjski, prof. Uniwersytetu w Cambridge, laureat Nagrody Nobla, członek zagraniczny czynny PAU (od 1921) III: 524
- Thugutt Stanisław (1873–1941), polityk, działacz niepodległościowy i ludowy, minister spraw wewnętrznych w rządzie lubelskim I. Daszyńskiego i w gabinecie J. Moraczewskiego (17 XI 1918–16 I 1919), wiceprezes Rady Ministrów (1924–1925) I: 31
- Tommasini Francesco (1857–1938), dyplomata włoski, poseł włoski w Warszawie (1919–1924) I: 28, 57, 71, 72; II: 485, 570
- Torinus Albert, właściciel nieruchomości w Łodzi I: 626, 629
- Tower (Tover) Reginald Thomas (1860–1939), dyplomata brytyjski, tymczasowy przedstawiciel Mocarstw Sprzymierzonych, następnie Wysoki Komisarz Ligi Narodów w Wolnym Mieście Gdańsku (1919–1920) I: 194; II: 441
- Traugutt Romuald (1826–1864), oficer armii rosyjskiej i polskiej, dowódca powstania styczniowego 1863 III: 136

- Trąpczyński Wojciech (1860–1953), polityk, prawnik, działacz ruchu narodowego, prezes Komitetu Pomocy Jeńcom, marszałek Sejmu Ustawodawczego (1919–1922) i Senatu I kadencji (1922–1927) I: 29, 35, 69, 72; III: 32, 361
- Tree Lambert (1832–1910), prawnik, polityk i dyplomata amerykański, m.in. ambasador Stanów Zjednoczonych w Brukseli (1885) II: 299
- Trenner, delegat Państwowego Urzędu do spraw Powrotu Jeńców, Uchodźców i Robotników (JUR) w Wiedniu II: 387
- Trzeciński Juliusz (1880–1939), polityk i działacz społeczny, działacz ruchu narodowego, minister b. Dzielnicy Pruskiej (23 VII–22 X 1921), poseł na Sejm Ustawodawczy (1919–1922) I: 34; III: 377, 397, 402, 426, 440, 476, 478, 486, 492, 497, 502, 511, 528, 530, 533, 538, 553, 563
- Turowicz Feliks (1872–1942), działacz społeczny i niepodległościowy, socjalista, wicedyrektor Departamentu Pracy TRS, organizator i szef sekcji, następnie dyrektor departamentu w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej, kierownik Państwowego Pogotowia Opiekuńczego dla żołnierzy I: 109; II: 212
- Twardowski Juliusz (1874–1945), prawnik i polityk austriacki i polski, urzędnik ministerstw austriackich i minister bez teki w rządzie E. Seidlera (1917–1918), pełnomocnik Głównego Urzędu Likwidacyjnego w Wiedniu II: 387; III: 223
- Twarecki Leon (1878–1931), działacz społeczny i spółdzielczy, członek Rady Spółdzielczej przy ministrze skarbu III: 549
- Tyber Abram Icek, właściciel składu materiałów piśmiennych i papieru w Łodzi I: 598
- Ulanowski Stanisław (1875–?), posterunkowy policji komunalnej w Warszawie II: 348, 349
- Ulitzka Carl (1873–1953), duchowny katolicki, polityk śląski i niemiecki, twórca i przewodniczący Katolickiej Partii Ludowej Górnośląska (1918–1933) III: 262
- Urbanowicz Stefan (1891–?), prawnik i polityk, działacz ruchu ludowego, wiceprokurator Sądu Okręgowego w Warszawie (1917–1919), dyrektor Departamentu Bezpieczeństwa Publicznego i Prasy MSW (1919–1922) III: 92
- Van Panhuys, dyplomata holenderski, poseł Królestwa Niderlandów w Szwajcarii I: 286; II: 372
- Viganotti Giusti G., hr., obywatel włoski, właściciel nieruchomości w Warszawie I: 367
- Vignon Alfred, zastępca, następnie dyrektor gabinetu A. Milleranda, premiera i prezydenta Republiki Francuskiej I: 87
- Villeneuve Jules Constant de, książę, poseł nadzwyczajny i minister pełnomocny Brazylii w Królestwie Belgii II: 299,
- Viroux Leopold, obywatel belgijski, przemysłowiec, właściciel nieruchomości w Warszawie III: 428, 430
- Visconti-Prasca, włoski wojskowy, płk, zastępca przewodniczącego Międzysojuszniczej Komisji Rządzącej III: 397–400
- Voldemaras (Waldemaras) Augustinas (1883–1942), historyk, polityk i działacz narodowy litewski, minister spraw zagranicznych (17 XII 1926–29 IX 1929) i premier Litwy (17 XII 1926–23 IX 1929) III: 151
- Waffel Jakub, urzędnik w Warszawie I: 388
- Wagner Richard (1813–1883), muzyk i kompozytor niemiecki III: 315
- Walczak Henryk I: 27, 33, 62
- Walisiak Józef (1887–1939), rolnik, działacz ruchu narodowego i ludowego, poseł na Sejm Ustawodawczy (1919–1922), sprawozdawca komisji rolnej I: 585
- Wallek-Walewski Bolesław (1885–1944), muzyk i kompozytor, autor m.in. opery „Dola” (1919) III: 315

- Wandycz Piotr Stefan* I: 25, 57, 62
- Wasilewski Leon* (1870–1936), polityk i działacz niepodległościowy, socjalista, minister spraw zagranicznych (17 XI 1918– 16 I 1919), poseł RP w Tallinnie (1920–1921), delegat RP na konferencję pokojową w Rydze (1920–1921) I: 40, 374, 380, 497–499; II: 469, 523; III: 151, 153
- Wasiljew*, sowiecki komisarz wojenny I: 132, 137
- Waszkiewicz Ludwik* (1888–1976), historyk, archiwista i działacz społeczny, poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm RP (1919–1938), delegat RP na konferencję pokojową w Rydze I: 369, 374, 380
- Waterkeyn Józef Maria*, obywatel belgijski, właściciel nieruchomości w Krośnie II: 584, 587
- Wawrzyniak Piotr* (1849–1910), duchowny katolicki, działacz społeczny i gospodarczy, twórca i założyciel kas spółdzielczych (banków ludowych) w Wielkopolsce I: 396
- Wąsik Tomasz* (1878–1951), duchowny katolicki, dr, wieloletni katecheta w II Gimnazjum w Przemyślu, rektor Collegium Marianum (1911–1934) III: 330
- Wątor Adam* I: 24, 27, 29, 33, 63, 70
- Weinfeld Ignacy* (1877–1939), prawnik austriacki i polski, adwokat, wykładowca Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, podsekretarz stanu w Ministerstwie Skarbu (1920–1922), tymczasowy kierownik tego resortu (25–26 XI 1920), wicedyrektor GUS (1922–1924) I: 143, 245, 252, 253, 262, 287, 308, 318, 330, 331, 333, 351, 381, 383, 420, 425, 454, 457, 458, 470, 474, 479, 480, 503, 623; II: 78, 212, 219, 230, 233, 239, 247, 248, 301, 303, 337, 636; III: 35, 157, 174, 221, 268, 302, 306, 357, 402, 410, 426, 440, 455, 460, 476, 486, 506
- Weiss André* (1858–1928), prawnik francuski i wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu Paryskiego, sędzie (1921–1927) i wiceprezes Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej w Hadze II: 519; III: 585
- Weygand Maxime* (1867–1965), wojskowy francuski, gen., członek Międzosojuszniczej Misji do Polski (25 VII–25 VIII 1920), doradca szefa sztabu WP gen. T. Rozwadowskiego I: 87, 274
- Whitehead Maria*, żona konsula angielskiego we Lwowie I: 563, 566
- Wichliński Michał* (1882–1960), polityk, rzemieślnik, działacz niepodległościowy i działacz ruchu narodowego, zastępca członka Rady Obrony Państwa (1920), poseł na Sejm Ustawodawczy (1919–1922), delegat RP na konferencję pokojową w Rydze I: 369, 371, 374, 380
- Wielowieyski Józef* (1879–1951), prawnik i polityk, działacz niepodległościowy i dyplomata, działacz organizacji polskich w Rosji, sekretarz generalny i szef departamentu wojskowego Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu, ekspert delegacji polskiej na konferencję pokojową w Paryżu, zastępca delegata przy Lidze Narodów (od 1920), radca poselstwa RP w Paryżu (1921) i w Bukareszcie (od 1923), poseł RP w Bukareszcie (1923–1926), delegat pełnomocny Rządu Polskiego na Międzynarodową Konferencję w Barcelonie, senator RP (1930–1935) II: 326, 327; III: 399
- Wieniawski Antoni* (1871–1939), ekonomista, członek Centralnego Komitetu Obywatelskiego w Warszawie i Komisji Komisarskiej Tymczasowej Rady Stanu, kierownik resortu skarbu w prowizorium rządowym A. Ponikowskiego (27 II–4 IV 1918), prezes Instytutu Społecznego (1932–1939) I: 547
- Wierciński Henryk* (1843–1923), działacz niepodległościowy i społeczny, uczestnik powstania 1863 III: 404, 419, 420
- Wierusz-Kowalski Józef* zob. *Kowalski-Wierusz Józef*
- Wijk Nicolaas (Mikołaj) van* (1880–1941), sławista i językoznawca holenderski,

- prof. języków bałtycko-słowiańskich na Uniwersytecie w Lejdzie, członek PAU (od 1921) III: 524
- Wilhelm II Hohenzollern (1859–1941), król pruski i cesarz niemiecki (1888–1918) I: 37; II: 651; III: 499
- Wilimowski Maksymilian (1886–1951), lekarz i działacz niepodległościowy, organizator służby zdrowia w czasie powstań śląskich, kierownik referatu wychowania fizycznego w Polskim Komisariacie Plebiscytowym, ordynator szpitali śląskich (1922–1939) II: 516
- Wilkoński Tomasz Tadeusz (1885–1939), polityk i działacz gospodarczy, działacz ruchu ludowego (PSL „Piast”), szef Państwowego Banku Rolnego, następnie prezes Głównego Urzędu Ziemskiego (1920–1921), poseł na Sejm RP (1922–1924) I: 407, 420, 523, 531, 533, 595, 611, 643, 647; II: 219; III: 220
- Wilkowski Jerzy, wierzyciel Polskiego Komisariatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 520
- Wilusz Zdzisław, wierzyciel Polskiego Komisariatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 520
- Winiarski Bohdan (1884–1969), prawnik, wykładowca akademicki, działacz ruchu narodowego, prof. Uniwersytetu Poznańskiego, radca prawny polskiej delegacji na konferencję pokojową w Paryżu, rzeczoznawca, zastępca delegata pełnomocnego Rządu Polskiego na międzynarodową konferencję w Barcelonie, członek delegacji na I zjazd Zgromadzenia Ligi Narodów (1921), sędzia i przewodniczący Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w Hadze, poseł na Sejm RP (1928–1935) II: 323, 326, 327
- Wisłocki Władysław Tadeusz, dr, negocjator polsko-czechosłowackiej umowy handlowej (IX 1920) I: 317
- Wiśniewski, kierownik Wydziału Administracyjno-Rachunkowego Naczelnego Nadzwyczajnego Komisariatu ds. Walki z Epidemiami III: 569
- Witos Wincenty (1874–1945), polityk, działacz ruchu ludowego, przywódca PSL „Piast”, prezes Rady Ministrów (24 VII 1920–13 IX 1921, 28 V–14 XII 1923, 10–14 V 1926), poseł na Sejm Ustawodawczy i Sejm RP (1919–1931) I: 23–34, 37, 38, 40, 44–48, 50, 51, 53, 55–59, 61–63, 65–74, 76, 77, 85, 86, 89–91, 94, 101, 103, 104, 106, 113–115, 117, 140, 142, 143, 145, 146, 149, 151–153, 157, 158, 163, 164, 171, 173, 193, 194, 198, 199, 202, 205, 221, 223, 225, 227, 234, 235, 245, 247, 252, 254, 271–273, 310, 311, 318, 319, 323, 326, 330, 333, 343, 344, 349, 351, 353, 357, 360, 363–365, 367, 369, 373, 380, 381, 384, 385, 388, 411, 413, 420, 422, 426, 443, 444, 446, 447, 449, 451, 453, 454, 459, 468, 470, 472–475, 479, 481, 489, 491, 492, 494–497, 503, 505, 519, 521, 523, 526, 527, 544, 547, 550–552, 556, 557, 560, 562, 566, 575, 576, 579, 593–595, 597, 613, 623, 627, 643, 645, 655, 656, 665, 666, 670, 683; II: 23, 31, 34, 46, 48, 49, 52, 76, 78, 80, 84, 96, 97, 101, 103, 110, 111, 116, 118, 149, 150, 168, 170, 173, 174, 178, 181, 192, 193, 202, 205, 212, 213, 218, 219, 222, 230, 231, 233, 235, 248, 251, 257–259, 279, 282, 323, 325, 334–336, 347, 349, 379, 382, 384, 390, 392, 408, 411, 437, 439, 449, 451, 469, 471, 481, 483, 494, 496, 505, 508, 527, 540, 541, 547, 550, 561, 563, 564, 566, 567, 570–572, 575, 579, 582, 585, 586, 608, 609, 629, 631, 636, 638, 639, 651, 658, 660, 669; III: 23, 29, 32, 33, 35, 36, 39, 41, 46, 67, 68, 79, 86, 87, 93, 94, 103, 105, 109, 115, 117, 157–159, 174, 175, 196, 199, 208, 210, 212, 213, 217, 218, 221, 224, 235, 237, 247, 249, 252, 256, 261, 264, 268, 275, 302, 303, 306, 308, 317, 321, 354, 355, 357, 358, 377, 379, 397, 398, 402, 404, 413, 414, 426, 429, 440, 442, 455, 458, 476–478, 480, 486, 488, 497, 499,

- 502, 504, 511–513, 516, 528–530, 532, 538, 540, 546, 548, 553, 556, 563
- Włodek Jan (1885–1940), agronom i dyplomata, wykładowca akademicki, prof. UJ, chargé d'affaires w Hadze (13 IX 1919–12 III 1920) III: 307
- Wojciechowski Stanisław (1869–1953), fizyk, matematyk i polityk, wykładowca akademicki, działacz ruchu spółdzielczego, prof. w Wyższej Szkole Handlowej w Warszawie, minister spraw wewnętrznych (16 I 1919–9 VI 1920), prezydent RP (1922–1926) I: 36, 66, 69, 93, 146, 147, 305, 351, 352, 420, 422, 470, 597, 598; II: 31, 101, 102, 178, 202, 212, 219, 337, 348, 354, 355, 637; III: 163, 491
- Wojski Waclaw, właściciel pól naftowych I: 629
- Wolf-Ferrari Ermanno (1876–1948), włoski kompozytor i muzyk, autor m.in. opery „Klejnoty Madonny” III: 315
- Wolny Antoni (?–1921), adwokat z Bytomia, kierownik Komisariatu Plebiscytowego w Bytomiu II: 580
- Wolny Konstanty (1877–1940), prawnik, działacz polityczny, jeden z zastępców W. Korfanteo w Polskim Komisariacie Plebiscytowym w Bytomiu, marszałek Sejmu Śląskiego (1922–1935) I: 470
- Wołos Mariusz* I: 28
- Wróbel Piotr* I: 24, 28
- Wróblewska Helena, wdowa po Ignacym Wróblewskim I: 147
- Wróblewski Ignacy, zastępca naczelnika Rachuby w Ministerstwie Kolei Żelaznych I: 147
- Wróblewski Stanisław (1868–1938), prawnik, wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek Komisji Kodyfikacyjnej RP (od 1919), prezes Najwyższej Izby Kontroli (1926–1930), senator RP (1935–1938) II: 207; III: 581
- Wróblewski Władysław (1875–1951), prawnik i dyplomata, szef Biura Prezydialnego Rady Ministrów Królestwa Polskiego, kierownik prowizorium rządowego Królestwa Polskiego i MSZ (4–17 XI 1918), szef Biura Prezydialnego Rady Ministrów (1918–1919), podsekretarz stanu w Prezydium Rady Ministrów i MSZ, kierownik MSZ (13–16 XII 1919), poseł RP w Londynie (15 III 1921–9 XI 1922) i Waszyngtonie (10 XI 1922–13 X 1925) I: 85, 91, 101, 113, 115, 130, 132–136, 139, 140, 146, 147, 151, 153, 155, 157, 225, 234, 235, 238, 252, 271, 287, 323, 330, 344, 351, 357, 363, 365, 369, 381, 385, 411, 420, 443, 446, 449, 454, 467, 470, 474, 479, 489, 492, 495, 503, 519, 523, 533, 544, 550, 552, 557, 562, 595, 611, 623, 643, 655, 665; II: 31, 46, 49, 80, 96, 110, 116, 149, 168, 173, 178, 192, 202, 212, 219, 230, 233, 239, 248, 258, 279, 323, 337, 347, 379
- Wrzosek Adam (1875–1965), historyk i filozof medycyny, wykładowca akademicki, prof. Uniwersytetu Poznańskiego, szef Sekcji Naukowej w Departamencie Sanitarnym MSWojsk. (od IX 1918), następnie szef Sekcji Nauki i Szkół Akademickich w MWRIOP (od II 1919) I: 402
- Wyczółkowski Leon (1852–1936), malarz, grafik, rysownik i wykładowca akademicki, prof. Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, członek Kapituły Orderu „Odrodzenia Polski” III: 419
- Wyrobek Stanisław (1871–?), prawnik, urzędnik i polityk, sędzia w Krakowie, szef sekcji administracyjnej w (13 III 1919–11 V 1921), następnie dyrektor departamentu (11 V 1921–22 III 1923) w Ministerstwie Sprawiedliwości, sędzia Sądu Najwyższego (od 22 III 1923) II: 669
- Wysocki Alfred (1873–1959), prawnik i dyplomata, urzędnik austriacki, od 1919 w polskim MSZ, radca poselstwa i chargé poselstwa RP w Pradze (1919–1920), następnie chargé d'affaires RP w Berlinie (14 X 1920–1 VIII 1921), poseł RP w Sztokholmie (1924–1928), wiceminister spraw zagranicznych (1928–1930), następnie poseł RP w Niemczech (1931–

- 1933), we Włoszech (1933–1938) oraz senator RP (1938–1939) II: 348, 349, 352
- Zaborowski Leonard (1888–1940), podsekretarz stanu w Ministerstwie Aprowizacji I: 143, 146, 151, 202, 245, 252, 271, 446, 467, 470, 523, 533, 665; II: 78, 79
- Zagalska Jadwiga, córka Józefa i Marianny Zagalskich I: 520
- Zagalska Marianna, wdowa po Józefie Zagalskim I: 520
- Zagalski Andrzej, syn Józefa i Marianny Zagalskich I: 520
- Zagalski Józef, posterunkowy policji państwowej w pow. sochaczewskim I: 520
- Zagalski Mikołaj, syn Józefa i Marianny Zagalskich I: 520
- Zagalski Stefan, syn Józefa i Marianny Zagalskich I: 520
- Zajączek Józef (1752–1826), gen., wojskowy i polityk, poseł na Sejm Czteroletni, członek Rady Najwyższej Narodowej (1794), dowódca V Korpusu Wielkiej Armii, namiestnik Królestwa Polskiego (1815–1826) III: 101
- Zakrzewski Andrzej I: 24, 26, 45
- Zalewski Stanisław, starszy radca Prokuraturii Generalnej (od 1 IX 1920) I: 106
- Zamoyska Jadwiga (1831–1923), działaczka społeczna, zastępca członka Kapituły Orderu „Odrodzenia Polski” III: 419
- Zamoyski Maurycy (1871–1939), polityk, dyplomata i działacz społeczny, poseł do I Dumy Państwowej, członek Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu (od 1918), członek delegacji polskiej na konferencję pokojową w Paryżu, poseł RP w Paryżu (1919–1924), minister spraw zagranicznych (19 I–27 VII 1924) I: 346; II: 573, 634, 635; III: 117, 118, 194, 195, 272, 397–400
- Zaorski, kierownik Kancelarii w Ministerstwie Skarbu I: 230
- Zapałowski Władysław (1839–1923), pisarz i uczestnik powstania styczniowego 1863, zesłaniec syberyjski II: 404, 419, 420
- Zawiłowski Cezary, dziennikarz i wydawca II: 594
- Zdanowski Juliusz (1874–1937), prawnik, ekonomista i polityk, działacz ruchu narodowego, senator RP (1922–1927) I: 27
- Zdziechowski Jerzy (1880–1975), ekonomista i polityk, działacz narodowy, minister skarbu (1925–1926), poseł na Sejm RP (1922–1927) I: 29
- Zelinski (Zielinski) Wiktor (1864–1940), rosyjski i ukraiński wojskowy, gen. płk, od IV 1918 zwolennik Ukraińskiej Centralnej Rady, dowódca brygady artylerii ciężkiej 1. Korpusu Armii Ukraińskiej, następnie dowódca Frontu Kijowskiego (od III 1919), przewodniczył Ukraińskiej Misji Dyplomatycznej w Rumunii (od IV 1919), następnie w MSWojsk. URL (od 15 VIII 1919), od I 1920 w służbie dyplomatycznej, kierował sekcją wojskową Ukraińskiej Misji Dyplomatycznej w Warszawie (od 2 II 1920) i następnie Ukraińską Misją Wojskową w Warszawie (1920–1921) I: 282
- Zenkter Kazimierz (1884–1955), polski wojskowy, ppłk, powstaniec śląski i wielkopolski, zastępca członka Kapituły Orderu „Odrodzenia Polski” III: 419
- Zieliński Zygmunt (1858–1925), wojskowy austriacki i polski, gen., dowódca 3 DPL, DOG Poznań (1919), w czasie wojny polsko-bolszewickiej dowódca 3 Armii, dowódca DOG Pomorze w Toruniu (1920–1922) I: 69
- Zięba Andrzej I: 29
- Zipser Edward (1871–1941), inżynier, przemysłowiec i działacz polityczny, członek Tymczasowej Komisji Rządowej Śląska Cieszyńskiego II: 179, 181, 185, 186
- Zipser Kazimierz (1875–1961), inżynier kolejnictwa i działacz społeczny, prof., naczelnik Wydziału Budżetowego w Sekcji Finansowej, a potem szef Sekcji w Ministerstwie Kolei Żelaznych, rektor Politechniki Lwowskiej (1928–1929 i 1932–1933) II: 87, 103, 109

- Zoll Fryderyk jr (1865–1948), prawnik, wykładowca akademicki, prof. i rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek Sekcji Prawa Cywilnego Komisji Kodyfikacyjnej RP III: 581, 582
- Zwierkowski Jerzy (1873–1932), wojskowy austriacki i polski, kadm. (od 1919), doradca techniczny ds. żegluga delegacji polskiej na konferencję pokojową w Paryżu (1919), attaché morski w Londynie, stały członek delegacji polskiej przy Lidze Narodów (1919–1920), zastępca szefa Departamentu Spraw Morskich w MSWojsk. (1921–1923) I: 449; II: 179, 181, 184; III: 77
- Zwierzchowski Franciszek (1873–1949), lekarz stomatolog, gen. bryg. WP, szef Departamentu Sanitarnego MSWojsk. (1920–1924), komendant Oficerskiej Szkoły Sanitarnej w Warszawie (1925–1926) I: 420, 471
- Zydek Jerzy, wierzyciel Polskiego Komisarjatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska II: 521
- Żarnowski Jan Nepomucen (1852–1926), prawnik, podczas I wojny światowej działacz Polskiego Towarzystwa Pomocy Ofiarom Wojny w Rosji, od IV 1918 pracownik przedstawicielstwa Rady Regencyjnej w Rosji, prezes Komisji Oszczędnościowej Ministerstwa Skarbu oraz członek tzw. Komisji Trzech przy Prezydium Rady Ministrów, prezes Najwyższej Izby Kontroli (1921–1926) I: 93, 420; III: 223
- Żarnowski Janusz* I: 24, 69, 71
- Żeleński Władysław (1837–1921), kompozytor i dyrygent, autor m.in. oper „Goplana” (premiera 1896) i „Stara Baśń” (premiera 1907) III: 315
- Żeligowski Lucjan (1865–1947), oficer armii rosyjskiej i WP, polityk, gen., dowódca IV Dywizji Strzelców Polskich, dowódca
- Dywizji Litewsko-Białoruskiej w operacji zajęcia Wilna (X 1920), inspektor armii (1921–1925), członek Rady Wojennej, minister spraw wojskowych (1925–1926), poseł na Sejm RP (1935–1939) I: 62, 361, 421, 428, 484, 496, 524, 527; II: 495, 496, 500, 501; III: 131, 155, 309, 310, 403
- Żmijewski (Zmijewski) Henryk (?–1940), duchowny katolicki, działacz Polonii amerykańskiej, wieloletni proboszcz parafii w Cambridge (Massachusetts) I: 668, 671; III: 480
- Żor Andrzej* I: 30, 71
- Żółtowski Jan (1871–1946), działacz polityczny i społeczny, członek Komitetu Generalnego Pomocy Ofiarom Wojny w Polsce w Vevey, członek Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu (1917–1919), doradca delegacji polskiej na konferencję pokojową w Paryżu (1919) i zastępca delegata Rządu Polskiego przy Komisji Odszkodowań w Paryżu I: 519; III: 246
- Żółtowski Jan Antoni (1875–1949), lekarz, właściciel nieruchomości w Pruszkowie I: 563
- Żółtowski Kornel (1874–1945), chemik, właściciel nieruchomości w Pruszkowie I: 563
- Żółtowski Leon (1877–1956), polityk i działacz społeczny, ziemianin, konserwatywa, naczelnik wydziału w Departamencie Rolnictwa i Dóbr Państwowych w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej, poseł na Sejm RP (1922–1927) I: 504, 508
- Żurawski Zygmunt (1873–1962), działacz narodowy i społeczny, członek Rady Narodowej Księstwa Cieszyńskiego, komisarz rządowy w Tymczasowej Komisji dla Śląska Cieszyńskiego, wojewoda (1922–1923) i wicewojewoda śląski (1923–1931) I: 480; II: 185, 186; III: 262, 308
- Żychlińska Aleksandra, mieszkanka Warszawy II: 181

Protokoły posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej są jednym z najważniejszych źródeł do poznania dziejów odrodzonego w listopadzie 1918 roku państwa polskiego. Ich wydania, ze środków Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, podjął się Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk we współpracy z Archiwum Akt Nowych.

